

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ นี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากบทความประจําของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ในมติชนสุดสัปดาห์ ตั้งแต่ปี 2536 (เริ่มฉบับที่ 679 วันที่ 27 สิงหาคม 2536) – ปี 2544 (จนถึงฉบับที่ 1114 วันที่ 25 ธันวาคม 2544) จำนวน 413 บทความ มาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ส่วนแรก การแสดงความถี่ของเนื้อหาบทความของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม - วัฒนธรรม ในภาพรวมตั้งแต่ปี 2536 – 2544 ในตารางที่ 1

ส่วนที่สอง การวิเคราะห์เนื้อหาของบทความทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม - วัฒนธรรม ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ เป็นรายปี โดยแต่ละปี นอกจากจะมีการวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ดังกล่าวแล้ว ยังมีการสรุปเหตุการณ์สำคัญทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม - วัฒนธรรม ในปีนั้นๆ และการแสดงความถี่ของเนื้อหาบทความของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม - วัฒนธรรม ในตารางแต่ละด้านในปีนั้นๆ ด้วย

ส่วนแรก

ตารางที่ 1 จำแนกความถี่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม - วัฒนธรรม ในภาพรวมตั้งแต่ปี
2536 - 2544

ปี	เนื้อหา			รวม
	การเมือง	เศรษฐกิจ	สังคม - วัฒนธรรม	
2536	8 (47.06)	-	9 (52.94)	17 (100.00)
2537	17 (34.00)	9 (18.00)	24 (48.00)	50 (100.00)
2538	13 (27.08)	4 (8.33)	31 (64.59)	48 (100.00)
2539	14 (27.45)	3 (5.88)	34 (66.67)	51 (100.00)
2540	14 (29.17)	6 (12.50)	28 (58.33)	48 (100.00)
2541	9 (18.75)	3 (6.25)	36 (75.00)	48 (100.00)
2542	6 (12.24)	10 (20.41)	33 (67.35)	49 (100.00)
2543	16 (32.65)	2 (4.08)	31 (63.27)	49 (100.00)
2544	13 (24.53)	8 (15.09)	32 (60.38)	53 (100.00)
รวม	110 (26.63)	45 (10.90)	258 (62.47)	413 (100.00)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่านิธิ เอียวศรีวงศ์ เขียนบทความทางด้านสังคม – วัฒนธรรมมากที่สุด ในจำนวนบทความของเขาทั้งหมด 413 บทความ เป็นบทความทางด้านนี้ถึง 258 บทความ หรือร้อยละ 62.47 รองลงมาคือบทความทางการเมืองที่มี 110 บทความ หรือร้อยละ 26.63 และลำดับสุดท้ายคือบทความทางด้านเศรษฐกิจที่มี 45 บทความ หรือร้อยละ 10.90 และเมื่อมาดูในแต่ละปีก็ยิ่งจะพบว่า นิธิให้ความสำคัญแก่นิเวศแต่ละด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยเช่นเดียวกับข้างต้นเกือบทุกปี ยกเว้นเพียงปีเดียวเท่านั้นคือในปี 2539 ที่มีการนำเสนอบทความที่มีเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าบทความที่มีเนื้อหาทางการเมือง

ส่วนที่ 2

การวิเคราะห์เนื้อหาของบทความทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม – วัฒนธรรม ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ เป็นรายปี ตั้งแต่ปี 2536 - 2544

ปี 2536

(นิธิเขียนบทความประจำให้มติชนสุดสัปดาห์ในปีนี้เป็นปีแรกโดยเริ่มจากฉบับที่ 679 วันที่ 27 สิงหาคม 2536)

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2536

ด้านการเมือง

ในเดือนมิถุนายน รัฐบาลภายใต้การนำของพรรคประชาธิปัตย์ที่เข้ามาบริหารประเทศ ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อปีที่แล้วนั้น ได้ถูกฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปราย ไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะและไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลพร้อมกัน ญัตติที่ขอชักฟอก รัฐบาลทั้งคณะนำโดย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคพรรคชาติพัฒนา ร่วมด้วยพรรค เสรีธรรม พรรคประชากรไทย และพรรคมวลชน ส่วนญัตติการชักฟอกรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลนั้น เป็นของพรรคชาติไทย โดยรัฐมนตรีที่ถูกชักฟอกได้แก่ นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงพาณิชย์ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นายทวี ไกรคุปต์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง คมนาคม และนายประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศการอภิปราย ไม่ไว้วางใจในครั้งนี้ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี โดนโจมตีอย่างหนักด้วยเรื่องส่วนตัว เกี่ยวกับภรรยาและน้องชายซึ่งเป็นผู้ต้องหาคดีขี้กยอกทรัพย์ตามหมายจับ จนถูกพรรค

ประชาธิปไตยหลายคนต้องคอยขัดจังหวะการอภิปรายของฝ่ายค้านเป็นระยะๆ เพื่อทำหน้าที่ปกป้องนายชวน และได้กลายเป็นที่มาของคำว่า “องค์กรพิทักษ์ชวน” สำหรับผลการลงมติไม่ไว้วางใจนั้น รัฐบาลและรัฐมนตรีที่ถูกอภิปรายทุกคนสามารถสอบผ่านการซักฟอกในครั้งนี้ไปได้ โดยได้รับเสียงไว้วางใจจาก ส.ส.เกิน 200 เสียง

ในช่วงปลายปี ฝ่ายค้านก็ได้ทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง แต่ในครั้งนี้ได้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเพียง 2 คน คือ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กับ นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ แต่ทั้งคู่ก็ผ่านการซักฟอกไปได้อีกเช่นเคย

ในแวดวงตุลาการมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกลายมาเป็นข่าวใหญ่ก็คือ การวางแผนลอบสังหารนายประมาณ ชันชื้อ ประธานศาลฎีกา อย่างไรก็ตามแผนการดังกล่าวได้ล้มเหลวลงเสียก่อนเพราะเกิดการรั่วไหลมาถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้ตำรวจชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจของ พ.ต.อ.จุมพล มั่นหมาย ผกก. 2 บ. สามารถซุ่มแผนลอบสังหารจนจับกุมผู้รับจ้างลงมือฆ่าได้ และมีการขัดทอดไปยังนายรังสรรค์ ต่อสุวรรณ สถาปนิกชื่อดังและนักธุรกิจพันล้านด้านอสังหาริมทรัพย์ ว่าเป็นผู้จ้างวานรายใหญ่ ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้เข้าจับกุมนายรังสรรค์ในเวลาต่อมา คดีนี้ตำรวจสันนิษฐานมูลเหตุในการจ้างวานว่าอาจจะเกิดจากความขัดแย้งในวงการตุลาการหรือการทำหน้าที่ตัดสินคดีของนายประมาณในศาลฎีกา

สำหรับวงการตำรวจ การออกคำสั่งของพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่ให้ย้าย พล.ต.อ.สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ จากตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ เข้ามาช่วยราชการที่กระทรวงมหาดไทย โดยให้เหตุผลการย้ายในครั้งนี้ไม่ค่อยชัดเจนนั้น ได้ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ขึ้นอย่างมากในหมู่ตำรวจและคนทั่วไปว่าอธิบดีกรมตำรวจถูกดึงแอกจากฝ่ายการเมือง แต่เสียงวิพากษ์วิจารณ์นี้ไม่ได้ทำให้ พล.อ.ชวลิต รู้สึกหวั่นไหวแต่อย่างใด และต่อมา พล.อ.ชวลิต ยังได้เปลี่ยนแปลงคำสั่งจากย้าย พล.ต.อ.สวัสดิ์ เป็นให้ออกจากราชการไว้ก่อน พร้อมกับตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยด้วย แต่ท้ายที่สุดก็มีคำสั่งใหม่อีกครั้งให้ พล.ต.อ.สวัสดิ์ ไปดำรงตำแหน่งผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย ส่วนตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจนั้นในตอนแรกได้ให้ พล.ต.อ.พงษ์อำมาตย์ อำมาตยกุล ทำหน้าที่รักษาการในตำแหน่งนี้ แต่หลังจากนั้นก็ได้มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ พล.ต.อ.ประทีป สันติประภพ ขึ้นมาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจต่อจาก พล.ต.อ.สวัสดิ์ เหตุการณ์ความไม่ลงรอยกันระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการประจำระดับเช่นนี้ นอกจากจะเกิดขึ้นที่กรมตำรวจแล้วยังไปเกิดขึ้นที่กระทรวงพาณิชย์ด้วย เมื่อ นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้ลงนามในคำสั่งพักราชการนายพร

อิศรเสนา ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงพาณิชย์ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการร้องทุกข์เกิดขึ้นคำสั่งดังกล่าวของนายอุทัยกลับถูกที่ประชุมคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) พิจารณาว่าไม่ถูกต้อง แต่ท้ายที่สุดนายพราก็ไม่สามารถกลับมาดำรงตำแหน่งได้ตามเดิม และได้หันไปฟ้องร้องเพื่อขอความเป็นธรรมจากศาลแทน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่กรมตำรวจและกระทรวงพาณิชย์ทั้งสองเรื่องนี้ได้กลายเป็นประเด็นสำคัญส่วนหนึ่งในเนื้อหาการอภิปรายไม่ไว้วางใจ พล.อ.ชวลิต กับ นายอุทัย ในช่วงปลายปี

นอกจากนี้ยังมีการทำทนายอำนาจรัฐของขบวนการโจรก่อการร้ายทางภาคใต้กลุ่มใหม่ที่เคลื่อนไหวเพื่อการแบ่งแยกดินแดน ด้วยการเผาโรงเรียน 37 แห่ง ในเวลาไล่เลี่ยกัน คือ ระหว่างเวลา 01.00 – 03.00 น. ของวันที่ 1 สิงหาคม โดยโรงเรียนเหล่านี้ตั้งอยู่ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา สงขลา และนราธิวาส

ด้านเศรษฐกิจ

ผลพวงจากปี 2535 ที่มีการกวาดล้างการฉ้อฉลในตลาดหลักทรัพย์หรือตลาดหุ้นครั้งใหญ่ ส่งผลให้บริษัทเงินทุนพีรอสตี อินวสท์เมนท์ (เอพีไอ) ซึ่งพัวพันกับการปั่นหุ้นที่สร้างความเสียหายในตลาดหลักทรัพย์คิดเป็นมูลค่าประมาณ 6,000 ล้านบาทนั้น เกิดอาการสั่นคลอนอย่างหนักถึงขั้นต้องปิดบริษัทลงในปีนี้ และการปิดบริษัทเงินทุนพีรอสตีฯ ดังกล่าวก็ได้ส่งผลให้ดัชนีตลาดหุ้นของไทยตกลงอย่างต่อเนื่องตามไปด้วย ส่วนธุรกิจการเงินของธนาคารพาณิชย์ของไทยนั้น เมื่อสิ้นไตรมาสแรกของปีแล้วปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์มีกำไรรวมกันถึงกว่า 10,000 ล้านบาท ทั้งๆ ที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังอยู่ในภาวะที่ซบเซา ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) หรือแบงก์ชาติจึงได้ออกมาผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลงเพื่อกระตุ้นให้เกิดการไหลเวียนถ่ายเทของเงินไปสู่การลงทุน แต่การผลักดันดังกล่าวของแบงก์ชาติก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากธนาคารพาณิชย์เท่าใดนัก กระทั่งเมื่อตลาดเงินของโลกเกิดภาวะการณีส่อเค้าว่าเงินกำลังจะล้นระบบอย่างมหาศาล ธนาคารพาณิชย์จึงยอมประกาศลดอัตราดอกเบี้ยลง แต่ก็เป็นการลดทั้งดอกเบี้ยฝากและเงินกู้ โดยเป็นการลดลงมาอย่างต่อเนื่องถึง 6 ครั้งภายในปีเดียว เมื่อดอกเบี้ยลดลงเงินจึงทะลักเข้าสู่ตลาดหุ้นและธุรกิจที่สามารถเก็งกำไรได้คือธุรกิจบ้านและที่ดิน ในช่วงปลายปีตลาดหุ้นไทยกลับมาคึกคักสุดขีด ทำให้ดัชนีมูลค่าการซื้อขายเคยพุ่งสูงขึ้นจนสร้างสถิติสูงที่สุดในรอบ 18 ปี ที่ระดับเหนือ 1,500 จุด มูลค่าการซื้อขายกว่า 30,000 ล้านบาท

สำหรับเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ในปีนี้ยังได้แก่ เรื่องของราคาข้าวที่ตกลงจนต่ำเป็นประวัติการณ์ในราคาตันละไม่ถึง 2,000 บาท เหตุการณ์นี้ทำให้รัฐบาลต้องนำเงินจำนวนมหาศาล

กว่า 40,000 ล้านบาทเข้าแทรกแซงราคาข้าว แต่ก็ไม่ได้ส่งผลให้ราคาข้าวกระเตื้องขึ้น โชคดีที่รัฐบาลญี่ปุ่นประกาศรับซื้อข้าวจากไทยเพราะผลผลิตภายในประเทศของตนลดลง ราคาข้าวจึงพุ่งขึ้นไปถึงตันละ 4,200 บาท อย่างไรก็ตามแม้ข้าวจะกลับมาได้ราคาดี แต่ชาวนาไทยก็ต้องมาประสบกับปัญหาภัยแล้งอีกซึ่งทำให้นาข้าวเสียหายไปทั้งสิ้นกว่า 4 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวโดยรวมทั้งประเทศจึงลดลงจากปีที่แล้วถึงกว่า 7 แสนตัน

นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่ไทยหลุดพ้นจากการถูกตอบโต้โดยมาตรการทางการค้าของสหรัฐอเมริกา (พีเอฟซี) ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในรอบหลายปี และทำให้สินค้าสำคัญในการส่งออกของไทยในตลาดสหรัฐฯ ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรโดยไม่เสียเปรียบทางการแข่งขัน สาเหตุที่ทำให้ไทยหลุดพ้นจากมาตรการดังกล่าวมาได้ ก็เนื่องจากรัฐบาลไทยสามารถแสดงให้เห็นถึงความจริงจังในการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ทางปัญญาที่เป็นข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ในปีนี้มีเหตุการณ์ร้ายแรง 2 ครั้งซึ่งสร้างความสะเทือนขวัญแก่คนไทยเป็นอย่างมาก เหตุการณ์แรก คือ การเกิดเพลิงไหม้ที่โรงงานตุ๊กตาเคเดอร์ อินดัสเตรียล ซึ่งตั้งอยู่ที่ อ.สามพราน จ.นครปฐม เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม โดยขณะเกิดเหตุมีคนงานจำนวนหลายพันคนกำลังทำงานอยู่ในโรงงานแห่งนี้ซึ่งไม่มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 187 คน และบาดเจ็บอีกหลายร้อยคน นับเป็นอุบัติเหตุไฟไหม้โรงงานอุตสาหกรรมที่ร้ายแรงที่สุดของไทย ส่วนอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม ที่โรงแรมรอยัล พลาซ่า จ.นครราชสีมา โดยอาคารสูง 6 ชั้นของโรงแรมแห่งนี้ได้ถล่มลงมาในขณะที่มีผู้มาใช้บริการและพนักงานของโรงแรมอยู่ในอาคารไม่ต่ำกว่า 500 คน ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 137 คน บาดเจ็บอีกนับร้อยคน และจากการสอบสวนพบว่า สาเหตุที่ทำให้ตึกถล่มลงมานั้นเกิดจากการต่อเติมอาคารผิดแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการตัดเสารับน้ำหนักบางส่วนออกไปเพื่อทำให้พื้นที่ของตัวอาคารมีบริเวณที่กว้างขวางขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้จับกุมผู้บริหารโรงแรมและเจ้าหน้าที่เทศบาลนครราชสีมาที่ดูแลเรื่องการควบคุมอาคารรวม 15 คน เพื่อนำตัวมาดำเนินคดีในหลายข้อหา

และจากการที่พจนานุกรมภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมของสำนักพิมพ์ลองแมนได้ให้คำนิยามแก่กรุงเทพฯ ไปในทางเสียหายว่า เป็นเมืองที่มักถูกกล่าวถึงเสมอว่าเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยโสเภณีนั่น ก็ได้สร้างความไม่พอใจเป็นอย่างมากให้กับรัฐบาลและประชาชนชาวไทย รัฐบาลโดยกระทรวงการต่างประเทศจึงได้ทำหนังสือประท้วงไปยังสำนักพิมพ์ลองแมนเพื่อให้แก้ไขข้อความดังกล่าว แต่ทางสำนักพิมพ์แห่งนี้กลับยืนยันว่าจะไม่แก้ไขเพราะได้ทำการรวบรวม

ข้อมูลมาอย่างถูกต้องแล้ว ถ้าจะให้ทำเช่นนั้นประเทศไทยก็ต้องแก้ไขปัญหาโสเภณีเพื่อลบภาพในด้านนี้ของกรุงเทพฯ ให้ได้เสียก่อน อย่างไรก็ตามเมื่อถูกหน่วยงานราชการและภาคเอกชนตอบโต้ อย่างหนักด้วยการไม่ส่งหนังสืออื่นๆ ของสำนักพิมพ์ลองแมนมาจำหน่ายในประเทศไทย ในที่สุดสำนักพิมพ์แห่งนี้ก็ต้องยอมแก้ไขข้อความที่สร้างความเสื่อมเสียต่อประเทศไทยให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นในการพิมพ์ครั้งต่อไป และยังสามารถเก็บพจนานุกรมภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมที่มีข้อความดังกล่าวและยังไม่ได้ถูกจำหน่ายกลับคืนทั้งหมดอีกด้วย

สำหรับเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ในปีนี้ยังได้แก่ สังคมไทยได้สูญเสียพระอริยสงฆ์รูปสำคัญ คือ ท่านพุทธทาสภิกขุ หรือพระธรรมโกศาจารย์ แห่งสวนโมกขพลาราม ซึ่งมรณภาพด้วยอาการ หลอดเลือดในสมองแตก เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม , เกิดการขาดแคลนน้ำทั้งในภาคเกษตรกรรมและ น้ำที่นำมาใช้ทำน้ำประปาให้กับจังหวัดต่างๆ รวมทั้งในกรุงเทพฯ ด้วย อันเป็นผลมาจากภัยแล้ง ครั้งใหญ่ที่คุกคามประเทศไทย , เป็นครั้งแรกที่ไม่เคิล แจ็กสัน ราชาเพลงป๊อปชื่อก้องโลก เดินทาง มาเปิดการแสดงในประเทศไทย และได้สร้างความฮือฮาและความคลั่งไคล้ในหมู่คนไทยเป็นอย่างมากจนเกิดปรากฏการณ์ “ไม่เคิล แจ็กสัน พีเวอร์” อันนำไปสู่การถกเถียงกันอย่าง กว้างขวางถึงการครอบงำสังคมไทยโดยกระแสวัฒนธรรมตะวันตก , วันที่ 18 ธันวาคม ปีนี้ ได้กลายเป็นวันประวัติศาสตร์อีกวันหนึ่งของประเทศไทย เพราะเป็นวันที่ประเทศไทยมีดาวเทียม ดวงแรกเป็นของตัวเอง โดยสมเด็จพระเทพฯ ได้เสด็จฯ ไปทรงเป็นสักขีพยานในการยิงดาวเทียม ดวงแรกของไทยดวงนี้ที่ชื่อว่า “ไทยคม” ณ ประเทศเฟรนช์เกียอานา ดาวเทียมไทยคมนอกจากจะ มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแล้ว ยังจะมีส่วนช่วยพัฒนาการศึกษาได้ เป็นอย่างดีอีกด้วย

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิติ เที่ยวศรีวงศ์ในปี 2536

ด้านการเมือง

ตารางที่ 2 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางการเมืองปี 2536

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	3	37.50
2. ระบอบการเมืองการปกครอง	3	37.50
3. รัฐบาล	1	12.50
4. อื่นๆ		
4.1 นักการเมือง	1	12.50
รวม	8	100.00

บทความทางการเมืองในปีนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบราชการและระบอบการเมืองการปกครองมากที่สุด ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบบราชการคือ การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของส่วนราชการว่าเข้ามามีส่วนกำหนดวิถีชีวิตของประชาชนมากเกินไป ในขณะที่ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบอบการเมืองการปกครองนั้นก็คือ การเสนอให้สังคมไทยมองประชาธิปไตยในแง่ของผลประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลควบคู่ไปกับผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคมด้วย เพื่อนำไปสู่การตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลซึ่งมีความสำคัญต่อพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง

ซึ่งรัฐเลิกจู้จี้จกกับประชาชน หันไปเล่นบทผู้รักษาติกาที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายในสังคม

นิติกล่าวถึงบทบาทของทางราชการว่า ได้เข้ามามีส่วนในการกำหนดวิถีชีวิตของประชาชนมากเกินไป เช่น การตั้งชื่อของประชาชนก็มากำหนดว่าต้องมีความหมายในทางที่ดี แต่ความหมายที่ดีนั้นก็ต้องให้เป็นที่พอใจของทางราชการด้วย ต้องมีจำนวนพยางค์ไม่เกินเท่าไร เป็นต้น ในกรณีการเปลี่ยนชื่ออำเภอโคกปีบก็เช่นกัน เมื่อชาวโคกปีบส่วนหนึ่งอยากให้มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอของตัวเองเสียใหม่ ทางราชการโดยกระทรวงมหาดไทยก็เข้ามาจัดการอีกเช่นเคย โดยได้มาเปลี่ยนให้เป็นชื่ออำเภอศรีมโหสถ ทั้งๆ ที่น่าจะปล่อยให้เป็นเรื่องของชาวโคกปีบจัดการ

กันเอง ทางราชการเพียงดูอยู่ห่างๆ คอยให้ความช่วยเหลือในส่วนที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น ดังนั้น เพื่อไม่ให้ทางราชการเข้ามากำหนดวิถีชีวิตของประชาชนมากเกินไป อันจะทำให้ประชาชนมีอิสระมากขึ้นในการเลือกใช้ชีวิตอย่างที่ตัวเองต้องการ นิธิจึงได้เสนอบทบาทที่เขาเห็นว่าเหมาะสมให้แก่ทางราชการคือ การเป็นผู้รักษากติกาต่างๆ ในสังคมโดยมุ่งให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และพยายามกระจายโอกาสเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน

"น่าจะให้เป็นฐานะและสิทธิของราษฎร กลุ่มที่ต้องการให้เปลี่ยนชื่อก็ต้องโฆษณาชักชวนให้คนอื่นเห็นด้วย จนในที่สุดเมื่อได้รับการสนับสนุนเพียงพอแล้ว ก็อาจขอให้ราชการเป็นผู้จัดการลงประชามติขึ้น ผลที่ออกมาหากรับรองการเปลี่ยนชื่อ ก็แทบไม่ต้องโฆษณาชื่อใหม่ที่ไหนอีกแล้ว เป็นที่รู้กันทั่วไปในหมู่ราษฎรอำเภอโคกปี่เป็ง และเพราะเป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นในเมืองไทยมาก่อนที่จะให้ราษฎรตัดสินใจได้เองอย่างนี้ ก็คงเป็นข่าวระบือไปทั่วประเทศในทันทีเหมือนกัน ..... เมืองไทยในยามนี้กำลังต้องการใครที่เป็นคนกลางบังคับใช้กติกาที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เพื่อป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งกันระหว่างคนกลุ่มต่างๆ พัฒนาไปสู่ความรุนแรงมากขึ้นกว่านี้ ความร่อยหรอของทรัพยากรทำให้ฝ่ายที่จะตักตวงไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวก็ทุ่มเทอย่างเต็มที่ ในขณะที่ฝ่ายซึ่งเคยใช้ทรัพยากรนั้นมาก่อนก็พร้อมจะต่อสู้ทุกวิถีทางแม้แต่การใช้ความรุนแรง จะหาใครที่ทำหน้าที่คนกลางอย่างนี้ดีไปกว่าราชการได้ยาก แต่ราชการต้องถอยออกไปจากความพยายามจะครอบงำชีวิตของชาวบ้าน หันไปจับเรื่องที่สำคัญคือการเป็นผู้รักษากติกาที่เป็นกลางและมีประสิทธิภาพแทน" (ฉบับที่ 679, 27 สิงหาคม 2536)

เมินสมองไหล แต่ควรกระจายจากภาครัฐสู่วงกว้าง

สำหรับปรากฏการณ์สมองไหลจากระบบราชการซึ่งคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ. มองว่าเป็นปัญหาสำคัญนั้น นิธิกลับเห็นว่าไม่ใช่เรื่องที่น่าวิตกกังวล การที่มีสมองไหลออกจากราชการเสียบ้างน่าจะถือเป็นเรื่องดีด้วยซ้ำ เพราะงานราชการเป็นงานที่ไม่ต้องใช้สมองมากนัก มีระเบียบขั้นตอนเป็นกรอบในการทำงานตายตัวอยู่แล้ว ไม่ต้องคิดอะไรมาก งานอื่นนอกภาครัฐการนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้อสมองสูงกว่ามาก สิ่งที่เป็นปัญหาในสายตาของนิธิอยู่ที่การไหลของสมองออกจากภาครัฐการนั้น ไปกระจุกตัวอยู่ที่ภาครัฐกิจอุตสาหกรรมซึ่งมีกำลังซื้อสมองได้มหาศาลต่างหาก ทั้งๆ ที่ยังมีส่วนอื่นอีกมากในภาคนอกราชการที่สมองควรจะไหลเข้าไปไปอยู่ด้วย เช่น ผู้ประกอบการรายย่อย องค์กรชาวบ้าน เอ็นจีโอ. เป็นต้น เพื่อสร้างความความสมดุลให้เกิดขึ้นในสังคม เป็นการคานอิทธิพลกับทางราชการและอุตสาหกรรม

"สิ่งที่พอจะคาดเดานั้นมีว่า ทำอย่างไรราชการก็ไม่มีทางที่จะเก็บ 'สมอง' ไว้ให้กระจุกอยู่ในราชการได้แน่ เพียงแต่จะทำให้สมองกระจายไปยังองค์กรระดับล่างและเพิ่มมากขึ้นได้

อย่างไรนั้นยังไม่เห็นช่องทางได้ง่ายๆ เลย และนี่เป็นปัญหาที่สำคัญแก่สังคมมากกว่าปรากฏการณ์สมองไหลจากราชการเป็นอันมาก" (ฉบับที่ 682, 17 กันยายน 2536)

สร้างพระบรมรูปฯ จลองปีกาญจนฯ ต้องผี มือช่างไทย

เมื่อมีข่าวว่าทางราชการมีแนวคิดจะเฉลิมฉลองปีกาญจนภิเศก (ในบทความของนิธิใช้คำว่า สุวรรณภิเศก) หรือปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงครองราชย์ครบ 50 ปี ด้วยการสร้างพระบรมรูปหล่อสำริดสูงใหญ่เท่าตึก 5 ชั้น นิธิได้แสดงทัศนะต่อเรื่องนี้ว่า ถ้าคิดจะสร้างกันจริงๆ ก็ไม่เป็นไร แต่จะต้องคำนึงถึงสถานที่ที่เหมาะสมที่จะนำพระบรมรูปไปประดิษฐานด้วย โดยตัวเขาก็ยังคิดไม่ออกว่าน่าจะเป็นสถานที่ใดถึงจะดี อย่างไรก็ตามสิ่งที่นิธิไม่เห็นด้วยก็คือ การไปจ้างเกาหลีเหนือให้เป็นผู้ทำพระบรมรูปหล่อสำริดนี้ เพราะทั่วทั้งเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ช่างหล่อสำริดไทยมีความสามารถสูงกว่าช่างของชาติอื่นๆ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นครูในเรื่องนี้อยู่แล้ว ประจักษ์พยานได้แก่ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพุทธชินราชที่พิษณุโลก เป็นต้น ดังนั้นแม้ช่างไทยจะเล็กหล่อสำริดขนาดใหญ่มานาน ประกอบกับขนาดของพระบรมรูปที่จะสร้างกันก็มีขนาดใหญ่กว่าที่เคยทำกันมา ทำให้การสร้างพระบรมรูปสำริดในหลวงรัชกาลปัจจุบันคงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ควรจะให้ช่างไทยเป็นผู้ทำอยู่ดี

"เพราะไม่ใช่เรื่องง่ายนั้นแหละ ที่ไม่ควรจะไปหล่อที่ไหนทั้งนั้นนอกจากในประเทศไทย ไม่ใช่เพียงแต่เรื่องความภูมิใจในฝีมือตัวเองเท่านั้น เรื่องนั้นเอาไว้อีกก็ได้ แต่เราควรที่จะฟื้นฟูความรู้และสร้างสรรค์ความรู้ความสามารถในเรื่องนี้ของสังคมไทยต่างหาก การทำอะไรที่ไม่เคยทำหรือหยุดทำไปนานนั้นก่อให้เกิดการฟื้นฟูความรู้หรือสร้างสรรค์ความรู้แก่สังคมได้" (ฉบับที่ 683, 24 กันยายน 2536)

นิธิมองว่าการให้ความสำคัญแก่กระบวนการฟื้นฟูความรู้เช่นนี้ จะทำให้การฉลองปีกาญจนภิเศกเป็นการเฉลิมพระเกียรติอย่างแท้จริง เพราะจะปรากฏในกายภาคนานว่าผีมือหล่อสำริดชั้นครูนั้นกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งในสังคมไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ และสามารถดำรงอยู่สืบไปได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม นิธิก็ยังอดคิดไม่ได้ว่าทางราชการน่าจะหาทางฉลองอย่างอื่นซึ่งจะมีผลดีต่อพสกนิกรที่ในหลวงพระองค์ทรงนี้ให้ความห่วงใยมาโดยตลอด เช่น เอาเป้าหมายของมูลนิธิไชยพัฒนาซึ่งเป็นมูลนิธิต้น มาวางเป็นเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ, การเอาพระราชกรณียกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมาตั้งเป็นโครงการ แล้วดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของพระราชกรณียกิจนั้น เพราะการทำเช่นนี้น่าจะ

เป็นการทำให้เกิดพระบรมราชาอนุสรณ์แห่งพระเกียรติคุณอย่างแท้จริงในการเฉลิมฉลองปี
กาญจนาภิเษก

ประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและบุคคล

นิธิอยากให้มีการหันมามองประชาธิปไตยในแง่มุมมองของผลประโยชน์ส่วนตัว แทนที่จะไป
ให้ความสำคัญเฉพาะในเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมมากเกินไป เนื่องจากเขาเห็นว่ากรมองจาก
แง่มุมมองผลประโยชน์ส่วนตัว จะนำไปสู่ประเด็นเรื่องสิทธิ และเมื่อหันมาให้ความสำคัญเรื่องสิทธิ
ก็จะพบว่า นอกจากสิทธิเลือกตั้งที่ทางราชการและนักการเมืองมักโฆษณาชวนเชื่อประชาชนอยู่
เสมอว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งแล้ว ยังมีสิทธิอีกมากมายที่สังคมมักไม่ค่อยคำนึงถึงกัน เช่น
สิทธิในการใช้น้ำ สิทธิการขับป่า สิทธิในการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง
สิทธิของชุมชน สิทธิของผู้เช่าที่ดิน สิทธิของผู้ไม่สูบบุหรี่ สิทธิของคนเดินถนน เป็นต้น
ประชาธิปไตยเป็นเรื่องของทั้งผลประโยชน์ส่วนรวมและส่วนตัว ซึ่งอย่างหลังมีเรื่องของสิทธิ
รวมอยู่ด้วยอย่างมีนัยสำคัญ ประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นการสอนให้เคารพสิทธิของผู้คนที่มีอยู่
มากมายถือเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง

“ประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่อง ‘หลายหัวดีกว่าหัวเดียว’ เท่านั้น แต่เป็นเรื่องของผลประโยชน์
ส่วนตัวและสิทธิต่างๆ ด้วย ถ้าจะให้ประชาธิปไตยมีผลไปถึงชีวิตคนได้จริง เราจำเป็นต้องคำนึง
ถึงสิทธิต่างๆ เหล่านี้มากกว่าการโฆษณาเผยแพร่ให้ ‘รู้จัก’ ประชาธิปไตย ไม่ว่าจะผ่านทีวีหรือ
ผ่านโรงเรียนก็ตาม แต่ต้องทำให้สิทธิของผู้คนจำนวนมากพ้นจากมุมอับเสียที” (ฉบับที่ 694,
10 ธันวาคม 2536)

นักการเมือง “ก้าวหน้า” อาจพาสังคมก้าวถอยหลัง

นิธิยังกล่าวด้วยว่า การที่มโนทัศน์ในยุคปัจจุบันเกี่ยวกับความทันสมัยหรือความสามารถ
ปรับตัวรับความทันสมัยได้นั้น ได้ให้ภาพของความ “ก้าวหน้า” ที่แตกต่างจากไปจากความ
“ก้าวหน้า” ในอดีต ก็เนื่องจากความก้าวหน้าในสมัยนี้ถูกจำกัดให้มีความหมายแคบๆ เพียง
เทคโนโลยีที่ทันสมัยซึ่งสังคมให้ความหวังที่เกินจริงว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาค่าทั้งหมด ดังนั้น
คนที่ก้าวหน้าก็คือคนที่อยู่ในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและการส่งออกซึ่งเป็นส่วนที่ใช้เทคโนโลยี
ในการจัดการสูง และสังคมก็เชียร์ให้คนเหล่านี้เข้ามาเล่นการเมือง เพราะเห็นว่าถ้าเข้ามาใน
วงการนี้แล้วก็จะขึ้นเป็นนักการเมืองประเภท “น้ำดี” เช่น ความนิยมในตัวรัฐบาลอานันท์ที่มีสมาชิก
ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องอยู่กับธุรกิจอุตสาหกรรมและการส่งออก หรือการยกย่องผู้สมัคร ส.ส. ที่เป็น
นักธุรกิจในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุด เป็นต้น ทำให้นิธิเกิดความสงสัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ที่ว่า
ไม่น่าจะเป็นผลดีแก่สังคมโดยรวมนัก โดยเฉพาะคนระดับล่างทั้งหลาย

"เป็นการสร้างความหมายชนิดที่จะให้อำนาจทางการเมืองแก่คนกลุ่มหนึ่ง และให้ลำดับสำคัญแก่ทางเลือกของความเปลี่ยนแปลงที่คนเพียงกลุ่มนิดเดียวสามารถบรรลุได้ ความหมายของคำ "ก้าวหน้า" จึงกลับกลายเป็นอุดมการณ์ทางสังคมและการเมืองอีกครั้งหนึ่ง โดยยากที่จะรู้สึกได้ง่ายๆ เหมือนครั้งที่ยังเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคมของ 'ฝ่ายซ้าย' ..... " (ฉบับที่ 696, 24 ธันวาคม 2536)

เพิ่มพยางค์ตั้งชื่อคือเพิ่มประชาธิปไตยในยุค "ชวน" ?

เมื่อรัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย ได้เปลี่ยนแปลงคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ออกเมื่อ พ.ศ. 2487 โดยคำสั่งที่เปลี่ยนแปลงนั้นมีผลให้คนไทยมีสิทธิตั้งหรือเปลี่ยนชื่อให้มีความยาวมากขึ้นเป็นไม่เกิน 5 พยางค์จากเดิมไม่เกิน 3 พยางค์ และจะสะกดอย่างไรก็ได้ ในเรื่องนี้นิติได้กล่าวติดตลกว่า คำสั่งดังกล่าวถือเป็นคำสั่งที่สะท้อนความเป็นประชาธิปไตยของรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปไตยเป็นแกนนำได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เขายังอธิบายด้วยว่า การที่ความเข้มงวดกับการตั้งชื่อของประชาชนหรือชื่อของอะไรก็ตามได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับสภาพการเมืองการปกครองนั้น ก็เพราะชื่อในสังคมไทยมีความสำคัญมาก เช่น เป็นสารที่สามารถสื่ออะไรแก่คนอื่นได้มากกว่าชื่อในสังคมอื่น เป็นต้น ที่ผ่านมารัฐจึงต้องควบคุมชื่อเอาไว้ เพราะไม่ยอมให้ใครให้ชื่อไปสื่อสารอะไรที่รัฐไม่ต้องการ

"การขยายจากสามพยางค์เป็นห้าพยางค์สะท้อนความก้าวหน้าของประชาธิปไตยไทยจากสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามคือความก้าวหน้ามาอีกสองพยางค์ แต่ก็ยังมีอันอยู่ที่จำนวน 5 เพราะไม่ว่าประชาธิปไตยของเราจะก้าวหน้ามาเพียงใด ก็ยังเป็นประชาธิปไตยที่มีอันอยู่นั่นเอง นับว่าคำสั่งอันใหม่ของสำนักนายกฯ นั้นเหมาะกับกาลสมัยดีโดยแท้ครับ" (ฉบับที่ 695, 17 ธันวาคม 2536)

นักการเมืองคือบุคคลสาธารณะ ต้องโปร่งใสทั้งในที่ลับ - แจ้ง

นิติไม่เห็นด้วยที่นักการเมืองฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านให้คำมั่นสัญญาก่อนการอภิปรายไม่ไว้วางใจว่าจะไม่นำเรื่องส่วนตัวมาอภิปรายกัน เพราะในความคิดของเขาการหามาตรฐานว่าอะไรเป็นเรื่องส่วนตัวและอะไรเป็นเรื่องส่วนรมนั้นเป็นไปได้ยาก ยิ่งที่ผ่านมาก็มีบทเรียนหลายอย่างทางการเมืองในเรื่องนี้มาแล้ว เช่น เรื่องรสนิยมรักร่วมเพศถูกเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของนักการเมืองคนสำคัญคนหนึ่ง แต่กลับกลายเป็นเรื่องส่วนรวมและถูกนำมากล่าวในที่สาธารณะเพื่อผลทางการเมืองเมื่อไปเกิดขึ้นกับพฤติกรรมของนักการเมืองคนสำคัญอีกคนหนึ่ง เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในเรื่องส่วนตัว

และการทำหน้าที่ทางการเมือง และที่สำคัญต้องพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบพฤติกรรมทุกอย่างของตนทั้งจากในและนอกในสภาผู้แทนราษฎร

หมายเหตุ ในปีนี้นิติไม่มีบทความที่มีประเด็นหลักของเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ซึ่งสาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากบทความของเขาในมติชนสุดสัปดาห์ปีนี้มีจำนวนน้อยเพียง 17 บท เพราะนิติเริ่มเขียนบทความประจำให้นิตยสารวิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ฉบับนี้ในราวช่วง 4 เดือนสุดท้ายของปี จึงทำให้ไม่มีตารางจำแนกความถี่ของเนื้อหาบทความทางด้านเศรษฐกิจและการวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ในด้านนี้ของเขา

ด้านสังคม – วัฒนธรรม

ตารางที่ 3 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2536

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	1	11.11
2. ค่านิยม	3	33.34
3. ศิลปวัฒนธรรม	2	22.22
4. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1	11.11
5. อื่นๆ		
5.1 สื่อมวลชน	2	22.22
รวม	9	100.00

นิติเสนอบทความทางด้านสังคม – วัฒนธรรมเกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติของผู้คนในสังคมไทยมากที่สุด ได้แก่ บทความที่กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยมเก่าของไทยให้มีความเหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ที่ต่างไปจากอดีต เช่น ที่พูดกันว่าไม่มีความยากจนในหมู่คนชนชั้นนั้นก็ควรจะขยันให้ถูกเรื่องด้วย ฯลฯ , บทความที่กล่าวถึงอิทธิพลของตะวันตกและการศึกษาที่สูงขึ้นที่ทำให้ผู้หญิงไทยในสังคมเมืองแต่งงานหรือออกเรือนช้ากว่าผู้หญิงในเขตชนบท, เป็นต้น สำหรับบทความที่อยู่ในหมวดอื่นๆ ที่มี 2 บทในปีนั้นเป็นบทความที่มีประเด็นเกี่ยวกับสื่อมวลชนทั้งหมด ได้แก่ บทความที่เรียกร้องให้ทุกฝ่ายในสังคมตระหนักแล้วช่วยกันหาทางป้องกันแก้ไขต่อผลเสียของการโฆษณาสินค้าทางโทรทัศน์ที่สร้างความฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็นให้แก่สังคม และบทความที่กล่าวถึงรายการมอต่างมุมและรายการตามดูผู้แทน ซึ่งเป็นรายการโทรทัศน์ที่มี

คุณภาพ แต่แทบไม่มีสินค้ามาเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ แม้จะได้รับความนิยมค่อนข้างสูงจากผู้ชมทางบ้าน

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม-วัฒนธรรม

ปรับเปลี่ยนค่านิยมรับการถาโถมของความเปลี่ยนแปลง

ค่านิยมที่ว่าไม่มีความยากจนในหมู่คนชนชั้นนั้น นิธิมองว่าในสังคมไทยสมัยใหม่ที่มีการปล่อยให้ทรัพยากรและโอกาสกระจายไปอย่างไม่เท่าเทียมกัน ค่านิยมนี้น่าจะต้องถูกปรับเปลี่ยนใหม่ว่าจะต้องขยันให้ถูกเรื่องด้วย เพราะคนที่ขยันขันแข็งแต่ก็ยังจนอยู่ดีมีให้เห็นมากมาย การขยันให้ถูกเรื่องเท่านั้นที่พอจะยังเป็นคุณค่าที่ให้ผลตอบแทนที่ดีแก่บุคคลในปัจจุบัน นิธิได้ยกตัวอย่างเอาไว้ด้วย เช่น หากเป็นชาวนาจนซึ่งอยู่บนที่ดอน จะฝันทำนาในประเทศที่มีน้ำน้อยลงต่อไป ก็ไม่มีทางที่จะตั้งตัวได้ ต้องหาทางขยันให้ถูกเรื่องกว่านี้ เป็นต้น นอกจากนี้ค่านิยมเรื่องความขยันนี้แล้วค่านิยมเก่าที่มีมาในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความจริงใจ ความกล้าหาญ ความเที่ยงธรรม ฯลฯ นั้นก็อยู่ในสถานะเดียวกันคือต้องประยุกต์ใช้หรือมีเงื่อนไขในค่านิยมเพิ่มขึ้น แต่การทำเช่นนั้นนิธิก็กล่าวด้วยว่าทำให้เกิดความสับสนอยู่เหมือนกันว่าค่านิยมเหล่านี้ควรจะมีความค่าต่อไปในสังคมยุคปัจจุบันแน่หรือ

ผู้หญิงชนบทออกเรือนเร็วเพราะเสียเปรียบผู้หญิงเขตเมือง

สำหรับค่านิยมในการครองเรือนยุคปัจจุบันที่สังเกตได้ว่าผู้หญิงในเขตเมืองมักแต่งงานช้ากว่าผู้หญิงในชนบทนั้น นิธิคิดว่าน่าจะมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ผู้หญิงในเมืองได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้มข้นกว่า, มีการศึกษาสูงกว่า, เป็นต้น

“การให้การศึกษาแก่ผู้หญิงจนกระทั่งเกิดความสามารถในการตัดสินใจเรื่องคู่ของตนได้อย่างเข้มแข็งเป็นตัวของตัวเองก็อีกอย่างหนึ่ง การทำให้ผู้หญิงคุ้นเคยกับความใกล้ชิดและสัมผัสของเพศตรงข้ามก็อีกอย่างหนึ่ง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ช่วยปกป้องหญิงโสดในเมืองไว้ได้ดีกว่าชนบท ซึ่งสูญเสียกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมในการปกป้องสวัสดิภาพทางเพศของตน แต่ก็ยังไม่ได้พัฒนาโลกใหม่ขึ้นมาแทนที่ พุดให้ขลังทางวิชาการก็คือ มีความล่าช้าทางวัฒนธรรม (culture lag) ในชนบทเกี่ยวกับเรื่องนี้มากกว่าในเมือง น่าประหลาดนะครับ ชนบทไทยนั้นเสียเปรียบไปทุกอย่าง แม้แต่การมีผิว” (ฉบับที่ 685, 8 ตุลาคม 2536)

ปรับเปลี่ยนให้เข้ายุคสมัย ตอลมหายใจศิลปินวัฒนธรรมไทย

เมื่อได้เห็นเรื่องราวในวรรณคดี ตำนาน นิทานพื้นบ้าน ฯลฯ อันเป็นมรดกทางสังคม ได้เสื่อมความนิยมจากผู้คนลงไปเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน ที่มีอยู่กับห้างห้างชาตชีวิตชีวาและจินตนาการที่เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ นิธิจึงชี้แนวทางที่จะรักษามรดกเหล่านี้ไว้ว่า ผู้ที่จะนำมาทำเป็นภาพยนตร์ ละครเวทีรูปแบบต่างๆ หรือละครโทรทัศน์ ต้องรู้จักนำมาตีความและปรับเปลี่ยนให้เข้าถึงวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน จนสามารถสื่อความเข้าใจชีวิต สังคมและโลกในสมัยใหม่ได้ อย่าให้อุปสรรคในเรื่องของยุคสมัยมาเป็นตัวกีดกันไม่ให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงมรดกทางสังคมเหล่านี้ เพียงเพราะผู้ที่นำมาใช้ขาดซึ่งจินตนาการที่จะทำให้วรรณคดีและเนื้อเรื่องเก่าๆ สามารถโลดแล่นไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตสมัยใหม่

“ในทุกสังคมวรรณคดีและเนื้อเรื่องเก่าๆ ไม่เคยมีชีวิตอยู่ได้ด้วยคุณความดีของตัวเอง ยกเว้นแต่จะถือว่าที่ต่อนักวิชาการและนักเรียนมัธยมศึกษาเล่าเรียนอยู่เป็นชีวิตวรรณคดีมีชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้ด้วยการถูก ‘ใช้’ เพื่อเปรียบเทียบบ้าง , เพื่อให้ความหมายแก่วิถีชีวิตในปัจจุบันบ้าง , และที่สำคัญที่สุดวรรณคดีและเนื้อเรื่องเก่าๆ ให้แสงสว่างและความเข้าใจแก่โลกและชีวิตได้ในสมัยปัจจุบัน แต่วรรณคดีหรือเนื้อเรื่องเก่าจะทำอย่างนั้นได้ต้องมีคนที่ให้ความหมายใหม่แก่วรรณคดีและเนื้อเรื่องเก่า หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ต้องอ่านวรรณคดีและเนื้อเรื่องเก่าด้วยจินตนาการที่มากกว่าศัพท์แสงและความไพเราะทางภาษา” (ฉบับที่ 686, 5 ตุลาคม 2536)

น้ำใจไมตรี ภูมิคุ้มกันสังคมไทยไม่ให้ป็นฝรั่งจ๋า

ส่วนการไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกที่ทำให้สังคมไทยมีความเป็นสังคมต่างคนต่างอยู่หรือสังคมสุดแชนมากขึ้นทุกทีนั้น นิธิเห็นว่าควรจะมีการเตรียมการรองรับเพื่อไม่ให้สังคมไทยเปลี่ยนไปตามแบบอย่างตะวันตกเช่นนี้จนสุดตัว การเตรียมการที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ต้องใช้ความเอื้อเฟื้อแผ่เป็นพื้นฐานในการปรับเปลี่ยนแบบแผนทางวัฒนธรรม เพื่อให้สังคมไทยที่มีรากฐานเป็นสังคมประชิดตัวหรือการมีความสัมพันธ์กันโดยตรงนั้น สามารถผสมกลมกลืนเข้ากันได้อย่างพอดีกับสังคมแบบสุดแชนของโลกตะวันตก

โฆษณาทางทีวี สารผ่านสื่อที่กระพือกระแสบริโภคนิยม

นิธิกล่าวว่าการโฆษณาคือเครื่องมือเผยแพร่ลัทธิบริโภคนิยมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบทุนนิยมไปสู่ผู้คน ลัทธินี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเป็นประโยชน์มหาศาลแก่ภาคธุรกิจ ในขณะที่สร้างความฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็นให้แก่สังคมอันก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย แต่การโฆษณาจะเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพของบริโภคนิยมไม่ได้ถ้าไม่มีโทรทัศน์เป็นสื่อ

ดังนั้นเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภคจากการโฆษณาที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เขาจึงเห็นว่าควรจะช่วยกันหาวิธีให้โทรทัศน์อยู่รอดได้โดยไม่ต้องไปพึ่งพาเจ้าของสินค้าอย่างหมดตัว

"หลายเดือนมาแล้วก่อนหน้ารัฐบาล 'หลีกภัย' จะเข้ามาบริหารประเทศ มีคนจำนวนไม่น้อยใช้ความคิดความรู้ถกเถียงกันมากกว่า จะทำให้โทรทัศน์เป็นอิสระจากเผด็จการทางการเมืองอย่างไร ที่น่าจะคิดควบคู่กันไปด้วยก็คือจะทำให้โทรทัศน์เป็นอิสระจากเผด็จการของบริโคนิยมได้อย่างไร" (ฉบับที่ 680, 3 กันยายน 2536)

ทอล์คโชว์ของ "เจิมศักดิ์" ดี + มีคนดู แต่ขาดสปอนเซอร์

นิตยภักล่าวด้วยว่า แม้ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาจะถือเป็นยุคทองของรายการโทรทัศน์ประเภท "ทอล์คโชว์" เพราะสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องจะมีรายการประเภทนี้อยู่หลายรายการ แต่สำหรับเขาเห็นว่ารายการทอล์คโชว์ที่น่าสนใจจริงๆ มีอยู่เพียง 2 รายการเท่านั้น คือ "มองต่างมุม" และ "ตามดูผู้แทน" ที่มี ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นพิธีกร ทั้งนี้เพราะรายการทั้งสองนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่การใช้รายการเป็นเวทีสำหรับการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือเป็นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างเป็นอิสระ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีในรายการทอล์คโชว์อื่นๆ อย่างไรก็ตามมีเรื่องที่น่าสนใจอยู่อย่างหนึ่งก็คือ แม้รายการทั้งสองของดร.เจิมศักดิ์จะได้รับความนิยมค่อนข้างมากจากคนดูที่บ้าน แต่ก็แทบจะไม่มีผู้อุปถัมภ์รายการเลย ผิดกับรายการทอล์คโชว์ประเภทอื่นที่มีสินค้าต่างๆ มากมายให้การสนับสนุน

คนจนแทบไม่มีตัวตนในวิชาเศรษฐศาสตร์

นิตยภัได้แสดงทรรศนะต่อวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ว่า ได้กลายมาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มคนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว เพราะคนในกลุ่มนี้มีกำลังทรัพย์สูงในการจ้างนักเศรษฐศาสตร์ให้มาทำงานให้พวกเขา วิชาเศรษฐศาสตร์ที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างไรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงเอื้อต่อวิถีชีวิตของคนในกลุ่มนี้ ไม่ได้นึกถึงคนกลุ่มอื่น โดยเฉพาะคนชั้นล่าง แต่นิตยภัพบด้วยว่าไม่เฉพาะแต่วิชาเศรษฐศาสตร์เท่านั้นที่กลายเป็นเพียงเทคนิควิธีต่างๆ ซึ่งสามารถขายเป็นบริการในท้องตลาดได้และมีราคาดี วิชาการอื่นทุกวิชาก็เป็นเช่นนี้ด้วยเหมือนกัน

"ที่จริงไม่ใช่เฉพาะวิชาเศรษฐศาสตร์เท่านั้นที่ตกเป็นเหยื่อของการแสวงหาผลประโยชน์ใช้สอย วิชาการทุกแขนงวิชาก็ไม่แตกต่างจากเศรษฐศาสตร์เท่าไร มีบางมหาวิทยาลัยที่กำลังคิดจะเปิดสอนวิชาวรรณคดีเพื่อการท่องเที่ยวด้วยซ้ำ ส่วนประวัติศาสตร์นั้น ถ้าไม่สอนเพื่อสร้างพลเมืองให้ชาติ ก็สอนเพื่อขายนักท่องเที่ยวมานานแล้ว วิชาการในปัจจุบันจึงกลายเป็น

เทคนิคศาสตร์กันไปหมด และเพราะเป็นเทคนิคศาสตร์ วิชาการปัจจุบันจึงเรียนและสอนกันอยู่ เพื่อรับใช้คนเพียงบางกลุ่ม และนักวิชาการก็เป็นเพียงพอมดมมอมีในสังกัดของ 'ค่ายกครู' ของคนบางกลุ่มเท่านั้น" (ฉบับที่ 681, 10 กันยายน 2536)

เติมมนุษยศาสตร์แก่วิทยาศาสตร์เพื่อมนุษยชาติ

วิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบันได้หลงลืมไปว่าเป้าหมายของตนนั้นควรจะมุ่งไปที่ประโยชน์และความผาสุกของมนุษยชาติ และที่สำคัญคือก่อให้เกิดปัญญาญาณอันแท้จริงสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รวมทั้งไม่ไปเบียดเบียนธรรมชาติด้วย นิธิจึงเห็นว่าควรที่จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างวิทยาศาสตร์กับมนุษยศาสตร์ เพราะมนุษยศาสตร์จะช่วยเติมโลกทัศน์ความเป็นมนุษย์ให้แก่วิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจจะทำให้วิทยาศาสตร์หันกลับมาให้ความสำคัญแก่เป้าหมายเพื่อประโยชน์และความผาสุกของมนุษย์อีกครั้ง

สรุป

เนื่องจากนิธิมาเริ่มเขียนบทความประจำลงในมติชนสุดสัปดาห์ช่วงปลายปี ทำให้มีจำนวนบทความในปีนี้เป็นเพียงแค่ 17 บทความ จึงยากที่จะแสดงความคิดเห็นถึงความเกี่ยวพันระหว่างบริบทสำคัญทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม – วัฒนธรรม กับการวิพากษ์ของนิธิในปีนี้ให้ชัดเจนได้ อย่างไรก็ตาม บทความทั้ง 17 บทความของนิธิก็พอจะชี้ให้เห็นได้บ้างว่า เขาไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อเหตุการณ์สำคัญในปีนี้เท่าใดนัก บทความส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่องราวที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคมแต่มีความสำคัญในมุมมองของเขา เช่น บทความที่กล่าวถึงการที่รัฐอนุมัติการเพิ่มพยางค์ในการตั้งชื่อของประชาชน , บทความที่โจมตีการโฆษณาทางโทรทัศน์ว่าขาดความรับผิดชอบต่อสังคม , บทความเกี่ยวกับสังคมไทยในประเด็นกำลังจะกลายเป็นสังคมสุดแชนมากขึ้นทุกทีๆ เป็นต้น แต่ก็ยังมีบทความที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของผู้คนอยู่บ้าง เช่น บทความเกี่ยวกับการสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อเฉลิมฉลองปีกาญจนาภิเษกของพระองค์ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า , บทความเกี่ยวกับปัญหาสมองไหลที่สร้างความวิตกแก่ภาครัฐ เป็นต้น

ในส่วนของการวิพากษ์ปีนี้นั้นบทความทั้ง 17 บทความของนิธิจะให้ความสำคัญต่อประเด็นทางด้านการเมืองและด้านสังคม – วัฒนธรรม ในด้านการเมือง เขาเน้นการวิพากษ์วิจารณ์ไปที่ระบบราชการและระบอบการเมืองการปกครองซึ่งยังมีความบกพร่องอยู่มากและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย ส่วนรัฐบาลซึ่งอยู่ภายใต้การนำของนายชวน

หลักภัย และพรรคประชาธิปัตย์ ก็มีภาพลักษณ์ที่ไม่ค่อยดีนักในสายตาของนิธิ เช่นเดียวกับ นักการเมืองที่นิธิมองว่าชอบเล่นเกมทางการเมืองต่อกัน โดยไม่สนใจว่าจะเกิดประโยชน์ต่อสังคม หรือประชาชนหรือไม่ ทางด้านสังคม-วัฒนธรรม นิธิโจมตีการโฆษณาทางโทรทัศน์ที่ขาด ความรับผิดชอบต่อสังคม, วิชาการโดยเฉพาะด้านเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งตอบสนองเฉพาะ ความต้องการของกลุ่มนายทุน, เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็เรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนค่านิยมเก่า และประยุกต์ดัดแปลงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของไทย เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่หรือ ทำให้สามารถรับใช้วิถีชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันได้จริง นิธิยังได้กล่าวในทำนองยกย่องและ สนับสนุนต่อรายการโทรทัศน์บางรายการที่มีความพยายามจะทำให้เกิดเวทีเสรีแห่งการแสดงออก ทางความเห็นที่แตกต่างกันด้วย

ปี 2537

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2537

ด้านการเมือง

สถานการณ์ทางการเมืองในช่วง 10 เดือนแรกของปีนี้นั้น แม้ภายในรัฐบาลจะมีความวุ่นวายจากการเคลื่อนไหวของพรรคพลังธรรมที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลอยู่บ้างก็ตาม เช่น พล.ต. จำลอง ศรีเมือง ได้ออกมาเรียกร้องทวงสัญญาประชาคมจากพรรคประชาธิปัตย์ ที่ให้ไว้แก่ประชาชนว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น , การชูดอนตัวจากการร่วมรัฐบาลของพรรคพลังธรรม เป็นต้น แต่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ก็ยังสามารถรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำเอาไว้ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามพอเข้าสู่ช่วงปลายปี เสถียรภาพของรัฐบาลก็เริ่มสั่นคลอน โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินที่ผิดพลาดของนายสุเทพ เพื่อกสุบรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แกนนำสำคัญคนหนึ่งของพรรคประชาธิปัตย์ เพราะแทนที่จะนำที่ดินหรือ ส.ป.ก.4 - 01 มาแจกเฉพาะเกษตรกรที่ยากไร้ นายสุเทพยังได้นำไปแจกให้แก่คนรวยที่ จ.ภูเก็ต อีกเป็นจำนวนหลายสิบล้านคนด้วย และคนรวยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นคนใกล้ชิดสนิทสนมกับ นายสุเทพและคนของพรรคประชาธิปัตย์แทบทั้งสิ้น ในที่สุดเมื่อทนแรงกดดันจากสังคมและสื่อมวลชนไม่ไหว รวมทั้งอาจต้องการหนีการอภิปรายไม่ไว้วางใจของฝ่ายค้านด้วย นายสุเทพจึงได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ในวันที่ 6 ธันวาคม ส่วน นายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ ซึ่งแม้จะไม่ได้เป็นผู้ดูแลนโยบายนี้โดยตรงแต่ในฐานะเป็นเจ้ากระทรวง ก็ได้แสดงความรับผิดชอบทางการเมืองโดยประกาศลาออกจากตำแหน่งในวันที่ 13 ธันวาคม ภายหลังจากยอมรับว่าการแจก ส.ป.ก.4 - 01 ให้แก่คนรวยที่ จ.ภูเก็ต นั้นเป็นการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดในทางปฏิบัติ

ความสั่นคลอนของเสถียรภาพรัฐบาลในช่วงปลายปีนั้น ยังเกิดจากการที่พรรคความหวังใหม่หนึ่งในพรรคร่วมรัฐบาลได้หันไปร่วมมือกับฝ่ายค้านและสมาชิกวุฒิสภาจนชนะฝ่ายรัฐบาลในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 198 และ 199 โดยฝ่ายรัฐบาลนั้นสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งทุกระดับตามนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาล ในขณะที่พรรคความหวังใหม่ฝ่ายค้าน และสมาชิกวุฒิสภาต้องการคงอำนาจกันชน - ผู้ใหญ่บ้านไว้ในการบริหารส่วนท้องถิ่น และจากปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ก็ทำพรรคความหวังใหม่ต้องออกจากการร่วมรัฐบาลในเวลาต่อมาคือในวันที่ 11 ธันวาคม แต่หลังจากนั้นไม่ถึงหนึ่งสัปดาห์ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้นำพรรค

ชาติพัฒนาเข้าร่วมรัฐบาลโดยอ้างว่าเป็นการ "เลียบเพื่อชาติ" เพราะเกรงจะเกิดเหตุการณ์รัฐประหารเช่นเดียวกับในปี 2535 ส่วนสาเหตุที่ พล.อ.ชาติชายต้องอ้างเช่นนี้ก็เนื่องจากก่อนหน้านี้เขาเป็นตัวตั้งตัวตีให้พรรคฝ่ายค้านซึ่งรวมถึงพรรคความหวังใหม่ด้วยนั้น ลงสัตยาบันร่วมกันว่าจะไม่เข้าร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปไตย

สำหรับประเด็นทางการเมืองที่น่าสนใจนอกจากนี้ ได้แก่ การถอดข่าวประวัตรัฐบาลของ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร เพราะต้องการให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าฉบับที่ใช้กันอยู่ , นายธนิต สุวรรณแมนะ อาจารย์กวดวิชาชื่อดังหน้ามหาวิทยาลัยรามคำแหง นำอุจจาระของตัวเองมามัดใส่ถุงแล้วปาใส่นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ จนเลอะเทอะและส่งกลิ่นเหม็น เพราะไม่พอใจที่นายอุทัยสั่งพักราชการ นายเพชร อิศรเสนา ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ที่นายธนิตเห็นว่าเป็นคนดีและถูกนักการเมืองกลั่นแกล้ง , มี ส.ส.ของไทยหลายคนโดนทางการสหรัฐอเมริกาขึ้นบัญชีดำดออกวีซ่าเข้าประเทศ ส.ส. 2 คน ในจำนวนนี้ถูก น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เปิดเผยชื่อในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า เป็นนายมงคล จงสุทธนามณี ส.ส.เชียงใหม่ พรรคชาติพัฒนา และนายวัฒนา อิศวเหม ส.ส.สมุทรปราการ พรรคชาติไทย เฉพาะนายวัฒนานั้น น.ต.ประสงค์ ยังได้กล่าวเมื่อคราวถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม อีกว่า โดนสหรัฐฯ ดออกวีซ่าให้เพราะถูกสงสัยว่าพัวพันกับการค้ายาเสพติด นอกจากนี้ยังมีนายทอง ศิริปริชาพงศ์ หรือ "ป.เบ็ด" ส.ส.นครพนม พรรคชาติไทย ที่ถึงกับมีหมายศาลจากสหรัฐฯ มาตามตัวไปลงโทษในคดีค้ากัญชา โดยสหรัฐฯ ระบุว่ามีส่วนฐานมัดตัวอย่างแน่นหนา

ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการที่ถูกกล่าวขวัญถึงในทำนองยกย่องชื่นชมทั้งจากประชาชนและสื่อมวลชนก็คือ การที่ พล.ต.ต.เสรี เตมียเวช รักษาการในตำแหน่งรองหน.ตร.ภาค 2 ได้แจ้งข้อกล่าวหาต่อนายสมชาย คุณปลื้ม หรือ "ก้านนปีอะ" ผู้กว้างขวางในจังหวัดชลบุรีและภาคตะวันออก ในคดีทุจริตการจัดซื้อที่ดินทิ้งขยะเมืองพัทยา จนนายสมชายต้องเดินทางมาขอตัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ท่ามกลางสื่อมวลชนที่มาคอยทำข่าวนับร้อยคน อย่างไรก็ตามนายสมชายได้ขอประกันตัวด้วยเงินสด 5 ล้านบาท และได้สู้คดีต่อไปในชั้นศาล

ด้านเศรษฐกิจ

แม้ในปีนี้อาจะเงินเฟ้อของไทยจะขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 5% ซึ่งสูงกว่าที่ประมาณการไว้ แต่จากการที่การส่งออกของไทยมียอดส่งออกมาสูงกว่าหลักล้านล้านบาทซึ่งถือว่าสูงกว่าที่ตั้งเป้าไว้แต่เดิมมาก ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจยังคงขยายตัวในอัตรา 8.5% ในส่วนธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่เคยเฟื่องฟูอย่างต่อเนื่องก่อนหน้านี้ เริ่มซบเซาลงอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นผล

มาจากปริมาณคงค้างของที่อยู่อาศัยมีมากเกินไปเกินความต้องการจริงของผู้บริโภค รวมทั้งการขาดสภาพคล่องในการระดมทุนจากตลาดหลักทรัพย์สำหรับบริษัทที่ประกอบธุรกิจในด้านนี้ ในปีนี้ยังได้มีการปรับเงินเดือนชำระราชการตามโครงสร้างบัญชีใหม่ โดยชำระราชการปรับขึ้นเฉลี่ย 15% รัฐวิสาหกิจปรับขึ้นตามมาด้วย 14.3% แต่กว่าที่การปรับเงินเดือนนี้จะลงตัวก็กินเวลาอยู่นานพอสมควรคือจากเดือนเมษายนจนถึงเดือนธันวาคม จึงทำให้ต้องมีการตบเบิกกันใภายหลัง อย่างไรก็ตามในระหว่างที่ยังตกลงกันไม่ได้นั้น สินค้าหลายชนิดได้ขึ้นราคาไปรอรับการปรับเงินเดือนชำระราชการอยู่ก่อนแล้ว โดยที่ภาครัฐก็ไม่สามารถควบคุมการขึ้นราคาสินค้าดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ

สำหรับนโยบายอันแข็งกร้าวของสหรัฐอเมริกาเพื่อเร่งแก้ปัญหาขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นนั้น ได้สร้างแรงกดดันต่อตลาดการเงินทั่วโลกให้เคลื่อนไหวอย่างไร้เสถียรภาพ ทำให้อัตราการแลกเปลี่ยนดอลลาร์กับเยนลดลงต่ำสุดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาคือเหลือเพียง 96.65 เยน / ดอลลาร์ ส่วนค่าเงินบาทของไทยก็แข็งที่สุดในรอบ 10 ปี อยู่ที่ 24.88 บาท / ดอลลาร์ นอกจากนี้การปรับอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกลางสหรัฐถึง 6 ครั้ง ซึ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยพุ่งสูงขึ้นจาก 3% เป็น 5.5% นั้น ส่งผลให้เกิดภาวะเงินตึงตัวไปทั่วโลกเพราะถูกตลาดเงินดึงกลับ อีกทั้งยังทำให้ตลาดดัชนีหลักทรัพย์ตกลงทั่วโลกซึ่งรวมถึงของไทยด้วย ในปีนี้ยังได้มีการก่อตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ที่แปรสภาพมาจากข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (GATT) โดยประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในชาติสมาชิกขององค์การใหม่ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลกองค์การนี้

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

วันที่ 8 เมษายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย - ลาว พร้อมกับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และนายหนุ่ยศักดิ์ พุ่มสรวัน ประธานสภาธรณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สะพานแห่งนี้ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพและความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่าง 3 ประเทศ คือ ไทย ออสเตรเลีย และลาว นอกจากนี้ยังเป็นสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งแรกด้วย โดยในฝั่งไทยตั้งอยู่ที่ ต.มีชัย จ.หนองคาย แล้วทอดข้ามแม่น้ำโขงไปยังฝั่งลาวที่ท่านาแล้งในเขตเวียงจันทน์

แต่ก่อนหน้าวันประวัติศาสตร์ดังกล่าวไม่นานคือในวันที่ 17 มีนาคม ก็ได้เกิดเหตุการณ์ที่สร้างความอกสั่นขวัญแขวนให้แก่คนกรุงเทพฯ เมื่อตำรวจสถานีตำรวจลุมพินี ได้ทำการตรวจสอบแท่งค้ำน้ำหลังรถบรรทุกคันหนึ่งแล้วพบว่า ภายในแท่งค้ำน้ำนอกจากจะมีศพนายชมทิหาล้า คนขับรถบรรทุกคันนี้ที่ถูกฆ่าแล้วยังสร้างใส่ถุงพลาสติกเอาไว้แล้ว ยังมีแอมโมเนียในเตรอด

คลุกเคล้าด้วยน้ำมันโซลาน้ำหนักถึง 1 ตันกับระเบิดซีไฟร์หนัก 2 ปอนด์ที่บรรจุอยู่ในขวดพลาสติก น้ำอัดลมขนาด 2 ลิตร ซึ่งเป็นวัตถุระเบิดที่มีพลังทำลายล้างสูงจนสามารถถล่มตึกทั้งหลังได้ ภายในพริบตา รวมทั้งยังสามารถสร้างความเสียหายให้แก่บริเวณรอบจุดที่เกิดระเบิดในรัศมีกว้างไกลเกิน 2 กิโลเมตร โดยก่อนหน้าที่ทางตำรวจจะทำการตรวจสอบแท่งค้ำน้ำที่บรรจุวัตถุระเบิดอานุภาพร้ายแรงไว้นั้น รถบรรทุกคันที่บรรทุกแท่งค้ำน้ำนี้ได้จอดอยู่ที่หน้าสถานีฯ ลุมพินีมาแล้วหลายวันนับตั้งแต่ถูกตำรวจของสถานีฯ แห่งนี้ยึดมาได้ ภายหลังจากคนขับรถตัวปลอมซึ่งมีลักษณะเหมือนชาวตะวันออกกลางได้ขับรถบรรทุกคันนี้เฉี่ยวชนกับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างคันหนึ่งแล้วรีบหลบหนีไป ในทางการสืบสวนนั้นทางตำรวจเชื่อว่าแผนการลอบวางระเบิดนี้มุ่งเป้าหมายไปที่สถานทูตอิสราเอลหรือไม่กี่สถานทูตสหรัฐฯ และถ้าไม่มีการขับรถบรรทุกที่มีระเบิดอันตรายอยู่นั้นไปเฉี่ยวชนกับรถจักรยานยนต์รับจ้างจนทำให้เสียแผนเสียก่อน ก็คงจะเกิดความเสียหายครั้งร้ายแรงขึ้นในกรุงเทพฯ อย่างแน่นอน

ในปี 2537 นี้ได้มีการฆาตกรรมที่กลายเป็นคดีสะเทือนขวัญคนไทยเป็นอย่างยิ่งคดีหนึ่งคือ คดี “อุ้มฆ่าแม่ลูกตระกูลศรีธนะขัณฑ์” โดยคดีนี้มีความซับซ้อนอยู่พอสมควรและเกี่ยวพันอยู่กับคดี “เพชรซาอุฯ” เพราะผู้ตายทั้งสองเป็นภรรยาและบุตรชายของนายสันติ ศรีธนะขัณฑ์ พยานและผู้ต้องหาคนสำคัญในคดีเพชรซาอุฯ อย่างไรก็ตามตำรวจก็สามารถปิดคดี “อุ้มฆ่าแม่ลูกตระกูลศรีธนะขัณฑ์” ได้ในที่สุด โดยมีผู้ต้องหาเป็นนายตำรวจระดับนายพลและนายพันรวมทั้งพวกพ้องอีกจำนวนหนึ่ง

นอกจากนี้การกินยาพิษฆ่าตัวตายที่สถานีตำรวจภูธร อ.เมืองหาดใหญ่ ของนางสาวอนงค์ หรือหลิวเจียว แซ่ฟุ้ง ภายหลังจากที่อุตสาห์หลบหนีออกมาจากช่องในป่าดงเปซาร์ ประเทศมาเลเซีย แล้วเข้าแจ้งความกับตำรวจของสถานีฯ แห่งนี้นั้น ก็ตกเป็นข่าวดังไปทั่วประเทศ จนก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยว่าไม่อาจเป็นที่พึ่งพิงของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิติ เศรษฐศาสตร์ในปี 2537

ด้านการเมือง

ตารางที่ 4 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางการเมืองปี 2537

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	5	29.41
2. ระบอบการเมืองการปกครอง	6	35.29
3. รัฐบาล	5	29.41
4. อื่นๆ		
4.1 นักการเมือง	1	05.89
รวม	17	100.00

นินทาเสนอบทความที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับระบอบการเมืองการปกครองมากที่สุด แต่ก็ยังให้ความสำคัญต่อประเด็นที่เกี่ยวกับระบบราชการอยู่เช่นเดิม รวมไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลสำหรับเนื้อหาที่น่าสนใจในส่วนของระบอบการเมืองการปกครองนั้นได้แก่ การกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากกว่าที่เป็นอยู่เพราะประชาธิปไตยคือการเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการปกครองประเทศ, การพยายามอธิบายให้สังคมเข้าใจการอดข้าวประท้วงรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญของ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร ว่าเป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างหนึ่งตามสิทธิพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย, การชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นถ้าสามารถทำให้คนชั้นกลางเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยคำนึงคนระดับล่างที่เป็นผู้เสียเปรียบในสังคมไทยได้, เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง

ประชาธิปไตย ประชาชนต้องสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง

นิกกล่าวว่ ระบอบการเมืองการปกครองในประเทศไทยนั้นจะไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ยังคงคิดว่าการบริหารประเทศเป็นเรื่องของภาครัฐโดยที่ภาคประชาชนไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วยอย่างที่ผ่านมา ดังนั้นเพื่อจะ ทำให้เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริงในสังคมไทย ภาคประชาชนจึงไม่ควรให้อำนาจลึทธิขาด

ในการบริหารประเทศแก่รัฐบาลใดๆ หลังการเลือกตั้งอีกต่อไป ประชาชนจะต้องติดตามการทำงานของรัฐบาล ถ้าทำดีก็ให้การสนับสนุน แต่ถ้าทำไม่ดี ประชาชนก็มีสิทธิที่จะแสดงความเห็นคัดค้านไปจนถึงขับไล่ให้ลงจากอำนาจ เช่น การถอดข้าวประท้วงรัฐบาลของ ร.ต.ฉลาด วรรณิตร เป็นต้น และการให้หรือไม่ให้การสนับสนุนนั้นยังสมควรทำกับพรรคการเมืองทุกพรรครวมไปถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการเปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ไม่ว่าจะประชาชนในชนบทหรือในเมือง รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ เช่น คนพิการ ชนส่วนน้อย เป็นต้น นอกจากนี้ประชาธิปไตยยังเป็นเรื่องของโอกาสอย่างเสมอภาคแก่ผู้คนในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือความเห็นที่แตกต่างด้วย

กรณีฉลาดควรมองในแง่มุมที่ก่อประโยชน์

สำหรับกรณีถอดข้าวประท้วงรัฐบาลของ ร.ต.ฉลาด วรรณิตร เพื่อทวงสัญญาที่พรรคร่วมรัฐบาลเคยให้ไว้ตอนหาเสียงว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นนั้น นิธิก็ได้แสดงความเห็นต่อเรื่องนี้อย่างเปิดใจกว้างพร้อมกับการเตือนสติคนในสังคมไทยบางส่วนที่ไม่ค่อยพอใจการถอดข้าวประท้วงในครั้งนี้ด้วยว่า ควรจะมองให้ลึกถึงจุดประสงค์ของการกระทำของ ร.ต.ฉลาด มากกว่าที่จะไปติดอยู่แค่รูปแบบของการกระทำ เพราะจะมีผลดีต่อสังคมไทยมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองขึ้นได้ในอนาคต

"วิธีการของคุณฉลาดเกิดขึ้นจากความล้มเหลวที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีอื่นๆ มาแล้ว จะผิดหรือจะถูกก็ไม่สำคัญ แต่เราซึ่งหมายถึงรัฐบาล, ฝ่ายค้านและประชาชนทั่วไป สามารถนำเอากระแสเรียกร้องของคุณฉลาดมาเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ ถ้าเราไม่ติดอยู่แค่เรื่องถูก-ผิดเพียงอย่างเดียว ถ้าเราสามารถก้าวข้ามเรื่องถูก-ผิดไปได้ อาศัยความเข้าใจและเห็นใจคุณฉลาด ก็จะมองเห็นประเด็นสร้างสรรค์หลายอย่างในข้อเสนอของคุณฉลาดเองที่น่าจะช่วยกันผลักดันและดำเนินการให้ลุล่วงไปได้ ดังเช่นการปฏิรูปการเมืองเสียตั้งแต่บัดนี้เป็นต้น" (ฉบับที่ 722, 24 มิถุนายน 2537)

คนจน + คนชั้นกลาง แนวร่วมทางการเมืองที่ทรงพลัง ?

นิธิยังได้เสนอบทความเกี่ยวกับบทบาทในการเมืองการปกครองไทยยุคปัจจุบันของคนชั้นกลางซึ่งเป็นชนชั้นที่ได้รับการยอมรับว่ามีพลังกดดันสูงต่อฝ่ายการเมือง โดยเขากล่าวว่า ถ้าสามารถทำให้คนชั้นกลางหันมารับฟังเห็นสิ่งที่คนชั้นล่างกำลังทำอยู่ซึ่งก็คือการเรียกร้องให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นแก่พวกตน คนชั้นกลางมองความทุกข์ยาก

ของคนชั้นล่างด้วยความเห็นใจ ก็อาจนำมาซึ่งการกดดันฝ่ายการเมืองให้บริหารประเทศโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เป็นธรรมมากขึ้นแก่คนชั้นล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมได้

“คนชั้นกลางจะใช้อำนาจที่ตัวมีอยู่ในทางใดขึ้นอยู่กับว่าเขายังใกล้ชิดในทางวัฒนธรรมกับคนส่วนใหญ่ในประเทศมากน้อยแค่ไหนด้วย เช่น ในขณะที่รัฐบาลบอกเขาว่าต้องสร้างเขื่อนเพื่อจะได้มีพลังงานผลิตสินค้าส่งออกได้มากขึ้น เขายังมีหูไว้สำหรับฟังคนส่วนใหญ่ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสูญเสียซึ่งคนส่วนใหญ่ต้องสูญเสียให้แก่การสร้างเขื่อนพลังไฟฟ้าหรือไม่ เพียงใด ถ้าคนชั้นกลางเห็นถึงความสูญเสียเช่นนี้ เขาก็จะผลักดันให้รัฐบาลมองหาทางเลือกอื่นซึ่งไม่มีก่างายเท่าเขื่อน แต่ปราศจากการผลักดันทางการเมืองของคนชั้นกลางก็หวังได้ยากว่ารัฐจะให้ความเป็นธรรมแก่คนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผู้แบกรับต้นทุนในความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นมากกว่าคนกลุ่มอื่น” (ฉบับที่ 741, 4 พฤศจิกายน 2537)

กระจายอำนาจเพื่อสร้างชาติที่ซอบธรรม

นิตยภัควิพากษ์วิจารณ์อำนาจ แบบรวมศูนย์ของระบบราชการว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ระบบราชการมีความใหญ่โตจนขาดประสิทธิภาพในการทำงาน และทางแก้ในเรื่องนี้ที่เขาเสนอก็คือ ต้องกระจายอำนาจหรือเพิ่มอำนาจในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่ส่วนต่างๆ ของสังคม โดยให้ไปอยู่ในมือขององค์กรประชาชนประเภทต่างๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล , กลุ่ม ชมรม หรือสมาคมในท้องถิ่น , องค์กรเอกชนหรือเอ็นจีโอ , สหกรณ์เพื่อการออมทรัพย์หรือการเกษตร , กลุ่มธนาคารควาย , กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอย่าง คนพิการ ชนกลุ่มน้อย ฯลฯ , กลุ่มผู้ค้าปลีกรายย่อย , กลุ่มกรรมกร เป็นต้น

“จะดำรงรักษารัฐไทยไว้ได้ ก็ต้องดำรงรักษาเฉพาะส่วนที่รัฐไทยมีบทบาทและหน้าที่ซึ่งสำคัญและขาดไม่ได้แก่ชีวิตของผู้คน ต้องส่งเสริมหรือเลิกขัดขวางการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อจัดการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของเขา เป็นองค์กรประชาชนในหลายรูปแบบ และในหลายระดับ” (ฉบับที่ 703, 11 กุมภาพันธ์ 2537)

จับอาชญากรให้ได้ดีกว่าเพิ่มโทษ

ในเรื่องของการลดปัญหาอาชญากรรม นิธิมองว่าการเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำผิด เช่น การเพิ่มจำนวนปีที่จำคุกหรือใช้โทษประหาร ฯลฯ นั้น ไม่น่าจะเป็นการแก้ไขที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นในประเทศใดก็ตามด้วย เขาคิดว่าแนวทางที่น่าจะให้ความสำคัญมากกว่าก็คือ ต้องจับอาชญากรหรือผู้กระทำผิดให้ได้ เพื่อไม่ให้คนเหล่านี้ไปประกอบอาชญากรรมเพิ่มขึ้นและไม่เป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นกระทำตาม

“ถ้าเจ้าหน้าที่บ้านเมืองสามารถจับอาชญากรได้เป็นส่วนใหญ่ อาชญากรรมก็ลดลงเอง โทษหนักหรือโทษเบาไม่ใช่ประเด็นสำคัญเท่าไรนัก แม้จะเพิ่มโทษให้หนักหนาสาครจรจัดขนาดไหน แต่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองแทบไม่เคยจับคนร้ายได้เลย ก็น่าเชื่อว่าอาชญากรรมย่อมเต็มเมืองนั้น แน่นนอน สถิติของคดีที่สามารถจับคนร้ายได้ในประเทศหรือเมืองที่มีอาชญากรรมสูงๆ นั้น เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือมักจะจับไม่ได้เป็นส่วนใหญ่” (ฉบับที่ 715, 6 พฤษภาคม 2537)

ตี “ชวณ” ไร้ทั้งหลักการและวิสัยทัศน์

ในความคิดของนิติ หลักการไม่ได้หมายถึงกฎระเบียบธรรมดาที่ควรเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แนวดำเนินการ แต่หลักการหมายถึงตัวอุดมคติซึ่งสังคมยังไม่ถึง ดังนั้นคนอย่างนายชวณ หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ซึ่งมักจะอ้างกฎหมายที่เป็นเพียงกฎระเบียบธรรมดาเพื่อจะได้ไม่ต้องรับผิดชอบหรือเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ นั้น จึงเป็นคนไร้หลักการในสายตาของนิติ นอกจากนี้แล้ว การไม่มีหลักการที่หมายถึงอุดมคติก็น่าจะไม่มีทางมี “วิสัยทัศน์” ได้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะวิสัยทัศน์ จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีหลักการตามความหมายนี้เป็นพื้นฐานเสียก่อน

“และถ้าเราได้คนอย่างนี้เป็นผู้นำ คิดดูเองก็แล้วกันว่า สังคมทั้งหมดจะกลายเป็นสังคม ที่ฝันไม่เป็นไปได้สักเพียงไหน เพราะแยกหลักการกับ ‘แนวดำเนินการ’ ไม่ออก บ้านเมืองก็จะ กลายเป็นบ้านเมืองที่ไม่มีหลักการ อันที่จริงจุดกำเนิดของสิ่งที่เรียกกันว่า ‘วิสัยทัศน์’ นั้นก็มาจาก ความฝันหรือหลักการนี้เอง คนมีวิสัยทัศน์ต้องเริ่มจากความรู้ว่าอะไรคือเป้าหมายที่สูงส่งกว่า ดึกว่าสภาพที่เป็นอยู่เวลานี้ ..... และถ้าฝันไม่เป็น ก็ไม่มีความกล้าอะไรจะต้องเสี่ยงแผ้วถาง ทางให้ใครเดินไปไหน เพียงแต่นำทุกคนให้มากระจุกอยู่บนทางตันที่ไร้หลักการหรือไร้อุดมคติ จมอยู่ในปลักแห่งความจำเป็นเฉพาะหน้า ที่ไม่มีวันจะตะเกียกตะกายให้หลุดออกมาจากปลักนั้น ได้” (ฉบับที่ 721, 17 มิถุนายน 2537)

วัฒนธรรมไทยไม่ใช่อะไรที่กลวงๆ

และเมื่อรัฐบาลกำหนดให้ปีนี้เป็นปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย จนส่งผลให้หน่วยงาน หลายแห่งในภาครัฐมีการทำงานหลายอย่างเพื่อสนองนโยบายดังกล่าว แต่สิ่งที่ทำกันนั้นก็ กลับเป็นเพียงการปลุกสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของไทยใน ลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้มากเท่าที่ควร เช่น การออกโฆษณา ทางโทรทัศน์เรื่องหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมของการไหว้แบบไทยไปในหมู่คนชาติต่างๆ เป็นต้น นิติจึงได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า สิ่งที่ดีควรจะทำอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยแต่เขา ยังไม่เห็นมีหน่วยงานของรัฐได้ทำก็คือ การทำให้คนไทยเกิดความเข้าใจวัฒนธรรมไทยในมิติที่มีความหมายต่อสังคม เช่น ความเข้าใจว่าวัฒนธรรมหรือแบบแผนความสัมพันธ์ของคนนั้นไม่ได้

เกิดขึ้นลอยๆ หากเกิดขึ้นในเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ ที่มีความแตกต่างกันไป , วัฒนธรรมไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากอดีต , ในยุคปัจจุบันคนไทยสัมพันธ์กันอย่างไร , เป็นต้น เพราะความเข้าใจเหล่านี้จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแบบแผนพฤติกรรมของคนไทยเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมไทยในยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามการทำในสิ่งที่กล่าวมานี้ได้ ผู้ที่ต้องเข้าใจและมองวัฒนธรรมให้ลึกลงไปกว่าเป็นเพียงแค่ของเก่าที่จำเป็นจะต้องรักษาไว้ก่อนใครๆ นั่นก็คือรัฐบาล

“ปรีณรงค์วัฒนธรรมไทยที่จะมีความหมายต่อวัฒนธรรมไทยได้จริง จึงควรเป็นปีแห่งการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่การรณรงค์เพื่อรักษารูปแบบทางวัฒนธรรมที่หยุดนิ่ง และหวังจะให้ตายตัวอยู่อย่างนั้น ..... รัฐบาลซึ่งเป็นผู้ริเริ่มให้มีปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย ต้องเข้าใจและมองวัฒนธรรมให้กว้างถึงระดับนี้ก่อน ถ้ารัฐบาลเองก็มองวัฒนธรรมแต่เพียงเรื่องฟุ้งๆ รำๆ จะหวังให้ข้าราชการมองวัฒนธรรมให้กว้างถึงระดับนี้ย่อมเป็นไปได้ไม่ได้” (ฉบับที่ 716, 13 พฤษภาคม 2537)

“ความโปร่งใส” อย่างนำไปใช้เป็นเกมการเมือง

นิตยังคงเน้นในเรื่องพฤติกรรมของนักการเมืองว่า การเป็นบุคคลสาธารณะทางการเมืองจะต้องไม่ทำตัวให้ประชาชนเคลือบแคลงสงสัยในพฤติกรรม ดังนั้นการที่มี ส.ส. ฝ่ายค้านหลายคนถูกทางการสหรัฐฯ ดอออกวีซ่าให้เพราะถูกสงสัยในพฤติกรรมว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การค้ายาเสพติด แล้วทางรัฐบาลเอาเรื่องนี้ออกมาแฉนั้น ไม่ว่าจะเรื่องนี้เป็นจริงหรือไม่ก็ตาม ส.ส. ที่ถูกกล่าวหาว่าพัวพันกับยาเสพติดจะต้องออกมาอธิบายและทำความบริสุทธิ์ของตนให้กระจ่างต่อสาธารณะ ไม่ใช่ไปมองเรื่องนี้เป็นเกมทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลเพียงอย่างเดียวอย่างที่ได้ออกมาในขณะนี้ แล้วสุดท้ายก็ปล่อยให้เรื่องนี้เงียบไปเอง

“การคัดค้านก็ทำตามหรือการคัดค้านก็ตาม ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแน่ จะตอบโต้ฝ่ายรัฐบาลด้วยเรื่องส่วนตัวให้คนฮากันทั้งบ้านทั้งเมืองเป็นการสมควรหรือ ถ้าอย่างนั้นตำรวจจับผู้ร้ายได้เมื่อไหร่ก็น่าจะโพนทนาเลยที่ผมเห็นจำแนบจับนมเมียเพื่อนบ้านวันก่อน อำนาจในการจับคนร้ายของคุณจำกัหมดไปด้วยกระนั้นหรือ” (ฉบับที่ 719, 3 มิถุนายน 2537)

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 5 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจปี 2537

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การค้า การตลาด การลงทุน	6	66.66
2. การท่องเที่ยว	1	11.11
3. อื่นๆ		
3.1 เกษตรกรรม	2	22.23
รวม	9	100.00

ในปีนี้นิธิเริ่มมีบทความทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ยังมีจำนวนน้อยกว่าบทความทางด้านการเมืองและด้านสังคม – วัฒนธรรมอยู่มาก เนื้อหาในด้านนี้ที่เขานำเสนอมากที่สุดคือเรื่องราวเกี่ยวกับการค้า การตลาด การลงทุน ซึ่งเป็นหมวดที่มีเนื้อหาครอบคลุมค่อนข้างกว้างทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การเรียกร้องให้องค์กรอื่นๆ เข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของไทยเพื่อถ่วงดุลระบบการตลาดที่เกือบจะเผด็จอำนาจทางเศรษฐกิจไทยในยุคปัจจุบันไว้แต่เพียงผู้เดียว , การปรับตัวในรูปแบบเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานทำที่แบบพุทธศาสนาของชนบทหลายแห่งของไทยเพื่อรับมือกับระบบทุนนิยม , การต่อสู้ขับเคี่ยวทางธุรกิจระหว่างห้างสรรพสินค้าท้องถิ่นกับคู่แข่งที่เป็นสาขาของห้างฯ ขนาดใหญ่จากกรุงเทพฯ , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

ต้องคานอำนาจ (เผด็จ) การตลาด

อิทธิพลของระบบการตลาดต่อระบบเศรษฐกิจของไทยในยุคปัจจุบันนั้น นิธิมองว่าอยู่ในระดับที่สามารถเป็นผู้กำหนดความเป็นไปเกือบทุกอย่างในสังคมได้ ดังนั้นสิ่งใดที่การตลาดกำหนดแล้วว่าเป็นสิ่งดี สังคมก็มักจะยอมทำทุกอย่างเพื่อให้สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่และเติบโตยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะต้องแลกด้วยความเสียหายอะไรก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้เขาจึงได้เสนอให้มีการถ่วงดุลอิทธิพลของการตลาด ด้วยการให้สถาบันและองค์กรอื่นๆ เข้าไปมีบทบาทร่วมอยู่กับการตลาดด้วย

“ตลาดเข้ามากำหนดมาตรฐานอื่นๆ เกือบจะทุกอย่างไปหมดแล้ว การลงทุนจากต่างประเทศ, การท่องเที่ยว, ตลาดหุ้น, ตลาดต่างประเทศ, ความเติบโตทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ถูกถือว่าเป็นความดีสูงสุดในตัวเอง จำเป็นต้องเสียสละหรือสังเวยทุกอย่างเพื่อแลกกับสิ่งเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเป็นธรรมในสังคม, ความทุกข์ทรมานของคนเล็กๆ, โรคระบาด, อาชญากรรมที่โหดร้าย ฯลฯ ก็จัดการกันได้ไม่เต็มที่ เพราะเกรงว่าจะไปกระทบถึงกิจกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ตลาดซึ่งเป็นผู้เดียวที่กำหนดมาตรฐานดีชั่ว ตัวของมันไม่มีมาตรฐานดีชั่ว มีแต่มาตรฐานกำไร – ขาดทุน ฉะนั้นถ้าสังคมยังต้องการมาตรฐานดีชั่ว ในยามที่รัฐกำลังถูกตลาดครอบงำขึ้นเรื่อยๆ นี้ จึงจำเป็นต้องดิ้นรนให้สถาบันและองค์กรอื่นๆ เข้ามามีบทบาทร่วมอยู่กับตลาดด้วย” (ฉบับที่ 706, 4 มีนาคม 2537)

เศรษฐกิจชุมชนอีกหนทางออกของชนบท

เกี่ยวกับเศรษฐกิจเฉพาะในชนบทนั้น นิธิก็ได้กล่าวถึงว่า หลังจากที่ประชาชนในชนบทต้องเผชิญกับกลไกการตลาดของระบบทุนนิยมจนทำให้ได้รับความเดือดร้อนมานาน โดยที่ภาครัฐแทบไม่เคยให้การช่วยเหลือหรือให้ความช่วยเหลือนั้น ทำให้ประชาชนในชนบทหลายแห่งกำลังพยายามแสวงหาทางออกเพื่อให้มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่เป็นการนำคำสอนทางพุทธศาสนามาใช้เป็นหลักในการดำเนินการทางเศรษฐกิจหรือการต่อสู้กับกลไกการตลาด ซึ่งนิธิมองว่าถือเป็นนิมิตหมายอันดี เพราะนอกจากจะเป็นการแสวงหาคำตอบเพื่อให้ชนบทแต่ละแห่งสามารถฟันฝ่าการถาโถมเข้ามาของทุนนิยมได้ด้วยตนเองแล้ว คำตอบที่พบนั้นยังอาจเป็นแนวทางที่เหมาะสมหรือเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับสังคมไทยโดยรวมด้วย

“ธนาคารข้าวที่ประสบความสำเร็จในชุมชนหลายแห่ง เกิดจากการที่ชาวนารวยยอมรับว่าการให้กู้ข้าวในอัตราดอกเบี้ย 100 % ในหกเดือนคือการ ‘ซื้อถูกขายแพง’ และเป็นบาป ผู้นำของหมู่บ้านที่สามารถสร้างเงินออมได้หลายล้านเดือนลูกบ้านว่า เมื่อหมู่บ้านจะขยายโครงการกู้ยืมข้าวไปให้กว้างขวางครอบคลุมหลายหมู่บ้านในแถบนั้นจำเป็นต้องตั้งสติให้ดีว่า ไม่ใช่เพื่อทำกำไรแก่กองทุนหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว แต่ทำเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ประสบความเดือดร้อนเหมือนพวกตนโดยคิดกำไรแต่พอสมควร ในสังคมไทยสถาบันทางอำนาจสูงชันหลังทางศีลธรรมและการปรับเปลี่ยนหลักธรรมให้เข้าแก่กาลสมัย แต่พลังทางศีลธรรมและการปรับเปลี่ยนเช่นนี้ยังดำเนินต่อไปในชนบท ชนบทกำลังหาทางเลือกใหม่ในการพัฒนา แต่ทางเลือกนั้นไม่ได้เป็นทางเลือกเฉพาะสำหรับชนบทเพียงอย่างเดียว ในกระบวนการแสวงหาทางเลือกนั้นมีหลายอย่างที่ไดพบซึ่งมีคุณค่าเป็นสากลแก่คนไทยทั้งสังคมอยู่ด้วย” (ฉบับที่ 705, 25 กุมภาพันธ์ 2537)

“วัฒนธรรมท้องถิ่น” กลยุทธ์ห้างฯ เมืองกรุงรุกคืบภูธร

ส่วนความเคลื่อนไหวในธุรกิจห้างสรรพสินค้านั้น เมื่อห้างฯ ท้องถิ่นถูกห้างฯ จากกรุงเทพฯ เข้าไปตีตลาดหรือแย่งลูกค้า จนทำให้ห้างฯ ท้องถิ่นหลายแห่งมีผลประกอบการที่ตกต่ำลง นิธิก็ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เป็นเช่นนี้ว่า เกิดจากกลยุทธ์ทางการตลาดของห้างฯ จากกรุงเทพฯ ที่ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ เพื่อใช้ดึงดูดลูกค้า ซึ่งทำให้ลูกค้าในแต่ละท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่ามีความเป็นตัวตนของพวกเขาอยู่ในความหรูหรา ทันสมัย และสะดวกสบายภายในห้างจากกรุงเทพฯ จึงหันมาใช้บริการของห้างฯ ที่มาจากกรุงเทพฯ แทนห้างฯ ท้องถิ่น

“คนเชียงใหม่หรือคนในท้องถิ่นต่างๆ คงไม่ปฏิเสธความ ‘ทันสมัย’ แต่คนเชียงใหม่ก็อยากเป็นคนเชียงใหม่ที่ทันสมัย ไม่ได้อยากเป็นพลโลกที่ไร้หน้าตาของตนเอง ฉะนั้นจึงชอบที่จะอยู่ในห้องแอร์และบนบันไดเลื่อนแบบเชียงใหม่ฯ ” (ฉบับที่ 737, 7 ตุลาคม 2537)

การท่องเที่ยวของไทยไร้วัฒนธรรมท่องเที่ยวของตน

นิธิกล่าวว่า เมื่อนักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยยังไม่มีความรู้วัฒนธรรมท่องเที่ยวเป็นของตัวเองซึ่งเกิดขึ้นจากแบบแผนความสัมพันธ์และเงื่อนไขต่างๆ ในสังคมไทย โดยยังรับเอาวัฒนธรรมท่องเที่ยวแบบตะวันตกมาใช้อย่างเต็มตัว ทั้งๆ ที่สัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยในช่วงที่ผ่านมาจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ นั้น จึงทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวของไทยมีไว้เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวในวัฒนธรรมท่องเที่ยวแบบตะวันตกทั้งที่เป็นชาวต่างชาติและคนไทยเองด้วย

“อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของเรานั้นเริ่มขึ้นเพื่อรับฝรั่ง ฉะนั้นอุปกรณ์การท่องเที่ยวของเราหลายอย่างจึงสร้างขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวแบบฝรั่ง เช่น เคยได้ยินเรื่องเล่าณะคริบว่า นักท่องเที่ยวบางคนเอาพรมเช็ดเท้าในห้องน้ำของโรงแรมมาเช็ดตัว ถึงกับล้างหน้าในปีเดย์ก็มีคนเขาเล่ากันว่าเคยเกิดขึ้น แต่ช่วงเกิดเรื่องแค่นี้ อุปกรณ์การท่องเที่ยวทั้งหลายโดยเฉพาะที่เป็นธุรกิจก็จะปรับตัวให้เหมาะกับนักท่องเที่ยวไทยเอง เช่น ที่โรงแรมต่างๆ ปรับค่าที่พักให้ถูกลงสำหรับคนไทยอันกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติทั่วไป ผมพยายามสังเกตว่ามี การปรับตัวอย่างนี้มากน้อยแค่ไหน ผมพบว่าเขาเข้าจริงก็ไม่มากเท่าไรนัก นักท่องเที่ยวไทยนั้นมีแบบแผนไม่สู้จะต่างจากนักท่องเที่ยวฝรั่งเท่าไร ความจำเป็นต้องปรับอะไรมาจึงไม่มี” (ฉบับที่ 717, 20 พฤษภาคม 2537)

หยุดคืบแคบและมั่งง่ายในการปฏิรูปที่ดิน !

นิติได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินไม่พอเพียงที่เป็นปัญหาเรื้อรังมานาน และนับวันก็ยิ่งทวีความวิกฤติมากขึ้นเรื่อยๆ ว่า ต้องมีการจัดการกับระบบเกษตรกรรม , การถือครองที่ดิน , และการจัดการป่าไม้ที่ไม่ทำให้คนที่เคยใช้ประโยชน์จากป่ามาช้านานต้องเดือดร้อน ฯลฯ ให้รวมเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่เพียงแค่จัดหาที่รกร้างว่างเปล่าที่หมดสภาพแล้ว ให้เป็นที่ทำกินของราษฎรอย่างที่รัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมาทำกัน ซึ่งนับเป็นการแก้ไขปัญหามั่งง่ายและฉาบฉวยเกินไป

“การปฏิรูปที่ดินต้องทำเต็มความหมาย นั่นก็คือการเพิ่มผลผลิตภาพของที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างแท้จริง อีกทั้งต้องไม่จำกัดอยู่แต่เพียงที่ดินซึ่งถูกใช้ในการเกษตรเท่านั้น แต่ต้องคิดถึงภาพรวมของที่ดินทั่วประเทศ จะจัดการอย่างไรที่จะสงวนที่ดินอันเหมาะสมแก่การเกษตรไว้ใช้ในการเกษตร ไม่อนุญาตให้ถือครองที่ดินมากเกินไปจนจะใช้ได้เอง และไม่ปล่อยให้มีการถือครองที่ดินเพื่อการเก็งกำไร จำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูความสมดุลในระบบนิเวศน์กลับคืนมาให้มากที่สุด เพื่อให้ที่ดินขนาดเล็กสามารถเลี้ยงคนในมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้นได้ ต้องทำให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้ เพราะเราไม่มีป่าก็ไม่ได้ จะกันคนออกจากป่าก็ไม่ได้เหมือนกัน แม้แต่นโยบายที่ทุ่มงบประมาณไปยังภาคอุตสาหกรรมและบริการมากเกินไปก็ต้องเลิก จำเป็นต้องหันมาอุดหนุนภาคเกษตรอย่างจริงจังกว่านี้อีกมาก” (ฉบับที่ 711, 8 เมษายน)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 6 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2537

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	2	08.33
2. ค่านิยม	3	12.50
3. ศิลปวัฒนธรรม	6	25.00
4. ประวัติศาสตร์	1	04.16
5. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1	04.16
6. สตรี	4	16.66

ตารางที่ 6 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2537

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
7. อื่นๆ		
7.1 การจราจร	2	08.33
7.2 การรักษาพยาบาล	1	04.16
7.3 บ้านเหิง	3	12.50
7.4 กีฬา	1	04.16
รวม	24	100.00

นิตยั้งคงเขียนบทความทางด้านสังคม – วัฒนธรรมมากที่สุดโดยในปีนี้อาจให้ความสำคัญต่อการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม สตรี ค่านิยม บ้านเหิง มากตามลำดับ สำหรับเนื้อหาของบทความเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การกล่าวถึงการครอบงำศิลปะการแสดงสมัยใหม่ของไทยโดยภาครัฐกิจซึ่งทำให้การจัดองค์กรในศิลปะการแสดงแตกต่างไปจากในอดีต , การแสดงความคิดเห็นคัดค้านถ้าหากส่วนราชการของจังหวัดต่างๆ จะจัดพิธีกรรมทางศาสนาเช่นการเวียนเทียนโดยเลียนแบบพิธีที่จัดอย่างยิ่งใหญ่ ณ พุทธมณฑล , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม - วัฒนธรรม

ทำไม “ดารา” ไทยจึงไร้กิน ?

นิตยั้งคงทศนะว่า ผู้ที่มีชื่อเสียงทั้งที่เป็นนักแสดงหรือนักร้อง (ซึ่งนิตยั้งคงจะเรียกรวมกันว่า เป็น “ดารา”) ในวงการบันเทิงไทยสมัยนี้โดยเฉพาะคนที่ยังอยู่ในวัยรุ่นนั้น ไม่ค่อยจะมีความรู้รอบตัวหรือไม่ค่อยฉลาดกันสักเท่าไรนัก สังเกตได้จากเวลาไปออกรายการเกมโชว์ซึ่งมีอยู่มากมายทางสถานีโทรทัศน์แต่ละช่อง หรือในการให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆ ผ่านสื่อมวลชน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ประชาชนจะไม่ค่อยรู้สึกเคารพนับถือคนเหล่านี้ แม้ว่าจะชื่นชมและรักใคร่เอ็นดูเป็นอย่างมากก็ตาม ซึ่งผิดกับนักร้องนักแสดงที่บ้านสวนใหญ่ในสมัยก่อน เช่น โนรา , นายหนั่งตะลุง , พ่อเพลงแม่เพลงหรือหมอลำ ฯลฯ ที่เต็มไปด้วยปฏิภาณไหวพริบ เฉลียวฉลาด และรอบรู้เรื่องราวต่างๆ ที่คนทั่วไปไม่ค่อยจะรู้จัก จนทำให้คนสมัยก่อนมองนักแสดงที่บ้านเหล่านี้ด้วยความรู้สึกนับถือและเคารพยกย่อง

“ไม่มีใครคิดจะไปหาความรู้จากการแสดงและไม่มีใครคิดว่าความรู้อยู่ที่ดารานักแสดงอีกต่อไปแล้วแน่นอนว่าในสมัยนี้ แม้ดารานักแสดงจะได้รับความนิยมรักใคร่เอ็นดูอย่างมากกว่านักแสดงสมัยก่อน

อย่างเทียบกันไม่ได้ แต่ความนิยมที่คนสมัยนี้มีต่อดารานั้นไม่เจือปนด้วยความนับถืออยู่เลย ผมเข้าใจว่าดาราก็ไม่ต้องการความนับถืออย่างนั้นจากประชาชนด้วย ตรงกันข้ามด้วยซ้ำนะครับ สิ่งที่ดาราส่งบนเวทีหรือในทีวีคือความพยายามจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชมชนิดที่ไม่มี ความนับถือเจือปนอยู่ จะว่าไปความนับถืออาจเป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะความนับถือทำให้ผู้ชมรู้สึก ห่างเหิน และอาจไม่ยอมเสียสติมาอยู่ใกล้ๆ กับดาราก็ได้ สิ่งที่ดาราสสมัยนี้ขายจึงเป็น ความใกล้ชิดสนิทสนม หรือความเป็นกันเองที่เข้าถึงได้ง่าย” (ฉบับที่ 749, 30 ธันวาคม 2537)

แก้ไขจราจรต้องจัดการอย่างรอบด้าน

แม้การแก้ไขปัญหาการจราจรที่ติดขัดในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่โดยอาศัยผังเมืองโบราณของเชียงใหม่มาช่วยในการจัดการจราจร จะทำให้การจราจรมีสภาพคล่องขึ้น แต่นิติก็ยังเห็นว่าการจะแก้ปัญหการจราจรในเชียงใหม่ให้ได้ผลจริงๆ นั้นจะต้องทำมากกว่านี้คือ คิดถึงการจราจรในภาพรวมที่มีเรื่องของการใช้ที่ว่างในเมืองและกิจกรรมในวิถีชีวิตของผู้คน รวมไปถึงเรื่องการจราจรบนท้องถนนและการเดินทางของผู้คน เช่น จัดให้มีช่องทางเดินรถจักรยานบนท้องถนน , มีการจัดการเดินรถที่สะดวกแก่รถโดยสารสาธารณะมากกว่ารถยนต์ส่วนตัว , ดูแลทางเดินเท้าให้สะดวกและปลอดภัยแต่ในขณะเดียวกันแม้ค้ารายย่อยก็ยังสามารถค้าขายบนทางเท้าได้ด้วย , บังคับใช้กฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัดและเท่าเทียมกัน , มีการจัดให้ใช้ที่ว่างในเมืองเพื่อการต่างๆ ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้คน , หาวีธีลดการเดินทางที่ไม่จำเป็นภายในเมือง เป็นต้น และถ้าการแก้ปัญหการจราจรในลักษณะนี้ของเชียงใหม่ให้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ ก็จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้เมืองใหญ่อื่นๆ ในประเทศโดยเฉพาะกรุงเทพฯ ได้นำไปปรับใช้ด้วย

“ถ้าคิดถึงการจราจรในภาพรวมอย่างนี้แล้ว บางทีก็จะพบว่าการอุดหนุนให้รถยนต์ไหลเลื่อนได้คล่องๆ เพียงอย่างเดียว กลับทำให้เกิดปัญหามากกว่า รถยนต์ควรไหลเลื่อนได้คล่องขึ้นในขีดจำกัดหนึ่ง ในขณะที่เชียงใหม่สามารถเริ่มมีช่องทางจักรยานที่ใช้ประโยชน์ได้จริงเป็นเมืองแรกในประเทศไทย เช่น กันช่องจราจรโตช่องหนึ่งไว้เป็นช่องทางจักรยาน ..... การแก้ปัญหการจราจรต้องทำมากกว่าการให้รถไหลเลื่อนได้คล่องขึ้น กล่าวคือต้องให้ทางเลือกของการเดินทางแบบอื่น ในขณะเดียวกันเมื่อคิดถึงกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งจำเป็นในชีวิตของประชากรในเขตเมืองแล้ว ก็จำเป็นต้องใช้ที่ว่างสำหรับกิจกรรมอื่นๆ อีกมากนอกจากการเดินทาง (ฉบับที่ 710, 1 เมษายน 2537)

มุ่งฟื้นกำไรใน “วัฒนธรรมหมอจำ”

นิติเรียกรักษาพยาบาลในสังคมไทยที่ต้องพึ่งบริการทางการแพทย์สมัยใหม่อย่างหมดตัวว่า “วัฒนธรรมหมอจำ” วัฒนธรรมนี้ทำให้ความมอยากและความสามารถของผู้คน

ในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพอนามัยลดหายไป ทั้งๆ ที่ภูมิปัญญาของชาวบ้านในเรื่อง การพยาบาลรักษาตนเองในหลายๆ โรคนั้นเป็นสิ่งที่มีความประโชยชน์เพราะบรรเทาความเจ็บป่วยได้จริง และที่สำคัญก็คือในการรักษาพยาบาลแบบนี้จะให้ผลในด้านความมั่นคงทางจิตใจ แก่ผู้ป่วย อันเกิดจากการดูแลของคนใกล้ชิด รวมทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้ที่อาจจะแพงเกินจริง ให้แก่ผู้คนได้เป็นอย่างดี การเฟื่องฟูของวัฒนธรรมหมอจ่านี้จึงมีส่วนทำให้การแพทย์กลายเป็น ธุรกิจจนน่าวิตก เพราะแพทย์อาจให้การรักษาพยาบาลที่แม้ไม่ถึงกับเป็นอันตรายต่อคนไข้ แต่ก็ มากเกินความจำเป็น เพียงเพื่อจะทำกำไรให้ได้มากที่สุด

“เมื่อทำให้ผู้คนทั้งสังคมหมดความอยากและความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้าน การรักษาพยาบาลเช่นนี้ การรักษาพยาบาลก็จะเป็นนาอันอุดมของธุรกิจ การแพทย์กลายเป็น ธุรกิจล้วนๆ มากขึ้นทุกที เป้าหมายทางธุรกิจมีความสำคัญในการรักษาพยาบาลของหมอจ่า เท่าๆ กับหรืออาจจะมากกว่าสุขภาพอนามัยของคนไข้ ใครปวดหัวก็ควรถูกสั่งให้ไปสแกนสมอง ทีละ 5,000 บาท หมอที่สั่งจะได้ค่า 'คอมมิชชั่น' จากร้าน 1,500 บาท และยังสามารถกำไรเพิ่มขึ้น จากเงินปันผลของหุ้นที่หมอถืออยู่กับร้านที่สแกนสมองเสียด้วย ถึงอย่างไรเท่าที่ทราบกัน การสแกนสมองก็ไม่ทำอันตรายต่อสุขภาพของคนไข้แต่อย่างไรนอกจากเสียเงิน” (ฉบับที่ 734, 16 กันยายน 2537)

ฟุตบอลโลก ลานหญ้าแห่งความฝัน

ปีนี้มีการแข่งขันฟุตบอลโลกรอบสุดท้าย ครั้งที่ 13 ที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งก็ยังคงได้รับความนิยมนับเป็นอย่างสูงจากแฟนฟุตบอลทั่วโลกเหมือนเดิม รวมทั้งคนไทยอีกหลายล้านคนที่ทนอดหลับอดนอนเพื่อเฝ้ารอชมในตอนดึกด้วย นิธิจึงได้เสนอบทความที่มีมุมมองอันลึกซึ้งถึงสาเหตุที่ทำให้กีฬาประเภทนี้ได้รับความนิยมคลั่งไคล้จากคนทั่วโลก โดยเขากล่าวว่า ความนิยมที่มีต่อกีฬาฟุตบอลนั้นนอกจากจะเป็นเพราะความตื่นเต้นที่ได้รับจากเกมการแข่งขันแล้ว ยังน่าจะเป็นเพราะสนามฟุตบอลเปรียบเหมือนลานหญ้าแห่งความฝันที่จะได้เห็นการขับเคี่ยวหรือต่อสู้กันอย่างเป็นธรรมระหว่างประเทศต่างๆ ในโลกนี้ เพราะในสนามฟุตบอลนั้นมีกติกาที่ตั้งอยู่บนความเสมอภาค ทำให้มีโอกาสได้เห็นประเทศเล็กๆ ที่ยากจนแต่มีความเก่งกาจในเชิงลูกหนังสามารถเอาชนะประเทศใหญ่ๆ ที่ร่ำรวยกว่าได้อยู่เสมอๆ ซึ่งในความเป็นจริงนอกสนามฟุตบอลนั้นสิ่งนี้ไม่มีทางที่จะเกิดขึ้นได้ง่ายๆ จนอาจกล่าวได้ว่าในแง่หนึ่งนั้นฟุตบอลโลกเป็นอุดมคติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ผู้คนเกือบทั้งโลกใฝ่ฝันถึง

“สนามฟุตบอลสะท้อนระเบียบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไม่มีในโลกที่เป็นจริง เพราะระเบียบนี้วางอยู่บนความเสมอภาคกันของทุกประเทศ มีกติกาที่แน่นอนและอำนวยความสะดวก

สุขสงบ ซึ่งใช้ปฏิบัติต่อทุกประเทศเหมือนกันไปหมด ใบเหลืองใบแดงที่ปลิวว่อนในสนามนั้น ให้กันโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ความมั่งคั่งของประเทศหรือกำลังทหารของประเทศไม่เป็นเหตุ แม้แต่นิดเดียวให้กรรมการชงกัที่จะชูปะลองทัศน์นี้ ในสหประชาชาติยังมีคณะมนตรีความมั่นคง แต่บนสนามฟุตบอลสมาชิกของฟีฟ่าเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง" (ฉบับที่ 727, 29 กรกฎาคม 2537)

ศิลปะการแสดงไทยจะสร้างสรรค์อย่างไรภายใต้ธุรกิจ ?

นิถิกล่าวว่ ในสมัยก่อนการจัดองค์กรในศิลปะการแสดงของไทย เช่น ลิเก ลำตัด หมอลำ ละครชาตรี ละครนอก โชนสด เป็นต้น ใช้ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเป็นหลักในการปกครองดูแลกันภายในคณะ แต่มาในยุคนี้เมื่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป การจัดองค์กรของศิลปะการแสดงสมัยใหม่ เช่น ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เทปเพลง ฯลฯ ก็เปลี่ยนตามไปด้วย กลายเป็นค่ายเป็นสังกัดและใช้สัญญาเป็นพันธะต่อกันแทนความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เมื่อรวมกับปัจจัยสำคัญคือความโลภทางวัตถุที่กลายเป็นค่านิยมของคนในแวดวงการแสดงแล้ว ทำให้ธุรกิจได้เข้ามาครอบงำศิลปะการแสดงอย่างเต็มตัว ส่วนทางออกที่จะทำให้ศิลปะการแสดงสามารถสร้างสรรค์งานโดยลดการถูกปิดกั้นจากอิทธิพลของธุรกิจลงไปได้บ้างนั้น นิธิเสนอว่า ต้องพยายามเพิ่มรสนิยมในการเสพศิลปะแก่คนในสังคม และจัดองค์กรของการแสดงที่จะให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ศิลปิน นอกจากนี้ในเรื่องหลักประกันที่มั่นคงแก่ชีวิตของศิลปิน อาจให้มีการรวมตัวกันในรูปแบบของสมาคมหรือชมรมขึ้นเพื่อดูแลในเรื่องดังกล่าว

"อิทธิพลของธุรกิจที่ครอบงำศิลปะการแสดงเช่นนี้จะทุเลาลงได้อย่างไร หนึ่งก็คือการยกระดับการเสพศิลปะของตลาดอย่างที่มีผู้พยายามทำอยู่ตลอดมา แต่อีกด้านหนึ่งน่าจะเป็นความพยายามที่จะจัดองค์กรของการแสดงให้เกิดความมั่นคงในชีวิตมากขึ้นแก่นักแสดงด้วย ไม่ใช่เพียงแต่ได้ค่าจ้างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่านั้น แต่ต้องมองถึงความมั่นคงในชีวิตระยะยาวด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้นักแสดงที่เป็นศิลปินสามารถทำงานศิลปะได้จริงๆ ในด้านที่สองนี้ มีผู้พยายามทำอยู่บ้างเหมือนกัน เช่นการตั้งสมาคมนักดนตรี , นักแต่งเพลง , นักร้อง , นักเขียน ฯลฯ แต่ดูจะยังไม่ก้าวหน้าไปถึงระดับที่จะช่วยประกันความมั่นคงในชีวิตได้จริงๆ" (ฉบับที่ 748, 13 ธันวาคม 2537)

อย่าแย่งพิธีทางศาสนาไปจากชุมชนชนบท

สำหรับการจัดให้มีพิธีเวียนเทียนอย่างใหญ่โตขึ้นในวันสำคัญทางศาสนาที่พุทธมณฑล และมีการถ่ายทอดสดไปทั่วประเทศนั้น นิธิเกรงว่าส่วนราชการในจังหวัดต่างๆ อาจจะไปลอกเลียนแบบได้ โดยใช้ศาลากลางจังหวัดเป็นที่จัดพิธีเวียนเทียนอย่างยิ่งใหญ่ของจังหวัดและ

ใช้เวลาหรือฤกษ์ในพิธีที่เป็นเวลาเดียวกันกับที่พุทธมณฑล แล้วเชิญชวนให้คนในจังหวัดออกมา เข้าร่วมพิธี ซึ่งถ้าเกิดมีการทำเช่นนี้ขึ้นมาจริงๆ ก็จะเป็นอีกทางหนึ่งที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในต่างจังหวัดต้องเหินห่างกันออกไปมากยิ่งขึ้น เพราะพิธีกรรมทางศาสนาในวัดของแต่ละชุมชนที่เคยเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะถูกลดความสำคัญลงไป และวัดที่เคยเป็นศูนย์กลางของแต่ละชุมชนก็อาจจะไม่ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนไปด้วย นิธิเห็นว่า พิธีกรรมทางศาสนาเช่นการเวียนเทียนนี้ควรเป็นของชุมชน ดึงดูดผู้คนในละแวกเดียวกันให้มาร่วมกันประกอบพิธีขึ้น เพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่เกิดขึ้นในวัดไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางศาสนาอย่างการเวียนเทียนนี้ หรือกิจกรรมในด้านอื่นๆ ของชุมชน คงต้องปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสมัยใหม่ด้วย

"ผมนำเรื่องนี้ขึ้นมาพูด เพราะขณะที่ดูทีวีการเดินเทียนระดับชาติที่มีท่านรัฐมนตรีมหาดไทยเป็นประธานนั้น ความมโหฬารพันลึกของพิธีทำให้คิดว่าผู้ว่าราชการจังหวัดต่างๆ จะจัดพิธีกรรมแบบเดียวกันขึ้นที่หน้าศาลากลางทั่วประเทศ แล้วก็นำสวดมนต์ (ผิดๆ ถูกๆ) ไปทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทยโดยยึดฤกษ์ยามาที่เดียวกันกับพิธีกรรมที่พุทธมณฑล ในขณะที่วัดตามบ้านนอกทุกแห่ง ยังจัดการเดินเทียนในวันวิสาขะกันทุกวัด แล้วจะเหลือเทียนสักที่เล่มปักอยู่ที่เจดีย์วัดละแวกบ้าน ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วถึงมีวัดอยู่ก็อาจไม่มี 'บ้าน' อีกแล้ว" (ฉบับที่ 720, 10 มิถุนายน 2537)

เทพธิดา ภาพมายาที่ทำร้ายผู้หญิงไทย

นิธิกล่าวว่า ในสังคมไทยนั้นมีมโนภาพที่สำคัญเกี่ยวกับผู้หญิงอย่างหนึ่งคือ เป็นเพศที่มีคุณธรรมมากกว่าผู้ชาย เช่น มักคิดกันว่าถ้ามีนักการเมืองหญิงเข้ามาอยู่ในสภา มากกว่าครึ่งหนึ่ง ภาพพจน์ของการเมืองไทยคงดีขึ้น เพราะนักการเมืองหญิงน่าจะคอร์รัปชันน้อยกว่านักการเมืองชายและมีความกลัวและระอายเป็นมากกว่า เป็นต้น นิธิเห็นว่ามโนภาพเช่นนี้ไม่น่าจะเหมาะกับสังคมไทยนัก เพราะอาจทำให้โอกาสหลายอย่างของสตรีถูกปิดกั้นลงไป เช่น โสเภณีหลังจากเลิกอาชีพนี้จะมีโอกาสอุปถัมภ์ศักดิ์ศรีของตนกลับคืนมาได้ยาก เป็นต้น ผิดกับผู้ชายที่ถูกมองว่ามีคุณธรรมน้อยกว่า ดังนั้นหากทำอะไรผิดไปบ้างแต่ความดีที่ยังพอมีอยู่ ก็ยังอาจทำให้ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปอยู่ดี

"ถ้าผู้หญิงเป็นเทพธิดา เธอก็จะทำอะไรผิดไม่ได้ และถ้าขึ้นทำผิดเธอก็ตกลงมาจาก 'สตรีภาพ' หรือภาวะความเป็นผู้หญิง กลายเป็นอะไรก็ไม่รู้ที่ไม่ใช่ผู้หญิงหรือผู้ชาย ชะตากรรมของคนที่ได้ชื่อว่า

โสภณ , หญิงสามนิ้ว , หญิงมีหู ฯลฯ จึงเป็นชะตากรรมที่น่าสงสาร วัฒนธรรมไทยสมัยปัจจุบันที่มองผู้หญิงเป็นแม่พระให้โอกาสคนเหล่านี้ในการฟื้นฟูชีวิตหรือกุศกดีศรีของตนคืนมาได้ยาก โดยเฉพาะถ้าเทียบกับผู้ชายซึ่งยังถูกถือว่าเป็นคน ฉะนั้นเราจึงได้เห็น 'เจ้าพ่อ' และ 'ซี่จ้อ' เป็น 'นักบุญ' อยู่พร้อมๆ กันเสมอด้วยอาการ 'พีนี่มีแต่ให้' และคนทั่วไปก็ยอมรับบทบาทและสถานะของนักบุญของเขาโดยไม่ตะขิดตะขวงด้วย" (ฉบับที่ 740, 20 ตุลาคม 2537)

แก้ปัญหาโสภณด้วยการเพิ่มมิติความสัมพันธ์ที่หลากหลายของชาย - หญิง

เกี่ยวกับปัญหาโสภณ นิธิกล่าวว่า การที่ผู้ชายไทยในยุคปัจจุบันมุ่งแต่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงไทยโดยไม่สนใจความสัมพันธ์ในมิติอื่นๆ เลยนั้น ทำให้ผู้ชายเหล่านี้ส่วนใหญ่ มักจะพบกับความผิดหวังตามมา เพราะในความเป็นจริงผู้หญิงไทยไม่ได้คิดจะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายอย่างง่าย ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ยังคงรักษาวลสงวนตัวอยู่ อย่างไรก็ตามความผิดหวังที่เกิดขึ้นเป็นเหตุให้ผู้ชายเหล่านี้มักหันไปนอนกับโสภณแทน เพราะโสภณเท่านั้นที่พวกเขาจะสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงเดี่ยวซึ่งก็คือความสัมพันธ์ทางเพศขึ้นได้ดังใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ทางแก้ปัญหาโสภณอย่างหนึ่งในความเห็นของนิธิก็คือ การทำให้ผู้ชายไทยในสังคมสมัยใหม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่หลากหลายมิติกับเพศตรงข้ามได้ ไม่ใช่คิดแต่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศเพียงอย่างเดียว

"คนไทยในยุคใหม่จะต้องมีทั้งทัศนคติที่มองเห็นคนเต็มคน พร้อมกันไปกับการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างหลากหลายมิติไปด้วย การศึกษาสำหรับสังคมไทยสมัยปัจจุบันจะต้องให้ความสามารถแก่เอกบุคคคลที่จะเชื่อมโยงกันและกันเป็นกลุ่มสำหรับการต่อรองทางการเมือง , การต่อรองทางเศรษฐกิจ , การสร้างสรรค์และเสพศิลป์วัฒนธรรม , และการใช้ชีวิตที่สมบูรณ์ซึ่งก็คือความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างหลากหลายมิติ ..... ปัญหาโสภณไม่อาจแยกออกมาจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างหญิง - ชายในวัฒนธรรมไทยได้" (ฉบับที่ 733, 9 กันยายน 2537)

ระบบอุปถัมภ์ ความจำเป็นที่ดำรงอยู่คู่สังคมไทย ?

นิธิกล่าวว่า ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังคงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในทุกวงการของสังคมไทย เนื่องจากยังไม่มีระบบบังคับใช้กติกากฎการเข้าถึงทรัพยากร (ในความหมายของนิธิ กินความกว้างมาก ได้แก่ งบประมาณ น้ำ ที่ดิน ตำแหน่ง เกียรติยศ เป็นต้น) แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การใช้เส้นสายจึงมีให้เห็นอยู่ทั่วไป แต่ความสัมพันธ์ในกลุ่มอุปถัมภ์ในยุคปัจจุบันนั้นก็มีความแตกต่างไปจากในอดีต คือได้เปลี่ยนมามีลักษณะที่ห่างกันมากขึ้น ไม่ได้มีความใกล้ชิดกันเหมือนอย่างแต่ก่อน สำหรับในแวดวงธุรกิจในยุคปัจจุบัน ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แบบหนึ่งนั้นมาในรูปของ "รอยต่อ" (connection) ซึ่งนิธิให้ข้อสังเกตว่ารอยต่อแบบของไทยนั้น

เป็นการเจรจาเพื่อจะได้ฟังฟังการเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันบางอย่างในอนาคต มากกว่า การเจรจาซื้อขายกันในปัจจุบัน การสร้างรอยต่อนี้มีชั้นระหว่างคนชั้นกลางระดับสูงในแวดวงธุรกิจ กับข้าราชการ หรือกับนักการเมืองหรือกับคนในวงการธุรกิจระดับสูงกว่า นิธิยังกล่าวด้วยว่า แม้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์จะมีความสำคัญอย่างมากในวงการธุรกิจ แต่สำหรับคนชั้นกลาง ส่วนใหญ่ที่เป็นมนุษย์เงินเดือนนั้นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กลับมีความสำคัญน้อยลง คนเหล่านี้ อยากให้มีระบบคุณธรรม (merit system) หรือการใช้ความสามารถอย่างแท้จริงสำหรับต่อสู้ แข่งขันเพื่อความก้าวหน้าในชีวิตมากกว่า

“โฉมหน้าประเทศไทยอาจเปลี่ยนไปมาก แต่ถ้าดูการเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยไร้กติกาที่แน่นอนแล้ว ประเทศไทยยังไม่ได้เปลี่ยนไปมากนัก ฉะนั้นจึงไม่แปลกอะไรที่ระบบ อุปถัมภ์แบบโบราณยังดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่นในทุกวงการ ..... แต่จะพูดว่าประเทศไทยไม่ เปลี่ยนในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมเลยก็คงไม่ถูก ในขณะที่ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มีความ สำคัญอย่างมากในวงการธุรกิจ แต่ในส่วนใหญ่ของคนชั้นกลางที่กินเงินเดือนประจำ ไม่ได้อยู่ใน ตำแหน่งบริหารใหญ่โตอะไร ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กลับมีความสำคัญน้อยลง คนพวกนี้อยาก ให้มีกติกาที่แน่นอนและเสมอภาคแก่ทุกคนในการเข้าถึงทรัพยากรทุกประการ ถ้าจะมีมาตรฐาน อะไรสำหรับตัดสินให้ใครเข้าถึงทรัพยากร สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ ‘รอยต่อ’ แต่เป็นความสามารถส่วนบุคคล ไม่ว่าจะทางสมองหรือทางร่างกาย” (ฉบับที่ 718, 27 พฤษภาคม 2537)

ความแตกต่างที่สร้างความเหมือนกันให้ผู้คนในสังคมไทย

ในยุคปัจจุบันแม้ผู้คนส่วนใหญ่สามารถสร้างภาพพจน์ (image) หรือภาพของพวกเขาที่ อยากให้คนอื่นมีไว้ในใจขึ้นเองได้ตามใจชอบ แต่ภาพพจน์ที่คนเหล่านี้อยากจะมีก็คือภาพพจน์ เดียวกันกับบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม เช่น นักร้องนักแสดง นักการเมือง เป็นต้น รวมไปถึง ภาพพจน์ที่ถูกสร้างขึ้นมาโดย นิตยสาร โฆษณา ละคร ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้นิธิจึงได้กล่าวว่า ด้วยความที่คนในสังคมไทยยุคปัจจุบันให้ความสำคัญในเรื่องภาพพจน์ของตัวเองสูง และยังเป็น ภาพพจน์ที่ต้องการให้ปรากฏทั้งในวงแคบและในวงกว้าง เพราะภาพพจน์ที่ดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ความสำเร็จในหน้าที่การงานและเรื่องส่วนตัว ทำให้คนไทยมีความเหมือนกันมากขึ้นทุกขณะ เนื่องจากมีแบบอย่างที่ต้องการเป็นเหมือนกันหรือใช้สูตรในการสร้างภาพพจน์แบบเดียวกัน ในทางกลับกัน คนที่อยากแสวงหาความเป็นตัวตนของตัวเองอย่างแท้จริงจึงมีน้อยลงไปเรื่อยๆ โดยปริยาย

“ฉะนั้นนิตยสารอื่นที่ขายดี แม้ไม่ได้ชื่อ Image แต่ที่จริงก็กำลังขายแบบอย่างของอิมเมจ ชนิดต่างๆ สำหรับวัยรุ่นบ้าง , สำหรับหนุ่มนักธุรกิจบ้าง , สำหรับสาวที่อยากจะไฮโซบ้าง ผู้อ่าน

จึงต้องศึกษาหาความรู้ถึงแบบอย่างชนิดต่างๆ ของอิมเมจที่สังคมชื่นชอบ เพื่อที่ว่าตัวเองจะได้สร้างอิมเมจเหล่านั้นออกมาได้บ้าง คนไทยเหมือนกันเองมากขึ้นทุกที เพราะมีตำรับในการสร้างอิมเมจฉบับเดียวกัน ขณะเดียวกัน ก็มีคนน้อยลงทุกทีที่นั่งแสวงหาตัวเองอยู่ เพราะตัวเองเป็นสิ่งที่อาจวางขายในตลาดไม่ได้ ตัวตนของคนอื่นที่ตลาดรับซื้อแล้วต่างหาก ที่ทุกคนต้องแสวงหาเพื่อความ 'สำเร็จ' ในชีวิต" (ฉบับที่ 709, 25 มีนาคม 2537)

ภาษาอังกฤษไม่ยากลึกนิต เพราะคนไทยเรียนโดยไร้ความอยากรู้

นิตกล่าวว่า การที่คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ทั้งๆ ที่เรียนภาษาอังกฤษกันนานหลายปีกว่าจะจบปริญญาตรีมาได้ นั้น นอกจากจะเป็นเพราะการสอนภาษาอังกฤษอย่างไม่มีประสิทธิภาพของครูอาจารย์แล้ว สาเหตุที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ เป็นเพราะผู้เรียนไม่อยากรู้ภาษาอังกฤษก็เลยทำให้ไม่อยากเรียน โดยความไม่อยากรู้ภาษาอังกฤษนั้นก็มาจากความบกพร่องของระบบการศึกษาไทยที่ได้ทำลายความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องต่างๆ ของผู้เรียน ทั้งๆ ที่ความอยากรู้อยากเห็นเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่สมควรได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้ออกเจยต่อไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

"ความอยากรู้อยากเห็นนี่แหละที่เป็นโอกาสของคนส่วนใหญ่ที่เรียนภาษาอังกฤษได้ 'ใช้' ภาษาอังกฤษ คือไปอ่านอะไรที่อยากรู้ แต่ถ้าไม่อยากรู้อะไรที่มีในภาษาอังกฤษแล้ว อย่างมากจะ 'ใช้' ภาษาอังกฤษคือตัดสตีกเกอร์ติดหลังรถ ความล้มเหลวในการสอนภาษาอังกฤษในสังคมเรา ไม่ได้อยู่ที่ประสิทธิภาพการสอนเพียงอย่างเดียว แต่ที่สำคัญกว่าก็คือ ความล้มเหลวในระบบการศึกษาทั้งหมดที่ได้ทำลายความอยากรู้อยากเห็นอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ลงไปจนสิ้นเชิง" (ฉบับที่ 700, 21 มกราคม 2537)

แก้ปัญหาอย่างมีกิน สังคมไทยต้องมี "ทัศนวิสัยทางประวัติศาสตร์"

การแก้ปัญหาอย่างมี "ทัศนวิสัยทางประวัติศาสตร์" หรือที่นิตอธิบายว่า หมายถึงการมองปัญหาและทางออกว่ามีพัฒนาการคลี่คลายมาตามเวลานั้น จะให้ "ทางเลือก" ต่างๆ มากขึ้นในการแก้ปัญหาทั้งในอดีต ปัจจุบัน รวมไปถึงอนาคต ซึ่งหากสังคมไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีทัศนวิสัยทางประวัติศาสตร์แล้ว ก็อาจทำให้การแก้ไขปัญหาไม่เป็นไปอย่างที่ได้เกิดขึ้นอยู่ในยุคปัจจุบันซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งตามมามากมาย เช่น การแก้ปัญหาหน้าท่วมและภัยแล้งนั้น ถ้ามองทางเลือกจากสังคมอื่นๆ และคำนึงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเทคนิคที่ใช้ในการแก้ปัญหาน้ำท่วมกับเศรษฐกิจและสังคม ก็จะมีทางเลือกอื่นที่เหมาะสมอีกมากในการแก้ปัญหา ไม่ใช่การสร้างเขื่อนเพียงอย่างเดียว เพราะบางพื้นที่อาจมีความจำเป็นต้องสร้างเขื่อนจริง แต่ในหลายพื้นที่อาจมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่าการสร้างเขื่อน เป็นต้น

“การขาดทัศนวิสัยทางประวัติศาสตร์ทำให้สังคมไทยมี ‘ทางเลือก’ ในการแก้ปัญหาต่างๆ น้อย แล้วก็เลยทำให้เรามักจะตั้งปัญหาที่ผิดตรรกะเสมอ เช่น จะเอาเขื่อนหรือจะเอาน้ำ , จะเอาบ้านครัวหรือทางด่วน , จะเอาการพัฒนาหรือการอนุรักษ์ ทางเลือกสุดขั้วอย่างนี้ไม่อยู่ในความเป็นจริง เพราะทั้งสองอย่างไม่ได้ขัดแย้งกันเอง ไม่มีเขื่อนแต่มิ่น้ำก็เกิดขึ้นได้ และได้เกิดขึ้นมาหลายแห่งในโลกแล้วด้วย ..... ผมสงสัยว่า แม้จะเรียกว่า ‘ทัศนวิสัยทางประวัติศาสตร์’ แต่ที่จริงแล้วมันไม่จำเป็นต้องมากับวิชาประวัติศาสตร์ จะมากับวิชาอื่นๆ ก็ได้ และควรจะมาอย่างยิ่งด้วย ไม่ว่าจะเป็นครุษศาสตร์หรือแพทยศาสตร์” (ฉบับที่ 745, 2 ธันวาคม 2537)

สรุป

ในปีนี้บทบาทความสนใจของนิธิยังคงกล่าวถึงเรื่องราวที่มีความสำคัญแต่คนส่วนใหญ่ มักมองไม่เห็นหรือไม่สนใจ เช่น การเรียกร้องให้ประชาชนตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ , การชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่สังคมจะได้รับถ้าคนชั้นกลางเข้ามาเป็นแนวร่วมกับประชาชนระดับล่างในการต่อสู้ทางการเมือง , การวิพากษ์วิจารณ์การรวมศูนย์อำนาจของระบบราชการแทนที่จะกระจายอำนาจให้ประชาชน , การกล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทยสมัยใหม่ , การแสดงความไม่เห็นด้วยต่อการที่ประชาชนคิดแต่จะพึ่งพาการแพทย์สมัยใหม่ในการดูแลสุขภาพร่างกายโดยไม่พยายามช่วยเหลือตนเองเท่าที่ควร , เป็นต้น ส่วนเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองในปีนี้นิธิได้หยิบยกมาเป็นประเด็นสำคัญในบทความของเขา ก็เช่น การอดข้าวประท้วงรัฐบาลของ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร เป็นต้น

สำหรับการวิพากษ์ของนิธิในปีนี้อาจให้ความสำคัญต่อประเด็นทางด้านสังคม – วัฒนธรรมมากที่สุด โดยมีทั้งการโจมตี “วัฒนธรรมหมอจ๋า” หรือการรักษาพยาบาลที่พึ่งพาการแพทย์สมัยใหม่หรือหมออย่างหมดตัว , การชี้ให้เห็นข้อพร่องในระบบการศึกษาของไทยที่ไม่สามารถทำให้เด็กไทยมีทักษะทางภาษาอังกฤษที่ดี , การกล่าวถึงการครอบงำของธุรกิจต่อศิลปะการแสดงสมัยใหม่ของไทย , การเน้นความสำคัญของการมี “ทัศนวิสัยทางประวัติศาสตร์” เพื่อสังคมไทยจะได้มองปัญหาอย่างเข้าถึงสาเหตุที่แท้จริงและหาทางออกหรือทางแก้ไขได้อย่างรอบด้าน , เป็นต้น สำหรับประเด็นทางการเมืองที่นิธิให้ความสำคัญรองลงมานั้น นิธิยังคงพูดถึงปัญหาที่เกิดจากระบบราชการและระบบการเมืองการปกครองเป็นหลัก ในขณะที่การแสดงท่าทีต่อการทำงานของรัฐบาลนายชวน หลีกภัยนั้นก็ยังออกมาในลักษณะไม่เป็นที่พอใจยิ่งไปกว่านั้นมีการดำเนินข้ออ้างที่จะรุนแรงต่อนายชวนในเรื่องของความเป็นคนเจ้าหลักการที่มุ่งแต่ประโยชน์ของตนและกลุ่มของตนด้วย ส่วนประเด็นที่น่าสนใจทางด้านเศรษฐกิจนั้น นิธิ

พยายามเน้นให้เห็นถึงความน่ากลัวของระบบการตลาดที่เป็นกลไกสำคัญของระบบทุนนิยมต่อระบบเศรษฐกิจไทย รวมทั้งพยายามเสนอแนะทางออกแก่ภาคชนบทที่เสียเปรียบทางเศรษฐกิจมาโดยตลอด โดยพยายามหยิบยกแนวทางเศรษฐกิจแบบชุมชนที่ชนบทหลายแห่งทำแล้วประสบความสำเร็จมาเป็นตัวอย่าง

ปี 2538

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2538

ด้านการเมือง

การเมืองไทยในช่วงต้นปี 2538 ยังคงมีความขัดแย้งรุนแรงต่อเนื่องมาจากปลายปีที่แล้ว โดยเฉพาะเรื่องราวของการแจกที่ดิน ส.ป.ก. ให้แก่คนรายนั้นได้ทำลายความน่าเชื่อถือของพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นแกนนำรัฐบาลลงไปอย่างมาก สุดท้ายเรื่องดังกล่าวก็ได้กลายมาเป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปีนี้ โดยหลังจากที่มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลเสร็จสิ้นลงในวันที่ 17 พฤษภาคมนั้น ก่อนการลงมติโหวตไม่ไว้วางใจ พรรคพลังธรรมซึ่งมี ส.ส. 46 เสียงในรัฐบาลได้มีมติงดออกเสียงโหวตให้รัฐบาล เพราะเห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์ไม่สามารถแก้ข้อกล่าวหาเรื่องความผิดพลาดในการแจก ส.ป.ก. ได้กระจ่างชัด และเมื่อเสียงของรัฐบาลขาดความเป็นเอกภาพอันส่งผลให้เสถียรภาพของรัฐบาลสั่นคลอนอย่างรุนแรง นายชวน หลีกภัย จึงอาศัยอำนาจนายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภาฯ ในวันที่ 19 พฤษภาคม ก่อนที่การลงมติไม่ไว้วางใจจะเกิดขึ้น เป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหญ่ ส.ส. กันในวันที่ 2 กรกฎาคม และในการเลือกตั้งดังกล่าวปรากฏว่าพรรคชาติไทยได้เสียงมาเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 92 เสียง จากจำนวนของ ส.ส. ที่ต้องมีในสภาฯ ทั้งหมด 391 คน ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ได้เสียงมาเป็นอันดับสอง จำนวน 86 เสียง จากผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ทำให้พรรคชาติไทยได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ร่วมกับอีก 6 พรรค ได้แก่ พรรคความหวังใหม่ พรรคพลังธรรม พรรคกิจสังคม พรรคนำไทย พรรคประชากรไทย และพรรคมวลชน โดยนายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย ได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 21 ของประเทศไทย และยังได้นั่งเก้าอี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไปพร้อมกันอีกหนึ่งตำแหน่ง ขณะที่นายชวนต้องไปทำหน้าที่ผู้นำฝ่ายค้านในสภาฯ อย่างไรก็ตามรัฐบาลภายใต้การนำของนายบรรหารก็ต้องบริหารราชการแผ่นดินท่ามกลางความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อรัฐมนตรีหลายคนในรัฐบาลชุดนี้ ในช่วงปลายปีได้มีเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในตัวของนายบรรหารเกิดขึ้น เมื่อदानงไนฮ์เตอร์หนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ของสวีเดน ได้ตีพิมพ์บทความของนายเฮนริก เวสเทินเดอร์ นักวิจัยด้านการส่งออกอาวุธขององค์กรสันติภาพแห่งสวีเดนที่ระบุว่า นายบรรหารหรือพรรคชาติไทยนั้นรับเงินสนับสนุนจากบริษัทค็อคคুমส์ซึ่งเป็นบริษัทที่ผลิตอาวุธของสวีเดนในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ที่ผ่านมา เพื่อแลกกับการประมูลซื้อเรือดำน้ำของกองทัพเรือไทยที่บริษัทค็อคคুমส์จะขายให้ในมูลค่า 7,125 ล้านบาท ข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังได้ถูกตีพิมพ์จากหลายสำนักข่าวต่างประเทศเผยแพร่ออกไปทั่วโลกในวันที่ 26 พฤศจิกายนด้วย โดยเฉพาะสำนักข่าวเอพีนั้นได้ระบุพาดพิงถึง

ชื่อนายหน้าของบริษัทคือคุณสมเ็นในประเทศไทยว่าคือ ร.ท.สุปรีย์ ศรีผดุง เจ้าของกิจการด้านการสื่อสารโทรคมนาคม โดย ร.ท.สุปรีย์ คนนี้เป็นผู้ทำหน้าที่ติดต่อคนที่เขารู้จักภายในพรรคชาติไทยเพื่อจ่ายสินบนแลกโครงการขายเรือดำน้ำ ต่อมาในวันที่ 11 ธันวาคม นายบรรหารทั้งในฐานะหัวหน้าพรรคชาติไทยและในฐานะส่วนตัว จึงได้ยื่นฟ้องหนังสือพิมพ์สยามโพสต์จากการนำเสนอข่าวดังกล่าวในข้อหาหมิ่นประมาท แต่สำหรับตัวนายเฮนริก เวลเทนเดอร์ และหนังสือพิมพ์ดาเง่นในฮีเตอร์ของสวีเดน ซึ่งเป็นที่มาแรกเริ่มของความอื้อฉาวที่กระเทือนภาพพจน์ของรัฐบาลและประเทศชาติในครั้งนี้นั้น นายบรรหารกลับมิได้ดำเนินการทางกฎหมายใดๆ เลย

ด้านสถานการณ์ที่ทำทลายอำนาจรัฐทางภาคใต้โดยขบวนการโจรก่อการร้ายฟูโลและขบวนการก่อการร้ายอื่นๆ ในปีนี้ ก็ยังคงมีขึ้นอีกเป็นระยะๆ โดยนอกจากจะมีการเผาโรงเรียนแล้วยังมีการก่อเหตุลอบวางระเบิดขึ้นอีกหลายแห่ง รวมทั้งมีการชุมนุมจะจับครุและเผาสถานที่ราชการด้วย ทำให้เจ้าหน้าที่ของทางราชการต้องทำงานกันอย่างหนักในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายทางภาคใต้

นอกจากนี้ยังเกิดเรื่องอื้อฉาวในกระทรวงสาธารณสุขคือ มีการประกาศยกเลิกการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาหลักสูตรต่างๆ ของกระทรวงใน 79 สนามสอบทั่วประเทศ เพราะมีข้อมูลชี้ชัดว่ามีการทุจริตเกิดขึ้นโดยมีข้อสอบรั่วออกไปในวงกว้าง ภายหลังจากที่มีประกาศดังกล่าวก็ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงในเรื่องนี้เพื่อหาผู้กระทำผิดมาลงโทษ จากเหตุการณ์นี้ทำให้กระทรวงสาธารณสุขมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสอบพยาบาลของตน โดยอาจจะใช้วิธีการสอบเข้าศึกษาพยาบาลร่วมกับระบบอินเทอร์เน็ตของทางทบวงมหาวิทยาลัย เพราะนอกจากจะเป็นการป้องกันการทุจริตแล้ว ยังเป็นการยกระดับพยาบาลของกระทรวงให้เทียบเท่าระดับมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจไทยปี 2538 ยังคงขยายตัวอยู่ในเกณฑ์ดีต่อเนื่องจากปีที่แล้วที่ระดับ 8.6% แม้จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ มากมายก็ตาม เช่น ความผันผวนของตลาดเงินตราต่างประเทศนับตั้งแต่วิกฤติการณ์ทางการเงินในเม็กซิโกช่วงต้นปี และการอ่อนตัวอย่างต่อเนื่องของค่าเงินดอลลาร์โดยเฉพาะกับเงินเยนและมาร์คในช่วงปลายไตรมาสแรกถึงปลายไตรมาสที่สองของปี , นโยบายเข้มงวดทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อบรรเทาภาวะเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่สูงเกินความคาดหมาย , ภาวการณ์น้ำท่วมในประเทศตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคมถึงเดือนพฤศจิกายนที่ก่อให้เกิดความเสียหายกว้างขวางในพื้นที่หลายสิบจังหวัดโดยเฉพาะภาคการเกษตร , เป็นต้น

ส่วนภาคเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจในปีนี้เป็นคือ ภาคการส่งออกและการลงทุนภาคเอกชน โดยภาคการส่งออกนั้นขยายตัวถึง 24.3 % สูงกว่าปีที่แล้วที่ขยายตัว 21.3 % แม้ว่าในช่วงไตรมาสที่สามและสี่ของปี ผลผลิตด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมจะได้รับความเสียหายจากภัยน้ำท่วมก็ตาม ส่วนการลงทุนภาคเอกชนก็ขยายตัวถึง 12.2 % มากกว่าปีก่อนที่ขยายตัว 11.5 % โดยเป็นไปตามภาวะการส่งออกที่สูงขึ้นและการผลิตที่ยังอยู่ในเกณฑ์ดีเพราะไม่ถูกกระทบจากปัญหาน้ำท่วมมากนัก รวมทั้งความสำเร็จของนโยบายกระจายการลงทุนสู่ภูมิภาคที่รัฐบาลดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง

สำหรับฐานะการคลังของรัฐบาลในปีงบประมาณ 2538 นั้นอยู่ในเกณฑ์ดีต่อเนื่องจากปีงบประมาณที่แล้ว โดยปีงบประมาณรัฐบาลในปีนี้มีฐานะเกินดุลเงินสดประมาณ 112.5 พันล้านบาท ซึ่งคิดเป็น 2.7 % ของผลผลิตมวลรวมในประเทศหรือ GDP สูงกว่าปีที่แล้วที่เกินดุลประมาณ 65.8 พันล้านบาท ซึ่งคิดเป็น 1.8 ของ GDP ฐานะการคลังของรัฐบาลนี้มีบทบาทสำคัญในการผ่อนคลายนโยบายการเงินต่อนโยบายทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านภาวะเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดของประเทศ

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทย ได้แก่ การปิดกิจการของธนาคารแบร็งอันเป็นธนาคารเก่าแก่ของอังกฤษที่มีสาขากระจายอยู่ทั่วโลก เป็นเหตุให้ธุรกิจการค้าตราสารอนุพันธ์ที่กำลังพัฒนาไปได้ด้วยดีในประเทศไทยต้องสะดุดลง , ในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปีได้เกิดภาวะวิกฤติตลาดหุ้นไทยโดยดัชนีหุ้นได้ตกลงมาอย่างต่อเนื่องหลายร้อยจุด เนื่องจากนักลงทุนขาดความเชื่อต่อรัฐบาลของนายบรรหารโดยเฉพาะรัฐมนตรีทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้การลงทุนในตลาดหุ้นชะลอตัวลง และนักลงทุนรายย่อยบางคนที่ขาดทุนอย่างหนักจากการเล่นหุ้นถึงขั้นหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย , เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ห้างสรรพสินค้าชื่อดังถึง 6 ราย คือ ศูนย์การค้ารายภัณท์ถนนราชดำริ, แฟรี่พลาซ่า ที่จังหวัดขอนแก่น , เดอะมอลล์สาขางามวงศ์วาน, ศูนย์การค้าสยามเซนเตอร์, เซ็นทรัลสาขาชิดลม และสวนสนุกชั้น 8 ศูนย์การค้ามาบุญครอง ความเสียหายรวมกันคิดเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ในปี 2538 ชาวกรุงเทพฯ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อพระองค์ทรงทราบในความเดือดร้อนเกี่ยวกับปัญหาการจราจร และมีพระราชกระแสรับสั่งรวมทั้งพระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ปัญหาการจราจรให้รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบรับไปดำเนินการหลายโครงการ เริ่มจาก 23 มิถุนายน มีพระราชดำริให้ก่อสร้างสะพานยกระดับจากแยกอรุณอมรินทร์ - คลิ่งชัน เพื่อแก้ปัญหาการจราจรในย่านปิ่นเกล้า

โดยพระราชทานนามว่าโครงการคูขนานลอยฟ้า ต่อมาในเดือนกรกฎาคม มีพระราชดำริให้กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นศึกษาความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาความแออัดของถนนอรุณอมรินทร์ ด้วยการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งใหม่ในบริเวณดังกล่าว และได้พระราชทานนามแก่สะพานแห่งนี้ว่าสะพานพระราม 8 จากนั้นในวันที่ 17 สิงหาคม ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งถึงแนวทางการทำงานแก้ปัญหาการจราจรของรัฐบาล นายบรรหาร ศิลปอาชา ที่จัดการแก้ปัญหาจราจรเป็น 2 ส่วนคือรอบนอกและรอบในและให้ 2 พรรคการเมืองแยกกันรับผิดชอบว่า จะเกิดปัญหาเปรียบเสมือนเรือและถังน้ำ ที่ฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการให้น้ำเข้า แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการให้น้ำออก และในวันที่ 21 สิงหาคม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายบรรหารพร้อม 2 รองนายกฯ ด้านจราจรคือ นายสมัคร สุขทองเวช และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เข้าเฝ้าฯ เพื่อรับสนองพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ปัญหาจราจรไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามแม้ปีนี้จะเป็ปีที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านกรจราจร แต่ในขณะที่เดียวกันก็กลายเป็นปีแห่งความสูญเสียอันใหญ่หลวงของชาวกรุงเทพฯ รวมทั้งคนไทยทั่วประเทศด้วย เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีหรือสมเด็จพระย่า เสด็จสวรรคตเมื่อเวลา 21.37 น. วันที่ 18 กรกฎาคม ณ ห้องประทับที่ชั้น 5 ตึก 84 ปี โรงพยาบาลศิริราช ด้วยพระอาการแทรกซ้อนทางพระยกดะ (ตับ) และพระวัณกะ (ไต) ไม่ทำงานรวมทั้งโรคพระหทัย โดยหลังจากที่สมเด็จพระย่าเสด็จสวรรคตมหาชนชาวไทยต่างก็หลังไหลไปถวายสักการะพระบรมศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทภายในพระบรมมหาราชวังอย่างไม่ขาดสายนับล้านคน และไม่นานนับจากการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระย่า พล.ต.ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรี ก็ถึงแก่อสัญกรรม ที่โรงพยาบาลสมิติเวช เมื่อเวลา 10.58 น. วันที่ 9 ตุลาคม ด้วยอาการป่วยจากโรคหัวใจ และโรคเบาหวาน

ในด้านศาสนานั้นมีการจัดการกับพระนอกรีตชื่อดัง 3 รูปจนกลายเป็นข่าวอื้อฉาวคือหลังจากยึดเยื่อมานานในที่สุดมหาเถรสมาคมก็มีคำสั่งให้พระยันตระ อมโรภิกขุ สละสมณเพศ เพราะมีหลักฐานชิ้นสำคัญคือสลิปัตร์เครดิตของพระยันตระที่ออกโดยช่องในต่างประเทศ ในขณะที่เณรแอ รักษาจิตร ซึ่งโฆษณาในหน้านิตยสารเพื่อขายยาฝิ่นอกที่ทำจากน้ำมันที่ได้จากการย่างศพเด็กนั้น ก็ถูกกรมการศาสนานำเรื่องร้องเรียนตำรวจ จนมีผลให้ต้องเลิกจากการเป็นสามเณรและยังถูกดำเนินคดีซึ่งในที่สุดก็ต้องโทษจำคุก ส่วนพระภาวนาพุทโธ เจ้าอาวาสวัดสามพราน ก็ถูกเปิดโปงว่ามีพฤติกรรมล่วงเกินทางเพศเด็กสาวชาวเขาหลายคนที่ได้อุปการะไว้และช่วยเหลือให้ได้เรียนหนังสือ ซึ่งก็ทำให้พระสายวิปัสสนาชื่อดังรูปนี้ต้องเลิกจากการเป็นพระและถูกดำเนินคดีในหลายข้อหา

ในปีนี้ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้สังคมไทยต้องเลื่อมศรัทธาและความน่าเชื่อถืออย่างรุนแรงต่อผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการรื้อฟื้นคดีฆาตกรรมนางสาวเชอรีแอนตันแดนที่เคยเป็นข่าวดังในอดีตขึ้นมาใหม่ โดยนางสาวเชอรีแอนตันนั้นถูกฆาตกรรมไปตั้งแต่เมื่อปี 2529 และตำรวจได้ส่งตัว 5 ผู้ต้องหาดำเนินคดีในชั้นศาลในปี 2530 ต่อมาการพิจารณาของศาลฎีกาเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2536 มีคำสั่งให้ยกฟ้องจำเลยทั้งหมด เพราะจำเลยทุกคนในคดีนี้ถูกโยนความผิดให้ทั้งๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำแต่อย่างใด โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจรู้เห็นเป็นใจกับผู้ร้ายตัวจริง แต่ผลจากการถูกจองจำในคุกเป็นเวลานานถึง 6 ปี ก็ทำให้ 1 ใน 5 ผู้บริสุทธิ์นี้ต้องเสียชีวิต ในระหว่างที่ติดคุกและอีกคนหนึ่งต้องพิการ อย่างไรก็ตามในที่สุดคนผิดในคดีนี้ก็ถูกกฎหมายตามเล่นงานจนได้ เมื่อ พล.ต.ต.คำนิง ธรรมเกษม ผบก.ป.ได้นำคดีนี้กลับมารื้อฟื้นใหม่ในปีนี้ และสามารถออกหมายจับกลุ่มผู้ต้องหาตัวจริงรวม 4 คนได้ในเวลาต่อมา พร้อมกับมีการสอบสวนทางวินัยตำรวจสมุทรปราการ 3 นายที่ทำคดีนี้ในอดีตด้วย ซึ่งจากการสอบสวนในเบื้องต้นสรุปว่ามีความบกพร่องต่อหน้าที่จริง

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ อีก ได้แก่ ทบวงมหาวิทยาลัยเห็นชอบให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการสอบเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาหรือสอบเอ็นทรานซ์เป็นรูปแบบใหม่ โดยจะเปิดโอกาสให้นักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมปลายได้สอบเอ็นทรานซ์ปีละ 2 ครั้ง จากเดิมที่มีเพียงครั้งเดียว การสอบระบบใหม่นี้จะเริ่มมีผลบังคับใช้ในปี 2542 เป็นต้นไป , เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ปีปะเทียบเรือด่วนท่าพรานนกของบริษัทเรือด่วนเจ้าพระยาเกิดล่ม ทำให้มีผู้เสียชีวิตทั้งเด็กและผู้ใหญ่รวมกันถึง 30 คน และมีการดำเนินคดีกับเจ้าของบริษัทเรือด่วนเจ้าพระยาและเจ้าหน้าที่กรมเจ้าท่ารวม 7 คน , เกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงที่สุดในรอบทศวรรษที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวไทยกว่าหนึ่งล้านห้าแสนครอบครัวหรือกว่าห้าล้านคนใน 66 จังหวัดทั่วประเทศ โดยภาวะน้ำท่วมที่นานถึง 4 เดือนเต็มคือตั้งแต่เดือนสิงหาคม – พฤศจิกายนในครั้งนี้นี้ คิดเป็นมูลค่าความเสียหายไม่ต่ำกว่า 20,000 ล้านบาท และมีผู้เสียชีวิตถึง 440 คน , เกิดความตื่นเต้นและตื่นตัวครั้งใหญ่ในหมู่ชาวไทยทั่วประเทศต่อปรากฏการณ์สุริยุปราคาในวันที่ 24 ตุลาคม เพราะถือเป็นครั้งแรกในรอบ 40 ปีที่คนไทยในอำเภอต่างๆ ตั้งแต่ อ.แม่สอด จ.ตาก เชียงลงค่อนไปทางทิศตะวันออกผ่าน อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว รวม 11 จังหวัด 35 อำเภอ ได้มีโอกาสเห็นสุริยุคราสจับเต็มดวง โดยปรากฏการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในอีก 75 ปีข้างหน้า , เป็นครั้งแรกในรอบ 10 ปีที่ทีมกีฬาของไทยสามารถครองความเป็นเจ้าเหรียญทองได้ในกีฬาเพื่อกระชับสัมพันธ์ภาพของชนชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ “ซีเกมส์” โดยเอาชนะทีมกีฬาจากประเทศอินโดนีเซียซึ่งเป็นเจ้าเหรียญทองมา 5 สมัยติดต่อกัน (ซีเกมส์จะจัดแข่งขันกันทุกๆ 2 ปี) ในการแข่งขันที่จัดขึ้นเป็นครั้งที่ 18 ระหว่างวันที่ 9 – 17 ธันวาคม ที่ จ.เชียงใหม่

ด้วยจำนวนเหรียญทอง 157 เหรียญซึ่งมากกว่าอินโดนีเซียที่ทำได้เพียง 77 เหรียญทอง
สร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนไทยทั่วประเทศ

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ในปี 2538

ด้านการเมือง

ตารางที่ 7 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางการเมืองปี 2538

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. รัฐบาล	5	38.47
2. ระบอบการเมืองการปกครอง	4	30.77
3. อื่นๆ		
3.1 พรรคการเมือง	2	15.38
3.2 นักการเมือง	1	07.69
3.3 ประวัติศาสตร์การเมือง	1	07.69
รวม	13	100.00

ในปีนี้ประเด็นที่เกี่ยวกับรัฐบาลในยุคที่อยู่ภายใต้การนำทั้งของนายชวน หลีกภัย และ นายบรรหาร ศิลปอาชา นั้น ได้ถูกนิตินำมาเขียนในบทความทางการเมืองของเขามากที่สุด ได้แก่ การรณรงค์การเข้าคิวของรัฐบาลนายชวนที่นิตินิตคิดว่ายากที่จะประสบความสำเร็จ , การกล่าวให้สัมภาษณ์กรณีปัญหา ส.ป.ก.4-01 ของนายชวนที่พาดพิงไปถึงพ่อแม่ของนักข่าวคนหนึ่ง ซึ่งนितिเห็นว่าได้สะท้อนความไร้วุฒิภาวะผู้นำของนายชวนออกมา รวมทั้งยังเป็นพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่รังแกเด็กไม่มีทางสู้ , การสร้างภาพให้ตนเองเป็นนายกรัฐมนตรีที่ดูทันสมัย เพื่อเป็นที่ยอมรับในระดับสากลของนายบรรหาร ซึ่งก็ได้ถูกนितिแนะนำว่าควรเลิกทำ โดย นายบรรหารนั้นควรออกไปสู่เวทีโลกด้วยบุคลิกที่เหมาะสมกับตนเองคือบุคลิกแบบเศรษฐีบ้านนอกของไทย และต้องเป็นผู้นำมาดเศรษฐีบ้านนอกที่ได้รับความรักจากคนไทยทั่วไปด้วย , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง

ปล่อยสังคมไม่เสมอภาค ก็ยากเห็นคนนิยม "คิว"

นิธิกล่าวถึงการรณรงค์การเข้าคิวของรัฐบาลในช่วงที่นายชวน หลีกภัย ยังเป็น นายกรัฐมนตรีอยู่ว่า ยากที่จะประสบความสำเร็จ เพราะการเข้าคิวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสังคมนั้นๆ มีความเสมอภาคดำรงอยู่อย่างมั่นคง และสิ่งนี้ก็เป็นผลมาจากการที่สมาชิกของสังคมต้องสามารถรักษาสติของตัวได้เป็นอย่างดี เช่น ต้องสามารถลุกขึ้นมาประท้วงคัดค้านต่อต้านโดยสงบเมื่อไรก็ได้ เพื่อไม่ให้มีการละเมิดสิทธิเสมอภาคกันได้ง่ายๆ เป็นต้น แต่รัฐบาลของนายชวนแทบไม่เคยใส่ใจเกี่ยวกับการออกมาชุมนุมประท้วงทวงสิทธิหรือรักษาสติของประชาชนกลุ่มต่างๆ เลย และหลายครั้งก็ได้ใช้ความรุนแรงจัดการกับการออกมาชุมนุมดังกล่าวของประชาชนอีกด้วย ดังนั้นการที่รัฐบาลของนายชวนออกมาเป็นผู้ริเริ่มรณรงค์การเข้าคิวแต่ตัวเองกลับไม่เคยให้ความสำคัญต่อบัจจัยพื้นฐานของการเข้าคิว จึงไม่น่าจะทำให้การเข้าคิวเกิดผลสัมฤทธิ์และมีความหมายแก่สังคมนักจริงๆ อย่างไรก็ตามหลักการของการเข้าคิวในความหมายของการให้ความสำคัญแก่ความเสมอภาคนั้นก็จำเป็นต้องมีการแยกแยะให้ดี เพื่อจะนำไปใช้ได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ใช่ถูกใช้เป็นข้ออ้างที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายที่เห็นแก่ตัว เช่น การที่รัฐบาลของนายชวนโจมตีพรรคการเมืองฝ่ายค้านว่าไม่ควร "แซงคิว" อยากเป็นรัฐบาล ควรรอให้ครบกำหนด 4 ปีเสียก่อน ทั้งๆ ที่เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับหลักการที่ดีของการเข้าคิวแต่อย่างใด เป็นต้น

"การรณรงค์เข้าคิวจึงหมายถึงการรณรงค์ให้เกิดความเสมอภาคในสังคม ไม่เพียงการเข้าแถวเพื่อรอรับบริการเท่านั้น หากรวมไปถึงความพร้อมที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกับผู้อื่น ตราบเท่าที่ข้าราชการและนายทหารชั้นผู้ใหญ่ต่างคาดหวังว่าจะได้รับการปฏิบัติเชิงยกเว้นความผิดจากตำรวจจราจร การเข้าคิวก็ไร้ความหมาย ..... อย่างไรก็ตามการเข้าคิวเป็นเพียงวิธีการอย่างหนึ่งสำหรับแจกจ่ายบริการในสังคมเสมอภาค แต่สังคมเสมอภาคไม่ได้หมายถึงสังคมน่าประทับใจ สังคมจึงไม่ควรแจกหรือจัดลำดับการให้บริการ, ตำแหน่ง, หน้าที่ ความรับผิดชอบ ฯลฯ ด้วยหลักการง่ายๆ เพียงว่า 'มาก่อนได้ก่อน' ..... นอกจากอาวุโสแล้ว การเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลในหน่วยงานต่างๆ ยังต้องคำนึงถึงความสามารถและความเหมาะสมอีกหลายด้าน ทั้งอาจต้องคำนึงถึงคุณสมบัติเหล่านี้เสียยิ่งกว่าอาวุโสด้วยซ้ำ การแจกจ่ายตำแหน่งหน้าที่โดยไม่ใช้หลักการ 'มาก่อนได้ก่อนเช่นนี้' ไม่ได้ขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค ..... พรรคการเมืองที่พยายามเข้าไปแทนที่รัฐบาลก่อนกำหนด 4 ปี ไม่ได้พยายามจะ 'แซงคิว' แต่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเสมอภาคที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารบ้านเมืองจริงอยู่พรรคการเมืองนั้นข้อจลอย่างที่ว่า ก็น่าอยู่แล้ว แต่จะขจัดความข้อจลง่าย ๆ ด้วยการรณรงค์ให้พรรคการเมือง 'เข้าคิว' ก็ไม่ได้แก้ปัญหาอะไร นอกจากจัดระเบียบให้เกิดการผลัดเปลี่ยนกัน

ข้อจลเท่านั้น ถ้าไม่ยอมรับว่าคิดขึ้นบนพื้นฐานของความเสมอภาพ การรณรงค์เข้าศึกก็อาจ
เลอะเทอะเลื่อนเปื้อนไปได้มากๆ ทีเดียว" (ฉบับที่ 756 , 17 กุมภาพันธ์ 2538)

“ทักษิณ” ภาพสวย หลังทิ้งเก้าอี้รัฐมนตรีอย่างไม่มีเยื่อใย

นิตยภัตได้แสดงทรรศนะต่อการลาออกของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จากตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศซึ่งเป็นโค้วต้าของพรรคพลังธรรม เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย
ในเรื่องสถานะรัฐมนตรีกับการถือหุ้นในบริษัทที่ได้รับสัมปทานจากรัฐว่า การลาออกดังกล่าวทำให้
ภาพลักษณ์ของ พ.ต.ท.ทักษิณ โดดเด่นขึ้นกว่าเดิม ดูได้จากกรณีที่มีพรรคการเมืองหลายพรรค
มารุมทาบทามให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ไปเป็นสมาชิกพรรคอย่างเปิดเผย และเสียงยกย่องชื่นชมจาก
สื่อมวลชนส่วนใหญ่ และที่เป็นเช่นนี้ก็น่าจะเป็นเพราะการลาออกของ พ.ต.ท.ทักษิณนั้น มีท่าที
ที่เด็ดเดี่ยวและไม่เสียดายหรือยึดติดกับตำแหน่งทางการเมืองซึ่งยากจะหาท่าทีเช่นนี้ได้จาก
นักการเมืองไทยทั่วไป อีกทั้งการแสดงออกดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการเสียสละในสายตาของผู้คน
เพราะถ้ายังขึ้นอยู่ในตำแหน่งต่อไปอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองตามมาได้ ซึ่งจะเป็น
ผลเสียแก่ทั้งพรรคพลังธรรมที่สนับสนุนให้เขาเป็นรัฐมนตรีและฝ่ายรัฐบาล

“กริต” พาดพิงพ่อแม่นักข่าว ชี้ “ชวน” รังแกเด็ก - ไร้วุฒิภาวะผู้นำ

สำหรับการแสดงออกของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ซึ่งใช้คำพูดไม่สุภาพตอบโต้
นักข่าวที่ถามคำถามเกี่ยวกับกฎหมายปฏิรูปที่ดินอันโยงใยไปถึงปัญหาการแจกที่ดินส.ป.ก.4-01
โดยนายชวนกล่าวว่าให้กลับไปถามบิดามารดาของนักข่าวเองนั้น นิตยภัตได้นำมาวิพากษ์วิจารณ์
บทความของเขาว่า คนที่อยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ถ้าพูดอะไรเช่นนี้ออกมานอกจากจะเป็น
การกระทำที่ขาดวุฒิภาวะความเป็นผู้นำแล้ว ยังไม่ต่างไปจากการทำตัวเป็นผู้ใหญ่รังแกเด็กที่ไม่มี
ทางสู้ ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่สังคมไทยไม่ยอมรับ

“ท่านนายกฯ พาดพิงถึงบุพการีของเขาโดยเจตนา เพราะไม่ได้ใช้ลำดับสำนวนแบบ แม่่ง'
ซึ่งเป็นคำอนุญาตในวัฒนธรรมไทย หากจงใจบอกเลยให้ไปถามคุณพ่อคุณแม่ของหนูเอง
สาเหตุอันนี้เห็นได้ชัดอยู่แล้วที่คนไม่พอใจก็เพราะจะให้เด็กชวต้อยปากนายกฯ ก็ยอมเป็นไปไม่ได้
..... ถึงแม้ว่าท่านนายกฯ ไม่ได้ใครเลย แต่พูด ‘ย.ม.’ อย่างหัวหน้าพรรคกิจสังคม หรือใช้คำ ‘แม่่ง’
ก็ตาม ผมเชื่อว่าคนไทยปัจจุบันจำนวนไม่น้อยก็รับไม่ได้ เพราะท่านนายกฯ เป็นท่านนายกฯ จึง
ไม่มีสิทธิใช้คำหยาบหรือคำที่ถือว่าไม่สุภาพแท้ได้ คนที่อยู่ในฐานะและตำแหน่งที่สูงต้องปฏิบัติ
ตนในที่สาธารณะให้ตรงตามอุดมคติ เป็นแค่หัวหน้าพรรคฝ่ายค้านเล็กๆ พรรคหนึ่ง จะพูด ย.ม.ก็
ไม่มีใครเขาถือ แต่ถ้าเป็นนายกรัฐมนตรี จะพูดอย่างนี้ไม่ได้” (ฉบับที่ 765, 18 เมษายน 2538)

แนะ “บรรหาร” ใช้ภาพเศรษฐกิจบ้านนอกที่คนไทยรัก “โกอินเตอร์”

และเมื่อนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังการเลือกตั้งใหญ่ ส.ส. ในช่วงกลางปี นิธิก็ได้เขียนบทความเสนอแนะนายบรรหารที่พยายามสร้างภาพลักษณ์แก่ตัวเองใหม่ให้ดูเป็นคนทันสมัยว่า นายบรรหารไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนตัวเองเพียงเพื่อจะให้ดูเป็นบุคคลที่มีบุคลิกเป็นที่ยอมรับในระดับสากล แต่ควรจะทำตัวให้เป็นที่ชื่นชอบของคนไทยด้วยการมีภาพลักษณ์แบบเศรษฐกิจบ้านนอกที่ดูน่ารักและเหมาะสมกับนายบรรหารมากกว่า ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้คนที่อาภัพรักนักข่าวมาโดยตลอดอย่างนายบรรหารกลายเป็นที่รักใคร่ของสื่อมวลชนได้เช่นเดียวกับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และ นายชวน หลีกภัย อดีตสองนายกรัฐมนตรี รวมทั้งเป็นที่รักใคร่ของประชาชนด้วย แต่การจะได้มาซึ่งความนิยมเช่นนี้สิ่งที่นายบรรหารจะต้องทำควบคู่ไปกับการมีบุคลิกแบบเศรษฐกิจบ้านนอกด้วยก็คือ ต้องฟังเสียงประชาชนโดยเฉพาะคนจนและคนชนบทให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาและทำประโยชน์ให้แก่คนเหล่านี้ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศได้อย่างแท้จริง

“ผมเห็นคุณบรรหารห่วงใยที่จะต้องเสนอภาพตัวเองให้ห่างไกลจากเศรษฐกิจบ้านนอก เช่นเอาลูกโลกมาไว้ข้างตัว รวมทั้งไปพูดภาษาฝรั่งให้ฝรั่งฟัง การเป็นผู้นำที่พร้อมจะก้าวออกไปสู่โลกกว้างข้างนอกนี้ก็สำคัญนะครับ แต่ก้าวออกไปอย่างลุงเขยหรือขุนช้างก็ได้ คือก้าวไปแบบเศรษฐกิจบ้านนอกของไทยซึ่งได้รับความรักของคนไทยเป็นพื้นฐาน ก็จะก่อให้เกิดพลังเชื่อมั่นในตนเอง เช่น กล้าใช้ภาษาไทยในการเจรจากับฝรั่ง หรือเป็นคนไทยแบบสบายๆ ของเราจนฝรั่งเกรงใจ ฉะนั้นนอกจากจะต้องมีที่ปรึกษาเป็นด็อกเตอร์แล้ว ผมเห็นว่าคุณบรรหารควรเอาลุงเทิ้ม เมืองสุพรรณเป็นที่ปรึกษาในแก้อัสมอกันกับด็อกเตอร์ด้วยนะครับ” (ฉบับที่ 779, 25 กรกฎาคม 2538)

วัฒนธรรมวัยรุ่นไทย “เขตปลอดภัยเมือง”

ในช่วงที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง ส.ส. กลางปี 2538 อันเป็นผลมาจากการที่นายชวน หลีกภัย หัวหน้ารัฐบาลชุดก่อนได้ประกาศยุบสภาฯ นั้น นิธิได้เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์การเมืองเกี่ยวกับเรื่องวัยรุ่นไทยอายุ 18 - 20 ปี จำนวนประมาณ 2 ล้านคน จะมีสิทธิลงคะแนนเสียงเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งที่กำลังจะมาถึงว่า แม้วัยรุ่นเหล่านี้จะสามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ แต่ก็คงจะไม่เกิดผลดีทางการเมืองตามมากมายอย่างที่หลายๆ ฝ่ายคาดหวังกัน เพราะวัยรุ่นในชนบทก็คงจะมีพฤติกรรมไม่ต่างจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองของตน คือจะรับเงินจากการซื้อเสียงเช่นเดียวกัน ส่วนวัยรุ่นในเมืองซึ่งแทบไม่ให้ความสนใจการเมืองก็คงจะไปใช้สิทธิกันน้อย จนไม่สามารถก่อให้เกิดพลังที่จะเปลี่ยนแปลงการเมืองไทยไปในทางที่ดีขึ้นได้

“ผมคิดว่าเป็นการหลอกกันหรือหลอกตัวเองที่พูดกันว่า วิทยุร่วมสมัยนี้สนใจการเมืองหรือ มีความรู้ทางการเมืองมากขึ้น ถ้าการเมืองมีความหมายถึงเกมของนักการเมืองแล้ว ผมยังไม่เคยพบวิทยุคนไหนสนใจจริงจังสักคน ตรงกันข้ามกับที่พูดกันด้วยซ้ำ เพราะผมคิดว่าเมื่อตัวผมเองและเพื่อนฝูงเป็นวิทยุรุ่นนั้น เราสนใจและรู้จักการเมืองในความหมายนี้มากกว่าวิทยุร่วมสมัยนี้หลายเท่าตัว ..... วัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ทั่วไป จะให้ความสนใจแก่การเมืองอีกอย่างหนึ่งคือ การเมืองที่กระทบกับชีวิตของเขา เช่น คุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและสังคม หรือ การใช้ทรัพยากรใกล้ตัวซึ่งก็คือการเมืองของพลเมือง แต่การเมืองอย่างนี้ไม่มีในเมืองไทย เรื่องอย่างนี้กลายเป็นเรื่องการบริหารรัฐกิจในเมืองไทยวัฒนธรรมวิทยุรุ่นไทยจึงเป็นวัฒนธรรมที่ “ไม่มีการเมือง” (ฉบับที่ 772, 6 มิถุนายน 2538)

ขายเสียงอย่างซื่อสัตย์ ดีกว่าดัดหลังคนซื้อเสียง

นิตยภัตได้แสดงท่าทีไม่เห็นด้วยกับการรณรงค์ต่อต้านการซื้อเสียงในการเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งนี้ ของทางราชการและบุคคลที่มีชื่อเสียงอีกหลายคนที่บอกให้ประชาชนดัดหลังผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่จ่ายเงินซื้อเสียงด้วยการรับเงินมาแต่ไม่ต้องลงคะแนนให้ สาเหตุที่เขาไม่เห็นด้วยก็เพราะ การรับเงินซื้อเสียงนั้นเป็นที่รู้กันดีว่าเท่ากับได้สัญญาจะลงคะแนนให้ผู้ที่จ่ายเงิน ดังนั้นใครที่รับเงินซื้อเสียงมาแล้วไม่ยอมลงคะแนนให้ผู้ที่จ่ายเงินจึงเท่ากับไม่ทำตามสัญญา ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมไม่ต่างไปจากการฉ้อโกงผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้การรับเงินซื้อเสียงแล้วไม่ลงคะแนนให้ผู้ที่จ่ายเงิน จึงไม่ควรได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนอย่างที่หลายฝ่ายพยายามทำกัน

“มหาดไทยชอบพูดว่าการซื้อสิทธิขายเสียงขัดขวางความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย อาจจะเป็นจริงก็ได้กระมัง แต่ผมคิดว่าการปลิ้นปล้อนหลอกหลวงระดับสัตย์ไม่ว่าจะโดยชาวบ้านหรือนักการเมืองก็น่าจะเป็นการขัดขวางความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยเหมือนกัน เพราะระบอบประชาธิปไตยน่าจะเป็นระบอบปกครองที่มีพื้นฐานบนศีลธรรมด้วย ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วประชาธิปไตยจะไม่ก้าวหน้าที่ช่างหัวมันเถิด ไม่สำคัญเท่าไร ผมจึงเห็นว่าหากเราจะขายสิทธิขายเสียงกันต่อไปแล้ว ก็ควรขายกันอย่างซื่อสัตย์ เพื่อให้เราไม่ต้องขายชีวิตขายชาติไปพร้อมกับการขายสิทธิขายเสียง” (ฉบับที่ 776, 4 กรกฎาคม 2538)

ความเป็น “กลาง” ขององค์กรกลางเกิดขึ้นบนความ “โปร่งใส”

ส่วนองค์กรกลางที่รัฐบาลชุดที่แล้วตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลและตรวจสอบการเลือกตั้ง ส.ส. ในครั้งนี้นั้น นิตยภัตไม่คิดว่าจะช่วยทำให้การเลือกตั้งมีความบริสุทธิ์ยุติธรรมมากขึ้นกว่าครั้งก่อนๆ เพราะหน้าที่สำคัญๆ ที่ควรเป็นขององค์กรกลาง เช่น การแบ่งเขตการเลือกตั้ง ฯลฯ ยังคงเป็นของ

กระทรวงมหาดไทยเช่นเดิม ขณะที่องค์กรกลางไม่มีอำนาจหน้าที่ในการทำงานชัดเจนนัก จึงทำให้แทบไม่มีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างที่หลายฝ่ายพากันคาดหวัง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงองค์กรกลางอีกว่า น่าจะมีระบบการถูกตรวจสอบจากประชาชนให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ตัวเขาให้ความสำคัญมากกว่าการคัดคนดีเข้ามาทำงานในองค์กรกลางเสียอีก เพราะองค์กรหรือหน่วยงานที่จะทำหน้าที่เป็นกลางได้อย่างแท้จริงนั้น จะต้องมีการทำงานที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นคนดีหรือคนไม่ดีจะไม่สามารถใช้อคติของตนในการทำงานได้ เพราะกลัวจะถูกจับผิดได้ในภายหลัง

“คนที่ทำงานเป็นองค์กรกลางในการเลือกตั้งอาจแอบเชียร์พลัดพรรค, ประชาธิปัตย์ หรือชาติไทยก็ได้ แต่ไม่สามารถลำเอียงให้พรรคการเมืองที่ตัวโปรดได้ เพราะจะถูกสังคมจับได้ และจะถูกกลโกงทั้งในทางถูกตาและในทางติดคุกได้ ..... องค์กรกลางของการเลือกตั้งครั้งนี้ ท่านก็เอาคนที่ท่านเชื่อว่าเป็นคนดีเคยทำงานองค์กรกลางมาแล้วขึ้นมาทำ แต่ก็ไม่ให้อำนาจหน้าที่อะไรชัดเจนนักว่าจะต้องทำอะไร เมื่ออำนาจหน้าที่ไม่ชัดเจน คนอื่นย่อมตรวจสอบการทำงานขององค์กรกลางได้ยาก ยิ่งกว่านั้นองค์กรกลางยังมีหน้าที่รายงานให้แก่รัฐบาลแทนที่จะรายงานแก่ประชาชน เริ่มต้นก็สร้างอุปสรรคขวากหนามแก่การตรวจสอบของสาธารณชน เสียแล้ว” (ฉบับที่ 773,13 มิถุนายน 2538)

สังคมประชาธิปไตย รัฐต้องโปร่งใสตรวจสอบได้

ในเรื่องเกี่ยวกับการตรวจสอบนี้ฉันยังได้เขียนบทความแสดงทรรศนะเอาไว้อีกว่า สังคมไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการตรวจสอบและควบคุมรัฐในการบริหารและปกครองประเทศให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้กระบวนการในการตัดสินใจของรัฐตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง อันถือเป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย แต่การที่จะได้มาซึ่งระบบการตรวจสอบและควบคุมดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย โดยฉันเห็นว่ามิเพียงการเคลื่อนไหวเรียกร้องที่เป็นการเมืองภาคประชาชนเท่านั้นที่จะเป็นหนทางนำไปสู่จุดหมายที่ว่านี้ได้

“คนรุ่นใหม่” ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีต

เมื่อพรรคพลังธรรมภายใต้การนำของหัวหน้าพรรคคือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และพรรคนำไทยที่มี ดร.อำนาจ วิทธรณ เป็นหัวหน้าพรรค ต่างก็ออกมาประกาศตัวว่าเป็นพรรคการเมือง “คนรุ่นใหม่” ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง ส.ส. กลางปี 2538 นั้น นิธก็ได้เขียนบทความถึงเรื่องนี้ว่าเป็นกลยุทธ์การหาเสียงที่มุ่งใช้ประโยชน์จากภาพลักษณ์ของหัวหน้าพรรคอย่างเห็นได้ชัด เพราะพรรคทั้งสองมีหัวหน้าพรรคที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงในแวดวงธุรกิจซึ่งถือเป็นคุณสมบัติที่

สำคัญมากของคนที่จะก้าวมาเป็นผู้นำของคนรุ่นใหม่ในยุคนี้ อย่างไรก็ตามนิธิก็ได้กล่าวด้วยความหมายของคำว่า “คนรุ่นใหม่” ที่ถูกพรรคพลังธรรมและพรรคนำไทยหยิบมาใช้ในยุคนี้ แตกต่างไปจากความหมายของคำๆ นี้ในสมัยก่อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่มีการเน้นในเรื่องที่เคยได้รับความสำคัญจากบรรดาคนที่ถูกมองว่าเป็นคนรุ่นใหม่ในอดีตอยู่เลย เช่น การสร้างความเป็นธรรมหรือความเสมอภาคในสังคม , การต่อต้านระบบอุปถัมภ์ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในวงการธุรกิจของไทย , การแสดงความไม่พอใจกับการแบ่งชั้นวรรณะ , เป็นต้น

“... ‘คนรุ่นใหม่’ ที่ปรากฏตัวขึ้นมาใหม่ในคราวนี้ ได้ล้างคราบโคลงของกบฏลงไปอย่างสิ้นเชิงแล้ว เพราะการปรับเปลี่ยนที่ ‘คนรุ่นใหม่’ ในยุคนี้มองเห็น เป็นการปรับเปลี่ยนแคบๆ คือการปรับเปลี่ยนบทบาทของประเทศในเศรษฐกิจโลก เพื่อประโยชน์ในการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ หรือเป็นผู้นำทางการเงินหรือโทรคมนาคมในอินโดจีน ..... ‘คนรุ่นใหม่’ ในความหมายนี้ จึงกลายเป็นอุดมการณ์ของการจะทำเงินให้มาก แต่จะไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลยในทางสังคม , การเมือง , วัฒนธรรม , หรือแม้แต่ระบบเศรษฐกิจ” (ฉบับที่ 774, 20 มิถุนายน 2538)

แค่เพียงไม่กี่ปี ยี่ห้อ “จำลอง” กลายเป็นของตก รุ่น

คำว่า “คนรุ่นใหม่” ทางการเมืองนั้น ได้กลายเป็นประเด็นที่นิธิหยิบขึ้นมากล่าวถึงในบทความของเขาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพรรคพลังธรรมที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรคพลังที่จะส่ง พล.ต. จำลอง ศรีเมือง อดีตหัวหน้าและผู้ก่อตั้งพรรคนี้ ลงสมัครรับเลือกตั้งชิงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในนามพรรคพลังธรรม โดยเกรงว่าภาพลักษณ์ของ พล.ต.จำลองจะไปกันไม่ได้กับพรรคพลังธรรมที่ขณะนี้มีภาพลักษณ์ว่าเป็นพรรคการเมืองของคนรุ่นใหม่ ทั้งๆ ที่เมื่อไม่กี่ปีที่แล้วที่เกิดกระแส “จำลองฟีเวอร์” นั้น ผู้คนมากมายโดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ ยังต่างพากันกล่าวขวัญถึง พล.ต.จำลองว่าเป็นนักการเมืองของรุ่นใหม่อยู่เลย โดยนิธิได้กล่าวในเรื่องนี้ว่าคำว่า “คนรุ่นใหม่” อาจสิ้นนัยทางอุดมการณ์ไปแล้ว เพราะเมื่อดูจากความรู้สึกของคนในพรรคพลังธรรมที่มีต่อ พล.ต.จำลอง ซึ่งไม่ต่างไปจากความรู้สึกของประชาชน ก็จะพบว่าความหมายของคนรุ่นใหม่คือ คนที่มีความสามารถหรือความชำนาญที่จะใช้และจัดการเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงานหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น พ.ต.ท.ทักษิณซึ่งเน้นการนำคอมพิวเตอร์ที่เป็นมิติด้านเทคนิคมาใช้แก้ไขปัญหาจราจรโดยไม่ค่อยสนใจมิติด้านอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุให้คนรุ่นใหม่ในยุคนี้มีความหมายจำกัดลงเหลือเพียงเทคโนโลยีเท่านั้น อันพึงดูหยาบคายและตื้นเขินในความเห็นของนิธิ

“ผมจำได้ว่าเมื่อเกิดจำลองฟีเวอร์เมื่อหลายปีมาแล้วนั้น ผมเป็นหนึ่งในคนจำนวนน้อยที่แม้ไม่ได้ติดใช้ไปกับเขาด้วย แต่ก็ต้องนั่งฟังเพื่อนฝูงในกรุงเทพฯ ยืนยันทำนองว่าพลตรีจำลอง

นี่แหละที่เป็นนักการเมืองของคนรุ่นใหม่ ..... 'คนรุ่นใหม่' ในตอนนั้นและในตอนนี้นี้คงไม่ได้หมายถึง วัยอย่างแน่นอน เพราะจะจัดให้ทั้งทาทา ยัง และ พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นคนรุ่นเดียวกันนั้น เป็นการ ทำลายความรู้สึกของแฟนทาทา ยัง เกินไปสักหน่อย ..... 'คนรุ่นใหม่' ของพลั้งกรรมในตอนนี กลายเป็นเทคนิควิทยาหรือเทคโนโลยีล้วนๆ 'คนรุ่นใหม่' คือคนที่มีความสามารถครอบครอง เทคนิควิทยา โดยเฉพาะเทคนิควิทยาทางด้านข่าวสารข้อมูล นอกจากครอบครองแล้วก็มี ความสามารถไข่มุนได้อย่างแจ่มชัด ปัญหาทั้งหลายจึงถูกย่อส่วนลงมาให้เหลือเพียงมิติด้าน เทคนิควิทยา 'ไม่ว่าจะเป็นปัญหาจรรยาหรือปัญหาอื่นใด และด้วยเหตุดังนั้นก็จึงต้องอาศัย 'คนรุ่นใหม่' ซึ่งครอบครองและเป็นนายเหนือเทคนิควิทยามาแก้ไข" (ฉบับที่ 786, 12 กันยายน 2538)

นักการเมืองไทยถนัดแต่ใช้ "ปาก"

นิธิได้แสดงทรรศนะต่อนักการเมืองไทยผ่านบทความของเขาว่า ส่วนใหญ่เป็นพวก ดีแต่ปาก กล่าวคือ ปากเก่ง ปากไว แต่แทบไม่ได้ทำอะไรที่สร้างสรรคและเป็นประโยชน์ต่อสังคม แม้กระนั้นคนไทยในยุคนี้ก็ยิ่งรู้สึกสะใจกับนักการเมืองผีปากกล้าเหล่านี้อยู่ แต่ก็รู้สึกชื่นชมและ ให้ความนิยมในฐานะผู้นำน้อยลงไปเรื่อยๆ ในทางตรงกันข้ามนักการเมืองที่พูดจาดีมีสาระ กลับเริ่มเป็นที่ยอมรับในฐานะผู้นำมากขึ้นทุกขณะ ซึ่งน่าจะเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าวัฒนธรรมการพูด ทางการเมืองของไทยกำลังจะเปลี่ยนไป และในอนาคตเรื่องของการพูดจาก็จะกลายมาเป็นปัจจัย หนึ่งที่เป็นเส้นแบ่งอันชัดเจนระหว่างนักการเมืองไทยที่เล่นการเมืองแบบเดิมๆ กับนักการเมืองไทย ที่มีคุณภาพ

"วัฒนธรรมไทยปัจจุบันนั้น พูดอย่างไรถึงจะมีอำนาจได้นั้นเริ่มเปลี่ยนไปแล้ว การพูดเก่ง ยังมีความสำคัญที่จะได้มาซึ่งอำนาจหรือความนิยมอย่างไม่ต้องสงสัย แต่ต้องไม่ใช่ความสามารถ เริงลำตัดอีกต่อไปแล้ว นักการเมืองคนสุดท้ายที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางคือ คุณอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้แน่ชัดว่าพูดเก่ง แต่ก็ไม่ได้พูดเก่งแบบ 'มีดโกนอาบน้ำผึ้ง' หรือ 'ปากตะไกร' การพูดและการเมืองนั้นเกี่ยวข้องกันอยู่ในสังคมไทยเหมือนกับในสังคมอื่นๆ แต่วัฒนธรรมการพูด ทางการเมืองกำลังเปลี่ยนไป ที่น่าสังเกตก็คือดูเหมือนเปลี่ยนไปโดยที่นักการเมืองซึ่งล้วนเป็น นักพูดเป็นส่วนใหญ่ไม่รู้ตัว จึงมักจะยังคงใช้คำพูดแบบเดิมคือแบบลำตัดอยู่ต่อไป สังคมไทยนั้น ก้าวเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ทั้งรัฐและนักการเมืองของรัฐไว้เบื้องหลังไกลลิบ" (ฉบับ 761, 21 มีนาคม 2538)

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 8 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจปี 2538

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การค้า การตลาด การลงทุน	2	50
2. อื่นๆ		
2.1 การกระจายรายได้	2	50
รวม	4	100

บทความทางด้านเศรษฐกิจในปีนี้มีเพียง 4 บทความซึ่งลดลงจากปีก่อนที่มี 9 บทความ โดยเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการค้า การตลาด การลงทุน และการกระจายรายได้ อย่างละ 2 บทความ ในหมวดแรกนั้นมีประเด็นที่น่าสนใจคือ การชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีตลาดภายในที่เข้มแข็ง หรือมีกำลังซื้อสูง ส่วนประเด็นที่น่าสนใจในหมวดหลังนั้นก็คื การวิพากษ์วิจารณ์การกระจายรายได้ที่ไร้ประสิทธิภาพในประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างเหลื่อมล้ำทางสังคมกันมาก ทั้งระหว่างผู้คนต่างชนชั้นและผู้คนในชนชั้นเดียวกัน

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

ความเข้มแข็งของตลาดภายใน ช่วยพัฒนาคุณภาพสินค้าไทย

ในเรื่องเกี่ยวกับการตลาดของไทย นิธิมีความเห็นว่า ถ้ามีการพัฒนากำลังซื้อของตลาดภายในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น จนทำให้ตลาดภายในสามารถกลายเป็นตลาดหลักที่รองรับสินค้าจากอุตสาหกรรมไทยได้แทนที่จะเป็นตลาดภายนอกประเทศเช่นที่ผ่านมา นั้น ก็น่าจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของสินค้าไทยให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพราะผู้บริโภคคนไทยจะสามารถสะท้อนความรู้สึกต่างๆ ต่อสินค้ากลับไปสู่ผู้ประกอบการไทยได้ดีกว่าผู้บริโภคในตลาดภายนอกประเทศ โดยความรู้สึกเหล่านี้ถือเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบการไทยในการผลิตสินค้าเพื่อเอาใจผู้บริโภค ในขณะที่เดียวกันเมื่อเห็นว่าสินค้าไทยคุ่มค่ากับเงินที่เสียไป คนไทยส่วนใหญ่ซึ่งนิธิเชื่อว่าจริงๆ แล้วก็ยังชอบใช้ของไทยอยู่นั้นก็คงจะหันมานิยมของไทยกันมากขึ้นด้วย เพราะที่ผ่านมา การที่คนไทยจำนวนมากยอมซื้อสินค้านอกกันนั้น ไม่ใช่เพราะต้องการแสดงออกถึงรสนิยมหรูหราเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะสินค้านอกก็มีคุณภาพคุ่มค่ากับเงินที่เสียไปด้วย สำหรับสาเหตุ

สำคัญที่ทำให้กำลังซื้อของตลาดภายในประเทศอ่อนแอ นั้น นิธิคิดว่าเกิดจากนโยบายการพัฒนาของไทยซึ่งที่ผ่านมาส่งเสริมให้เกิดการดึงเอารายได้และทรัพยากรของคนส่วนใหญ่ที่ยากจน มาสร้างความมั่งคั่งให้แก่คนส่วนน้อยอย่างต่อเนื่อง

“ไม่มีผู้ผลิตคนใดสนใจหรือว่า คนไทยใช้รองเท้าอย่างไรในชีวิต จึงไม่มีการออกแบบรองเท้าที่เหมาะสมกับชีวิตไทยขึ้นมา ซึ่งอาจเป็นแบบรองเท้าที่เหมาะสมกับสังคมอื่นๆ ได้อีกหลายสังคม ทั้งนี้เพราะขึ้นคิดกับขาดทุนเสียเปล่า เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ไม่มีสตางค์เลือกรองเท้าได้มากนัก อย่างเก่งก็ขายได้ไม่กี่พันคู่ จึงไม่คุ้มแก่การลงทุน ..... เพราะอุตสาหกรรมไทยไม่มีตลาดภายในรองรับเป็นฐานให้แก่ตนเองจึงคิดได้แต่การผลิตสินค้าราคาถูกๆ เพื่อไปขายให้แก่ตลาดมั่งคั่งและตลาดจนๆ ในที่อื่น จะแข่งขันกับเขาได้ก็โดยวิธีลดค่าแรงให้มากที่สุด ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่เดียวกันก็ช่วงชิงทรัพยากรของเกษตรกรมาใช้อย่างอื้อฉวยแฉกเพื่อลดต้นทุนการผลิต ตลาดภายในก็ยังไม่พัฒนา ความพึงพาที่ต้องมีกับตลาดต่างประเทศก็ยิ่งสูงขึ้นไปเรื่อยๆ “ (ฉบับที่ 752, 20 มกราคม 2538)

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย เกิดจากการกระจายรายได้ที่เลว

การกระจายรายได้ที่ขาดประสิทธิภาพในประเทศไทยนั้น นิธิกล่าวว่า เกิดจากการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ผิดพลาดของทุกรัฐบาลนับตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาในช่วงต้นทศวรรษ 2500 โดยนอกจากจะทำให้เกิดความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนนของรายได้ระหว่างคนชั้นกลางกับเกษตรกรหรือผู้ใช้แรงงานแล้ว ในกลุ่มคนชั้นกลางเองก็มีความเหลื่อมล้ำกันเป็นอย่างมากในเรื่องรายได้ด้วยเช่นกัน ส่งผลให้คนชั้นกลางในสังคมไทยมีความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตที่ผิดแผกกัน ซึ่งไม่เหมือนกับคนชั้นกลางในสหรัฐฯ หรือญี่ปุ่นที่จะไม่มีความแตกต่างในเรื่องนี้มากนัก นิธิยังได้เสนอด้วยว่า ควรจะทำให้การกระจายรายได้หมายถึงการทำให้ความรวยและความจนไม่เกิดความแตกต่างกันในวิถีชีวิตจนเกินไป นั่นคือจะต้องทำให้เงินสร้างความแตกต่างน้อยลงในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู, การศึกษา, การพักผ่อนหย่อนใจ, การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร, การเข้าถึงวิทยาการทุกแขนง, เป็นต้น

“ผมคงตัดสินใจไม่ได้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของคนสองฝั่งคลองดีขึ้นหรือไม่ ยอมรับแต่ว่าเขามีรายได้สูงขึ้นอย่างไม่ต้องสงสัย อย่างไรก็ตาม ผมมองไม่เห็นว่ารรัฐเข้ามามีบทบาทในการทำให้เขามีรายได้เพิ่มขึ้นตรงไหน ผมเห็นแต่การปรับตัวดิ้นรนของชาวบ้านโดยอาศัยวัฒนธรรมที่เขารู้จักคุ้นเคยเป็นเครื่องมือ หลายคนเป็นแรงงานฝีมือ, เป็นนายทุนทำธุรกิจ, และผู้จัดการทุน ฯลฯ ด้วยการสร้างโอกาสปรับตัวให้แก่ตนเอง” (ฉบับที่ 758, 3 มีนาคม 2538)

"การกระจายรายได้ที่เร็วในเมืองไทยทำให้การเข้าถึงสิ่งดีดีในชีวิตเป็นไปได้โดยไม่เสมอภาค และการกระจายรายได้ที่เร็วนั้นไม่ได้จำกัดอยู่แต่เมื่อเปรียบเทียบรายได้ของคนชั้นกลางกับกรรมกรเท่านั้น แม้ในหมู่คนชั้นกลางด้วยกันเองก็มีการกระจายรายได้ที่เร็วเหมือนกัน ดูลำดับชั้นของเงินเดือนข้าราชการที่แตกต่างกันระหว่างข้าราชการต่างระดับว่ามากขนาดไหนก็จะเห็นได้ดี เงินเป็นตัวไปกำหนดวิถีชีวิตอย่างมากเกินไป คนเรียนหนังสือในโรงเรียนอะไรและมหาวิทยาลัยอะไร ก็แทบจะกำหนดวิถีชีวิตของเขาไปเสียหมดแล้ว เงินเป็นตัวไปสร้างความแตกต่างของพื้นฐานชีวิตมากเหลือเกินในเมืองไทย เปรียบเทียบกับคนที่ไม่ได้เรียนมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นหรืออเมริกาจะไม่ประสบความสำเร็จ 'ขาดทุน' ในชีวิตมากเท่ากับคนไทยที่ไม่ได้เรียนมหาวิทยาลัย " (ฉบับที่ 755, 10 กุมภาพันธ์ 2538)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 9 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2538

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	3	09.68
2. ศาสนา	4	12.90
3. ค่านิยม	6	19.35
4. ศิลปวัฒนธรรม	5	16.14
5. ประวัติศาสตร์	1	03.22
6. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2	06.45
7. สตรี	3	09.68
8. อื่นๆ		
8.1 การรักษาพยาบาล	3	09.68
8.2 การจราจร	2	06.45
8.3 ชุมชนเมือง	2	06.45
รวม	31	100

นิตยยังคงเขียนบทความทางด้านสังคม – วัฒนธรรมมากกว่าบทความทางด้านอื่น
 ในปริมาณที่ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในปีนี้นำไปเทียบกับบทความทางด้านเศรษฐกิจ แล้ว
 บทความทางด้านสังคม – วัฒนธรรมจะมีจำนวนมากกว่าถึงเกือบ 4 เท่าเลยทีเดียว และสำหรับ
 ในปีนี้นั้นเรื่องราวเกี่ยวกับค่านิยมได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญในบทความทางด้านสังคม –
 วัฒนธรรมของเขามากที่สุด อันได้แก่ การชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของการนำวินัยแบบตะวันตก
 ต่างๆ มาใช้ในสังคมไทยว่า เป็นเพราะเราไม่ได้รับเอาโลกทัศน์แบบตะวันตกซึ่งเป็นฐานที่จำเป็น
 ต่อการสร้างวินัยดังกล่าวมาด้วย , การอธิบายให้เห็นความน่ากลัวของการแลกเปลี่ยนเชิงอุปถัมภ์
 ของไทยที่ได้เปลี่ยนมาสู่การแลกเปลี่ยนเชิงตลาดในปัจจุบัน , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม – วัฒนธรรม

ชี “เอตส์” ปัญหาใหญ่ ต้องช่วยกันจัดการและแก้ไข

นิตยรู้สึกเช่นเดียวกับอีกหลายๆ คนว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค
 ภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือ “โรคเอตส์” ในประเทศไทยนั้นอยู่ในขั้นวิกฤติรุนแรง ฉะนั้นการดูแลรักษา
 ผู้ป่วยเอตส์ในอนาคตจึงไม่ใช่เรื่องเล็กๆ การเตรียมพร้อมที่ดีในการรับมือกับปัญหาโรคเอตส์นั้น
 ต้องเป็นการระดมสรรพกำลังในสังคม เช่น การให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนในการดูแลผู้ป่วย
 เอตส์โดยภาครัฐและสังคมต้องมีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอตส์และการดูแล
 รักษาพยาบาลที่ถูกต้องให้แก่ครอบครัวและชุมชน , การให้การส่งเสริมสนับสนุนองค์กรหรือ
 หน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานด้านนี้อย่างวัดพระบาทน้ำพุ คลินิกนิรนาม ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง
 งบประมาณ สถานที่ รวมทั้งเรื่องอื่นๆ , การเชื่อมโยงความรู้ความสามารถในการรักษาพยาบาล
 ของแพทย์พื้นบ้านของไทยเข้ากับแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาล เพื่อค้นคว้าหาตัวยาและ
 วิธีการที่จะรักษาหรือพยาบาลบรรเทาอาการเจ็บป่วยของคนไข้โรคเอตส์ , เป็นต้น ทั้งนี้ยังต้อง
 รวมไปถึงการรณรงค์การมีเพศสัมพันธ์ที่สามารถทำให้คนในสังคมเกิดทัศนคติที่รับผิดชอบต่อ
 คู่่นอน ทั้งที่เป็นสามีหรือภรรยาของตนและที่ยังไม่ใช่ด้วย

เพื่อความปลอดภัย ควรถึงเวลาจ่าย “คำมือหมอ (คลินิก)”

ในส่วนของ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ไป นิตยอยากให้แพทย์ตาม “คลินิก” ซึ่งนิตยเรียกว่า
 “ร้านหมอ” นั้นสามารถคิดเงินค่าตรวจคนไข้ได้เช่นเดียวกับแพทย์ในโรงพยาบาลเอกชน เพราะ
 จะได้ทำให้แพทย์หรือหมอตามคลินิกส่วนใหญ่เลิกบวกราคาตรวจคนไข้ของตนเพิ่มเข้าไปในค่ายา
 เลิกให้ยาคนไข้หรือใช้วิธีการรักษาเกินความจำเป็นเพียงเพื่อจะได้กำไรจากค่ายาหรือค่าอื่นๆ
 ทดแทนส่วนที่เป็นค่าตรวจโรค ข้อเสนอของนิตยนี้เกิดขึ้นจากการที่เขาเห็นว่า คลินิกหรือร้านหมอ

มีบทบาทเป็นอย่างมากในการบริการสาธารณสุขของประเทศ เพราะมีการกระจายตัวไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ กว้างขวางกว่าทั้งโรงพยาบาลของรัฐและเอกชน คนไข้สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าโรงพยาบาลเอกชนแต่มีบริการที่ดีกว่าโรงพยาบาลของรัฐ และที่สำคัญก็คือเป็นสถานที่รักษาพยาบาลที่ได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นจำนวนมาก

“ผมก็คิดว่าควรที่เราจะจ่าย ‘ค่ามือ’ ให้แก่หมอเสียที เพราะจะทำให้การรักษาพยาบาลมีความตรงไปตรงมายิ่งขึ้น ความตรงไปตรงมานั้นมีความสำคัญในการรักษาพยาบาลมาก เพราะคนไม่ควรกินยาหรือฉีดยาหรือฉายเอกซเรย์ถ้าไม่จำเป็น ตรงกันข้ามกับความตรงไปตรงมา ความเฉยเพื่อปิดบังค่ามือนั้นมีอันตรายสูง ชำรายอาจจะต้องเสียเงินมากกว่าค่ามือเสียอีกก็ได้ที่ผมพูดมานี้เป็นธรรมเนียมของคลินิกหรือ ‘ร้าน’ หมอ ไม่ใช่ของโรงพยาบาลเอกชน ..... ควรมีค่ามือให้แก่หมออย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็ควรมีความตรงไปตรงมาในการคิดค่ารักษาพยาบาล อะไรที่เป็นค่ายาก็เป็นค่ายา ไม่มีอย่างอื่นแฝงอยู่ในนั้น (ฉบับที่ 780, 1 สิงหาคม 2538)

นรกในใจของคนไทยในเมือง

นิธัฐึกเห็นใจเป็นอย่างยิ่งต่อคนไทยในเขตเมือง เพราะจากการสำรวจของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เขาอ่านมานั้นเมื่อได้วิเคราะห์แล้วพบว่า คนไทยส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ตามเมืองใหญ่ๆ ไม่ใช่คนที่มีความสุขนัก ต้องเผชิญกับเรื่องเครียดๆ มากมายในชีวิตแต่ละวัน เช่น รถติด, การแข่งขันในการเรียนและหน้าที่การงาน, ความระแวงว่าจะเกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตจากปัญหาอาชญากรรม มลภาวะเป็นพิษและอื่นๆ, ค่าครองชีพที่นับวันก็มีแต่จะสูงขึ้น, เป็นต้น และที่ร้ายที่สุดก็คือคนเหล่านี้คิดว่าชีวิตพวกตนค่อนข้างมีดมนและไร้ซึ่งอนาคต เพราะพวกเขาไม่เชื่อว่ารัฐจะแก้ปัญหาชีวิตของเขาได้ เนื่องจากข้าราชการก็ขาดสำนึกในการบริการประชาชน ส่วนนักการเมืองทั้งในยุคปัจจุบันและที่จะเข้ามาเล่นการเมืองในอนาคตนั้นคนไทยในเขตเมืองก็ไม่เคยหวังว่าจะมีความตั้งใจมารับใช้ประชาชนด้วยจิตสำนึกของการเสียสละอย่างแท้จริง นิธัฐึกว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนไทยในเขตเมืองกลับกลายเป็นคนอมทุกข์ก็คือ นโยบายพัฒนาที่ผิดพลาดนับตั้งแต่ที่เริ่มมีในต้นทศวรรษ 2500 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเน้นหนักเพียงความเจริญก้าวหน้าในด้านวัตถุ แต่ไม่ให้ความสำคัญหรือให้ความสนใจต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของผู้คน

“ความทุกข์ของคนไทยในเมืองนั้น ตัวเขาเองคิดว่าไม่มีทางแก้ไขได้ในชาตินี้เพราะหวังอะไรจากรัฐไม่ได้ จะร่วมมือกันช่วยตัวเองก็ไม่ไว้หวังใจเพื่อมาร่วมสังคม ครั้งคิดไปถึงชาติหน้าคนไทยในเขตเมืองก็ไม่มีหวังอะไรมากนักอีกเหมือนกัน เพราะคนในเขตเมืองมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ลดน้อยถอยลง มีความเห็นว่าพระสงฆ์ไม่ได้แสดงบทบาทอันสมควรในฐานะ

พระสาวกขององค์พระศาสดา ด้วยเหตุตั้งนั้นจึงทำบุญกับวัดน้อยลงไปด้วย ชาติหน้าจะเหลืออะไรละครับ ..... ผมรู้สึกสลดใจกับคนไทยในเขตเมือง ด้วยเหตุผลทำนองอย่างนี้แหละครับ คือไม่มีแม้แต่ความฝันถึงชีวิตที่ดีขึ้นกว่านี้ในอนาคตไม่ว่าชาตินี้หรือชาติหน้า น่าเศร้านะครับ โดยเฉพาะถ้าคิดไปถึงคนไทยในสมัยก่อนหน้าที่เรากำลังจะเป็นนิกรอยู่รอมร่อนี้ เพราะคนไทยนั้นได้ชื่อว่าเป็นคนที่เข้าถึงสาระแห่งความมีชีวิตชีวาในชีวิตอย่างยิ่ง เรื่อง 'สนุก' เป็นเรื่องใหญ่สำหรับคนไทย ทำอะไรก็เพื่อให้มัน 'สนุก' ถ้าไม่ 'สนุก' แล้วก็ 'ไม่รู้จะทำไปทำไม' (ฉบับที่ 785, 5 กันยายน 2538)

รับวินัย "ฝรั่ง" มาใช้ แต่ไม่ใส่ใจโลกทัศน์แบบเขา

นิธิได้เสนอหลายบทความที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติของผู้คนในสังคมไทย แต่ที่น่าสนใจได้แก่ บทความที่กล่าวถึงการนำเอาวินัยแบบโลกตะวันตกมาใช้ในสังคมไทย แล้วไม่ค่อยจะได้ผล เช่น การเข้าคิว, ความตรงต่อเวลา, การเคารพในสิทธิของผู้อื่น, การเคารพกฎจราจรอย่างเคร่ง เป็นต้น โดยเขาให้เหตุผลว่า ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะมีสาเหตุมาจากวินัยแบบโลกตะวันตกนั้นเป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดจากโลกทัศน์ของคนในสังคมตะวันตกที่มีความเชื่อในเรื่องความเท่าเทียมกัน, มีเสรีภาพจากพันธะผูกพันตามประเพณีบางอย่าง, มีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลสูง ฯลฯ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่เคยมีความสำคัญในโลกทัศน์ของคนในสังคมไทยเลย

"พูดง่าย ๆ ก็คือวินัยแบบฝรั่งนั้นเกิดขึ้นในความเป็นฝรั่งอยู่มากที่สุดทีเดียว เราอยากจะรับวินัยแบบฝรั่งมาใช้ โดยไม่ยอมกลายเป็นฝรั่งมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ก็ยากเหมือนกัน เช่น ในโลกทัศน์แบบฝรั่งนั้น คนเดินถนนมีสิทธิจะได้รับการปกป้องกว่าผู้สัญจรคนอื่น ๆ บนท้องถนน เพราะคนเดินถนนบอบบางที่สุด เป็นอันตรายถึงชีวิตได้ง่ายที่สุด ในขณะที่เขาเป็นภัยแก่สังคมน้อยที่สุดด้วย ฉะนั้นจึงให้ความสำคัญในการสัญจรแก่คนเดินถนนก่อนอื่น และบังคับให้ผู้สัญจรคนอื่นต้องเคารพในสิทธิของคนบนถนนอย่างเคร่งครัด รถยนต์จะติดวินาศสันตะโรก็ช่างหัวมึง แต่โลกทัศน์ไทยเป็นตรงกันข้ามนะครับ เก่งได้รับสิทธิสูงสุด และได้รับความปกป้องเอาอกเอาใจจากรัฐสูงสุด ยิ่งรถเบนซ์ยิ่งได้รับสิทธิกว่ายี่ห้ออื่นขึ้นไปอีก ท่ามกลางโลกทัศน์อย่างนี้ จะบังคับใช้กฎจราจรซึ่งลอกมาจากฝรั่งได้อย่างไร ?" (ฉบับที่ 768, 9 พฤษภาคม 2538)

ระบบ "อุปถัมภ์" ใหม่ ยิ่งเลวร้ายลงกว่าเดิม

อีกบทความหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ บทความที่กล่าวถึงค่านิยมเรื่องระบบอุปถัมภ์ที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยเขากล่าวว่า การแลกเปลี่ยนเชิงอุปถัมภ์ของไทยในยุคนี้นั้นได้เปลี่ยนไปสู่การแลกเปลี่ยนเชิงการตลาด เรื่องบุญคุณที่เคยเป็นพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์แบบเดิมหมดความสำคัญลงไปอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือลักษณะที่ผู้รับให้ความ

รู้สึกจงรักภักดีหรือชื่นชมการเจือจางของผู้ใหญ่จนรู้สึกเป็นบุญคุณกันจริงๆ ส่วนผู้ใหญ่ก็รู้สึกเป็นความรับผิดชอบหรือเป็นหน้าที่ที่ต้องอุปการะคนที่มาขอฝากตัวกับตนนั้น ไม่มีความสำคัญในความสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนเชิงอุปถัมภ์สมัยใหม่ อย่างไรก็ตามแม้การแลกเปลี่ยนเชิงอุปถัมภ์ของไทยจะเปลี่ยนมาสู่การแลกเปลี่ยนเชิงตลาด แต่ก็ยังเป็นเชิงตลาดที่ไม่สมบูรณ์หรือเชิงตลาดแบบไทยๆ อยู่ดี เพราะไร้กฎเกณฑ์กติกาในการแลกเปลี่ยนไม่ว่าจะเป็นมารยาท ศีลธรรม หรือกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะมียู่ในการแลกเปลี่ยนไม่ว่าจะเป็นในเชิงอุปถัมภ์หรือเชิงตลาด

“ผมคิดว่าการแลกเปลี่ยนเชิงอุปถัมภ์ของไทยเวลานี้ถูกแทนที่ด้วยการแลกเปลี่ยนเชิงตลาด แต่ไม่มีกฎเกณฑ์กติกาของตลาดกำกับดูแล เราเอากติกาของสินค้าและวิธีการแลกเปลี่ยนในระบบอุปถัมภ์มาใช้กับการแลกเปลี่ยนในระบบตลาด อะไร ก็เอามาแลกเปลี่ยนกันในตลาดได้หมด ใครมีเงินก็สามารถขอซื้ออะไรจากคนอื่นได้โดยไม่ผิดมารยาท ถ้ารู้จักดัดแปลงวิธีการซื้อซื้อให้มีลักษณะเป็นเชิงอุปถัมภ์ คือผู้ใหญ่หรือผู้อุปถัมภ์ซื้อจากผู้ใต้อุปถัมภ์ หรือผู้มีบารมีซื้อจากผู้อยู่ใต้บารมี ธรรมชาติของการแลกเปลี่ยนเชิงตลาดก็หยาบคายอยู่แล้ว ซากของการแลกเปลี่ยนเชิงอุปถัมภ์ที่เหลืออยู่ในสังคมไทยยังทำให้การแลกเปลี่ยนเชิงตลาดของเรายิ่งหยาบคายมากขึ้นไปอีก ในขณะเดียวกัน ถ้าความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นเรื่องของการเอารัดเอาเปรียบกัน ก็ยังมีกติกาบางอย่างกำกับฝ่ายใต้เปรียบให้เอาเปรียบแต่พองาม อย่างไรก็ตามซากของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กลับเปิดโอกาสให้แก่ฝ่ายใต้เปรียบเอารัดเอาเปรียบโดยไม่ต้องพะวงต่อขีดจำกัดของความงามทางสังคมเสียเลย” (ฉบับที่ 792, 24 ตุลาคม 2538)

ศิลปวัฒนธรรมเก่าของไทยใกล้จะหมดความสืบเนื่อง

นิตยังคงเสนอบทความแสดงความเห็นวงศิลปวัฒนธรรมเก่าของไทยไม่ว่าจะเป็นละคร , ดนตรี , วรรณคดี , การแต่งกาย , สถาปัตยกรรม , ฯลฯ ว่า กำลังถูกลืมเลือนจากคนในยุคปัจจุบัน เพราะการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของคนไทยสมัยนี้อาศัยฐานวัฒนธรรมเก่าของตัวเองน้อยลงไปทุกที เขาเรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า “ไม่มีตลาดสำหรับรองรับสาระของศิลปวัฒนธรรมเก่าของไทย” โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากการไม่ยอมดัดแปลงให้เหมาะสมกับยุคสมัย , หรือถ้ามีการพยายามดัดแปลงก็ไม่มีกรเรียนรู้ภูมิปัญญาเดิมให้ลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็ไม่มีกรเรียนรู้จนเกิดความเข้าใจที่แจ่มชัดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยในยุคปัจจุบัน จนทำให้การสร้างงานศิลปะร่วมสมัยแขนงต่างๆ กลายเป็นการย้ายศิลปวัฒนธรรมเก่าโดยไม่ตั้งใจ , การที่แทบไม่มีการสร้างความรู้จากศิลปวัฒนธรรมไทยขึ้นมาใหม่ทั้งจากสถาบันการศึกษาและจากบุคคลทั่วไป , ฯลฯ

“ผมได้ยินหรือได้อ่านที่เขาสัมภาษณ์นักแต่งเนื้อร้องมาหลายคนแล้ว ก็เห็นพูดถึงแรงบันดาลใจให้แต่งเนื้อร้องต่างๆ นานาหลายอย่าง แต่ไม่เคยได้ยินเลยว่าได้แรงบันดาลใจ

จากวรรณคดี ผมไม่ได้ยืมนักเขียนนวนิยายอ้างอิงขุนช้างขุนแผนเป็นแหล่งบันดาลใจให้เขียนอะไรมานานเต็มที่แล้ว ทั้งๆที่ผมเชื่อว่าท้องเรื่องแบบขุนช้างขุนแผนนั้นเป็นท้องเรื่องมหามตะนิรันดร์กาลของมนุษย์เลยทีเดียว เรื่องของเรื่องก็คือ นอกจากคุณวาทิช จรุงกิจอนันต์ แล้ว ผมก็ไม่ทราบว่ายังมีนักเขียนนวนิยายที่อ่านขุนช้างขุนแผนอยู่หรือไม่ ถ้ายังมีนักเขียนนวนิยายหรือนักแต่งเนื้อร้องได้แรงบันดาลใจจากวรรณคดีเก่าหรือนักแต่งเนื้อร้องที่ปราดเปรื่องอย่างครูแก้วอยู่ จะมีคนอ่านหรือคนฟังเพลงของเขาหรือไม่ ? .... ศิลปวัฒนธรรมกลายเป็นของเก่า ใช้ก็ไม่ได้ , ถึงได้ก็ไม่มีการใช้ และถึงใช้ก็ไม่รู้วิธีใช้ คุณค่าของของเก่าจึงเหลืออยู่เพียงอย่างเดียว ได้แก่ คุณค่าทางการตลาดเพราะเอาไว้ประดับตกแต่งห้องส้วมและล็อบบี้ของโรงแรมได้ดี” (ฉบับที่ 796, 21 พฤศจิกายน 2538)

“ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตไทยก็ตาม , เทคนิคและวัสดุก็ตาม และ “หน้าที่” ใหม่ๆ ทางสังคมของอาคารประเภทต่างๆ ก็ตาม ไม่ได้ได้รับความสนใจจากสถาปัตยกรรมไทยยุคสิ้นคิดเพียงพอ ผลจึงทำให้ ‘เอกลักษณ์’ ทางสถาปัตยกรรมไทยปัจจุบันเหลืออยู่แต่เพียงรูปทรงหลังคา หรือไม่อย่างนั้นก็เหวี่ยงกลับไปในทางสุดโต่งอีกด้านหนึ่ง คือการลอกเลียนสถาปัตยกรรมจากประเทศเมืองหนาวมาก่อสร้างกันอย่างมีดบอด เป็นผลให้แสงและความโปร่งในอาคารไม่เพียงพอ ต้องสิ้นเปลืองพลังงานในการสร้างแสงสว่างและความเย็นอย่างไม่สิ้นสุด อาคารกรีก, โรมัน , เรอเนสซองส์ , สเปน , ทิวตอร์ , บาเวเรีย , บาโรก , อเมริกันโคโรเนียล , ฯลฯ จึงผุดขึ้นเต็มบ้านเต็มเมือง (ฉบับที่ 753, 27 มกราคม 2538)

ความเปลี่ยนแปลงในมหรสพการแสดงของไทย

นอกจากนี้ฉันยังได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งของมหรสพการแสดงของไทย ในยุคปัจจุบันด้วยว่า โฉมของบรรยากาศการชมนั้นกำลังเปลี่ยนจากเดิมไปเป็นงานฉลองซึ่งผู้ชมมีส่วนร่วมด้วยอย่างคึกคัก กล่าวคือผู้ชมได้เปลี่ยนจากการชมเฉยๆ มาเป็นการมีส่วนร่วมอยู่ในมหรสพนั้นๆ โดยการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ใช่การอยู่เฉยๆ และความเปลี่ยนแปลงนี้ก็ทำให้ศิลปะการแสดงต้องเปลี่ยนตามไปด้วย เช่น บนเวทีคอนเสิร์ตนั้นนอกจากร้องเพลงได้ดีแล้ว นักร้องยังจะต้องเต้นและคุ้ยเก่งรวมทั้งมีการแต่งกายที่ถูกใจแฟนเพลงด้วย เป็นต้น

“ว่ากันว่านักร้องที่จะขายบัตรคอนเสิร์ตได้หมดในพริบตานั้น ต้องเป็นคนที่คุ้ยสนุกสามารถล่อหลอกให้ผู้ชมเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้ตลอดเวลาไม่มีเวลาเหงาหงิวทีเดียว ทำเดินชวนให้คึกคักไปด้วยอย่างสุดเหวี่ยง เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นศิลปะด้วยเหมือนกันแต่ไม่ใช่ศิลปะของการร้องเพลง ในขณะที่เดียวกัน ก็คงเป็นเหตุผลด้วยว่าทำไมนักร้องจึงต้องหล่อและสวย เพราะคนหล่อคนสวยน่าจะมีพลังในการดึงดูดความสนใจจากผู้ชมได้ง่ายกว่า และด้วยเหตุดังนั้น

ก็ยอมมีพลังในการกำกับผู้ชมให้สนุกสนานได้ตลอดเวลา 2-3 ชั่วโมงของคอนเสิร์ตด้วย ....
 บางคนอาจมีศิลปะด้านการร้องด้อยเอา่มากๆ ก็ได้ แต่ก็ไม่สำคัญเพราะเขามีศิลปะด้านอื่นมา
 ทดแทนได้ เช่น แต่งตัวได้เก๋าสุดสุดเลย เป็นต้น แต่ก็นั่นแหละครับ คงมีคนอีกจำนวนไม่น้อย
 รวมทั้งผมด้วยที่ไม่อาจจะรับได้ว่า ในโลกนี้ควรมีนักร้องที่เอาดีทางร้องเพลงไม่ได้ แต่เก่งในเรื่อง
 อื่นๆ ร้อยแปดนอกจากร้องเพลง นับเป็นช่องว่างทางวัฒนธรรมการฟังเพลงของคนสองวัยที่ได้ยิน
 เสียงบ่นกันมากในเมืองไทย" (ฉบับที่ 797, 28 พฤศจิกายน 2538)

พระกับวัด ต้องปรับบทบาทใหม่ให้เท่าทันยุคสมัย

ในบทความที่เสนอเนื้อหาด้านศาสนา นิธิได้เน้นไปที่บทบาทของพระกับวัดซึ่งเขาเห็นว่า
 น่าจะเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในยุคปัจจุบัน โดยเขากล่าวว่า พระกับวัด
 ในสมัยนี้ไม่ยอมเปลี่ยนกิจกรรมของตนให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ของ
 สมรवास ซึ่งปัญหานี้ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่มีผลกระทบต่อพุทธศาสนาในสายตาของนิธิมากกว่า
 เรื่องอื้อฉาวของพระชื่อดังบางรูป เช่น พระยันตระ ฯลฯ เสียอีก จึงทำให้วัดส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีคน
 เข้าไปทำกิจกรรมกันเหมือนในสมัยก่อน ดังนั้นพระกับวัดจึงควรปรับกิจกรรมของตนให้สามารถ
 เชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้คนโดยเฉพาะชุมชนรอบๆ วัดให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป เพื่อ
 จะได้ดึงคนหรือชุมชนกลับมาเป็นฐานให้แก่วัด นอกจากนี้การทำให้วัดกลายเป็นสถานที่รองรับ
 การแก้ไขปัญหาสังคมที่สถาบันอื่นๆ มองข้ามหรือไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ก็น่าจะเป็นอีก
 บทบาทหนึ่งที่พระกับวัดสามารถยื่นมือเข้ามาจัดการได้ เช่น กิจกรรมส่งเสริมอาชีพผู้ยากไร้
 กิจกรรมค่ายอบรมเยาวชนช่วงปิดเทอมฤดูร้อนและอื่นๆ ของวัดสวนแก้วภายใต้การนำของ
 พระพิศาลธรรมพาทีหรือพระพยอม กัลยาโณ , การดูแลผู้ป่วยเอดส์ระยะสุดท้ายของ
 วัดพระบาทน้ำพุที่มีพระอลงกตเป็นเจ้าอาวาส , เป็นต้น ขณะเดียวกันนิธิก็ได้เรียกร้องให้สมรवास
 หรือสังคมเข้าไปช่วยวัดในการปรับเปลี่ยนบทบาทดังกล่าวด้วย โดยเข้าไปมีส่วนร่วมเสนอแนะการทำ
 กิจกรรมต่างๆ หรือช่วยกันนำเอากิจกรรมดีๆ เข้าไปทำกันที่วัด พร้อมๆ ไปด้วยกับขอรับความรู้
 ความสามารถจากพระที่ได้เข้ามาร่วมอยู่ในกิจกรรมนั้นๆ

"ปัญหาจึงอยู่ที่วัดจะต้องปรับกิจกรรมของตัวเองให้สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชุมชนซึ่ง
 กำลังเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ได้ต่อไป กิจกรรมทางสังคมซึ่งวัดรู้จักคุ้นเคยเป็นกิจกรรมทางสังคม
 ที่เหมาะกับสังคมสมัยก่อนเท่านั้น จึงไร้ความหมายไปเรื่อยๆ วัดจำเป็นต้องเรียนรู้และสร้าง
 กิจกรรมทางสังคมที่ตอบสนองของชุมชนปัจจุบันได้ด้วย อาจเป็นศูนย์เด็กเล็กในบางแห่ง , เป็น
 โรงเรียนสำหรับเด็กสลัมในอีกแห่ง , อาจเป็นศูนย์บัญชาการกลุ่มเฝ้าระวังน้ำเสียจากโรงงาน
 ในอีกแห่ง , อาจเป็นแหล่งให้ความรู้และศูนย์ของการจัดองค์กรเพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลน ฯลฯ
 การเรียกคนเข้าวัดแบบมหรสพ จะไม่ก่อให้เกิดชุมชนที่เป็นฐานของวัด มีแต่ฝูงชนซึ่งเป็น

แพนนานูแพนของหลวงพ่หลวงตาเท่านั้น คนเหล่านี้ไม่สามารถรวมตัวกันประกอบกิจกรรมเป็นกลุ่มก้อนได้ ฉะนั้น จึงเป็นฐานให้แก่วัดไม่ได้มากไปกว่าทางเศรษฐกิจ ซ้ำยังแก่งแย่งแข่งขันกันเองเพื่อให้ได้รับความเอาใจใส่จากหลวงพ่อดังๆ เสียอีก" (ฉบับที่ 783, 22 สิงหาคม 2538)

"วัดโบราณนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งของชุมชน ในขณะที่วัดปัจจุบันเป็นของกรมการศาสนาและมหาเถรสมาคม ฉะนั้น วัดแต่ก่อนนี้จึงมีกิจกรรมพัวพันกับชุมชนอย่างแยกไม่ออก จะว่าเป็นกิจกรรมของฆราวาสก็ได้ เขาไม่แยกวัดออกเป็นศาสนาอย่างเดียวเหมือนในปัจจุบันนี้ ..... ผมควรกล่าวด้วยว่า ในท่ามกลางความห่างเหินระหว่างวัดและสังคมนี้ มีพระบางรูปที่เข้าไปมีบทบาทที่มีคุณค่าในทางสังคม เช่น เข้าไปรับผิดชอบกับผู้ติดเชื้อเอดส์, หรือเข้ามาเป็นผู้นำชาวบ้านในการหาทางเลือกของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม บทบาทเหล่านี้เป็นของพระบางรูป ไม่ใช่ของวัดหรือขององค์กร" (ฉบับที่ 793, 31 ตุลาคม 2538)

"เราเรียกร้องการปรับเปลี่ยนบทบาทของวัดให้เหมาะกับสังคมสมัยใหม่มานาน แต่เราไปเรียกร้องพระฝ่ายเดียวเท่านั้น ไม่ได้เรียกร้องเราเองให้เข้าไปช่วยให้วัดได้ปรับเปลี่ยนด้วย ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงตั้งแต่โบราณมานั้นวัดเป็นสมบัติของชาวพุทธร่วมกัน คือทั้งของชาวบ้านและของพระ แต่ในปัจจุบันดูเหมือนเราไปทอดทิ้งให้วัดเป็นสมบัติส่วนตัวของพระเพียงฝ่ายเดียว พอพระท่านทำวัดให้ไม่เป็นที่พอใจ เราก็เลิกไปวัดเสียหมด วัดก็เลยเสื่อมโทรมลงไปเรื่อยๆ ถึงจะโอ้อวดอวดบด้วยพุทธพาณิชย์อย่างไรก็เป็นแคร์ริสอร์ทของหลวงตา ผมขอจบบทความด้วยคำขวัญว่า 'เอาวัดคืนมาแก่ประชาชน' ครับ" (ฉบับที่ 751, 13 มกราคม 2538)

มหาวิทยาลัยของไทย แหล่งใหญ่ที่ส่งเสริม 'วัฒนธรรมลูกจ้าง'

นิธิได้วิพากษ์วิจารณ์การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัยของไทยว่า มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การเน้นป้อนข้อมูลให้แก่บัณฑิตนักศึกษา ไม่ได้มุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพทุกด้านของมนุษย์ซึ่งจะทำให้คนมีคุณภาพได้จริงมากกว่า รวมทั้งไม่เคยทำตัวเองเป็นเวทีอิสระของความคิดเห็นที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้โต้แย้งอภิปรายกันอย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งนิถิมองว่าเป็นหน้าที่สำคัญอันหนึ่งของสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา การจัดการศึกษาของไทยเช่นที่เป็นอยู่นิถิลกล่าวว่า เป็นไปเพื่อรับใช้ลัทธิอุตสาหกรรมนิยมที่ต้องการเพียงแค่นักที่มีทักษะตามการผลิตด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสถาบันการศึกษาของไทย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาช่วยส่งเสริมให้เกิด 'วัฒนธรรมลูกจ้าง' ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเชื่อมั่นของคนในการที่จะคิดทำอาชีพอิสระโดยเป็นนายของตัวเอง ไม่ต้องตกอยู่ภายใต้การเอารัดเอาเปรียบของนายจ้างส่วนใหญ่ นอกจากนี้ในส่วนของ การเตรียมตัวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศหรือยุคโลกาภิวัตน์ที่ถึงกับทำให้สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยหลายแห่งจัดตั้ง

โครงการมหาวิทยาลัยโลกาภิวัตน์ขึ้นนั้น นิธิกิติงว่า ยิ่งน่าจะทำให้มหาวิทยาลัยของไทย หมดความสนใจปัญหาเฉพาะของสังคมตัวเองมากขึ้นไปอีก เพราะที่ผ่านมาก็ให้ความสนใจน้อย อยู่แล้ว โดยมีวาทะพยายามจะตามให้ทันข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่าง ใจจดใจจ่อ จนลืมหันกลับมามองปัญหาในสังคมไทยว่าเกิดขึ้นในบริบทเช่นไร ดังนั้นเมื่อมี การแก้ไขปัญหาก็มักจะให้นำหรือเสนอวิธีการที่เป็นสูตรสำเร็จจากต่างประเทศมาใช้ โดยเฉพาะ จากประเทศทางตะวันตกซึ่งไม่เหมาะสมกับประเทศไทย ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศในช่วง ที่ผ่านมาจึงไม่ค่อยจะได้รับการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่ถูกต้องหรือมีประสิทธิภาพจนนำไปสู่ การแก้ไขได้อย่างแท้จริงจากสถาบันอุดมศึกษาของไทยเลย

“ผมจึงรู้สึกมานานแล้วว่า มันมีอะไรทะแม่งๆ ในการจัดการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ในด้านหนึ่งเราพูดว่าเราจะพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ แต่ในด้านปฏิบัติเราเพียงแต่ป้อนข้อมูล และสรุปแก่เขา เพื่อให้เขาออกไปรับใช้นายทุนได้ถนัดขึ้นเท่านั้น เราไม่ได้เห็นคุณค่าความเป็น มนุษย์ของเขาอย่างจริงจังเลย ยิ่งมาในระยะหลัง เมื่อแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ปรากฏในโลกให้เราได้เห็นชัดเจนขึ้น ศูนย์กลางการผลิตของคนกำลังเปลี่ยนจากโรงงาน (ซึ่งจะเป็นที่ทำงานของเครื่องจักรและหุ่นยนต์) ไปสู่ที่อื่น ก็ยิ่งเห็นชัดว่ามหาวิทยาลัยนั้นเป็นสถาบันที่ ล้าสมัยหรือตกขอบประวัติศาสตร์เสียแล้ว เพราะมหาวิทยาลัยก็ได้แต่เลิกเซอร์หรือ ‘ป้อน’ ต่อไป อย่างไม่ลืมหูลืมตา ในขณะที่หุ่นยนต์รับบริการ ‘ป้อน’ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้เก่งกว่าแยะ จึงกำลังจะเข้ามาแทนที่คนในโรงงานอย่างรวดเร็ว ..... ในส่วนวิธีการเรียนนั้น สถาบันควรจะเลิก ‘เลิกเซอร์’ ตามธรรมเนียมมหาวิทยาลัยไทย กล่าวคือ หยุดป้อนกันเสียที แต่ทุกคนไม่ว่าจะเป็น นักเรียนหรือครูต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งจากหนังสือ , จากกันและกัน , จากธรรมชาติ และจาก จิตใจของตนเอง ห้องเรียนกลายเป็นที่ซึ่งนักเรียนและครูมาพบเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน อย่างอิสระเสรีและอย่างเท่าเทียม เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่แท้จริงขึ้นมา การศึกษาที่มีฐาน อย่างนี้จึงสามารถสร้างคนให้เต็มได้ ‘ไม่ใช่สร้างขึ้นมาเป็นหุ่นยนต์ประกอบเครื่องจักร’ (ฉบับที่ 791, 17 ตุลาคม 2538)

“หลักสูตรทั้งหลายที่นักวิชาการคิดขึ้น จึงคิดขึ้นตามที่นายจ้างซึ่งสมัยก่อนคือราชการและ สมัยนี้คือธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นผู้ส่งใบสั่งมาให้ทั้งนั้น ยิ่งกว่านี้การเป็นลูกจ้างกับการถูกรอรับจำ ด้วยวัฒนธรรมลูกจ้างนั้นไม่เหมือนกัน วัฒนธรรมลูกจ้างสอนให้คนคิดแต่จะพึ่งพาคนอื่น ไม่คิดหาอิสรภาพแก่ตนเอง เพราะคิดว่าชีวิตก้าวหน้าได้โดยการพึ่งพาเท่านั้น จึงไม่กล้าคิดอะไร นอกคอกจากระบบ สมยอมต่อความชั่วร้ายได้เพื่อทำให้สภาพการจ้างของตนมั่นคง เหมาะ เหลือเกินกับระบบราชการ ฉะนั้น นักวิชาการไทยจึงเลือกเป็นข้าราชการโดยจิตใจ ไม่ว่าจะสังกัด

หรือไม่ลังกัดกับราชการ เพราะตกอยู่ภายใต้วัฒนธรรมลูกจ้างนี้แหละ ที่คนเกือบ 70 % หายไปจากจินตนาการทางการศึกษาของนักวิชาการไทย" (ฉบับที่ 795, 14 พฤศจิกายน 2538)

“หน้าตาของสังคมที่มหาวิทยาลัยควรเป็นนั่นก็คือหน้าตาที่จะเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารนานาชาติเข้ากับสภาพปัญหาเฉพาะของคนทุกระดับในสังคมท้องถิ่นของตัวเอง ไม่ใช่หน้าตาที่เปิดกว้างขึ้นเพียงให้ฝนลาดชั้ได้มากขึ้นไปเรื่อยๆ เท่านั้น ฉะนั้น เพราะเราอยู่ในยุคโลกาภิวัตร์นั้นแหละ ยิ่งเกิดความจำเป็นมากขึ้นที่จะต้องย้อนกลับมาศึกษาเข้าใจตัวเองให้มากขึ้น ส่วนหนึ่งของการจัดการแรงงานไทยอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีที่มาจากวัฒนธรรมความสัมพันธ์ของไทยเอง ไม่มีสูตรสำเร็จที่เป็นสากลในเรื่องนี้ซึ่งจะดึงเข้ามาได้ด้วยเคเบิลใยแก้วจากโรงเรียนธุรกิจวอร์ตัน และไม่ว่าจะเป็นเรื่องแรงงานสัมพันธ์หรือเรื่องอะไรที่สังคมไทยต้องเผชิญในปัจจุบันและอนาคต แม้จะมีมิติที่เป็นสากลในเรื่องนั้นแต่ก็แยกไม่ออกจากวัฒนธรรมและสภาพอันเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยเอง” (ฉบับที่ 754, 3 กุมภาพันธ์ 2538)

โสเภณีกีมีความเป็น “คน”

กรณีปัญหาที่ประเทศไทยถูกประจานว่าเป็นศูนย์กลางธุรกิจทางเพศของโลกผ่านสื่อต่างๆ เป็นระยะๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือสารคดี ดิกชันนารี หนังสือแนะนำเที่ยว ซีดีรอมสารานุกรม และล่าสุดทางอินเทอร์เน็ตนั้น นิธิไม่อยากให้มีแค่การแก้ชอกกล่าวหาดังกล่าวด้วยการรณรงค์ให้บอยคอตสำนักพิมพ์บ้าง , ให้สถานทูตมีหนังสือไปประท้วงบ้าง , หรือคิดที่จะใช้วิธีป้อนข้อมูลแหล่งนำเที่ยวดีๆ ในเมืองไทยลงในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบ้างเช่นที่ผ่านมา เพราะความพยายามเหล่านี้ไม่ช่วยให้ปัญหาโสเภณีซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยนั้นได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นแต่อย่างใด หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือถือเป็นเพียงการทำลายหลักฐานหรือไม่ก็เป็นการสร้างหลักฐานใหม่ให้ไปกลบหลักฐานเก่าเท่านั้น เขาเห็นว่าสิ่งที่ควรจะทำมากกว่าก็คือการหันมาสร้างสำนักต่อโสเภณีให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในสังคมไทยว่า โสเภณีกีมีความเป็นคนและมีความรู้สึกเหมือนกับคนไทยในอาชีพอื่นๆ เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อคนไทยจะได้ยอมรับกันเสียที่ว่าปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคม เพราะมีผู้ที่มีความเป็นคนและมีความรู้สึกเหมือนพวกเขาเป็นจำนวนมากต้องเจ็บปวดอยู่ในอาชีพโสเภณี ซึ่งสำนักและการยอมรับเช่นนี้ก็จะป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาโสเภณีที่ถูกต้องต่อไป

“ที่ไปคิดว่าโสเภณีไม่เป็นปัญหานั้นก็เพราะไม่ได้นึกถึงคนเหล่านั้นว่าเป็นญาติ อันที่จริงแทบไม่ได้นึกว่าเป็นคนด้วย ธุรกิจค้ากามที่ไหนๆ ก็มักจะทำอย่างเดียวกันนี้ คือทำให้ผู้ค้ากามหมดความเป็นคนลงไป เช่น ดิดเบอร์ที่หน้าอก , หรือใช้ชื่อ 'เล่น' คือชื่อที่ติดปากเสมอ , ฯลฯ จนลูกค้าก็ซาชินและไม่รู้สึกในความเป็นคนของผู้ขายบริการ บางทีมีโสเภณีและวัฒนธรรมค้ากาม

ในเมืองไทยมากเสียจนคนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้สึกว่าโสเภณีเป็นคน เมื่อมีฝรั่งมาซื้อว่ามีคนจำนวนมากที่เป็นโสเภณีในเมืองไทย เราจึงรู้สึกอับอายมาก เพราะเตือนให้รู้สึกว่าโสเภณีจำนวนมากในเมืองไทยนั้นเป็นคนและเป็นญาติของเรา ฉะนั้นความรู้สึกอับอายนี้จึงเป็นความหวังแทนที่จะไปกลบความอายด้วยการทำลายหลักฐาน ก็น่าจะใช้ความอายนี้เสริมสำนึกถึงความ เป็นคนของผู้ที่ต้องอยู่ในอาชีพนี้ให้มาก จะได้เกิดความเข้าใจถึงความเจ็บปวดของผู้คนในอาชีพนี้ หนทางที่จะแก้ไขปัญหาโสเภณีในเมืองไทย ต้องเริ่มต้นด้วยการยอมรับเสียก่อนว่า มีคนจำนวนมากที่เจ็บปวดอยู่ในอาชีพนี้ และเราต้องอับอายเจ็บปวดร่วมกับคนเหล่านั้นด้วย ไม่ใช่ อับอายเจ็บปวดที่รู้กันทั้งโลกว่ามีญาติเป็นโสเภณีเพียงอย่างเดียว” (ฉบับที่ 766, 25 เมษายน 2538)

สตรีนิยมเหล่า – บุหรี่ เพราะมีบทบาท “พ่อบ้านหญิง” ?

นิธียังได้ตั้งข้อสังเกตต่อผู้หญิงไทยยุคปัจจุบันในเรื่องที่กินเหล้าสูบบุหรี่กันมากขึ้นกว่าในอดีต โดยได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เป็นเช่นนี้ว่า อาจมาจากการที่มีผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น ทำให้มีบทบาทเป็นผู้ให้ความมั่นคงทางด้านการเงินของครอบครัวหรือมีความเป็นพ่อบ้านเช่นเดียวกับผู้ชาย จนเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมกินเหล้าสูบบุหรี่จากผู้ชายไปด้วย เพราะเมื่อก่อนผู้ที่มีพฤติกรรมนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย

“ที่ผมสงสัยว่าผู้หญิงสับสนบทบาทผู้ชายก็หมายถึงสับสนบทบาทของ ‘พ่อบ้าน’ อย่างที่กล่าวนี้ คือเพราะกลายเป็นผู้ให้ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและและควมมีหน้ามีตาแก่ครอบครัว จึงช่วงชิงเอาอภิสิทธิ์สองอย่างไปถือครองเอาไว้เสียเอง ได้แก่การกินเหล้าและสูบบุหรี่ ผมไม่ได้คิดว่าผู้หญิงควรยึดถือบทบาทของตนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง หรือผู้ชายก็ถือบทบาทของตนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง ถึงอย่างไรก็เป็นไปไม่ได้ เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของเพศต่างๆ ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามไปด้วย แต่ผู้หญิงกินเหล้าสูบบุหรี่ไม่ใช่เพราะอยากเป็นผู้ชาย หากรับเอาบทบาทของพ่อบ้านไปปฏิบัติ เพราะไม่มีใครสร้างบทบาทของผู้หญิงในฐานะ ‘พ่อบ้าน’ ขึ้นมาไว้เป็นแบบอย่างให้ดำเนินตาม” (ฉบับที่ 760, 17 มีนาคม 2538)

นามสกุลหลังแต่งงานของผู้หญิง มีเสรีภาพเลือกได้ย่อมดีกว่าไม่มีเลย

ส่วนเรื่องที่มีองค์กรของสตรีเรียกร้องสิทธิที่ได้รับรองตามกฎหมายในการเลือกใช้นามสกุลหลังแต่งงานได้อย่างเสรีให้แก่ผู้หญิงนั้น แม้นิธียะจะรู้สึกว่าสิทธินี้คงไม่ก่อให้เกิดผลดีขึ้นมาแต่อย่างใดในสังคมก็ตาม แต่เขาก็เห็นว่าการมีเสรีภาพที่จะเลือกได้ย่อมดีกว่าไม่มีเสียเลย

สรุป

ในปีนี้นิตียังคงนำเหตุการณ์ที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้คนมากนักมานำเสนอ เป็นประเด็นสำคัญในบทความของเขาหลายบท เหตุการณ์เหล่านี้ได้แก่ ความล้มเหลวของพรรคพลังธรรมที่จะส่ง พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ลงสมัครชิงตำแหน่งผู้ว่าฯกทม. ในนามของพรรคนี้ , ความอ่อนแอของตลาดภายในของไทยที่มีผลต่อคุณภาพสินค้าไทย , การกระจายรายได้ในประเทศไทยที่ไร้ประสิทธิภาพ , การที่หมอตตามคลินิกไม่สามารถคิดค่าตรวจคนไข้ได้เช่นเดียวกับหมอในโรงพยาบาลเอกชน , การมีความทุกข์ที่เกิดจากความเครียดในรูปแบบต่างๆ ของคนไทย ในเขตเมือง , การมีบทบาทที่ไม่เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ของพระกับวัด , เป็นต้น ส่วนเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจพอสมควรของผู้คนในสังคมไทยที่นิตยียบยกมาเขียนถึงในบทความของเขา ก็ได้แก่ การรณรงค์ของรัฐบาลนายชวน หลีกภัยให้ประชาชนนิยมการเข้าคิว , การลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จากรัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน , การให้สัมภาษณ์ของนายชวนกรณี ส.ป.ก. 4 - 01 ที่พาดพิงไปถึงพ่อแม่ของนักข่าวคนหนึ่ง , การพยายามสร้างภาพลักษณ์ให้ตัวเองดูเป็นคนทันสมัยของนายบรรหาร ศิลปอาชา ภายหลังจากขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี , การออกกฎหมายให้วัยรุ่นไทยที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ , สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ , เป็นต้น

ในส่วนของการวิพากษ์ของนิตในปีนี้นั้น เขายังคงนำเสนอประเด็นต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ และมีพลังอธิบายสูง แม้บางครั้งจะเป็นการคัดค้านความคิดเห็นที่เป็นกระแสหลักของสังคมก็ตาม ได้แก่ การชี้ให้เห็นว่าการรณรงค์ให้ประชาชนหันมาเข้าคิวนั้นไม่มีวันที่จะประสบความสำเร็จได้ ถ้ายังไม่มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยให้เคารพความเสมอภาคมากขึ้น , ความไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าเมื่อวัยรุ่นไทยอายุ 18 - 20 ปีมีสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ แล้วจะทำให้การเมืองของไทยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เพราะนิตเชื่อว่า วัยรุ่นเหล่านี้ที่เป็นคนชนบทก็ยังคงจะขายเสียงเช่นเดียวกับพ่อแม่ของตน หรือถ้าเป็นวัยรุ่นในเขตเมืองก็คงไม่ให้ความสนใจต่อการเมืองมากนัก จนไม่สามารถจะเป็นพลังที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ , การเรียกร้องให้ฝ่ายต่างๆ หันมาผลักดันให้ตลาดภายในของไทยมีความเข้มแข็งหรือมีกำลังซื้อสูง เพื่อที่จะได้เป็นตลาดหลักสำหรับรองรับสินค้าของไทยแทนตลาดภายนอกประเทศที่มีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญตลาดภายในที่เข้มแข็งนั้นก็จะมีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพของสินค้าไทยให้ดีขึ้นได้ด้วย , การแสดงทัศนะต่อการแก้ปัญหาโสเภณีว่า สังคมไทยต้องไม่อายว่าในสังคมของตนมีผู้คนที่อยู่ในอาชีพนี้จริงและต้องอยู่อย่างเจ็บปวดด้วย เพราะการยอมรับเช่นนี้จะช่วยให้มองเห็นว่าโสเภณีก็คือคนเช่นเดียวกับผู้ที่อยู่ในอาชีพอื่นได้ ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการแก้ไข

ปัญหาโสเภณีอย่างจริงจังต่อไป ทั้งนี้เพราะนิธิเห็นว่าการแก้ไขปัญหาโสเภณีที่ล้มเหลวในช่วง
ที่ผ่านมา นั้น อุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งก็คือการมองว่าคนเหล่านี้ไม่มีความเป็นมนุษย์เหมือนคน
อื่นๆ นั่นเอง , เป็นต้น

ปี 2539

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2539

ด้านการเมือง

ผลพวงจากการวางตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีที่ผิดพลาดของนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ตั้งแต่เริ่มต้นจัดตั้งรัฐบาลเมื่อปี 2538 ประกอบกับความอ่อนด้อยในเชิงบริหารของเขาโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการเล่นเกมการเมืองของพรรคร่วมรัฐบาล ทำให้ตลอดระยะเวลาที่นายบรรหารเข้ามาเป็นหัวหน้ารัฐบาลนั้น ได้ก่อให้เกิดความยุ่งเหยิงทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก แม้ว่าในระหว่างนี้นายบรรหารจะพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการทำให้การอภิปรายไม่ไว้วางใจในช่วงต้นปีนี้ยุติลงก่อนที่จะถึงคิวซักฟอกตนเอง การปรับรัฐมนตรีที่มีภาพลักษณ์ไม่ดีออกจากตำแหน่ง การแสดงความจริงใจในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยให้นายอานวย วิจารณ์ หัวหน้าพรรคนำไทย เข้ามารับผิดชอบอย่างเต็มตัวในช่วงหลัง เป็นต้น แต่ก็ไม่ช่วยให้สถานการณ์ของรัฐบาลชุดนี้ดีขึ้นแต่อย่างใด สังคมยังคงแสดงการต่อต้านอย่างชัดเจน โดยเฉพาะคนชั้นกลางและนักธุรกิจในเมืองใหญ่ที่เริ่มโดนผลกระทบจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจ สุดท้ายเมื่อการอภิปรายของฝ่ายค้านมีขึ้นอีกครั้งหนึ่งในระหว่างวันที่ 18 - 20 กันยายน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ทำให้อายุของรัฐบาลนายบรรหารต้องสิ้นสุดลงก็เกิดขึ้นตามมา โดยในการซักฟอกรัฐบาลทั้ง 3 วันฝ่ายค้านที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ได้พุ่งเป้าไปที่นายบรรหารเพียงคนเดียว ทั้งในฐานะนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เนื้อหาของการอภิปรายเป็นการโจมตีในหลายประเด็นตั้งแต่การทำงาน การแปลงสัญชาติ การหนีภาษีจากการขายที่ดินให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ข้อกล่าวหาที่ว่าพรรคชาติไทยได้รับเงินสนับสนุนในการเลือกตั้งจากนายราเกช สักเสนา อธิบดีกรมการทางเศรษฐกิจ การคัดลอกวิทยานิพนธ์ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่ทำให้ภาพลักษณ์ของนายบรรหารตกต่ำลงจนถึงขีดสุด ในวันที่ 21 กันยายนซึ่งเป็นวันลงมติไม่ไว้วางใจ พรรคร่วมรัฐบาลทั้งหมดยกเว้นพรรคชาติไทยจึงได้ใช้ช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติศรัทธาสูงสุดในตัวผู้นำรัฐบาลร่วมมือกันกดดันนายบรรหารโดยแสดงความประสงค์ว่าพรรคร่วมรัฐบาลจะยอมลงมติไว้วางใจนายบรรหาร ถ้านายบรรหารประกาศต่อสาธารณชนว่าจะขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งนายบรรหารก็จำเป็นต้องทำตามโดยประกาศจะขอลาออกภายใน 7 วัน ทำให้นายบรรหารผ่านการลงมติไม่ไว้วางใจในวันนั้นมาได้ ในช่วงเวลา 7 วันต่อมาก่อนจะถึงกำหนดที่นายบรรหารประกาศไว้ว่าจะลาออกนั้น ได้มีข่าวปล่อยเกี่ยวกับการหาตัวนายรัฐมนตรีคนใหม่ ซึ่งก็มีทั้งนายประมาณ อดิเรกสาร ที่ปรึกษาพรรคชาติไทย

พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา รวมทั้ง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ที่ได้รับการสนับสนุนจาก 5 พรรคร่วมรัฐบาลที่เหลือ คือ พรรคความหวังใหม่ที่ พล.อ.ชวลิต เองเป็นหัวหน้าพรรค พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคนำไทย และพรรคมวลชน รวมทั้งสมาชิกบางส่วน of พรรคชาติไทยเองภายใต้การนำของนายเสนาะ เทียนทอง เลขาธิการพรรคชาติไทย แต่พอถึงกำหนดวันลาออกนายบรรหารกลับประกาศยุบสภา แทน ซึ่งได้สร้างความผิดหวังเป็นอย่างมากแก่บรรดานักคิดที่ได้รับการคาดหมายว่าจะได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา ถ้านายบรรหารลาออกโดยไม่ยุบสภา รวมทั้งกลุ่มผู้สนับสนุนบุคคลเหล่านี้ และเมื่อมีการประกาศยุบสภา ก็ส่งผลให้มีการจัดการเลือกตั้ง ส.ส.ทั่วประเทศขึ้นในวันที่ 17 พฤศจิกายน ในการเลือกตั้งครั้งนี้ซึ่งแต่ละพรรคพยายามนำเสนอสlogan “ทีมเศรษฐกิจ” ของตนเป็นจุดขายนั้น ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคความหวังใหม่ได้ ส.ส. จากทั่วประเทศ 125 เสียง เจือนเอาชนะพรรคประชาธิปัตย์ที่ได้ ส.ส. 123 เสียง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ จึงได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 22 ของไทยต่อจากนายบรรหาร โดยรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของเขา ประกอบไปด้วยพรรคร่วมรัฐบาลเดิมยกเว้นเพียงพรรคเดียวคือพรรคชาติไทย และมีพรรคชาติพัฒนา กับ พรรคเสรีธรรมเพิ่มเข้ามา ในช่วงปลายปีรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขในมาตรา 211 ซึ่งมีสาระอยู่ที่การตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อการปฏิรูปการเมืองในอนาคตนั้น ก็มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม จากนั้นจึงมีการรับสมัครสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหรือ ส.ส.ร. ในวันที่ 9 -13 ธันวาคม และมาได้ ส.ส.ร. ครบ 99 คน ตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขในวันที่ 26 ธันวาคม และนับจากวันนี้เป็นต้นไป ส.ส.ร. จะต้องร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้เสร็จสิ้นภายใน 240 วันหรือไม่เกิน 8 เดือน ก่อนที่จะเสนอรัฐสภาเพื่อลงมติให้ความเห็นชอบต่อไป

อย่างไรก็ตามแม้ในสมัยที่นายบรรหารเป็นหัวหน้ารัฐบาลนั้นจะบริหารประเทศด้วยความไม่ราบรื่นเท่าใดนัก แต่ก็ยังสามารถสร้างผลงานได้ดีในการจัดงานอาเซียนขึ้นเป็นครั้งแรก ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ระหว่างวันที่ 1 - 2 มีนาคม ซึ่งงานนี้เป็นการประชุมพบปะเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างประเทศชั้นนำในเอเชีย อันได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ไทย เป็นต้น กับประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป (อียู) 15 ชาติ พร้อมด้วยประธานคณะกรรมการยุโรป การจัดประชุมในครั้งนี้นอกจากจะได้รับประโยชน์จากความร่วมมือในด้านต่างๆ ระหว่างประเทศแล้ว ยังทำให้ประเทศไทยกลายเป็นที่รู้จักของชาวโลกมากยิ่งขึ้น เพราะมีกองทัพสื่อมวลชนจากทั่วทุกมุมโลกได้เดินทางมาทำข่าวการประชุมในครั้งนี้หลายพันคน

ในวงการตำรวจนั้นในรอบปีที่ผ่านมามีเหตุการณ์ใหญ่ที่เป็นข่าวเกรียวกราวมากอยู่ 2 ข่าว คือ ในวันที่ 26 พฤศจิกายน มีการวิสามัญ “โจ ด่านช้าง” หรือ นายสุเทพ เรือนใจ ผู้ต้องหา ค้ายาบ้ากับพรรคพวก โดยการนำของ พล.ต.อ.ส.ล. บุนนาค รองอธิบดีกรมตำรวจ เหตุการณ์นี้

ได้รับเสียงตำหนิว่าเจ้าหน้าที่กระทำเกินกว่าเหตุและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังมีการทำลายหลักฐานในที่เกิดเหตุด้วย ส่วนอีกเหตุการณ์หนึ่งนั่นก็คือนายเสนาะ เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีคำสั่งย้ายพล.ต.อ.พจน์ บุญยะจินดา อธิบดีกรมตำรวจ ให้ไปปฏิบัติราชการที่สำนักนายกฯ ส่วนผู้ที่มาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจคนต่อมาคือ พล.ต.อ.ประชา พรหมนอก

ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น ภายหลังจาก ร.อ.กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาครบ 4 ปี ก็ได้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. คนใหม่ขึ้นในวันที่ 2 มิถุนายน ผู้สมัครแข่งขันชิงตำแหน่งผู้ว่าฯ กทม. ในครั้งนี้ ที่โดดเด่นก็มี พล.ต.จำลอง ศรีเมือง อดีตผู้ว่าฯ กทม. 2 สมัย 6 ปี จากพรรคพลังธรรม ร.อ.กฤษฎา ที่เปลี่ยนสังกัดจากพรรคพลังธรรมมาเป็นพรรคประชากรไทย และ 2 ผู้สมัครอิสระคือ ดร.พิจิตต รัตตกุล กับ นายอากร อุนตระกูล ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า ดร.พิจิตต ได้รับคะแนนเสียงจาก ชาวกรุงเทพฯ มาเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยคะแนน 768,994 เสียงซึ่งเป็นคะแนนที่มากที่สุดสำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. ดร.พิจิตตจึงได้เข้ามาบริหารกรุงเทพฯ ต่อจาก ร.อ.กฤษฎา อนึ่ง ในการเลือกตั้งครั้งนี้ชาวกรุงเทพฯ ยังได้สร้างสถิติไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. สูงกว่าทุกครั้ง ที่ผ่านมามีอีกด้วย คือมากกว่า 51 เปอร์เซ็นต์ของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งหมด

ด้านเศรษฐกิจ

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในปี 2539 ลดลงจากปีก่อนเหลือแค่ 6.7% ซึ่งเป็นผลมาจากการลดลงของการส่งออกเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเมื่อดำเนินการโดยเฉลี่ยแล้ว เศรษฐกิจของไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) ก็ยังเติบโตในอัตรา 8.1% ต่อปี ใกล้เคียงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ 8.2% นอกจากนี้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศก็อยู่ในระดับที่สูง และฐานะการคลังยังคงเกินดุลต่อเนื่องเป็นปีที่ 9 ในส่วนของตลาดหลักทรัพย์นั้นตกต่ำลงอย่างมาก ดัชนีหุ้นปลายปี 2539 ต่ำสุดในรอบ 4 ปี โดยหลุดลงมาที่ 789 จุด ลดลงมาจากต้นปี เกือบ 500 จุด หรือประมาณ 40%

ในปีนี้ได้เกิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเงินของประเทศและเสถียรภาพของรัฐบาลในสมัยที่นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี นั่นคือกรณีที่ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด (มหาชน) หรือบีบีซี ปลอมยืมเชื่อให้กับกลุ่มนักธุรกิจ และนักการเมืองกลุ่ม 16 ที่ส่วนใหญ่เป็น ส.ส. ของพรรคชาติไทย นำไปเทคโอเวอร์กิจการต่างๆ ทั้งในและนอกตลาดหลักทรัพย์ซึ่งมีความเสี่ยงสูงถึง 32,688 ล้านบาท รวมทั้งยังได้ปล่อยกู้และทำธุรกิจการเงินต่างๆ ที่ทำให้เกิดทรัพย์สินสูญมูลค่าอีก 45,280 ล้านบาท ทำให้มีสินทรัพย์

ด้วยคุณภาพจากการดำเนินการของปีบี่ซีรวมทั้งสิ้น 77,968 ล้านบาท ซึ่งต่อมาก็ได้มีการดำเนินคดีอาญาในข้อหายกยอกทรัพย์กับผู้บริหารของธนาคารแห่งนี้ อันได้แก่ นายเกริกเกียรติ ชาติจันทร์ กรรมการผู้จัดการใหญ่, นายราเชน สักเสนา ที่ปรึกษาของนายเกริกเกียรติซึ่งมีสัญชาติอินเดีย, เป็นต้น

ด้านสังคม – วัฒนธรรม

ปี 2539 นับเป็นปีประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาวไทย เพราะเป็นปีกาญจนาภิเษกหรือปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ 50 ปี มีการจัดงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษกพร้อมกับมีการเฉลิมฉลองในโอกาสนี้อย่างยิ่งใหญ่ทั่วประเทศโดยเฉพาะที่ท้องสนามหลวง กรุงเทพฯ ในวันที่ 9 มิถุนายน และในระหว่างวันที่ 28 ตุลาคม – 1 พฤศจิกายน สมเด็จพระราชินีอลิซาเบธที่ 2 แห่งสหราชอาณาจักร และเจ้าชายฟิลิป ดยุกแห่งเอดินบะระ พระราชสวามี ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อทรงร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เช่นเดียวกับประธานาธิบดีบิล คลินตัน แห่งสหรัฐฯ และนางฮิลลารี ภริยา ที่มาเยือนไทยเนื่องในโอกาสเดียวกัน ระหว่างวันที่ 25 - 27 พฤศจิกายน

สำหรับช่วงต้นปี ได้มีพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดดอกไม้จันทร์ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชมารดา เมื่อเวลา 22.45 น. ณ พระเมรุมาศ ท้องสนามหลวง ท่ามกลางความอาลัยของคนไทยทั่วประเทศ

ในช่วงกลางปี (กรกฎาคม – ตุลาคม) พายุหลายลูกได้พัดเข้ามาที่ประเทศไทย โดยพัดผ่านและทำให้เกิดฝนตกหนักไปทั่วทุกภาคของประเทศ ส่งผลให้ 66 จังหวัดของไทยต้องประสบปัญหาภัยน้ำท่วม สร้างความเสียหายเป็นอย่างมากให้แก่พื้นที่การเกษตร บ้านเรือนราษฎร ถนน สะพาน ฯลฯ คนไทยเกือบ 3 ล้านคนต้องได้รับความเดือดร้อนจากภาวะน้ำท่วมครั้งนี้ โดยมีผู้เสียชีวิต 37 คน รวมมูลค่าความเสียหายทั้งสิ้นกว่า 2,000 ล้านบาท

วันที่ 22 กรกฎาคม สมรักษ์ คำสิงห์ นักมวยสากลสมัครเล่นรุ่นเวลเธอร์เวต ได้สร้างประวัติศาสตร์เป็นนักกีฬาเหรียญทองโอลิมปิกคนแรกของไทย ในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกครั้งที่ 26 ณ นครแอตแลนตา สหรัฐฯ หรือแอตแลนตาเกมส์ สร้างความยินดีให้ชาวไทยจนทำให้เกิดกระแส "สมรักษ์ฟีเวอร์" กระจายไปทั่วประเทศ คณะนักมวยสากลสมัครเล่นของไทยชุด

ประวัติศาสตร์นี้ได้รับการต้อนรับกลับบ้านอย่างยิ่งใหญ่ และมีการเฉลิมฉลองตามที่ต่างๆ ติดตามมาอีกหลายเดือน

ในปีนี้ได้เกิดเหตุการณ์ฆาตกรรมสะเทือนขวัญชาวไทยหลายคน ได้แก่ คดีฆาตกรรม นายแสงชัย สุนทรวัฒน์ ผู้อำนวยการ อ.ส.ม.ท. และคอลัมน์นิสต์ชื่อดังแห่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ที่ถูกคนร้ายลอบยิงขณะนั่งรถกลับบ้านโดยมีนางวัชรีย์ หรือแนนซี่ สุนทรวัฒน์ ภรรยา เป็นผู้ขับ เมื่อคืนวันที่ 12 เมษายน ต่อมาตำรวจสามารถจับกลุ่มมือปืนและผู้จ้างวานได้รวม 5 คน โดย 4 คนในจำนวนนี้ยกเว้นนายทวิ พุทธจันทร์ ได้สารภาพว่านายทวิเป็นผู้บงการจ้างวานฆ่า สาเหตุจากความขัดแย้งในการเช่าเวลารายการวิทยุของ อ.ส.ม.ท. แต่นายทวิให้การปฏิเสธว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องทำการสืบพยานคดีนี้ในส่วนของนายทวิต่อไป ขณะที่ผู้ต้องหาที่เหลืออีก 4 คนถูกพิพากษาประหารชีวิต แต่ได้รับการลดโทษเหลือเพียงจำคุกตลอดชีวิต , คดีฆาตกรรม น.ส.ใจ แอน มาสเตอร์ นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ ซึ่งผู้ต้องหาในคดีนี้คือ พระยอดชัฏ เสือภู พระลูกวัดถ้ำเขาปูน จ.กาญจนบุรี ที่เคยมีประวัติข่มขืนนักท่องเที่ยวต่างชาติ และเคยติดคุกมาแล้ว โดยนายยอดชัฏได้สารภาพเมื่อถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมหลังจากใช้เวลาสืบสวนอยู่นานว่า ตนพยายามจะข่มขืน แต่น.ส.ใจ แอนขัดขืน จึงได้ฆ่าน.ส.ใจ แอนแล้วทิ้งศพลงเหวหลังวัด คดีนี้ศาล จ.กาญจนบุรี ได้พิพากษาให้ประหารชีวิตนายยอดชัฏ เสือภู โดยไม่มีการลดหย่อนผ่อนโทษ , คดี ด.ญ.สุพรรณษา เชิดชู หรือน้องอ้อม นักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนวัดรวกบางบำหรุ เขตบางพลัด ที่ถูกคนร้ายข่มขืนแล้วจับคนนำเข้ามาในห้องน้ำของโรงเรียนวัดรวกฯ ต่อมาสามารถจับกุมตัวผู้ต้องหาคดีนี้ได้คือนายพันธ์ สายทอง และคดีนี้ศาลอาญานบุรี พิพากษาลงโทษประหารชีวิตผู้ต้องหา โดยไม่มีการลดหย่อนผ่อนโทษเช่นกัน , คดีฆาตกรรมนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ อดีต ส.ส.อุบลราชธานีและอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โดยผู้จ้างวานกลุ่มคนร้ายฆ่านายไชยศิริ ก็คือ นายนิรันดร์ เรืองกาญจนเศรษฐ์ บุตรชายของนายไชยศิริเอง ซึ่งได้ยิงตัวตายระหว่างหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ในปี 2539

ด้านการเมือง

ตารางที่ 10 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านการเมืองปี 2539

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	5	33.33
2. ระบอบการเมืองการปกครอง	4	26.67
3. รัฐบาล	2	13.33
4. อื่นๆ		
4.1 การเมืองระหว่างประเทศ	2	13.33
4.2 พรรคการเมือง	1	06.67
4.3 นักการเมือง	1	06.67
รวม	15	100

นิธิเสนอบทความทางการเมืองเกี่ยวกับระบบราชการมากที่สุด บทความที่เด่นๆ ก็ได้แก่ บทความที่คัดค้านการสร้างเครื่องทรงใหม่แก่พระแก้วฯ ของกรมธนารักษ์, บทความที่วิพากษ์วิจารณ์นโยบายพัฒนาของรัฐที่ไม่เคยให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนาและผู้หญิง, เป็นต้น และในปีนี้นิธิยังมีบทความที่กล่าวถึงการเมืองระหว่างประเทศด้วย โดยบทความดังกล่าวที่มีอยู่ 2 บทความมีเนื้อหาที่น่าสนใจคือ การแสดงความไม่เห็นด้วยต่อแนวคิด "สิทธิมนุษยชน" ของผู้นำเผด็จการชาติต่างๆ ในเอเชีย, การประเมินนโยบายของรัฐบาลจีนที่บังคับชาวธิเบตให้เลิกนับถือองค์ทะไลลามะและที่พยายามรณรงค์ให้ชาวจีนอย่าเห็นแก่ตัวภายใต้เศรษฐกิจของประเทศที่กำลังเข้าสู่ระบบตลาดมากขึ้นเรื่อยๆ ว่ายากที่จะประสบความสำเร็จ เพราะถือเป็นการเข้าไปเปลี่ยนแปลงทัศนคติในระดับลึกของคนธิเบตที่แนบแน่นอยู่กับวัฒนธรรมธิเบตซึ่งไม่ใช่เรื่องที่จะทำกันได้ง่ายๆ เช่นเดียวกับการพยายามทำให้คนจีนไม่เห็นแก่ตัว ในขณะที่ความเป็นจริงความเห็นแก่ตัวนี้คือปัจจัยสำคัญที่ผลักดันเศรษฐกิจระบบตลาดให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง

ค่านสร้างเครื่องทรงพระแก้วฯใหม่

เมื่อมีข่าวว่ากรมธนารักษ์กำลังจะสร้างเครื่องทรงสามฤดูของพระแก้วมรกตชิ้นใหม่ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการฉลองปีกาญจนาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นิธิได้เสนอบทความไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวของกรมธนารักษ์ โดยเหตุผลสำคัญที่สุดที่เขานำมาใช้คัดค้านก็คือ เครื่องทรงพระแก้วเดิมมีประวัติที่ยาวนานเคียงคู่มากับพระแก้วมรกตนับแต่ได้มาประดิษฐานเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของกรุงรัตนโกสินทร์ ถ้าจะสร้างเครื่องทรงชิ้นใหม่ก็จะกลายเป็นเครื่องทรงซึ่งขาดคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันยาวนานสืบเนื่องที่มีความสำคัญแก่จิตใจคนไทยไป นิธิได้เสนอให้เพียงแค่ซ่อมเครื่องทรงเดิมถ้าเกิดมีการชำรุดขึ้นเพราะเก่า แต่ก็ต้องใช้ช่างที่มีฝีมือดีจริงๆ ส่วนวาระกาญจนาภิเษกนั้น ถ้าต้องการถวายสิ่งใดแก่พระแก้วมรกต ก็ควรคิดทำอย่างอื่นที่เหมาะสมจริงๆ แทน

“เครื่องทรงพระแก้วฯ ก็ทำนองเดียวกัน มีความหมายมากกว่าเครื่องประดับพระแก้วฯ เสียแล้ว เพราะได้ทำมานานมาก จนกลายเป็นราชประเพณีที่พระเจ้าแผ่นดินต้องเสด็จมาเปลี่ยนเครื่องทรงพระแก้วฯ เปลี่ยนเครื่องทรงชุดที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงสร้างขึ้น และเคยทรงจับต้องด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เองมาแล้ว แถมส่วนหนึ่งของเนื้อทองนั้นก็ยังเป็นของถวายในพระเจ้าตากสิน ..... ส่วนจะครีธาถวายอะไรแก่พระแก้วฯ ในวาระกาญจนาภิเษก ก็คิดสร้างขึ้นใหม่ได้ เช่น ถ้าเชื่อในฝีมือช่างทองและอัญมณีของสมัยนี้จะไม่อายลูกหลานแล้ว ก็อาจสร้างราวเทียนทองคำประดับอัญมณีถวายเป็นพุทธบูชาไว้ในพระอุโบสถ ถ้าของนั้นมีค่าและมีคุณค่าจริงก็เชื่อเถิดว่าจะเป็นที่จดจำกันเอง เป็นตำนานคู่ไปกับวัดพระแก้วอีกอย่างหนึ่งว่า ต้องไปชมราวเทียนในโบสถ์ที่สร้างถวายไว้เมื่อคราวกาญจนาภิเษก รัชกาลที่ 9 ขอเถิดครับ เครื่องทรงพระแก้วฯ นั้นเอาแค่ซ่อม อย่าถึงกับสร้างใหม่เลย” (ฉบับที่ 809, 20 กุมภาพันธ์ 2539)

ผู้หญิง – พุทธศาสนา แทบไม่มีที่ทางใน “นโยบายพัฒนา”

นิธิยังได้วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องอื่นๆ ด้วยว่า ภายใต้นโยบายพัฒนาของรัฐที่สืบต่อกันมาเกือบ 40 ปี แม้ผู้หญิงจะมีส่วนในการผลิตค่อนข้างมาก แต่กลับถูกมองว่าเป็นแรงงานชั้นต่ำ ดูได้จากโครงสร้างแรงงานของอุตสาหกรรมไทยที่รัฐต้องมีส่วนสำคัญร่วมรับผิดชอบนั้น ส่วนใหญ่ของแรงงานไร้ฝีมือเป็นผู้หญิง ยิ่งเป็นแรงงานมีฝีมือมากขึ้นเท่าไร สัดส่วนของผู้หญิงก็จะยิ่งลดลงเรื่อยๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบในสังคมไทย นอกจากนี้การพัฒนาในประเทศไทยยังไม่เคยมองเห็นคุณค่าของกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงไม่มีการนำมาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญของนโยบายพัฒนาของรัฐ ทั้งๆ ที่มักอ้างว่าประเทศไทยเป็นเมืองแห่ง

พุทธศาสนา ส่งผลให้การพัฒนานั้นเน้นไปที่การกอบโกยในแบบตัวใครตัวมัน จนสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงทุกรูปแบบในสังคมไทยได้โดยง่าย

“เมื่อนโยบายพัฒนานั้นความขยันและการทำงานหนัก จึงกลายเป็นความขยันและการทำงานหนักที่มีคุณสมบัติของเพศชายไปในตัว เป็นต้นว่าหมันดูเรียมไม่ได้รับบีโไอ.แ่น แต่หมันผลิตสินค้าส่งออกได้รับการส่งเสริมมากกว่า ..... แทบจะกล่าวได้ด้วยซ้ำว่า 'ความเป็นผู้หญิง' ไม่มีบทบาทในการพัฒนาเอาเลย คุณสมบัติที่เราเคยยกย่องว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้หญิง เช่น ความสงบเสถียร เยี่ยมเจียมตน , ความอ่อนหวาน , ความรักนวลสงวนตัว , ความเสียสละ ฯลฯ ล้วนไม่ได้รับความสำคัญในการพัฒนาทั้งสิ้น บางอย่างถูกเหยียดว่า 'เซย์' ด้วยซ้ำ ..... ฉะนั้น การไปพัฒนาสตรีตามชนบท บางทีกลับเป็นการทำให้สถานภาพของผู้หญิงตกต่ำลงไปกว่าเดิมก็ได้ เพราะดึงผู้หญิงเข้ามาอยู่ใต้นโยบายพัฒนาซึ่งเน้นแต่ 'ความเป็นผู้ชาย' อยู่แล้ว” (ฉบับที่ 813, 19 มีนาคม 2539)

“เราขอโมเมว่าแนวคิดการพัฒนากับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างเดียวกัน แล้วก็แปลงให้พระพุทธศาสนาเป็นเพียงคอร์สหรือเฟอร์นิเจอร์ของการพัฒนา แทนที่จะถามว่าพระพุทธศาสนาควรมีบทบาทส่งเสริมการพัฒนาอย่างไร ก็ควรถามว่าการพัฒนาควรมีบทบาทส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างไรมากกว่า แล้วถ้าการพัฒนาไม่ยอมปรับตัวให้เข้ากับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ก็ไล่มันออกไปสิครับ การพัฒนาในแบบนี้ไม่ต้องการพระพุทธศาสนามากไปกว่าการสวดมนต์เจิมป้ายเปิดบริษัท ชัยชนะของโลกทัศน์การพัฒนาทำให้ไม่เหลือบทบาทอะไรที่มีสาระสำคัญให้พระพุทธศาสนาในเมืองไทยอีกเลย ผมสงสัยเสมอว่า ในสมัยหลังถึงพุทธกาลนี้เราเป็นสังคมพุทธ และยังเป็นชาวพุทธอยู่แน่ละหรือ โยม?” (ฉบับที่ 828, 2 กรกฎาคม 2539)

ย่า ต้องมีศีลธรรมในการขายเสียง !

ในช่วงของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ทั่วประเทศปีนี้ ภายหลังจากที่นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรนั้น ปรากฏว่ายังคงมีการเชิญชวนประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชนบท ให้รับเงินซื้อเสียงเอาไว้แต่ไม่ต้องไปลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร ส.ส. ที่ให้เงินอยู่เช่นเดิม และในปีนี้เป็นพระราชวิทายาคมหรือหลวงพ่อกุณ ปฏิทินโธ พระเกจิอาจารย์ชื่อดังแห่งวัดบ้านไร่ อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา ก็ได้ออกมาร่วมพูดถึงเรื่องดังกล่าวในงานของคล้ายๆ กันนี้ แตกต่างกันเล็กน้อยตรงที่แม่หลวงพ่อกุณจะบอกให้รับเงินซื้อเสียงเพราะไม่บาปที่จะรับเงินที่คนอื่นให้เอง แต่หลวงพ่อกุณก็ไม่ถึงกับบอกว่าอย่าไปลงคะแนนเสียงให้คนที่ซื้อเสียงเป็นเหตุให้นิธิต้องออกมาย้ำในบทความของเขาอีกครั้งว่า การมีศีลธรรมแม้จะเป็นในการขายเสียงซึ่งก็คือการรับเงินผู้สมัคร ส.ส. รายใดมาแล้วก็ต้องลงคะแนนเสียงให้มัน เป็นสิ่งที่

ประชาชนที่รับเงินจากการซื้อเสียงควรกระทำ เพราะสังคมไทยควรจะมีค่านิยมที่ตรงใน ค่านิยมสัญญาเป็นพื้นฐาน (นิธิให้เหตุผลว่าการรับเงินมาโดยจะรับปากหรือไม่รับปากว่าจะ ลงคะแนนเสียงให้ นั่นถือเป็นการให้ค่านิยมสัญญาแล้ว) และความซื่อสัตย์ที่ตรงในค่านิยมสัญญา นี้ อาจจะมีค่าสำคัญยิ่งกว่าการมีประชาธิปไตยเสียอีก

“เรื่องบาปบุญคุณโทษเป็นเรื่องใหญ่กว่าการสร้างประชาธิปไตย (ซึ่งที่จริงก็สร้างไม่ได้ เพียงด้วยการเลือกตั้งที่สะอาดเท่านั้น) การโกงจึงเป็นบาป ไม่ว่าจะโกงคนชั่วหรือโกงนักบุญก็ บาปเหมือนกัน ผมคิดว่าตราบเท่าที่ชาวบ้านไทยขายเสียงด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โอกาสที่เรา จะปฏิรูปการเมืองให้การเมืองไทยสะอาด , มีประสิทธิภาพ และควบคุมได้ก็เป็นไปได้ เพราะ เรามีประชาชนที่รู้บาปบุญคุณโทษ แต่ถ้าประชาชนพากันเบียดนักการเมืองจอมเบียดเพื่อให้นักการเมืองดี ๆ เข้าไปนั่งในสภา ในไม่ช้านักการเมืองดี ๆ เหล่านี้ก็จะกลายเป็นคนเบียดที่เบียดได้ ซับซ้อนไปกว่าพวกสกอบตกเสียอีก เพราะไม่มีใครเป็นคนซื่อตรงสุจริตอยู่ได้ในสังคมที่ขาดความ สุจริตที่ตรงโดยพื้นฐาน” (ฉบับที่ 848, 19 พฤศจิกายน 2539)

ก.ม.ทรัพย์สินทางปัญญา อย่ารีบใช้โดยไม่รอบคอบ

ในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย นิธิได้กล่าวถึงกฎหมาย “ทรัพย์สินทางปัญญา” ว่า การที่มี นักการเมืองไทยหลายคนออกมาเร่งรัดด้วยความไม่รอบคอบเพื่อให้กฎหมายนี้บังคับใช้ในประเทศ ไทยโดยเร็ว นั้น อาจทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียประโยชน์ในด้านต่างๆ อย่างมหาศาลได้ โดย ผู้ที่จะได้รับประโยชน์แทนก็ได้แก่ชาติตะวันตกที่เป็นผู้ผลักดันให้ประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก ออกกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหรือให้การรับรองสนธิสัญญาที่เอื้อประโยชน์แก่ชาติตะวันตก

“เพราะฝรั่งไม่ยอมนับทรัพย์ส่วนกลางว่าเป็นทรัพย์ เหตุฉะนั้นถ้าใครเอาทรัพย์ชนิดนี้ ไปซัดถูลูกหน้อย ก็อ้างได้เลยว่าเป็นของกู ใครจะเอาไปใช้ก็ต้องจ่ายกู เช่น พันธุ์พืชหรือสมุนไพร ซึ่งความรู้ของชาวบ้านสืบทอดมาเป็นเวลานานๆ รู้จักคุณโทษอย่างดี นักวิจัยก็อาศัยความรู้ของ ชาวบ้านนี้แหละ เก็บตัวอย่างไปวิจัยหาตัวยาทางเคมี แล้วก็จดทะเบียนสิทธิบัตรเป็นของตัวเอง ไปเลย ชาวบ้านจะซื้อยานั้นมากก็ต้องจ่ายเงินให้แก่หัวขโมยด้วย การก๊อปปี้คำจากภาษา ต่างประเทศนั้นไม่แปลก แต่การก๊อปปี้ความคิดนี้เป็นเรื่องอนาถ เพราะเท่ากับสูญเสียรากฐาน ทางปัญญาของตัวเองไปเลย จึงทำให้นักการเมืองบางคนเร่งรัดให้ไทยรีบให้สัตยาบันในสนธิสัญญา ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยไม่เตรียมกฎหมายไว้คุ้มครองทรัพย์รวมของเราให้พร้อมเสีย ก่อน” (ฉบับที่ 808, 19 กุมภาพันธ์ 2539)

ต้องสร้าง “กฎหมาย” บนฐานของ “น้ำใจ”

นิตยยังได้กล่าวด้วยว่า กฎหมายมีความจำเป็นสำหรับสังคมสมัยใหม่ที่ใหญ่โตซับซ้อนเช่นสังคมไทย แต่กฎหมายหลายอย่างของไทยนั้นกลับกลายเป็นเครื่องมือที่ทำให้ความไม่เป็นธรรมและความไร้ประสิทธิภาพดำรงอยู่ต่อไปได้เรื่อยๆ นอกจากนี้ยังขาดกฎหมายที่จำเป็นอีกหลายเรื่องในสังคมไทยด้วย เช่น แทนที่จะมีกฎหมายที่แน่ชัดจำกัดการถือครองที่ดิน แต่กลับมีกฎหมาย ส.ป.ก. ซึ่งเปิดโอกาสให้คนที่ได้เปรียบในสังคมอยู่แล้วเข้าถึงทรัพยากรที่ดินได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่คนจนไร้ที่ดินทำกินเข้าถึงแต่ทรัพยากรที่ดินทำกินซึ่งไม่เหมาะแก่การเกษตรที่ตนเองถนัด, ไม่มีการเก็บภาษีน้ำท่วมหรือภาษีมรดก, เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้นิติจึงเห็นว่า ต้องช่วยกันสร้างสำนึกในเรื่องน้ำใจหรือความเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมสังคมให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในสังคมไทย ผ่านการศึกษา, สื่อมวลชน และสถาบันทางสังคมอื่นๆ เพื่อที่จะได้เป็นฐานให้แก่ความเห็นชอบที่จะแก้วินัยหรือกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่างๆ รวมทั้งการทำให้มีกฎหมายใหม่ เช่น กฎหมายภาษีน้ำท่วม, กฎหมายมรดก, กฎหมายจำกัดการถือครองที่ดิน ฯลฯ ซึ่งเป็นกฎหมายที่จะสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคมได้

“สังคมที่เรามีชีวิตอยู่ในทุกวันนี้สามารถบรรลุความเป็นธรรมและประสิทธิภาพได้ด้วยกฎหมาย ไม่ใช่การเรียกร้องให้คนรวย, คนมีอำนาจ, คนได้เปรียบ, ฯลฯ มีน้ำใจแก่คนจน, คนไร้อำนาจและคนด้อยโอกาส ‘วัฒนธรรม’ ที่ใช้ผิดที่เช่นนี้ แทนที่จะก่อให้เกิดความมั่งคั่งแก่สังคม กลับกลายเป็นเครื่องมือให้ความไม่เป็นธรรมและความไร้ประสิทธิภาพดำรงอยู่ต่อไปเรื่อยๆ มากกว่า ..... พุทธอีกอย่างหนึ่งก็คือกฎหมายทั้งหลายไม่ใช่คำสั่งเฉยๆ แต่ต้องเป็นคำสั่งที่มาจากน้ำใจหรือมาจากฐานของจิตใจที่เอื้ออาทรต่อกันในกลุ่มด้วย เหตุตั้งนั้นบทบาทของน้ำใจในสังคมสมัยใหม่จึงไม่ได้อยู่ที่การแบ่งเขตกันระหว่างวินัยและน้ำใจ แต่อยู่ที่มีน้ำใจเป็นสำนึกในการรักษาวินัย” (ฉบับที่ 846, 5 พฤศจิกายน 2539)

เปลี่ยนวัฒนธรรมในหัวใจ ความต้องการที่ไม่ง่ายของ “จีน”

นโยบายการปกครองของจีนที่บังคับให้พระทิเบตเลิกนับถือองค์ทะไลลามะ ผู้นำทางจิตวิญญาณพลัดถิ่นของชาวทิเบต และการปลุกกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ชาวจีนไม่เห็นแก่เงินหรือเห็นแก่ตัวจนลืมเรื่องการอุทิศตนแก่ส่วนรวมนั้น นิตยกล่าวว่ ถือเป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนทัศนคติในขั้นที่ลึกมาก จึงไม่ใช่เรื่องที่จะทำกันได้ง่ายๆ ทัศนคติหรือวิมมของโลกคือหัวใจของวัฒนธรรม และหัวใจของวัฒนธรรมนั้นผูกพันกับวิถีชีวิต ดังนั้นถ้าไม่มีการเปลี่ยนวิถีชีวิต รัฐบาลจีนก็ยากที่จะเปลี่ยนทัศนคติหรือวิมมของโลกที่อยู่ในขั้นลึกเช่นนี้ทั้งของชาวทิเบตและของชาวจีนให้เป็นไปตามความต้องการของตนได้

“ผมคิดว่าการนับถือบูชาของคัมภีร์โกลาโมะของชาวทิเบตก็ตาม ความเห็นแก่ตัวซึ่งหา
 ซัดจำกัดได้ยากของเศรษฐกิจระบบตลาดก็ตาม เป็นวิธีมองโลกที่แยกออกจากรัตนธรรมทิเบต
 หรือวัฒนธรรมตลาดไม่ได้ หรือไม่ได้ง่าย ๆ ..... แม้ว่าจะยกเลิกตำแหน่งทะเลลามะโดยการ
 ไปแล้ว แต่ของคัมภีร์โกลาโมะก็ยังอยู่ในใจคนเพราะยังเป็นบุญแจสำคัญสำหรับไขเข้าไปสู่ความ
 เข้าใจโลกและชีวิตของชาวทิเบต ขาดไปเสียไม่ได้ ถึงของคัมภีร์โกลาโมะสิ้นพระชนม์ไป ก็คงเกิด
 ของคัมภีร์โกลาโมะองค์ใหม่ที่คนทิเบตเคารพนับถือขึ้นอีกจนได้ ไม่นิเบตเองก็นอกทิเบต เพราะ
 ตำแหน่งนี้มีมาก่อน ‘ทางการ’ เสียอีก ในขณะที่ตำแหน่งทะเลลามะเป็นหัวใจของวัฒนธรรมทิเบต
 ‘ทางการ’ เป็นอะไรที่อยู่ภายนอก (เหมือน ‘ทางการ’ ในสังคมอื่นก็มักเป็นคนแปลกหน้าเสมอ)
 ความเห็นแก่ตัวก็เหมือนกัน จะเรียกว่าเป็นวิถีชีวิตที่มากับเศรษฐกิจระบบตลาดก็ได้ ผมไม่ได้
 หมายความว่าคนในระบบเศรษฐกิจระบบอื่นไม่เห็นแก่ตัวนะครับ แต่ผมหมายความว่า เศรษฐกิจ
 ระบบตลาดใช้ประโยชน์จากกิเลสของมนุษย์ในการผลักดันให้เศรษฐกิจดำเนินไปได้อย่าง
 รวดเร็ว” (ฉบับที่ 838, 10 กันยายน 2539)

“สิทธิมนุษยชน” ในมือ “คนป่า” ของเอเชีย

นิตยภัตได้แสดงทัศนะต่อการเมืองระหว่างประเทศอีกว่า แม้หลักสิทธิมนุษยชนมักถูกใช้
 เป็นข้ออ้างที่ไม่จริงใจและฉ้อฉลในการนำมาใช้แทรกแซง ช่มชู้ ประณาม ฯลฯ ประเทศกำลัง
 พัฒนาทั้งในทวีปเอเชียและทวีปอื่นๆ เพื่อผลประโยชน์ของชาติตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา
 แต่การที่ผู้นำหลายประเทศในเอเชียที่มีการปกครองแบบเผด็จการทั้งเข้มขันและเจือจาง เช่น จีน
 พม่า มาเลเซีย สิงคโปร์ ฯลฯ ชอบพอกันอ้างว่าหลักสิทธิมนุษยชนไม่ได้เป็นสากลหากเป็นเพียง
 แนวคิดของชาวตะวันตกนั้น ถือเป็นเรื่องที่น่าไม่เห็นด้วย เพราะแท้จริงแล้วเนื้อหาของหลักสิทธิ
 มนุษยชนมีอยู่ในศาสนาทุกศาสนา โดยเฉพาะในศาสนาของเอเชียนั้นมีหลักธรรมที่สอดคล้องกัน
 มากกับเนื้อหาของหลักการนี้ เช่น การสอนให้เคารพชีวิตของพุทธศาสนา แต่ไม่เฉพาะชีวิตคน
 เท่านั้น ยังรวมไปถึงชีวิตอื่นๆ ที่อยู่ร่วมโลกเดียวกันด้วย เป็นต้น ดังนั้นถ้าผู้นำชาติที่ปกครอง
 แบบเผด็จการในเอเชียจริงใจในความเป็นเอเชียของตนเองจริง ไม่ใช่แค่อ้างความเป็นเอเชียเพื่อ
 เอาไว้ต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมืองกับชาติตะวันตกเท่านั้น ก็ไม่ควรปฏิเสธหลักการสิทธิ
 มนุษยชนอย่างสิ้นเชิงเช่นที่ผ่านมา แต่ควรจะช่วยกันพัฒนาหลักการสิทธิมนุษยชนที่วางอยู่บน
 รากฐานศาสนาของเอเชีย เช่น พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาขงจื้อ เป็นต้น เพราะ
 หลักการสิทธิมนุษยชนเช่นนี้จะช่วยทำให้โลกปราศจากการรังแกกันไม่ว่าจะเป็นประเทศใหญ่รังแก
 ประเทศเล็ก การรังแกประชาชนภายในประเทศต่างๆ หรือแม้แต่การรังแกธรรมชาติ

“ผมไม่เห็นด้วยกับคำแก้ตัวของผู้นำเอเชียที่ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดฝรั่ง ไม่จำเป็น
 ที่คนเอเชียต้องคิดอย่างเดียวกัน เพราะฟังดูเหมือนกับว่าพระพุทธรูปศาสนาพุทธก็ตาม , ศาสนาอิสลาม

ก็ตาม , ศาสนาฮินดูก็ตาม หรือลัทธิขงจื้อก็ตาม เห็นการเช่นฆ่าผู้คนอย่างโหดเหี้ยมดังที่ทำกันใน
ถนนราชดำเนิน , โพนม่าหรือในจัตุรัสเทียนอันเหมิน ฯลฯ เป็นสิ่งถูกต้อง ..... แต่เพราะเผด็จการ
เอเชียไม่ได้มีความจริงใจหรือภูมิใจในความเป็นเอเชียแต่อย่างใด เอเชียจึงได้แต่รอยเอวๆ แต่กลับ
ป่าเถื่อนยิ่งขึ้น เพราะประกาศได้อย่างไม่อายว่าความเป็นเอเชียคือความป่าเถื่อน ปัญหาที่แท้จริง
ของเอเชียจึงอยู่ที่ว่า มีอะไรบกพร่องในอารยธรรมของเราที่ปล่อยให้คนป่าขึ้นมาปกครองอารยชน
ได้มากถึงเพียงนี้" (ฉบับที่ 844, 22 ตุลาคม 2539)

เรื่องของ "สมัคร" และพรรคประชากรไทย (แท้)

นิธิได้เสนอบทความเกี่ยวกับพรรคประชากรไทยว่า พรรคนี้เหมาะที่จะเป็นพรรคการเมือง
ยอดนิยมที่สุดของคนที่คิดว่าตัวเองเป็น "ไทยแท้ " ถ้าหากมีคนไทยที่คิดว่าตัวเองเป็นไทยแท้
อยู่จริง เพราะนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยและเป็นสัญลักษณ์ที่ขาดไม่ได้
ของพรรคนี้ เป็นนักการเมืองเพียงไม่กี่คนที่ชอบขึ้นร้องเพลงไทยแบบเก่าคือ เพลงไทยเดิม เพลง
แนวสุนทราภรณ์ และเพลงลูกกรุง ทางโทรทัศน์อยู่เสมอ และมักใช้ภาษาไทยโบราณเวลาพูดจา
กระทบกระเทียบหรือว่ากล่าวและสรรเสริญใคร อีกทั้งนายสมัครยังน่าจะเป็นนักการเมืองที่มีชีวิต
อยู่เพียงคนเดียวที่มุ่งทำนุบำรุงงานสังคมบางงานอีกด้วย ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจ ถ้าคนที่คิดว่า
ตัวเองเป็น "ไทยแท้" จะนิยมพรรคประชากรไทย และประเด็นนี้เป็นเรื่องที่พรรคพลังธรรมที่มี
อิทธิพลเหนือหน่วยงานราชการท้องถิ่นของกทม.ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก จนนำไปสู่
การจัดแบ่งเขตเลือกตั้งในกรุงเทพฯ ที่ทำให้พรรคพลังธรรมเป็นฝ่ายได้เปรียบพรรคประชากรไทย

"หนังสือพิมพ์ฝรั่งในกรุงเทพฯ ชูชิบว่าคนวงในของพลังธรรมยอมรับว่าได้จัดการแบ่ง
เขตเลือกตั้งในกรุงเทพฯ เสียใหม่เพื่อให้พรรคประชากรไทยเสียเปรียบ ..... เขาบอกว่าผู้สนับสนุน
พรรคประชากรไทยนั้นเป็นคน 'ไทยแท้' ด้วยเหตุดังนั้นเขาจึงแบ่งเขตให้แต่ละเขตเลือกตั้งไม่มี
'ไทยแท้' เป็นเสียงส่วนใหญ่เลย เพราะถูกปนด้วยไทยประเภทไม่ 'แท้' ชนิดต่างๆ ผลปรากฏว่า
พลังธรรมได้คะแนนท่วมท้นประชากรไทยทั้งในการเลือกตั้งใหญ่ครั้งที่แล้วและการเลือกตั้งผู้ว่าฯ
ครั้งนี้" (ฉบับที่ 829, 9 กรกฎาคม 2539)

นักการเมืองไทยไม่มีวิสัยทัศน์ที่แท้จริง!

ในช่วงที่มีนักการเมืองไทยจำนวนมากต่างพากันอวดอ้างตัวว่าเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ เพื่อ
ทำให้ตัวเองเป็นที่ยอมรับของสังคม นิธิจึงได้เสนอบทความแสดงทัศนะต่อคำว่าวิสัยทัศน์กับ
นักการเมืองไทยโดยกล่าวว่า นักการเมืองที่จะเป็นผู้มีวิสัยทัศน์อย่างแท้จริง คือคนที่ไม่มอง
ปัญหาแบบแยกส่วน เช่น รู้ว่าปัญหาจราจรติดในกรุงเทพฯ นั้นมาจากปัจจัยที่สลับซับซ้อนทั้งในเชิง
โครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เป็นต้น เพราะวิสัยทัศน์ในความคิดของนิธิคือ

การมองเห็นระบบทั้งหมดว่าส่วนต่างๆ นั้นสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร ถ้าส่วนหนึ่งเปลี่ยนไปจะไปกระทบส่วนอื่นๆ อย่างไรและไปกระทบทั้งระบบอย่างไร และยังหมายถึงการแสดงความเข้าใจปัจจุบันและอดีตได้อย่างลึกซึ้ง จนเข้าใจระบบที่เชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ ของปัจจุบันและอดีต และมองเห็นว่าระบบทั้งหมดกำลังเคลื่อนย้ายแปรเปลี่ยนไปในทางใด ซึ่งในบรรดานักการเมืองไทยทั้งที่พยายามแสดงตัวและไม่แสดงตัวว่าเป็นผู้มีวิสัยทัศน์นั้นจะหาคนที่มีความคุณสมบัติเช่นนี้ได้ยาก อย่างไรก็ตามความหมายของวิสัยทัศน์ที่เป็นที่เข้าใจของคนในสังคมไทยยุคนี้กลับเน้นไปที่อนาคตมากเกินไปซึ่งนี่ไม่ค่อยจะเห็นด้วย จนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักการเมืองไทยที่อยากอ้างว่าตัวเองมีวิสัยทัศน์พยายามสร้างภาพของตนให้ดูทันสมัย เป็นคนรุ่นใหม่ เหมาะที่จะสร้างอนาคตให้แก่ประเทศ แม้จะยังไม่รู้เลยว่าอนาคตคืออะไรอย่างไรแท้จริงเพราะคนที่เข้าใจอนาคตคงไม่แสดงพฤติกรรมที่ประชาชนเรียกว่า “น้ำเน่า” อยู่เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงอย่างที่นักการเมืองไทยทำต่างๆ ที่สังคมได้เปลี่ยนไปมากแล้ว

“ผมนึกถึงประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ในแถบเอเชียอีกหลายประเทศ เขาก็คงเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงคล้ายเรา แต่ในบางประเทศอาจไม่น่าตระหนักเท่าเราก็ได้ เช่น ในเมืองจีน หรืออินโดนีเซีย และเวียดนาม นักการเมืองของเขายังทำท่าเหมือนกับรู้แนวว่าอนาคตคืออะไร ในส่วนนี้ก็คงทำให้ประชาชนจำนวนมากสบายใจว่าอย่างน้อยลูกที่รู้ว่าจะไปทางไหนกัน แต่ในเมืองไทยนั้นลูกที่เราไม่มีอำนาจปิดหูปิดตาประชาชนได้เท่าลูกพี่ของเขา จึงได้แต่ทำหน้าที่เชื่อเพราะความงมงายเหมือนพวกเราซึ่งเป็นลูกน้อง ในสภาพความเปลี่ยนแปลงอย่างที่ไม่ใครไว้วางใจกับอนาคตได้เลยนี้ ทุกคนยอมโหยหาคนที่สามารถให้ความเชื่อมั่นกับอนาคตได้บ้าง วิสัยทัศน์ในภาษาไทยจึงแปลว่าอ็วู้ว่าอนาคตเป็นอย่างไร และจะต้องจัดการกับมันอย่างไร เป็นอะไรที่นักการเมืองต้องพยายามแสดงว่าตัวมีอยู่ นับตั้งแต่จะพูดอะไรก็เอาลูกโลกไปวางไว้ใกล้ๆ ตัว , ไปจนถึงยิงสัญญาณภาพข้ามเมือง , ปฏิรูปการศึกษาด้วยการซื้อคอมพิวเตอร์ ฯลฯ” (ฉบับที่ 823, 28 พฤษภาคม 2539)

“บรรหาร” หรือ “ชวน” ก็ล้วน “เชื่องช้า” ครือกัน

ในช่วงที่นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก นายชวนได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากว่าเป็นคนที่ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในการทำงานค่อนข้างช้า จนได้รับฉายาว่า “ชวน เชื่องช้า” (แต่นิถิจะใช้คำว่า “ชวน ชำมช้า” แทน) แต่พอนายบรรหาร ศิลปอาชา ก้าวขึ้นมาเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลแทนนายชวน นิถิก็ไม่เห็นว่านายบรรหารจะมีความแตกต่างจากนายชวนในการทำงานแต่อย่างใด กล่าวคือไม่ค่อยกล้าตัดสินใจที่จะทำอะไรด้วยความจับใจเช่นกัน ทั้งๆ ที่ในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งที่ผ่านมานายบรรหารได้ใช้คุณสมบัติการเป็นคนตัดสินใจได้รวดเร็วมาเป็นจุดขายสำคัญอย่างหนึ่งของตน การไม่เข้าไปจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

จากกลุ่มที่พยายามแย่งชิงอำนาจกันในพรรคชาติไทย เช่น กลุ่มนายเนวิน ชิดชอบ , กลุ่มนายเสนาะ เทียนทอง , กลุ่มนายวัฒนา อัศวเหม คือตัวอย่างของการไม่กล้าตัดสินใจของนายบรรหาร จนสร้างความอึดอัดในการทำงานให้แก่นายบรรหารตลอดมา

“แต่มาบัดนี้ เมื่อคุณบรรหารเป็นนายกฯ เอง การตัดสินใจที่รวดเร็วในการให้สัมปทานของท่านไม่สามารถเอามาตัดสินใจทางการเมืองได้เลย ความอับจนทางการเมืองที่ท่านต้องเผชิญอยู่ในเวลานี้ ล้วนมาจากการไม่กล้าตัดสินใจในทางใดทางหนึ่งให้เด็ดขาดทั้งนั้น ..... น่าสังเกตนะครับว่า นายกฯ คนสุดท้ายที่คนไทยจำนวนมากที่เดียวยกย่องชื่นชมอย่างสุจริตใจ คือ คุณอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งไม่ได้มีบุคลิกของความเข้มข้มไม่กล้าตัดสินใจเลย ทั้งนี้ เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจสมัยปัจจุบันทำให้คนไทยจำนวนมากคิดว่า รัฐบาลต้องไม่ใช่ศูนย์กลางของเครือข่ายชุมอำนาจ แต่ต้องมีอำนาจเหนือรัฐจริงๆ ตัดสินใจทำอะไรเพื่อให้เกิดผลแก่ประเทศได้จริง ไม่ใช่เป็นแค่ประธานการเจรจาต่อรองของเหล่าตัวเหี้ยเท่านั้น”

(ฉบับที่ 827, 25 มิถุนายน 2539)

ชี้ทำไมคนตัว “สั้น” ก็อยากจะทำ “หอสูง” ?

นิตยสารเขียนบทความเกี่ยวกับเมื่อครั้งที่นายบรรหารเคยพูดไว้ที่เมืองเชียงใหม่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ว่ากรุงเทพฯ ก็จะทำหอสูงเช่นที่มีในเชียงใหม่เหมือนกันแต่คงไม่สูงเท่าที่เชียงใหม่ โดยนิตยสารกล่าวว่า การที่นายบรรหารคิดจะทำหอสูง แสดงให้เห็นว่านายบรรหารก็ไม่ต่างไปจากผู้นำของหลายประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ ไต้หวัน ที่ชอบใช้หอสูงเป็นเครื่องหมายแสดงว่าประเทศของตนมีความร่ำรวย มีความเจริญทัดเทียมประเทศในโลกละวันตกที่พัฒนาแล้ว และด้วยการมองเช่นนี้เองที่ทำให้หอสูงส่วนใหญ่ในเอเชียนั้น แม้จะสูงและสวย แต่ก็มักจะไม่กลมกลืนกับทัศนียภาพของเมืองที่หอสูงตั้งอยู่ อีกทั้งการสร้างหอสูงในเมืองที่ไม่มีพื้นที่ว่างมากพอสำหรับมองหอสูงในระยะต่างๆ ได้เช่นที่สร้างกันในเอเชีย ทำให้กว่าจะมองเห็นหอสูงได้นั้นก็ต้องมาอยู่ในระยะที่ใกล้หอสูงมากแล้ว ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ชมต้องแหงนหน้ามองกันอย่างยากลำบาก

“คนรวยๆ และมีอำนาจของเอเชียไปยึดเอาสัญลักษณ์ของหอสูงว่าเป็นอารยธรรมแผนใหม่ ด้วยเหตุดังนั้น จึงชอบสร้างหอสูงในยุคสมัยที่ฝรั่งเลิกสร้างไปแล้ว คนรวยก็ต้องการบอกคนจนในสังคมของตัวเองว่า ความรวยของฉันทำให้เธอได้อารยธรรมแผนใหม่ ส่วนคนที่มีอำนาจก็อยากบอกคนไร้อำนาจในสังคมว่า อำนาจของฉันทำให้เธอได้อารยธรรมแผนใหม่ สารที่คนรวยและคนมีอำนาจของเอเชียบอกคนร่วมสังคมด้วยหอสูงนั้น ฝรั่งลูกหลานนายไอเฟิลสมัยนี้ไม่กล้าบอก เพราะฝรั่งซึ่งเป็นผู้ริเริ่มอารยธรรมแผนใหม่นี้เองกำลังสงสัยในคุณค่าอารยธรรมแผนใหม่มากขึ้น

ทุกขณะ หอสูงจึงผุดขึ้นได้เฉพาะในเอเชีย หรือในบ้านของเศรษฐกิจใหม่ทั้งหลายซึ่งเชื่อว่าโลกจะแตกก็ช่างเถิด ขอฉันรวยก่อนแล้วกัน หรือถึงฉันรวยอีกคน โลกก็ยังไม่ทันแตกหรอก”

(ฉบับที่ 817, 16 เมษายน 2539)

พอเข้าสู่ช่วงครึ่งหลังของปีนี้ได้ไม่นาน นายบรรหารก็ได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร และมีการเลือกตั้ง ส.ส. กันใหม่ในเวลาต่อมา ภายหลังจากการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคความหวังใหม่ ซึ่งมีจำนวน ส.ส. มากเป็นอันดับหนึ่ง ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล และทำให้พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 22 ของประเทศไทยถัดจากนายบรรหาร ส่วนพรรคประชาธิปไตยที่เป็นคู่แข่งสำคัญของพรรคความหวังใหม่ในการเลือกตั้งก็ยังคงต้องเป็นแกนนำของพรรคร่วมฝ่ายค้านต่อไป และจากการที่การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพล.อ.ชวลิตในปีนี้มีเวลาเพียงแค่สองเดือนเท่านั้น ทำให้เรายังไม่ได้เขียนบทความที่มีประเด็นหลักวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลชุดนี้ในปี

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 11 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ ปี 2539

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การค้า การตลาด การลงทุน	1	33.33
2. การท่องเที่ยว	1	33.33
3. อื่นๆ		
3.1 ระบบทุนนิยม	1	33.33
รวม	3	100

บทความที่มีประเด็นหลักทางด้านเศรษฐกิจในปีนี้มีเพียง 3 บทความนั้น โดยมีทั้งเรื่องราวที่อยู่ในหมวดการค้า การตลาด การลงทุน , การท่องเที่ยว และหมวดอื่นๆ ที่ว่าด้วยเรื่องของระบบทุนนิยม สำหรับเนื้อหาของบทความทั้ง 3 บทความนี้คือ การย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาตลาดภายในประเทศว่า นอกจากจะช่วยส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าไทยแล้วยังทำให้ไม่จำเป็นต้องมุ่งพึ่งพาการส่งออกที่มักจะมีผันผวนตลอดเวลาอย่างที่ทำกันในปัจจุบัน ,

การเสนอ แนะนำให้ท้องถิ่นต่างๆ ของไทยเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเองอย่างเต็มตัว โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งควรจะปรับเปลี่ยนมาเป็นองค์กรทางวิชาการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากขึ้น รวมทั้งองค์กรอื่นๆ ของรัฐและเอกชน คอยให้การสนับสนุนเท่าที่จำเป็น และการแสดงข้อกังขาต่อความคิดที่ว่า การมุ่งทำกำไรในเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางปัญญาหรือทางวิชาการของมนุษย์

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

กระตุ้นกันอีกที “ต้องทำลายภายในให้มีความเข้มแข็ง”

นิตยสารยังคงพยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีตลาดภายในที่มีกำลังซื้อสูงเพราะจะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าในประเทศ ซึ่งอาจนำไปสู่ธุรกิจส่งออกที่ดีได้ต่อไป โดยในครั้งนี้อาจารย์ได้เขียนบทความขยายความเพิ่มเติมอีกว่า การที่ต่างประเทศบางประเทศสามารถผลิตสินค้าจนมีคุณภาพดีกว่าสินค้าของไทยนั้น เป็นเพราะชาติเหล่านั้นมีตลาดภายในขนาดใหญ่รองรับ ทำให้ผู้ผลิตต่างพยายามปรับเปลี่ยนสินค้าเพื่อเอาใจผู้บริโภคภายในมากกว่าผู้บริโภคต่างประเทศ เมื่อให้ความสำคัญต่อตลาดภายในเช่นนี้ก็ส่งผลให้เกิดฐานทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งเพียงพอสำหรับการสร้างคุณภาพแก่สินค้า เพราะคุณภาพย่อมเกิดขึ้นได้จากการรับฟังอย่างเอาใจใส่ในเสียงของผู้บริโภคใกล้ตัวแล้วปรับเปลี่ยนจนผู้บริโภคพอใจ ซึ่งแน่นอนว่าผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสูงก็มักจะพอใจสินค้าที่มีคุณภาพสูงตามไปด้วย

“ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในประเทศไทยนั้นล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มุ่งจะขายคนไทย เนื่องจากตลาดภายในที่มีกำลังซื้อของไทยมีขนาดเล็ก ข้าไม่มีใครมุ่งมั่นจะพัฒนาให้ตลาดนี้ใหญ่ขึ้น เช่น เห็นว่าเรื่องการกระจายรายได้เป็นเรื่องที่รอได้ การส่งออกเป็นเรื่องใหญ่กว่า ..... ผมเพิ่งได้ยินคนใหญ่คนโตพูดถึงความสำคัญของตลาดภายในต่อเมื่อการส่งออกของเรากำลังทรุดอยู่อย่างในขณะนี้ แต่ที่จริงแล้ว แม้แต่เมื่อตอนที่เราสามารถส่งออกได้คล่องๆ ตลาดภายในก็มีความสำคัญ เพราะตลาดภายในคือพื้นฐานทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาที่แท้จริงที่จะสร้างคุณภาพแก่สินค้าได้ ถ้าเราสนใจตลาดภายในมาตั้งแต่ต้น ปานนี้เราคงผลิตสินค้าอีกระดับหนึ่งและไม่พบปัญหาการส่งออกอย่างวันนี้” (ฉบับที่ 842, 8 ตุลาคม 2539)

เพิ่มบทบาทแก่ “ท้องถิ่น” ทั่วไทยในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มุมมองในเรื่องการท่องเที่ยวของนิตยสาร ยังคงให้ความสำคัญต่อการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดประโยชน์หรือรับใช้คนในพื้นที่ด้วย ไม่ใช่ดำเนินไปเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว เช่น เปลี่ยนจากการเป็นธุรกิจทางเพศเต็มตัวอย่างที่ อ.เบตง

จ. ยะลา ซึ่งนิธิไปเห็นมา รวมทั้งในจังหวัดอื่นๆ ด้วย มาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยให้ท้องถิ่นเข้ามา มีบทบาทดูแลการจัดการท่องเที่ยวของตนเองมากขึ้นกว่าเดิม ขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือ ททท. ก็ควรจะเปลี่ยนบทบาทของตัวเองจากงานส่งเสริมการท่องเที่ยว มาเป็นองค์กรทางวิชาการท่องเที่ยวให้คำปรึกษาแก่ท้องถิ่นต่างๆ เพื่อจะได้สามารถจัดการการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ได้

“แม้ว่าทำได้ยาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีโอกาสเสียเลย อย่างที่กล่าวแล้วว่าหากทุกฝ่ายมีความมุ่งมั่นจริงจังก็เป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ไปเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หนึ่งในทุกฝ่ายที่หมายถึงนั่นคือ ททท. .... ความรู้ในเรื่องนี้เรามีน้อยมาก เพราะในแต่ละท้องถิ่นต้องพัฒนาความรู้ที่เหมาะสมของตนเองขึ้นมา ไม่ใช่ลอกตำราฝรั่งหรือตำรากรุงเทพฯ ไปเรียน ททท. สามารถเป็นสื่อกลางให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องเหล่านี้ไปพร้อมกับการเรียนรู้ของ ททท. เองได้” (ฉบับที่ 802, 2 มกราคม 2539)

“ทุนนิยม(กำไร)” หนุนความก้าวไกลทางปัญญา - ความรู้แน่นหรือ ?

นิธิไม่ค่อยเห็นด้วยกับความเชื่อที่ว่า ระบบทุนนิยมที่มีกำไรเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของระบบนั้นมีส่วนผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางปัญญาหรือวิชาความรู้หลายสาขา เขาให้เหตุผลว่าแม้การใช้กำไรเป็นแรงจูงใจจะทำให้เกิดการค้นคว้าผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้นมามากมายในแต่ละปี แต่ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นถ้าพิจารณาดีๆ อาจไม่ใช่ความก้าวหน้าทางปัญญา เพราะส่วนใหญ่ของผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เหล่านั้นก็อาศัยความรู้เก่าๆ ที่รู้กันอยู่ทั่วไปแล้ว เช่น สนามแม่เหล็กไฟฟ้า , มอเตอร์ , ฯลฯ มาเป็นองค์ประกอบสำคัญของตัวผลิตภัณฑ์ ในทางกลับกันผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หลายอย่างที่จะช่วยให้เกิดความสะดวกลบายนั่นเพียงเล็กน้อยแก่ผู้บริโภคนั้น ได้ทำให้ผู้คนพุ่งเพ่งเกินความจำเป็น จนมองข้ามความพอดีของคุณภาพชีวิตมนุษย์ อันอาจนำไปสู่ความเสื่อมถอยทางปัญญาได้

“ถ้ามองย้อนกลับไปดูความก้าวหน้าของปัญญามนุษย์ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ก็พิสูจน์ไม่ได้แน่ครึ่ว่ากำไรเป็นตัวผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางปัญญาจริง คนที่ทำเงินจากคอมพิวเตอร์ได้มากมาย ไม่ใช่คนที่คิดวัสดุกึ่งตัวนำในห้องแล็บ คนที่คิดทรานซิสเตอร์ขึ้นก็ไม่ได้เงินจากความคิดของตัวเองเท่ากับบริษัทที่เอาทรานซิสเตอร์มาใช้ในสินค้าของตัวเอง ทั้งนี้ ยังไม่พูดถึงคนที่คิดทฤษฎีควอนตัม , ทฤษฎีกลายพันธุ์ทางชีววิทยา , ทฤษฎีสัมพัทธภาพ ฯลฯ ซึ่งล้วนไม่ได้ทำเงินมหาศาลจากปัญญาของตัวเอง และทั้งนี้ยังไม่พูดถึงว่าเพราะทำให้ปัญญาเป็นสินค้าเช่นนี้ ผลิตภัณฑ์ที่อาจทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้นจริง ก็มีราคาแพงเสียจนคนส่วนใหญ่เข้าไม่ถึง มีหรือไม่มีผลิตภัณฑ์นั้นก็เหมือนกัน มนุษย์ใช้ปัญญาของตัวเองด้วยเหตุผลอื่นๆ นอกจากกำไรหรือ

ความเห็นแก่ตัวอีกมาก แต่ทุนนิยมไม่ให้ความสำคัญแก่เหตุผลเหล่านั้นเลย เราจึงรวมกันสร้างโลกที่เข็มโหดโใบนี้ขึ้นมาสำหรับต่างคนต่างอยู่" (ฉบับที่ 835, 20 สิงหาคม 2539)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 12 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2539

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	5	14.70
2. ศาสนา	5	14.70
3. ค่านิยม	7	20.58
4. ศิลปวัฒนธรรม	6	17.65
5. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2	05.89
6. สตรี	1	02.94
7. อื่นๆ		
7.1 การรักษาพยาบาล	2	05.89
7.2 อาหารไทย	2	05.89
7.3 สถาบันครอบครัว	1	02.94
7.4 บ้านเทิง	1	02.94
7.5 การจราจร	1	02.94
7.6 สื่อมวลชน	1	02.94
รวม	34	100

นิตยั้งคงเสนอบทความทางด้านสังคม - วัฒนธรรม ในปริมาณที่สูงกว่าบทความทางด้านอื่นอยู่มากอย่างเสมอต้นเสมอปลาย และเช่นเดียวกันเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมที่เขาหยิบยกมานำเสนอในบทความของเขานั้นก็ยังเป็นการให้ความสำคัญต่อเรื่องราวของการศึกษา ศาสนา ค่านิยม และศิลปวัฒนธรรมอยู่เช่นเดิม โดยในปีนี้เขาได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับค่านิยมมากที่สุด ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ การแสดงอคติอย่างรุนแรงต่อค่านิยมชอบรูปประชาติในสังคมไทย เพราะเป็นการกระทำที่มุ่งเอาความสะใจแต่ไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิง , การอธิบายว่าทำไมเขาจึงคิดว่า "การจับเสือมือเปล่า" คือหนึ่งในอุดมคติของไทย

ยุคปัจจุบัน , การชี้ให้เห็นภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในความเชื่อเรื่อง "บุญทำกรรมแต่ง" ว่าช่วยทำให้คำอธิบายเรื่องราวต่างๆ ในโลกนี้ไม่ตื่นเขิน , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม-วัฒนธรรม

เพิ่มทัศนะ "ความตาย" เป็นส่วนหนึ่งในอารยธรรมยุคนี้

นิตินี้ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการรักษาพยาบาลผู้ป่วยในปัจจุบันที่ไม่ให้ความสำคัญต่อทัศนคติที่ว่าคนเราเกิดมาแล้วต้องตาย เพราะเขาคิดว่าทัศนคตินี้น่าจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการรักษาพยาบาล ทั้งฝ่ายที่มีหน้าที่ให้การรักษาพยาบาลและฝ่ายที่ถูกรักษา เช่น การรักษาพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ระยะสุดท้ายของพระอลงกต ที่วัดเขาพระบาทน้ำพุ จ.ลพบุรี ซึ่งจะติดตั้งโทรทัศน์วงจรปิดไว้ในห้อง "ละสังขาร" ของผู้ป่วยเอดส์ ถ่ายทอดความตายออกมาให้ผู้ป่วยด้วยกัน ญาติ และคนทั่วไปได้ชม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้คนลดความยึดมั่นถือมั่นและเข้าถึงสังขารในชีวิตมากขึ้น การที่การแพทย์สมัยใหม่มุ่งที่จะพิชิตความตายหรือไม่ก็ยืดชีวิตมนุษย์ให้พ้นจากความตายให้ได้นานที่สุดนั้น นิตินี้เชื่อว่ามีผลมาจากการพยายามแสวงหากำไรจากการรักษาพยาบาลเป็นสำคัญ ฉะนั้นจึงมีหลายครั้งที่ทำให้พบว่า ความพยายามช่วยเหลือผู้ป่วยของแพทย์เป็นเพียงการต่อลมหายใจที่ไม่ใช่ชีวิตของคนไข้ไว้เท่านั้น

"หากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์สามารถต่อ 'ชีวิต' ของบางคนได้จริง ก็เป็นเรื่องน่ายินดี เพราะจะทำให้คนไข้และญาติมิตรมีความสุข เพราะ 'ชีวิต' ที่แท้จริงย่อมมีคุณค่าเป็นธรรมดา แต่ในหลายกรณี เครื่องมือเหล่านี้ไม่ได้ต่อ 'ชีวิต' ของคน เพียงแต่ต่อ 'ลมหายใจ' ของคนไข้ไว้เท่านั้น รักษาสถานะที่ไม่ใช่ความตายแต่ก็ไม่ใช่ 'ชีวิต' ให้ดำรงอยู่ได้เป็นเวลานานๆ ธุรกิจอย่างนี้ก็ทำเงินให้มหาศาลเหมือนกัน และหากินกันอยู่ได้ก็เพราะไปนิยาม 'ชีวิต' ไว้แคบๆ ว่า คือคลื่นสมองและลมหายใจเท่านั้น ทั้งๆ ที่ 'ชีวิต' มีความหมายที่กว้างใหญ่ไพศาลและลึกซึ้งกว่านั้นเป็นอันมาก ความตายย่อมใกล้ชิดกับชีวิตในวัฒนธรรมไทย แต่ในปัจจุบันความตายถูกบดบังเสียด้วยกลวิธีต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม จนกระทั่งความตายกลายเป็นความแปลกหน้าของชีวิต มรณานุสติหรือความระลึกถึงอย่างไม่เคลือบแคลงว่าคนเราเกิดมาแล้วต้องตายจึงน่าจะเป็นเทศน์ที่สำคัญที่เดียว การได้เห็นภาพคนที่รับความตายอย่างรู้เท่าทันจึงเป็นบุญอยู่ไม่น้อย เพราะจะทำให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตที่แนบแน่นกับความตายได้อีกครั้งหนึ่งท่ามกลางอารยธรรมที่ไร้ความตายของปัจจุบัน" (ฉบับที่ 816 , 9 เมษายน 2539)

“วิกฤติรสชาติ” ในอาหารไทยเชิงพาณิชย์

นิธิตคิดว่าเนื่องจากประเทศไทยเป็นเส้นทางการค้าขายที่สำคัญในภูมิภาคนี้มาตั้งแต่อดีต ประกอบกับการเป็นชาติที่เปิดกว้างและพร้อมจะรับวัฒนธรรมของชาวต่างชาติเสมอ ทำให้คนไทยรับเอาอาหารและวิธีทำอาหารจากคนชาติต่างๆ ทั่วโลกมาอย่างยาวนาน และยังรู้จักดัดแปลงอาหารเหล่านั้นให้ถูกลิ้นคนไทยไปพร้อมกัน ดูได้จากเครื่องปรุงและส่วนผสมต่างๆ ซึ่งนำมาใช้เป็นส่วนประกอบและปรุงรสปรุงกลิ่นของอาหารไทยหลายชนิดที่มีความหลากหลายและมาจากที่ต่างๆ เกือบทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาหารไทยภาคกลาง ปัจจุบันเหล่านี้น่าจะมีส่วนทำให้อาหารไทยมีรสชาติอร่อยกว่าอาหารของอีกหลายๆ ชาติ โดยเฉพาะชาติที่ไม่ค่อยได้ติดต่อกับชาติอื่นๆ หรือชาติที่อาจมีโอกาสติดต่อกันแต่ไม่ค่อยเปิดกว้างทางวัฒนธรรม แต่พอมานในสมัยนี้ เมื่อการปรุงอาหารไทยได้เปลี่ยนจากการปรุงในครัวเรือนเป็นการปรุงในตลาดเพื่อขายแก่คนที่ไม่มีเวลาทำอาหารกินเอง หรือเปลี่ยนไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์เต็มตัว รสชาติของอาหารไทยได้ถูกทำลายลงไปอย่างมากในความรู้สึกละของนิธิ

“อาหารไทยนั้นต้องการความเป็นคนในอาหารหรือรสมือมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเราไม่ได้พัฒนาอาหารไปในทางที่กำหนดเป็นสูตรตายตัวเหมือนอาหารฝรั่ง จึงยากมากที่จะทำอาหารไทยที่ละมวกๆ อย่างการผลิตในเชิงอุตสาหกรรม แล้วยังรักษาความอร่อยไว้ได้ ความเป็นคนหายไปในการปรุงอาหารไทยมากเท่าไร อาหารไทยที่ปรุงออกมาก็ไม่เป็นรสเป็นชาติมากขึ้นเท่า่นั้น” (ฉบับที่ 841, 1 ตุลาคม 2539)

คำที่แม่สอนใช้ได้ไม่เหมือนก่อนเสียแล้ว

สังคมไทยในอดีตนั้นผู้เป็นแม่จะมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนลูกๆ มากกว่าผู้เป็นพ่อที่ต้องออกไปทำมาหากินนอกบ้านเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว แต่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายในสังคมไทยยุคนี้ นิธิพบว่าคำสอนของแม่ทั้งในเขตเมืองและชนบท ที่มีต่อลูกนั้นไม่น่าเชื่อถือสำหรับลูกอีกแล้ว เพราะความรู้และประสบการณ์ของผู้เป็นแม่นำมาใช้ในยุคนี้ไม่ค่อยจะได้ผลนักหรือไม่ก็ไม่เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ความรู้และประสบการณ์ของผู้เป็นแม่อาจจะยังใช้ได้อยู่แต่ต้องได้รับการปรับแก้กันขนานใหญ่ ซึ่งเกินกว่าที่คนทั่วๆ ไปจะทำได้ในเวลาสั้นๆ หรือไม่ยอมเสียเวลาที่จะมาทำกัน การที่ครอบครัวโดยเฉพาะผู้เป็นแม่ไม่สามารถเป็นหลักของการเรียนรู้ที่ดีเพียงพอในสังคมไทยอีกต่อไป ซึ่งเป็นสัญญาณของการล่มสลายของสถาบันครอบครัวแบบเก่านี้ นิธิตคิดว่าเกิดจากการที่สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจที่เน้นระบบตลาดอย่างเข้มข้น และส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอื่นๆ ในสังคมโดยเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของผู้คน ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนผู้คนก็ตามไม่ค่อยจะ

ทัน ในขณะที่ระบบการศึกษาของไทยก็ไม่ใช่ความรู้ที่มีมาในสังคมไทยเป็นฐานสำหรับการสร้างความรู้ที่เหมาะสมแก่คนไทยในสังคมสมัยใหม่ แต่กลับไปนำความรู้จากโลกภายนอกมาเป็นฐานแทน คนไทยที่มีการศึกษาจึงถูกสร้างขึ้นมารับใช้เป้าหมายทางเศรษฐกิจของธนาคารโลก และประเทศที่ที่มีการลงทุนทางธุรกิจอย่างมหาศาลในประเทศไทย เช่น ญี่ปุ่น กลุ่มประเทศในยุโรป สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน และเกาหลีใต้ แทนที่จะได้รับใช้สังคมไทยอย่างถูกต้อง

“คุณสุนทรีร้องเพลงคำแม่บอกลูกน้อยว่า เมื่อ ‘อีนาย’ เติบโตใหญ่แล้ว ให้ระวังอย่าเชื่อคำพูดผู้ชายนัก แต่อาจเป็นได้ว่าเมื่อ ‘อีนาย’ เติบโตใหญ่แล้วเธอจะสอนแม่ว่า เรื่องเชื่อหรือไม่เชื่อนั้นไม่สำคัญในโลกนี้หรอก แต่เชื่อใครแล้วจะได้กำไรกว่ากันต่างหากที่สำคัญกว่า เชื่อของแม่เป็นเรื่องของใจซึ่งไม่มีอีกแล้ว แต่เชื่อของลูกเป็นเรื่องของกำไรซึ่งครอบงำโลกไว้อย่างมีดมีดไปเสียแล้ว ซึ่งแม่ไม่มีวันจะเข้าใจได้เลย” (ฉบับที่ 806, 30 มกราคม 2539)

วัฒนธรรม “สตรี” ในเพลง “สตรี”

จากการที่แฟนเพลงที่เข้าไปดูคอนเสิร์ตของนักร้องดังๆ ทั้งหลายมีสัดส่วนของผู้หญิงมากกว่าผู้ชายหลายเท่า จนทำให้ นิธิเรียกวัฒนธรรมเพลงเชิงพาณิชย์ว่าเป็นวัฒนธรรมผู้หญิงนั้น นิธิเห็นว่าส่งผลให้อุตสาหกรรมเพลงของไทยพุ่งเป้าไปที่กลุ่มเป้าหมายหรือตลาดที่เป็นผู้หญิงเป็นหลัก เมื่อเป็นเช่นนี้ความต้องการนักร้องชายจึงมีมากกว่านักร้องหญิง ดูได้จากส่วนใหญ่ของนักร้องดังๆ นั้นเป็นผู้ชาย แต่ความต้องการนักร้องผู้ชายมากกว่านักร้องหญิงนี้ ก็มีผลทำให้การปั้นนักร้องชายขาดความประณีตพิถีพิถันลงไป อย่างไรก็ตามนักร้องชายหลายคนแม้จะร้องเพลงได้ไม่ดีซึ่งผิดกับนักร้องหญิงที่มักจะได้เสียงดีเป็นส่วนใหญ่ แต่กลับมีชื่อเสียงโด่งดังได้โดยใช้จุดเด่นที่รูปร่างหน้าตาหรือจุดขายอย่างอื่นแทน

ใส่ไข่ใส่สีใส่ดี

แม้จะมีหลายคนออกมาตำหนิวิธีการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยว่า ชอบใส่อารมณ์และสร้างสีสันมากเกินไปรวมทั้งยังขาดความเป็นกลางด้วย ซึ่งแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ของประเทศในซีกโลกตะวันตก แต่นิธิกลับเห็นว่า หนังสือพิมพ์ของชาติตะวันตกก็มีการแทรกอารมณ์และฝึกใส่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเช่นกัน เพียงแต่กลวิธีการเขียนข่าวนั้นแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ไทย เช่น การเลือกคำ การเลือกวางประโยค และเลือกเรื่องที่ส่อนัยความหมายว่าคนๆ นั้นหรืออุบัติเหตุการณ์นั้นๆ ดี – ไม่ดี ถูก – ผิด มีประโยชน์ – ไร้ประโยชน์ และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะมีความซับซ้อนซ่อนเงื่อนกว่าของหนังสือพิมพ์ไทยซึ่งมักแสดงออกอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา บีบคั้นกันตรงๆ มากกว่า เป็นต้น นิธิยังกล่าวอีกว่า สังคมไทยควรจะมองหนังสือพิมพ์เป็นวรรณกรรม

ประเภทหนึ่ง เพื่อผู้อ่านจะได้ใช้วิจารณญาณเป็นอย่างมากในการค้นหาตรวจสอบและวิเคราะห์ความจริงจากข้อมูลข่าวสารในหนังสือพิมพ์

"จะปฏิเสธไปทำไมครับว่า การเขียนหนังสือพิมพ์นั้นคือการทำงานวรรณกรรมอย่างหนึ่ง ..... แต่วรรณกรรมหนังสือพิมพ์ของแต่ละสังคมหรือแต่ละภาษาก็มี 'ฉันทลักษณ์' ที่ต่างกัน 'ฉันทลักษณ์' หนังสือพิมพ์ฝรั่งแทรกอารมณ์ไว้ระหว่างบรรทัด ในขณะที่ 'ฉันทลักษณ์' หนังสือพิมพ์ไทยประกาศอารมณ์ไว้บนบรรทัดเลย วรรณกรรมก็คือวรรณกรรม ไม่ใช่รายงานทางวิทยาศาสตร์ สังคมควรถูกสอนว่าเราต้องอ่านหนังสือพิมพ์อย่างเดียวกับที่อ่านวรรณกรรม ถ้าเราต้องการความจริงก็ต้องให้สติปัญญาของเราเองไปตรวจสอบและวิเคราะห์ให้เต็มที่ เหมือนกับการค้นหาความจริงอย่างอื่น ๆ ในชีวิต เพราะในโลกนี้ไม่มีความจริงสำเร็จรูปที่สามารถลวกน้ำร้อนปิดฝาแล้วกินได้ในสามนาที จะดีกว่าที่มีวแต่หลอกสังคมว่า หนังสือพิมพ์ที่ดีไม่มีอารมณ์สีสันและไซ้ เพราะถ้าหลอกสำเร็จหนังสือพิมพ์จะทำร้ายสังคมได้มากมายทีเดียว เพราะสังคมจะสับสนระหว่างความจริงกับจินตนาการ" (ฉบับที่ 826, 18 มิถุนายน 2539)

"จับเสือมือเปล่า" หนึ่งในอุดมคติไทยปัจจุบัน

ในปีนี้นิธิได้เขียนแสดงทัศนะเกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติต่างๆ ของผู้คนในสังคมไทยอยู่หลายบทความ ที่น่าสนใจก็ได้แก่ การจับเสือมือเปล่าหรือการทำอะไรแบบสุ่มเสี่ยงที่นิธิเห็นว่าถือเป็นหนึ่งในอุดมคติไทยยุคปัจจุบัน อันเกิดจากการที่สังคมไทยขาดข้อมูล หรือ แม้จะมีข้อมูลอยู่บ้างก็ไม่ได้ได้รับความสนใจจึงใช้การจับเสือมือเปล่าเข้าช่วยในการตัดสินใจ แทน นอกจากนี้การวางแผนไม่ได้ คาดเดาไม่ได้ จัดการด้วยเหตุผลไม่ได้ เพราะความไม่สุจริต และการวินิจฉัยที่ไร้คุณธรรมของคนมีอำนาจทำให้ระบบต่างๆ ขาดเหตุผลในการตัดสินใจ ก็มีผลทำให้คนในสังคมไทยนิยมการจับเสือมือเปล่าด้วย

"ถ้าใครถามผมถึงอุดมคติไทยปัจจุบัน ผมจะบอกอย่างหนึ่งในอุดมคติไทยตามความคิดของผมก็คือการจับเสือมือเปล่าครับ การทำอะไรที่ใหญ่ขนาดใหญ่โครมเบ้อเริ่มมาโดยไม่ต้องลงทุนไม่ว่าจะเป็นทุนทรัพย์, ทุนความเพียร หรือทุนร่างกายเลยนี้เรียกว่าจับเสือมือเปล่า แต่จะว่ามือเปล่าเสียอย่างสิ้นเชิงก็ไม่ได้นะครับ คนที่จะจับเสือมือเปล่าได้จะต้องมีอะไรอยู่สองอย่าง หนึ่งคือ กล้าได้กล้าเสีย และสองมีไหวพริบดี ..... จับเสือมือเปล่าเป็นอุดมคติหรือความไม่ฝันของคนจนๆ ซึ่งไม่ทางจะงายหัวได้ด้วยวิถีปกติ แต่ผมไม่อยากให้นึกถึงความหมายของคนจนคือไม่มีเงินเพียงอย่างเดียว ผมคิดว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่จนข้อมูลด้วย ฉะนั้นการวางแผนอย่างเป็นระบบจึงเกิดขึ้นได้ยาก ถึงอย่างไรจับเสือมือเปลาก็มีเหตุผลที่สุดในสภาพความจนข้อมูลของเรา" (ฉบับที่ 818, 23 เมษายน 2539)

เลิก “ประชาทัศน์” กันเสียที ไม่เห็นมีดีตรงไหน

ส่วนค่านิยมขอบรมประชาทัศน์นั้นก็ถูกนิยามอย่างรุนแรงว่า เป็นสิ่งที่ควรเลิกยึดถือ และไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เอื้อต่อการต่อสู้กับอาชญากรรมในสังคมสมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ดี เป็นเพียงพฤติกรรมที่มุ่งเอาแต่ความสนใจว่าใครประโยชน์ของคนที่เขาประสบพบเห็นอาชญากรรมก็อาจไม่เข้าไปช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ

“เหยื่อของประชาทัศน์มักเป็นคนสิ้นไร้ไม้ตอก ไร้ทั้งทรัพย์ไร้ทั้งอำนาจในสังคมนั้น ๆ เช่น ไอ้ขี้ยาที่ลี้ลิกเล็ขโมยน้อยมานาน , ไอ้ขี้คุกที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้าต้องอาศัยใบบุญของวัด , อดีตเจ้าที่ดินซึ่งถูกยึดทรัพย์ , หรือสมาชิกพรรคที่ถูกตีตกเก้าอี้ ฯลฯ ผมไม่เคยเห็นเคยทราบว่ามีกรลงประชาทัศน์มาเพีย , ผู้ค้ายาเสพติด , ผู้ปั้นหุ่น , บอสซี่จ้อของธนาคาร , อธิบดีขี้จ้อ , นักการเมืองสกปรก ฯลฯ ในเมืองไทยนั้น แม้แต่พระราช หรือผู้สั่งหารประชาชนมือเปล่ายังขึ้นเครื่องบินออกไปหรือเพียงแต่หยุดงานไปเล่นกอล์ฟเลยครับ ..... แม้ว่าผมมีอคติต่อการประชาทัศน์อย่างแรง แต่ผมไม่ได้หมายความว่าประชาชนไม่ควรมีบทบาทอะไรในการปกป้องตนเองจากอาชญากรรมหรือช่วยกันปราบปรามอาชญากรที่ทำร้ายทั้งบุคคลและประชาคมของเราในทางตรงกันข้ามด้วยซ้ำ ผมคิดว่าสังคมที่แยกสมาชิกออกเป็นปัจเจกบุคคลโดยไร้สำนึกต่อความเป็นประชาคมร่วมกันอย่างสังคมไทยมีแนวโน้มจะเป็นมากขึ้น จะไม่มีทางควบคุมปราบปรามอาชญากรรมได้เลย ..... แต่ผู้หญิงร้องขอความช่วยเหลือกลางดึกกลับพากันปิดไฟปิดประตู เพราะไม่อยากยุ่ง หรือเหยื่อถูกทำร้ายขอความช่วยเหลือกลับพากันวิ่งหนีแทนที่จะส่งเสียงหรือ แจ้งตำรวจเพื่อขอความช่วยเหลือซะเลย ครั้นคนร้ายถูกใส่กุญแจมือมาทำแผนประกอบอาชญากรรม กลับพยายามจะไปลงประชาทัศน์เขา จะทำให้อาชญากรรมลดลงได้อย่างไร” (ฉบับที่ 832, 30 กรกฎาคม 2539)

“บุญทำกรรมแต่ง” ช่วยอธิบายส่วนที่พิสูจน์ไม่ได้ของ “ชีวิต” และ “โลก”

นิตยยังได้กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องบุญทำกรรมแต่งด้วยว่า ถือเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณ เพราะการยอมรับปัจจัยที่อยู่เหนือโลกเหนือชาติเหนือภพตามความเชื่อนี้มัน มีส่วนทำให้คำอธิบายเรื่องราวต่างๆ ในโลกนี้ไม่ตื่นเขิน ซึ่งแตกต่างจากวิถีคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่มุ่งแต่การพิสูจน์เชิงประจักษ์

“ถึงกระนั้นก็มีอะไรในประวัติศาสตร์ที่ยังอธิบายไม่ได้ หรืออธิบายได้ไม่หมด และหนึ่งในนั้นก็คือชะตากรรมของเอกบุคคผล ..... ปลายทางของสองแสนกิโลเมตรไม่ใช่เก้าอี้นายกฯ ของทุกคนเสมอไป

ทำไม?... มนุษย์ในสมัยก่อนนั้นเขาอมรับปัจจัยที่อยู่เหนือโลกเหนือชาติเหนือภพว่ามีส่วน
กระทำแก่โลกนี้อย่างสำคัญทีเดียว เพราะฉะนั้น เขาจึงมีคำอธิบายว่าทำไมหมอนั้นจึงถูก
ลือตเตอร์รางวัลที่ 1 และทำไมหมอนั้นจึงถูกทุเรียนหล่นลงหัว ในบางสังคมก็ยกให้แก่เจตนาของ
พระเจ้า ส่วนในสังคมไทยก็ยกให้แก่กรรมหรือชาติก่อน ..... ในยุคใหม่นี้เองต่างหากที่ปัญญาชน
ฝรั่งไปทะเลาะกับพระเจ้า และพยายามสร้างระบบคำอธิบายทุกอย่างให้มีปัจจัยอยู่แต่ในโลกนี้
ชนิดเห็นกันจะจะเลย ตัดเอาปัจจัยที่อยู่พ้นโลกพ้นชาติภพออกไปหมด ข้ายังดูถูกคำอธิบายใดๆ
ที่ไปดึงเอาปัจจัยพ้นโลกพ้นชาติภพมาใช้เสียด้วย แต่เอาเข้าจริงก็อธิบายไม่ได้หมดหรอกครับ
เพราะคำอธิบายที่อาศัยแต่ปัจจัยประเภทเห็นได้จะจะในโลกนี้ทำให้อธิบายทุกอย่างต้นเขินไปหมด
อีกทั้งยังทำให้มนุษย์ลำพองว่าทุกอย่างอยู่ในเงื้อมมือของเราที่จะจัดการได้หมดด้วย นับเป็น
กรรมเก่าของมนุษย์จริงๆ ที่ทำให้เราต้องตกมาอยู่ในโลกแบบนี้" (ฉบับที่ 852, 17 ธันวาคม 2539)

วง "สุกี้" พิธีกรรมสู่ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม

ในปีนับบทความเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่เด่นๆ ของนิธิ คือ บทความที่กล่าวถึงธรรมเนียม
อันเท่าเทียมกันของผู้ร่วมโต๊ะกินสุกี้ในสังคมไทยซึ่งในอดีตเป็นสังคมที่เคยเน้นสถานภาพทางสังคม
ของบุคคลสูงมาก โดยนิธิกล่าวว่า ความแพร่หลายของสุกี้ที่นั่นที่สำคัญไม่ใช่ตัวอาหาร น่าจะ
มาจากวิธีการกินซึ่งทำให้ผู้ร่วมอยู่ในวงสุกี้รู้สึกถึงความเท่าเทียมกัน อย่างน้อยก็เท่าเทียมกัน
ชั่วคราวบนโต๊ะอาหาร ชาวบุชานูของญี่ปุ่นที่เป็นต้นกำเนิดของสุกี้ในไทยก็ไม่ได้มีธรรมเนียม
การกินในลักษณะนี้ และที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะความสัมพันธ์ทางสังคมของไทยเป็นไปในลักษณะ
เน้นสถานภาพน้อยลง

"ถ้าไปสังเกตการกิน 'สุกี้' ก็จะได้เห็นว่า โอกาสที่จะยกใครในโต๊ะให้สูงกว่าหรือต่ำกว่า
คนอื่นนั้นเป็นไปได้ยาก เช่น ถ้าจะต้องเสิร์ฟใครก่อนก็จะทำให้แข่งจีทีตัวแข่งเอาไว้ลับแห่งจน
หมดรส ธรรมชาติของ 'สุกี้' เรียกร้องให้ทุกคนดูแลตัวเองโดยไม่ต้องแคร์ต่อสถานภาพของคนอื่น
วง 'สุกี้' จึงเป็นวงอาหารที่ต่างคนต่างช่วยตัวเองกันหนุนหน้าแต่ก็อย่างเท่าเทียมกัน ..... 'สุกี้' จึง
ได้รับความนิยมแพร่หลายมากในสังคมที่ครั้งหนึ่งเคยเน้นสถานภาพทางสังคมมาก แล้วต่อมา
เกิดความเปลี่ยนแปลงทำให้ต่อล้มเลิกสถานภาพนั้น อย่างน้อยก็เป็นการชั่วคราว วง 'สุกี้' จึงเป็น
พิธีกรรมสำหรับเข้าสู่ความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน" (ฉบับที่ 850, 3 ธันวาคม 2539)

"หนังสืองานศพ" ช่องหายใจของหนังสือที่ไร้ "ตลาด"

อีกบทความหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ บทความที่เกี่ยวกับหนังสืองานศพ นิธิกล่าวว่า
หนังสืองานศพถือเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของไทยอย่างแท้จริง เพราะเพิ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก
ในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 6 เนื้อหาของหนังสืองานศพนั้นมีหลากหลาย เช่น ศาสนา ,

การแพทย์, วรรณคดี, ประชุมพงศาวดาร, เป็นต้น ทำให้ที่ผ่านมานั่งส่องงานศพจึงเป็นคลังแห่งวิชาความรู้ของสังคมไทยในสมัยที่วิชาความรู้ยังไม่สามารถขายได้ในตลาดหนังสือ ในยุคนี้เมื่อการพิมพ์หนังสือต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก เจ้าภาพงานศพจึงไม่ค่อยนิยมแจกหนังสืองานศพเหมือนสมัยก่อน ทว่าก็ยังคงพอมีหนังสืองานศพอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือชีวประวัติและอัตชีวประวัติของคนที่ไม่เด่นดังในสังคม เพราะถ้าเป็นหนังสือชีวประวัติหรืออัตชีวประวัติของคนมีชื่อเสียงจะสามารถพิมพ์ขายในตลาดได้ การที่หนังสืองานศพส่วนใหญ่ในยุคนี้เป็นชีวประวัติหรืออัตชีวประวัติของคนไร้ชื่อเสียงแต่มีความน่าสนใจและมีสาระให้เรียนรู้อยู่มากนั้น นิธิจึงเห็นว่าหนังสืองานศพก็ยังคงได้ทำหน้าที่ที่สำคัญอยู่เหมือนเดิมคือ การเติมเต็มหนังสือที่ไม่มีในตลาดหนังสือให้แก่สังคมนั่นเอง

“ผมเชื่อว่าที่จริงแล้วงานประเภทที่ประวัติของคนธรรมดาอย่างนี้มี ‘ตลาด’ แล้วอย่างแน่นอน เหลือแต่เพียงใจและกินของสำนักพิมพ์ที่กล้าพอจะบุกเบิกตลาดเท่านั้นที่หนังสือประเภทนี้จะเผยแพร่ในสังคมของเราได้ และทำให้เกิดการเขียนที่มีคุณภาพติดตามมามากขึ้น อีกงานสักเท่าไรตลาดจึงจะตามไปปรับภาระจากหนังสืองานศพมาได้ ? ” (ฉบับที่ 843, 15 ตุลาคม 2539)

การศึกษาแบบเผ่าข้าวหลาม

ในด้านการศึกษานี้นิธิยังคงเสนอบทความเรียกร้องให้ปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนในระบบการศึกษาของไทย เช่น เลิกเน้นให้ผู้เรียนท่องจำหรือจดจำแต่ในสิ่งที่ผู้สอนพยายามป้อนให้มาเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาพยายามแสวงหาคำตอบในเรื่องราวต่างๆ ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันครูอาจารย์ก็ควรที่จะร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับลูกศิษย์อยู่ตลอดเวลาด้วย

“เราจัดการศึกษาเหมือนการเผ่าข้าวหลาม คืออยากให้เกิดรูอะไรเราก็ยัดๆ สิ่งนั้นลงไป แล้วก็หวังว่าเด็กจะเป็นอย่างที่เรายัดเอาไว้ เช่น เป็นคนสะอาด, รักระเบียบวินัย, ซื่อสัตย์, รักชาติ, รักความก้าวหน้า, ไม่เอาเปรียบสังคม, มีความสามารถ, ขยัน ฯลฯ เด็กหัวอ่อนก็ขยันรับจนกลายเป็นข้าวหลามที่สอบได้ที่ 1 ไป แล้วในที่สุดเราก็พบว่าเรามีผู้ใหญ่ที่ไม่ได้มีคุณสมบัติอย่างที่เราศึกษายัดเอาไว้เต็มไปหมด ..... การเรียนรู้ไม่ได้หมายถึงพยายามจดจำสิ่งที่ครูพยายามยัดลงไว้ในกระบอกไม้ไผ่ แต่หมายถึงความพยายามจะหาคำตอบด้วยตนเอง และในกระบวนการนี้ก็ก่อให้เกิดคำถามนั้นต่อไปอีกโดยไม่สิ้นสุด ..... ที่ผมพูดว่าโรงเรียนทำลายการเรียนรู้ก็เพราะโรงเรียน, หลักสูตร, การวัดผล, การวางเป้าหมายการศึกษา, การสอน ฯลฯ ล้วนไม่ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ ในขณะที่เดียวกันกลับห้ามปราม, ลงโทษ หรือปิดกั้นความ

อยากรู้ อยากเห็น ของมนุษย์เสียด้วย นานเข้าเด็กก็สูญเสียธรรมชาติส่วนนี้ไป ..... เมื่อปราศจากการเรียนรู้ การศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยของไทยจึงเหลือแต่เพียงการจดจำเทคนิค ซึ่งก็สมกับปรัชญาการศึกษาของไทยที่มองคนเป็นกระบอกไม้ไผ่พอดี" (ฉบับที่ 811, 5 มีนาคม 2539)

"ทำอย่างไรการศึกษาจึงกลายเป็นระบบที่ไม่มีสถาบันใดสถาบันหนึ่งรับผิดชอบ มาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนทุกคนในทุกอาชีพ , ทุกวัย , ทุกสถานะ , ทุกโอกาส เราไม่สามารถมีคนเพียงชนิดเดียวมีอาชีพเป็น 'ครู' ได้อีกแล้ว ทุกคนต้องเป็นครูให้ตัวเองและเป็นครูให้กันและกัน ..... ด้วยเหตุดังนั้น ผมจึงคิดว่า ระหว่างความพยายามจรรโลงอาชีพครูให้สูงไว้ในสังคมกับการสร้างระบบการศึกษาที่ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมเรียนรู้ และทำให้ทุกคนเป็นครูเป็นนักเรียนไปพร้อมกันนั้น น่าจะหันมาสร้างสังคมเรียนรู้กันดีกว่าที่จะฝืนกระแสความเปลี่ยนแปลงโดยการจรรโลงอาชีพครูเอาไว้" (ฉบับที่ 851, 10 ธันวาคม 2539)

สร้าง "ทีมไทย" ในวิถีการศึกษาที่เน้น "สังคม"

ส่วนการทำให้คนไทยสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมหรือเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นิติเห็นว่าวิธีหนึ่งที่น่าจะช่วยให้ได้ก็คือ ทำให้วิถีการศึกษาของไทยทั้งในและนอกห้องเรียน นอกจากจะเน้นความสัมพันธ์ที่เป็นความประพุดิตที่ดีระหว่างบุคคลโดยตรงแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ที่ดีผ่านสถาบันหรือภายในองค์กรด้วย เพราะความสัมพันธ์อย่างหลังนี้ต้องวางอยู่บนกฎระเบียบที่ชัดเจนแน่นอน ตลอดจนทำให้การใช้สิทธิแก่สมาชิกอย่างเท่าเทียม เป็นการทำให้สมาชิกต้องรู้จักรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งก็น่าจะส่งผลให้การรวมกลุ่มรวมตัวของคนไทยยุคใหม่มีประสิทธิภาพพร้อมกับตั้งอยู่บนฐานของสำนึกที่ดีต่อสังคมได้บ้าง

"วัฒนธรรมไทยทั้งหมดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ก็จะเน้นความสัมพันธ์แบบระหว่างบุคคลโดยตรง นับตั้งแต่กิริยามารยาทจนถึงการให้ความสำคัญแก่ลำดับ 'อาวุโส' (ซึ่งไม่ได้หมายถึงอายุเพียงอย่างเดียว) ก็เป็นเรื่องความประพุดิตที่ดีในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยตรงทั้งสิ้น 'มารยาทไทย' เหล่านี้ไม่ใช่ความเสียหายในตัวเอง แต่มันไม่พอสำหรับชีวิตในโลกสมัยปัจจุบันเสียแล้ว ทีมของคนไทยต้องเปลี่ยนไป กลายเป็นทีมที่เกิดขึ้นตามความสมัครใจมากขึ้น ในวิถีการศึกษาไทยจึงต้องมีการเรียนรู้ความสัมพันธ์ที่ดีในสถาบันหรือในองค์กรซึ่งตั้งอยู่บนกฎระเบียบที่ได้ตกลงร่วมกัน ความเสมอภาคมีความสำคัญในความสัมพันธ์ของไทยในศตวรรษนี้ไม่น้อยไปกว่าการรู้จักการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ หรือมารยาทที่รู้สูงรู้ต่ำต่อผู้ใหญ่ ไม่อย่างนั้นแล้วคนไทยสร้างทีมขึ้นเองไม่เป็น นอกจากสมาคมซึ่งไม่มีอะไรทำ , หรือสหกรณ์ซึ่งเจ๊งเสมอ , หรือกลุ่มที่นายอำเภอสั่งให้รวมกันขึ้นมาไว้รอดผู้ว่า ๆ เท่านั้น" (ฉบับที่ 831, 23 กรกฎาคม 2539)

กะละมังพลาสติกนานาชาติ

ในช่วงที่มีการก่อตั้งวิทยาลัยนานาชาติขึ้นเป็นจำนวนมากในประเทศไทย นิธิได้แสดงความคิดเห็นของตนต่อปรากฏการณ์นี้ว่า ไม่มีประโยชน์ต่อการศึกษาของไทยแต่อย่างใด เพราะวิทยาลัยนานาชาติไม่ได้มุ่งสร้างความรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีความคิดต่างๆ ที่หยั่งรากลึกในสังคมไทย เช่น พุทธศาสนา วิธีคิดแบบชาวนาและชาวบ้านของไทย ฯลฯ และเมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่น่าที่จะเข้ามามีส่วนในการยกระดับคุณภาพให้แก่การศึกษาของไทยได้อย่างแท้จริง ในขณะที่ก็ไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่แวดวงวิชาการของตะวันตกเช่นกัน นอกจากนี้ยังไม่น่าจะเป็นการลงทุนเชิงธุรกิจที่คุ้มค่างบเงินที่เสียไปของเจ้าของกิจการอีกด้วย เหตุผลก็คือวิทยาลัยนานาชาติมีค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนที่แพง ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้าของตนจึงมีจำกัดในประเทศไทย และในจำนวนที่จำกัดนี้ก็ยังมีวิทยาลัยนานาชาติคู่แข่งอื่นๆ อีกมากมายที่พยายามเข้ามาแย่งคนกลุ่มนี้ไปเป็นนักศึกษาหรือลูกค้าของตน

“มองในแง่วิชาการแบบฝรั่ง ก็ดูเหมือนวิทยาลัยนานาชาติไม่ได้มุ่งจะสร้างคุณูปการอะไรเป็นพิเศษแก่วิชาการของโลกตะวันตก เช่น แม้ว่ามาตั้งในเมืองไทย และใช้ภาษา 'สากล' ในการศึกษา แต่ก็ไม่มีวิทยาลัยนานาชาติแห่งใดใฝ่ฝันที่จะสถาปนาตนเองขึ้นเป็นนครหลวงของไทย คดีศึกษาของโลก, ไม่มีใครคิดจะเอาดีทางความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาของโลกที่สาม, ไม่มีใครคิดจะอุทิศความรู้แก่การต่อสู้กับเอตส์ในโลกที่สาม ฯลฯ ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่ต้องมาตั้งในประเทศไทย นอกจากเพื่อขายสินค้าของตัวในตลาดท้องถิ่นได้ง่ายเท่านั้น แม้ด้วยเหตุผลการตลาดเช่นนี้ก็ยังไม่คุ้ม เพราะดังที่กล่าวแล้วว่าเป็นการประกอบกิจการที่ไม่มีอนาคตทางธุรกิจเอาเลย เนื่องจากลูกค้ามีจำกัดและการแข่งขันสูงมาก ฉะนั้น ในที่สุดวิทยาลัยนานาชาติจึงกลายเป็นเพียงกะละมังพลาสติกไว้แถมไปกับที่ดินในโครงการริมทะเลหรือริมน้ำเท่านั้น” (ฉบับที่ 804, 16 มกราคม 2539)

“ความรู้สึกทางสังคม” สิ่งที่หายไปในการเดินเทียนของไทยปัจจุบัน

เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนายังเป็นสิ่งทีมนิธิให้ความสำคัญไม่แพ้เรื่องอื่นๆ บทความด้านศาสนาของเขาในปีนี้น่าสนใจใจก็ได้แก่ บทความที่กล่าวถึงพิธีกรรมเดินเทียนหรือเวียนเทียนรอบพระอุโบสถในวันสำคัญทางพุทธศาสนาในสังคมไทยสมัยนี้ว่า ไม่ให้ความรู้สึกทางสังคมเหมือนในอดีต เพราะไม่ทำให้ผู้ที่ร่วมเดินเทียนด้วยกันมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างการเดินเทียน ในขณะที่พิธีเดินเทียน (ที่นิธิได้มีโอกาสไปสัมผัสมาไม่นานก่อนหน้าที่จะเขียนบทความนี้) ในหลวงพระบางซึ่งเป็นเมืองที่มีความเกี่ยวพันทางวัฒนธรรมกับสังคมไทยมาอย่างยาวนานนั้น ยังคงรักษาบรรยากาศของการมีส่วนร่วมต่อกันของผู้คนที่อยู่ในพิธีเดินเทียนเอาไว้ได้อย่าง

เหนียวแน่น การที่พิธีกรรมเดินเทียนของไทยแปรเปลี่ยนไปเช่นนี้ นิธิเห็นว่า คงเป็นเพราะพิธีกรรมทางศาสนาของไทยได้พัฒนาไปในทางตอบสนองต่อบัจเจกบุคคลซึ่งเป็นทัศนคติที่ครอบงำคนไทยปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้สึกทางสังคมจึงลดบทบาทลงไปอย่างมากในศาสนาพิธีของไทย ผิดกับในประเทศลาวที่ทัศนคติแบบบัจเจกยังมีอิทธิพลต่อคนลาวค่อนข้างน้อย ศาสนาพิธีในลาวจึงยังไม่ได้พัฒนาเพื่อตอบสนองผู้คนไปในแนวทางนี้

“ในเมืองไทย แม้ว่าชุมชนที่สามารถสัมผัสจับต้องได้กำลังสลายไปเรื่อยๆ แต่ความรู้สึกทางสังคมที่ศาสนาพึงมอบให้ก็ยังมีความสำคัญอยู่เหมือนเดิม แม้ไม่ใช่เพื่อแบ่งปันดอกไม้บูชาพระอย่างในหลวงพระบาง แต่ศาสนาต้องทำให้เกิดความรู้สึกทางสังคมที่ต้องอาศัยจินตนาการกว้างและลึกยิ่งขึ้นไปกว่าการมองเห็น การเดินเทียนต้องทำให้คนรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับแรงงานเด็กในโรงงานนรก , กับชาวชนบทที่ถูกแย่งทรัพยากร , กับผู้ด้อยโอกาสและผู้เสียเปรียบโดยทั่วไป เพราะถ้าชาวพุทธเล่นหุ้นโดยหวังกำไรเพียงอย่างเดียวโดยไม่เคยคำนึงถึงมิติทางศีลธรรมของวิสาหกิจนั้นๆ เลย เช่น กิจการนั้นใช้แรงงานเด็กอย่างทารุณในประเทศหรือนอกประเทศบ้างหรือไม่ , กิจการนั้นทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่ , กิจการนั้นทำการค้าอย่างเป็นธรรมหรือไม่ ฯลฯ แล้ว คำสอนเรื่องความเมตตาจะมีประโยชน์อะไรมากไปกว่าการเติมบาตรให้เต็มเท่านั้น” (ฉบับที่ 810, 27 กุมภาพันธ์ 2539)

“ภาวะ” ร่วมกันของชาวพุทธไทย ต้องอธิบายหลักธรรมเป็นคำตอบ แก่ชีวิตยุคใหม่

นอกจากนี้ก็ยังมีความที่กล่าวถึงการใช้วิจารณ์ญาณในการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในสังคมสมัยใหม่ให้เหมาะสม เช่น จะใช้อุเบกษาที่ถูกต้องก็ต้องไม่ยื่นหยัดเคียงข้างการกระทำของคนบางคนที่เป็นญาติ ผู้มีพระคุณ หรือเพื่อนสนิท ถ้าการกระทำนั้นเป็นไปโดยไม่ยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือสังคม เป็นต้น แต่ทั้งนี้หน้าที่ในการตีความพระธรรมคำสอนต่างๆ เพื่อให้นำมาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมนั้น ก็จะต้องถูกทำให้เป็นภารกิจสำคัญของทั้งพระ นักปราชญ์ทางพุทธศาสนา และบุคคลอื่นๆ ในพุทธบริษัท อย่างจริงจังด้วย

“ความยึดมั่นสัจย์ซื่อต่อเพื่อนหรือผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะยามที่เขาตกทุกข์ได้ยากนี้เป็น ‘คุณธรรม’ แบบไทย และเป็นที่ยอมรับของนักปราชญ์ไทยโดยแท้ ..... แต่ปัญหาก็คือ ความจงรักต่อมิตรและผู้มีคุณเช่นนี้มีขีดจำกัดหรือไม่ ระหว่างประโยชน์ของมิตรและประโยชน์ของส่วนรวมจะเลือกอย่างไร ..... คำอธิบายอุเบกษาในพรหมวิหารสี่ของพระเดชพระคุณพระธรรมปิฎกที่ผมรู้สึกประทับใจมาก ท่านอธิบายว่า อุเบกษาคือการพิจารณาให้เกินขั้นระดับบุคคลไปสู่เหนือระดับบุคคล เช่น ระดับสังคม เป็นต้น ธรรมข้ออื่นในพรหมวิหารสี่จึงมีความ

จำกัดที่อุเบกขา กล่าวคือ จะเมตตาเกื้อกูลญาติมิตรก็ต้องไม่เสียประโยชน์สังคม เป็นต้น ....
 ผมจึงรู้สึกประทับใจคำอธิบายของท่านเจ้าพระคุณธรรมปิฎกในเรื่องอุเบกขาเป็นอันมาก ภาวະที่
 จะอธิบายพระธรรมคำสอนให้มีนัยสำคัญต่อชีวิตของโลกปัจจุบันเป็นเรื่องใหญ่ ทำไม่ได้ง่าย ๆ
 เพียงด้วยการไปเอามุมมองทางวิทยาศาสตร์หรือมุมมองของฝรั่งมาเป็นหลักสำหรับอธิบาย
 พระพุทธศาสนาอย่างที่ได้ทำกันมานาน ถ้าเราไม่ประสบความสำเร็จที่จะทำให้พระพุทธศาสนา
 เป็นคำตอบแก่ชีวิตของคนสมัยปัจจุบัน พระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็จะเหลือแต่เพียง
 พิธีกรรม อิทธิปาฏิหาริย์ และพุทธพาณิชย์เท่านั้น จะวางอุเบกขากันอย่างไรดี ? " (ฉบับที่ 834,
 13 สิงหาคม 2539)

สรุป

ในปีนี้บทความของนิธิก็ยังคงกล่าวถึงเรื่องราวที่มีความสำคัญ แต่ไม่ค่อยได้รับความสนใจ
 จากคนส่วนใหญ่อยู่เช่นเดิม ได้แก่ การคัดค้านกรมธนารักษ์ที่มีความคิดจะจัดสร้างเครื่องทรง
 ใหม่ถวายแด่พระแก้วมรกต , การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีศีลธรรมของคนไทยในการ
 ขายเสียง , การกระตุกเตือนภาครัฐโดยเฉพาะฝ่ายการเมืองว่าควรมีความรอบคอบให้มากกว่า
 ที่เป็นอยู่ในการออกกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียในอนาคต ,
 การเรียกร้องให้มีการเพิ่มบทบาทแก๊งถิ่นต่างๆ ทั่วไทยในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 ตามพื้นที่ของท้องถิ่นนั้นๆ , การเสนอให้สังคมไทยมองการทำงานของสื่อหนังสือพิมพ์ว่าเป็น
 การทำงานวรรณกรรมอย่างหนึ่ง จึงควรอ่านหนังสือพิมพ์เหมือนอ่านงานวรรณกรรม ทั้งนี้เพื่อให้
 คนไทยได้ใช้สติปัญญาวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารจากสื่อหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ จะได้
 ไม่เชื่อในสิ่งที่สื่อประเภทนี้นำเสนออย่างง่าย ๆ เช่นที่ผ่านมา , การตำหนิอย่างรุนแรงต่อการรุม
 ประชาทัณฑ์ผู้ต้องหาในคดีต่างๆ เพราะนอกจากจะเป็นการรุมทำร้ายเฉพาะผู้ต้องหาที่ไร้เงินหรือ
 อำนาจ แล้ว ยังไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้นต่อการป้องกันการก่ออาชญากรรมในสังคม ,
 เป็นต้น

สำหรับประเด็นที่นิธินำมาใช้วิพากษ์วิจารณ์ผ่านบทความของเขาในปีนี้นั้น ยังคงเป็น
 ประเด็นทางด้านสังคม - วัฒนธรรมมากที่สุดอยู่เช่นเดิม ได้แก่ การชี้ให้เห็นว่าความนิยมของ
 คนไทยที่มีต่อการกินสุกนั้นอาจสะท้อนถึงความสัมพันธ์ในสังคมไทยว่าเริ่มเน้นสถานภาพทาง
 สังคมน้อยลงกว่าในอดีต , การวิจารณ์ระบบการศึกษาของไทยที่เน้นแต่จะป้อนข้อมูลแก่ผู้เรียน
 แล้วให้ไปท่องจำกันเอาเองว่า เป็นการศึกษาแบบเผาข้าวหลามที่อยากจะช่วยพัฒนาระบบ
 ความคิดเชิงสร้างสรรค์แก่ผู้เรียนได้ , การแสดงความรู้สึกเสียใจที่การเดินทางเที่ยวหรือการ
 เวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนาของไทยในปัจจุบัน ไม่สามารถให้ "ความรู้สึกทางสังคม" แก่

ผู้ที่มาร่วมในพิธีดังกล่าวได้มากเช่นเดียวกับในอดีต เป็นต้น ส่วนประเด็นทางด้านการเมืองนั้นก็ ได้แก่ การดำเนินนโยบายพัฒนาของรัฐที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันว่า ไม่เคยให้ความสำคัญแก่ผู้หญิง และกิจกรรมของพุทธศาสนาเลย , การเสนอให้สร้างวินัยหรือกฎหมายต่างๆ ของไทยในอนาคต ว่าควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความมีน้ำใจหรือความเอื้ออาทรต่อกันของผู้คน , การกล่าวถึง นักการเมืองไทยว่าชาติวิสัยทัศน์ (หรือความสามารถในการเชื่อมโยงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน สังคมไทยได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้มองหามองหาหนทางแก้ไขปัญหาที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบนี้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ) จนไม่สามารถเป็นผู้นำที่มีคุณภาพมากเพียงพอที่จะพาสังคมไทยก้าวหน้า ไปอย่างเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคปัจจุบัน , เป็นต้น ในขณะที่ ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจที่นินทาเขียนในบทความของเขาน้อยที่สุด ก็ ได้แก่ การย้ำอีกครั้งถึง ความสำคัญของการพัฒนาตลาดภายในของไทยให้มีความเข้มแข็งหรือมีกำลังซื้อที่สูงขึ้น , การแสดงความสงสัยต่อระบบทุนนิยมว่า ไม่น่าจะปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดความ ก้าวหน้าทางปัญญาหรือทางวิชาการต่างๆ ได้จริง เหมือนอย่างที่ผู้ที่ได้ประโยชน์จากระบบนี้ พยายามทำให้คนทั่วไปเข้าใจกัน , เป็นต้น

ปี 2540

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2540

ด้านการเมือง

จากความล้มเหลวในการบริหารประเทศทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาล จนทำให้เกิดวิกฤติศรัทธาในตัวของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ที่มีนโยบายไม่แน่นอนในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ รวมทั้งการขาดเสถียรภาพทางการเมืองภายในพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคความหวังใหม่เอง โดยมีการแย่งกันเป็นรัฐมนตรีทุกครั้งที่มีการปรับคณะรัฐมนตรี สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะชนชั้นกลางเกิดความไม่พอใจในรัฐบาลชุดนี้เป็นอย่างมาก ไม่ต่างไปจากรัฐบาลของนายบรรหาร ก่อหน่น้ำหรืออาจจะมากกว่าด้วยซ้ำ จนต้องออกมาชุมนุมเดินขบวนขับไล่เป็นระยะๆ โดยกลุ่มที่ดูจะมีพลังและเรียกร้องความสนใจจากสื่อมวลชนและประชาชนได้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ก็คือมือคนชั้นกลางที่ชุมนุมกันที่ถนนสีลม สุดท้ายเมื่อทนเสียงขับไล่ที่มากขึ้นทุกขณะไม่ไหว พล.อ.ชวลิตก็ตัดสินใจลาออกตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน เป็นผลให้มีการจับข้อจัดตั้งรัฐบาลกันอย่างซุลมุน ระหว่างขั้วรัฐบาลเดิมที่นำโดยพรรคใหญ่ 2 พรรคคือพรรคความหวังใหม่กับพรรคชาติพัฒนา กับขั้วฝ่ายค้านเดิมที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติไทย ฝ่ายแรกนั้นสนับสนุน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ขณะที่ฝ่ายหลังสนับสนุนนายชวน หลีกภัย แต่ในที่สุด พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ก็สามารถสลายขั้วของรัฐบาลเดิม โดยดึงพรรคกิจสังคม พรรคเสรีธรรม และ 12 ส.ส.ของพรรคประชากรไทยหรือที่รู้จักกันเป็นอย่างดีภายหลังในชื่อ “กลุ่มงูเห่า” ภายใต้การนำของนายวัฒนา อัศวเหม ออกมาตั้งรัฐบาลร่วมกับฝ่ายค้านเดิมได้สำเร็จ ส่งผลให้นายชวนได้เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ท่ามกลางความพอใจของประชาชนส่วนใหญ่ที่ฝากความหวังกับทีมเศรษฐกิจของพรรคประชาธิปัตย์

ในรอบปีนี้ยังมีความเคลื่อนไหวครั้งสำคัญเกี่ยวกับการปฏิรูปการเมืองด้วยคือ ในระหว่างวันที่ 4 -10 กันยายน หรือประมาณสองเดือนก่อนหน้าที่รัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ จะก้าวลงจากอำนาจนั้น ได้มีการเปิดประชุมรัฐสภาเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญที่ ส.ส.ร.ได้ร่างขึ้นจากการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นจำนวนมาก ในระหว่างการประชุมดังกล่าวมีกระแสต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ส.ส.ร.จากกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านบางส่วนที่เคลื่อนไหวในนามสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ภายใต้การสนับสนุนของนายชูวงศ์ ฉายะบุตร ปลัดกระทรวงมหาดไทย และนายเสนาะ เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่ก็ไม่สามารถต้านทานกระแสความ

ต้องการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ของประชาชนเกือบทั้งประเทศ ซึ่งใช้สัญลักษณ์สีเขียวมาเป็นเครื่องแสดงความต้องการรวมทั้งการชุมนุมและการเดินขบวนสนับสนุนได้ สุดท้ายนายเสนาะก็ต้องลุกขึ้นแสดงความเห็นขอร่างรัฐธรรมนูญร่วมกับสมาชิกวุฒิสภาคนอื่นอีก 578 คน จากจำนวนทั้งหมด 649 คน จากนั้นในวันที่ 11 ตุลาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยและให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษามีผลบังคับในวันเดียวกันนั่นเอง ประเทศไทยจึงได้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่จะนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองต่อไป

ส่วนเหตุการณ์ทางการเมืองที่กลายเป็นข่าวดังอีกเหตุการณ์หนึ่งก็คือ เกิดคดีลอบวางระเบิดนางบีทมา เพื่อประยุร มารดาของนางคมคาย พลบุตร ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ โดยคดีนี้มีนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นหลายคนเป็นผู้ต้องหา ซึ่งนายสิทธิพร ขำอาจ หรือ "จ่ามี" ส.ส.กรุงเทพฯ พรรคเดียวกับนางคมคายก็อยู่ในกลุ่มนี้ด้วย

ขณะที่ในแวดวงราชการก็มีเสียงครหาเกี่ยวกับการทุจริตการจัดซื้อครุภัณฑ์ในกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2540 มูลค่ากว่า 10,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นโครงการจัดทำให้กับโรงเรียนประถมและมัธยมจำนวนกว่าหมื่นโรงทั่วประเทศ และต่อมาได้มีการยกเลิกสัญญาการซื้อขายโปรแกรม (ซอฟต์แวร์) บริหารสถานศึกษา มูลค่ากว่า 500 ล้านบาท ที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดซื้อในโครงการดังกล่าว เพราะถูกพิสูจน์ได้ว่ามีเล่ห์กลการซื้อของที่ซับซ้อน และที่สำคัญคุณภาพของซอฟต์แวร์นั้นต่ำ แต่ราคาสูงเกินจริงถึง 20 เท่าตัว

ด้านเศรษฐกิจ

ปี 2540 ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจของไทยได้เข้าสู่ขั้นวิกฤติอย่างเต็มตัว เพราะรัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการทำให้สภาพการคลังของประเทศตกต่ำลงจนถึงขีดสุด สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งของการบริหารเศรษฐกิจที่ผิดพลาดของรัฐบาล พล.อ.ชวลิต มาจากการที่ปล่อยให้ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้เงินคงคลังอย่างประมาทเงินเหลือในการแทรกแซงการซื้อขายเงินบาทในต่างประเทศเพื่อรักษาเสถียรภาพค่าเงินบาทไว้ จนทำให้เงินคงคลังหมดไปหลายแสนล้านบาท เพราะในที่สุดก็ไม่สามารถรักษาเสถียรภาพค่าเงินบาทเอาไว้ได้ และเมื่อถึงค่าเงินบาทไว้ไม่อยู่ก็ต้องประกาศปรับอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตะกร้าเงินมาเป็นระบบลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม ปรากฏว่าหลังประกาศให้เงินบาทลอยตัวค่าเงินบาทได้ลดต่ำลงอย่างรุนแรงต่อเนื่องไปอยู่ที่กว่า 40 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ จากเดิมก่อนประกาศเงินบาทลอยตัวอยู่เพียงที่ 26 - 27 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ทำให้ต่อมาในวันที่ 5 สิงหาคม นายทง พิทยะ ซึ่งมารับ

ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแทนนายอานวย วิมลวรรณ ก็ได้ประกาศขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือไอเอ็มเอฟ ซึ่งหลายคนได้กล่าวเปรียบเปรยว่าเปรียบเสมือนประเทศไทยได้สูญเสียเอกอัครราชทูตเศรษฐกิจเพราะต้องทำตามเงื่อนไขที่ทางไอเอ็มเอฟวางไว้อย่างเคร่งครัด ในการให้การช่วยทางการเงินต่อประเทศไทยไอเอ็มเอฟได้ร่วมกับอีก 13 ชาติอนุมัติปล่อยเงินกู้ให้กับประเทศไทยเป็นเงิน 17,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยเงื่อนไขสำคัญที่ไอเอ็มเอฟยื่นต่อไทยก็คือ ต้องปฏิรูปสถาบันการเงินหรือไฟแนนซ์ให้แข็งแกร่ง จึงนำไปสู่การระงับกิจการไฟแนนซ์ชั่วคราวอีก 42 แห่ง หลังจากวันที่ 27 มิถุนายน 2540 ทางกรมได้ประกาศให้ไฟแนนซ์ 16 แห่ง ระงับกิจการชั่วคราวและต้องทำการฟื้นฟูกิจการไปแล้ว จำนวนไฟแนนซ์ที่ถูกระงับกิจการจึงมีเพิ่มเป็น 58 แห่ง จากนั้นวันที่ 8 ธันวาคม 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ได้เข้ามาบริหารประเทศต่อจากรัฐบาลของ พล.อ.ชวลิต แล้ว กระทรวงการคลังร่วมกับองค์กรเพื่อการปฏิรูปสถาบันการเงิน (ปรส.) ได้ประกาศผลการพิจารณาแผนฟื้นฟูของไฟแนนซ์ทั้ง 58 แห่ง ปรากฏว่าได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินการเพียงแค่ 2 แห่งเท่านั้น ส่วนอีก 56 ไฟแนนซ์ถูกปิดอย่างถาวร กล่าวโดยสรุปก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับสถาบันการเงินและปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมอื่นๆ ในปีนี้ได้ส่งผลกระทบต่อการทำธุรกิจเกือบทุกแขนงภายในประเทศ จนทำให้กิจการหลายพันแห่งต้องปิดตัวเองลง ส่วนกิจการที่อยู่รอดได้นั้นไม่ลดจำนวนพนักงานก็ต้องลดเงินเดือนพนักงานลง ทำให้มีผู้ว่างงานและผู้ถูกเลิกจ้างทั่วประเทศเป็นจำนวนนับล้านคนสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนไทยเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

ด้านสังคม – วัฒนธรรม

วันที่ 26 เมษายน ได้เกิดเหตุการณ์สยองขวัญคนไทย เมื่อมีการพบศพพ่อ แม่ และลูกๆ ครอบครัวบุญทวี พร้อมกัน 5 ศพ ภายในบ้านของครอบครัวนี้ โดยศพของพ่อและลูกๆ 3 คนนั้นถูกแขวนคอห้อยอยู่ใต้ราวบันไดภายในบ้าน และหลังจากเกิดเหตุไม่ถึง 1 เดือนเจ้าหน้าที่ตำรวจก็สามารถตามจับตัวฆาตกรในคดีนี้ได้คือนายทองคำดี เรืองกุล วัย 22 ปี และนายสงกรานต์ แก้วอุบล อายุ 19 ปี โดยนายทองคำดีให้การรับสารภาพอย่างไม่สะทกสะท้านว่าเป็นผู้ลงมือจับนายประภาส บุญทวี และลูกๆ อายุ 11 -13 ปี มัดมือและเท้าแขวนคอทีละคนด้วยตนเอง เพราะแค้นที่นายประภาสไม่ยอมชดใช้หนี้ ส่วนนายสงกรานต์เป็นเพียงลูกน้องที่คอยปฏิบัติตามคำสั่ง ต่อมาวันที่ 30 ตุลาคม ศาลจังหวัดสงขลาพิพากษาให้ประหารชีวิตจำเลยทั้งสองคนในคดีนี้ แต่นายสงกรานต์รับสารภาพจึงได้รับการลดโทษเหลือจำคุกตลอดชีวิต ขณะที่นายทองคำดีไม่ได้รับการลดหย่อนโทษ

วันที่ 11 กรกฎาคม เกิดเพลิงไหม้สาเหตุจากแก๊สระเบิดที่โรงแรมรอยัล จอมเทียน รีสอร์ท พัทยา ซึ่งเป็นอาคารสูงถึง 15 ชั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจดับเพลิงนับร้อยนายต้องใช้เวลามากกว่า 1 วันเต็มๆ จึงสามารถควบคุมเพลิงไว้ได้ แต่ตัวอาคารโรงแรมก็ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก มีผู้เสียชีวิตในเหตุเพลิงไหม้ที่ร้ายแรงที่สุดในรอบปีนี้ถึง 91 คน และบาดเจ็บอีก 43 คน โดยถ้าระบบป้องกันอัคคีภัยและการเตรียมการบันไดหนีไฟของทางโรงแรมรอยัลฯ ได้มาตรฐาน จำนวนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตน่าจะต่ำกว่านี้มาก

ส่วนเหตุการณ์เศร้าสลดอีกเหตุการณ์หนึ่งในปีนี้ก็คือ เครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ตามขบวนเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตกที่บ้านโต๊ะโมะ ตำบลภูเขาทอง อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 19 กันยายน ทำให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เสียชีวิตถึง 14 คน และบาดเจ็บอีก 7 คน

ในปีนี้ได้เกิดเหตุการณ์ที่กลายเป็นการหลอกลวงครั้งใหญ่ต่อคนไทยทั่วประเทศ เมื่อมีผู้อ้างตัวเองว่าชื่อ "วิโรจน์" เป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของท่าอากาศยานกรุงเทพฯ หรือสนามบินดอนเมือง ได้โทรศัพท์เข้าไปในรายการวิทยุ "ร่วมด้วยช่วยกัน" เพื่อขอสรรเสริญวีรกรรมที่เขาได้พบเห็นมาของคนขับรถแท็กซี่ชื่อ "สมพงษ์ เลือดทหาร" ที่นำเงินสด เช็คและโฉนดที่ดินของนักธุรกิจชาวฝรั่งเศส มูลค่ารวมทั้งสิ้นเกือบ 20 ล้านบาทที่ลืมไว้ในรถของนายสมพงษ์ ไปส่งคืนให้เจ้าของถึงสนามบินดอนเมืองได้ทันก่อนที่จะขึ้นเครื่องบินบินกลับไปฝรั่งเศส การบอกเล่าของนายวิโรจน์นี้ทำให้นายสมพงษ์กลายเป็นคนดังในพริบตา และได้รับการยกย่องชมเชยเป็นอย่างมากในพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต จนหน่วยงานราชการและองค์กรต่างๆ รวมทั้งผู้มีชื่อเสียงในวงสังคมชั้นสูงหลายคนต่างพากันออกมาประกาศว่าจะมอบรางวัลเพื่อตอบแทนความดีแก่นายสมพงษ์อย่างต่อเนื่อง แต่ต่อมามีความจริงก็ได้ถูกเปิดเผยว่า นายวิโรจน์นั้นแท้จริงแล้วก็คือนายสมพงษ์ที่โทรศัพท์เข้าไปในรายการ "ร่วมด้วยช่วยกัน" ด้วยการดัดเสียงเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงสั่งดำเนินคดีนายสมพงษ์ข้อหาฉ้อโกงประชาชน และศาลได้พิพากษาให้จำคุก 1 ปี 6 เดือน พร้อมกับต้องคืนเงินจำนวนกว่า 2 ล้านบาท ให้แก่ผู้หลงเชื่อ นายสมพงษ์มอบเงินเป็นรางวัลให้ก่อนหน้า

สำหรับวงการบันเทิงในปีนี้มีเหตุการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดที่กลายเป็นข่าวอื้อฉาวหลายครั้ง ได้แก่ น.ส.กุดณัฐ ปรียะวัฒน์ หรือ "น้ำฝน" นักแสดงสาวชื่อดัง ถูกจับกุมในข้อหา "ราชันวิสิคฮอลล์" หลังจากผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้นพบว่ามีการเสพยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีนอยู่ในร่างกาย , นายทัช ณ ตะกั่วทุ่ง นักร้องนักแสดงวัยรุ่นชื่อดัง โดนจับคดีกัญชา ศาลตัดสินจำคุก

3 เดือน แต่รองลงอาญาและคุมความประพฤติ 2 ปี , นายอนุรักษ์ หีบทอง หรือ ปีด แบล็คแคท”
โดนจับคดีเฮโรอีน ศาลตัดสินจำคุก 3 เดือน แต่รองลงอาญาและคุมความประพฤติ 2 ปี เช่นกัน

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ในปี 2540

ด้านการเมือง

ตารางที่ 13 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางการเมืองปี 2540

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	2	14.29
2. ระบอบการเมืองการปกครอง	2	14.29
3. รัฐบาล	6	42.85
4. อื่นๆ		
4.1 พรรคการเมือง	1	07.14
4.2 นักการเมือง	2	14.29
4.3 การเมืองต่างประเทศ	1	07.14
รวม	14	100.00

นิตยั้งคงเขียนบทความทางการเมืองมากรองลงมาจกบทความด้านสังคม – วัฒนธรรม โดยในปีนีเขาให้ความสำคัญต่อการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐบาลมากเป็นพิเศษถึง 6 บทความ ซึ่งบทความดังกล่าวมีประเด็นที่เด่น ๆ ได้แก่ การดำเนิน พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่ออกคำสั่งคืนบ้านาญแก่ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ผู้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดความสูญเสียทางการเมืองในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 , การวิจารณ์ศูนย์เฉพาะกิจฯ ของ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ว่าตั้งขึ้นมาให้เสียงประมาณแผ่นดินโดยไร้ประโยชน์ต่อประชาชนอีกทั้งยังขัดต่อบรรยากาศของสังคมประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง , การอธิบายให้เข้าใจว่า ทำไมการเสนอแนะรายการอาหาร “โครงไก่ต้มพริก” ของนายสมิคร สุนทรเวช รองนายกรัฐมนตรี แก่ประชาชนในยามเศรษฐกิจของประเทศฝืดเคือง จึงโดนเยาะเย้ยเสียดสีจากสังคม ทั้งๆ ที่โครงไก่ต้มพริกเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย รสชาติอร่อยและที่สำคัญทำจากส่วนผสมที่มีราคาถูกลง , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านการเมือง

ชาวตุลาฯ เดือดอีกครั้ง หลังปูนบำนาญ “ณรงค์ กิตติขจร”

เมื่อ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ลงนามคำสั่งในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมว่า เห็นควรลดโทษ พล.อ.ณรงค์ กิตติขจร ที่เคยถูกไล่ออกจากราชการเพราะมีส่วนพัวพันกับการเสียชีวิตของประชาชนเมื่อคราววิกฤติการณ์ทางการเมืองสมัย 14 ตุลาคม 2516 โดยให้เหลือโทษเพียงให้ออกจากราชการแต่ไม่งดบำนาญ แล้วต่อมาคำสั่งนี้ได้รับการเผยแพร่จากสื่อมวลชน จนเป็นเหตุให้ พล.อ.ชวลิต ถูกโจมตีอย่างหนักจากหลายๆ ฝ่ายโดยเฉพาะเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยและกลุ่มคนเดือนตุลาคม นิธิเองก็ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ด้วย โดยกล่าวว่า คำสั่งของ พล.อ.ชวลิตดังกล่าวถือเป็นคำสั่งที่แย่มาก เพราะไม่มีเหตุผลอธิบายลบล้างความผิดตามคำสั่งเก่า นอกจากนี้นิธิยังได้พยายามอธิบายถึงสาเหตุเบื้องลึกที่สังคมไม่ยอมรับในคำสั่งนี้ว่า คำสั่งนี้อาจเป็นความพยายามของรัฐที่จะสร้างประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516 ขึ้นมาใหม่ แต่เพราะยังไม่มี การสร้างความทรงจำร่วมกันของทั้งสังคมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516 ทั้งๆ ที่เหตุการณ์นี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย ดังนั้น การสร้างประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516 ด้วยคำสั่งเพียงสั้นๆ ที่ไม่มีคำอธิบายอันมีเหตุผลน่าเชื่อถือของ พล.อ.ชวลิต จึงไม่น่าแปลกใจที่จะถูกคัดค้านอย่างหนัก

“ในแง่หนึ่ง ประวัติศาสตร์เป็นข้อตกลงของสังคมว่าจะจดจำอดีตให้เชื่อมโยงไปกับปัจจุบันและอนาคตของตัวอย่างไร การแย้งซึ่งกันกำหนดประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญเท่ากับการแย้งซึ่งกันกำหนดปัจจุบันและอนาคต สังคมไทยยังไม่สามารถมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะจดจำ 14 ตุลาคมอย่างไร เพราะเหตุดังนั้นจึงไม่มีอนุสาวรีย์ 14 ตุลา เพราะไม่รู้ว่าจะทำรูปอะไรดี ในขณะที่เดียวกันเพราะไม่มีความทรงจำร่วมกัน 14 ตุลาจึงเป็นดินแดนแห่งความขัดแย้ง ใครแตะอะไรในดินแดนนี้ก็ต้องพร้อมจะปะทะกับคนอื่นด้วย หวังว่าท่านรมต.กลาโหมจะรู้เรื่องดี ” (ฉบับที่ 868, 8 เมษายน 2540)

ผู้สู่วัยถูกลูกหลานทอดทิ้ง บ้านพักคนแก่ไม่ใช้การแก้ที่ต้นเหตุ

นิธิยังได้เขียนบทความเสนอแนะต่อแนวคิดของ พล.อ.ชวลิต ที่จะสนับสนุนให้มีบ้านพักคนชราทุกจังหวัดของประเทศ ตามที่นายกรัฐมนตรีท่านนี้ได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนไว้หลังจากไปเยี่ยมเยียนคนชราในวันผู้สูงอายุ โดยนิธิกล่าวว่า แนวคิดในเรื่องนี้ของ พล.อ.ชวลิต ได้สะท้อนให้เห็นว่ามีความเข้าใจนัยของปัญหาการทอดทิ้งคนชราที่ยากจนของลูกหลานอันเนื่องมาจากการล่มสลายของครอบครัวและเกษตรกรรมขนาดเล็ก โดยเล็งเห็นความจำเป็นที่ภาครัฐจะต้องเข้ามา

รับหน้าที่ดูแลคนชราแทนครอบครัวและชุมชน แต่ภาครัฐก็คงจะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ไม่ทั่วถึงอยู่ดี เพราะการมีบ้านพักคนชราอยู่ทุกจังหวัดไม่ใช่ทางแก้ไขปัญหานี้ได้ทั้งหมด เช่น ในความเป็นจริง คนที่จนจริงๆ ก็ไม่ใช่ว่าจะเข้าไปเป็นสมาชิกของบ้านพักคนชราได้โดยง่าย เป็นต้น ดังนั้นนิตจึงเห็นว่าสิ่งที่สมควรทำยิ่งกว่าก็คือรัฐบาลต้องมีนโยบายที่จะทำให้ครอบครัวและเกษตรกรรมขนาดเล็กไม่ล่มสลายอย่างที่กำลังเป็นอยู่ เพราะถือเป็นการแก้ไขปัญหาการทอดทิ้งคนชราที่ต้นเหตุ แต่ในนโยบายดังกล่าวจะออกมาในรูปแบบไหนและนำไปสู่รูปธรรมของการแก้ไขปัญหานั้น เป็นเรื่องที่ภาครัฐจะต้องระดมหน่วยงานของตนที่เกี่ยวข้องรวมทั้งภาคเอกชนและภาคประชาชน มาช่วยกันทำงานต่อไป

ศุภชัย “เหลิม” ไม่เข้าท่า , โคร่งไก๋ “หมัก” เข้าที แต่โดนเยาะ เพราะทะเลกลางปล้อง

นอกจากนี้ในเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐบาลที่มีพรรคความหวังใหม่เป็นแกนนำนั้น นิตยังได้เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์เอาไว้อีก ได้แก่ ให้ความเห็นในเรื่องการตั้งศูนย์เฉพาะกิจที่กระทรวงมหาดไทยของ ร.ต.อ.เหลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีช่วยว่าการของกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้ศุภชัย นี้ มุ่งทำงานด้านการข่าวและเป็นสื่อให้แก่รัฐบาลว่า ศุภชัย ดังกล่าวไม่มีความจำเป็น สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดตั้งโดยใช่เหตุ เพราะมีหน่วยงานของทางการที่ทำหน้าที่ในลักษณะนี้อยู่แล้ว และที่สำคัญเป็นหน่วยงานเฉพาะกิจที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งกับสังคมประชาธิปไตย ส่วนแนวคิดของนายสมัคร สุนทรเวช รองนายกรัฐมนตรี ที่ออกมาสนับสนุนให้คนไทยหันมากินโคร่งไก๋กับปลาไหลทอดเพราะมีราคาถูก เพื่อลดค่าใช้จ่ายในภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังถดถอย แต่แนวคิดนี้กลับถูกเยาะเย้ยเสียดสีด้วยความไม่พอใจจากผู้คนในสังคมนั้น นิตก็ได้อธิบายว่า การที่แนวคิดของนายสมัครซึ่งจะว่าไปแล้วเป็นแนวคิดที่ดี ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่น่าจะเป็นเพราะแนวคิดนี้ไม่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐบาลเกือบทุกรัฐบาลนับจากอดีตจนถึงรัฐบาลที่นายสมัครร่วมอยู่ในคณะด้วย ซึ่งเป็นแนวทางที่คนส่วนใหญ่ก็คล้อยตามมาโดยตลอด ดังนั้นพอมีคนระดับแกนนำคนหนึ่งของรัฐบาลคือ นายสมัครออกมาเสนอสิ่งที่สวนทางกับวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอย่างกะทันหันโดยให้อยู่อย่างประหยัดมัธยัสถ์ จึงทำให้ประชาชนตั้งหลักรับความคิดเช่นนี้ไม่ทัน และนำไปสู่ความไม่พอใจต่อผู้เสนอ

“เมื่อตอนที่เขาเปิดตัวศุภชัยอะไรที่เกี่ยวกับสื่อในกระทรวงมหาดไทยขึ้นมา ดูเหมือนยังความตื่นตันระทึกขวัญให้เกิดทั่วไปอยู่เหมือนกัน คล้ายกับตัวละครตัวใหม่กำลังจะโผล่ออกมาบนจอทีวี ไม่รู้ว่าจะจะเป็นพระเอกที่จับคู่สุดสุดหรือผู้ร้ายเขียวโง่งตาถลน แต่พอศุภชัยนั้นเริ่มปฏิบัติงาน มีผลงานเสนอแก่สาธารณชน ศุภชัยนั้นก็กลับเป็นเพียงจำอวดโบราณเท่านั้น เหตุที่ทำให้ผม

คิดอย่างนี้ก็เพราะคำแถลงของคุณย์ที่ปฏิเสธข่าวของหนังสือพิมพ์สองฉบับซึ่งทีวีเอามาออกข่าวให้เห็น ดูเหมือนจะปฏิเสธว่าจะไม่ปรับ ครม. และปฏิเสธว่าจะไม่ลดค่าเงินบาท แล้วก็ยืนยันว่าข่าวที่รัฐบาลจะทำอย่างนั้นไม่เป็นความจริง ลงชื่อรัฐมนตรี เจลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีท่านนี้เคยพูดเล่นกับสื่อมวลชนเมื่อตอนประกาศเปิดศูนย์ว่าท่านเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เลย ผมจึงไม่เข้าใจว่าเมื่อท่านประกาศยืนยันว่าจะอะไรไม่จริงหรือในทางตรงกันข้ามยืนยันว่าจะอะไรจริง จะทำให้สิ่งที่ท่านประกาศน่าเชื่อถือได้อย่างไร ความคิดว่ารัฐบาลสามารถ 'สั่ง' ความจริงได้นี้ตลกดี แต่น่าเสียดายที่เป็นตลกโบราณ เพราะรัฐไทยคิดว่าตัวสามารถ 'สั่ง' ความจริงได้มานานเต็มที่แล้ว แทนที่มุขนี้จะได้เสียงฮาตอบรับก็ดันไปทุกที่ " (ฉบับที่ 880, 1 กรกฎาคม 2540)

"รัฐบาลไทยล้วนสมทาน 'ชีวิตที่ดี' ตามการนิยามของนักเศรษฐศาสตร์ไว้เต็มประตู 'ชีวิตที่ดี' ของนักเศรษฐศาสตร์นั้นอาศัยวัตถุเป็นตัวชี้วัดชัดๆ เพราะท่านอธิบายว่าถ้าไม่ใช่วัตถุแล้วก็วัดไม่ได้ ฉะนั้น จึงมักจะวัดกันด้วยวัตถุ ..... 'ชีวิตที่ดี' แบบมักน้อย อยู่อย่างพอดีทั้งแก่ตนแก่ผู้อื่นและแก่สิ่งแวดล้อมของโลกนั้นไม่อยู่ในสายตา ไม่เคยมีใครหยิบขึ้นมาโฆษณาหาเสียง ไม่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย ร้ายไปกว่านั้น ถ้าขึ้นมีใครไปคัดค้านนักการเมืองในเรื่องใดโดยยกเอา 'ชีวิตที่ดี' แบบนี้เป็นเป้าหมายของนโยบาย ก็คงถูกเรียกว่า 'ไดโนเสาร์' อย่างที่ท่านรัฐมนตรีท่านหนึ่งตำหนิผู้คัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น หรือกระเช้าไฟฟ้าขึ้นภูกระดึง ใครพูดถึงอนาคตของประเทศไทยก็วาดภาพของสวรรค์ที่พุ่มพ่ายด้วยวัตถุ เช่น ลาสเวกัสบนนาถุ้ง, เหลี่ยมเศรษฐกิจประเภทต่างๆ, ซีบอร์ดทิศต่างๆ, หรือการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่หยุดยั้งจนกระทั่งเราพุ่มพ่ายได้มากเท่ากับญี่ปุ่นหรืออเมริกา เราควรอดทนรับค่าแรงต่ำๆ, เราควรสามัคคีกับนักการเมือง, เราควรยอมให้เอาเงินส่วนรวมไปอุดเศรษฐกิจที่ทำธุรกิจล้มเพราะไร้ประสิทธิภาพ, เราควรส่งลูกเรียนหนังสือให้ครบ 12 ปี, เราควรใช้ของไทย (ให้มากๆ แทนคนต่างประเทศที่เขาเลิกใช้ไป), ฯลฯ ก็เพื่อเราหรืออย่างน้อยก็ลูกของเราจะได้กินอย่างพุ่มพ่าย, อยู่อย่างพุ่มพ่าย และใช้ชีวิตอย่างพุ่มพ่ายหรือบรรลู่ถึง 'ชีวิตที่ดี' ของนักเศรษฐศาสตร์ ก็เราถูกบอกอย่างนี้ตลอดมา หลังจากหลายทศวรรษผ่านไป จู่ๆ ท่านก็มาบอกว่าเฮ้ยกินโครงไก่กับปลานิลเถอะวะ มันจะรับไหวได้อย่างไร กลายเป็นคำพูดที่ทะเลาะกลางปล้องขึ้นมาโดยไม่มีปี่มีขลุ่ยเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะโครงไก่กับปลานิลนั้นเป็นส่วนหนึ่งของ 'ชีวิตที่ดี' อีกอย่างหนึ่งซึ่งท่านไม่สนใจสนับสนุน และอาจจะเหยียดว่าไร้ความเจริญหรือถอยหลังเข้าคลองด้วยซ้ำ ..... ผมเชื่อว่าในท่ามกลางการครอบงำของแนวคิด 'ชีวิตที่ดี' แบบของนักเศรษฐศาสตร์ในเมืองไทย ปัจจุบัน การเสนอเมนูโครงไก่ - ปลานิล ที่ไม่น่าฆ่าหรือไม่น่าเยอะเย้ยเสียดสี จะต้องทำด้วยจุดยืนที่เด่นชัดว่า 'ชีวิตที่ดี' ตามแนวคิดของผู้เสนอไม่สอดคล้องกับรัฐบาลทั้งในปัจจุบันและอดีต" (ฉบับที่ 884, 29 กรกฎาคม 2540)

นักการเมืองไทยยังเป็นอะไรที่น่าดูแคลน

ในปีนี้นิธิยังคงเขียนบทความที่สะท้อนความรู้สึกในแง่ลบของเขาต่อนักการเมืองไทยอยู่เหมือนเดิม เช่น การตำหนินายสุวิทย์ รังสิตพล ว่าได้ทำเรื่องที่ไร้สนิยมซึ่งบุคคลระดับนี้ไม่น่าที่จะทำ อันเป็นผลมาจากการประชุมสมาชิกของพรรคความหวังใหม่ครั้งหนึ่ง นายสุวิทย์ ในฐานะรองหัวหน้าของพรรค ได้แจกเงินสดอย่างโจ่งแจ้งให้กับสมาชิกพรรคที่เป็น ส.ส. เพื่อนำไปใช้ทำกิจกรรมทางการเมือง , การวิพากษ์วิจารณ์นักการเมืองไทยทั่วไปว่าไม่มีสติปัญญาและความกล้าหาญเพียงพอที่จะนำพลังของกลุ่มคนชั้นกลางมาใช้ในทางสร้างสรรค์ได้ ทั้งๆ ที่คนกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในสังคมไทยและมีทัศนคติพร้อมอยู่แล้วที่จะรับการนำของใครก็ตามที่จะพาพวกเขาไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น

“ใครไม่ทราบวิจารณ์รวม.ศึกษาฯ ที่เที่ยวไปไล่แจกเงิน ส.ส.ว่าไร้สนิยม เป็นคำวิจารณ์ที่ถูกใจผมที่สุด เพราะผมไม่รู้หรอกว่าการเอาเงินของตัวเองไปโปรยลงในที่อันไม่ใช่ ‘เนื่อนานูญ’ เช่นนั้น เพราะผู้แจกโกงมาได้มาก , หรือยังไม่ได้โกงเพียงแต่คิดจะโกงจึงลงทุนซื้อโอกาสโกง , หรือเพียงแต่ใจเฉยๆ แต่ที่ผมรู้แน่ก็คือไร้สนิยมเป็นบ้าเลย ..... วัฒนธรรมเสียไม่มีทำที่ต่อเงินแบบกล้วยๆ เกริงๆ อย่างที่ครั้งหนึ่งวัฒนธรรมไทยเคยมี เพราะวัฒนธรรมเสียไม่ได้งอกออกมาจากวัฒนธรรมไทย แต่งอกออกมาจากวิถีชีวิตของจีนในเมืองไทย จากนั้นวัฒนธรรมเสียก็งอกงามขึ้นในเมืองไทย ที่แรกอาจจำกัดตัวอยู่ในกลุ่มจีนหรือเชื้อสายจีนก่อน แต่มาในภายหลังก็ขยายไปในคนทุกกลุ่ม อย่างในปัจจุบันนี้คนที่ถูกเรียกว่าเสียจำนวนมากก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับจีน เช่น เสียเหลิม , เสียสุวิชัย เป็นต้น” (ฉบับที่ 862, 25 กุมภาพันธ์ 2540)

“สังคมของคนชั้นกลางไม่ใช่สังคมที่สงบราบเรียบนัก ผู้คนมองออกไปรอบตัวแล้วตะโกนออกมาคำเดียวกันว่า ‘ปฏิรูป’ (ไร่) เสมอ พลังที่รุนแรงนี้พุ่งไปทิศโน้นทิศนี้อย่างไม่หยุดนิ่ง ถ้าพลังนี้ถูกใช้ไปในทางสร้างสรรค์ก็จะนำไปสู่อะไรที่ยิ่งใหญ่ได้ไม่ยาก ในทางตรงกันข้าม ถ้าพลังนี้ถูกปิดกั้นหรือถูกปล่อยให้ใช้ไปอย่างไร้ทิศทางแล้ว ก็อาจเป็นพลังที่นำไปสู่การทำลายล้างโดยไร้จุดหมายได้เหมือนกัน สิ่งทีครั้งหนึ่งเคยเห็นว่าทำได้ยากเย็น เช่น ภาษีมรดก , กฎหมายการจำกัดการถือครองที่ดิน , รัฐธรรมนูญที่ศักดิ์สิทธิ์พอจะประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้จริง , หรือพรรคการเมืองที่มีฐานมวลชน ฯลฯ ที่จริงแล้วมีพลังในสังคมไทยที่พร้อมจะหนุนอย่างมหิพาร ในขณะนี้ เพียงแต่ว่าไม่มีนักการเมืองคนใดอยากเสี่ยงใช้พลังเหล่านี้ไปในทิศทางที่สร้างสรรค์เท่านั้น ฉะนั้น ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันก็คือ เราเป็นสังคมคนชั้นกลางที่ไม่มีนักการเมืองคนชั้นกลางในวงการเมือง” (ฉบับที่ 859, 4 กุมภาพันธ์ 2540)

“ระบบ” กับ “คน” ที่ดี ปัจจัยชี้ความเป็นพรรคการเมือง “มหาชน”

ในช่วงที่พรรคพลังธรรมภายใต้การนำของนายชัยวัฒน์ ลินสุวงศ์ หัวหน้าพรรคคนต่อจาก พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่ขอลาออกจากตำแหน่งนี้ไป ได้พยายามปรับปรุงพรรคของตนให้เป็น พรรคการเมือง “มหาชน” นั้น นิธิก็ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องการสร้างพรรคการเมืองแบบ มหาชนว่า แม้ยังไม่เคยมีพรรคการเมืองมหาชนที่แท้จริงในแวดวงการเมืองไทย เพราะพรรค การเมืองที่มีอยู่เป็นเพียง “พรรคสภา” ซึ่งไม่มีความจริงใจต่อประชาชน แต่ก็สามารถสร้างพรรค มหาชนให้เกิดขึ้นได้ โดยเริ่มจากการทำให้พรรคการเมืองมีระบบที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ คนทำในสิ่งที่ถูกต้องและยับยั้งไม่ให้คนทำผิด เมื่อมีระบบเช่นนี้แล้วสิ่งที่จะตามมาคือความ สัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับมหาชน เพราะระบบที่ดีจะเป็นกลไกที่ทำให้พรรคสัมพันธ์กับมหาชน ในลักษณะเข้าใจและเป็นปากเป็นเสียงให้ได้อย่างแท้จริง การเน้นหรือให้ความสำคัญต่อบุคคลที่ เด่นดังในพรรคมากเกินไปอย่างที่พรรคการเมืองไทยชอบทำนั้นจะไม่ทำให้พรรคเกิดความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับมหาชนอย่างมั่นคงยืนยาวได้ เช่นที่เคยเกิดขึ้นกับพรรคประชากรไทยและ พรรคพลังธรรมภายหลังจากความนิยมในตัวหัวหน้าพรรคทั้งสองคือ นายสมักร สุนทรเวช และ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ได้ลดลงไป อย่างไรก็ตามแม้ว่าพรรคการเมืองจะมีระบบที่ดีแล้วก็ตาม การ คัดคนดีคนมีความสามารถเข้ามาทำงานการเมืองให้พรรคก็ยังคงมีความจำเป็นสำหรับการสร้าง พรรคมหาชนอยู่ดี เพียงแต่คนดีคนเก่งนั้นต้องไม่มาทำให้ระบบถูกลดบทบาทการเป็นหัวใจหลัก ในการทำงานของพรรคการเมืองลง เพราะถึงอย่างไรคนก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญเสมอ ไม่ว่าพรรค การเมืองนั้นจะเป็นพรรคการเมืองแบบมหาชนหรือไม่ก็ตาม

สิทธิมนุษยชนสากล หลักการที่เท่าเทียมของคนสองซีกโลก

ปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนในเวทีการเมืองโลก โดยเฉพาะระหว่างชาติตะวันตกที่นำโดย สหรัฐอเมริกากับหลายประเทศในเอเชีย เช่น จีน พม่า เกาหลีเหนือ ฯลฯ นั้น นิธิคิดว่าเกิดจาก ความแตกต่างของทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าและชีวิตของมนุษย์ระหว่างโลกตะวันตกกับโลก ตะวันออก ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นสากลอย่างแท้จริง ชาติในซีกโลกทั้งสองควรมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักการสิทธิมนุษยชนสากลนี้อย่างเท่าเทียมกัน โดยการที่ชาติตะวันตกต้องมอง เรื่องสิทธิมนุษยชนจากพื้นฐานโลกทัศน์เกี่ยวกับชีวิตของชาติในโลกตะวันออกและให้ถือเป็น ส่วนหนึ่งของหลักการสิทธิมนุษยชนสากลด้วย ขณะเดียวกันชาติในโลกตะวันออกก็ต้องไม่ปฏิเสธ หลักการสิทธิมนุษยชนสากลที่มีอยู่ว่าเป็นแนวคิดที่ไม่เหมาะกับตน ดังเช่นที่ผู้นำแบบเผด็จการ ของหลายประเทศในเอเชียชอบกระทำ แต่ควรที่จะพยายามนำเอาสิ่งดีๆ ของโลกตะวันออก เข้าไปผนวกในหลักการสิทธิมนุษยชนสากลที่มีอยู่ เช่น การมองสิทธิมนุษยชนจากฐานของมนุษย์ ที่เป็นองค์รวมหรือสังคมซึ่งเป็นจุดแข็งของโลกทัศน์แบบตะวันออก โดยหากการมองเช่นนี้ได้รับ

การยอมรับขึ้นมาเคียงคู่ไปกับการมองสิทธิมนุษยชนจากฐานของมนุษย์ที่เป็นปัจเจกได้จริง ก็อาจจะมีผลทำให้การผลิตสินค้าของโลกตะวันตกหันมาลงทุนปรับเทคโนโลยีการผลิตของตนให้เกิดความสะอาดขึ้น แทนการผลิตอุตสาหกรรมสกปรกทั้งหลายที่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ทั้งแบบรวดเร็วและแบบตายผ่อนส่งมาไว้ในประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนสากลที่แท้จริงอย่างร้ายแรง เป็นต้น

“.....‘สากล’ อาจมีอีกความหมายหนึ่งคือเป็นหลักอันควรต้องถือปฏิบัติทั่วไปไม่ยกเว้น ถ้าอย่างนั้นผมก็เห็นว่าแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็น ‘สากล’ อย่างไม่ต้องสงสัย ทั้งนี้ รวมถึงส่วนของแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่คิดจากฐานของปัจเจกบุคคลด้วย เพราะไม่ว่าจะในตะวันตกหรือตะวันออก เราได้ใช้ระบบการเมือง , การปกครอง , กฎหมาย , เศรษฐกิจ , การศึกษา ฯลฯ ซึ่งพิจารณาจากฐานของปัจเจกบุคคลอยู่ไม่น้อย จึงไม่อาจยกเว้นเฉพาะเรื่องสิทธิเพียงเรื่องเดียวว่าจะไม่ยอมพิจารณาบนฐานของปัจเจกบุคคลอยู่ด้วยได้ แต่ความเป็น ‘สากล’ ในความหมายอย่างนี้ เราทุกคนควรมีส่วนในการสถาปนามันขึ้น ..... เป็นภาระของชาวเอเชียที่จะมีส่วนร่วมสร้างหลักสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งรองรับการปฏิบัติที่เปี่ยมเมตตาธรรมทั้งแก่ปัจเจกบุคคลและ แก่มนุษย์ที่เป็นองค์รวม ” (ฉบับที่ 876, 3 มิถุนายน 2540)

เล่นงาน “สมเกียรติ” ฐานโวยปฏิรูปการศึกษา พุทธิดกรมเซี่ยๆ ในยุคปฏิรูประบบราชการ

เมื่อ ดร.สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ นักวิชาการชื่อดังแห่งสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานด้านปฏิรูปการศึกษาของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวงศึกษาธิการ จนถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนหาความผิดทางวินัยนั้น นิธิก็ได้เสนอบทความแสดงความเห็นต่อการสอบสวนดังกล่าวว่า ถือเป็นคำสั่งที่ล้ำสมัย ไม่สอดคล้องกับความต้องการสังคมที่อยากเห็นระบบราชการเป็นระบบที่สามารถตรวจสอบได้ ทั้งจากคนภายในระบบราชการเองและจากคนภายนอก นิธิยังกล่าวด้วยว่าคนที่ออกคำสั่งให้มีการสอบสวน ดร. สมเกียรติ นั้น น่าจะยังคงเข้าใจผิดคิดว่าสังคมไทยยังยอมรับพื้นฐานความคิดของคำสอน “อย่าเอาไม้ซีกไปจัดไม้ซุง” อยู่เหมือนเดิม ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงพื้นฐานความคิดของคำสอนนี้กำลังถูกทำให้หมดความสำคัญลงไปเรื่อยๆ เพราะไม่เหมาะกับสังคมไทยที่กำลังอยู่ในยุคของการเรียกร้องให้เกิดความชอบธรรมในระบบต่างๆ โดยเฉพาะระบบราชการ และความชอบธรรมจะเกิดได้ก็ต้องเริ่มจากการที่สามารถถูกตรวจสอบได้เสียก่อน

“ข้อหาที่กล่าวโทษอาจารย์สมเกียรตินั้นจะไม่ใช่ข้อหาได้เลย ถ้าไม่คิดในเชิงผู้่น้อย ผู้ใหญ่ ก็การวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่สาธารณชนควรสนใจให้มากเช่นนโยบายปฏิรูปการศึกษานั้นควร

ทำอยู่แล้ว การที่อาจารย์สมเกียรติกระทำลงไปจึงนับว่าสมควรอยู่แล้ว ในยุคสมัยที่ไม่ซีกจำนวน
 มหิมาในนามของสมัชชาคนจนยกพวกมาล้อมทำเนียบอันเป็นสัญลักษณ์ของบรมผู้ใหญ่วัน
 นี้ การตั้งกรรมการสอบอาจารย์สมเกียรติด้วยเรื่องอย่างนี้ไม่เรียกว่าเขยก็ไม่รู้ว่าอะไรแล้ว
 พ่อเจ้าประคุณเอ๋ย ช่างไร้เดียงสากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมเสียจนน่าเป็นห่วง” (ฉบับที่
 874, 20 พฤษภาคม 2540)

ละเมิดสิทธิผู้อื่นและสาธารณสมบัติ ตัวขัดขวางความเข้มแข็งประชาธิปไตย

นิธิได้สะท้อนปัญหาของประชาธิปไตยในประเทศไทยผ่านบทความของเขาว่า นอกจาก
 จะเกิดขึ้นจากความไม่จริงใจของผู้ปกครองหรือผู้กุมอำนาจรัฐในการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน
 หรือสร้างกระบวนการประชาธิปไตยให้เข้มแข็งแล้ว ยังเกิดขึ้นจากทัศนคติบางอย่างของผู้คนใน
 สังคมไทยด้วย นั่นคือ ขอบการละเมิดสิทธิของผู้อื่นรวมทั้งการละเมิดสาธารณสมบัติ โดยคำนึง
 แต่ผลประโยชน์ของตนฝ่ายเดียวหรือไม่คำนึงว่าจะมีใครเดือดร้อนรำคาญในพฤติกรรมของตน
 เช่น การทำเสียงอึกที่สร้างความรำคาญให้แก่เพื่อนบ้าน, การแข่งคิว, การติดเครื่องยนต์ขณะ
 จอดอยู่กับที่, การปลูกสร้างอาคารที่พุกอาศัยรุกล้ำพื้นที่สาธารณะ, การแอบปล่อยน้ำเสียลงสู่
 แม่น้ำลำคลองสาธารณะของโรงงานอุตสาหกรรม, การทิ้งขยะ ถ่มน้ำลายลงบนถนน ลำคลอง
 แม่น้ำ และสถานที่ต่างๆ, การตัดไม้ทำลายป่า, เป็นต้น ประชาธิปไตยจะเข้มแข็งไม่ได้ถ้าผู้คน
 ในสังคมนั้นยังมีทัศนคติซึ่งก่อให้เกิดสำนึกที่ไม่มีสังคมเช่นนี้

ลดปัญหาการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ถ้าเข้าใจคำว่า “คน” ตรงกัน

ส่วนในเรื่องของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มีประเด็นถกเถียงกันอยู่หลายประเด็น
 และหนึ่งในนั้นคือการรับรองสิทธิเสมอภาคของคนไทยทุกคน โดยการรับรองนี้ตรงที่ย้ำคำว่าเพศ
 ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้นมีผู้เสนอว่าจะเป็นการคุ้มครองเพศที่สามมากเกินไปหรือไม่ การ
 ถกเถียงกันในประเด็นนี้ซึ่งกระจายออกสู่วงกว้างพอสมควร ทำให้นิธิคิดว่าได้สะท้อนทัศนคติของ
 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการร่างรัฐธรรมนูญตลอดจนผู้คนในสังคมไทยต่อเพศที่สามออกมาในทำนอง
 รังเกียจเดียดฉันท์ เพราะถ้าคิดว่าเพศที่สามก็คือคนคงไม่ต้องมาถกเถียงกันว่าสมควรจะได้รับการ
 รับรองสิทธิของความเสมอภาคหรือไม่ ดังนั้นนิธิจึงเห็นว่า เรื่องเพศที่สามเป็นปัญหาที่เกิดจาก
 การที่ผู้คนมีแนวคิดที่แตกต่างกันว่าคนคืออะไร อันเป็นสาเหตุเดียวกันกับปัญหาอื่นๆ ของการร่าง
 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วย

“ฝ่ายที่ห่วงใยว่าเพศที่สามจะได้รับสิทธิเสมอภาคก็คงคิดว่าเพศที่สามยังไม่ใช่คน หรือยัง
 ไม่ใช่คนเต็มตัวกระมัง เพราะสมมติว่าการบัญญัติคำว่า ‘เพศ’ ไว้ในมาตรานี้มุ่งจะปกป้องสิทธิของ
 เพศที่สามจริง ก็ไม่น่าจะผิดอะไรไม่ใช่หรือ? ยกเว้นแต่จะเห็นว่าเพศที่สามไม่ใช่คนหรือไม่ใช่คน

ไทย อันที่จริงแล้ว ทักษะว่าคนคืออะไรนี้มีความสำคัญต่อรัฐธรรมนูญอย่างยิ่ง ผมคิดว่า ส่วนใหญ่ของความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องรัฐธรรมนูญที่เถียงกันอยู่ในทุกวันนี้ วิเคราะห์ไปให้ถึงที่สุดแล้วก็ยังเป็นความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องว่าคนคืออะไรเสียทั้งนั้น ผมเข้าใจว่า ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดแก่สังคมไทยเวลานี้ทำให้คนไทยเป็นคนพวกหนึ่งที่มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องว่าคนคืออะไรมากที่สุด มากกว่าที่เราอาจพบได้ในโลกตะวันตกมากนัก นอกจากนี้ ถ้าเราเห็นไม่ตรงกันว่าคนคืออะไร เราจะมีความเห็นตรงกันว่าคนไทยคืออะไร ได้อย่างไร? “ (ฉบับที่ 879, 24 มิถุนายน 2540)

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 14 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจปี 2540

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การค้า การตลาด การลงทุน	2	33.33
2. การท่องเที่ยว	2	33.33
3. อื่นๆ		
3.1 วิฤติเศรษฐกิจ	1	16.67
3.2 การเกษตร	1	16.67
รวม	6	100.00

บทความที่มีประเด็นหลักเป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจในปีนี้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจากปีก่อนเป็น 2 เท่า กล่าวคือเพิ่มจาก 3 บทความปีก่อนเป็น 6 บทความในปี นี้ โดยมีเนื้อหากระจายครอบคลุมแต่ละหมวดในจำนวนพอๆ กัน เนื้อหาที่น่าสนใจของหมวดการค้า การตลาด การลงทุนคือ การกล่าวในเชิงดูแคลนนักการตลาดไทยว่า ไร้ความสามารถที่จะสร้างตลาดใหม่ๆ เพื่อรองรับสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ ส่วนเนื้อหาที่น่าสนใจในหมวดการท่องเที่ยวคือ การชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยเป็นแดนสวรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ในขณะที่หมวดอื่นๆ ที่เป็นเรื่องของวิฤติเศรษฐกิจและการเกษตรนั้นมีเนื้อหาดังนี้คือ การเสนอให้หันมาใช้ช่วงเวลาประเทศไทยเกิดวิฤติเศรษฐกิจให้เป็นประโยชน์ โดยใช้ช่วงเวลาดังกล่าวสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามต่อสังคมไทยซึ่งอาจทำได้ยากในยามปกติ , การเสนอความคิดเห็นว่า ถ้าอยากให้คนไทยใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและประกอบอาชีพด้านการเกษตรอยู่ในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนอย่าง

ถาวร ก็จำเป็นต้องส่งเสริมให้วัฒนธรรมและโลกทัศน์แบบชาวนากลับมาแพร่หลายในสังคมไทย เหมือนในอดีตด้วย นอกเหนือไปจากการส่งเสริมในด้านอื่นๆ

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

นักการตลาดไทยไม่ช่วยสร้างตลาดที่รองรับสินค้าคุณภาพ

นิตยสารทัศนะเกี่ยวกับแวดวงการตลาดของไทยว่า นักการตลาดไทยไม่ค่อยคิดที่จะสร้างตลาดใหม่ๆ เพื่อรองรับผลงานทางวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นผู้ที่โชคร้ายยิ่งไปกว่าผู้ผลิตผลงานทางวัฒนธรรมที่ไม่มีตลาดรองรับก็คือคนไทย เพราะจำเป็นต้องบริโภคสิ่งที่นักการตลาดเห็นว่าขายได้หรือทำกำไรได้แน่นอนเท่านั้น จะมีหรือไม่มีคุณภาพเป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งไม่ใช่เรื่องที่นักการตลาดให้ความสนใจนัก เมื่อเป็นเช่นนี้คนไทยก็จะหมดสิทธิ์บริโภคเพลงที่ดี, ภาพยนตร์ที่ดี, ละครโทรทัศน์ที่ดี, สารคดีและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์, ฯลฯ ซึ่งนักการตลาดเห็นว่าไม่มีตลาดรองรับไปโดยปริยาย ทั้งๆ ที่ตลาดของสินค้าทุกประเภท โดยเฉพาะตลาดของสินค้าคุณภาพที่ไม่ได้มองแต่การทำกำไรเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวโดยจะให้ความสำคัญแก่เรื่องที่เป็นประโยชน์อื่นๆ ด้วยนั้น เป็นสิ่งที่นักการตลาดมีหน้าที่ต้องสร้างขึ้นมา เช่นที่นักการตลาดในประเทศที่พัฒนาแล้วได้พยายามทำกัน

“เดี๋ยวนี้ในประเทศทุนนิยมที่พัฒนาแล้ว เขาพูดกันถึงตลาดที่เป็นองค์รวม หมายความว่าไม่ได้ใช้กำไรเป็นหลักในการพิจารณาเพียงอย่างเดียว หรือถ้าจะพูดให้ชัดคือไม่อาศัยกำไรที่เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่คำนึงถึง ‘กำไร’ ทางอื่นๆ พร้อมกันหลายอย่าง เช่น ได้เผยแพร่หลักการที่ถูกต้องแก่สังคม ทำให้สังคมเจริญงอกงามไปในทิศทางที่ดี ก็เป็น ‘กำไร’ แก่บริษัทในระยะยาวด้วย หรือการบุกเบิกตลาดใหม่ๆ ก็ทำให้ได้ประสบการณ์ และได้สายสัมพันธ์กับผู้คนซึ่งไม่เคยมีมาก่อนซึ่งมีประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งประโยชน์ในด้านทำเงิน ทำทองและประโยชน์ทางสังคมและจิตใจ ในเมืองไทยการตลาดยังมีความหมายแคบๆ เพียงแค่การชักจูงทำกำไรที่เป็นเงินในระยะสั้น มองไม่เห็นการสร้างกำไรในระยะยาว เหมือนพ่อค้างานวัด เดี่ยวก็จะเก็บเต็นท์ย้ายไปวัดอื่นอยู่แล้ว ไม่พึดต้องมาพูดถึงการตลาดที่เป็นองค์รวมซึ่งเป็นแนวโน้มใหม่ของการตลาดในโลก ” (ฉบับที่ 892, 23 กันยายน 2540)

ศึกษารัฐกิจแบบไทย พัฒนาสู่ธุรกิจสมัยใหม่

นิตยสารยังได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องของความรู้ในเชิงข้อมูลที่เหมาะสมกับการทำธุรกิจ และการลงทุนในประเทศไทย โดยเรียกร้องให้สถาบันการศึกษาของไทยที่สอนเรื่องการบริหารธุรกิจ หันมาศึกษาวิเคราะห์ธุรกิจการค้าขนาดกลางและขนาดย่อยของไทยอย่างจริงจังทั้งธุรกิจที่

ประสบความสำเร็จและล้มเหลว เพื่อทำความเข้าใจต่อการบริหารธุรกิจแบบไทย จนรู้ว่าปัจจัยอะไรบ้างที่นำไปสู่ความสำเร็จ และปัจจัยอะไรบ้างที่นำไปสู่ความล้มเหลว ทั้งนี้เพื่อทำให้ความรู้ในการบริหารธุรกิจในสังคมไทยสมัยใหม่เพิ่มการมองปัจจัยต่างๆ ที่มากกว่าการบริหารธุรกิจแบบตะวันตก และถ้าความรู้นี้ได้รับการเผยแพร่จนกลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมไทยสามารถเข้าถึงได้ โดยง่ายด้วยแล้ว ก็อาจจะช่วยให้การลงทุนทำธุรกิจของคนไทยโดยเฉพาะในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อย ไม่ต้องตกเป็นเบี้ยล่างธุรกิจขนาดใหญ่ของนักลงทุนจากต่างชาติเช่นที่เป็นอยู่

“อันที่จริงวัฒนธรรมการขายของแบบร้านที่เข้าเซนนั้นเป็นวัฒนธรรมที่คิดประดิษฐ์ขึ้นโดยบริษัทใหญ่ในอเมริกา เหตุตั้งนั้น จึงวางอยู่บนสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากเราโดยสิ้นเชิง เพียงแต่ว่าบริษัทใหญ่เหล่านั้นยึดมั่นในปรัชญา ‘โลกทิวัฒน์’ จึงเชื่อว่าใช้ได้ทั่วไปทั้งโลก .... อย่างไรก็ตาม กิมจ้อที่ปรับจากร้านขายอาหารจานด่วนขึ้นมาเป็นคนวิเนี่ยนสตรีแล้วยังสามารถแข่งขันในตลาดได้ พิสูจน์ว่าในเมืองไทยนั้นความสัมพันธ์ส่วนตัวมีความสำคัญแก่การค้าปลีก เท่ากับหรือมากกว่าวัฒนธรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นในโลกตะวันตก อย่างที่ผมได้กล่าวแล้วว่า ลูกค้าของกิมจ้อบอกเองว่าที่ไปซื้อของที่กิมจ้อ เพราะเคยอุดหนุนป่าอ้วนมานาน นอกจากนี้ ผมสังเกตเห็นว่ากิมจ้อมีความเป็นกันเองสูง ไม่เฉพาะแต่เจ้าของร้านที่มีต่อลูกค้าเท่านั้นนะครับ ลูกค้าก็มีต่อเจ้าของร้านด้วย ซึ่งพิสูจน์ว่าความเป็นกันเองนั้นเกิดขึ้นอย่างจริงใจ ไม่ใช่การสวมหน้ากากแบบร้านที่มีชื่อเป็นเวลากี่โมงก็โมง หรือการพนมมือขอบคุณของสาวการบินไทย ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทำอย่างกลไกไร้จิตใจ ความเป็นกันเองนั้นขายได้ แต่จะขายได้ในวัฒนธรรมไทยต้องเป็นความเป็นกันเองที่จริงใจด้วย .... ผมอยากเห็นใครไปศึกษากิมจ้ออย่างจริงๆ จังๆ เพราะที่ผมเล่าไปนั้นฉาบฉวยเต็มที่ ไม่สามารถประมวลขึ้นมาเป็นความรู้สำหรับประยุกต์ใช้กับใครได้ ไม่เฉพาะแต่กิมจ้อเท่านั้น แต่ควรศึกษากรณีความสำเร็จและกรณีความล้มเหลวซึ่งเกิดขึ้นทั่วไปในธุรกิจต่างๆ ของไทย” (ฉบับที่ 905, 23 ธันวาคม 2540)

ทำไมไทยแลนด์จึงเป็นแดนสวรรค์ในวัฒนธรรมท่องเที่ยวของโลก ?

นิธิกล่าวว่ วัฒนธรรมท่องเที่ยวแบบที่เห็นกันในยุคปัจจุบันเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นมาไม่นานในโลก แต่ก็มีลักษณะความเป็นสากลอยู่ด้วย ลักษณะดังกล่าวคือ การมีแบบแผนที่ค่อนข้างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งปฏิบัติโดยนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะมาจากประเทศใดหรือวัฒนธรรมใดก็ตาม เช่น การเช่าสถานที่พักผ่อน, การกินอาหารที่ต้องใช้เงินซื้อ, การชมมหรสพที่ต้องจัดขึ้นโดยเฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยว, เป็นต้น และลักษณะที่เด่นอีกอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมท่องเที่ยวในความเห็นของนิธิก็คือ การได้ใช้ชีวิตที่ค่อนข้างโลดโผนหรือได้ทำอะไรอย่างเต็มที่ซึ่งในชีวิตประจำวันไม่ค่อยจะมีโอกาสได้ทำ ดังนั้นเมื่อธุรกิจการท่องเที่ยวของไทยดำเนินไปเพื่อรองรับหรือตอบสนองวัฒนธรรมท่องเที่ยวเช่นนี้เต็มที่ โดยที่มีภาครัฐให้การสนับสนุน

เป็นอย่างดีมาโดยตลอด เช่น การที่หลายโรงแรมให้สิทธิพิเศษแก่นักท่องเที่ยวที่จะทำอะไรได้หลายอย่างตามใจซึ่งคนไทยจะถูกห้ามไม่ให้กระทำ , การมีแหล่งท่องเที่ยวที่ให้เสรีในการขายบริการทางเพศตามเมืองท่องเที่ยวสำคัญๆ , เป็นต้น จึงไม่น่าแปลกใจที่ประเทศไทยจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกใฝ่ฝันที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว

“โดยปราศจากหลักฐานอะไรนอกจากความรู้สึก ผมคิดว่าสิ่งที่ชาวมาเลเซียชอบในเมืองไทยคือเสรีภาพ ยิ่งมองหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเล่นหัวกันอย่างสนุกสนานโดยไม่ต้องเกรงใจใครเลยของนักท่องเที่ยวซึ่งพักอยู่โรงแรมเดียวกับผมแล้ว ผมก็ให้แน่ใจว่าพวกเขาเดินทางเข้ามาสู่อุบัติเสรีภาพ .....โรงแรมในหาดใหญ่ไม่ห้ามทุเรียน ฉะนั้น บางครั้งทั้งชั้นอาจตลอบอบอวลด้วยทุเรียนจากปาร์ตี้ทุเรียนของนักท่องเที่ยว แน่นนอนโรงแรมในหาดใหญ่ไม่ห้ามผู้หญิงขึ้นลิฟต์ไปห้องพัก เพราะแขกเป็นคนโทร.สั่งไปเอง แม้ว่าหาดใหญ่มีที่ทิ้งผงสาธารณะมากแล้ว แต่นักท่องเที่ยวก็ยังทิ้งขยะตามใจชอบอยู่อีกโดยเสรี” (ฉบับที่ 878, 17 มิถุนายน 2540)

“ผมเพิ่งได้ยินผู้บริหารในเมืองพัทยาชี้แจงทางทีวีว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ไหนๆ ก็มีโสเภณีเพียงแต่เขาจัดระเบียบโดยแยกไว้เป็นแถบๆ เท่านั้น จริงหรือเท็จก็ตาม แต่คนที่อยู่ในธุรกิจท่องเที่ยวมองเรื่องกามารมณ์เป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ในวัฒนธรรมท่องเที่ยวอย่างแน่นอน ..... การท่องเที่ยวของไทยได้รับการส่งเสริมประหนึ่งว่าเราไม่เคยรู้จักเที่ยวมาก่อน ฉะนั้น แทนที่จะหยิบเอาการท่องเที่ยวของหนุ่มฮีสานหรือการทอดผ้าปามาเป็นฐานสำหรับเปลี่ยนให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ เรากลับเดินตามวัฒนธรรมท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด เช่น รัฐเองเป็นผู้สร้างโรงแรมชั้นหนึ่งขึ้นเหมือนเป็นแบบอย่างว่า จะทำธุรกิจท่องเที่ยวกันแล้วไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากเดินตามวัฒนธรรมท่องเที่ยวจนสุดตัว ทำให้ที่พักแบบไทยๆ ไม่มีโอกาสพัฒนาขึ้นมาเลยจนอีกหลายสิบปีต่อมา และภาพพจน์ของไทยในสายตาของประชากรท่องเที่ยวของโลกก็เป็นอย่างที่เป็นในทุกวันนี้ นั่นก็คือเมืองไทยเป็นดินแดนสุดสะวิงในวัฒนธรรมท่องเที่ยวของโลกเลยทีเดียว” (ฉบับที่ 872, 6 พฤษภาคม 2540)

พลิกวิกฤติ (เศรษฐกิจ) เป็นโอกาสของการเกิดสิ่งดี ๆ

ภายหลังจากมีวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงกลางปีมาได้ระยะหนึ่ง นิธิก็ได้แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ในช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังถดถอยอย่างหนักจนส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยเฉพาะคนระดับล่างอย่างรุนแรงเช่นนี้ อาจเป็นโอกาสของการเกิดสิ่งดี ๆ ขึ้นหลายอย่างด้วยเหมือนกัน ในด้านการจราจรของกรุงเทพมหานคร ภาวะเศรษฐกิจไม่ดีเช่นนี้ได้ทำให้รถยนต์หายไปจากท้องถนนเป็นจำนวนมาก จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญที่คนอาจหันมาให้ความสนใจต่อการสร้างทางเลือกของการเดินทางที่ดีกว่าการเดินทางโดยรถยนต์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

เช่น การห้ามจอดรถในถนนทุกสายเพื่อกันเป็นเลนจักรยานที่ปลอดภัยขึ้นทั่วกรุงเทพฯ หรือขยายและบำรุงทางเท้าเพื่อให้คนได้มาเดินกันมากขึ้น ฯลฯ ในด้านศาสนา วิกฤติเศรษฐกิจทำให้วัดต้องหันมาให้ความสำคัญต่อคนหรือชุมชนรอบๆ วัดซึ่งพื้นฐานที่แท้จริงของวัด เพราะคนที่อยู่ห่างไกลจากวัดย่อมต้องคิดหนักถ้าจะเดินทางมาที่วัดเช่นเดิมด้วยเหตุผลทางการเงิน เป็นโอกาสที่วัดจะได้ปรับตัวให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง อันจะทำให้พุทธศาสนาในประเทศไทยกลับมามั่นคงมากขึ้น นอกจากนี้ ในภาวะที่เศรษฐกิจซบเซาก็อาจจะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้ภาครัฐและคนในแวดวงธุรกิจของไทย หันมามองถึงกำลังซื้อของคนภายในประเทศหรือการพัฒนาตลาดภายในให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อจะได้เป็นฐานที่สามารถรองรับความผันผวนของเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือในยามที่ประเทศเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเช่นที่เป็นอยู่

“เหตุเพราะอะไรจะดีหรืออะไรจะเลวนั้นมาจากกิเลสของเราเอง พระท่านจึงสอนว่าไม่มีอะไรที่ดีเพียงส่วนเดียวหรือเลวเพียงส่วนเดียว อะไรที่ดีๆ นั้นเป็นโอกาสของสิ่งที่ดีๆ ได้มากเท่าๆ กับว่าอะไรที่เลวนั้นก็เป็โอกาสของสิ่งดี ๆ ได้มากเหมือนกัน อย่างเศรษฐกิจไทยที่ว่ากันว่าดีนัก ดีหนาเพียงเมื่อไม่กี่ปีมานี้ ก็เป็นโอกาสของสิ่งเลวๆ มากมายจนเป็นผลให้พังครืนลงมาอย่างที่เราเห็นนี้ ฉะนั้น ในช่วงที่เศรษฐกิจของเราตกอยู่ในภาวะที่ใครๆ เห็นว่าเลวสุดสุดนี้ ผมจึงมองเห็นโอกาสที่จะเกิดสิ่งดี ๆ ขึ้นได้หลายต่อหลายอย่าง และขอเตือนให้พวกเราช่วยโอกาสสร้างสิ่งดี ๆ ขึ้นท่ามกลางความเลวร้ายทางเศรษฐกิจขณะนี้ เพราะโอกาสที่จะทำให้เกิดสิ่งดี ๆ เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยๆ” (ฉบับที่ 899, 11 พฤศจิกายน 2540)

พื้น “วิถี - โลกทัศน์แบบชาวนา” อีกปัจจัยหนึ่งในการดึงคนอยู่ชนบท

นิธีก้าวว่า เกษตรกรไทยที่เขารู้จักที่ประสบความสำเร็จในการพึ่งพาตนเองโดยอาจจะต้องเกี่ยวพันอยู่ในระบบตลาดบ้างนั้น มักให้ความสำคัญกับการรู้จักพอซึ่งตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนาข้อต้นโดย กล่าวคือ มีความพอใจกับความมั่นคงในทางเศรษฐกิจที่ไม่เน้นความหรูหราฟุ่มเฟือย โดยพอใจจะให้ครอบครัวมีความมั่นคงแบบนี้ตลอดไปด้วย หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า เกษตรกรเหล่านั้นพอใจในวัฒนธรรมและโลกทัศน์แบบชาวนาซึ่งถูกสืมเลือนจากคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยโดยเฉพาะในชนบทไปมากแล้ว ดังนั้นการที่ภาครัฐหวังที่จะให้ภาคเกษตรกรรมเป็นที่รองรับแรงงานที่ตกงานในยามที่เศรษฐกิจตกต่ำ และสนับสนุนให้คนเหล่านี้ทำเกษตรกรรมขนาดเล็กต่อไปแม้ว่าในอนาคตข้างหน้าเศรษฐกิจจะฟื้นตัว โดยไม่มีการส่งเสริมให้วัฒนธรรมและโลกทัศน์แบบชาวนากลับมาแพร่หลายในสังคมไทยเหมือนแต่ก่อนนั้น นิธิดคิดว่าไม่น่าจะประสบความสำเร็จ เพราะแม้จะรองรับแรงงานตกงานได้ในระยะแรกๆ แต่เกษตรกรรมขนาดเล็กซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เป็นเป้าหมายแท้จริงของคนเหล่านี้แล้ว จะไม่สามารถรั้งให้คนเหล่านี้ซึ่ง

ชาววัฒนธรรมและโลกทัศน์แบบชาวนาในล้านนา ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทต่อไปได้ในระยะยาว เมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัวพวกเขา ก็จะกลับไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมอีกครั้งหนึ่ง

“ท้องถิ่นอาจรองรับแรงงานที่ตกงานได้บ้าง แต่ท้องถิ่นจะมีความสงบสุขได้ในระยะยาว จำเป็นต้องส่งเสริมมากกว่าเงินยืมหรือสัญญาซื้อขายพืชหรือการขอยืมที่ดินของนายทุนมาให้แรงงานใช้ชั่วคราว สิ่งที่เขาได้ไม่ได้เลยก็คือวัฒนธรรมชาวนาและโลกทัศน์ชาวนา ถ้าวัฒนธรรมชาวนาและโลกทัศน์ชาวนา กลับมาแพร่หลายในสังคมไทยใหม่ แนวทางการพัฒนาของประเทศก็จะแตกต่างจากแผนการของไอเอ็มเอฟและธนาคารโลกเพราะเราคิดถึงการพัฒนาไม่เหมือนกัน ถ้าเราคิดถึงการพัฒนาแตกต่างจากไอเอ็มเอฟและธนาคารโลกได้วันใดเราก็เป็นอิสระจากพันธนาการของเขาวันนั้น” (ฉบับที่ 901, 25 พฤศจิกายน 2540)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 15 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2540

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	8	28.57
2. ศาสนา	2	07.14
3. ค่านิยม	6	21.43
4. ศิลปวัฒนธรรม	4	14.29
5. ประวัติศาสตร์	3	10.72
6. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1	03.57
7. อื่นๆ		
7.1 การรักษาพยาบาล	1	03.57
7.2 สื่อมวลชน	1	03.57
7.3 โหราศาสตร์	1	03.57
7.4 ชนกลุ่มน้อย	1	03.57
รวม	28	100.00

บทความด้านสังคม – วัฒนธรรมในปี นี้ นิธิให้ความสำคัญต่อการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษามากที่สุดถึง 8 บทความ โดยมีเนื้อหาที่เด่นๆ ได้แก่ การแสดงทัศนะว่าวันครุนั้นควรเป็นวันของผู้ที่มี "บทบาท" ครู ไม่ใช่เพียงแค่ผู้ที่มี "อาชีพ" ครู, การดำเนินนโยบายของสถาบันราชภัฏที่ออกมาในเชิงกีดกันเพศที่สามโดยเฉพาะพวก "กะเทย" ไม่ให้เข้าไปเรียนในสถาบันราชภัฏวิทยาเขตต่างๆ ได้อย่างเปิดเผย โดยนิธิกล่าวว่านโยบายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญและหลักการประชาธิปไตย, การเสนอความคิดเห็นต่อหลักสูตรเพศศึกษาในระดับมัธยมศึกษาว่าต้องสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษาในมิติที่ลึกซึ้งและรอบด้านอย่างแท้จริง, เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม – วัฒนธรรม

“วันครุ” คือวันของผู้มีบทบาทครูที่แท้จริง

ในปีนี้นิธิเขียนบทความด้านสังคม - วัฒนธรรมเกี่ยวกับการศึกษามากที่สุด บทความที่น่าสนใจก็มีบทความในช่วงต้นปีที่เขียนถึงอาชีพครูในวาระวันครุซึ่งมีเป็นประจำทุกปี โดยนิธิกล่าวว่า ความจริงแล้วไม่ค่อยมีเหตุผลใดๆ ที่สังคมต้องนับถือคนที่มีอาชีพครูมากกว่าคนในอาชีพอื่นๆ เพราะไม่ว่าจะทำอาชีพอะไรก็เกิดกุลสังคมและได้รับความเกื้อกูลจากสังคมเหมือนกัน ดังนั้นถ้าวันครุหมายถึงวันที่อุทิศให้แก่คนที่มีอาชีพครู ก็ควรจะมีวันสำหรับคนที่มีอาชีพที่สุจริตอื่นๆ จนหมดทุกอาชีพด้วย เช่น วันกัลปหกรหรือวันช่างตัดผม, วันชาวนา, วันคนขับรถเมล์กับกระเปาะและกระป๋อง, วันแม่ค้าข้าวแกง, วันคนเก็บขยะรีไซเคิลไปขายต่อ, เป็นต้น ที่นิธิกล่าวเช่นนี้มาจากการที่เขาให้ความสำคัญแก่บทบาทครูไม่ใช่อาชีพครู กล่าวคือคนมีอาชีพครูอาจไม่ได้มีบทบาทสมกับเป็นครูก็ได้ เช่นเดียวกับคนที่มีอาชีพเป็นตำรวจก็อาจมีบทบาทเป็นผู้ร้ายเสียเองอย่างที่พบเห็นกันอยู่เสมอๆ

“ที่เราชอบพูดกันว่าคนไทยโบราณนับถือครูนั้น ที่จริงเขานับถือคนที่เป็นครูโดยบทบาท ไม่ใช่ครูโดยอาชีพ ..... วันครุจึงไม่น่าจะเกี่ยวกับอาชีพครู แต่น่าจะหมายถึงบทบาทครูมากกว่า การอุทิศตนให้แก่การเรียนรู้และความรู้อันเป็นบทบาทหลักของครูคือสิ่งอันควรยกย่องนับถือจากสังคม ยิ่งในสังคมยุคใหม่ซึ่งควรให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ บทบาทครูยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น เราควรส่งเสริมและยกย่องบทบาทนี้ให้ทุกๆ คนกระทำแก่กันและกัน รวมทั้งกระทำแก่ตนเองอย่างไม่หยุดหย่อน ต่อเมื่อครุหมายถึงบทบาทเท่านั้นที่ควรมีวันครุ หรือทำให้วันครุมีความหมายมากกว่าวันที่ไม่ต้องสอนหนังสือ” (ฉบับที่ 858, 28 มกราคม 2540)

กีดกัน “กะเทย” ความเชยที่ขัดรัฐธรรมนูญ

และเมื่อสถาบันราชภัฏออกกฎระเบียบที่นิธิเห็นว่าเป็นการกีดกันไม่ให้คนในเพศที่สามหรือกะเทย เข้าไปศึกษาเล่าเรียนในสถาบันราชภัฏได้อย่างเปิดเผย เขาจึงได้เขียนวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนี้ว่า เป็นการออกกฎระเบียบที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญในส่วนที่ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพราะการกีดกันคนที่มีความผิดปกติทางเพศซึ่งมีความเป็นมนุษย์เหมือนกับคนที่ปกติทางเพศ ก็เท่ากับเป็นการตัดสิทธิและปิดกั้นเสรีภาพของคนเหล่านั้น อีกทั้งการกีดกันคนที่มีความผิดปกติทางเพศที่เกิดจากพันธุกรรมนั้น ยังเหมือนกับการเลือกปฏิบัติแก่คนที่เกิดมาตาชั้นเดียว , ผิวดำ , ตัวเตี้ย ฯลฯ ด้วย นอกจากนี้ถ้าฝ่ายที่ออกกฎระเบียบดังกล่าวจะอ้างเหตุผลในข้อที่ว่า พวกเพศที่สามมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับคนอีกสองเพศที่เหลือจึงไม่ควรเข้ามาศึกษาด้วยกัน แต่ทำไมสถาบันราชภัฏหลายแห่งจึงให้ความสำคัญต่อการรับนักเรียนต่างชาติโดยเฉพาะนักเรียนชาวอเมริกันเป็นอย่างมาก ทั้งๆ ที่นักเรียนต่างชาติเหล่านั้นมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับคนทั่วไปในสังคมไทยสูงยิ่งกว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างคนไทยเพศที่สามกับคนไทยทั่วไปมากนัก ดังนั้นถ้าจะใช้เหตุผลความแตกต่างทางวัฒนธรรมก็ยังฟังไม่ขึ้นอยู่ดี

“ในปัจจุบันความรู้ทางพันธุศาสตร์ได้ก้าวไปถึงขั้นที่บอกได้อย่างชัดเจนแล้วว่าเป็นผลมาจาก การประกอบตัวระดับโครโมโซมทีเดียว พุศอีกอย่างหนึ่งก็คือคนจำนวนหนึ่งเกิดมาเป็นกะเทยหรือเป็นเพศที่สามก็เหมือนคนเกิดมาดำหรือขาว , งามโค่งหรือบาน , ตาสองชั้นหรือชั้นเดียว ..... ผมไม่ทราบว่าคุณส่วนใหญ่ของกะเทยนั้นเป็นผลมาจากวัฒนธรรมหรือชีววิทยา แต่คนที่ เป็นกะเทย เขาบอกผมว่าเขาเองก็รู้ว่าใครเป็นใคร ส่วนจะจริงหรือไม่นั้นผมไม่ทราบ ไม่ว่าจะ เป็นวัฒนธรรมหรือชีววิทยา คนเหล่านี้ไม่ได้ดีกว่าหรือเลวกว่าคนอื่นตรงไหน ..... การที่สถาบัน การศึกษาออกกฎระเบียบอะไรที่ขัดรัฐธรรมนูญก็นับเป็นเรื่องใหญ่แล้ว ร้ายไปกว่านั้นระเบียบที่ ออกมายังเกิดจากการตามไม่ทันความรู้ใหม่ที่แพร่หลายพอสมควรแล้วด้วย ออกเป็นการสะท้อน คุณภาพของสถาบันการศึกษานั้นๆ อยู่ในตัว บางทีนี่อาจเป็นกรณีตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า จะปล่อยให้ สถาบันการศึกษาไว้ในมืออันการเมืองและนักบริหารโดยอิสระไม่ได้ จำเป็นที่ครูบาอาจารย์ของ สถาบันต้องออกมาปรามๆ เสียบ้าง” (ฉบับที่ 861, 8 กุมภาพันธ์ 2540)

สอนเพศศึกษาเด็กไทย ต้องให้เข้าใจลึกซึ้งและรอบด้าน

นอกจากนี้ก็ยังมีความเกี่ยวข้องกับเพศศึกษาสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียนมัธยมศึกษา เพราะเป็นระดับการศึกษาซึ่งผู้เรียนกำลังอยู่ในวัยรุ่นหรือวัยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนทางเพศอันจะมีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของพวกเขา โดยนิธิกล่าวไว้ว่า เพศศึกษา

ดังกล่าวควรหมายถึงรวมถึงการเรียนรู้ในเรื่องการยอมรับ (sex) ที่เน้นมิติในส่วนอารมณ์, ความรู้สึก, ทศนคติ, ค่านิยม, ฯลฯ ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและการทำงานของร่างกาย เช่น ผู้หญิงท้องได้อย่างไร, ประจำเดือน, ความเปลี่ยนแปลงทางเครื่องเพศทั้งของหญิงและชาย, ฯลฯ เพื่อให้สอดคล้องและเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของคนในสังคมสมัยใหม่

“การยอมรับของมนุษย์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปมากแล้ว มีมิติที่เป็นอารมณ์, ความรู้สึก, ทศนคติ, ค่านิยม ฯลฯ ซึ่งเข้ามาเกี่ยวกับเพศสออีกมาก แต่กลับไม่ค่อยได้พูดถึงในการเถียงกันว่า จะสอนเพศศึกษาในชั้นมัธยมหรือไม่ เช่นในยุคสมัยที่มีภัยอันตรายจากโรคที่เกิดจากเพศสัมพันธ์อย่างมากเช่นในทุกวันนี้ การสอนให้ใช้ถุงยางอนามัยเพียงอย่างเดียวก็ไม่น่าเป็นเพศศึกษาที่สมบูรณ์ได้ เพราะ ‘การยอมรับที่ปลอดภัย’ (safe sex) เกิดขึ้นจากปัจจัยทางจิตใจอีกมาก เช่น ค่านิยม, หรือความผูกพันอย่างลึกซึ้งซึ่งทางใจที่มีต่อกันและกัน เป็นต้น การสอนแต่เพียงว่าอย่าสำส่อนทางเพศเป็นการสอนด้านลบ แต่สิ่งที่สำคัญกว่าคือการสอนด้านบวก ได้แก่ การสร้างความรู้สึกรักที่อบอุ่นจริงใจระหว่างคู่รัก ..... เราควรเถียงกันเรื่องเพศศึกษากันต่อไป แต่ต้องพูดเรื่องเดียวกัน คือเพศศึกษาที่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่เกิดกับตัวเราเอง” (ฉบับที่ 863, 4 มีนาคม 2540)

ปฏิรูปการศึกษา ต้องทำทั้งในและนอกระบบ

ส่วนการปฏิรูปการศึกษาที่กำลังได้รับการกล่าวถึงกันมากขึ้นเรื่อยๆ ในแวดวงการศึกษาของไทยนั้น นิธิก็อยากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านนี้ให้ความสำคัญแก่การปฏิรูปการศึกษานอกระบบสถาบันการศึกษาไปพร้อมกันด้วย เช่น ในพิพิธภัณฑ์ควรมีฝ่ายวิชาการที่มีศักยภาพสูง และมีการจัดแสดงที่ได้ทั้งสาระและความเพลิดเพลินสนุกสนาน จนทำให้พิพิธภัณฑ์มีคุณภาพและมีชีวิตชีวาเป็นที่น่าสนใจของผู้คนทั่วไปมากกว่าที่ผ่านมา เป็นต้น

การออมเพื่อลูกหลานไทย คือการใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัด

ในช่วงต้นปีก่อนหน้าที่จะเข้าสู่วิกฤติเศรษฐกิจในเวลาต่อมานั้น เศรษฐกิจของไทยก็เริ่มอยู่ในภาวะถดถอยและซบเซาต่อเนื่องมาจากปีก่อนบ้างแล้ว ทำให้รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี และมีนายอานวย วีระวรรณ เป็นรองนายกฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ดูแลนโยบายด้านเศรษฐกิจของประเทศ ได้พยายามหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในตอนนั้น และหนึ่งแนวทางแก้ไขที่รัฐบาลนำมาใช้ก็คือการรณรงค์ให้ประชาชนหันมาออมเงินหรือให้ความสำคัญต่อค่านิยมการออมเงินกันให้มาก นิธิจึงได้เขียนบทความแสดงทัศนะต่อแนวทางนี้ว่า เขาไม่เห็นด้วยกับการออมซึ่งจำกัด

ความหมายให้แคบลงเหลือเพียงเงินอย่างเดียวเช่นที่รัฐบาลสนับสนุนให้ทำกันอยู่นี้ ค่านิยม การออมที่ดีที่จะเป็นการสร้างอนาคตแก่สังคมได้อย่างแท้จริง ต้องหมายถึงค่านิยมที่ทำให้เกิดการ ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัด ไม่ใช่เฉพาะแต่เงินเพียงอย่างเดียว เช่น การออมเชื้อเพลิง , การจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายธรรมชาติและก่อให้เกิดมลพิษ , การไม่ผลิตสินค้าอย่างมั่งคั่ง เพราะจะได้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งถือเป็นการสิ้นเปลืองวัสดุที่นำมาทำ , เป็นต้น เพราะการทำในสิ่งเหล่านี้ที่แท้จริงก็คือการออมทรัพยากรในวันนี้ เพื่อจะได้มีทรัพยากรในลักษณะยั่งยืน เอาไว้ใช้ในอนาคตตลอดไป ซึ่งนับเป็นการออมที่มีความสำคัญยิ่งกว่าการออมเงินหลายเท่า

“เราไม่อาจบอกให้ประชาชนรัดเข็มขัดท่ามกลางการใช้ทรัพยากรด้านอื่นๆ อย่างฟุ่มเฟือย ได้ และเมืองไทยเวลานี้ใช้ทรัพยากรกันอย่างฟุ่มเฟือย ไม่แต่เครื่องเพชร , เครื่องสำอางบนร่างกาย ของสาวไฮโซ ๆ เท่านั้น แต่ที่สำคัญกว่าคือการทำลายแม่น้ำลงทั้งสาย , การทำลายทรัพยากร ชายฝั่งทะเลยาวเหยียด , การทำความพินาศแก่คุณภาพของดิน , การทำลายป่าต้นน้ำ ฯลฯ ..... คนไทยได้ชื่อว่าใจใหญ่ แต่ใจใหญ่ก็ไม่จำเป็นต้องขัดกับการรู้จักออม ในทางตรงกันข้าม การออมที่ได้ผลต้องอาศัยใจที่ใหญ่คือใช้ทรัพยากรแม้แต่ที่ไม่ใช่ของส่วนตัวอย่างประหยัด เพื่อให้ คนอื่นทั้งที่เกิดแล้วและยังไม่ได้เกิดใช้บ้าง” (ฉบับที่ 856, 4 มกราคม 2540)

ความสุภาพในเมืองไทยสมัยใหม่ ต้องเกรงใจทั้งบุคคลและสังคม

นิตยภัตได้กล่าวถึงความสุภาพที่น่าจะเป็นค่านิยมในแบบที่ควรได้รับการส่งเสริมในสังคม ไทยยุคปัจจุบันว่า นอกจากจะต้องเป็นการแสดงความเกรงใจหรือความสุภาพในระดับบุคคล ต่อบุคคลที่ใกล้ชิดกันแล้ว ยังต้องเป็นการแสดงความเกรงใจหรือแสดงความสุภาพต่อสังคมด้วย เพราะชุมชนซึ่งทุกคนรู้จักกันหมดอย่างสังคมไทยสมัยก่อนที่ทำให้ทุกคนต้องสุภาพต่อกันและกัน นั้นไม่มีอีกแล้ว สังคมไทยยุคใหม่ผู้คนต้องเข้ามาอยู่และใช้ชีวิตร่วมกับคนที่ไม่รู้จักเป็นจำนวนมาก จนอาจกล่าวได้ว่าใกล้จะเป็นสังคมแบบปัจเจกเหมือนชาติตะวันตกเข้าทุกที ดังนั้นถ้าไม่มี ความสุภาพต่อสังคมก็ยากที่ชีวิตของคนเหล่านี้จะมีความสุขหรือมีความราบรื่นอยู่ในสังคมสมัย ใหม่ที่ผู้คนต้องอยู่ร่วมกันและเกื้อกูลกันโดยไม่รู้จักกันเป็นส่วนตัว

“ผมนึกอย่างไรก็นึกไม่ออกว่า ความสุภาพต่อสังคมในวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างไร นึกออกแต่ส่วนที่ผิดหรืออำนาจลึกลับเคยเป็นผู้คุ้มครองไว้ เช่น แหล่งน้ำสาธารณะนั้นถ้าใครทำ ลกปรกก็จะถูกผีผู้ปกป้องคุ้มครองแหล่งน้ำนั้นลงโทษ หรือไม่ก็เป็นอุบาทว์แก่ผู้กระทำเอง แต่ผี ประเภทนี้ ‘ตาย’ ไปจากวัฒนธรรมไทยแล้ว เหลือแต่ผีที่ไม่มีหน้าที่ทางสังคมเท่านั้น ส่วนอุบาทว์ เล่าก็สามารถซื้อได้ คนรวยจึงไม่ต้องกลัวอุบาทว์ สามารถทำลายแม่น้ำได้ทั้งสาย เพราะในที่สุด ก็ซื้ออุบาทว์ไปทำลายทิ้งเสียได้ เรายังไม่ทันได้พัฒนาผีและอุบาทว์ขึ้นมาเป็นความสุภาพต่อ

สังคม ฝีมือและอุปาทานก็ตายจากสังคมเราไปเสียแล้ว ..... เชื่อว่าความสุภาพต่อสังคมก็สามารถพัฒนาขึ้นในวัฒนธรรมไทยได้เหมือนกัน เพียงแต่เราเองไม่ได้ช่วยกันคิดและทำขึ้นอย่างเป็นทางการ เรื่องเป็นราวเพียงพอเท่านั้น ส่วนใหญ่เราฝึก 'มารยาท' ทางสังคมของคนเราเองโดยลอก 'มารยาท' ของคนอื่นมา เช่น เข้าคิว, ระเบียบการแต่งกาย, การรักษาความสะอาดของที่สาธารณะ ฯลฯ ในส่วนหนึ่งก็ต้องเรียกว่าประสบความสำเร็จพอสมควร เช่น ผมสังเกตว่าคิวของไปรษณีย์ในที่ทำงานของผมนั้นได้รับความเคารพจากผู้ให้บริการอย่างดีเสมอมา แต่ความสุภาพเป็นเรื่องของหลักการในจิตใจซึ่งสามารถประยุกต์เข้ากับสถานการณ์แตกต่างกันได้ในทุกกรณี เช่นเดียวกับความเกรงใจ ซึ่งคนไทยคล่องในการประยุกต์ใช้กับทุกสถานการณ์โดยไม่ต้องมีข้อกำหนดเรื่องมารยาทมาบังคับทุกเรื่อง ผมเข้าใจว่าความสำคัญกว่ามีสังคมที่เป็นตัวตนจริงๆ อันเราต้องเกรงใจหรือแสดงความสุภาพด้วยนี้ยังไม่ค่อยแข็งแรงนัก ความไม่สุภาพต่อสังคมจึงเกิดขึ้นบ่อยๆ นับตั้งแต่เรื่องเล็กๆ เช่น ผลักดันคนอื่นที่เราไม่รู้จักเพื่อจะแย่งกันเข้าชมคอนเสิร์ตไปจนถึงการปล่อยของเสียจากโรงงานลงแม่น้ำลำคลองซึ่งคนอื่นใช้อุปโภคบริโภค เป็นต้น" (ฉบับที่ 857, 21 มกราคม 2540)

มาสร้างเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดความสามัคคีกันดีกว่า

ในเรื่องของความสามัคคี นิธิยอมรับว่าความสามัคคีเป็นค่านิยมที่มีความสำคัญต่อสังคม แต่แทนที่สังคมไทยจะเอาแต่เรียกร้องหาความสามัคคีทุกครั้งที่มิมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ซึ่งมักจะไม่ค่อยได้ผลนั้น นิธิกลับเห็นว่าจะเป็นการดีกว่ามากถ้าจะหันมาช่วยกันสร้างเงื่อนไขต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดความสามัคคีขึ้นได้ในสังคมไทยซึ่งผู้คนมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงกันมากทั้งในทางเศรษฐกิจ สถานภาพ โอกาส ฯลฯ

"ความสามัคคีนั้นใช้ได้เฉพาะกับกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ในแนวราบเท่านั้น ไม่อาจเรียกร้องแก่กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ในแนวอื่นได้ เช่น นายเรียกร้องความสามัคคีในหมู่บ่าวไพร่ ก็เท่ากับเรียกร้องให้สยบยอมต่ออำนาจ และอภิสิทธิ์ของนายอย่างไม่แยแส ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในกลุ่มได้ว่ากู 'สามัคคี' กับมึง หรือมึง 'สามัคคี' กับกูดีวะ? ..... คิดถึงคนจนๆ ที่ไม่มีโอกาสรับการรักษาพยาบาลจากหมอเพราะไม่มีเงินจะจ่ายทั้งในปัจจุบันและอนาคต ถูกเรียกร้องให้ 'สามัคคี' กับหมอที่ปล่อยให้ลูกของเขาตายไปต่อหน้า ในขณะที่ไม่มีใครเรียกร้องให้หมอ 'สามัคคี' กับคนจนๆ บ้างเลยนั้น ผมคิดว่าทำให้ความสามัคคีกลายเป็นคำตลกๆ ที่น่าจะใช้เป็นชื่อหนังสือเล่มใหม่ของคุณในที่สุดเสียมากกว่า ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอย่างไม่ต้องสงสัย แต่แทนที่เราจะเรียกร้องความสามัคคีกันอยู่บ่อยๆ เราน่าจะช่วยกันสร้างเงื่อนไขทางสังคมที่เอื้อให้เกิดความสามัคคีขึ้นได้ในสังคมไทยดีกว่า นั่นก็คือ ทำให้สังคมนี้เป็นสังคมที่เป็นธรรม"

(ฉบับที่ 893, 30 กันยายน 2540)

ที่มา “ทามาก้อตจึ”

นอกจากนี้บทความของนิธิเกี่ยวกับคำนิยมอื่นๆ ที่น่าสนใจก็มี คำนิยมการเลี้ยง “สัตว์เลี้ยง” กับแพ้นกการเลี้ยง “สัตว์คอมพิวเตอร์” นิธิได้อธิบายความสัมพันธ์ต่อกันของสองสิ่งนี้ว่า คำนิยมการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงเกิดจากการที่มนุษย์สมมติให้สัตว์มีอุปนิสัย บุคลิก อารมณ์ความรู้สึก ในแบบที่มนุษย์จะใช้เป็นเพื่อนได้ ทั้งๆ ที่สิ่งสมมตินี้ไม่มีอยู่ในสัตว์จริงๆ และเมื่อยอสิ่งสมมติแก่สัตว์ดังกล่าวมาใส่ลงไปในโปรแกรมสำหรับซีพียูคอมพิวเตอร์แล้วนำมาใส่ลงในตุ๊กตาอีกทีหนึ่ง ก็เกิดเป็น “ทามาก้อตจึ” หรือการเลี้ยงสัตว์คอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นแพ้นกที่ระบอบอย่างหนักในหมู่เด็กไทย ญี่ปุ่น และทั่วโลกในขณะนั้น

เด็กสาวเลิกสน “พรหมจรรย์” อีกหนึ่งสาเหตุให้หันมาขายตัว

ส่วนข่าวนักศึกษาขายตัวเพื่อจะนำเงินที่ได้จากอาชีพนี้มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอย่างฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยนั้น นิธิกล่าวว่าชี้ให้เห็นว่าคำนิยมที่ให้คุณค่าแก่ “พรหมจรรย์” ของผู้หญิงที่เริ่มแพร่หลายในสังคมไทยสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเกิดจากอิทธิพลของตะวันตกในขณะนั้น ได้เริ่มลดความสำคัญลงไปในสังคมไทยยุคนี้

“ผมไม่ได้หมายความว่า ผู้หญิงไทยก่อน ร.5 นั้นแรดสุดสุดเหมือนฝรั่งหลังการปฏิวัติทางเพศแล้ว สุภาพสตรีสอนหญิง (ซึ่งเชื่อกันว่าสุนทรภู่แต่งและก็เชื่อกันใหม่ว่าสุนทรภู่ไม่ได้แต่ง) สอนให้หญิงสาวรักนวลสงวนตัวเพราะจะ ‘มีผัว’ นั้นต้องรอบคอบ ‘มีผัว’ แปลว่านอนกับผู้ชาย ไม่เกี่ยวกับการเสียพรหมจรรย์ หญิงฝ่ายที่ไปนอนกับผู้ชายใหม่ก็ ‘มีผัว’ อีก เขาสอนว่าถ้าไม่รอบคอบแล้ว ‘มีผัว’ ก็อาจถูกผัวทิ้งขว้าง หรือถึงไม่ทิ้งขว้างแต่ผัวเป็นคนไม่ดีเช่นนี้เหล่าเมายาก็ให้ชีวิตอับจน ‘มีผัว’ บ่อยๆ หลายๆ คนเขาก็จินตนาการ ไม่มีที่ไหนในสุภาพสตรีสอนหญิงที่บอกว่าให้ระวังจะถูกกินไข่แดง ทั้งนี้ เพราะไข่แดงไม่สำคัญในความคิดของคนไทยสมัยก่อน ที่สำคัญคือต้อง ‘มีผัว’ ดี ..... วัฒนธรรมหรือวิถีความคิดที่กำกับพฤติกรรมทางเพศของไทยถูกผู้ดีสมัยรัชกาลที่ 5 ทำลายด้วยการไปนำเอาความคิดฝรั่งเรื่องคุณค่าของพรหมจรรย์เข้ามาแทนที่ ต่อมาความคิดเรื่องคุณค่าของพรหมจรรย์ก็หมดพลังที่จะกำกับพฤติกรรมทางเพศได้ บัดนี้กลายเป็นช่องที่ว่างเปล่า จะกลับไปเอาของเก่ามาปิดฝุ่นใหม่ก็ไม่ได้เพราะสังคมเปลี่ยนไปหมดแล้ว จะเอามาพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ มันก็ขาดความสืบเนื่อง จึงไม่มีรากฐานสำหรับใช้ในการพัฒนาปรับปรุงมันขึ้นมา” (ฉบับที่ 881, 8 กรกฎาคม 2540)

เข้าใจวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง จึงจะใช้ได้อย่างสร้างสรรค์

นิตยภัทเห็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทยกลับมามีพลังที่สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงแค่ถูกทำให้เป็นสินค้ารูปแบบต่างๆ เพื่อขายนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็มักจะตกไปอยู่กับนายทุนไม่ใช่คนทั่วไปในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันนิตยภัทก็อยากเห็นวัฒนธรรมของสังคมไทยเข้าไปมีบทบาทหรือมีความสำคัญในกระแสโลกาภิวัตน์หรือวัฒนธรรมกระแสหลักของโลกด้วย เช่นที่วัฒนธรรมของญี่ปุ่นในส่วนของ การจัดการบริหารแบบญี่ปุ่น, การจัดการแรงงานแบบญี่ปุ่น, เป็นต้น ได้เข้าไปเป็นกระแสหนึ่งในโลกธุรกิจของโลกาภิวัตน์ โดยถ้าต้องการจะทำให้สองสิ่งที่เขาอยากเห็นนี้เป็นจริงขึ้นมาได้ นั่นคือทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นของไทยและวัฒนธรรมไทยที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัฒนธรรมโลก กลายเป็นพลังให้แก่คนไทยได้จริงนั้น นิตยภัทเห็นว่าทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชนและประชาชน ต้องเลิกทำอะไรที่ฉาบฉวยในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมอย่างที่ผ่านมา หันมามองวัฒนธรรมในความหมายของระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและพยายามเข้าถึงความคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในแง่นี้ให้ได้ ไม่ว่าจะเป็วัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติของไทย เพื่อจะได้ประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในแง่นี้ของสังคมไทยก่อให้เกิดการสร้างสรรคประโยชน์ที่แท้จริงแก่สังคมไทยสมัยใหม่ ซึ่งไม่ว่าจะอย่างไรก็หนีไม่พ้นการต้องเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระแสโลกาภิวัตน์

"ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แบบไทยนั้นปรับเอามาเป็นพลังของการทำธุรกิจสมัยใหม่ได้หรือไม่? ถ้าไม่ได้ทำไมจึงไม่ได้ ทำไมญี่ปุ่นจึงปรับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แบบญี่ปุ่นมาใช้ในธุรกิจสมัยใหม่ของเขาได้ ระบบของไทยมันเหลือขอตรงไหน? ..... วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นของประเทศหรือท้องถิ่นของโลกก็ตาม จะกลายเป็นพลังให้แก่ผู้คนได้ ต้องเป็นอะไรที่มากกว่ายี่ห้อหรือสัญลักษณ์ เช่น การศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่นต้องทำให้เข้าถึงระบบวัฒนธรรมทางสังคมของผู้คนในท้องถิ่น หรือว่ากันให้ถึงแก่นเลยก็คือ เข้าถึงความคิดที่เกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเรา จึงจะให้ความสามารถในการปรับเอาวัฒนธรรมนั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้จริง" (ฉบับที่ 875, 27 พฤษภาคม 2540)

ชื่อนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทย เหตุใดจนถึง "ด้อยอิงเดี่ยว"

และเมื่อหนังสือนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง "ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน" ของจินตเลี้ยววาริณท์ ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนของประเทศไทยหรือที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในชื่อรางวัล "ซีไรต์" ประจำปีนี้ซึ่งเป็นรอบของการประกวดหนังสือประเภทนิยาย จนก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากนักวิจารณ์วรรณกรรมและนักประวัติศาสตร์หลายคนว่าเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีการบิดเบือนประวัติศาสตร์เป็นอย่างมากนั้น นิตยภัทได้ใช้โอกาสนี้

เขียนบทความเกี่ยวกับนิยายอิงประวัติศาสตร์ในแวดวงวรรณกรรมของไทยที่ผ่านมาว่า ยังไม่มีนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องใดของไทยที่เขียนได้อย่างเข้าถึงความจริงระดับจิตใจของยุคสมัยในอดีตและความเปลี่ยนแปลงของจิตใจของยุคสมัย ทำให้ไม่สามารถสะท้อนความจริงในระดับกว้างขวางครอบคลุมอุบัติการณ์ที่เกิดแก่สังคมทั้งหมด กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือในความเห็นของนิธินั้น นับตั้งแต่มีการเขียนนิยายขึ้นในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยเรื่องใดที่มีคุณภาพดีพอแก่การยกย่อง ไม่ใช่เพียงแค่นิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องประชาธิปไตยบนเส้นขนานของวินท์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ปีนี้เท่านั้น ส่วนนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ดีในความคิดของนิธิตี่เขากล่าวยกย่องก็ได้แก่ นิยายเรื่อง "สงครามและสันติภาพ" ของลีโอดอลสตอย นักเขียนชื่อก้องโลกชาวรัสเซีย และ "วิมานลอย" ของมาทาร์เรต มิเชล โดยสงครามและสันติภาพนั้นผู้แต่งสามารถเขียนได้อย่างเข้าถึงสภาพที่เป็นจิตใจของยุคสมัยตามท้องเรื่อง คือความเสื่อมโทรมของระบบปกครอง จนทำให้ชีวิตของตัวละครชาวรัสเซียในเรื่องสามารถสะท้อนภาพชีวิตที่อยู่ท่ามกลางยุคสมัยอันสับสนวุ่นวายที่สุดยุคหนึ่งของรัสเซียได้อย่างเด่นชัดมีชีวิตชีวา ขณะที่วิมานลอยก็สามารถสะท้อนภาพที่ครอบคลุมทุกกลุ่มในสังคมอเมริกันภาคใต้ในอดีตอันเป็นช่วงสมัยของเนื้อเรื่องตามนิยายได้อย่างชัดเจนเช่นกัน อย่างไรก็ตาม สาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้นิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยทุกเรื่องยังด้อยคุณภาพอยู่นั้น ก็เป็นเพราะไม่มีงานวิชาการด้านประวัติศาสตร์ของไทยที่ลึกซึ่งระดับจิตใจของยุคสมัย เพื่อให้ให้นักเขียนใช้เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการเขียนนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ดีมีคุณภาพด้วยเหมือนกัน

“ถ้าจะวิจารณ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องใดก็ตาม ผมคิดว่าต้องประเมินกันด้วย 'ความจริง' ในระดับเดียวกันด้วย เช่นเป็นไปได้หรือไม่ที่คนอย่างไอโดในเรื่อง 'คนดีศรีอยุธยา' พึ่งเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่มาดูว่าอายุโตมีจริงหรือไม่และถ้ามีจริงมีหลักฐานว่าได้ทำอย่างนั้นหรือไม่ อย่างนี้เป็นต้น ระดับของ 'ความจริง' ทั้งในประวัติศาสตร์และในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์อาจมีความลึกซึ้งและซับซ้อนขึ้นมากกว่าแค่บุคลิกภาพของตัวละครได้อีกมาก อดคิดส่วนตัวของผมเห็นว่าระดับที่ลึกที่สุดก็คือทำให้เห็น 'จิตใจ' ของยุคสมัยตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของ 'จิตใจ' นั้น ถ้าแตงนวนิยายหรือประวัติศาสตร์ที่กินระยะเวลาได้ยาวนานพอ จับตรงที่ผมเรียกว่า 'จิตใจ' ของยุคสมัยได้แน่นหนาพอแล้ว ที่เหลือจะไม่แน่นหนานักก็ได้ สร้างตัวละครขึ้นมาใหม่, สร้างเหตุการณ์ใหม่, บิดเบือนเหตุการณ์เก่า ฯลฯ อย่างไรก็ได้ เพื่อให้ 'จิตใจ' ของยุคสมัยเด่นชัดมีชีวิตชีวา กลับขึ้นมาใหม่ ..... นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยทั้งหมดที่ผมเคยอ่านล้วนเป็นการบรรยาย 'ความจริง' ระดับเหตุการณ์เท่านั้น ถ้าจะมีการสร้างตัวละครขึ้นมาใหม่ ก็ไม่ได้สร้างเพื่อเป็นสื่อนำไปสู่อะไรมากไปกว่าอุดมการณ์ต่างๆ ของผู้เขียน หรือทำให้สนุกเท่านั้น ร้ายไปกว่านั้น ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นใหม่บางตัว ก็เหมือนเพิ่งแต่งตัวพีเรียด แล้วเดินเข้าปอกไปอยู่หลังๆ นี้เอง

ฟังดูเหมือนผมเหยียดนักเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยนะครับ ซึ่งก็คงจริงอยู่ส่วนหนึ่ง แต่ที่เหยียดนี้ด้วยความเข้าใจนะครับว่า เพราะเราไม่มีงานประวัติศาสตร์ที่ลึกระดับจิตใจของ ยุคสมัย ไม่มีงานศึกษาประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมคนทุกกลุ่มทุกฐานะในสังคม เมื่อไรที่นักเขียนนวนิยายอย่างจะ ‘อิง’ ประวัติศาสตร์ ก็สามารถอิงได้แค่ระดับเหตุการณ์ ตัวประวัติศาสตร์ไม่ได้ให้พลังของจินตนาการมากไปกว่านี้ๆ อะไรให้มันสนุกๆ อ่านเพลินๆ เท่านั้น พุดอีกอย่างหนึ่งประวัติศาสตร์ก็เดียง ใครมาอิงก็เดียงไปด้วยกันเท่านั้น” (ฉบับที่ 894, 7 ตุลาคม 2540)

แก้เครียดอย่างถูกวิธีต้องปรับเปลี่ยนชีวิตที่ก่อความเครียด

ในสังคมสมัยใหม่ ความเครียดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้คนจำนวนมากโดยเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย นิธิจึงได้หยิบยกแนวคิดของนักจิตวิทยามาใช้ร่วมกับทัศนะของตนแล้วกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ลึกๆ แล้วสาเหตุของความเครียดทุกอย่างเป็นสิ่งที่เกิดในสังคมสมัยใหม่โดยไม่ค่อยปรากฏในอดีต เช่น การทำงานแบบเดิมซ้ำๆ กันเป็นเวลาหลายชั่วโมงในโรงงานอุตสาหกรรมหรือในสำนักงานบริษัท, การจราจร, การแข่งขันอย่างเอาเป็นเอาตายเพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษาหน้าที่การงาน, สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ, ปัญหาอาชญากรรมที่มีสถิติสูงขึ้นเรื่อยๆ เป็นต้น ดังนั้น การแก้เครียดที่ถูกต้องก็น่าจะเป็นเรื่องของปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในวัฒนธรรมหรืออารยธรรมแผนใหม่ แต่การทำเช่นนี้เป็นเรื่องที่ปฏิบัติจริงได้ยาก เป็นเหตุให้การแก้เครียดที่มักทำกันในสังคมสมัยใหม่ กลายเป็นการแก้ที่อาการด้วยการใช้เคมี (ซึ่งหมายถึง ยา เหล้า บุหรี่ สารเสพติด ฯลฯ), ความบันเทิงรูปแบบต่างๆ ทั้งที่อยู่ในระดับธรรมดาและที่หวือหวาผาดโผน, เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่การแก้ที่สาเหตุที่แท้จริงและมีผลให้หายเครียดได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น

วิทยุเสรี สื่อและเวทีที่แท้จริงของประชาคม

วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่นิธิเห็นว่า มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมไทยไม่แพ้สื่อมวลชนประเภทอื่น โดยเฉพาะในบทบาทของการเป็นสื่อและเวทีกลางของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศนั้นนับเป็นบทบาทที่เหมาะสมกับวิทยุมากที่สุด เพราะถ้าคิดกันแต่เฉพาะการส่งกระจายเสียงโดยไม่เกี่ยวกับค่าสัมปทานซึ่งเป็นเรื่องเชิงธุรกิจมากเกินไปแล้ว ต้นทุนการทำรายการทางวิทยุออกกระจายเสียงนั้นไม่แพง เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตเนื้อหาส่งผ่านสื่อประเภทอื่น ดังนั้นนิธิจึงคิดว่า ถ้ามีการปฏิบัติตามเจตนารมณ์แท้จริงของรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 ซึ่งเป็นมาตราที่ว่าด้วยการดูแลจัดการกับทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะแล้ว วิทยุจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดเวทีประชาคมในท้องถิ่นต่างๆ ขึ้นได้ เพราะการจะเกิดประชาคมที่แท้จริงได้นั้น จำเป็นต้องมีเวทีแสดงความคิดเห็นและส่งผ่านข้อมูลข่าวสารรวมทั้ง

ทำกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่สมาชิกของประชาคม โดยที่เวทิดังกล่าวต้องไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูงเกินไปด้วย และเวทิลักษณะนี้ไม่มีอะไรดีไปกว่าวิทยุ

"สภาพัฒน์พูดถึงการตั้งประชาคมจังหวัด แต่ประชาคมจังหวัดกลายเป็นสถาบันที่มีเวทิลึกยิ่งกว่าเวทิลึกด้วยซ้ำ คนเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างผิวเผินและจำนวนน้อยมาก ถ้าจะเกิดประชาคมจังหวัดขึ้นในความเป็นจริง สภาพัฒน์จะต้องคิดถึงเวทีที่กว้างขวางอย่างวิทยุซึ่งเป็นของชุมชนได้จริง นั่นหมายความว่า เป็นคลื่นเสรีที่คนต่างกลุ่มต่างสถานภาพสามารถใช้เป็นเวทีความคิดเห็นและการต่อรองของตนได้อย่างสันติ รัฐธรรมนูญมาตรา 40 ประกาศว่า คลื่นความถี่วิทยุ 'เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ' องค์กรที่จัดสรรคลื่นความถี่ควรยึดเอาคลื่นที่หน่วยราชการยึดเอาไปเก็บค่าตั้งคืนมาให้หมด เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาคมได้เกิดขึ้นจริงๆ ลึกที จะเกิดประชาคมจริงก็ต้องมีเวทีจริงสำหรับประชาคมด้วย และไม่มีเวทีอะไรดีไปกว่าวิทยุ ก่อนจะไปตั้งรัฐบาลแห่งชาติ เองง่ายๆ แค่คืนสมบัติของชาติให้แก่ชาติก่อนดีไหม?" (ฉบับที่ 904,16 ธันวาคม 2540)

"ปัจเจก" ครอบงำ ทำคนไทยฮึดดูดวง?

นิกิกล่าวว่ จากการที่สมัยก่อนหมอดูในสังคมไทยมักจะทำนายทายทักใน 2 ด้าน คือ

1. เพื่อแก้ปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น ทายว่าควรไปตามของหายหรือสัตว์เลี้ยงที่ถูกขโมยในทิศทางใด , ทายว่าในปีต่างๆ น้ำจะน้อยหรือมาก เป็นต้น
2. เพื่อหาความเป็นมงคลจากเวลาที่เรียกว่า การหา "ฤกษ์" รวมทั้งจากพื้นที่ โดยการหาความเป็นมงคลจากพื้นที่นั้นก็จะเป็นการดูในเรื่องทิศทางหรือทำเลต่างๆ ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่าการทำนายทายทักอีกแบบหนึ่งที่เกี่ยวกับโชคชะตาราศีส่วนตัวของบุคคล น่าจะเป็นของใหม่ในวิชาโหราศาสตร์ไทยหรืออย่างน้อยก็ไม่ใช่อะไรที่โหราศาสตร์ไทยแต่เดิมให้ความสำคัญ อย่างไรก็ตามการทำนายทายทักแบบนี้กำลังเป็นที่นิยมในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งก็น่าจะมาจากสาเหตุที่สามารถตอบสนองได้ดีต่อทัศนคติแบบปัจเจกที่ครอบงำคนไทยยุคใหม่มากขึ้นเรื่อยๆ

พรมแดนศาสนา เส้นแบ่งพวกเอ็ง - ข้าในโลกมนุษย์

นิกิคิดว่า เช่นเดียวกับอีกหลายศาสนาของโลกในยุคสมัยปัจจุบัน พุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นก็ได้มีการสร้าง "พรมแดน" ขึ้นมาเหมือนกัน แม้จะยังไม่ชัดเจนเท่ากับศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ฯลฯ ก็ตาม พรมแดนในที่นี้ก็คือ การกำหนดความชัดเจนในเรื่องความเชื่อ , พิธีกรรม , การแต่งกาย ฯลฯ รวมไปถึงการเชิดชูสิ่งต่างๆ ให้สูงเด่นเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาตน เช่น ไม้กางเขน , เสมาธรรมจักร หรือแม้แต่คำสอนที่แทนที่จะเน้นการนำไปปฏิบัติกันก็ยังคงกลับนำมาใช้เป็นเพียงแค่สัญลักษณ์ไว้เชิดชู การมีพรมแดนทางศาสนานี้นิธิสรุปว่า เป็นสาเหตุหนึ่งที่

สำคัญที่ทำให้คนไทยและคนชาติอื่นๆ เลิกประพฤติดิปฏิบัติตามหลักธรรมที่ดั่งงามของศาสนาต่างๆ แต่หันไปทำเพียงแค่ “ถือ” ศาสนาหรือการเป็นศาสนิกที่เข้าถึงหลักธรรมอย่างผิวเผินเอาไว้แทน ซึ่งไม่เอื้อต่อการมีวิถีชีวิตอันเกื้อกูลซึ่งกันและกันของมนุษยชาติที่แต่ละศาสนามุ่งหวังให้เกิดขึ้น เนื่องจากพรมแดนทางศาสนาไม่สามารถทำให้แต่ละศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นซึ่งอยู่นอกพรมแดนของศาสนานั้นๆ ได้โดยง่าย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง หรือวัฒนธรรมในส่วนอื่นๆ

“ความเบลอๆ ของศาสนาที่เคยมีมากก็หายไป ต่างคนต่างจัดคนอื่นว่าอยู่นอกหรือในพรมแดนของศาสนาของตัวเอง เกิดพวกมึงพวกกูขึ้น ทะเลาะเบาะแว้งฆ่าฟันกันนองเลือดในที่ต่างๆ ทั่วไป บางแห่งก็มีบอยและมีแรง เช่น อินเดียและตะวันออกกลาง เป็นต้น ในขณะที่ศาสนากลายเป็นดินแดนที่ผู้คนพากันหันมา ‘ถือ’ เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญอันหนึ่งของตัว แต่กลับแยกศาสนาออกไปจากวิถีชีวิต ....พรมแดนก็อย่างนี้แหละครับ ทำให้เกิดความมั่นคงภายใน แต่ก็จำกัดพลังไม่อาจทำอะไรได้มากนัก ศาสนาในโลกนี้จึงมีความมั่นคงดี ตั้งอยู่ให้เห็นได้จะจะทีเดียว รู้ว่าของใครอยู่ตรงไหน แต่ก็ตั้งอยู่อย่างนั้นโดยไม่เกี่ยวกับชีวิตของผู้คนเท่าไรนัก จะเกี่ยวแต่ละทีก็กลายเป็นเหตุนองเลือดไป ปัญหาของทุกศาสนาในเวลานี้จึงคล้ายๆ กัน มีแต่คน ‘ถือ’ แต่ไม่ค่อยมีคนประพฤติ ศาสนาที่อยู่ในธง , ในวัด , หรือในรัฐธรรมนูญย่อมมีความมั่นคง เป็นส่วนหนึ่งของยี่ห้อที่คนยึดถือเป็นอัตลักษณ์ของตัว แต่ก็ไม่มี ความหมายอะไรจนกว่าศาสนาจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คน” (ฉบับที่ 870, 22 เมษายน 2540)

“โกหกขาว” ทำร้ายสังคมประชาธิปไตย

ในเรื่องของศีลธรรม เมื่อนิธิสังเกตว่าโลกทัศน์ของคนไทยยุคนี้มักจะมีข้อยกเว้นทางศีลธรรมกันมากขึ้น นิธิจึงได้หยิบยกเรื่องของการโกหกเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมที่คนไทยจำนวนไม่น้อยเชื่อว่าเป็น “การโกหกขาว” หรือการโกหกที่ไม่บาปมาวิพากษ์วิจารณ์ว่า เขาไม่ทราบว่าเป็นทางปรัชญาของศาสนานั้นการเก็บจำความจริงหรือการบิดเบือนความจริงเพื่อจุดมุ่งหมายที่ดีดังกล่าวจะถือเป็นการโกหกหรือไม่ แต่ที่แน่นอนก็คือการโกหกเช่นนี้ทำลายสังคมประชาธิปไตยอย่างร้ายแรงที่สุด เพราะเป็นการโกหกที่ทำให้ผู้อื่นไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการชักท้วงในเรื่องนั้นๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้โดยอิสระเสรี ทั้งๆ ที่เป็นเรื่องซึ่งมีความเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา

“ประชาธิปไตยนั้นทำงานได้เมื่อความจริงเป็นสมบัติสาธารณะ ทุกคนเข้าถึงได้ และทุกคนมีโอกาสใช้ความจริงเป็นฐานในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองอย่างเท่าเทียมกันครับ.... เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องยอมรับด้วยว่าอะไรจะเกิดก็ต้องเกิด เกิดแล้วก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้

เท่านั้น ไม่มีทางอื่นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพราะถ้าเริ่มไม่ไว้วางใจความจริง ในที่สุดก็จะเปิดประตูความจริงไว้แคบชนิดเดียว อนุญาตให้เฉพาะอภิสิทธิ์ชนเดินผ่านเข้าไปได้เท่านั้น" (ฉบับที่ 896, 21 ตุลาคม 2540)

สร้างศัตรูด้วยประวัติศาสตร์ อีกหนึ่งกลยุทธ์การสร้างชาติ

นิตยภัคยังให้ความสำคัญต่อการเสนอความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตลอดจนการนำไปประยุกต์เป็นองค์ความรู้เพื่อเป็นฐานในการคิดและทำสิ่งต่างๆ อย่างกรณีละครเรื่อง "นายขนมต้ม" ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 นำแสดงโดยสมรักษ์ คำสิงห์ วีรบุรุษนักมวยเหรียญทองกีฬาโอลิมปิก 2540 ที่แอตแลนต้า สหรัฐอเมริกานั้น เมื่อละครเรื่องนี้ถูกห้ามไม่ให้เอ่ยชื่อพม่าในท้องเรื่อง ทั้งๆ ที่ในบทประพันธ์เดิมที่เป็นนิยายนั้นระบุอย่างชัดเจนว่าศัตรูหรือข้าศึกของไทยคือพม่าและแม้ไม่เอ่ยชื่อพม่าในละครแต่คนดูทางโทรทัศน์ก็รู้อยู่ดี นิตยภัคได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า การห้ามเอ่ยชื่อพม่าดังกล่าวเป็นเพียงการทำให้ความรู้สึกของประเทศเพื่อนบ้านคือพม่าดีขึ้นเท่านั้น แต่จะไม่มีผลอะไรต่อสำนักเกี่ยวกับพม่าของคนไทยที่มองว่าพม่าคือศัตรูถาวรของไทยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงยุคปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากนโยบายการสร้างชาติของรัฐนับแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และช่วงหลังสมัยรัชกาลนี้อีกหลายปี โดยใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ซึ่งหนึ่งในนี้ก็คือความเป็นศัตรูต่อไทยของพม่า และประวัติศาสตร์ที่ให้สำนึกเกี่ยวกับพมานี้ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อคนไทยในยุคปัจจุบันผ่านระบบการศึกษาและการรับรู้ทางสังคม อย่างไรก็ตามนิตยภัคได้ให้แง่คิดที่เกี่ยวข้อกับประเด็นนี้ไว้ว่า การติดยึดกับอดีตหรือประวัติศาสตร์โดยไม่พยายามทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ อาจทำให้ผู้คนในสังคมไทยยุคปัจจุบันมองไม่เห็นและไม่ตื่นนอนที่จะต่อสู้กับศัตรูของยุคสมัยของตนได้ เช่น การพัฒนาตามแนวทางของชาติตะวันตกที่ทำร้ายสังคมไทยมาหลายทศวรรษ , การค้าเสรีที่กัดกินสินค้าของประเทศอื่นๆ แต่เอื้อต่อการเปิดตลาดให้แก่สินค้าของประเทศหรือกลุ่มประเทศของตนแทน , เป็นต้น

"ในการสร้างจินตนากรรมของความเป็นชาตินั้น นอกจากต้องสร้างรูปธรรมให้จับต้องได้หลายอย่าง เช่น ธงชาติ , เพลงชาติ , แผนที่ , เครื่องแต่งกายประจำชาติ ฯลฯ แล้ว ก็จำเป็นต้องสร้าง ' ศัตรู ' ของชาติขึ้นอีกด้วย เวทีที่ดีที่สุดสำหรับสร้าง ' ศัตรู ' ของชาติก็คือประวัติศาสตร์แห่งชาติสิครับ พม่าถูกเลือกให้ได้ตำแหน่ง ' ศัตรู ' ของชาติในช่วงนี้แหละครับ ..... เหตุที่เลือกพม่าก็เพราะพม่ากำลังพอดีๆ ไม่เล็กขนาดกัมพูชาหรือลาวหรือมลายูซึ่งในตอนนั้นไทยเห็นว่าเป็นแค่ประเทศราชของไทยที่ถูกฝรั่งแย่งเอาไป จะแต่งตั้งใครเป็น ' ศัตรู ' ของชาติทั้งที่จะให้กระจอกนักก็ไม่ได้ ..... พม่าไม่มีตัวตนในการเมืองระหว่างประเทศด้วยเพราะไม่มีรัฐพม่าที่เป็นอิสระ ' ศัตรู ' ของชาติในประวัติศาสตร์ไทยที่สร้างขึ้นรองรับความเป็นชาติของเราจึงไม่มีตัวตน จะสร้าง

ให้นำเกลียดน่ากลัวอย่าไรหรือจะสร้างให้เราได้ไล่ต้อนอย่างไรก็ได้ เพราะ ' ศัตรู ' นี้ไม่มีตัวตน ..... พม่าเป็นหนามของจินตนาการที่นักประวัติศาสตร์ไทยในช่วงหนึ่งได้สร้างเอาไว้ เพื่อให้ชาติไทยมี ' ศัตรู ' ประจำชาติ เป็น ' ศัตรู ' ที่มีศักดิ์ศรีพอดพอเหยียดกับไทย แต่ไม่มีตัวตนให้ต้องมากังวลว่าจะสัมพันธ์กับ ' ศัตรู ' ในอดีตอย่างไร ..... แม้ละครกะหลาป่าทั้งหลายในที่นี้จะไม่ออกชื่อพม่าอีกเลย เพื่อสัมพันธ์ไมตรีอันดีกับประเทศพม่า แต่พม่าเป็น ' ศัตรู ' ของชาติในสำนึกทางประวัติศาสตร์ของคนไทย ไม่ได้เป็นศัตรูเพียงในละครกะหลาป่าเท่านั้น การเปลี่ยนสำนึกทางประวัติศาสตร์เป็นเรื่องใหญ่และลึกกว่าคำสั่งห้ามออกชื่อพม่าในที่วิมาภานัก" (ฉบับที่ 855, 7 มกราคม 2540)

จะเข้าใจประวัติศาสตร์ไทย ต้องไม่อ่านแค่ "ถูกกล้วยแขก"

และเมื่อมี ส.ว. คนหนึ่งอภิปรายเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยตอนหนึ่งได้แสดงภูมิรู้ทางประวัติศาสตร์ว่า ถ้าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลบังคับใช้ก็อาจจะมีการแยกดินแดนภาคเหนือของไทยไปตั้งอาณาจักรน่านเจ้าเป็นประเทศอิสระได้ นิธิจึงได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยไม่สนใจประเด็นการแบ่งแยกดินแดน แต่มุ่งอธิบายเฉพาะประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่แฝงความไม่ต่อพ้อใจตำราทางประวัติศาสตร์ของไทยไปพร้อมกันว่า ความจริงแล้วอาณาจักรน่านเจ้าไม่ได้มีความเกี่ยวข้องที่สำคัญแต่อย่างใดกับประวัติศาสตร์ของไทยรวมทั้งในดินแดนภาคเหนือของไทยด้วย เพราะอาณาจักรน่านเจ้าในอดีตประกอบด้วยผู้คนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีพวกหลอหลอซึ่งเป็นประชากรในกลุ่มภาษาทิเบต - จีนเป็นกลุ่มชนชั้นนำและมีประชากรมากที่สุด ส่วนกลุ่มชนชาติไทยนั้นเป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของน่านเจ้าที่มีจำนวนน้อยมากและมีดินแดนอยู่ปลายเขตแดนน่านเจ้าคือแถบที่เป็นสิบสองปันนาในเขตประเทศจีนปัจจุบัน ดังนั้นการที่ ส.ว. คนดังกล่าวโยงภาคเหนือของไทยไปเกี่ยวพันกับอาณาจักรน่านเจ้าโดยมีนัยว่า น่านเจ้าในอดีตคืออาณาจักรที่รุ่งเรืองของชนเผ่าไทยก่อนจะถูกจีนรุกรานจนน่านเจ้าแตกแล้วคนไทยก็ต้องถอยร่นมาสร้างอาณาจักรสุโขทัยขึ้นแทนในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งเป็นความรู้ตามแบบเรียนประวัติศาสตร์ (โดยในบทความนี้ นิธิใช้คำว่า "ถูกกล้วยแขก" แทน) ในระบบการศึกษาของไทยนั้นจึงเป็นการแสดงภูมิรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ตื่นเขินอย่างมาก ทั้งๆ ที่ในยุคปัจจุบันความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสังคมไทยซึ่งแตกต่างจากตำราประวัติศาสตร์ของทางการและได้รับการยอมรับในคุณค่าทางวิชาการมากกว่า ก็มีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย

"ประวัติศาสตร์น่านเจ้าบนถูกกล้วยแขกรับใช้อ่านจอย่างไรมีความซับซ้อนมาก ซึ่งผมจะแสดงให้เห็นเพียงบางประเด็นเท่านั้น ความสำเร็จและล้มเหลวของน่านเจ้าล้วนมาจากกษัตริย์ทั้งสิ้น ประวัติศาสตร์หรือชะตากรรมของมนุษย์จึงถูกกำหนดจากผู้นำ ในแง่หนึ่งก็ให้ความสำคัญแก่ผู้นำอย่างมากเกินความจริง ในอีกแง่หนึ่งก็โน้มนำให้สมยอมต่อผู้นำจนหมดตัว เป็นโลกทัศน์ที่ให้

ประโยชน์ทั้งแก่ผู้นำในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และเผด็จการเหมือนกัน ..... คนจีนที่ทำให้
 น่านเจ้าอ่อนแออีก 'สอน' อะไรบางอย่างที่เสริมอำนาจของผู้มีอำนาจเหมือนกัน คนจีนในเมืองไทย
 นั้นมีอำนาจทางเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว จะทำอย่างไรจึงจะปิดกั้นอำนาจ
 ทางเศรษฐกิจไม่ให้ล้นสู่การเมืองได้ วิธีการก็คือประพันธ์ประวัติศาสตร์ให้เห็นอันตรายของ
 คนจีนในทางการเมือง จีนทำให้อ่อนแอ และความอ่อนแอนำมาซึ่งการยึดครองของต่างชาติ
 โดยเฉพาะชาติจีนเอง ..... สังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปมากเกินกว่าความรู้จากถุกกล้วยแขก
 จะอธิบายได้เสียแล้ว ข้อดีส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนก็คือ ความพยายามจะสร้าง
 กติกาที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดแก่สังคมไทยให้ได้อย่างสมสมัยยิ่งขึ้น แต่ส่วนดีตรงนี้
 กลับเป็นสิ่งที่ถูกกล้วยแขกอธิบายไม่ได้ หวังว่ากาลเวลาจะช่วยเยียวยาให้ ส.ว. เข้าใจสังคมของ
 ตนเองได้ดีขึ้นในภายหน้า เพราะถุกกล้วยแขกสมัยนี้เขาใช้พลาสติกแทนกระดาษหนังสือพิมพ์
 ไปแทบหมดแล้ว" (ฉบับที่ 890, 9 กันยายน 2540)

สรุป

เหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม – วัฒนธรรม ของไทย
 มากที่สุดในปี 2540 นี้ก็คือ การที่ประเทศไทยได้เข้าสู่ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ซึ่งเหตุการณ์นี้ก็
 ได้ถูกนิยามมาใช้เป็นประเด็นหลักและประเด็นย่อยในบทความของเขาด้วย นอกจากนี้ยังมีอีก
 หลายเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของคนไทยที่นิยามมากล่าวไว้ในบทความของเขา ได้แก่
 พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลงนามคำสั่งในฐานะ ร.มว. กลาโหม ให้คืนบ้านกาญจน์แก่ พ.อ.ณรงค์
 กิตติขจร หนึ่งในผู้มีบทบาทสำคัญที่นำไปสู่การนองเลือดในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ,
 การตั้งศูนย์เฉพาะกิจฯ ของ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ร.มท.มหาดไทยในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชวลิต ,
 การแนะนำรายการอาหารที่เหมาะสมแก่ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจคือ "โครงไก่ต้มผัก" ของนายสมัคร
 สุนทรเวช รองนายกรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชวลิต เช่นกัน ซึ่งได้รับปฏิกริยาตอบกลับจาก
 สังคมในทำนองเยาะเย้ยถากถาง , การกีดกันเพศที่สามไม่ให้เข้าไปเรียนได้อย่างเปิดเผยใน
 สถาบันราชภัฏ , ความเห่อของคนไทยต่อแฟชั่นการเลี้ยงสัตว์คอมพิวเตอร์ "ทามาถือตจ" ซึ่ง
 แพร่ระบาดมาจากประเทศญี่ปุ่น , แวดวงวรรณกรรมของไทยคือคักด้วยบรรยากาศของการ
 วิพากษ์วิจารณ์ทั้งด้านบวกและลบที่มีต่อ "ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน"นวนิยายอิงประวัติศาสตร์
 ของ วินทร์ เลียววาริน ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ประเภทนวนิยายในปีนี้ , เป็นต้น

ส่วนการวิพากษ์ของนิธิในปีนี้นั้น แม้ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจจะกลายเป็นเรื่องที่
 ประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก แต่นิธิก็ยังคงให้ความสำคัญต่อประเด็นทางด้านสังคม –
 วัฒนธรรม มากที่สุดเหมือนเดิม ได้แก่ การแสดงความเห็นว่าถ้ามีว่แต่มาเรียกร้องให้คนมีความ

สามัคคีกันเพียงอย่างเดียวโดยไม่คิดจะสร้างเงื่อนงำที่เอื้อให้เกิดความสามัคคีเลยนั้น ก็ไม่มีทาง
 ทำให้คนในสังคมไทยเกิดความสามัคคีกันได้อย่างแท้จริง , การชี้ให้เห็นว่าการมีวิฤตเสรีเป็นของ
 ตัวเองจะช่วยทำให้ท้องถิ่นต่างๆ มีสื่อและเวทีที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองได้อย่างแท้จริง ,
 การแสดงทัศนะว่าวันครุ นั้นสมควรเป็นวันของผู้ที่มี "บทบาทครู" ไม่ใช่เพียงแค่เป็นวันของผู้ที่มี
 "อาชีพครู" , การเสนอความคิดเห็นต่อหลักสูตรเพศศึกษาในระดับมัธยมศึกษาว่า ต้องสามารถ
 ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวกับเพศศึกษาในมิติที่ลึกซึ้งและรอบด้านอย่างแท้จริง ,
 เป็นต้น สำหรับประเด็นทางด้านการเมืองนั้น ก็มีทั้งการแสดงความรู้สึกลงในทางลบต่อ
 พฤติกรรมต่างๆ ของนักการเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นการวิจารณ์ศูนย์เฉพาะกิจฯ ของ ร.ต.อ.เฉลิม
 อยู่บำรุง รมช.มหาดไทยว่าตั้งขึ้นมาให้เสียงประมาณแผ่นดินโดยไร้ประโยชน์ต่อประชาชน
 อีกทั้งยังขัดต่อบรรยากาศของสังคมประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง หรือการตำหนิ พล.อ.ชวลิต ใน
 สถานะรมว.กลาโหมที่ออกคำสั่งคืนบำนาญแก่ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ทั้งที่เป็นผู้มีส่วนสำคัญที่
 ทำให้เกิดเหตุการณ์ร้ายทางการเมืองเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ฯลฯ , การให้ข้อเสนอแนะว่าการ
 สร้างพรรคการเมืองในแบบมหาชนนั้น ต้องทำระบบของพรรคให้มีประสิทธิภาพสูงในการกระตุ้น
 ให้สมาชิกทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องและสามารถยับยั้งไม่ให้เกิดการทำคามผิดได้ , การออกมา
 ปกป้อง ดร.สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ นักวิชาการชื่อดังแห่งสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ที่วิพากษ์
 วิจารณ์การทำงานด้านปฏิรูปการศึกษาของข้าราชการระดับผู้ใหญ่ในกระทรวงศึกษาธิการจนถูก
 ทางกระทรวงฯ สั่งสอบสวนหาความผิดทางวินัย โดยนิธิกล่าวว่าการสอบสวนดังกล่าวเป็น
 พฤติกรรมที่ล้าหลังสวนทางกลับความตื่นตัวของสังคมในยุคนี้ที่ต้องการให้มีการปฏิรูประบบ
 ราชการ , เป็นต้น ในขณะที่ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจนั้น ได้แก่ บทความที่เป็นการเตือนสติ
 ผู้คนในสังคมไทยให้รีบพลิกวิกฤติเศรษฐกิจให้เป็นโอกาสของการเกิดสิ่งดีๆ เพราะอาจสามารถทำ
 สิ่งเหล่านี้ได้ง่ายกว่าในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะปกติ , การชี้ว่าการที่ภาครัฐหวังจะให้ภาค
 เกษตรกรรมขนาดเล็กเป็นตัวดึงคนให้อยู่ในชนบทต่อไปหลังจากเศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่ภาวะ
 ปกติ นั้น จะไม่มีทางสำเร็จได้เลย ถ้าไม่มีการส่งเสริมให้วัฒนธรรมและโลกทัศน์แบบชาวนา
 กลับมาแพร่หลายในสังคมไทยเหมือนในอดีต , เป็นต้น

ปี 2541

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2541

ด้านการเมือง

ในรอบปี 2541 รัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย ยังคงบริหารประเทศและเร่งแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจโดยได้รับการสนับสนุนที่ค่อนข้างดีจากประชาชนและสื่อมวลชน แต่แตกต่างจากการทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรที่มักจะถูกฝ่ายค้านขัดขวางการผ่านร่างกฎหมายสำคัญที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาวิกฤติของประเทศด้านเศรษฐกิจอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลมีเสียง ส.ส.ในสภาฯ 207 เสียง เกินองค์ประชุมอยู่เพียงไม่กี่เสียง แต่เวลาประชุมสภาฯ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลจำนวนมากก็มักจะขาดการประชุม ทำให้ถูกฝ่ายค้านเล่นเกมการเมืองในสภาฯ ขอนับองค์ประชุมบ่อยครั้งเพื่อล้มการประชุม ซึ่งก็มักจะประสบความสำเร็จ ปัญหาสภาฯ ล่มนี้ได้รับการแก้ไขเมื่อมีการตั้งพรรคชาติพัฒนาเข้ามาร่วมรัฐบาลในวันที่ 5 ตุลาคม ทำให้รัฐบาลมีเสียง ส.ส.เพิ่มเป็น 255 เสียงซึ่งมากกว่าองค์ประชุมถึง 62 เสียง อย่างไรก็ตามปัญหาเสียงของรัฐบาลไม่ครบองค์ประชุมก็ยังคงมีอยู่ประปรายในเวลาต่อมา แม้จะไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐบาลในการประชุมสภาฯ ครั้งสำคัญๆ ก็ตาม การขาดประชุมสภาฯ ของ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลนี้ได้ถูกสื่อมวลชนนำไปตำหนิอย่างรุนแรง และบางครั้งถึงกับมีการประจาน ส.ส.ที่มีพฤติกรรมดังกล่าวลงในหน้าหนังสือพิมพ์ด้วย

ในขณะที่ทีมเศรษฐกิจของรัฐบาลภายใต้การนำของนายสุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ กับนาถารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งทั้งคู่มาจากพรรคประชาธิปัตย์นั้น พยายามทุ่มเทความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงานเพื่อพลิกฟื้นเศรษฐกิจของประเทศให้กระเตื้องขึ้นมา แต่ปรากฏว่าได้เกิดเรื่องราวหลายเรื่องที่ทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลต้องมัวหมอง เช่น นายทวี ไกรคุปต์ ส.ส.ราชบุรี พรรคประชาธิปัตย์ ได้ออกมาแฉความไม่ชอบมาพากลของโครงการเอสดีเอชซึ่งอยู่ในความดูแลของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมจากพรรคเดียวกัน , ปัญหาการทุจริตในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ในกระทรวงสาธารณสุข จนเป็นเหตุให้นายรักเกียรติ สุขธนะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และนายธีระวัฒน์ ศิริวันสาธน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งทั้งคู่มาจากพรรคกิจสังคมนั้น ต้องลาออกจากตำแหน่ง รวมทั้งยังได้มีการสั่งย้ายนายแพทย์ปรากรม วุฒิพงษ์ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ไปประจำสำนักนายกรัฐมนตรีด้วย , ปัญหาการทุจริตในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืชในโครงการ

ผักสวนครัวรั้วกินได้ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งทำให้นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงนี้ ต้องลาออกจากตำแหน่งเช่นกัน , เป็นต้น รวมไปถึงการตีความข้อกฎหมายที่ผิดพลาดถึง 2 เรื่องใหญ่ เรื่องแรกคือ การออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยให้มีการเลือกตั้งประธานและรองประธานสภาจังหวัดพร้อมกับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ซึ่งศาลฎีกามีคำสั่งพิพากษาว่าเป็นการออกระเบียบที่ขัดต่อกฎหมาย ทำให้การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเกิดความสับสนวุ่นวายไปทั่วประเทศ อีกเรื่องหนึ่งก็คือ การออกประกาศกระทรวงมหาดไทยอนุมัติขึ้นราคาค่าทางด่วนผิดสัญญาสัมปทาน ทำให้ประชาชนเสียประโยชน์ต้องจ่ายค่าผ่านทางด่วนแพงเกินกว่าสัญญา อย่างไรก็ตามแม้เรื่องราวเหล่านี้จะถูกฝ่ายค้านนำมาเป็นประเด็นในการโจมตีรัฐบาลทั้งในและนอกสภาฯ แต่ก็ไม่ทำให้เกิดกระแสตอบรับจากประชาชนมากนัก เพราะส่วนใหญ่มองว่าผลงานในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดนี้ในช่วงที่ผ่านมา ยังพอเป็นที่หวังได้และเดินมาถูกทางแล้ว

ในช่วงกลางปีได้มีเรื่องเศร้าทางการเมืองเกิดขึ้น เมื่อ พล.อ.ชาติชายชุนหะวัฒน์ นายกรัฐมนตรี คนที่ 17 ของไทย และหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ได้ถึงแก่สัญกรรมอย่างสงบที่โรงพยาบาลนครอมเวลล์ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในวันที่ 6 พฤษภาคม หลังเข้ารับการรักษาตัวตมะเร็งในตับได้ไม่นาน ส่วนผู้ที่มาดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาคนใหม่ก็คือ นายกรทัพพะรังสี หลานชายและทายาททางการเมืองของ พล.อ.ชาติชาย

สำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับข้าราชการที่เป็นข่าวโด่งดังก็คือ นายประวิติ ถนัดคำ รองอธิบดีกรมป่าไม้ ได้นำเงินสดใส่กล่องกระดาษจำนวน 5 ล้านบาท ไปรพบนายชวน หลีกภัย ที่ทำเนียบรัฐบาล เพื่อจะมอบเงินดังกล่าวสมทบเข้ากองทุนไทยช่วยไทย โดยนายประวิติอ้างว่าเงินที่ตนนำมานี้มีบุคคลลึกลับนำไปทิ้งไว้ที่บ้าน แต่นายชวนไม่ยอมรับ และได้ให้ พล.ต.ต.เสรี เตมียเวส ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สอบสวนจนทราบในเวลาต่อมาว่าเป็นเงินสินบนของ ขบวนการไม้สาละวิน ทำให้นายประวิติถูกปลดออกจากราชการและยังถูกดำเนินคดีอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับการวิ่งเต้นขอตำแหน่งทางราชการ โดยกองปราบฯ ได้จับกุมตัว น.ส.ราตรี ธารกุล ลูกจ้างสำนักงานคณะกรรมการเร่งรัดและพัฒนาชนบทหรือรพช. ในข้อหาฉ้อโกง นายปรีชาชาติ เจริญบุญลย์ ข้าราชการซี 8 ของ รพช. และในคดีเดียวกันนี้ยังได้เข้าจับกุม จ.ส.ต.สุวิทย์ มลธวัช คนขับรถของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ถึงบ้านสนามบินน้ำของ พล.ต.สนั่น แต่ทางกองปราบฯ ได้มาแก้ตัวภายหลังว่าเป็นการจับผิดคน แล้วจึงเปลี่ยนไปจับนายสันติ เกรียงไกรสุข ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายแทน ตามที่ น.ส.ราตรี ได้ให้การขัดขอดว่าร่วมกันกับตนรีดเงินวิ่งเต้นข้าราชการจากซี 8 เป็นซี 9 จำนวน 5 ล้านบาท ต่อมานายสันติก็ถูกย้ายเข้าประจำกระทรวงมหาดไทยและถูกดำเนินคดีพร้อมกับ น.ส.ราตรี

ในปีนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนการบริหารราชการกรมตำรวจให้กลายเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม ซึ่งตรงกับ "วันตำรวจ" และให้ย้ายจากการอยู่ในสายงานการบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทยไปขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรีแทน โดยหนึ่งในผู้ที่มีตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีจะทำหน้าที่ดูแลหน่วยงานแทนนายกรัฐมนตรี ซึ่งต่อมาก็ได้มีการแต่งตั้ง พล.ต.สนั่น ชื่นเป็นรองนายกฯ อีกหนึ่งตำแหน่งเพื่อมาทำหน้าที่นี้ สำหรับตำแหน่งสูงสุดของข้าราชการตำรวจนั้นก็ได้เปลี่ยนชื่อจากอธิบดีกรมตำรวจมาเป็นเป็นผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ด้านเศรษฐกิจ

ภาพรวมเศรษฐกิจของไทยในปียังคงประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจต่อเนื่องจากปีก่อน การขยายตัวทางเศรษฐกิจตลอดทั้งปีติดลบที่ระดับ 7.8% อันเป็นผลมาจากความไม่แน่นอนของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราที่แสดงให้เห็นว่าค่าเงินบาทยังตกต่ำอยู่มาก การเคลื่อนย้ายเงินทุนออกนอกประเทศ การเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อที่ระดับ 8.2% และการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยที่อยู่ในระดับสูง การไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรของมาตรการฟื้นฟูระบบสถาบันการเงินหรือมาตรการ 14 สิงหาคม 2541 ของรัฐบาล ฯลฯ

สำหรับการสอบสวนหาผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้น แม้นายเริงชัย มะระกานนท์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยหรือ ธปท. จะแสดงความรับผิดชอบด้วยการลาออกจากตำแหน่งไปเมื่อปลายปีที่แล้ว เนื่องจากเป็นผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลทางการเงินการคลังของประเทศแล้วปล่อยให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจขึ้น แต่ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ก็ยังคงสั่งให้ตั้งคณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศฯ หรือ ศปร. โดยมีนายบุญกุล ประจวบเหมาะ อดีตผู้ว่า ธปท. เป็นประธานฯ เพื่อสอบสวนหาสาเหตุที่แท้จริงของวิกฤติเศรษฐกิจ สำหรับส่วนหนึ่งของผลการสอบสวนของศปร. ที่เปิดเผยในเวลาต่อมา ระบุว่านายชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ ผู้ว่า ธปท. คนต่อจากนายเริงชัย , นายจรุง หนูขวัญ รองผู้ว่า ธปท. , และนายศิริ การเจริญดี ผู้ช่วยอาวุโสผู้ว่ากา ธปท. นั้น ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบเช่นเดียวกับนายเริงชัยด้วย ทำให้ทั้งสามคนต้องลาออกจากตำแหน่งในวันที่ 5 พฤษภาคม โดยผู้ที่เข้ามารับตำแหน่งผู้ว่าการ ธปท. แทนนายชัยวัฒน์ก็คือ ม.ร.ว. จตุมงคล โสณกุล อดีตปลัดกระทรวงการคลัง

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ในปีนี้ ได้แก่ การจัดประมูลทรัพย์สินต่างๆ มูลค่าราว 9 แสนล้านบาท ของ 56 สถาบันการเงิน ที่ถูกปิดกิจการเมื่อปีที่แล้วโดยองค์กรเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงินหรือปรส. แต่สุดท้ายไม่สามารถอนุมัติขายได้ทั้งหมด ในขณะที่ทรัพย์สินส่วนใหญ่ที่มีการอนุมัติขายไปนั้นได้ราคาที่ย่ำแย่ , การปิดโรงงานของบริษัทไทยแมลงอนเท็กซ์ไทล์ จำกัด ที่จังหวัดปทุมธานีซึ่งเป็นโรงงานทอผ้าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ทำให้คนงานกว่า 5,000 คนต้องตกงานทันที , รัฐบาลโดยนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้ส่งหนังสือแสดงเจตจำนง (LOT : Letter of Intent) ฉบับที่ 2 – 6 ต่อกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือไอเอ็มเอฟ โดยไอเอ็มเอฟก็อนุมัติเงินกู้ให้ตาม LOT ทุกฉบับท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเงื่อนไขใน LOT แต่ละฉบับซึ่งไอเอ็มเอฟมีส่วนสำคัญในการกำหนดด้วยนั้น ทำให้ประชาชนชาวไทยและภาคธุรกิจต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตและการดำเนินธุรกิจ และที่สำคัญที่สุดก็คือเงื่อนไขดังกล่าวจะไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ในปีนี้ได้เกิดเรื่องอื้อฉาวในแวดวงพระพุทธศาสนาที่กลายมาเป็นข้อถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในหมู่ชาวพุทธด้วยกันคือ วัดพระธรรมกายซึ่งเป็นหนึ่งในวัดที่มีชื่อเสียงที่สุดของประเทศไทยนั้นได้ถูกเปิดเผยเรื่องราวหลายอย่างภายในวัดและที่เกี่ยวข้องกับวัด โดยเริ่มจากข้อเขียนของธวัช ดำสอาด และสุดแดน วิสุทธิลักษณ์ เรื่อง "ชำแหละวัดธรรมกาย" และตามมาด้วยการเจาะข่าวของสื่อมวลชนหลายแขนงจากบรรดาผู้ที่เคยเกี่ยวข้องและเลื่อมใสวัดธรรมกายมาก่อนแต่แล้วได้เปลี่ยนใจเลิกนับถือศรัทธาในภายหลัง รวมทั้งหลักฐานอื่นๆ จนทำให้คนทั่วไปเกิดข้อกังขาต่อวัดพระธรรมกายในหลายต่อหลายเรื่อง เช่น มีการทำบุญในเชิงธุรกิจหลายอย่างที่เกินความพอดีเป็นอย่างมาก , การสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ที่ต้องใช้ทุนมหาศาล , การเข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจของพระราชภาวนาวิสุทธิหรือพระธัมมชโย เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย โดยผ่านสื่อมวลชนหลายคน รวมทั้งการที่ชื่อของพระธัมมชโยไปปรากฏเป็นเจ้าของโฉนดที่ดินหลายสิบแปลงจำนวนหลายพันไร่ทั่วประเทศ , การเข้าไปยุ่งกับตลาดหุ้นของวัดพระธรรมกายโดยมีนายสอง วัชรศรีโรจน์ เป็นตัวประสานงาน ฯลฯ รวมไปถึงการสอนธรรมะของวัดพระธรรมกายที่เบี่ยงเบนไปจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ศาสดาแห่งพุทธศาสนา ซึ่งในเรื่องนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง จนนายอาคม เองฉ้วน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ต้องเดินทางไปตรวจสอบเพื่อนำมาพิจารณา และต่อมาได้ส่งเรื่องนี้ไปให้มหาเถรสมาคมดำเนินการ โดยมีพระพรหมโมลี เจ้าคณะภาค 1 เป็นผู้รับผิดชอบ

ส่วนสถานสงเคราะห์หญิงฉุบฉวย ตั้งอยู่ที่คลอง 5 อำเภอฉุบฉวย จังหวัดปทุมธานี สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานฯ แหล่งที่พักของหญิงเร่ร่อน ไร้ที่พึ่ง และหญิงขอทานที่มีอยู่ประมาณ 200 คน ก็ได้กลายเป็นชาวฉุบฉวยขึ้นมา เมื่อสื่อมวลชนได้เผยแพร่ภาพของหญิงในสถานสงเคราะห์แห่งนี้เปลือยกายเรียงเป็นแถวเดินไปอาบน้ำที่ห้องน้ำชั่วคราวภายในสถานสงเคราะห์ โดยสามารถมองเห็นอย่างชัดเจนได้จากภายนอก ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากสังคม จนอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ต้องสั่งให้เร่งสร้างห้องน้ำใหม่ที่มีดาดฟ้ากันสาดอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา

ในปีนี้ได้เกิดการฆาตกรรมที่สะเทือนขวัญคนไทยเป็นอย่างมาก คือคดีฆ่าหั่นศพ น.ส.เจนจิรา พลอยอุยงันศรี นักศึกษาคณะแพทยศาสตร์รามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล โดยฆาตกรในคดีนี้ก็คือ นายเสริม สาครชัชฎ์ นักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์ ที่เป็นแฟนของผู้ตาย นายเสริมให้การรับสารภาพว่าเกิดความแค้น น.ส.เจนจิราที่เอาใจออกห่างตนต่างๆ ที่ได้เสียกันแล้ว จึงนัดเจอน.ส.เจนจิรา เมื่อพบกันได้จับศีรษะของ น.ส.เจนจิราไขกระดูกจนหมดสติ แล้วนำตัวขึ้นรถไปโรงแรมแห่งหนึ่ง เปิดห้องค้างคืนแล้วก็บีบคอจนตาย จากนั้นใช้มีดฆ่าตัดชำแหละศพ น.ส.เจนจิราเพื่อแยกเนื้อและกระดูก โดยส่วนเนื้อได้ทิ้งในชักโครกของโรงแรม สำหรับกระดูกนำไปทิ้งที่แม่น้ำบางปะกง

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ที่กลายเป็นข่าวดังอีกหลายเรื่อง เช่น เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พายุดีเปรสชัน "จิล" ที่พัดเข้ามาয়ภาคใต้ได้ทำให้เครื่องบินโดยสารของบริษัทการบินไทย จำกัด ทจี - 261 ตกในป่าอย่างพาราที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ห่างจากสนามบินสุราษฎร์ธานีประมาณ 500 เมตร เป็นเหตุให้ผู้โดยสาร กัปตัน และลูกเรือเสียชีวิตรวม 105 คน จากจำนวนผู้อยู่บนเครื่องบินทั้งสิ้น 146 คน อุบัติเหตุในครั้งนี้ทำให้สูญเสียบุคลากรที่สำคัญในสังคมไทยหลายคนซึ่งมีทั้งที่เป็น ส.ส. , ส.ว. , นักต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี , นายแพทย์ชนบทดีเด่น , ผู้พิพากษา , ฯลฯ บริษัทการบินไทยได้รับผิดชอบด้วยการจ่ายเงินชดเชยศพละ 3.6 ล้านบาท , เกิดเหตุเด็กนักเรียนหญิงถูกกลุ่มนักศึกษาวัยรุ่น 5 คนจากโรงเรียนเทคนิคบูรณานันท์ซึ่งตั้งอยู่แถวบางนา ใช้มีดจี้บังคับบนรถเมล์สาย 134 แล้วล้วงเงินกดจู่บโดยผู้โดยสารคนอื่นไม่มีใครคิดจะช่วยเหลือ และเมื่อรถเมล์คันดังกล่าวถึงหน้าห้างฯ เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน นักศึกษาวัยรุ่นกลุ่มเด็มายังใช้มีดจี้หญิงสาวอีกคนหนึ่งด้วย จากนั้นก็พาทั้งเด็กนักเรียนหญิงและหญิงสาวลงจากรถเมล์ไปยังบ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้านย่านอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แล้วคืนนั้นนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มนี้ก็ได้ฆาตกรรมฆ่าเด็กนักเรียนหญิงและหญิงสาว พอรุ่งเช้าจึงพาทั้งสองคนมาส่งที่ปากซอยหมู่บ้านให้ขึ้นรถกลับบ้านเองพร้อมขู่ห้ามไม่ให้แจ้งตำรวจมิฉะนั้นจะตามไปฆ่า แต่แม่ของเด็กนักเรียนหญิงได้เข้าแจ้งความกับทางตำรวจ จนในที่สุดก็นำตัวนักศึกษาทั้ง 5 คนที่เป็นผู้ต้องหามา

ดำเนินคดีได้ และทั้ง 5 คนได้ถูกตัดสินประหารชีวิต แต่รับสารภาพจึงลดโทษเหลือจำคุกตลอดชีวิต , เจ้าหน้าที่ตำรวจได้บุกเข้าจับกุมขบวนการค้ายาบ้าที่บ้านของนายสุรัชย์ เงินทองฟู หรือ "บั้งรอน" มีการใช้อาวุธปืนและระเบิดต่อสู้กันอย่างรุนแรง จนฝ่ายตำรวจได้รับบาดเจ็บหลายนาย ส่วนคนร้ายตาย 1 ศพและบาดเจ็บอีกหลายคน ในขณะที่นายสุรัชย์หัวหน้าขบวนการหลบหนีไปได้ จากการสืบสวนขยายผลทำให้ทราบว่าขบวนการค้ายาบ้าของนายสุรัชย์เป็นขบวนการที่มีเครือข่ายใหญ่โตและมีเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งระดับผู้ใหญ่และผู้น้อยเกี่ยวข้องอยู่ด้วย จึงทำให้ต้องมีการสั่งย้ายและดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่เหล่านี้ที่มีหลักฐานโยงใยไปถึงหลายคน , ในช่วงปลายปีประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 หรือบางกอกเกมส์ โดยในมหกรรมกีฬาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวเอเชียในครั้งนั้น นอกเหนือจากทัพนักกีฬาของไทยจะทำเหรียญทองได้มากถึง 24 เหรียญซึ่งมากที่สุดในรอบหลายสิบปีนับตั้งแต่ที่จีนได้เข้าร่วมแข่งขันด้วยแล้ว ประเทศไทยยังได้รับคำชมจากนานาชาติที่เข้าร่วมแข่งขันและจากสื่อมวลชนของชาติเหล่านี้ว่า สามารถจัดเอเชียนเกมส์ได้อย่างยิ่งใหญ่อลังการที่สุดอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ในปี 2541

ด้านการเมือง

ตารางที่ 16 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางการเมืองปี 2541

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	2	22.22
2. ระบบการเมืองการปกครอง	3	33.34
3. รัฐบาล	2	22.22
4. อื่นๆ		
4.1 นักการเมือง	2	22.22
รวม	9	100.00

ระบบการเมืองการปกครองกลายเป็นประเด็นทางการเมืองในบทความของนิธิมากที่สุด เขาเขียนวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่โดยเฉพาะในส่วนของกระบวนการเมืองว่า ได้ให้ความสำคัญต่อนักวิชาการมากเกินไป โดยนิธินั้นไม่ค่อยจะเชื่อว่านักวิชาการของไทยจะมีความสามารถหรือจิตสำนึกดีไปกว่าคนในอาชีพอื่น , เขาชี้ให้เห็นว่าการจะหยุด

“เผด็จการ” ทางรัฐสภาได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องสร้างกระบวนการประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในสังคมไทย เพื่อให้ “กระแส” ของสังคมเป็นกระแสที่มีคุณภาพ และกระแสที่มีคุณภาพนี้เองที่จะเป็นตัวควบคุมและกดดันไม่ให้เกิดเผด็จการทางรัฐสภาขึ้นมาได้ , เขาเรียกร้องให้เพิ่มสัดส่วนของวัฒนธรรมชาวบ้านในวัฒนธรรมแห่งชาติให้มากขึ้น เพราะในปัจจุบันวัฒนธรรมแห่งชาติมีสัดส่วนของวัฒนธรรมหลวงสูงมากเกินไป ที่นิธิเรียกร้องเช่นนี้ก็เนื่องจากเขาเชื่อวัฒนธรรมชาวบ้านที่มีลักษณะเอื้อต่อความเท่าเทียมกัน – เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบกัน – มีการถ่วงดุลกัน ฯลฯ มากกว่าวัฒนธรรมหลวงนั้น ถ้าเกิดเข้าไปมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมแห่งชาติมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ก็น่าจะช่วยให้สังคมไทยก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างเข้มแข็งขึ้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านการเมือง

เสริมสร้างประชาธิปไตย จากฐานวัฒนธรรมไทย “หลวง – ชาวบ้าน”

ในเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตย นิธิอยากเห็นประเทศไทยเป็นสังคมประชาธิปไตยที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับสังคมประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่จะเป็นเช่นที่เขาหวังนี้ได้ก็ต้องยกระดับวัฒนธรรมแบบชาวบ้านให้มีความสำคัญยิ่งขึ้นในวัฒนธรรมแห่งชาติซึ่งขณะนี้เต็มไปด้วยวัฒนธรรมหลวง เพราะวัฒนธรรมชาวบ้านเมื่อเทียบกับวัฒนธรรมหลวงแล้ว จะมีลักษณะของความเท่าเทียมกันมากกว่า , มีการตรวจสอบกันและกันมากกว่าเพราะเป็นสังคมที่เปิดแก่กันมากกว่า , มีการถ่วงดุลโดยการแบ่งหน้าที่และอำนาจออกจากกันมากกว่า จนกระทั่งไม่มีใครมีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้คนมากกว่า , เป็นต้น

“ในกรณีประเทศไทย ผมคิดว่าอาจโชคดีที่เรามีวัฒนธรรมเก่าอยู่สองประเภท นอกจากวัฒนธรรมหลวงที่ถูกยกขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมแห่งชาติแล้ว เรายังมีวัฒนธรรมชาวบ้านอยู่ด้วย ..... ไม่ยากจนเกินไปที่จะตีความวัฒนธรรมชาวบ้านให้สอดคล้องกับการทำงานของประชาธิปไตย ฉะนั้น ผมจึงคิดว่าสาระแห่งความเป็นไทย (ถ้าความเป็นไทยยังมีสาระอะไรเหลืออยู่ในโลกไร้พรมแดน) ในปัจจุบันและอนาคต น่าจะอยู่ที่การแปรเปลี่ยนวัฒนธรรมชาวบ้านซึ่งเอื้อต่อวัฒนธรรมสังคมประชาธิปไตยอยู่แล้ว ให้ทำงานในเงื่อนไขปัจจุบันได้ สัดส่วนของวัฒนธรรมชาวบ้านในวัฒนธรรมแห่งชาติจึงน่าจะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ ” (ฉบับที่ 936, 28 กรกฎาคม 2541)

จะลด “อิทธิพล” ได้แค่ไหน เมื่อนักวิชาการไทย “ใหญ่” ตามรัฐธรรมนูญ ?

ด้านการปฏิรูปการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ นิธิเกิดความสงสัยว่า ในขณะที่อิทธิพลซึ่งเป็นอำนาจนอกระบบกฎหมายดูเหมือนจะมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้อำนาจที่มีกฎหมายรองรับหรืออำนาจในระบบ

กฎหมายจริงๆ ไร้ความสำคัญลงไปทุกทีนั้น การสร้างความหลากหลายของอำนาจในสังคมไทย ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อให้อำนาจสามารถคานกันเองได้โดยไม่ต้องอาศัยอิทธิพลมาช่วยคาน จะเกิดผลสำเร็จได้จริงหรือไม่ ทั้งนี้เพราะนักวิชาการซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้ความสำคัญอย่างมาก ทั้งในฐานะที่จะเข้ามาใช้อำนาจ และเป็นผู้เลือกคนที่จะเข้ามาใช้อำนาจนั้น ก็เป็นกลุ่มบุคคลที่นิธิไม่ค่อยจะให้ความเชื่อถือโดยเฉพาะในเรื่องความซื่อสัตย์ไม่ผิดไปจากที่เรารู้สึกต่อคนกลุ่มอื่นๆ เช่นกัน

“วิธีการของรัฐธรรมนูญคือขยายฐานทางกฎหมายหรือจารีตประเพณีไปรองรับตำแหน่งและบุคคลต่างๆ ให้กว้างขวางมากขึ้น กลุ่มบุคคลที่ฐานทางกฎหมายหรือจารีตประเพณีแพลงเข้ามาให้รองรับโดยรัฐธรรมนูญคือกลุ่ม(ที่ถูกเรียกหรือเรียกตัวเองว่า) นักวิชาการและสถาบันของพวกเขา ..... เมื่อนักวิชาการแสดงบทบาทและธาตุแท้ของตนมากขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ผมไม่ค่อยแน่ใจว่าภาพของนักวิชาการนั้นลงตัวกับผู้รู้ในทัศนะของสังคมไทยสักเท่าไร ก็รู้ๆ กันอยู่ว่านักวิชาการนั้นซื่อได้ และก็มีคนซื่อไปเยอะแล้ว จะซื่อกันแบบหมดตัวหรือ แบบมือปิ่นรับจ้างเป็นครั้งเป็นคราวก็มีขายอยู่ทั่วไป ผมคิดว่าคนไทยปัจจุบันมองเห็นได้ชัดแล้วว่า ความเห็นของนักวิชาการกับความเห็นทางวิชาการนั้นแตกต่างกัน ..... ส่วนอธิการบดีของมหาวิทยาลัยนั้นหรือ เวลานี้บางแห่งยังเป็นความกันอยู่ว่าได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต อีกหลายแห่งไม่เป็นคดีความก็ตาม แต่ก็ไม่มีใครกล้ารับประกันในความสุจริต..... รัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกมาสายเกินไปกระมัง เพราะฐานทางกฎหมายหรือจารีตประเพณีที่ขยายมารองรับบุคคลและตำแหน่งให้เกิดความหลากหลายของ ‘อำนาจ’ ไม่รู้จะเป็นผลสำเร็จนัก กลายเป็นการยึดเอาฐานทางกฎหมายหรือจารีตประเพณีมารองรับอิทธิพลไปเสียฉิบ สังคมที่มีแต่อิทธิพล แต่ปราศจาก ‘อำนาจ’ เลยนั่น น่ากลัวอย่างยิ่ง” (ฉบับที่ 938, 11 สิงหาคม 2541)

“กระแสสังคม” อันชอบธรรม - มีพลัง จะหยุดยั้ง “เผด็จการทางรัฐสภา”

ส่วนเรื่องราวของรัฐสภา เมื่อพรรคชาติพัฒนาเข้าร่วมรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ ส่งผลให้ฝ่ายรัฐบาลมีเสียงในสภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งไปค่อนข้างมาก จนถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าจะทำให้เกิด “เผด็จการทางรัฐสภา” นั้น นิธิจึงได้กล่าวถึงเผด็จการทางรัฐสภาว่า สมควรที่สังคมไทยจะต้องคอยรู้สึกระวังหรือระแวดระวังต่อการมีเผด็จการรัฐสภา แต่ไม่ใช่จะเกิดความรู้สึกนี้เพียงเมื่อเห็นฝ่ายรัฐบาลมีคะแนนเสียงท่วมท้นในสภาเท่านั้น ต้องระวังและระวังให้มากกว่านี้ด้วย เช่น ต้องคอยจับตาไม่ให้มีการเมืองทั้งสภาฯ ร่วมมือกันฉ้อฉลในเรื่องงบประมาณ การออกกฎหมาย ฯลฯ เพื่อประโยชน์ของฝ่ายนักการเมืองเองและผู้ให้การสนับสนุน เป็นต้น และการจะปิดกั้นไม่ให้เกิดเผด็จการทางรัฐสภาเช่นนี้ได้ ก็ต้องทำให้เกิดความชอบธรรมและพลังที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ แก่ “กระแส” อันเป็นความคิดเห็นและอารมณ์ของสังคมที่

เกิดขึ้นบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้มีการตรวจสอบกลับกรองจากหลายฝ่ายต่อสถานการณ์นั้นๆ ทั้งนี้เพราะอำนาจควบคุมรัฐบาลและสภา ที่แท้จริงนั้นไม่ได้เกิดจากเสียงในสภาฯ แต่จะมาจาก กระแสหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสังคม โดยที่ผ่านมาสังคมไทยก็ประสบความสำเร็จในการสร้าง กระแสเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีทางการเมืองมาบ้างแล้ว เช่น การรวมพลังจนสามารถ กัดดันนักการเมืองทุกพรรคให้รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป เมื่อปี 2540 , การกัดดันในกรณี ทูจริตยาและฝึกสวนครวัรวักินได้ เป็นต้น

ภาพ “แขก” ที่บิดเบือน สิ่งครอบงำรัฐไทยจนไม่สามารถแก้ไขปัญหาภาคใต้

ในช่วงที่เกิดความรุนแรงกรณีขอแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ดีขึ้น นิธิได้เขียนบทความ เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การที่ทางราชการไม่สามารถแก้ไขปัญหาคารขอแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ได้ นั้น น่าจะเป็นเพราะคนในหน่วยงานทางด้านการปกครองของไทย ถูกครอบงำโดยมโนภาพที่ว่า ชาวมุสลิมหรือ “แขก” โดยเฉพาะในตะวันออกกลางหรือชาวอาหรับ เป็นพวกดุร้ายชอบใช้กำลัง ใช้ความรุนแรง , แข็งกร้าวไม่ฟังเหตุผลและไม่สนใจการเจรจาอย่างสันติ , เป็นผู้ก่อการร้าย ฯลฯ ซึ่งเป็นมโนภาพที่ชาติตะวันตกได้สร้างไว้ นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา และมโนภาพ ดังกล่าวก็ส่งผลให้ฝ่ายปกครองของไทยมีทัศนคติต่อชาวไทยเชื้อสายมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับทัศนคติที่มีต่อชาวมุสลิมหรือแขกในประเทศอื่นๆ จึงเป็นเหตุให้การวางนโยบาย เกี่ยวกับประชาชนเชื้อสายมลายูในภาคใต้มีความบกพร่องผิดพลาดมาโดยตลอด จนไม่สามารถ แก้ไขปัญหาความรุนแรงทางภาคใต้ได้เป็นผลสำเร็จ

“คนไทยแต่ก่อนไม่มีมโนภาพตายตัวสำหรับมุสลิม เห็นว่าคูก็มี , ดิกก็มี , ชีชลาดก็มี เป็นต้น มโนภาพที่เห็นมุสลิมเป็นพวกใช้ความรุนแรง , บ้าบิ่น , แข็งกร้าว ฯลฯ นี้เอามา จากไหน ? ผมออกจะสงสัยอย่างยิ่งว่าเอามาจากฝรั่ง แต่ก็ได้เพียงสงสัยเท่านั้นเพราะยังศึกษา ไม่ดีพอ เนื่องจากฝรั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้น 20 ไม่ได้คิดอย่างนี้ อคติของฝรั่งต่อมุสลิมใน ตอนนั้นเป็นว่า พวกนี้เจ้าเล่ห์เจ้าเหลี่ยม , ไร้ใจไม่ได้ , ชีชลาด และไม่ใช่ว่าชาติทหาร (martial race) ฯลฯ มุสลิมที่เหยียดหมายและแข็งกร้าวก็น่าเหมือนกัน คือมุสลิมที่ฝรั่งรบไม่ชนะ หรือกล่าวจะ ชนะก็หืดขึ้นคอ เช่น ชาวอัฟغان , ชาวเบดูอินในทะเลทรายที่ไม่ยอมก้มหัวให้ใคร , ชาวอาหรับ ในคาบสมุทรอาหรับ ฯลฯ จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้วต่างหากที่ดูเหมือนอำนาจของ ฝรั่งจะถูกทำลายในโลกของ ‘แขก’ มากที่สุด โดยเฉพาะ ‘แขก’ ในตะวันออกกลาง การดูของ มุสลิมในทัศนะฝรั่งจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นพวกชอบใช้ความรุนแรง , แข็งกร้าวไม่ประนีประนอม , เกือบจะพูดว่ามีศักยภาพเป็นผู้ก่อการร้ายได้ทุกเวลา การดูของมุสลิมอย่างนี้แหละครับที่ผม เข้าใจว่าครอบงำมโนภาพของ ‘แขก’ ในหมุ่คนไทยที่มีการศึกษา และรับข่าวสารข้อมูลที่มีกำเนิด จากฝรั่ง ผมเกรงว่าด้วยการดูฝรั่งอย่างนี้ในหัวที่เราใช้วางนโยบายเกี่ยวกับประชาชนเชื้อสาย

มลายูในภาคใต้ และด้วยเหตุดังนั้น จึงนำมาซึ่งความล้มเหลวอย่างต่อเนื่อง” (ฉบับที่ 913, 17 กุมภาพันธ์ 2541)

“พ่อเมือง” ทั่วไทยทำไมออก มุขตลกโฆษณาเบียร์ทำเสียฟอร์ม - เสืออมชัง

นิตยังได้เขียนบทความถึงการที่กลุ่มผู้ว่าราชการจังหวัดออกมาคัดค้านโฆษณาของเบียร์ยี่ห้อ “ลิโอ” ซึ่งมีมุขตลกในเชิงล้อเลียนผู้ว่าราชการจังหวัดคือ ให้ผู้ว่าฯ คนหนึ่งที่เป็นตัวละครเอกในโฆษณายพยายามชวนด้วยอาการของคนเมาเหล้าให้แขกในงานเลี้ยงฉลองแต่งงานที่ตนเองเป็นประธานในพิธี ช่วยกันร้องไชโยแก่คู่บ่าวสาว ทั้งๆ ที่งานเลี้ยงฉลองได้เสร็จสิ้นและแขกก็พากันกลับบ้านไปจนหมดแล้ว โดยนิตยกล่าวในเรื่องนี้ว่า การที่กลุ่มผู้ว่าฯ ต้องออกมาคัดค้านโฆษณาดังกล่าว ก็มีสาเหตุมาจากมุขตลกหรืออารมณ์ขันในโฆษณานี้ได้ลดเกียรติยศและความศักดิ์สิทธิ์ของตำแหน่งผู้ว่าฯ ลง ซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่สำหรับผู้ว่าฯ เพราะเกียรติยศและความศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นสิ่งสำคัญที่ยังเหลืออยู่ให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าฯ เพื่อใช้เชิดหน้าชูตาในวงสังคม อันเนื่องมาจากในความเป็นจริงแล้วอำนาจของผู้ว่าฯ นั้นแม้จะมีก็เหมือนไม่มี นิตยได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้อำนาจของผู้ว่าฯ ไม่ได้มีอยู่จริงในความคิดของเขาว่า ในโครงสร้างการบริหารราชการของไทยนั้นมีการขยายอำนาจต่างๆ จากส่วนกลางลงมาสู่ส่วนภูมิภาคในลักษณะที่ไม่จำเป็นต้องผ่านผู้ว่าฯ ดังนั้นการอนุมัติโครงการหรือเรื่องสำคัญๆ ในจังหวัดจะเป็นของกรมกองที่ส่วนกลางซึ่งไม่ได้ขึ้นกับผู้ว่าฯ อำนาจของผู้ว่าฯ จึงเหลือเพียงการแสดงความคิดเห็นคัดค้านการอนุมัติเหล่านี้ แต่ด้วยเหตุผลของความปลอดภัยในชีวิตและหน้าที่การงาน ผู้ว่าฯ ส่วนใหญ่ก็จะไม่ใช่อำนาจคัดค้านดังกล่าวในทางปฏิบัติ

“เขาเสียเงินบุกเบิกทางให้ได้รับอนุมัติระเบิดหินในจังหวัดมาไม่รู้จะกี่ย่านกับกรมกองที่อยู่ในส่วนกลาง ผู้ว่าฯ มีอำนาจตามกฎหมายที่จะคัดค้านเพราะเห็นแก่ราษฎรที่ต้องกินฝุ่นตลอดชาติ แต่ผู้ว่าฯ กินเหล้ากินไหลมาจากไหนจึงจะสามารถยื่นคอมาวางบนเตียงได้อย่างนั้น ... เจยไว้ดีกว่า อภิสสิทธิ์ที่จะเอาอ.มาขึ้นเผ่าจวนก็เป็นอภิสสิทธิ์ที่รำคาญตาของผู้คน เพราะเดี๋ยวนี้ไม่มี ผกก.หรือซกก.ที่ทำให้การเผ่าจวนดูสมเหตุผลผลอีกแล้ว ส่วนการมีรถตำรวจนำไปไหนต่อไหน ก็หมดความเป็นอภิสสิทธิ์ไปนานแล้ว เพราะถ้ามีเงินจ่าย กรู๊ปทัวร์ไหนๆ เขาก็มีรถตำรวจนำได้ทั้งนั้น สิ่งที่เหลืออยู่ก็คือเกียรติยศและความศักดิ์สิทธิ์ คล้ายกับพระที่ได้รับการนิมนต์ไปสวดขึ้นบ้านใหม่นั่นแหละครับ ผู้ว่าฯ ทำหน้าที่เปิดแพรคลุมป้าย หรือถ้าเป็นงานแต่งงานก็เปิดแพรคลุมอะไรอื่นๆ ที่เขาปิดมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย หน้าหลักคือร้องไช...โย , ไช...โย , ไช...โย , ไช...โย , ๆๆๆๆๆๆ จนแขกกลับไปหมดนั่นแล้วทีเดียว นึกถึงโฆษณาขึ้นนั่นแล้ว มันจึงน่าขำเป็นสองเท่า และเพราะขำมากๆ นี้เองถึงน่ากลัว เพราะแม้แต่เกียรติยศและความศักดิ์สิทธิ์ที่เหลืออยู่ก็จะถูกอารมณ์ขันเจาะลมจนแพบไปอีก เพราะหัวเราะมากๆ เข้า ก็อาจเผลอเอามือไป

ตบไหล่ท่านผู้ว่าฯ เพื่อชวนหัวเราะอย่างคนเสมอภาคกันได้ง่ายๆ ...ฮะ , ฮะ , ฮะ , ๗๗๗๗๗๗
 ไช...โยเนาะเฮียเนาะ ฮะ , ฮะ , ฮะ ๗๗๗๗๗ แล้วตำแหน่งผู้ว่าฯ จะเหลืออะไรล่ะครับ”
 (ฉบับที่ 940, 25 สิงหาคม 2541)

ไม่ได้ยินเสียงประชาชน เพราะชอบนั่ง “ฮ.” ลอยวนอยู่บนฟ้า

นิธิเสนอบทความตำหนิการออกไปตรวจราชการด้วยการนั่งดูพื้นที่อยู่บนเฮลิคอปเตอร์ของทั้งนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ในกรณีโครงการวางท่อก๊าซไทย -พม่า ที่ จ.กาญจนบุรี และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ คนหนึ่งในรัฐบาลชุดนี้ จากกรณีไฟไหม้ป่าที่ ดอยอินทนนท์และดอยเชียงดาว จ.เชียงใหม่ กรณีแรกหลังจากตรวจราชการแล้วนายชวนก็สั่งการให้วางแผนท่อก๊าซผ่านป่า จ.กาญจนบุรีต่อไป โดยไม่สนใจข้อเสนออื่นๆ ที่มีต่อโครงการนี้ เช่น มาตรการต่างๆ ที่คณะกรรมการท่อก๊าซชุดซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน เสนอให้ทำควบคู่กันไปด้วย , เสียงคัดค้านจากประชาชนทั้งใน จ.กาญจนบุรี และที่อื่นๆ รวมทั้งจากองค์กรเอกชนด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ , เป็นต้น ส่วนกรณีหลังนั้น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ คนดังกล่าวก็ได้ออกมาให้สัมภาษณ์อย่างตื้นเขินว่า ชาวเขาเป็นต้นเหตุของไฟป่าเพราะคนเหล่านี้มักจุดไฟเผาป่าเพื่อทำการเกษตร ฉะนั้นจึงต้องถูกจับกุมหรือไล่ให้ออกไปจากป่า ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วไฟไหม้ป่ามีสาเหตุมาจากปัจจัยที่ซับซ้อนกว่านี้มาก และที่สำคัญชาวเขาส่วนใหญ่นั้นมักมีส่วนสำคัญในการปกป้องไฟไหม้ป่าอีกด้วย นิธิได้สรุปกรณีทั้งสองว่าเป็นเพราะการสำรวจและตรวจพื้นที่อย่างฉาบฉวย และรับฟังเพียงแค่ว่ารายงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ คำสั่งของนายชวน และข้อวินิจฉัยของ รรมช. เกษตร จึงมีแนวโน้มที่จะทำลายทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าของชาติ รวมทั้งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม นิธิยังได้เสนอความเห็นไว้ว่า อันที่จริงการตรวจราชการในสมัยนี้ยังมีความสำคัญอยู่ แต่ต้องทำในลักษณะของการออกไปฟังความคิดเห็นของชาวบ้านหรือประชาชนในพื้นที่ต่างๆ โดยความเห็นนี้อาจไม่ตรงหรือ แตกต่างกับกับรายงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้การตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่างๆ อยู่บนผลประโยชน์หรือไม่เป็นการทำลายวิถีชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะในกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

“ฮ.ห่างไกลจากชาวบ้านก็จริง แต่ถ้าผู้ใหญ่รู้ว่าคุณค่าสำคัญของการตรวจราชการในสมัยนี้ก็คือการออกไปฟังปรีดไผะหรือฟัง ‘เสียงอื่น’ ที่แตกต่างจากรายงานของทางราชการ และรัฐวิสาหกิจ ผู้ใหญ่ก็อาจซี ฮ.เพื่อความรวดเร็ว แต่ต้องมีจุดหมายปลายทางที่ชาวบ้าน ไม่ใช่ไปฟังรายงานสรุปของผู้ว่าฯ ซึ่งอ่านบนโต๊ะที่กระทรวงก็ได้ เพราะชาวบ้านคือเสียงอื่นโดยแท้ นั่นก็คือเป็นเสียงที่ไม่เจ้หูฟังให้ดีแล้วก็จะไม่ได้ยินเอาเลย ไม่ว่าจะป็นชาวเขาหรือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากท่อก๊าซก็ตาม การตัดสินใจก็จะมีฐานจากมิติที่หลากหลายเสียง ทางเทคนิค

บ้าง , ทางกำไร - ขาดทุนบ้าง และทางที่เกี่ยวกับชีวิตจริงของผู้คนซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงบ้าง เพียงแต่ท่านนายกฯ ลงมาจาก ฮ.มาเดินคุยกับชาวบ้าน , หรือท่านรัฐมนตรีลงจาก ฮ. แล้วคุยกับชาวม้ง เพื่อจะได้มองปัญหาเรื่องน้ำ เรื่องป่า และไฟป่าจากมุมมองของเขาบ้าง การตัดสินใจคงเปลี่ยนไป อย่างน้อยก็นุ่มนวลเป็นผู้คนมากขึ้น" (ฉบับที่ 921, 14 เมษายน 2541)

แบ่งแยกทรัพยากร - สาธารณสมบัติ ซ้ำซ้ำไม่เข้าใจคนระดับล่าง

นิตยภัตได้กล่าวถึงรัฐบาลภายใต้การนำของนายชวนอีกว่า เป็นเพราะให้ความสำคัญแก่ตัวบทกฎหมายมากเกินไปจนลืมนึกถึงความเป็นธรรมในสังคม รวมทั้งไม่พยายามเข้าใจวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของประชาชนระดับล่างหรือคนชนบท จึงทำให้รัฐบาลชุดนี้มักจะเป็นศัตรูกับประชาชนที่ยากจนในเมืองและที่อาศัยอยู่ตามชนบทในเรื่องการจัดการทรัพยากร และสาธารณสมบัติอยู่เสมอๆ เช่น ไม่สนใจต่อการจัดการให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะต่างๆ อย่างมีระบบ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ยากจนให้มีช่องทางประกอบอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทุนสูง , การออกมติโดยคณะกรรมการป่าไม้แห่งชาติซึ่งจะมีผลให้ต้องอพยพประชาชนจำนวนมากออกจากเขตที่กรมป่าไม้กำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าประเภทต่างๆ รวมทั้งจะเป็นการดึงการจัดการป่าไม้ให้กลับเข้ามาอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยราชการอย่างเด็ดขาด , เป็นต้น

"ผมเชื่อแน่ว่า ถ้ามีใครไปตาม คุณชวน หลีกภัย และนักการเมืองอีกหลายคนว่า ทำไมไม่ปล่อยให้คนจนได้ขายของบนทางเท้าในขอบเขตจำกัดระดับหนึ่ง หรือปล่อยให้ชาวบ้านที่พลัดไปอยู่ในพื้นที่ป่าได้ใช้ และจัดการป่าอย่างยั่งยืนด้วยตนเอง นักการเมืองอย่างคุณชวนจะตอบด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า การกระทำทั้งสองอย่างนั้นผิดกฎหมาย และทุกคนไม่ว่ารวยหรือจนย่อมต้องอยู่ใต้กฎหมายเหมือนกันหมด ระหว่างกฎหมายและความเป็นธรรม คุณชวนเลือกกฎหมาย ด้วยความบริสุทธิ์ใจเสียด้วยเพราะท่านไม่ได้คิดว่าสองอย่างนี้อาจไม่ใช่อย่างเดียวกัน ..... คนจนและชาวบ้านไทยไม่ค่อยแยกสาธารณสมบัติกับทรัพยากรออกจากกันเด็ดขาด สาธารณสมบัติก็เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่ง เพียงแต่เป็นทรัพยากรที่ใช้ร่วมกับคนอื่น ๆ เท่านั้น และเพราะสาธารณสมบัติเป็นทรัพยากรด้วย การใช้สาธารณสมบัติจึงมีลักษณะหลากหลาย เหมือนการใช้ทรัพยากรอย่างอื่น ถนนหนทางมีไว้ให้รถวิ่งก็ใช่ , ทางเท้ามีไว้ให้คนเดินก็ใช่ แต่นั่นสำหรับคนที่มีรถจะวิ่ง และมีรถที่จะเดินบนทางเท้า แต่นอกจากนั้นแล้วถนนและทางเท้าก็มีไว้ใช้ประโยชน์อย่างอื่นด้วย เช่น ไร่ขายของ เป็นต้น เช่นเดียวกับป่าไม้ มีไม้เป็นแหล่งต้นน้ำให้ความอุดมสมบูรณ์แก่แผ่นดินก็ใช่ แต่ป่าก็มีไว้สำหรับประโยชน์ในทางอื่นด้วยเหมือนกัน เช่น ใช้สำหรับเป็นแหล่งหาอาหาร , เลี้ยงสัตว์ , เก็บฝืน ฯลฯ ..... ฉะนั้น แทนที่นักการเมืองจะผลักดันให้เกิดการใช้สาธารณสมบัติอย่างยั่งยืน เช่น ใช้ทางเท้าอย่างชนิดที่มีระเบียบและความสะอาดรวมทั้งใช้ทางเท้าทำกิจกรรมหลากหลายประเภท กลับใช้มาตรการขบไล่กิจกรรมอื่นๆ ออกจาก

ทางทำให้หมด เพื่อให้เหลือกิจกรรมเดียวในสาธารณสมบัตินั่นก็คือการเดินทาง ความแตกต่างทางวัฒนธรรมนี้แหละที่ทำให้รัฐบาลประชาธิปไตยหรือที่จริงรัฐบาลทุกพรรคนั้นแหละมองไม่เห็นคนจน แม้ว่าจะเหลือวแลคนจน แต่ก็มองไม่เห็นคนจน เพราะไม่เข้าใจวัฒนธรรมของเขา” (ฉบับที่ 932, 30 มิถุนายน 2541)

นักการเมืองไทยไม่ “สามัญชนนิยม” จริง

นิธิอยากเห็นนักการเมืองไทยหันมายกย่องคติสามัญชนนิยมหรือคติที่ให้ความสำคัญแก่สามัญชนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ จนถือเป็นประโยชน์สูงสุดของรัฐและสังคม รวมทั้งถือเป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมของสังคมด้วย เพราะนักการเมืองที่ยกย่องคติสามัญชนนิยมนี้จะมองเห็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสามัญชนว่าดีงามจนยกย่องสามัญชนขึ้นมาเสมอหรือเหนือกว่าตนเอง ไม่ใช่มาคอยแสดงความสงสารหรือเห็นใจและในทางปฏิบัติก็มุ่งที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสามัญชน อย่างที่นักการเมืองไทยชอบคิดและปฏิบัติกัน อันเป็นเหตุให้แทนที่ชีวิตของสามัญชนไทยจะเป็นชีวิตที่มีความสุข กลับต้องมาเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากขึ้นและมีแต่ความทุกข์ นอกจากนี้นิธิยังรับไม่ได้ที่นักการเมืองไทยมักพูดเสมอๆ ว่าคนเก่งคนดีมีความสามารถควรเข้ามาเล่นการเมืองกันให้มาก เพราะคำพูดทำนองนี้ก็เท่ากับว่าการลงสมัครรับเลือกตั้งหรือเล่นการเมืองอย่างนักการเมืองทำกันอยู่เท่านั้นที่จะเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองได้ ทั้งๆ ที่ในประวัติศาสตร์ที่แท้จริงนั้นคนทุกกลุ่มทุกฝ่ายล้วนมีบทบาทสำคัญในการสร้างชาติหรือทำประโยชน์ให้แก่สังคมร่วมกันทั้งนั้น

“คติสามัญชนนิยมไม่ใช่การก้มโน้มลงสงสารประชาชนอย่างที่นักการเมืองไทยชอบแสดง แต่หมายถึงการยกย่องสามัญชนขึ้นมาเสมอหรือเหนือกว่าตัว เพราะคติสามัญชนนิยมยกย่องเชิดชูความเป็นสามัญชน ไม่ใช่สงสารสามัญชนแล้วพยายามช่วยให้สามัญชนพ้นจากความเป็นสามัญชน ..... พูดอย่างนี้แล้วก็จะเห็นได้ว่า ในวงการเมืองไทย คติสามัญชนนิยมแทบจะไม่มีอิทธิพลใดๆ เลยยกเว้น พคท. แต่ที่ได้รับความนิยมก็เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์นับตั้งแต่เลนินเป็นต้นมา ได้รับอิทธิพลจากคตินี้สูงมาก เป็นลัทธิลัทธิก็ต้องเป็นสามัญชนนิยมด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้” (ฉบับที่ 935, 21 กรกฎาคม 2541)

“แต่ชาติกำเนิดและดำรงอยู่ได้ก็เพราะมีคนจำนวนมาก ‘สร้าง’ มันขึ้นมาด้วยวิถีทางอันหลากหลาย นับตั้งแต่ตำปูนเพื่อให้ช่างรังสรรค์ปูนปั้นประดับพระวิหาร และเพราะวิถีทาง ‘สร้างชาติ’ มีหลากหลายเช่นนี้ คนทุกกลุ่มในสังคมจึงไม่ถูกผลักให้ไปอยู่ชายขอบของประวัติศาสตร์ (ซึ่งเท่ากับอยู่ชายขอบของสังคมไปพร้อมกัน) พอค้าเจ็กซึ่งพายเรือเล็กออกไป แลกเปลี่ยนข้าวในท้องนาห่างไกล เพื่อรวบรวมเอามาส่งโรงสี ทำให้การส่งออกข้าว

เป็นกอบเป็นกำทำได้ในสภาพการทำงานที่มีแต่ชาวนาย่อยเต็มไปหมดเช่นเมืองไทย แจ็กกูดและแจ็กพอค้าก็มีส่วนในการ 'สร้างชาติ' เหมือนกัน อย่างเดียวกับกะเหรี่ยงที่ทำไร่หมุนเวียนมาแต่อดีต ช่วยรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าเอาไว้ได้อย่างแข็งแกร่งสืบมา วนิพกช่วยรักษาศิลปะเพลงบางอย่างเอาไว้, แม้แต่นายซ่งโจรก็ยังช่วยรักษาช่องทางและวิญญาณของการต่อต้านอำนาจบาตรใหญ่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเอาไว้ ในสังคมที่ไม่มีกลไกตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐ ทุกคนทุกกลุ่มทุกฝ่ายล้วนมีบทบาท 'สร้างชาติ' ในประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ..... ผมคิดเลยไปถึงคำพูดที่ผมได้ยินจากนักการเมืองเสมอว่า คนเก่งคนดีมีความสามารถควรลงมา 'เล่นการเมือง' ให้มาก .....ผมต้องสารภาพว่า ทุกครั้งที่ได้ยินอย่างนี้แล้วอดนึกฉุนไม่ได้ เป็นต้องตั้งคำถามในใจ แทนคนกวาดถนนทุกที่ไปว่า ' มึงคิดว่าพวกกูทำอะไรอยู่ ? ' ..... " (ฉบับที่ 944, 22 กันยายน 2541)

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 17 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจปี 2541

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การท่องเที่ยว	1	33.33
2. อื่นๆ		
2.1 ระบบทุนนิยม	1	33.33
2.2 วิกฤติเศรษฐกิจ	1	33.33
รวม	3	100.00

บทความของนิธิที่มีประเด็นหลักทางด้านเศรษฐกิจในปีนี้มีจำนวนน้อยลงกว่าปีที่แล้วคือเหลือเพียง 3 บทความนั้น โดยในปีที่แล้วมีบทความทางด้านนี้มากกว่าปีนี้ 2 เท่าหรือ 6 บทความ สำหรับเนื้อหาของแต่ละบทความนั้นได้แก่ การชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของนโยบายพัฒนาประเทศที่ไม่สามารถทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ดีว่า เป็นเพราะถูกรอบงำโดยระบบทุนนิยมซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่มองเห็นความจนและคนจนเป็นสิ่งแปลกปลอมของระบบ , การกล่าวถึง "ปัญญาญาณ" ที่ขาดหายไปจากสังคมไทย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยต้องเข้าสู่ภาวะ "วิกฤติเศรษฐกิจ" จนต้องกู้ยืมเงินจากไอเอ็มเอฟอันเป็นเหตุให้ถูกบงการการบริหาร

ประเทศโดยสถาบันการเงินของโลกแห่งนี้ไปพร้อมกันด้วย , การเสนอแนะรูปแบบการจัดการ
ห้องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แท้จริง

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

ความจน – คนจน สิ่งแปลกปลอมในโลกทุนนิยม

นิตินิดว่า ระบบทุนนิยมที่มีอิทธิพลเป็นอย่างสูงอยู่ในนโยบายพัฒนาของทุกรัฐบาล
นับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 นั้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับคนจนใน
สังคมไทย เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เนื่องจากพื้นฐานทางปรัชญาของระบบทุนนิยม
หรือเสรีนิยมที่ว่าเมื่อปล่อยระบบเศรษฐกิจทำงานไปตามอิสระเสรีอย่างเต็มที่ ในที่สุดผู้คนที่อยู่ใน
ระบบทุนนิยมก็จะมีชีวิตที่ดีตามมาโดยปริยายนั้น ทำให้ระบบทุนนิยมอธิบายคำว่าคนจนและ
ความจนเอาไว้อย่างฉาบฉวยและตื้นเขิน และส่งผลให้คนจนและความจนเป็นเหมือน
สิ่งแปลกปลอมของระบบนี้ จนไม่ได้รับการสนใจหรือให้ความสำคัญเสมอมา

“ทัศนะว่าความจนคืออะไรและมาจากไหนมีความสำคัญ เพราะทำให้เราปฏิบัติต่อ
คนจนแตกต่างกันไปด้วย ทัศนะต่อความจนของทุนนิยมเสรีและอุดมการณ์พัฒนาไม่ได้จำกัด
อยู่เฉพาะคนชั้นกลางในเมืองเท่านั้น ผมเข้าใจว่ามันได้แพร่สะพัดไปครอบงำทัศนะของคนใน
ชนบทด้วยความเห็นอกเห็นใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อคนจนหายไปเพราะเห็นว่าไม่ใช่ธุระ
ของตัว เป็นธุระของรัฐหรือการพัฒนา ซึ่งยังไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย.... นิยามความจนแบบ
คนไทยโบราณเกิดขึ้นในสำนึกว่าเราอยู่ในโลกที่โดยพื้นฐานแล้วจน ไม่ได้มีทรัพยากรมากมายพอ
ให้เราฟุ่มเฟือยได้ จึงยอมรับความจนเป็นส่วนหนึ่งของระบบ แต่ก็มีความจนในโลกที่จนๆ ใน
ขณะที่ทุนนิยมเสรีและอุดมการณ์พัฒนาเห็นศักยภาพอันไร้ขีดจำกัดของโลก หมายความว่า
ตักดวงเอามาใช้เท่าไรก็ได้ ฉะนั้น เราจึงอยู่ในโลกที่รวยอู้ฟู่ หลักชัยของทุกคนคืออยู่อย่างอู้ฟู่
เพราะคนจนอยู่นอกระบบ เหตุฉะนั้น ความจนในโลกทุนนิยมจึงเป็นความจนในโลกที่รวย .....
แปลกหน้าชิบเบิ่ง” (ฉบับที่ 908, 13 มกราคม 2541)

วิกฤติเศรษฐกิจ ภัยของสังคมที่ไร้ปัญญาญาณ

จากการอ่านรายงานของคณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพ
การบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศเพื่อหาผู้กระทำผิดและรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือศปร.
ในส่วนที่เป็นสาเหตุแห่งวิกฤติทางเศรษฐกิจของไทย ทำให้เกิดความรู้สึกว่าที่ผ่านมาสังคมไทย
มีความอ่อนแอทางสังคม – วัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เพราะความผิดพลาดบกพร่องในการกำกับ
ดูแลการเงินการคลังของประเทศของผู้บริหารธนาคารแห่งประเทศไทย หรือ ธป.ท.จนเป็นสาเหตุสำคัญ

ของวิกฤติทางเศรษฐกิจนั้น เกิดขึ้นท่ามกลางความไร้สมรรถภาพของสังคมด้วย โดยเฉพาะสมรรถภาพของสังคมในด้านปัญญาญาณหรือท่าทีที่ทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ ซึ่งจะส่งผลให้มีความสุขและดำเนินชีวิตไม่ผิดพลาดหรือถ้าพลาดก็ไม่ถึงขั้นร้ายแรง ทั้งที่ปัญญาญาณเช่นนี้เคยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตคนไทยในอดีต เพราะสอดคล้องกับคติทางพุทธศาสนาในเรื่องความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่ง อันเป็นคติทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อคนไทยในอดีตเป็นอย่างมาก

“ศปร. รายงานว่า โศกนาฏกรรมเริ่มเปิดฉากขึ้นใน พ.ศ. 2533 เมื่อผู้ว่าการ ธปท. เสนอรัฐบาลขณะนั้นให้ดำเนินนโยบายเพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการเงินของภูมิภาค จากจุดนี้ภายใต้รัฐบาลหลายชุด ประเทศไทยก็เดินรีเข้าสู่การเปิดเสรีทางการเงินด้วยมาตรการนานับประการ (รัฐบาลหลายชุดหมายถึงภายใต้ทั้งนักการเงิน , การธนาคาร , การคลังที่เด่นๆ หลายคน และหมายถึงการรู้เห็นและสนับสนุนของนักการเมืองและ ‘ที่ปรึกษา’ อีกจำนวนมาก) โดยไม่มีใครทักท้วงหรือสร้างมาตรการอันเหมาะสมเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างมโหฬารนี้เลย ทั้งนี้รวมถึงสังคมโดยรวมด้วย นั่นก็คือไม่มีสถาบันการศึกษาใดศึกษาผลกระทบอย่างจริงจัง , ไม่มีนักวิชาการออกมาเตือนให้ระแวดระวัง และไม่มีองค์กรประชาชนระแวดระวังอย่างจริงจัง โดยตัวของมันเอง การเปิดเสรีทางการเงินไม่ใช่ความผิด แต่การเปิดเสรีทางการเงินต้องมาพร้อมกับมาตรการที่เหมาะสมหลายอย่าง เช่น สร้างฐานความมั่นคงแก่สถาบันการเงิน เช่นคุณภาพของสินทรัพย์ , ความเพียงพอของเงินกองทุน ฯลฯ แต่แทนที่ ธปท. จะควบคุมสถาบันการเงินในเรื่องเหล่านี้อย่างรัดกุมขึ้น มาตรการกลับเป็นตรงกันข้ามคือผ่อนปรนลง ทำให้มีเงินตราต่างประเทศไหลเข้ามาจำนวนมากจนกระทั่งอำนาจในการดำเนินนโยบายการเงินของ ธปท. เองหมดไป เงินที่ไหลเข้ามาสะสมพัดพองสบู่ให้กระจายลอยพองในเศรษฐกิจไทย มีการกู้เงินเพื่อลงทุนที่ไม่คุ้มหรือเสี่ยงสูงอย่างมาก และสัดส่วนจำนวนมากของการลงทุนด้วยเงินกู้ไม่ได้เพิ่มผลิตภาพของเศรษฐกิจไทยอย่างแท้จริง ..... สิ่งที่ผมเห็นว่าเป็นความอ่อนแอของสังคมไทยอย่างยิ่งก็คือ การที่พวกเราทั้งหมดถูกหน้ากากความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจชักนำให้เฮโลไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ไม่มีแรงผลักดันให้สร้างมาตรการรองรับการเปิดเสรีทางการเงินที่มีประสิทธิภาพพอและทันเวลา ..... เพียงแต่ถ้านักวางแผนเศรษฐกิจเชื่อว่า ‘มันบ่แน่ดอกนาย’ ก็จะไม่ทุ่มทุกอย่างไปสู่การส่งออกประตูเดียว หากต้องให้ความเอาใจใส่แก่เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่มากขึ้น เพราะหากวันหนึ่งเกิดส่งออกไม่ถึงเป้า ถึงจะเสียหายบ้าง แต่ก็ไม่อัปจนเสียทีเดียว เพราะเราพอมีตลาดภายในที่แข็งแกร่งรองรับไว้บ้าง แต่ปัญญาญาณอย่างนี้ในวัฒนธรรมไทยหมดพลังในสังคมไทยปัจจุบันไปเสียแล้ว เราจึงมีท่าทีที่ขาดความระแวดระวังเหมือน ‘สามล้อถูกหวย’ ไปเสียหมด

ปัญญาญาณอย่างนี้ทำให้สังคมรู้จักมองภัยอย่างรอบด้าน เพราะมองทุกอย่างในชีวิตไม่ว่าจะเป็นโลกธรรมแปด หรือBIBF จากความเป็นอนิจจัง" (ฉบับที่ 927, 26 พฤษภาคม 2541)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในไทยยังไม่ใช่ของแท้

นิธิเห็นว่า ที่ผ่านมากการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย แทบจะไม่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยจริงๆ เลย เช่น ที่วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พุทธสถานที่มีความสำคัญและมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวพันกับความศรัทธาที่น่ายกย่องของชาวล้านน่านั้น บริเวณลานพระธาตุของสถานที่แห่งนี้กลับไม่มีกิจกรรมอย่างการนั่งสมาธิ , น้บลูกประคำทำสมาธิ ฯลฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวพุทธที่ดิงามแต่อย่างใด มีแต่เสียงจากเครื่องขยายเสียงบอกเรียโรบุญ , เสียงเครื่องจักรของรถรางขึ้นลงดอย , เสียงจอกแจกจอยของนักท่องเที่ยวที่ไร้มารยาท รวมทั้งเสียงอื่นๆ ที่รบกวนความสงบสุขของพระธาตุดอยสุเทพ ดังนั้นนิธิจึงได้เสนอให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหันกลับมาตระหนักเสียใหม่ว่า วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตจริงของผู้คน การจัดการท่องเที่ยวตามวัดโบราณสถาน สถานที่ผลิตงานศิลปะและงานฝีมือ รวมทั้งสถานที่ที่มีการจัดงานประเพณีต่างๆ จึงควรมีคนหรือวิถีชีวิตของผู้คนที่สัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับสถานที่เหล่านั้นรวมอยู่ด้วย ในขณะที่พิธีกรรมหรืองานฉลองต่างๆ ก็มุ่งตอบสนองประชาชนหรือชาวบ้านที่เป็นเจ้าของพิธีกรรมและงานฉลองนั้นๆ ไม่ใช่จะคิดหรือทำอะไรก็นึกถึงแต่ความสะดวกสบายหรือความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ข้อเสนอของนิธินี้ก็อย่างเช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์รถรางขึ้นลงดอยสุเทพพังเสียหายจนเป็นเหตุให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตหลายคน ก็ควรจะรู้รถรางที่ส่งเสียงดังรบกวนสถานที่ออกไปเสียเลย จากนั้นก็หาทางทำให้บริเวณลานพระธาตุเป็นสถานที่ที่สะอาดสว่าง และสงบจริงๆ โดยจัดและส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาของชาวพุทธในรูปแบบต่างๆ ขึ้นที่ไม่ใช่เพื่อการตอบสนองนักท่องเที่ยวอย่างที่ทำกันอยู่ แต่เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รอบๆ ดอยสุเทพหรือชาวเชียงใหม่ทั่วไปได้ประโยชน์ทางศาสนาจากพุทธสถานแห่งนี้ อย่างไรก็ตามในส่วนของนักท่องเที่ยวนั้นสามารถเข้ามาชมกิจกรรมของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ แต่ต้องเข้ามาในฐานะคนนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมทั้งตัวสถานที่และกิจกรรมของวัด โดยเคร่งครัดต่อการปฏิบัติตามคำเตือนที่ให้เยี่ยมชมด้วยความเคารพต่อสถานที่และต่อผู้คนที่กำลังประกอบศาสนกิจ เป็นต้น

“วัฒนธรรมไม่ใช่เศษอิฐซากปูน แต่เป็นวิถีชีวิตจริงของผู้คนซึ่งบางครั้งก็อาจไปสัมพันธ์กับเศษอิฐซากปูนนั้นๆ ถ้าอยากท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็ต้องชมสิ่งเหล่านี้ ไม่ใช่ไปเที่ยวเจ็วเจิวอยู่ในวัด ..... การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปลอมๆ ถูกจัดทั่วไปหมดในที่ต่างๆ ถ้าเอานักท่องเที่ยวเป็นตัวตั้งวัฒนธรรมก็ถูกพรากไปจากเจ้าของ เหมือนกับที่พระธาตุดอยสุเทพไม่เป็นของคน

เชียงใหม่ , หรือปีใหม่เมืองคือช่วงเวลาที่คุณเชียงใหม่ต้องซ่อนตัวเองอยู่แต่ในบ้าน เพราะทนการเล่นน้ำแบบไร้รากเหง้าของนักท่องเที่ยวไม่ได้ ในขณะที่ราชการและธุรกิจท่องเที่ยว ยกเอาสิ่งที่ไม่เป็นสมบัติของคนเชียงใหม่ขึ้นเป็นสัญลักษณ์ของเชียงใหม่ เพราะรู้ว่าขายได้ในการท่องเที่ยว วัฒนธรรมไทยจึงกลายเป็นวัฒนธรรมเชิงท่องเที่ยวไปหมด” (ฉบับที่ 928, 2 มิถุนายน 2541)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 18 จำนวนความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2541

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	2	05.56
2. ศาสนา	5	13.88
3. ค่านิยม	6	16.67
4. ศิลปวัฒนธรรม	4	11.11
5. ประวัติศาสตร์	5	13.88
6. สตรี	3	08.33
7. อื่นๆ		
7.1 การรักษาพยาบาล	3	08.33
7.2 ชื่นชมบุคคลและผลงาน	2	05.56
7.3 ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม	2	05.56
7.4 ชุมชนเมือง	1	02.78
7.5 ความเบี่ยงเบนทางเพศ	1	02.78
7.6 อาหารไทย	1	02.78
7.7 การพนัน	1	02.78
รวม	36	100.00

เรื่องราวเกี่ยวกับค่านิยม ศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ได้ถูกนิยามมาเป็นประเด็นสำคัญในบทความทางด้านสังคม - วัฒนธรรมของเขามากที่สุดเรียงตามลำดับ (เฉพาะในอันดับต้นๆ) โดยประเด็นสำคัญของบทความเกี่ยวกับค่านิยม นั้น ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นว่า ทศนคติ "บุญทำกรรมแต่ง" ในสังคมไทยนั้น น่าจะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนไทยเป็นจำนวนมากนิยมเล่นการพนัน ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าการเล่นการพนันเป็นอีก

ช่องทางหนึ่งที่จะทำให้โซเชียล (ซึ่งคนไทยเกือบทุกคนมักคิดฝันกันว่าตัวเองก็น่าจะมีสิ่งนี้ไม่ด้อยไปกว่าคนอื่น) เข้าถึงตัวเองได้สะดวกยิ่งขึ้น , การเรียกร้องให้สังคมไทยมอง "คนอ้วน" เสียใหม่ว่า ไม่ได้มีบุคลิกตลกแค่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีบุคลิกในมิติอื่นๆ เช่นเดียวกับคนทั่วไปเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อให้คนอ้วนที่มักชอบแสดงออกว่าตนเองเป็นคนอารมณ์ดีอยู่ตลอดเวลาเพราะกลัวจะถูกสังคมมองว่าเป็นคนอ้วนที่ผิดปกติ นั้น ได้แสดงบุคลิกที่หลากหลายของตนได้ตามใจชอบเหมือนกับคนทั่วไปมักจะทำกันเป็นปกติ , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม – วัฒนธรรม

กระจายความรู้ "สาธารณสุข" สู่สังคมไทย ยับยั้งการพินาศโรทางารแพทย์

นิตินิยามให้สังคมไทยลดการพึ่งพาแพทย์ลงมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยทำให้ความรู้ด้านการรักษาพยาบาลแพร่กระจายไปในหมู่คนทั่วไปอย่างกว้างขวาง เช่น ส่งเสริมให้แต่ละครอบครัวมีความรู้ความชำนาญในการปฐมพยาบาลหรือการรักษาพยาบาลโรคต่างๆ ในเบื้องต้น เพื่อให้คนที่เจ็บป่วยซึ่งเกิดจากโรคที่ไม่จำเป็นต้องถึงขั้นพบแพทย์นั้นได้รับการรักษาพยาบาลจนหายที่บ้านของตน เป็นต้น และยังถ้าสามารถทำให้ความรู้ด้านการแพทย์กระจายออกไปยังบุคคลระดับอื่นๆ ที่ไม่ใช่แพทย์มากขึ้น การพึ่งพาแพทย์ที่ยังมีจำนวนไม่มากนักในประเทศไทยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรนั้นก็ยิ่งลดลง เช่น การสนับสนุนให้หมอพื้นบ้านทำเวชปฏิบัติได้กว้างขวางขึ้น การสนับสนุนให้ผู้ที่เป็นพยาบาลซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษบางอย่างที่อาจกำหนดขึ้นนั้นทำเวชปฏิบัติได้กว้างขวางขึ้นเช่นเดียวกัน , เป็นต้น ทั้งนี้เพราะนิมิตมองว่า การแพทย์ของไทยในสมัยนี้ค้ำแข้งถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป การทำให้ประชาชนมีทางเลือกในการรักษาพยาบาลตนเองเพิ่มขึ้นนั้น นอกเหนือจากจะเป็นประโยชน์ในหลายๆ ด้านแล้ว ด้านหนึ่งที่สำคัญก็คือน่าจะเป็นอีกทางหนึ่งที่ช่วยให้ประชาชนไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งจากแพทย์ที่เห็นแก่เงินและธุรกิจรักษาพยาบาลที่เน้นแต่ผลกำไรเป็นหลักโดยไม่ใส่ใจต่อเรื่องคุณธรรมได้

"ส่วนหนึ่งของการที่คนไข้ไร้อำนาจต่อรองกับแพทย์จนสิ้นเชิงนั้น ก็เพราะระดับการพึ่งพาของสังคมต่อ แพทย์มีสูงเกินไป ถ้าแพทย์มีคนใช้น้อยลงคนไข้ก็มีอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้นเอง ศาลอาจไม่ใช่วิถีทางเดียว หรือวิถีทางที่ดีที่สุดในการให้หลักประกันแก่สังคมว่า คนไข้จะได้เวชปฏิบัติที่ชอบจากบริการของแพทย์ซึ่งต้องซื้อหาด้วยราคาแพง แต่ถ้าเราไม่สร้างกลไกอื่นๆ ขึ้นเพื่อจะทำให้สังคมได้หลักประกันดังกล่าว ก็ไม่ประหลาดที่คดีฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจะขึ้นสู่ศาลมากขึ้น ตลาดที่เล็กกลงจะบังคับมิให้พ่อค้าขึ้นราคาสินค้าเพื่อปกป้องตนเองหรือเพื่อค้ากำไรเกินควรอย่างหน้ามืดไปเอง" (ฉบับที่ 939, 18 สิงหาคม 2541)

ความไม่ธรรมดาของคติ “लगเนื้อชอบलगยา”

ในเรื่องเกี่ยวกับความพยายามฟื้นฟูการแพทย์แผนไทย นิธิเห็นว่า ถ้าจะให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นได้อย่างแท้จริง ต้องไม่ใช่เพียงแค่การฟื้นฟูสมุนไพรและเทคนิควิธีการรักษาพยาบาลแพทย์แผนไทยเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงการฟื้นฟูทัศนคติแบบไทยต่อชีวิต ต่อความตาย และต่อความเจ็บไข้ได้ป่วยกลับคืนมาใหม่ด้วย เช่น การมีทัศนระว่ายาบางอย่างใช้ได้ผลกับบางคน แต่ไม่ได้ผลกับบางคน , การมองผู้ป่วยว่าเป็นหมอกคนแรกที่มีความสำคัญที่สุดในการรักษาพยาบาล เพราะตัวคนไข้ น่าจะรู้มากกว่าผู้อื่นว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดีต่ออาการต่างๆ ของตน ไม่ว่าจะ เป็น อาหาร พฤติกรรมการกิน สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับโรค ร่างกายและสภาวะจิตใจของตนเอง และอื่นๆ , การมีทัศนระว่าโรคภัยไข้เจ็บกับร่างกายมนุษย์เป็นของคู่กัน เพราะมนุษย์เป็นหนึ่งในห่วงโซ่อาหารของเชื้อโรค ดังนั้นจึงควรเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับโรคภัยไข้เจ็บตามธรรมชาติให้มีความสุข , การมีมรณานุสติว่าคนเราเกิดมาแล้วต้องตาย เพราะความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ , เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้นิธิกล่าวว่าเป็นทัศนคติที่แฝงอยู่ในคติไทยโบราณคือ “लगเนื้อชอบलगยา ” ทั้งสิ้น

“คติไทยโบราณมีว่า ‘लगเนื้อชอบलगยา’ ผมคิดว่าคตินี้มีความหมายมากกว่าเพียงยาบางอย่างใช้ได้ผลกับบางคนแต่ไม่ได้ผลแก่บางคนเท่านั้น คตินี้รวมเอาทัศนคติที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลอื่นๆ ไว้อีกมาก ..... การแพทย์แผนตะวันตกจึงปฏิบัติต่อความเจ็บไข้ได้ป่วยไปคนละทิศละทางกับคติ ‘लगเนื้อชอบलगยา’ และยิ่งนับวันก็ยิ่งห่างออกไปทุกที หมอกคนแรกหรือตัวคนไข้ไม่ได้รับความสำคัญเลย แม้แต่แพทย์อะไรบ้าง บางคนยังไม่ถาม ไม่ต้องพูดถึงการฟังอาการและพัฒนาการของอาการคนไข้จากตัวคนไข้เองอย่างละเอียด ..... ความพยายามที่จะหาทางให้คนมีชีวิตอยู่ร่วมกับ ‘พยาธิสภาพ’ เป็นอันหายไปโดยสิ้นเชิง ต้องหาทางทุกทางที่จะขจัดมันออกไปให้ ‘หมดสิ้น’ เหตุดังนั้นจึงยอมแม้แต่จะทำความรุนแรงแก่ร่างกายมนุษย์ด้วยวิธีต่างๆ ..... ยิ่งความตายเป็นอันหย่าขาดจากการแพทย์แผนตะวันตกไปแล้ว ทั้งๆ ที่เส้นแบ่งระหว่างชีวิตและความตายนั้นบางนิตเดียวจนแทบจะแยกไม่ออก หลายครั้งด้วยกันแพทย์ได้แต่เพียงรักษา ‘สัญลักษณ์’ ของชีวิตไว้เท่านั้น ด้วยความเจ็บปวดทั้งด้านความรู้สึกและทุนทรัพย์ของเจ้าของไข้ การแพทย์แผนตะวันตกไม่เปิดโอกาสให้มนุษย์เดินไปสู่ความตายด้วยความสงบและเป็นสุข ทั้งนี้ยังไม่พูดถึงความหวั่นวิตกต่อความตายซึ่งทำความเจ็บปวดให้แก่คนดี ๆ ตลอดชีวิต เพราะไปรับทัศนคติต่อชีวิตของการแพทย์แผนตะวันตกที่ไม่รวมเอาความตายไว้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ”

(ฉบับที่ 918, 24 มีนาคม 2541)

“จับโกหกนอศตราดามุส” เตือนใจให้ใช้กาลามสูตร

สรจักร ศิริบริรักษ์ และหนังสือที่เขาเขียนคือ “จับโกหกนอศตราดามุส” ได้รับการกล่าวถึงในบทความของนิธิตัวความยกย่องชื่นชมเป็นอย่างมาก เช่น หนังสือเล่มนี้ของสรจักรได้ชี้ให้เห็นจุดอ่อนมากมายของงานเขียนต่างๆ เกี่ยวกับคำพยากรณ์ของนอศตราดามุส ซึ่งโดยมากเป็นการแปลง ตีความใหม่ และให้ความหมายใหม่แก่คำทำนายของโหราจารย์ชาวฝรั่งเศสผู้นี้ จนทำให้สิ่งที่นอศตราดามุสพยากรณ์ไว้เมื่อประมาณ 400 ปีที่แล้ว มีความแม่นยำตรงกับเหตุการณ์ต่างๆ มากมายในช่วงเวลาต่อมาอีกหลายร้อยปีอย่างไม่น่าเชื่อ , การที่สรจักรสามารถเขียนเปิดเผยจุดอ่อนเหล่านั้นได้ ก็ด้วยการใช้วิธีที่สอดคล้องกับหลักการวิพากษ์เอกสารทางวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาการทางประวัติศาสตร์ แต่หนังสือของเขากลับนำอ่านกว้างงานวิชาการต่างๆ ไปเป็นอย่างมาก เพราะใช้ภาษาที่อ่านได้เพลิดเพลินและมีกลวิธีการเขียนที่ชวนให้ติดตาม อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถทั้งทางวิชาการและทางวรรณศิลป์ของสรจักรได้เป็นอย่างดี , จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามเนื้อหาของหนังสือ “จับโกหกนอศตราดามุส” ถือเป็นการเตือนนักวิชาการไทยว่า ควรจะหันมาตรวจสอบสิ่งที่ได้รับเอามายึดถืออย่างง่าย ๆ อีกหลายต่อหลายเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับนอศตราดามุส โดยเฉพาะงานวิชาการของนักวิชาการตะวันตกที่นักวิชาการไทยมักจะยกย่องโดยไม่เคยคิดจะโต้แย้ง , เป็นต้น นิธียังกล่าวด้วยว่า แม้ “จับโกหกนอศตราดามุส” จะมีข้อดีอยู่หลายอย่าง แต่สิ่งที่เขาชอบมากที่สุดหนังสือเล่มนี้ก็คือ การมี “ท่าที” ต่อความจริงหรือข้อมูลข่าวสารของสรจักรตามหลักกาลามสูตร ซึ่งเป็นท่าทีที่ต้งามแบบชาวพุทธโดยจะไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ถ้ายังไม่ได้ใช้วิจารณ์ญาณของตนเองไตร่ตรองจนรอบคอบเสียก่อน และตัวสรจักรเองก็สนับสนุนอย่างเต็มที่ให้คนอื่นใช้ท่าทีนี้ในหนังสือของเขาด้วย

“ผมเพิ่งได้อ่านจับโกหกนอศตราดามุสของคุณสรจักร ศิริบริรักษ์ จะพูดถึงหนังสือเล่มนี้ก็พูดได้คำเดียวว่า สะเดา...สะเดาเหลือกำลังครับ ในท่ามกลางกระแสข่าวสารข้อมูลด้านเดียวที่ท่วมทับสังคมไทยในเรื่องนอศตราดามุส สังคมกำลังขาดสติยังคิด จำเป็นต้องมีข่าวสารข้อมูลที่ เป็น ‘เสียงอื่น’ มาป้อนให้เราได้คิดอะไรอย่างรอบคอบบ้าง หนังสือเล่มนี้ก็ออกมาวางตลาด นับเป็นคุณแก่สติปัญญาของคนไทยอย่างไพศาล ..... หลักการพื้นฐานในการตรวจสอบที่คุณสรจักรใช้แก่งานของนอศตราดามุส และงานที่แห่ตามขบวนก็คือการมองหาความหมายที่แท้จริงจากบริบท ..... ที่เรียกว่าบริบทนั้น ไม่ได้หมายความว่าแค่เพียงการแปรเปลี่ยนของความหมายในภาษาเท่านั้น ส่วนนี้ก็สำคัญ แต่ยังมีอีกส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญไม่น้อยกว่ากันเลย ก็คือเงื่อนไขต่างๆ ที่แวดล้อมชีวิตของคนที่ยื่นเอกสารขึ้น เช่น นอศตราดามุสอาจเขียนอะไรเพื่อประจบเจ้านายของตนเอง การประจบเจ้านายเป็นเงื่อนไขเฉพาะตัวของนอศตราดามุส แต่คำสอพลอมีความหมายอย่างหนึ่ง กับคำพยากรณ์ที่เป็นกลางมีความหมายอีกอย่างหนึ่งซึ่งจะเอามามั่วมนั้มกันไม่ได้ หรือ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นๆ อาจถูกอ้างถึงด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ความหมายที่แท้จริงคือการอ้างถึงเหตุการณ์ซึ่งเป็นที่รู้ทั่วกันอยู่แล้ว ไม่ใช่คำพยากรณ์เหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น สองอย่างนี้ก็มั่วมันไม่ได้เหมือนกัน คุณสรจักรได้ทำตามหลักการพื้นฐานของการวิพากษ์หลักฐานเช่นนี้แหละจนทำให้เราเห็นความหมายที่แท้จริงในงานพยากรณ์ของนอศตราดามุส เมื่อได้เห็นความหมายที่แท้จริงแล้ว ความมหัศจรรย์เหลือเชื่อต่าง ๆ ที่มักจะอ้างถึงกันก็ละลายหายไปในปีบตาเอง ..... คุณสรจักรสรุปทำที่ของชาวพุทธคือกาลามสูตรไว้อย่างกะทัดรัดว่า 'คนไทยค่อนข้างจะขาดข้อมูลข่าวสารในมุมมองที่แตกต่าง' ดังนั้น มุมมองที่แตกต่างหรือ 'เสียงอื่น' จึงมีความสำคัญ เพราะทำให้เกิดปัญญาขึ้น หนังสือสุดสะเดาเล่มนี้เป็นหนังสือที่ใครๆ ก็ควรอ่าน ถ้าใครไม่ได้อ่านก็อดสะเดา... อีหะ บัจจยดา มายังไง ไปยังงั้น ง่ายๆ เท่านั้นเอง" (ฉบับที่ 914, 24 กุมภาพันธ์ 2541)

ส.ศ.ช. ใน ส.ศ.ศ.

สำหรับสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือที่รู้จักกันดีในนาม "ส.ศิวรักษ์" นั้น เมื่อมีการออกหนังสือชื่อ "หกปีจากปริทัศน์ของ ส.ศิวรักษ์" ซึ่งเป็นหนังสือรวมบทความของส.ศิวรักษ์สมัยที่ทำหน้าที่บรรณาธิการและเขียนหนังสือให้กับ "สังคมนิยมปริทัศน์" เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว โดยบทความเหล่านี้ก็คือ "บทนำ" ของสังคมนิยมปริทัศน์ในช่วงนั้น นิธิจึงได้ใช้อีกาสนี้เขียนถึง ส.ศิวรักษ์ ว่า ข้อเขียนต่างๆ ในหนังสือเล่มดังกล่าวของ ส.ศิวรักษ์ เช่น บทความหลายบทที่ตอกย้ำเรื่อง "อุดมคติ" ที่คนควรมีเพื่อสังคม เพื่อธรรมะ และเพื่อมนุษยชาติ , บทความเรื่อง "หนุ่ม" ที่เป็นสัญลักษณ์ของความเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า , การเขียนเกี่ยวกับเรื่อง "อภิสิทธิ์" ในสังคมไทยเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว , ฯลฯ นั้น ได้ทำให้ ส.ศิวรักษ์ เป็นหนึ่งในจำนวนไม่กี่คนในสังคมไทยที่กล้าท้าทายอำนาจเผด็จการที่โหดเหี้ยมในอดีต รวมทั้งยังทำให้เขากลายเป็นผู้นำทางความคิดคนสำคัญแก่บรรดาปัญญาชนหัวก้าวหน้าของไทยทั้งก่อนหน้าและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนอาจกล่าวได้ว่า เขาคือส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งได้นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญที่สุดครั้งหนึ่งของประเทศไทย

".....'อุดมคติที่' ที่ ส.ศ.ช. เน้นย้ำใน ส.ศ.ศ. จึงเป็นการท้าทายเผด็จการในรูปแบบหนึ่ง เพราะผมคิดว่าทัศนคติที่มองอุดมคติเป็นความเพ้อฝันและไม่จริงนั้น เพิ่งเกิดขึ้นหลังรัฐประหารของสฤษดิ์ตัวเอง และคงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ทำให้คนปิดตาและสมองของตนเองด้วยหัวหอกที่ออกหน้าออกตาที่สุดของสิบสี่ตุลาคือนิสิตนักศึกษา ก็น่าสนใจที่พบว่าสาระสำคัญของอันหนึ่งของ ส.ศ.ช. ใน ส.ศ.ศ. ก็คือการฝากความหวังไว้กับคนหนุ่ม (ซึ่งหมายถึงสาวด้วย) ..... ความอุจาดที่สุดอย่างหนึ่งของเผด็จการถนอม -ประภาสนับตั้งแต่รัฐประหารตัวเองใน พ.ศ.2514

ก็คือการแสดงอำนาจบาตรใหญ่ของชนชั้นอภิสิทธิ์ อันที่จริงจะว่าไปแล้วอภิสิทธิ์ที่อุจาดเหล่านี้ มีมาในสังคมไทยตลอด และนับวันก็ยิ่งบาดลึกลงไปในสำนึกของคนชั้นกลางที่ขยายตัวขึ้นอย่าง รุนแรงมากขึ้นทุกที ส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ลึบสี่ตุลาคือการต่อต้านอภิสิทธิ์ในสังคมนี้เอง ใน ส.ศ.ศ. อภิสิทธิ์ตกเป็นจำเลยตัวใหญ่ของ ส.ศ.ช.มานานก่อนหน้าลึบสี่ตุลา แต่ ส.ศ.ช. ค่อนข้าง เน้นอภิสิทธิ์ของระบบราชการ ซึ่งในปัจจุบันต้องสยบยอมต่ออภิสิทธิ์ของนักเลือกตั้ง เมื่ออ่านใน ปัจจุบันจึงอาจรู้สึกเฉยๆ อยู่บ้าง แต่ถ้าย้อนกลับไปเมื่อตอนพิมพ์บทนำเหล่านี้ครั้งแรกแล้ว อภิสิทธิ์คือบาดแผลที่เจ็บปวดของสังคม ข้าเป็นอภิสิทธิ์ที่อยู่ในระบบด้วย ไม่เหมือนอภิสิทธิ์ที่อยู่นอกระบบหรือของคนโกงอย่างในปัจจุบัน ดังเช่นผลการสอบสวนนายทหารที่ล่าสัตว์ในทุ่งใหญ่นเรศวรเมื่อก่อนลึบสี่ตุลา ทั้งๆ ที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนอยู่ดำตา ก็มีผลออกมาว่านายทหารเหล่านั้นไม่มีความผิด แต่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ธรรมดาๆ ผมจึงรู้สึกเมื่อกลับมาอ่านบทนำเหล่านี้ใหม่ในตอนนี้อ่า ส.ศ.ช. และ ส.ศ.ศ. เป็นส่วนที่ขาดกันไม่ได้กับลึบสี่ตุลา แม้ใครๆ ก็ยอมรับ อย่างนี้มานานแล้ว แต่ลองอ่านดูใหม่เกิด จะพบเองว่าทั้งสองนี้สัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกว่าที่เคยคิดเคยรู้สึกกันมา" (ฉบับที่ 943, 15 กันยายน 2541)

ไม่มีฐาน "ชุมชน" ในหมู่บ้านจัดสรร

ในเขตเมืองของประเทศไทย มีผู้นิยมเข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมาก ดูได้จากโครงการบ้านจัดสรรที่เกิดขึ้นมากมาย และบ้านส่วนใหญ่ในโครงการเหล่านี้ก็มีผู้จับจองเป็นเจ้าของกันแล้วแทบทั้งนั้น ดังนั้นปัญหาหลายอย่างในเขตเมืองจึงมาจากหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ ซึ่งเป็นชุมชนที่แทบจะไร้ความสัมพันธ์ที่ระหว่างสมาชิก จนไม่สามารถนำความสัมพันธ์นั้นมาจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ นั้นไม่มีความเป็นชุมชนเป็นฐาน สำหรับนิธิตั้งแต่จะตระหนักดีในเรื่องนี้ แต่เขาก็ยังไม่มีความตั้งใจที่จะนำมาใช้ แก้ไขปัญหาที่มาจากบ้านจัดสรร เขาเพียงแค่กระตุ้นให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้หันมาช่วยกันคิดหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะการทำให้มีความเป็นชุมชนเป็นฐานอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเป็นเรื่องของวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตและระบบความสัมพันธ์ของผู้คนที่ไม่อาจสร้างให้เกิดขึ้นได้ด้วยถาวรวัตถุหรือโครงสร้างการบริหารเท่านั้น

"สติปัญญาของผมไม่เพียงพอที่จะบอกหรือแม้แต่เสนอความเห็นในเบื้องต้นที่ฟังเข้าท่าว่า แล้วเราจะแก้ปัญหามาของเขตเมืองเช่นนี้ได้อย่างไร ผมรู้สึกแต่ว่านี่เป็นเรื่องใหญ่มากๆ และอยากเรียกร้องให้สังคมเอาใจใส่กับเรื่องนี้ให้มากขึ้น ช่วยกันคิดช่วยกันลองทำดู เพื่อจะพบคำตอบที่พอเป็นไปได้ขึ้นมาบ้าง ผมควรกล่าวด้วยว่า มีผู้คนในเขตเมืองบางแห่งได้ทดลองทำเรื่องนี้อยู่ กล่าวคือพยายามสร้างความผูกพันกันของผู้คนในละแวก และนำเอาความผูกพันนี้ไปทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันและประโยชน์ต่อส่วนรวม ที่พอจะสำเร็จเห็นหน้าเห็นหลังบ้างก็มี ที่ยังไม่

บรรลุผลเป็นขึ้นเป็นอันก็มาก ที่ล้มเหลวไม่ได้เรื่องเลยก็ไม่น้อย แต่สังคมเรายังไม่ได้รวบรวมและเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าเหล่านี้อย่างจริงจัง ฉะนั้น สังคมจึงค่อนข้างจะมีแต่ด้าน ได้แต่ใช้เรื่องชุมชนในเขตเมืองไว้หาเสียงเลือกตั้ง หรือไว้พูดให้กำลังใจกันไปตามลมตามแล้งเท่านั้น ไม่ถึงขั้นที่รู้ว่าควรทำอะไร และทำอะไรก่อนอะไรหลัง” (ฉบับที่ 958, 29 ธันวาคม 2541)

วงศ์ศัพท์ชาว “เกย์” ฟังเกแต่ไม่กินใจ

นิติเขียนบทความในเรื่องที่เกี่ยวกับพวกเบียงเบนทางเพศว่า ถ้าภาษาสามารถสะท้อนความจริงออกมาได้ คำศัพท์ที่ใช้ในแวดวงชาวเกย์โดยเฉพาะคำศัพท์แสดงกิริยาที่ส่วนใหญ่เป็นกิริยาในการมีเพศสัมพันธ์นั้น ก็จะสะท้อนความเป็นจริงของความสัมพันธ์ในวัฒนธรรมเกย์ว่าขาดความลึกซึ้งและความผูกพันที่ยั่งยืน โดยความสัมพันธ์ของชาวเกย์นั้นเป็นเรื่องของกามารมณ์เพียงอย่างเดียว ที่เป็นเช่นนี้ก็น่าจะมาจากการที่สังคมไทยอาจจะยอมรับความเป็นเกย์ แต่ไม่ยอมรับพฤติกรรมทางเพศของพวกเขา ดังนั้นจึงเป็นไปได้ไม่น้อยมากที่คนเป็นเกย์จะสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งที่ยาวนานต่อกันได้ในสังคมไทย นอกจากนี้นิติยังได้ตั้งข้อสังเกตด้วยว่า ชุมชนเกย์นั้นคล้ายกับชุมชน จ.ส.100 ในแง่ที่เป็นชุมชนอีกชนิดหนึ่งที่มีระบบการสื่อสารที่ดีและมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่กว้างขวางในกลุ่มของตน ซึ่งชุมชนลักษณะเช่นนี้ยังน่าที่จะมีอีกหลายชุมชนด้วยกัน

“วงศ์ศัพท์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศใน ‘ดิคชันนารี’ เกย์ล้วนเป็นศัพท์ที่มีความหมายในเชิงเทคนิควิธีร่วมเพศเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น ‘เล่นบาส’ (การทำออร์รัลเซ็กส์) หรือ ‘ซิก’ (การใช้ประตูหลัง) , ห้อง ‘เวิร์ก’ (ร่วมเพศ) เป็นต้น ที่น่าสนใจสำหรับผมก็คือศัพท์เหล่านี้ความหมายในเชิงเทคนิคเสียจนไม่มีอารมณ์ความรู้สึก ยิ่งไปกว่านี้คำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ลึกซึ้งหรือความผูกพันกันกลับไม่ค่อยมี ลองเปรียบเทียบคำที่มีความหมายถึงการ ‘ร่วมเพศ’ ในภาษาปกติดูเถิด ส่วนใหญ่แล้วล้วนเป็นคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกและความผูกพันต่อกันเสียเป็นส่วนใหญ่ (ยกเว้นในหนังสือโป๊) เช่น ‘ทำรัก’ , ‘เป็นของผมเสียเถิด’ , ‘ไอ้โลม’ , ‘ฝากกายฝากใจ’ ฯลฯ ..... ผมไม่คิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างเกย์กับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายจำเป็นต้องต่างกัน แต่ความสัมพันธ์ของเกย์ถูกกดดันจากสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยมากกว่ากันมาก จนกระทั่งยากที่จะสร้างความผูกพันอย่างลึกซึ้งต่อกันให้ยาวนานได้ .....วัฒนธรรมเกย์ก็พยายามกีดกันไม่ให้ใครพยายามไปสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งที่ยาวนานต่อกันขึ้น โดยทำให้ภาษาของตัวไม่มีศัพท์ที่บ่งบอกความรู้สึกต่อกันที่ลึกซึ้งหรือความผูกพันที่ลึกซึ้งตามไปด้วย ทำได้แค่ไหนก็รับไว้แค่นั้น อย่าไปหวังอะไรที่เป็นไปไม่ได้และจะก่อให้เกิดความเจ็บปวด ด้วยเหตุดังนั้น แม้แต่ถูกคนรักทรยศหักหลัง ก็รู้สึกได้แต่เพียง ‘ถูกทუნ’ เท่านั้น จะมานั่งรำพัน ‘ไอ้ว่าอนิจจาความรัก เพิ่งประจักษ์ดังสายน้ำไหล’ ไม่ได้ มันเพียงแค่ว่า ‘กู๊ก’ เท่านั้น ..... ข้อสังเกตสุดท้ายก็คือศัพท์เกย์เหล่านี้

ใช้กันแพร่หลายมากในหมู่พวกเกย์ในเมืองไทย ผมไม่เคยเห็น 'ดิคชันนารี' เกย์เล่มใดที่เคยอ่าน วงเล็บอธิบายศัพท์ได้ว่า เฉพาะถิ่นหรืออะไรทำนองนั้น เช่น ไม่มีศัพท์เกย์ของเชียงใหม่ซึ่งแตกต่างจากบุรีรัมย์และหาดใหญ่ แสดงว่าเกย์หรือชกยในกลุ่มสภาพภาพหนึ่ง เช่นเป็นเกย์คนชั้นกลาง คงต้องมี 'ชุมชน' ของตนเองที่กว้างใหญ่พอสมควรทีเดียว ..... จากหลักฐานการสื่อสารที่พวกเขาถืออยู่ ทำให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ประเภทต่างๆ อะไรได้อีกบ้าง ก็นับว่าน่าสนใจอย่างยิ่ง ผมคิดว่าเกย์เป็น 'ชุมชน' อีกชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเวลานี้ แต่คงไม่มีเฉพาะชุมชนเกย์และ จส.100 เท่านั้น แต่มี 'ชุมชน' อื่นๆ อีกหลายอย่างปรากฏขึ้นมาในรูปของกิจกรรมร่วมกันชนิดต่างๆ " (ฉบับที่ 917, 17 มีนาคม 2541)

"บุญทำกรรมแต่ง" อีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้คนไทยนิยมการพนัน ?

นิกิกล่าวว่ ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนหรือหลังวิกฤติเศรษฐกิจก็ตาม คนไทยนั้นเล่นการพนันกันเป็นจำนวนมาก ทั้งในบ่อนเถื่อน, สนามม้า, สนามมวย, โต๊ะบอล, หรือเล่นหวยทั้งรัฐบาลและใต้ดิน, เล่นหุ้นในตลาดหุ้น เป็นต้น โดยผู้ที่นิยมเล่นการพนันก็มีทั้งคนรวยและคนจน และถ้าจะว่าไปแล้วคนรวยอาจเล่นการพนันในสัดส่วนที่สูงกว่าคนจนเสียอีก ดังนั้นเมื่อมีใครมากล่าวว่า เพราะมีคนจนมากจึงทำให้คนไทยนิยมเล่นการพนันกันมากนั้น นิกิจึงไม่ค่อยเห็นด้วย อย่างไรก็ตาม แม้เขาเองจะไม่ว่าสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้คนไทยชอบเล่นการพนันคืออะไร แต่ก็คิดว่า "ความเชื่อในเรื่องบุญทำกรรมแต่ง" ในสังคมไทย น่าจะมีส่วนอยู่ไม่น้อยที่ทำให้คนไทยเป็นเช่นนี้ รวมทั้งทำให้สามารถยอมรับผลที่เกิดขึ้นในทางร้ายจากการพนันได้เป็นอย่างดี

"ในหมู่ชาวพุทธไทยซึ่งเชื่อในเรื่องของกรรมอันสั่งสมกันมาไม่รู้จะกี่ชาติต่อกี่ชาติแล้วนั้น คนเราจะได้อะไรหรือเสียอะไรในชีวิต เราควบคุมได้เพียงส่วนเดียว อีกส่วนหนึ่งเป็นผลกรรมที่คนธรรมดาไม่อาจหยั่งรู้ได้ทั่วถึง ..... การเสี่ยงโชคด้วยการพนันจึงไม่น่ารังเกียจ อย่างน้อยไม่น่ารังเกียจในเชิงอุดมการณ์ คนเราลองมีบุญเสียแล้ว ถึงไม่รวยจากการพนัน ก็เดินเตาะของสักตันหนึ่งได้โดยบังเอิญ ในขณะที่เดียวกัน เสี่ยงโชคบ้างนิดๆ หน่อยๆ ก็น่าจะดีเสียด้วยซ้ำ เพราะไม่ว่าจะเป็นทุกตะเทียใจอย่างไร ไม่เปิดประตูไว้บ้าง พระอินทร์ซึ่งมีกำลังมาช่วยให้ได้รับผลบุญแต่อดีตชาติ บังเอิญขี้ม้าเข้าไปหาไม่ถึง จึงอาจชวดไปได้ คงเพราะปรัชญา 'บุญทำกรรมแต่ง' นี้กระมัง ผมรู้สึกว่าคุณคนไทยนั้นใจถึงในเรื่องการพนันอย่างมากๆ ผมเคยพบคนที่ทุ่มสุดตัวในการพนันมาหลายคน ผลก็คือเจ๊งไม่เป็นท่า จนต้องเปลี่ยนฐานะมาสู่ความยากไร้ทีเดียว แต่กลับพบว่าคนเหล่านั้นยอมรับการเจ๊งได้อย่างใจเย็น หากเป็นคนในวัฒนธรรมอื่นอาจถึงวิกลจริตได้ 'มันไม่ใช่โชคของเรา' ก็เท่านั้นเอง ความสามารถในการรับความผันผวนของชีวิตได้ดีเช่นนี้คงมาจากปรัชญา 'บุญทำกรรมแต่ง' ด้วยกระมัง" (ฉบับที่ 923, 21 เมษายน 2541)

คืน “คนเต็มคน” กลับไปให้หญิง – ชายที่อ้วน

บทความของนิธิเกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติที่น่าสนใจในปีนี้ได้แก่ บทความที่กล่าวถึงทัศนคติต่อความอ้วนว่า การที่ผู้คนในสังคมไทยมักจะมองคนอ้วนเป็นบุคคลที่ไม่เต็ม กล่าวคือมีบุคลิกตลกเฮฮาและอารมณ์ดีเพียงด้านเดียว ทำให้คนอ้วนแทบไม่มีทางที่จะให้สังคมยอมรับตนเองได้ด้วยวิธีอื่น นอกจากการเป็นคนตลกเฮฮาและมีอารมณ์ดีอยู่เป็นนิจ ซึ่งบางครั้งเป็นการสวมบทบาทเพื่อให้ตรงกับความคิดหวังของสังคม เพราะเมื่อทำเช่นนี้จึงจะได้รับการยอมรับจากสังคม ทั้งๆ ที่อาจไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงในขณะนั้นของคนอ้วนก็ตาม ดังนั้นนิธิจึงอยากเรียกร้องให้สังคมหันมามองคนอ้วนเสียใหม่ โดยคิดว่าคนอ้วนก็มีมิติที่หลากหลายในบุคลิกเช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคม เพื่อทำให้คนอ้วนกลับมาเป็นบุคคลเต็มๆ อย่างที่ควรจะเป็น

“ความอ้วนทำร้ายผู้คนได้มากถึงเพียงนี้ จึงทำให้เอามาทำมาค้าขายได้หลายอย่าง นับตั้งแต่เปิดคลินิกลดความอ้วน , ทำศัลยกรรมลดความอ้วน , ขายอาหารลดความอ้วน , ตั้งสโมสรสุขภาพที่เน้นคนอ้วน , ขายยาลดความอ้วน ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้ได้กำไรดีและออกงามเป็นดอกเห็ดในสังคมไทยปัจจุบัน ธุรกิจนี้ไม่ได้ทำกำไรกับความอ้วน แต่ทำกำไรกับความกลัวความอ้วนมากกว่า ลูกค้าส่วนใหญ่ของธุรกิจไม่ใช่คนอ้วน แต่เป็นคนกลัวอ้วน เรื่องนี้เข้าใจได้ไม่ยาก ถ้ามองว่าสังคมทำความเจ็บปวดให้แก่ความอ้วนได้มากมายอย่างที่กล่าวแล้ว นั่นก็คือมีส่วนใหญ่ของความเป็นบุคคลของเขาเอง ผมจึงอยากเห็นธุรกิจหรือกลุ่มเอกชนที่ไม่ค้ากำไรเข้ามาจัดการกับความอ้วนในอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ การทำให้คนอ้วนยอมรับตัวเอง เป็นคนเจ้าเนื้อที่เต็มคน ไม่ได้มีแต่ตลกเฮฮาเท่านั้น น่ารักก็ได้ , คิดและทำอะไรที่ลุ่มลึกก็ได้ , เป็นศิลปินก็ได้ , เป็นนักกีฬาก็ได้ ฯลฯ , เป็นต้น และจะเป็นไปได้จริงหรือไม่ก็ยังไม่สำคัญเท่ากับว่าคนอ้วนเป็นคนเต็มคนขึ้นมา มีมิติที่หลากหลายในบุคลิกของเขาเหมือนคนอื่นๆ และในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับอย่างนั้นในสังคมทั้งๆ ที่น้ำหนักของเขาก็เกิน 100 อยู่อย่างนั้น ขอความเป็นบุคคลเต็มๆ คืนแก่คนอ้วนบ้างเถิด ” (ฉบับที่ 922, 21 เมษายน 2541)

ย้าชัดอีกหน ต้องเกรงใจทั้งคนและสังคม !

ในเรื่องของความเกรงใจนั้น นิธิก็ได้กล่าวว่า คนไทยจะซีเกรงใจเฉพาะกับคนที่ต้องมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อกันหรือใกล้ชิดกันเป็นส่วนตัวทั้งในชีวิตและหน้าที่การงาน เช่น เพื่อนบ้าน ญาติ เจ้านายหรือหัวหน้าในที่ทำงาน ฯลฯ จนสามารถอดทนต่อพฤติกรรมบางอย่างของบุคคลเหล่านี้ที่ไม่ถึงกับเป็นการรบกวนหรือทำความเดือดร้อนรุนแรงแก่ตนเองได้ ยกตัวอย่างเช่น สามารถทนพฤติกรรมของเพื่อนบ้านที่เปิดวิทยุเสียงดังได้ โดยไม่คิดที่จะไปแจ้งความเพื่อให้ตำรวจมาตักเตือนหรือเอาผิดต่อเพื่อนบ้าน เพราะเกรงใจกัน เป็นต้น แต่ทั้งนี้คนไทยกลับไม่ค่อย

จะเกรงใจสังคม เพราะความสัมพันธ์กับสังคมเป็นสิ่งที่ไม่เห็นและจับต้องไม่ได้ จนทำให้มีพฤติกรรมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเลวร้ายแก่สังคม ซึ่งความไม่เกรงใจสังคมนี้อาจเป็นเรื่องเดียวกันกับความไม่สุภาพต่อสังคมนั่นเอง

"ต่อท่อส้วมลงทางน้ำสาธารณะ, ทิ้งขยะมูลฝอยลงไปในที่สาธารณะ, ถ้าน้ำไฟฟรีก็ใช้กันอย่างไม้อั้น, จนถึงที่สุดก็ข้อโกงเงินหลวง ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องเดียวกันคือเรื่องไม่รู้จักรูขี้แจงสังคม .... การเอาเรื่องฟ้องร้องเจ้าของโรงงานซึ่งเป็นเพื่อนบ้านและอาจมีความสัมพันธ์โดยส่วนตัวกันอยู่ เช่น ฝากลูกหลานเข้าไปทำงานในโรงงาน จึงทำให้ไม่สามารถเรียกร้องความเกรงใจสังคมจากเจ้าของโรงงานได้ ต้องปล่อยให้น้ำในทางน้ำสาธารณะเน่าเสียกว้างไกลจนกระทั่งไปกระทบกับคนที่อยู่ไกลออกไป และไม่มีความสัมพันธ์กับเจ้าของโรงงานแล้วจึงจะกล้าไปร้องเรียน ถึงตอนนั้นความเสียหายก็เกิดมากจนเจ้าหน้าที่บ้านเมืองพากันมีอ้อนดินอ้อน จะจัดการอย่างเด็ดขาดกับเจ้าของโรงงานก็กลัวโรงงานแจ้ง เสียความเชื่อมั่นในการลงทุนเสียอีก เลยไม่ได้ทำอะไรนอกจากรับเรื่องร่ำร้องทุกข์ไว้ดอง" (ฉบับที่ 953, 24 พฤศจิกายน 2541)

รสนิยมคนไทยแขวนป้ายบอกไว้ที่ "ศาลพระภูมิ"

ส่วนบทความเกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องการตั้งศาลพระภูมินั้น นิธิก็ได้อธิบายว่า สาเหตุที่ทำให้การตั้งศาลพระภูมิในบ้านเริ่มได้รับความนิยมจากคนไทยในเขตเมืองจนเป็นที่แพร่หลายอย่างมากในยุคปัจจุบัน น่าจะมีที่มาจากการสลายตัวของชุมชนแบบเก่าและการขยายตัวของสำนักแบบปัจเจกนิยม เพราะการจะตั้งศาลพระภูมิในบ้านได้อย่างเหมาะสมนั้น ก็ต้องมี "บ้าน" ตามความหมายของปัจจุบันเสียก่อนคือมีตัวบ้านและพื้นที่ที่สามารถกำหนดได้ว่าตรงไหนเป็นบริเวณของบ้านของตน ซึ่งบ้านลักษณะนี้ไม่ใช่บ้านในหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนสูง แต่เป็นบ้านของคนที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติแบบเดิมอีกแล้ว โดยเฉพาะบ้านของคนในเขตเมืองที่ได้รับอิทธิพลแบบปัจเจกจากตะวันตกมากขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งไปกว่านั้นสำนักแบบปัจเจกยังช่วยเพิ่มความนิยมในการตั้งศาลพระภูมิในบ้านได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยการเป็นแรงขับให้เจ้าของบ้านมีความต้องการที่จะสร้างอัตลักษณ์ของตนให้โดดเด่นแตกต่างจากคนทั่วไป และหนึ่งในหลายสิ่งที่จะช่วยสนองความต้องการนี้ได้ก็คือ การมีศาลพระภูมิที่สะท้อนเอกลักษณ์เจ้าของบ้านทั้งในแง่รสนิยมทางศิลปะหรืออุดมคติเกี่ยวกับชีวิตที่ดี เช่น ถ้าเจ้าของบ้านชอบความโอ่อ่า ก็อาจจะตั้งศาลพระภูมิในบ้านที่ทำรูปเป็นพระปราสาทสามยอดและมีเนื้อที่ด้านในกว้างขวาง หรือถ้าชอบความเรียบง่ายแบบแพงๆ ก็อาจตั้งศาลพระภูมิที่เป็นเรือนไทยไม้สักทั้งหลัง เป็นต้น

"ชีวิตในหมู่บ้านเมื่อตอนที่ยังมีความเป็นชุมชนสูงนั้น ไม่มีที่ให้แก่ศาลพระภูมิ เพราะนอกจากตัวเรือนแล้ว ก็ไม่มีรั้วไว้กำหนดบริเวณที่ตายตัว รั้วมีไว้กันจ้วกันควายไม่ให้เหยียบ

พืชสวนครับที่เขาปลูกเอาไว้กิน ไม่ได้มีไว้กันคน ฉะนั้น ถ้ามีศาลพระภูมิ ท่านก็คงจะให้ดูรักษาตรงไหนกันหว่า ส่วนจะให้รักษาทั้งหมดบ้านก็ไปเข้ากับผีเก่าที่มีหน้าที่ดูแลทั้งหมดบ้าน ..... คนที่มีศาลพระภูมิก่อนน่าจะเป็นขุนนาง ซึ่งมี 'บ้าน' ตามความหมายปัจจุบันก่อนคนอื่น ..... 'บ้าน' แบบของขุนนางเช่นนี้แพร่หลายในหมู่พวกคหบดีอื่นๆ ในสมัยบางกอกนี้เอง โดยเฉพาะหลังรัชกาลที่ 4 ลงมา พระเจ้าแผ่นดินและขุนนางก็สร้างวังและบ้าน แพร่หลายเป็นแบบอย่างออกไปกว้างขวาง ในขณะที่คหบดีก็มีเงินจะเลียนแบบอย่างบ้านของขุนนางได้มากขึ้นด้วย แม้แต่คหบดีจีนในหลายรัชกาลที่ 5 ก็เริ่มตั้งกุฎตั้งริมฝั่งเจ้าพระยาออกมาสร้าง 'บ้าน' หรือ ตามเขตชานเมืองบ้างแล้ว ศาลพระภูมิจะแพร่หลายได้ก็ต่อเมื่อต้องมี 'บ้าน' ตามความหมายนี้แพร่หลายก่อน และ 'บ้าน' ตามความหมายนี้ก็แพร่หลายลงมาในหมู่คนชั้นกลางระดับล่างลงมาเรื่อยๆ จึงทำให้พระภูมิผุดขึ้นทั่วไปในเขตเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ จนในที่สุดโฉนดแผ่นหนึ่งก็มีพระภูมิลูกอายุต้นหนึ่งแบ่งโฉนดนั้นเป็นสองเจ้า ก็เกิดพระภูมิสองตนตามมา" (บันทึก 946, 6 ตุลาคม 2541)

พระกับวัดต้องเป็นผู้สร้างทางเลือกใหม่จากมุมมอง "พุทธ" แก่สังคมไทย

การปรับบทบาทของพระและวัดเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยยุคใหม่ยังเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญเป็นอย่างมาก เขาเสนอบทความในเรื่องนี้ว่า พระสงฆ์ยังคงให้บริการแก่สังคมอยู่ก็จริง แต่ส่วนใหญ่เป็นบริการในเชิงพิธีกรรม เช่น สวดศพ , สวดมนต์ในงานมงคลต่างๆ ฯลฯ มีส่วนน้อยที่พยายามปรับบทบาทของตนเพื่อให้บริการใหม่ๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมกับสังคมยุคนี้ รวมไปถึงการเข้าวัดไปในทิศทางเดียวกันก็น้อยด้วย แต่ทั้งนี้ที่แทบจะไม่เห็นเลยก็คือการที่พระสงฆ์ได้เสนอทางเลือกใหม่ให้แก่สังคมจากมุมมองของพุทธศาสนา ในขณะที่กลับมีองค์กรอิสระมากมายได้ให้ทางเลือกดังกล่าวแก่สังคม เช่น ศูนย์สุขภาพที่มองสุขภาพเป็นองค์รวมแบบชาวพุทธ , อาศรมสำหรับคนที่เลือกจะดำรงชีวิตแบบมีก้น้อย , เป็นต้น โดยองค์กรเหล่านี้จัดตั้งขึ้นและดำเนินการโดยฆราวาส และก็มีแนวโน้มว่าจะมีองค์กรลักษณะนี้หรือกิจกรรมที่เป็นทางเลือกใหม่เช่นนี้เพิ่มมากขึ้นในอนาคตด้วย ซึ่งถ้าพระกับวัดยังไม่ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ต่อไปสังคมไทยอาจลึบไปก็ได้ว่ายังมีพระและวัดอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันกับฆราวาส นิธิจึงได้เสนอความเห็นที่อาจจะช่วยทำให้เกิดพื้นฐานที่จะเอื้อและเกื้อกูลต่อการปรับบทบาทของพระและวัด เพื่อให้บริการใหม่ๆ หรือสร้างทางเลือกใหม่จากมุมมองพระพุทธศาสนาแก่สังคมว่า ควรจะทำให้องค์กรสงฆ์เป็นอิสระจากรัฐให้มากกว่าที่เป็นอยู่, ประชาชนหรือชาวบ้านโดยเฉพาะในพื้นที่เดียวกับวัดต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมจัดการกับพระและวัดด้วย ไม่ใช่แค่เพียงให้การสนับสนุนเท่านั้น , เพื่อที่จะสร้างพลังของอุดมการณ์พุทธศาสนาให้แข่งขันกับทุนนิยม บริโภคนิยมและวัตถุนิยมได้อย่างเท่าเทียมกัน ต้องมีการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ในทุกระดับเสียใหม่เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องนำองค์ความรู้ที่

ตั้งอยู่บนพื้นฐานของมุมมองพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนสำคัญในเนื้อหาวิชาการแขนงต่างๆ ด้วย , เป็นต้น

"สิ่งที่สังคมปัจจุบันต้องการอย่างยิ่งก็คือ การมองปัญหาต่างๆ จากมุมมองที่เป็นอิสระจากการครอบงำของทุนนิยม , วัตถุนิยม และบริโภคนิยม พระอยู่ในฐานะที่จะทำให้มุมมองอย่างนี้เป็น 'ทางเลือก' ใหม่แก่ทุกคนได้ 'ไม่ว่าจะเป็นเอกบุคล หรือสังคม หรือรัฐ ปัญหาเอตส์ , ความยากจน , การพัฒนา , เศรษฐกิจตกต่ำ , การศึกษา , ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (เช่น นโยบายสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กับพม่า) ฯลฯ ล้วนแต่สามารถมองจากแง่มุมของพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งจะให้ทางออกที่แตกต่างออกไป อันที่จริงแล้วที่กล่าวกันว่าบวชเพื่อ 'สืบพระศาสนา' ก็คือทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ นั่นเอง คือเผยแพร่การประยุกต์เอาหลักธรรมมาเป็นมุมมองโลกและชีวิต " (ฉบับที่ 910, 27 มกราคม 2541)

"อีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญนอกจากการทำให้คณะสงฆ์เป็นอิสระจากรัฐจนสามารถถ่วงดุลรัฐอย่างได้ผลก็คือ ในการคิดถึงการจัดองค์กรคณะสงฆ์นั้นต้องไม่ลืมชาวบ้าน เพราะวัดและพระนั้นที่จริงแล้วเป็นของชาวบ้านมาแต่โบราณ การควบคุมพระไม่ได้อยู่ที่องค์กรปกครองของคณะสงฆ์เพียงอย่างเดียว แต่ชาวบ้านมีส่วนอย่างสำคัญในการทำหน้าที่นี้ ฉะนั้นจะปรับองค์กรคณะสงฆ์อย่างไรก็ตาม ต้องทำให้ชาวบ้านมีบทบาทดังกล่าวต่อไป ..... ทางออกอีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญมากเป็นเรื่องการศึกษาของพระสงฆ์ในทุกระดับ ไม่ว่าจะบวชสามวันไปจนถึงหลายพรรษาเพื่อมุ่งสอบนักธรรมหรือเปรียญ จะต้องจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมประเภทต่างๆ ในวงการคณะสงฆ์ขึ้นให้มีประสิทธิภาพ ไม่แต่เพียงเท่านั้น ชาวพุทธยังจำเป็นต้องช่วยกันสร้างองค์ความรู้ที่อยู่บนฐานของมุมมองของพระพุทธศาสนาให้ครอบคลุมวิชาการต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้วิชาการต่างๆ ได้จริง (เช่น ถ้าเอาความสุขเป็นเป้าหมายของการประกอบการทางเศรษฐกิจแทนกำไรสูงสุดจะทำได้อย่างไร และกระทบต่อนโยบายการลงทุน การจัดการแรงงาน ฯลฯ อย่างไร) จากความรู้และภูมิปัญญา วัฒนธรรม , เศรษฐกิจ , จำอวด ฯลฯ ที่มีฐานจากอุดมการณ์ของพุทธศาสนาก็จะถูกพัฒนาและแพร่หลายขึ้นเอง จนกลายเป็นพลังของอุดมการณ์พุทธศาสนาที่จะแข่งขันกับอุดมการณ์คู่แข่งได้อย่างเท่าเทียมกัน กลายเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีความสำคัญในโลกยุคปัจจุบัน" (ฉบับที่ 911, 3 กุมภาพันธ์ 2541)

พระพุทธรูป ตัวแทนสภาวะธรรมและพุทธะ

ส่วนกรณีที่พระครูรูปหนึ่งแห่งวัดสนามจันทร์สร้างพระพุทธรูปปางเหยียบโลกจนเป็นข่าวเกรียวกราวนั้น นิธิกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ตัวเขาไม่สนใจเรื่องที่ทางเถรสมาคมจะพิจารณาว่า

พระครูรูปนี้มีความผิดที่ปั้นพระพุทธรูปปางเหยียบโลกหรือไม่ แต่สิ่งที่เขาเห็นว่าผิดอย่างแน่นอนในเรื่องนี้ก็คือ ฝีมือปั้นพระพุทธรูปของพระครูรูปนี้ เพราะเป็นฝีมือที่ขาดรสนิยมทางศิลปะจนถึงขั้นอุจาด ทำให้พระพุทธรูปไม่มีความสวยงามหรือความนิ่งซึ่งถือเป็นแก่นของพุทธศิลป์ไทย แม้แต่น้อย พระพุทธรูปปางต่างๆ ที่สร้างกันมาในสังคมไทยนั้น ไม่ได้ต้องการสร้างรูปคนหรือรูปเจ้าชายสิทธิ์ตะหลังออกบวช แต่เป็นการสร้างรูปของสภาวะธรรม ฉะนั้นอารมณ์ทางศิลปะของพระพุทธรูปจึงเป็นความสงบระงับเพราะรู้เท่าทันโลก ไม่สะดุ้ง ไม่หวั่นไหว และไม่โลกโกรธหลง แต่ถึงแม้จะเป็นปางที่ลักษณะเคลื่อนไหว ก็ยังต้องเคลื่อนไหวแบบนิ่งๆ เช่น พระพุทธรูปปางลีลา สมัยสุโขทัยซึ่งตั้งอยู่ที่ระเบียงพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร เป็นต้น และเมื่อพิจารณาพระพุทธรูปปางเหยียบโลกในแง่ที่ไม่มีอารมณ์ทางศิลปะเช่นนี้ ทำให้รับรู้ได้เป็นอย่างดีอีกว่าผู้ปั้นนอกจากจะไม่เข้าใจพุทธศิลป์ไทยแล้ว ยังไม่เข้าใจหลักธรรมของพุทธศาสนาดีพอด้วย อย่างไรก็ตามกลับมีประชาชนเป็นจำนวนมากเดินทางมาให้กำลังใจพระครูผู้ปั้นพระพุทธรูปปางเหยียบโลก โดยในเรื่องนี้นิธิกล่าวว่ สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของคนไทยในยุคปัจจุบันที่มีต่อพระพุทธเจ้าว่าเห็นพระพุทธเจ้าเป็นคนมากกว่าเป็นพุทธะหรือสภาวะธรรม ซึ่งเป็นตรงกันข้ามกับทัศนคติของคนไทยสมัยก่อนที่เห็นว่าพระพุทธเจ้าคือพุทธะหรือสภาวะธรรมเช่นเดียวกับพระพุทธรูป

“คนไทยโบราณที่สร้างพระพุทธรูปให้เป็นตัวแทนของสภาวะธรรมนั้น ไม่ได้มองพระพุทธรูปเป็นสภาวะธรรมเท่านั้น แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง เขาก็มองว่าเป็นสภาวะธรรมเหมือนกัน พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือพระพุทธเจ้าเป็นพุทธะไม่ใช่เป็นคน เมื่อคนไทยรุ่นหลังมองพระพุทธเจ้าเป็นคน ก็เป็นธรรมดาที่จะยกอะไรที่ดีๆ เก่งๆ แบบคนคนไปถวายพระพุทธเจ้า และพระพุทธรูป พิชิตคนอื่นให้สยบยอมต่ออำนาจก็ได้ , ประทานโภคทรัพย์ให้แก่ผู้บูชาก็ได้ , ประทานพรให้ผู้บูชาอยู่เหนือกฎแห่งกรรมก็ได้ ฯลฯ คนที่ยิ่งใหญ่อย่างนี้จะมานั่ง ‘นิ่งๆ’ อยู่ได้อย่างไร ‘นิ่ง’ กลายเป็นความไร้อำนาจ , ไร้ประโยชน์ , ไร้เมตตา , ไร้ปัญญา , ไร้ชัยชนะ ฯลฯ แล้วจะให้กราบไหว้ได้ลงอย่างไร หลวงพ่อเทียนแห่งวัดสนามจันทร์จึงไม่ได้เป็นแต่เพียงพระพุทธรูปที่ขาดรสนิยมทางศิลปะ และอุจาดเท่านั้น ที่น่าตกใจกว่าคือเป็นอีกชั้นหนึ่งของพัฒนาการทางความคิดของคนไทยที่ลดพระพุทธเจ้าลงมาเป็นเพียงบุคคลคนหนึ่งในประวัติศาสตร์เท่านั้น ผมจึงเชื่อว่า ตราบเท่าที่คนไทยไหว้พระพุทธรูปเหมือนไหว้คนดี , คนเก่ง , คนยิ่งใหญ่คนหนึ่งในอดีต เราก็มองไหว้พระพุทธรูปด้วยเหตุดังนั้น รูปเคารพที่เราอยากกราบไหว้จึงต้องแสดงกิเลสแบบคนคน อย่างที่เราเองมีและบูชาอยู่ลึกๆ ในใจของเราเอง ไม่น่าประหลาดอะไรใช่ไหมครับ ที่มีพระจำนวนเป็นร้อยๆ รูป และฆราวาส , เด็กนักเรียน , ครู ฯลฯ อีกไม่รู้จะเท่าไรที่พากันยกขบวนไปเซียร์พระครูผู้ปั้นหลวงพ่อเทียน” (ฉบับที่ 937, 4 สิงหาคม 2541)

ท่าทีแบบพุทธคือการมีเมตตาและคำนึงถึงผู้คน สังคม และโลก

นิตยยังได้เขียนบทความถึงท่าทีแบบพุทธศาสนากับสังคมไทยว่า ในยุคนี้คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนนั้นให้ความสำคัญต่อท่าทีแบบพุทธศาสนาน้อยลงกว่าเดิมมาก ท่าทีต่อชีวิต ต่อสังคม และต่อโลกแบบพุทธศาสนานี้ก็คือ การมีเมตตาและรู้จักคิดถึงผู้อื่นโดยเฉพาะประโยชน์ที่เกื้อกูลคนหมู่มากหรือสังคม นิตยกล่าวด้วยว่าความนิยมศรัทธาในวัดพระธรรมกายที่กำลังอื้อฉาว (ในขณะที่เขาเขียนบทความนี้) นั้น เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าชาวพุทธเป็นจำนวนมากให้ความสำคัญต่อท่าทีแบบพุทธศาสนาน้อยลง

“มีเรื่องที่สะท้อนท่าทีต่อชีวิต , สังคม และโลกอย่างชาวพุทธอีกเรื่องหนึ่งที่ผมออกจะจับใจ หนึ่งในความอื้อฉาวของวัดพระธรรมกายคือการขายเหรียญดูดทรัพย์ คนที่ไม่ศรัทธาวัดนี้ส่วนใหญ่ก็วิจารณ์ว่าเป็นการขายสินค้าด้วยการส่งเสริมความมั่งงาย เพราะไม่มีใครเชื่อว่าจะมีเหรียญอะไรในโลกนี้ที่ดูดทรัพย์ได้จริง ในทัศนะของผม ท่าทีอย่างนี้เป็นท่าทีของวิทยาศาสตร์ คือได้แต่สงสัยว่าสินค้านั้นๆ ไม่มีคุณภาพอย่างที่โฆษณาเอาไว้ แต่ถ้าเหรียญนั้นดูดทรัพย์ได้จริง พิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์แล้วละก็ อาจเป็นที่ยอมรับก็ได้ แต่ท่านเจ้าคุณพระพิศาลธรรมพาทิ (หลวงพ่อยอม กัลยาโณ) ท่านไม่ได้มีท่าทีอย่างนี้ต่อเหรียญดูดทรัพย์ ท่านกล่าวว่าถ้าเหรียญนี้สามารถดูดทรัพย์ได้จริงก็เท่ากับขาดเมตตา อยู่ๆ ไปเที่ยวดูดทรัพย์ของคนอื่นมาเข้ากระเป๋าของตัวเองได้อย่างไร ..... ผมไม่คิดว่าเป็นเพียงความช่างคิดของท่านเท่านั้น แต่เป็นท่าทีของชาวพุทธโดยแท้ เพราะทรัพย์ที่ได้มาอย่างเป็นธรรม และไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนท่าน เปรียบเทียบกับนักธุรกิจที่ดำเนินธุรกิจเชิงเบียดเบียนชาวบ้านอย่างร้ายกาจเพราะอยู่ในธุรกิจผูกขาด แต่กลับเสียเงินทองมากมายเพื่อไปสร้างมหาเจดีย์บ้าง , สร้างพระธรรมกายประจำตัวไว้ให้คนอื่นกราบไหว้บ้างนั้น เป็นท่าทีคนละชนิดกันเลยทีเดียว ท่าทีของชาวพุทธก็คือรู้จักคิดถึงคนอื่นซึ่งเป็นท่าทีของพระคุณเจ้าพระพิศาลธรรมพาทิ ท่าทีของชาวพุทธทำให้ไม่ต้องมาเถียงกันว่าปาฏิหาริย์มีจริงหรือไม่ เพราะชาวพุทธจะถือว่าปาฏิหาริย์จริง ปาฏิหาริย์นั้นก็ต้องเป็นธรรม , มีเมตตา และมีประโยชน์เกื้อกูลมหาชนทั้งในส่วนโลกิยะและโลกุตตระ ผมเชื่อว่าเอาท่าทีอย่างนี้ไปใช้ได้กับการอ้างปาฏิหาริย์ได้ทุกชนิด ..... ถ้าคำสอนในพระพุทธศาสนาไม่ซึบลงไปถึงขั้นที่ก่อให้เกิดท่าทีต่อชีวิต , สังคม และโลกแบบชาวพุทธ ได้แต่ติดอยู่ในพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติที่เป็นสูตรสำเร็จ พระพุทธศาสนาก็เหลือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของมารยาททางสังคมเท่านั้น ถือพุทธแล้วดูดีกว่าไม่ถือพุทธ” (ฉบับที่ 957, 22 ธันวาคม 2541)

อ้ายเสือในประวัติศาสตร์ไทย

นิธิเขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องราวของขุนโจรหรือ "อ้ายเสือ" ในประวัติศาสตร์ไทยว่า ขุนโจรหรือที่อยู่อาศัยของอ้ายเสือและบริวารในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นยุคที่มีอ้ายเสือมากเป็นพิเศษโดยคนที่มีชื่อเสียงเลื่องลือก็ได้แก่ เสือฝ้าย เสือใบ เสือด่า เสือเมศวรร ฯลฯ นั้น ได้ สืบทอดประเพณีของ "ช่องโจร" ซึ่งเป็นที่อยู่ของอ้ายเสือและสมุนโจรในสมัยโบราณมาหลายอย่าง เช่น การร้องเมื่อออกปล้นว่า "อ้ายเสือเออวา" ที่ร้องกันมาตั้งแต่สมัยโบราณดูได้จากการร้องของ นายจันครตอนปล้นขุนศรีวิชัยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน, การตั้งศาลเพียงตาก่อนปล้น, การไม่ ปล้นพร้าเพือหรือไม่เลือกหน้า, เป็นต้น ยิ่งไปกว่านี้สาเหตุที่ทำให้ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขุนโจรแพร่ระบาดไปทั่วนั้น นอกจากจะเป็นเพราะความเสื่อมของอำนาจรัฐบาลกลางอัน เป็นผลมาจากการรุกรานของญี่ปุ่นและการถูกโจมตีโดยฝ่ายพันธมิตร รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจที่ ตกต่ำในระหว่างสงครามและช่วงที่สงครามเพิ่งเลิกแล้ว ยังอาจจะเกี่ยวข้องกับการต่อต้านอำนาจ รัฐบาลที่ไม่เป็นธรรมซึ่งก็เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดช่องโจรในสมัยโบราณก่อนหน้านี้นี้ด้วย

"หลักฐานในสมัยรัชกาลที่สอง เมื่อเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ โปรดให้มีข้าหลวงออกไป ตรวจจลกละ จึงพบเลกหรือข้าราชการหลบหนีจำนวนมาก ที่หลบหนีเป็นรายบุคคลฝากตัวแฝงเร้น อยู่กับผู้มีอำนาจก็มาก ที่หลบหนีไปอยู่ร่วมกันเป็น 'ช่อง' นอกกฎหมายก็มาก 'ช่อง' คนนี้เกณฑ์ เหล่านี้มีอยู่ชุกชุม จนสุนทรภู่ก็เคยรายงานไว้เมื่อออกเดินทางไปตามชนบท ผมพบว่า เมื่อ พระเจ้าแผ่นดินส่งข้าหลวงออกไปสักเลกที่ไร ไม่ว่าจะในท้องที่ใดของพระราชอาณาจักร ก็มักพบ สภาพอย่างนี้อยู่เสมอ ผมจึงสรุปว่าสภาพเช่นนี้คงดำรงมาตั้งแต่โบราณสืบมาจนถึงสมัย ร.5 เลยทีเดียว นี่แหละครับเลือดบ้านระจันขนานแท้เลยทีเดียว เพราะค่ายบางระจันก็เกิดมาจากชุมนุม ของผู้หลบหนีภัยอำนาจใหญ่มาอยู่อย่างอิสระเหมือนกัน ..... สิ่งที่ชัดเจนอันหนึ่งก็คือ ขุนโจรเป็น สังคมอิสระที่พ้นจากอำนาจรัฐ เข้าไปอยู่ในนั้นหรือเชื่อมโยงไปถึงในนั้นได้ ก็ทำให้พ้นจากการ กดขี่รังแกของรัฐที่ชั่วๆ ได้ จึงเป็นที่หลบซ่อนของเสรีชนในอีกความหมายหนึ่ง ซึ่งสืบลูกสืบหลาน มาจากคนใน 'ช่อง' ของอดีต และอาจสืบลูกสืบหลานถึงส่วนหนึ่งของพวกค.ด้วย ในท่ามกลาง ประวัติศาสตร์ที่ไร้อิสระเสรีของคนไทยนั้น มีที่หลบซ่อนเล็กๆ ของวิญญาณอิสระกระจายอยู่ทั่วไป จะอุดรูโหว่เหล่านี้ได้ ก็ต้องทำให้สังคมมีอิสระเสรีและยุติธรรมเท่านั้น" (ฉบับที่ 93, 23 มิถุนายน 2541)

ประวัติศาสตร์ไทยช่วงไหนที่คล้ายยุคทาส "ไอเอ็มเอฟ"

นิธิยังได้เปรียบเทียบสังคมไทยในขณะที่กำลังเผชิญภาวะวิกฤติเศรษฐกิจอย่างหนัก จนต้องเข้าโครงการของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และจะต้องถูกขึ้นนโยบายทาง

การเงินการคลังของประเทศโดยองค์การนี้ กับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ 2 เหตุการณ์ คือ วิกฤติปากน้ำที่เป็นการเผชิญหน้ากับฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ.2436 และการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แก่พม่า โดยกล่าวว่าเหตุการณ์แรกนั้นคล้ายกับวิกฤติเศรษฐกิจตรงที่ 1. สังคมไทยต้องเผชิญ วิกฤติโดยขาดความเป็นเอกภาพของผู้นำ เพราะนักการเมืองทั้งสองยุคคือสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในราชการที่ 5 กับสมัยปัจจุบันมีความแตกแยกและแก่งแย่งชิงดีกัน เช่นเดียวกัน และ 2. ในวิกฤติปากน้ำไทยหวังที่จะให้อังกฤษช่วยคานอำนาจกับฝรั่งเศสคู่กรณี แต่อังกฤษก็ไม่มีความจริงใจเท่าใดนัก คำนึงถึงแต่ประโยชน์ที่ตัวเองจะได้เป็นหลัก ไทยจึงไม่ได้รับการช่วยเหลือจากอังกฤษตามที่หวังไว้ ความคิดที่จะเอาอนาคตของชาติไปวางไว้ในมือชาติ มหาอำนาจ เช่นนี้ก็ไม่ต่างอะไรกับการมุ่งแต่จะอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนา แล้วเข้าพวยการลงทุนในประเทศไทยช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งไม่แน่ว่าจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของ ไทยได้จริงหรือไม่ ส่วนเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แก่พม่า รัฐในขณะนั้นแทบจะไม่มี ตัวตนอยู่จริง เพราะไม่มีความสามารถอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรส่วนใหญ่ได้ ผู้คนที่ไม่ได้ ทำนมาเกือบ 2 ปีก่อนเสียกรุงฯ พวกกันอดอยากหิวโหย และสุดท้ายก็ต้องรวมกลุ่มดูแลตัวเอง เป็นพวกๆ อยู่ทั่วไปเพื่อปล้นอาหารกลุ่มอื่นบ้าง เพื่อป้องกันกลุ่มของตัวเองไม่ให้กลุ่มอื่นมาปล้น อาหารไปบ้าง หรือเพื่อหลบหนีไปตั้งนิคมทำการเกษตรเลี้ยงตัวเองบ้าง ดังนั้น การที่รัฐในสมัย ปัจจุบันทำตัวไร้ความหมายหรือหมดความสำคัญโดยปล่อยให้ประชาชนส่วนใหญ่ประสบความ เดือดร้อนจากวิกฤติเศรษฐกิจ จึงมีความใกล้เคียงกับตอนที่รัฐเหมือนไม่มีตัวตนในสมัยเสียกรุงฯ และอาจนำมาซึ่งความเสียหายต่อประเทศชาติได้เช่นเดียวกันด้วย

“ราชอาณาจักรอยุธยาเกือบจะแตกสลายลงเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย ถ้าไม่ได้พระเจ้าตากสิน รวบรวมกลับคืนขึ้นมาใหม่ได้ ที่รวบรวมกลับคืนขึ้นมาใหม่ได้ ก็ไม่ใช่เพราะพระบรมเดชานุภาพ ด้านการรบ แต่เพราะทรงทำให้รัฐสามารถอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนได้ ไม่ว่า ในเรื่องความปลอดภัยหรืออาหาร วิกฤติที่ทำให้คนตกงานเป็นล้านกำลังทำให้รัฐไร้ความหมาย เหมือนเมื่อพม่าล้อมกรุง ถ้ารัฐไม่สามารถอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานแก่คนจำนวนมากที่กำลัง เดือดร้อนอยู่ในเวลานี้ ประชาชนก็จะตั้ง ‘ก๊ก’ เพื่อดูแลตัวเองแทนรัฐ ถึงประเทศไทยจะไม่ แตกออกเป็นเสี่ยงๆ แต่ก็จะมีสภาพจลาจลที่ทำให้วิกฤติทรุดหนักลงไปอีกจนฟื้นไม่ขึ้น” (ฉบับที่ 945, 29 กันยายน 2541)

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยดูได้ที่ “ข้างหลังภาพ (ถ่าย)”

บทความของนิธิในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ยังมีบทความที่น่าสนใจอีกก็คือ การอธิบายความเปลี่ยนแปลงบางเรื่องในสังคมไทยโดยดูจากเรื่องราวที่เกี่ยวพันกับภาพถ่าย กล่าวคือ เมื่อมีผู้กล้าถ่ายภาพกันมากขึ้นนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 (ก่อนหน้านี้นี้มีความเชื่อกันว่า

รูปเหมือนหรือเงาของคนรวมเอา “ขวัญ” ของคนผู้นั้นเอาไว้ จึงเกรงกันว่าหากถ่ายรูปแล้วจะมีการนำขวัญไปทำมิถิมีร้ายได้) รูปถ่ายและการถ่ายรูปก็แพร่หลายในสังคมไทยอย่างรวดเร็วมากเช่นเดียวกับการเพิ่มจำนวนของร้านถ่ายรูป ต่อมาไม่นานการถ่ายรูปที่ร้านถ่ายรูปถึงกับเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของครอบครัวไทยที่ชาวบ้านที่ก่ช่วงเวลาสำคัญในชีวิตของสมาชิกครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นภาพขณะบวช, ภาพเจ้าบ่าวเจ้าสาว, ภาพชุมนุมครอบครัว ฯลฯ แล้วภาพเหล่านี้ก็จะถูกนำไปติดไว้ในบ้านเรือนโดยเฉพาะในที่ที่คนภายนอกที่มาบ้านจะสามารถมองเห็นได้ แต่ก็ยังมีความแตกต่างกันอยู่บ้างก็ตรงที่ภาพถ่ายที่ติดไว้ในบ้านของคนในเขตเมืองมักจะเป็นภาพของครอบครัวตนเองเท่านั้น คือ พ่อ แม่ และลูก อาจมีที่เกินจากนี้ก็เพียงแค่นุญาตีสายตรง คือ ปู่ย่าตายาย หรือนุญาตีสายโลหิตใกล้ชิดกันและที่สนิทกันจริงๆ ในขณะที่ภาพถ่ายของคนในชนบทซึ่งมีทั้งที่ติดไว้ตามขอบกระຈกและตัวกระຈกของตู้เก็บของและเสื้อผ้า เสื่อเรือน และที่อื่นๆ ในบ้านนั้น จะมีตั้งแต่คนในครอบครัว, นุญาตีสายโลหิตและห่างๆ กัน, พรรคพวกเพื่อนฝูงและเพื่อนบ้าน, ดารานักร้อง นักแสดง เป็นต้น แต่ในยุคปัจจุบันรูปถ่ายในลักษณะดังกล่าวแทบจะหายไปจากบ้านเรือนของคนไทย นิธิจึงคิดว่า ที่เป็นเช่นนี้น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงการลดความสำคัญเป็นอย่างมากของครอบครัวและเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเดิมของไทย ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่า คนไทยยุคใหม่คิดถึงตัวเองว่าเป็นหน่วยของสังคมในฐานะปัจเจกบุคคลมากกว่าคิดว่าตนเองและครอบครัวเป็นหน่วยของสังคม สำหรับไปติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นในสังคม

“ผมสังเกตเห็นว่า เดิมนั้นไม่ค่อยได้เห็นรูปถ่ายบุคคลในบ้านเรือนของใครตาดำเนินอย่างแต่ก่อนเสียแล้ว มีบ้างก็เป็นภาพเขียนสีน้ำมันของเจ้าสัว หรือท่าน หรือคุณหญิง ฯลฯ ติดเอาส่งไว้ในห้องรับแขก ภาพเหล่านี้แสดงอำนาจบารมีหรือโภคทรัพย์ที่คนในภาพนั้นครอบครองอยู่ ไม่ได้แสดงครอบครัวหรือ เครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในภาพ ร้านถ่ายรูปยังเหลืออยู่ แม้จะลดจำนวนลงไปมากแล้ว แต่บริการหลักที่ร้านถ่ายรูปขายอยู่เวลานี้คือล้าง - อัดฟิล์ม ไม่ใช่การถ่ายรูปอย่างแต่ก่อนนี้ ถ้าจะมีคนถ่ายรูปบ้างก็จะถ่ายไปติดบัตรซึ่งต้องการด่วน ชั่วโมงเดียวได้ หรือนาทีเดียวได้ อะไรทำนองนั้น ส่วนใหญ่ของรูปถ่ายบุคคลคือรูปที่ถ่ายกันเองและเก็บกันไว้ในอัลบั้มภาพ ไม่ได้ติดโชว์ที่ฝาเรือนอย่างแต่ก่อนนี้ หรือไม่ได้ติดกรอบตั้งหลังตู้อย่างฝรั่งด้วย ถ้าจะมีคนที่ติดรสนิยมแบบฝรั่งบ้าง ก็มักติดรูปภาพของคนที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนตัวกับเจ้าของบ้าน เช่น เพื่อนรัก, ครู, หรืออย่างเก่งก็รูปตัวเองและภรรยา และลูกๆ อย่างไรก็ตาม การลดขนาดจากฝาเรือนลงมาสู่หลังตู้ก็เท่ากับลดความสำคัญลงไปด้วย ..... ส่วนบันทึกช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต คนปัจจุบันก็อาจบันทึกไว้ในวิดีโอ ไม่ใช่ในภาพถ่ายซึ่งอาจตั้งให้ใครๆ ดูได้ จะจะ เพราะช่วงเปลี่ยนผ่านกลายเป็นเรื่องของคุณคนแท้ๆ ไม่มีสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยดังแต่ก่อน” (ฉบับที่ 924, 5 พฤษภาคม 2541)

ศิลปะของไทยสร้างสรรค์เอาไว้ด้วยสังคม

ในเรื่องเกี่ยวกับจารีตประเพณีทางศิลปะทั่วไปของไทย นิธิกล่าวว่าในสมัยก่อนศิลปะของไทยไม่ใช่การสร้างสรรคของปัจเจกบุคคลเหมือนในสมัยนี้ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก เพราะเป็นศิลปะที่ไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งคิดค้นสร้างงานขึ้นเองทั้งหมดจนถึงขั้นอวดอ้างว่าตนเองเป็นผู้สร้างงานศิลปะนั้นๆ อย่างแท้จริงแต่เพียงผู้เดียวได้ โดยทุกคนล้วนสืบทอดความรู้ความชำนาญและมาตรฐานความงามมาจากครูหรือจารีตประเพณี ลอกเลียนและประยุกต์ดัดแปลงไปเรื่อยๆ และอย่างซ้ำๆ ศิลปะที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะสืบเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็รับใช้สังคมอย่างแท้จริง กล่าวคือรับใช้สถาบันทางศาสนา การปกครอง และรับใช้วิถีชีวิตของคนทั่วไปด้วย ศิลปะของไทยที่มีความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมเช่นนี้และยังคงสืบทอดมาจนถึงสมัยปัจจุบันก็ได้แก่ ลวดลายแบบโบราณบนผ้าทอ , ลวดลายของงานฝีมือที่เป็นส่วนประกอบของศาสนสถานภายในวัด , เป็นต้น ซึ่งนิธิเห็นว่าสมควรที่จะช่วยกันรักษาไว้ให้ดำรงอยู่สืบไปในอนาคตด้วย

"ความคิดถึงศิลปะแบบฝรั่งแพร่หลายไปทั่วโลก จนทำให้บางที่เรากลับเอาความคิดแบบนี้ไปอ่านงานศิลปะโบราณของไทยเอง พยายามซูดคัยเอาปัจเจกต่างๆ ขึ้นมาเชิดชู นับตั้งแต่ชรัอินโขง , แป๊ะคง , มาจนถึงยายทองอยู่และแม่ขวัญจิต เป็นต้น ผมไม่ได้หมายความว่าเราไม่ควรยกย่องเชิดชูบุคคลเหล่านั้นะครับ แต่คนเหล่านี้ไม่ใช่ 'ศิลปิน' ตามความหมายที่ใช้กันในปัจจุบัน เขาเป็น 'ครู' ช่างที่ยิ่งใหญ่และเป็นหมุดหมายของสกุลทางศิลปะอันยิ่งใหญ่ ซึ่งสร้างสรรค์แบบที่เหมือนคนอื่นและเป็นแบบอย่างให้คนอื่นทำเหมือน ..... ผู้หญิงทอผ้าจึงอาจเป็นกลุ่มสุดท้ายที่สืบทอดงานศิลปะที่เก่าแก่ของไทย ไม่ใช่เก่าแก่แต่เฉพาะลวดลายและเทคนิควิธีเท่านั้น แต่เก่าแก่ในตัวเองคิดว่าศิลปะคืออะไร และการสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นอย่างไรด้วย นั่นก็คือศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ของสังคมทั้งในอดีต , ปัจจุบัน และอนาคต แต่ไม่มีศิลปินผู้สร้างสรรค์อย่างโดดเด่นแต่ผู้เดียว ปัญหาที่ผมอยากทิ้งเอาไว้ก็คือ ศิลปะอย่างนี้ฝากการอุปถัมภ์เอาไว้กับตลาดไม่ได้ เช่น เมื่อฟองสบู่แตก ผู้ดีก็เลิกเล่นผ้า ในขณะที่วิถีชีวิตที่เคยรองรับงานศิลปะอย่างนี้ก็มลายหายสูญไปแล้ว เราจะดำรงรักษาการสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ไร้ศิลปินเช่นนี้ไว้ได้ต่อไปอย่างไร" (ฉบับที่ 949, 27 ตุลาคม 2541)

เสียงปาวๆ ที่ต้องทน

และเมื่อเขียนบทความที่เน้นเฉพาะศิลปะการร้องเพลงนั้น นิธิก็ยังได้กล่าวในลักษณะที่สอดคล้องกับข้อความข้างต้นด้วยว่า เพลงไทยสากลและเพลงที่เรียกว่าเพลง "ลูกกรุง" เช่น เพลงที่ร้องโดยวงดนตรีสุนทราภรณ์ , สุเทพ วงศ์กำแหง , ชรินทร์ นันทนาคร , เพ็ญศรี พุ่มชูศรี , สวลี ผกาพันธุ์ , ฯลฯ ต่างล้วนสืบทอดศิลปะการร้องเพลงที่มีพื้นฐานมาจากการร้องเพลงไทยเดิม

แม้ว่าคนเหล่านี้อาจจะร้องเพลงไทยเดิมเป็นและดีหรือไม่ก็ตาม เพราะจารีตทางศิลปะนั้นมีช่องทางสืบทอดได้หลายทางจนอาจทำให้ผู้ได้รับการสืบทอดไม่รู้ตัวก็ได้ ส่วนเพลงลูกทุ่งก็น่าจะเป็นเช่นเดียวกันนี้คือมีศิลปะการร้องเพลงที่สืบทอดมาจากเพลงไทยเดิมเหมือนกัน คุณได้จากเพลงที่ร้องโดยสุรพล สมบัติเจริญ, ไวพจน์ เพชรสุพรรณ, ชาย เมืองสิงห์, เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ศิลปะการร้องเพลงที่มีความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมเช่นนี้แทบจะหายไปอย่างสิ้นเชิงแล้วในเพลงที่แต่งและร้องกันในวงการเพลงยุคปัจจุบัน

“ศิลปะการร้องที่สืบทอดมาจากเพลงไทย (ที่ถูกเรียกว่าเดิม) นั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะอยู่ในเพลงลูกกรุงเท่านั้น แต่ในเพลงลูกทุ่งก็คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ว่ากันว่าสุรพล สมบัติเจริญ แต่งเพลงบางเพลงออกมาแล้ว ท่านคิดว่าไม่เหมาะกับเสียงและวิธีร้องของท่านซึ่งมีสำเนียงสัพยอกหยอกเล่นอย่างแพรวพราว เพราะเพลงนั้นเป็นเพลงครวญถึงหญิงคนรัก ท่านจึงมอบให้คุณสุเทพ วงศ์กำแหง เป็นผู้ร้อง เป็นต้น ..... แต่เข้าวันหนึ่งผมตื่นขึ้นมาก็พบว่าศิลปะการร้องเพลงที่ผมชื่นชอบเหล่านี้หายไปแทบจะสิ้นเชิงในเพลงไทยที่แต่งและร้องๆ กันทางสื่อมวลชนในบัดนี้ นักร้องทั้งที่เสียงดีและไม่ดีตามมาตรฐานของผมนั้นล้วนร้องเพลงแบบ ‘ปาวๆ’ ไปหมด ..... ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในศิลปะการร้องเพลงของไทยนั้น คิดดูก็น่าตระหนก เพราะมันเร็วและแรงขนาดถอนรากถอนโคนทีเดียว เนื่องจากไม่มีอะไรที่สืบเนื่องกับศิลปะการร้องเพลงของไทยซึ่งสืบทอดมาเป็นหลายชั่วอายุคนเลย ไปอาศัยฐานทางจารีตศิลปะของวัฒนธรรมอื่น (ถ้าเอามาจากการร้องของฝรั่ง) ซึ่งมีคนรู้จักมันจริงๆ อยู่ไม่กี่คน ผมอยากเอาไม้เรียวตีพื้นกระดานแล้วตะโกนใส่วิทยุว่า ‘อย่ามาร้องปาวๆ , อย่ามาร้องปาวๆ’ แต่ก็อดหวนระลึกถึงคำพูดของท่านอาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ในวันหนึ่งไม่ได้ เมื่อท่านรำพึงถึงความเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมโทรมของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยซึ่งท่านคุ้นเคยด้วยสีหน้าเรียบขรมเชิงปลง ท่านบอกว่า ‘โลกนี้มันไม่ใช่ของเราแล้ว’ ..... ” (ฉบับที่ 951, 10 พฤศจิกายน 2541)

การครองคู่ที่ไม่นำไปสู่ความขัดแย้ง

นิตยภัตได้เสนอบทความทางศิลปวัฒนธรรมในเรื่องอื่นๆ อีก คือ บทความเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวในวัฒนธรรมไทยสมัยปัจจุบัน ที่เขาเห็นว่าควรเกิดขึ้นในจุดต่างๆ ที่เป็นการประนีประนอมกันระหว่างอิสรภาพในการเลือกของหนุ่มสาวเองกับความเห็นของพ่อแม่ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นในครอบครัว

“จุดที่จะประนีประนอมไม่ให้เกิดความขัดแย้งนั้นมีหลายจุด เป็นจุดที่เกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้มาตรการยื่นคำขาด เช่น อยากให้ลูกสาวหรือลูกชายแต่งงานกับใครก็สร้างเงื่อนไขในชีวิตให้ลูกได้เกิดความคุ้นเคยกับฝ่ายตรงข้าม เช่น ส่งไปเรียนเมืองนอกในมหาวิทยาลัย

เดียวกัน , ยุให้ลูกออกไปเที่ยวเตร่กับฝ่ายนั้น ฯลฯ เหตุตั้งนั้น เราจึงพบว่าตระกูลเศรษฐกิจเมืองไทย มักจะแต่งงานอยู่ระหว่างกัน เหมือนที่เขาถือหุ่นไขว้กันไปมาระหว่างธนาคารต่างๆ หรือธุรกิจต่างๆ นั่นเอง ..... วิธีอื่นที่คนไม่รวยขนาดนั้นใช้ก็คือการถ่ายทอดความคิด , ธรรมเนียม , โลกทัศน์ ฯลฯ ให้แก่ลูกตัวเองซึ่งทุกคนก็มักจะทำโดยอัตโนมัติอยู่แล้ว อันเป็นผลให้คนทั่วไปมักไม่ค่อยแต่งงานข้าม 'ชนชั้น' ของตัวมากนัก เหตุตั้งนั้น ดาวพระศุกรีก็มักจะท้องกับตุ๊กๆ มากกว่า คุณภาคย์เป็นธรรมดา" (ฉบับที่ 907, 6 มกราคม 2541)

ภาษาจะนำสนุก ถ้ามองว่าเป็นคุณและสนามรบ

สำหรับบทความของนิธิที่เสนอให้มองภาษาว่าเป็นเหมือนคุณนั้น เขาได้ให้คำอธิบายเอาไว้ว่า ที่เสนอเช่นนี้ก็เพราะคนถูกจำกัดให้คิดอยู่แต่ในกรอบของภาษานั้นเอง อย่างไรก็ตาม เขาก็อยากให้มองว่าภาษาเป็นเหมือนสนามรบของคนกลุ่มต่างๆ ด้วย เนื่องจากการมองเช่นนี้จะช่วยให้เห็นว่า การผันแปรของภาษาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้สะท้อนการไหลเวียนอำนาจของกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่งตลอดเวลา รวมทั้งได้เห็นการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจกันและกันผ่านสนามรบของภาษา โดยที่ผู้ที่อยู่ร่วมในการต่อสู้อาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้

"ในช่วงที่ศัพท์ฝ่ายซ้ายหลังไหลเข้ามาในภาษาไทย เช่น 'ปลดแอก' , 'ฝ่ายปกครอง' , 'การกดขี่ขูดรีด' , 'นายทุน' , 'มวลชน' ฯลฯ ศัพท์เหล่านี้ไม่ได้ทำให้ภาษาไทยมั่งคั่งขึ้นเท่านั้น แต่มาเปลี่ยนวิธีมองโลกของคนไทยด้วยไม่ว่าคนไทยคนนั้นจะเป็นซ้ายหรือขวา การเรียกรัฐบาลว่า 'ฝ่ายปกครอง' เปลี่ยนทัศนคติของเราที่มีต่อ 'รัฐบาล' ไปโดยสิ้นเชิง ..... 'ฝ่ายปกครอง' ทำให้เรามองภาพของประเทศชาติแตกต่างออกไป เราก็เป็นฝ่ายหนึ่ง รัฐบาลก็เป็นอีกฝ่ายหนึ่ง มีความสัมพันธ์ที่เกือกลมกึ่งก็ได้ หรือเอารัดเอาเปรียบกดขี่กันก็ได้ เราและรัฐบาลลงมายืนอยู่ในระนาบเดียวกัน และด้วยเหตุตั้งนั้นจึงต่อรองและดูค่าว่ากล่าวกันได้ ..... คำที่ฮิตขึ้นมาในสมัยหลังและผมชอบใจคือคำว่า 'สมัชชา' คำนี้นักการเมืองใช้กันก่อน ด้วยข้อเสนอให้ตั้ง 'สมัชชาแห่งชาติ' สถาบันที่ว่านี่เนื่อหามันจะกร๊วกๆ กลวงๆ อย่างไรก็ตาม 'สมัชชา' เขียวนะ ครับ เรา รู้จักคำนี้ที่เนื่อคือสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ เป็นที่ประชุมของโลก สำคัญขนาดนั้นทีเดียว ฉะนั้น 'สมัชชา' แห่งชาติจึงต้องจ้งลูกเดี่ยวอย่างแน่นอน แล้วคำนี้ก็ระบาดไปถึงสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานและสมัชชาคนจน ทั้งเกษตรกรรายย่อยและคนจนไม่เคยมีความสำคัญอะไรในวิถีคิดของฝ่ายปกครองไทยและคนชั้นกลางไทย แต่เมื่อเข้ามาเป็น 'สมัชชา' เสียแล้ว จะปฏิเสธความสำคัญได้อย่างไร 'เกษตรกรรายย่อย' นี้ก็สำคัญ เพราะที่จริงแล้วส่วนใหญ่ของคนไทยเป็นอ้ายนี้แหละครับ เป็นเกษตรกรรายย่อย มีผลประโยชน์เฉพาะที่ไม่เคยมีนโยบายอะไรของรัฐรองรับ เพราะเคยถูกเหมารวมอยู่ในกลุ่ม 'เกษตรกร' เท่านั้น พอคิดนโยบายอะไรให้แก่เกษตรกรก็คิดถึงเกษตรอย่างซีพี การใช้ชื่อเกษตรกรรายย่อยเป็นชื่อสมัชชาจึงทำให้เกิด

ตัวตนของเขาขึ้นทั้งในสำนึกของเกษตรกรรายย่อยเองและของสังคมไทยทั้งหมด เท่ากับได้ยึดกุมพื้นที่ส่วนหนึ่งในคุกภาษาได้" (ฉบับที่ 933, 7 กรกฎาคม 2541)

สรุป

บทความต่างๆ ในปีที่ของนิตินี้กล่าวถึงเรื่องที่คนส่วนใหญ่มักจะมองข้ามนั้น ได้แก่ บทความเกี่ยวกับการเรียกร้องให้เพิ่มวัฒนธรรมชาวบ้านในวัฒนธรรมแห่งชาติที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมหลวง , บทความเกี่ยวกับการรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ค่อนข้างให้ความสำคัญแก่นักวิชาการในการเข้ามามีบทบาทต่อการปฏิรูปการเมือง , บทความเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามลพิษในภาคใต้ที่ผิดพลาดมาโดยตลอด เพราะถูกรอรับงำโดยภาพของ "แขกมุสลิม" ตามสายตาของชาติตะวันตก , บทความเกี่ยวกับการตรวจราชการของฝ่ายบริหารและข้าราชการระดับสูงของ รัฐโดยใช้เครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ , บทความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของไทยที่ยังไม่สามารถทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง , บทความเกี่ยวกับหนังสือ "จับโกหกนอสตราดามุส" ที่นิตินี้เห็นว่าช่วยทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของกาลามสูตร , บทความเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับบ้านจัดสรรที่นิตินี้เห็นว่าเกิดขึ้นจากการที่ไม่มีชุมชนที่แท้จริงมาเป็นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของหมู่บ้านจัดสรร , เป็นต้น ส่วนเหตุการณ์ที่ได้รับความสนใจจากผู้คนซึ่งนิตินำมาใช้เป็นประเด็นเพื่อเขียนบทความของเขาก็ได้แก่ การดึงพรรคชาติพัฒนาเข้าร่วมรัฐบาลซึ่งสร้างปฏิกิริยาจากผู้คนในสังคมว่าอาจจะทำให้เกิดเผด็จการทางรัฐสภาได้ , การที่กลุ่มผู้ว่าราชการจังหวัดออกมาคัดค้านการโฆษณาของเบียร์ยี่ห้อลิโอที่มีมุขตลกในเชิงล้อเลียนภาพลักษณ์ของผู้ว่าราชการจังหวัด , การสร้างพระพุทธรูปปางเหยียบโลกของพระครูรูปหนึ่งแห่งวัดสนามจันทร์ จ. นครปฐม ซึ่งกลายเป็นข่าวที่ได้รับความสนใจจากคนทั่วไปพอสมควร , เป็นต้น

สำหรับประเด็นต่างๆ ที่นิตินำมาวิพากษ์ในบทความของเขาปีนี้นั้น เป็นประเด็นทางด้านสังคม – วัฒนธรรม ในสัดส่วนที่สูงมาก (จากบทความทั้งหมด 48 บทความ ในปีนี้ เป็นประเด็นทางด้านสังคม – วัฒนธรรมถึง 36 บทความ หรือ 75% ประเด็นทางการเมืองเพียง 9 บทความ หรือ 18.5% และประเด็นทางด้านเศรษฐกิจเพียง 3 บทความ หรือ 6.25%) ซึ่งก็ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นว่าทัศนคติ "บุญธรรมกรรมแต่ง" ในสังคมไทยนั้น น่าจะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนไทยเป็นจำนวนมากนิยมเล่นการพนัน ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าการเล่นการพนันเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้โชคลาภ (ซึ่งคนไทยเกือบทุกคนมักคิดฝันกันว่าตัวเองก็น่าจะมีสิ่งนี้ไม่ด้อยไปกว่าคนอื่น) เข้าถึงตัวเองได้สะดวกยิ่งขึ้น , การเรียกร้องให้สังคมไทยมอง "คนอ้วน" เสียใหม่ว่า ไม่ได้มีบุคลิกตลกแค่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีบุคลิกในมิติอื่นๆ เช่นเดียวกับคนทั่วไปเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อให้คนอ้วนที่

มักชอบแสดงออกว่าตนเองเป็นคนอารมณ์ดีอยู่ตลอดเวลาเพราะกลัวจะถูกสังคมมองว่าถ้าไม่ทำ
 เช่นนี้จะเป็นคนอ้วนที่ผิดปกติ นั้น ได้แสดงบุคลิกที่หลากหลายของตนได้ตามชอบใจเหมือนที่คน
 ทั่วไปมักจะทำกันเป็นปกติ , การเสนอทางออกเพื่อยับยั้งการมุ่งแสวงหาแต่กำไรในการรักษา
 ผู้ป่วยของแพทย์ โดยการกระจายความรู้ด้านสาธารณสุขให้แพร่หลายและเข้าถึงผู้คนทุกระดับใน
 สังคมไทย , การสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ขาดความผูกพันลึกซึ้งในหมู่ชาวเกย์หรือผู้ชายที่
 รักคนเพศเดียวกันจากศัพท์เฉพาะที่ใช้กันแพร่หลายในแวดวงของชาวเกย์ , การวิพากษ์วิจารณ์
 พระพุทธรูปปางเหยียบโลกของพระวัดสนามจันทร์ จ.นครปฐม ว่ามีลักษณะอุจาด ไร้พุทธศิลป์
 โดยสิ้นเชิง เพราะมีท่าทางที่เป็นตรงกันข้ามกับพุทธลักษณะที่ดีของพระพุทธรูปซึ่งก็คือความนิ่ง
 แห่งสภาวะธรรมหรือพุทธ , เป็นต้น ส่วนประเด็นทางด้านการเมืองซึ่งมีไม่มากนักในบทความของ
 นิธิ นั้น ก็มีทั้งการชี้ให้เห็นถึงวิธีที่จะหยุดยั้งเผด็จการทางรัฐสภา โดยการสร้างกระบวนการ
 ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในสังคมไทย เพื่อทำให้ "กระแส" ของสังคมเป็นกระแสที่มีคุณภาพ และ
 กระแสที่มีคุณภาพนี้เองที่จะเป็นตัวควบคุมกดดันไม่ให้เกิดเผด็จการทางรัฐสภาขึ้นมาได้ , การ
 อธิบายให้เห็นถึงเบื้องลึกของพฤติกรรมของกลุ่มผู้ว่าราชการจังหวัดที่ออกมาคัดค้านเบียร์ยี่ห้อลิโอ
 ว่า เป็นความพยายามรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตำแหน่งผู้ว่าฯ จังหวัดไม่ให้ถูกทำลายไป
 เพราะเกียรติยศและศักดิ์ศรีนี้เป็นสิ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่กับตำแหน่งผู้ว่าฯ จังหวัด ในขณะที่
 อำนาจซึ่งดูผิวเผินก็อาจคิดว่าผู้ว่าฯ จังหวัดมีสิ่งนี้อยู่ในมือมากมายนั้น ไม่ได้มีอยู่จริงในทาง
 ปฏิบัติสำหรับตำแหน่งผู้ว่าฯ จังหวัด , การตำหนิการตรวจราชการโดยการนั่งดูอยู่แต่บน
 เฮลิคอปเตอร์ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ เช่น นายกรัฐมนตรี ฯลฯ ว่า เป็นการตรวจราชการที่
 ฉาบฉวย เข้าไม่ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้อย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ได้ไปรับฟังข้อมูล
 โดยตรงจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ , เป็นต้น ในขณะที่ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจที่
 มีอยู่เพียง 3 บทความนั้น ก็ได้แก่ การชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของนโยบายพัฒนาประเทศที่ไม่
 สามารถทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ดีได้ว่า เป็นเพราะถูกครอบงำโดยระบบทุนนิยม
 ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่มองเห็นความจนและคนจนเป็นสิ่งแปลกปลอมของระบบ , การกล่าวถึง
 "ปัญญาญาณ" ที่ขาดหายไปจากสังคมไทย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยต้อง
 เข้าสู่ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ , การเสนอแนะรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แท้จริง

ปี 2542

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2542

ด้านการเมือง

ในปี 2542 รัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาที่เกิดจากวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เริ่มต้นขึ้นกลางปี 2541 และปัญหาที่เกิดจากความผิดพลาดของนโยบายการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่มีนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเต็มตัว เพราะนายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมเศรษฐกิจในตอนเริ่มต้นจัดตั้งรัฐบาลชุดนี้ นั้น ทำไปทำมากลับถูกนายธารินทร์แย่งชิงบทบาทหัวหน้าทีมเศรษฐกิจไปครอง โดยนายชวน ก็ให้การสนับสนุนนายธารินทร์เป็นอย่างดี (จนเป็นเหตุให้นายศุภชัยต้องมั่งงั้นหันไปชิงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกตั้งแต่ปีที่แล้วกับนายไมค์ มัวร์ อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศนิวซีแลนด์ และในปีนี้ก็รู้ผลแล้วว่านายศุภชัยจะได้ไปเป็นผู้นำขององค์การการค้าโลกอย่างแน่นอน แต่ต้องรอให้นายไมค์ มัวร์ คู่แข่งเป็นก่อน 3 ปีนับตั้งแต่กลางปีนี้ แล้วจึงค่อยถึงคิวของนายศุภชัยที่จะได้เป็นต่ออีก 3 ปีตามข้อตกลง) นอกจากนี้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจแล้ว รัฐบาลที่มีนายชวนเป็นหัวหน้าคณะยังต้องเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมอันไม่ชอบมาพากลที่ส่อไปในทางทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองพรรคร่วมรัฐบาล และข้าราชการหรือพวกพ้องบริวารที่ใกล้ชิดกับนักการเมืองฝ่ายรัฐบาลอีกหลายเรื่อง เช่น คดีเกี่ยวกับนาฬิกาฟังก์ อุลริค มาเฟียชาวเยอรมัน ที่มีการพาดพิงว่าคนใกล้ชิดของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย , ปัญหาบ้าน 3 หลังที่จังหวัดกาญจนบุรีที่สร้างในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเจ้าของบ้านดังกล่าวก็มีความใกล้ชิดกับ พล.ต.สนั่น อีกเช่นกัน , คดีนายหลิว ซี กง พ่อค้าซีดีเถื่อนชาวมาเลเซียที่ถูกจับได้ที่บ้านพิษณุโลกและมีนายทหารติดตามตัว นายกรัฐมนตรีเกี่ยวพันอยู่ด้วย , เป็นต้น รวมไปถึงเรื่องราวอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อรัฐบาล เช่น คนสนิทของนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี รองนายกรัฐมนตรี บุกไปมีเรื่องบนสำนักงานหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ , การบุกยึดสถานทูตพม่ากลางกรุงเทพฯ ของนักศึกษาพม่า , คดีการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครจังหวัดสมุทรปราการ หรือ คดี "โคตรโกงที่ปากน้ำ" ซึ่งมีเสียงครหาต่อกลุ่มของนายวัฒนา อัศวเหม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย , เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ทำให้ประชาชนเริ่มเกิดวิกฤติศรัทธาต่อรัฐบาลชุดนี้มากขึ้นเป็นลำดับ

นอกจากนี้ในช่วงกลางปี ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเรื่องการแต่งตั้งจอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรี ให้เป็นนายทหารพิเศษรักษาพระองค์ ยังได้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์นายชวน หลีกภัย ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมซึ่งเป็นผู้เซ็นคำสั่งแต่งตั้งนี้ว่า เป็นผู้ทรยศต่อประชาธิปไตยและอุดมการณ์ 14 ตุลาคม 2516 รวมทั้งผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งในเหตุการณ์หลังนี้นายชวนก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจนต้องหลบหนีเข้าไปอยู่ในป่าช่วงเวลาหนึ่งด้วย จนมีการเรียกร้องจากเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยโดยเฉพาะจากแกนนำนักศึกษาคนสำคัญในสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ให้นายชวนออกมาขอโทษวีรชนที่เสียชีวิตในเหตุการณ์เดือนตุลาคมทั้งสองครั้งกลางที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อบริษัทคำสั่งแต่งตั้งจอมพลถนอมดังกล่าว แต่นายชวนกลับยืนยันว่าจะไม่ขอโทษ และกล่าวเพียงแค่ว่ารู้สึกเสียใจในเรื่องนี้เท่านั้น

ในช่วงปลายปี การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะมีเป้าหมายหลักอยู่ที่นายชวน นายธารินทร์ และพล.ต.สนั่น นายชวนถูกโจมตีจากฝ่ายค้านในประเด็นความไม่มีฝีมือในการบริหารประเทศ การแต่งตั้งจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายทหารพิเศษรักษาพระองค์ และเรื่องคนใกล้ชิดค้าซีดีเถื่อนโดยใช้บ้านพิษณุโลกเป็นจุดพักและกระจายสินค้า แม้นายชวนจะได้ตอบโต้และชี้แจงในประเด็นต่างๆ ได้ดีพอสมควร แต่ก็นับว่าศึกชกพอกคราวนี้ได้ลดความน่าเชื่อถือต่อภาพลักษณ์ของนายชวนอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ส่วนนายธารินทร์นั้นแม้จะถูกโจมตีอย่างหนักในเรื่องปัญหาธนาคารกรุงไทยและนโยบายแก้ปัญหาเศรษฐกิจ แต่ก็สามารถชี้แจงข้อกล่าวหาดังกล่าวไปได้แบบไม่ยากเย็นนัก อย่างไรก็ตามในการอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งนี้ นายธารินทร์กลับถูกประเด็นเล็กๆ ที่ฝ่ายค้านนำมาแฉจนทำให้มีภาพติดลบ อย่างการได้รับฉายาที่ไม่สู้จะน่าฟังนักคือ "รัฐมนตรีไถ่อย่าง" อันมีที่มาจากกรณีที่บริษัทล้าลูกกาแลนด์ที่นายธารินทร์และพวกพ้องนักธุรกิจตั้งขึ้นมานั้น ได้มีชื่อของผู้ถือหุ้นรายหนึ่งที่เป็นชาวบ้านธรรมดาและเคยมีอาชีพขายไถ่อย่างถือหุ้นอยู่ด้วยในมูลค่าสองร้อยกว่าล้านบาท แม้ในประเด็นนี้นายธารินทร์จะชี้แจงแก้ข้อสงสัยได้ชัดเจนก็ตาม แต่ฉายา "รัฐมนตรีไถ่อย่าง" ก็ดูจะเป็นที่ติดปากนักการเมืองฝ่ายค้านสื่อมวลชน และผู้ที่สนใจการเมืองทั่วไป นอกจากนี้นายธารินทร์ยังถูกโจมตีในเรื่องของการเป็นนักดื่มเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ด้วย สำหรับในรายชื่อของพล.ต.สนั่นนั้นนอกจากจะเป็นผู้ที่ถูกสังคมนั่งซอกข้างในพฤติกรรมมากที่สุดภายหลังการอภิปรายไม่ไว้วางใจจบสิ้นลง จากประเด็นบ้านสามหลังที่จังหวัดกาญจนบุรี การใช้อำนาจเกินขอบเขต และความร่ำรวยผิดปกติแล้ว ยังถูกพรรคร่วมรัฐบาลโดยเฉพาะพรรคชาติไทยแสดงความไม่พอใจ เมื่อทีมที่ปรึกษาของ พล.ต.สนั่นถูกตั้งข้อสังเกตอย่างมีหลักฐานจากฝ่ายค้านว่า ได้ใช้อำนาจรัฐหาข้อมูลของพรรคร่วมรัฐบาลโดยเฉพาะพรรคชาติไทยที่กำลังมีปัญหาเรื่องบ้านสามหลังที่จังหวัดกาญจนบุรี กับพรรคประชาธิปัตย์

เพื่อนำมาใช้ต่อรองขอเสียงสนับสนุนจากพรรคร่วมรัฐบาล ในประเด็นนี้ได้ทำให้เกิดความระส่ำระสายภายในรัฐบาลมากพอสมควร และผู้ที่โดนวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงก็คือ พล.ต.สนั่น แต่ในที่สุดก็ชี้แจงตกลงกันได้ และรัฐบาลก็สามารถสอบผ่านการอภิปรายไม่ไว้วางใจในครั้งนี้อย่างไรก็ได้

ในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ในการออกกฎหมาย ปรากฏว่าตั้งแต่ต้นปีถึงปลายปีที่มีการประชุมสภา 2 สมัยการประชุมนั้น ยังมี ส.ส.เป็นจำนวนมากทั้งฝ่ายค้านฝ่ายรัฐบาลขาดการประชุมหรือไม่ก็เข้าประชุมสายเหมือนเดิม ส่วนพวกที่เข้าประชุมก็มักเล่นเกมตีรวนกัน เช่น ขอนับองค์ประชุม ฯลฯ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัวและพวกพ้องจนทำให้เกิดเสียงครหาอยู่เป็นระยะๆ

ด้านพรรคการเมือง ขณะที่กระแสความนิยมของประชาชนโดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ ต่อพรรคประชาธิปัตย์เริ่มตกต่ำลงเรื่อยๆ ก็มีการเปิดตัวเองอย่างเป็นทางการของพรรคไทยรักไทยที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มหาเศรษฐีเจ้าของธุรกิจโทรคมนาคมยักษ์ใหญ่ของประเทศเป็นหัวหน้าพรรค และด้วยปัจจัยทางการเงินของตัวหัวหน้าพรรคและลูกพรรคอีกหลายคนที่ล้วนแต่เป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง ทำให้พรรคไทยรักไทยกลายเป็นพรรคคู่แข่งสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์แกนนำรัฐบาลในขณะนั้นทันที ส่วนความเคลื่อนไหวอื่นๆ ที่สำคัญของพรรคการเมืองต่างๆ นั้น ได้แก่ การแยกตัวของกลุ่มวังน้ำเย็นจากพรรคความหวังใหม่ออกมาทำกิจกรรมการเมืองอย่างเป็นทางการเป็นเอกเทศ ภายใต้การนำของนายเสนาะ เทียนทอง , ปัญหาความแตกแยกของพรรคกิจสังคม จนทำให้นายมนตรี พงษ์พานิช อดีตหัวหน้าพรรค ต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคและสิ้นสุดสมาชิกภาพ ส.ส. , พรรคการเมืองแต่ละพรรคมีการดึงตัวนักการเมืองที่มีฐานคะแนนเสียงดีมาเข้าพรรคจนเกิดปัญหาขัดแย้งกันอยู่เรื่อยๆ , เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ในเรื่องการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้มีการเลือกตั้งคณะรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหารทางอ้อม โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อหรือ "ปาร์ตี้ลิสต์" ขึ้นมา เพื่อให้พรรคการเมืองคัดสรรคนที่มีความรู้ความสามารถมาลงสมัคร ส.ส. ประเภทนี้นั้น นอกจากจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากพรรคการเมืองต่างๆ โดยไม่มีพรรคการเมืองใดพยายามคัดสรรผู้สมัครมาลงใน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่ออย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมแล้ว ในทางตรงกันข้ามกลับมีหัวหน้าพรรคการเมืองบางพรรคซึ่งควรจะต้องเป็นเบอร์หนึ่งใน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อเพื่อที่จะเข้าไปเป็นนายกรัฐมนตรีหรือนำพรรคเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศภายหลังการเลือกตั้งนั้น ออกมาแสดงความต้องการจะลงรับสมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ทั้งๆ ที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีเจตนารมณ์ให้ ส.ส.ประเภทนี้เข้ามาทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ

พฤติกรรมเหล่านี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นได้เป็นอย่างดีถึงความไม่จริงใจของพรรคการเมืองส่วนใหญ่ในการเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการ

ด้านเศรษฐกิจ

ในปี 2542 ความเสียหายจากวิกฤติเศรษฐกิจก่อนหน้านี้ ยังคงส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอย่างต่อเนื่อง อัตราการว่างงานยังคงอยู่ในระดับสูงเพราะธุรกิจอุตสาหกรรมหลายแห่งยังคงมีการปรับลดพนักงานเพื่อลดค่าใช้จ่าย ในขณะที่การจ้างงานใหม่แทบจะไม่มีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจหลายอย่างที่รัฐบาลนำออกมาใช้ เช่น มาตรการ 14 สิงหาคม 2541 ที่อัดฉีดเงินช่วยเหลือสถาบันการเงินด้วยการช่วยเพิ่มเงินกองทุนชั้นที่หนึ่งและสอง , มาตรการ 30 มีนาคมและ 10 สิงหาคมในปีนั้นซึ่งมีทั้งการลดภาษีมูลค่าเพิ่มและการกระตุ้นให้คนใช้จ่าย , การจ้างงานด้วยเงินกู้มีयाชาวจากญี่ปุ่น ฯลฯ มาตรการเหล่านี้ไม่สามารถกระตุ้นและบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างได้ผลนัก อย่างไรก็ตามอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจปีนี้ก็ยังสามารถเติบโตกว่าปีก่อนประมาณ 4% ซึ่งถือเป็นการฟื้นจากภาวะการติดลบมาเป็นบวกได้เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อกลางปี 2540 ด้านการส่งออกนั้นเป็นไปตามที่หลายฝ่ายคาดการณ์เอาไว้คือขยายตัวในปีนี้อยู่ที่ 8% แม้ตัวเลขที่สูงนี้อาจเกิดจากปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือฐานการส่งออกจากปีก่อนค่อนข้างต่ำ แต่ในภาคการส่งออกของไทยก็มีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว และแม้ว่ามูลค่าการส่งออกจะไม่สูงอย่างที่คาดหวัง แต่ก็ก็เป็นไปตามภาวะอัตราแลกเปลี่ยนที่ค่าเงินบาทได้อ่อนตัวลงมาเล็กน้อย

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วประเทศได้ร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างยิ่งใหญ่ เนื่องในโอกาสที่พระองค์ทรงมีพระชนมายุครบ 72 พรรษาในวันคล้ายวันประสูติ 5 ธันวาคมปีนี้ ขณะนี้นิตยสารใหม่ซึ่งเป็นนิตยสารระดับโลก ฉบับวันที่ 6 ธันวาคม ก็ได้ร่วมเฉลิมพระเกียรติของพระองค์ในโอกาสนี้ด้วย โดยได้ตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับพระราชประวัติและสดุดีพระราชกรณียกิจที่ล้วนแล้วแต่ทรงบำเพ็ญเพื่อประโยชน์สุขแก่พสกนิกรชาวไทย

สำหรับเรื่องราวอื่นๆ เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ที่กลายมาเป็นที่สนใจของประชาชนชาวไทยในรอบปีนี้คือ การปะทานสัมภาษณ์ในวันที่ 9 สิงหาคมของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา เกี่ยวกับเรื่องที่ทรงหย่ากับนายปีเตอร์ เจนเซน อดีตพระสวามี เนื่องจากพระสวามีไปมีภรรยาใหม่ โดยทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯ จะทรงเป็นผู้ดูแลคุณพลอยไพไลิน คุณใหม่ และ

คุณภูมิ พระธิดาและพระโอรสเอง ส่วนอีกเรื่องหนึ่งก็คือ ม.ล.บัว กิติยากร พระชนนีในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ถึงแก่พิราลัยอย่างสงบด้วยโรคชราและและอาการวัดความดันโลหิตไม่ได้ เมื่อวันที่ 19 กันยายน ณ ตึก 84 ปี โรงพยาบาลศิริราช สิริรวมอายุ 90 ปี

ในปี 2542 มีภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่องเดอะ บีช และ แอนนา แอนด์ เดอะ คิง มาขอถ่ายทำในประเทศไทย จนกลายเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ เดอะ บีช มีการถกเถียงกันถึงปัญหาการทำลายสภาพแวดล้อมของอ่าวมาหยา จังหวัดกระบี่ สถานที่หลักสำหรับการถ่ายทำ ส่วนแอนนา แอนด์ เดอะ คิง นั้นถกเถียงกันในเรื่องการบิดเบือนประวัติศาสตร์ โดยเกรงว่าเมื่ออนุญาตให้ถ่ายทำแล้ว ถ้ามีการบิดเบือนประวัติศาสตร์เกิดขึ้นจะกลายเป็นว่าการบิดเบือนนั้นได้รับการรับรองจากประเทศไทย สุดท้ายเรื่องเดอะ บีช ได้ถ่ายทำในประเทศไทย ส่วนแอนนา แอนด์ เดอะ คิง ไม่ได้รับอนุญาต ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงต้องยกกองถ่ายไปถ่ายทำที่ประเทศมาเลเซียแทน

ในรอบปีนี้ยังได้เกิดกระแสความนิยมบูชาพระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยกระแสความนิยมนี้มีจุดเริ่มต้นที่ พ.ญ.นลินี ไพบูลย์ กรรมการผู้จัดการบริษัท สกายไลน์ยูนิตี้ จำกัด เจ้าของผลิตภัณฑ์ทิฟฟารี้น ซึ่งได้นำพระบรมฉายาลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยามาทำปฏิทินแจกให้แก่ลูกค้า เพราะพระสุพรรณกัลยาเป็นที่นับถือของ พ.ญ.นลินีจากการทรงยอมเสียสละพระองค์เป็นตัวประกันแก่พม่าเพื่อแลกกับอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวร หลังจากนั้นพระบรมฉายาลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาก็กลายเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง โดยเชื่อกันว่าถ้าบูชาแล้วก็จะทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขและทำมาค้าขายคล่อง นอกจากนี้เมื่อมาผนวกกับเรื่องราวที่ถูกเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนที่ว่าพระสุพรรณกัลยาได้มาเข้านิมิตของหลวงปู่โง่น โสรโย พระเกจิอาจารย์ผู้มีชื่อเสียง เมื่อครั้งเดินทางไปพม่าราว 50 ปีก่อน เพื่อบอกเล่าว่าดวงวิญญาณของพระองค์ยังคงถูกกักขังอยู่ที่พม่า จนหลวงปู่โง่นต้องทำพิธีปลดปล่อยดวงพระวิญญาณให้ได้กลับสู่ประเทศไทยนั้น ก็ยิ่งทำให้กระแสความนิยมบูชาพระสุพรรณกัลยาเพิ่มสูงขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตามกระแสความนิยมที่มีต่อพระสุพรรณกัลยานั้น ก็ค่อยๆ ลดลงตามลำดับในเวลาต่อมา

สำหรับการจัดการประกวดนางสาวไทยที่มีขึ้นเป็นประจำทุกปีและดำเนินต่อเนื่องมาอย่างยาวนานนั้น ในปีนี้ก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้น เมื่อทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ภายใต้การนำของนางสุรางค์ เปรมปรีดิ์ กรรมการผู้จัดการ กับสมาคมศิษย์เก่าวชิราวุธวิทยาลัย ได้ยกเลิกการจัดการประกวดนางสาวไทยร่วมกัน หลังจากช่วยกันทำหน้าที่นี้มาโดยตลอดในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา สาเหตุเพราะทางสมาคมศิษย์เก่าวชิราวุธฯ ซึ่งเปลี่ยน

คณะกรรมการใหม่ทั้งหมด มีแนวคิดจะเปลี่ยนแปลงเวทีนางสาวไทยใหม่ให้มีการพัฒนามากขึ้นกว่าเดิม โดยมองว่าผู้หญิงไทยปี 2000 ต้องสวย เก่ง คล่อง มีสมอง แต่เวทีนางสาวไทยแบบเก่าไม่สามารถสนองตอบความต้องการนี้ได้ จึงลงมติว่าควรเปิดให้มีการประมูลเสนอรูปแบบการจัดงานแบบใหม่ๆ ปรากฏว่ามีเพียงสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเท่านั้นที่ยื่นซองประมูล ส่วนสถานีฯ ช่อง 7 ที่ถือลิขสิทธิ์เป็นผู้ส่งนางงามไปประกวดนางงามจักรวาลหรือมิสยูนิเวิร์ส ได้หันไปจัดการประกวดมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์สขึ้นแทนแต่เพียงผู้เดียว โดยผู้ที่ได้รับตำแหน่งนี้ก็จะเป็นตัวแทนของประเทศไปประกวดนางงามจักรวาล และปล่อยให้ทางสมาคมศิษย์เก่าวชิราวุธฯ จัดการประกวดนางสาวไทยต่อไป โดยมีไอทีวีเป็นผู้ดำเนินการ สำหรับผู้ที่ได้รับตำแหน่งนางสาวไทยนั้นก็จะทำหน้าที่เป็นเพียงทูตวัฒนธรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ประเทศไทยให้ทั่วโลกได้รู้จัก

ในช่วงกลางปีวันที่ 23 มิถุนายน ชาวของพระเอกลูกครึ่งไทย - อเมริกันคริสโตเฟอร์ แจ็ค เบญจกุล ที่กำลังโด่งดังจากละครเรื่อง "ชื่นชิวานาวิ" นั้น ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะคริสฯ ได้ประสบอุบัติเหตุถูกรถจักรยานยนต์พุ่งชนขณะที่เขากำลังช่วยเหลือสองสามี - ภรรยาที่ขับรถจักรยานยนต์พลิกคว่ำอยู่ริมถนนเพชรเกษม จนทำให้คริสฯ บาดเจ็บสาหัส เลือดคั่งในสมองและกระดูกเชิงกรานหัก กลายเป็นเจ้าชายนิทรา อย่างไรก็ตามผลจากการทำความดีของคริสฯ จึงทำให้เขาได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยทรงรับเป็นคนใช้ในพระบรมราชานุเคราะห์ พร้อมกับพระราชทานเงิน 1 แสนบาทเพื่อให้ใช้จ่ายอีกด้วย ส่วนอาการบาดเจ็บของคริสฯ ก็ค่อยๆ ดีขึ้นทีละน้อยๆ เป็นลำดับ

ต่อมากลางเดือนกรกฎาคม หญิงไทยก็ตกเป็นข่าวไปทั่วโลกเมื่อสำนักข่าวเอพีและเอเอฟพีประโคมข่าวว่า แม่บ้านสาวไทยของสถานเอกอัครราชทูตคูเวตประจำประเทศไทย กล่าวหาเอกอัครราชทูตคูเวตว่ากระทำการลวนลามทางเพศต่อเธอ โดยได้เข้าแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อ้างว่าไม่สามารถดำเนินคดีกับทูตคูเวตได้ เนื่องจากติดเอกสิทธิ์และความคุ้มครองทางการทูต แม่บ้านไทยจึงได้เข้าร้องเรียนต่อนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะที่เอกอัครราชทูตคูเวตก็ออกมาปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริง แม้จะมีแม่บ้านสาวไทยของสถานเอกอัครราชทูตเดียวกันนี้อีก 2 คนได้เข้าแจ้งความในข้อหาเดียวกัน ต่อมาแม่บ้านสาวไทยทั้งสามคนได้ถอนแจ้งความหลังจากมีการวิงวอนจากฝ่ายต่างๆ เพื่อไม่ต้องการให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยกับคูเวต อย่างไรก็ตามแม้จะถอนแจ้งความแล้ว แต่ผู้เสียหายยังคงยืนยันว่าเรื่องที่ถูกเอกอัครราชทูตคูเวตทำอนาจารนั้นเป็นความจริง และกล่าวด้วยว่าหญิงไทยที่เข้าไปทำงานเป็นแม่บ้านในสถานเอกอัครราชทูตคูเวตประมาณ 10 คนถูกลวนลามเกือบทุกคน แต่ที่เหลือไม่กล้ามาแจ้งความเพราะกลัวอับอาย

ในช่วงปลายปีมีการส่งท้ายปีนี้ด้วยความตื่นตัวและหวั่นเกรงทั้งของชาวไทยและชาวโลกเกี่ยวกับปัญหา Y2K หรือปัญหาของเครื่องคอมพิวเตอร์กับตัวเลขปี ค.ศ.2000 ทั้งๆ ที่มีการเตรียมการป้องกันปัญหานี้มาอย่างต่อเนื่อง เพราะเชื่อกันว่าถ้าปัญหานี้เกิดขึ้นมาจริงๆ อาจทำให้ระบบต่างๆ ที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ เช่น อากาศนิวเคลียร์ ดาวเทียม ธนาคาร เป็นต้น มีความสับสนวุ่นวายและนำมาซึ่งความเสียหายใหญ่หลวงได้ แต่ทุกอย่างก็ผ่านไปด้วยดีเมื่อก้าวเข้าสู่วันแรกของปี ค.ศ. 2000 หรือปี พ.ศ.2543 ทำให้คนทั้งโลกโล่งใจไปตามๆ กัน พร้อมกับมีการเฉลิมฉลองรับสหัสวรรษใหม่กันอย่างคึกคักในประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยด้วย

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิติเลียวศรีวงศ์ในปี 2542

ด้านการเมือง

ตารางที่ 19 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านการเมืองปี 2542

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	2	33.33
2. รัฐบาล	3	50.00
3. อื่นๆ		
3.1 ศาลรัฐธรรมนูญ	1	16.67
รวม	6	100.00

นับเป็นปีที่นิติมีบทความทางการเมืองในปริมาณที่ค่อนข้างน้อยมากคือมีแค่ 6 บทความนั้น น้อยกว่าบทความทางด้านเศรษฐกิจเสียอีก และในปริมาณที่ค่อนข้างน้อยนั้นก็บทความที่อยู่ในหมวดที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลเสียครึ่งหนึ่ง คือ บทความที่เปรียบนายกรัฐมนตรียุคของไทยที่ขบถลอยตัวอยู่เหนือปัญหาเช่น นายชวน หลีกภัย ฯลฯ ว่า เปรียบเสมือน "เส้า" เพราะแม้จะมีความสำคัญแต่แทบไม่ต้องทำอะไรเลย ปล่อยให้ผู้อื่นทำและรับผิดชอบแทน , บทความที่ชี้ให้เห็นว่า คำให้สัมภาษณ์ทั้งของนายชวน และ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ สองบุคคลสำคัญในรัฐบาลที่กล่าวในทำนองว่าถ้าสื่อไม่ไปเสนอข่าวถึงใครในทางไม่ดี ก็คงไม่มีใครมาทำอะไรมัน ถือเป็นการคุกคามสื่อที่น่ากลัวที่สุด เพราะสะท้อนนัยว่าสื่อที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล แม้จะทำงานอย่างตรงไปตรงมาอย่างไร ก็อาจจะไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ , บทความที่ตำหนิการทำงานของนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ที่นำเงินของรัฐมาใช้ควบคุมราคา

น้ำมัน เพราะนิธิเห็นว่าเป็นการนำเงินของชาติมาใช้โดยไม่เป็นธรรมต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ คือคนจนหรือชาวบ้านที่ไม่มีปัญญาจะซื้อรถยนต์มาใช้ได้

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง

ผู้นำ “ธรรมรัฐ” และ “เสา” ครองใจคนไทยไม่แพ้กัน

นิธิเขียนบทความแสดงความความคิดเห็นว่า การที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ยังคงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางพอสมควรจากประชาชน ทั้งๆ ที่มักถูกโจมตีว่าชอบลอยตัวอยู่เหนือปัญหานั้น อาจเป็นเพราะคนไทยในยุคปัจจุบันยังคงคุ้นเคยกับอุดมคติอย่างหนึ่งของการบริหารหรือการปกครองที่มีมาแต่โบราณนั่นก็คือ การที่ผู้นำเป็นแค่ผู้รักษาระบบให้ดำรงอยู่ในลักษณะ “อกรรม” หรืออยู่เฉยๆ ไม่ต้องทำอะไร ปล่อยให้ระบบทำงานของมันไป ธรรมะและความถูกต้องซึ่งถ้าเป็นในความหมายของนายชวนก็คือ “หลักการ” นั้นจะทำให้ทุกอย่างลงตัวในทางที่ดีไปเอง อุดมคตินี้จึงเปรียบผู้นำเป็นเหมือน “เสา” เพราะจริงๆ แล้วไม่ค่อยมีบทบาทอยู่ท่ามกลางการมีบทบาทของคนอื่นหรือสิ่งอื่น ความคุ้นเคยกับอุดมคตินี้ของคนไทยยังดูได้จากกรณีของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรี ก่อนหน้านายชวนไม่นาน ซึ่งมีลักษณะการทำงานคล้ายกับนายชวนและก็ได้รับความนิยมเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามผู้นำในอุดมคติ “เสา” นั้นจะต้องมีภาพพจน์ว่าเป็นคนดีด้วย เหมือนอย่างนายชวนและ พล.อ.เปรม เพราะคุณสมบัติข้อนี้จะเป็นเกราะป้องกันที่สำคัญสำหรับการอยู่เฉยๆ โดยไม่ต้องทำอะไรของผู้นำตามอุดมคตินี้ แต่ในยุคปัจจุบันระบอบการปกครองที่มีผู้นำเป็นแค่ “เสา” หรือชอบลอยตัวเหนือปัญหานั้น ตอบปัญหาต่างๆ ในสังคมไทยได้น้อยลง จนตัวผู้นำก็ไร้ความหมายลงไปด้วย เพราะตัว “ระบบ” ต่างๆ เช่น ระบบราชการ, ระบบยุติธรรม, ระบบธุรกิจ, ระบบสาธารณสุข, ระบบจัดการสาธารณะอื่นๆ ฯลฯ ที่ผู้นำฝากความหวังไว้นั้นเป็นระบบที่ไร้ประสิทธิภาพ ซ่อจล นิ่มเอียงไปสู่ความรุนแรงโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้นำเช่นนายชวนจึงน่าจะกลัวตรงที่แทนที่จะรู้ปรับตัวระบบให้ดีขึ้น กลับพยายามรักษาตัวระบบที่เลวร้ายและเป็นอันตรายต่อสังคมเอาไว้ เช่น จะทำอะไรหรือแก้ไขปัญหาอะไรก็ชอบอ้างแต่ “หลักการ”, “กฎหมาย”, “ระเบียบราชการ”, “สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล” ที่อาจไม่ละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น แต่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของส่วนรวม, เป็นต้น

“แต่ในขณะที่เดียวกันผมคิดว่าไม่ควรโทษแต่จนเกินไป เพราะสังคมไทยเองก็หันไปนิยมการปกครองในลักษณะ ‘สกรรม’ ไปพร้อมกัน นายกรัฐมนตรีที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางอีกท่านหนึ่งคือ คุณอนันต์ ปันยารชุน ไม่อาจนับได้ว่าเป็นผู้นำในวัฒนธรรมเสาได้เลย ท่าน ‘ล้วงลูก’ ครับ และเพราะ ‘ล้วงลูก’ นี้แหละที่ทำให้คนชอบแทนที่จะรังเกียจเหมือนที่คุณบรรหาร ศิลปอาชา

โดน ปัญหาเรื่อง 'ล้วงลูก' จึงกลับมาอยู่ที่ว่า ต้องแบกรับให้ให้เห็นจะจะ ว่าลูกที่ล้วงออกมา นั้นคืออะไร, โตะไหน, เกลียงหรือหยาบ ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีศรัทธาต่อคนล้วงด้วยว่า ไม่ได้ล้วงเพื่อตัวเองหรือลูกเมียหรือพรรคพวก ที่สำคัญว่านั้น เมื่อล้วงแล้ว คนอื่นๆ ในสังคมก็ อาจอะอะวอยวายว่าให้เอาลูกนี้กลับไปไว้ที่เก่าก็ได้ พุทธศาสนาฝรั่งที่เป็นเจ้านี่เราก็คือผู้นำของ 'ธรรมรัฐ' ก็ได้รับความนิยมในสังคมไทยเหมือนกัน คู่เคียงกับผู้นำในวัฒนธรรมเสา น่าสนใจ นะครับว่า ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงสังคมไทย บางทีความคิดที่ดูเป็นสองขั้วตรงกันข้ามก็อยู่ใน หัวสมองใบเดียวกัน ดังเช่นที่คนไทยบางคนชอบทั้งคุณชวนและคุณอนันท์พร้อมกัน" (ฉบับที่ 988, 27 กรกฎาคม 2542)

ชี้คำพูด "ชวน" – "สนั่น" คือการคุกคามสื่อที่น่ากลัว

ส่วนกรณีที่หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์มีปัญหาเกี่ยวกับนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี รองนายกรัฐมนตรี เพราะคนสนิทของนายไตรรงค์บุกเข้าไปที่สำนักงานหนังสือพิมพ์ฉบับนี้กลางดึกจนเกิดมีปากเสียง กับคนในกองบรรณาธิการ แล้วต่อมานายชวน หลีกภัย ได้ให้สัมภาษณ์ต่อกรณีนี้ทำนองว่าเมื่อ ถูกหนังสือพิมพ์โจมตีด้วยข้อความที่บิดเบือน ความอดทนของคนก็ไม่เท่ากัน กับกรณีที่ หนังสือพิมพ์ข่าวสดถูกปาระเบิดข่มขู่ใส่สำนักงาน แล้ว พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกมาให้สัมภาษณ์ว่า บางคนก็แค่นในเรื่องที่ถูก โจมตี ถ้าไม่ไปเสนอข่าว ใครจะไปทำอะไร คำให้สัมภาษณ์ของสองแกนนำทั้งของรัฐบาลและ พรรคประชาธิปัตย์ดังกล่าวนี้ นิธิเห็นว่า เป็นการคุกคามสื่อมวลชนซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่กว่าการที่ หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ถูกบุกสำนักงานและหนังสือพิมพ์ข่าวสดถูกปาระเบิดข่มขู่เสียอีก เพราะ เป็นท่าทีต่อสื่อมวลชนของรัฐบาลที่สามารถตีความได้ว่า ถ้าสื่อมวลชนเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล การทำงานของสื่อมวลชนแม้จะเป็นไปโดยสุจริตใจก็ตาม ก็จะไม่ได้รับการดูแลปกป้องจากภาครัฐ

"บรรยากาศการแก้ตัวไปน้ำซุ้นๆ ของนักการเมือง รวมทั้งการบ้ายเบี่ยงความรับผิดชอบ ต่อกรณีที่เกิดขึ้นอย่างนี้แหละคือการ 'คุกคามสื่อ' คือทำให้สื่อเข้าใจได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของ ตนจะไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ยกเว้นแต่การปฏิบัติที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลเท่านั้น ในบรรยากาศอย่างนี้ สื่อจะทำหน้าที่ของตนด้วยสุจริตๆ ได้อย่างไร บุกสำนักงานกลางดึกก็เรื่อง เล็ก แม้แต่โยนระเบิดก็เรื่องเล็ก เพราะที่ไหนๆ ยุคใดๆ ก็มีอันธพาลระดับกระโจ้วได้ทั้งนั้น แต่เรื่อง ใหญ่อยู่ที่สื่อถูก 'คุกคาม' จากผู้มีอำนาจทางการเมืองหลังจากนั้นต่างหาก ผมเขียนเรื่องนี้เพื่อ บอกคนที่ใช้ภาษาไทยร่วมกันว่า 'สื่อถูกคุกคาม' นั้นแปลว่าอะไร (ฉบับที่ 989, 3 สิงหาคม 2542)

ประหยัดพลังงานลดผลลายน้ำมัน มาตรการที่สร้างสรรค์กว่าตรึงราคา

นอกจากนี้เมื่อเกิดปัญหาราคาน้ำมันแพงทั่วโลกในช่วงเดือนกันยายน แล้วรัฐบาลโดย นายสุวัจน์ลิปิพิบูลย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้พยายามตรึงราคาน้ำมันในประเทศด้วยการนำเงินของรัฐมาชดเชยเพื่อไม่ต้องขึ้นราคาน้ำมันนั้น นิธิก็ได้เสนอบทความที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขปัญหามาเพื่อเผชิญภาวะน้ำมันแพงของนายสุวัจน์ดังกล่าว โดยเขาเห็นว่าเป็นวิธีที่มักง่ายเกินไป นอกจากจะไม่มีผลยั่งยืนได้จริงแล้วเพราะการที่น้ำมันแพงนั้นเป็นอุปนิสัยของโลกกล่าวคือแพงขึ้นทั่วโลก ประเทศไทยซึ่งกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจคงไม่สามารถฝืนกระแสโลกนี้ไปได้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังมีลักษณะเอาใจคนชั้นกลางในเมือง โดยเฉพาะคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ มากเกินไป ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อคนชั้นกลางที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศและไม่มีรถยนต์ใช้ นิธิได้เสนอว่าในภาวะที่ต้องเผชิญกับปัญหาน้ำมันแพงเช่นนี้ รัฐบาลควรจะวางมาตรการที่จะทำให้เกิดการประหยัดพลังงานที่ได้ผลอย่างแท้จริง เพื่อไม่ให้ประเทศไทยต้องเสียเงินไปกับน้ำมันเพิ่มขึ้น เช่น ลดเวลาการแพร่ภาพทางโทรทัศน์ลง , ปิดไฟโฆษณาบนท้องถนน , ใช้มาตรการเก็บภาษีเพื่อนำมาให้ประหยัดพลังงาน ฯลฯ รวมไปถึงสนับสนุนผลักดันให้ประชาชนคิดสร้างมาตรการทางสังคมขึ้นเพื่อแก้ปัญหาด้วย เช่น การใช้รถร่วมกันของผู้คนที่มีบ้านอยู่ในละแวกเดียวกัน , การตั้งกลุ่มร่วมกันป้องกันภัยอาชญากรรมเพื่อรองรับการหนีไฟถนนลง ฯลฯ

“เงินที่จะเอามาอุดค่าน้ำมันนั้นสามารถนำไปใช้ทางอื่นที่กระจายไปสู่คนยากจนได้ เช่น เป็นเงินยืมหรือทุนการศึกษาและสวัสดิการอื่นๆ ฯลฯ ที่คนจนเข้าถึงได้ เอามาใช้อุดค่าน้ำมันเพียงแต่ทำให้พ่อเจ้าประคุณเผาผลาญน้ำมันกันสนุกตื่นต้อไปเท่านั้น อย่าลืมน่าคนไทยส่วนใหญ่ไม่มีรถจะขี่ จริงอยู่ น้ำมันเป็นพลังงานสำคัญในการผลิตทั้งในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม เมื่อน้ำมันแพง สินค้าและบริการก็จะมีราคาสูงขึ้นซึ่งทำให้คนจนเดือดร้อนด้วย แต่ความเดือดร้อนตรงนี้ยังมีมูลค่าน้อยกว่าการถูกบั่นทอนสวัสดิการซึ่งควรจะได้จากรัฐ เช่น แทนที่จะลดภาษีน้ำมัน เอาเงินไปตรึงค่ารถเมล์ไว้ไม่ดีกว่าหรือ เพราะเงินอุดหนุนค่ารถเมล้นั้นถึงมือคนจนโดยตรง ในขณะที่ค่าน้ำมันถูกจะไหลไปกระจุกในมือคนรวยหมด” (ฉบับที่ 997, 28 กันยายน 2542)

อัด “กรมชลฯ” ดีแต่เอาคนจัดการน้ำแบบแยกส่วนเป็นอธิบดีฯ

นิธิเสนอบทความโจมตีแนวคิดการแก้ไขปัญหारेื่องน้ำของกรมชลประทานซึ่งมักเน้นไปที่การสร้างเขื่อนว่า เป็นการจัดการน้ำในลักษณะวิทยาการแบบแยกส่วน ไม่รวมเอาระบบนิเวศน์ทั้งหมดของกลุ่มน้ำและวัฒนธรรมหรือระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ มาพิจารณาาร่วมด้วย จึงทำให้การจัดการน้ำในประเทศไทยภายใต้การดูแลของ

กรมชลประทานไร้ประสิทธิภาพอย่างที่เห็นมา กล่าวคือ คนที่มีเงินและมีอำนาจสามารถดึงน้ำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างฟุ่มเฟือย ในขณะที่เกษตรกรที่ยากจนกลับขาดแคลนน้ำในการประกอบอาชีพ และเพื่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ อีก เช่น การสร้างเขื่อนหลายแห่งทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของเขื่อนต้องอพยพไปหาที่อยู่ใหม่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนเหล่านั้นอย่างสิ้นเชิง เพราะนอกจากจะไม่คุ้นเคยกับที่อยู่ใหม่แล้ว ยังอาจไม่สามารถประกอบอาชีพหรือใช้ชีวิตในแบบที่ตนเองถนัดหรือคุ้นเคยได้อีกต่อไปด้วย เป็นต้น

“ผมได้ยินมาว่าผู้ใหญ่ในกรมชลประทานชอบพูดด้วยความภาคภูมิใจว่า เขาแห่งนางแมวไม่เป็นจึงไม่อาจหาน้ำมาได้ด้วยวิธีอื่น นอกจากการชลประทานแบบที่เขาเรียนมาจากเมืองฝรั่ง ผมเชื่อแน่ว่าผู้ใหญ่ชลประทานท่านนั้นไม่รู้จักพิธีแห่งนางแมว เข้าใจอย่างผิวเผินแต่ก็คือพิธีขอฝนที่ไร้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์รองรับ แต่หัวใจที่แท้จริงของพิธีแห่งนางแมวคือการจัดการทางสังคมเพื่อเผชิญวิกฤติภัยแล้งต่างหาก .....คนที่มองอะไรแคบๆ ได้แต่เพียงเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ ก็ไม่สมควรเป็นใหญ่ในกรมชลประทานซึ่งรับผิดชอบจัดการน้ำไปกว่าครึ่งค่อนประเทศ เพราะการจัดการน้ำมีมิติที่กว้างขวางมาก รวมไปถึงระบบนิเวศน์ทั้งระบบ และวัฒนธรรมทั้งระบบ แต่ในเมืองไทยนั้นเคยชินที่จะเอาช่างไปเป็นอธิบดี แต่ช่างก็คือช่าง จะเป็นช่าง 11 (หรือ 12 ก็ได้ถ้ามีชื่อนั้นในระบบราชการ) ก็ควรจะเป็นคนละคนกับที่จะเอามาเป็นหัวเรือใหญ่ในการจัดการน้ำ”
(ฉบับที่ 964, 9 กุมภาพันธ์ 2542)

ทฤษฎี “มือที่สาม” นำสังคมไทยสู่ความโง่ดกदान

สำหรับรายงานการสอบสวนของกระทรวงกลาโหมกรณีพฤษภาทมิฬ 2535 ที่เผยแพร่ ออกสู่สาธารณชนและมีข้อสรุปว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ใช่ความผิดของทหารและไม่ใช่ความผิดของประชาชนที่มาชุมนุมประท้วงรัฐบาลในขณะนั้นด้วยเช่นกัน ความผิดพลาดทั้งหมดมาจาก “มือที่สาม” ซึ่งในรายงานนี้ก็ไม่ได้ระบุให้ชัดเจนว่าเป็นใครหรือฝ่ายไหน เกี่ยวกับเรื่องนี้ก็กล่าวว่าการโยนความผิดให้กับมือที่สามเป็นวิถีคิดที่สังคมไทยมักจะนำมาใช้เสมอๆ เวลาเกิดเหตุการณ์รุนแรงและนำมาซึ่งความเสียหายต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้เพื่อที่สังคมไทยจะได้ชอนตัวอยู่ในความสบายใจโดยไม่ต้องกลับมาความรู้สึกเจ็บปวดกันอีก แม้ความสบายใจดังกล่าวไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งน่าจะช่วยให้ทั้งสังคมไทยฉลาดขึ้นได้ก็ตาม ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเท่าใดนักที่รายงานการสอบสวนกรณีพฤษภาทมิฬ 2535 ของกระทรวงกลาโหมจะใช้วิธีการโยนความผิดให้กับมือที่สามอีกเช่นเคย จนในรายงานดังกล่าวไม่มีประเด็นสำคัญของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 คือ การสังหารหมู่นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ว่าจะป้องกันไม่ให้เกิดการเสียเลือดเนื้อที่ไม่จำเป็นเช่นนี้อีกได้อย่างไร ที่เป็นเช่นนี้เพราะกระทรวงกลาโหมเองก็คงจะรู้ดีว่ารายงานลักษณะนี้สอดคล้องกับวิถีคิดและความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย

"ผมไม่ค่อยแปลกใจที่สรุปรายงานการสอบสวนเหตุการณ์พฤษภาทมิฬของกระทรวงกลาโหมยกสาเหตุทั้งหมดให้แก่ 'มือที่สาม' โดยไม่ต้องพิสูจน์การมีอยู่จริงของมือสัปดนนั้นด้วย ทฤษฎี 'มือที่สาม' ทำให้ทุกฝ่ายสบายใจ สังคมเราใช้ทฤษฎีนี้เพื่อซ่อนตัวอยู่ในความสบายใจที่ไม่ต้องเรียนรู้อะไร ไม่ต้องเจ็บปวดอะไร และโง่ดัดดานทับถมกันมาเป็นเวลานาน ..... ไม่ใช่ความผิดของทหารที่ยิงประชาชนตายเป็นเบือ และไม่ใช่ความผิดของประชาชนที่พากันประท้วงรัฐบาลที่หาความชอบธรรมไม่ได้ ความผิดพลาดทั้งหมดมาจาก 'มือที่สาม' แต่อย่างทีกล่าวข้างต้นแล้วว่า ทฤษฎี 'มือที่สาม' เป็นคำอธิบายที่ห่วยแตกที่สุด เพราะเหมือนไม่ได้อธิบายอะไรให้ใครได้เรียนรู้เลย ..... ทฤษฎี 'มือที่สาม' มันฝังอยู่ในวิถีคิดของคนไทยในยุคนี้เสียจนผมเรียกมันว่าเป็นวัฒนธรรม ..... เราอยู่กันมาได้ด้วยความสบายใจภายใต้วัฒนธรรมนี้ก็จริง แต่เราโง่ลงๆ ตลอดมา เพราะไม่เปิดให้เราได้เรียนรู้ตัวเองได้เลย ราคาของความโง่นี้เห็นได้ดีจากเงินที่ต้องเสียไปสำหรับค่าจ้างที่ปรึกษาฝรั่งจำนวนหลายร้อยหลายพันล้านเหรียญในกระบวนการกู้เศรษฐกิจของประเทศเวลานี้ เพื่อให้ฝรั่งเหล่านี้ช่วยชี้บอกเราว่า เราบกพร่องตรงไหน และต้องแก้อย่างไร" (ฉบับที่ 986, 13 กรกฎาคม 2542)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้เชี่ยวชาญนิติศาสตร์ที่ปราศจาก "สังคม"

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดให้นายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่ต้องพ้นจากตำแหน่งนี้ แม้จะเคยถูกพิพากษาให้มีความผิดในคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทก็ตาม จนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่าอาจจะขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มาตรา 216 (4) ที่ระบุว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุก นิธิก็ได้เสนอบทความในทำนองไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว และยังได้ให้ความเห็นนอกเหนือจากประเด็นที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญด้วยว่า สาเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยออกมาในลักษณะค้านกระแสสังคมและตัวรัฐธรรมนูญเองด้วยเช่นนี้ เป็นผลมาจากการที่วิถีคิดทางวิชาการนิติศาสตร์ของไทยซึ่งมองว่าการใช้กฎหมายสามารถอยู่เหนือและไม่เกี่ยวกับสังคมนั้น มีอิทธิพลครอบงำความคิดของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ส่วนใหญ่เป็นนักนิติศาสตร์

"ถ้าคิดว่าตัวอักษรในรัฐธรรมนูญยังไม่แจ่มแจ้งแดงแจ๋ ก็มีคำอธิบายของสภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบ มีหลักมีฐานเพราะมีบันทึกการประชุมเอาไว้ เป็นคำถามคำตอบตรงไปตรงมาเกี่ยวกับ ม.216 (4) เลยทีเดียว ผมจึงคาดไว้แต่ต้นแล้วว่าเรื่องนี้น่าจะง่าย ชัดใส เสียยังกับแก้วเจียรไน แต่เปล่าเลย แค่อ่านขุนช้างขุนแผนรู้เรื่องแล้ว คิดว่าจะมาอ่านกฎหมาย

รู้เรื่องเหมือนกันนั้นไม่ได้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญท่านชี้ว่า ข้อบัญญัติในมาตรานี้เอามาจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่นที่มีมาก่อน ฉะนั้น แทนที่จะดูเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ท่านจึงได้ไปดูเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ แล้วพบว่าตอนร่างรัฐธรรมนูญเหล่านั้น ไม่ได้มีการอภิปรายอะไรกันเลย จึงทำให้ไม่รู้เจตนารมณ์แน่ชัด ต้องตีความ เรื่องนี้ต้องตีความ ..... รายการทีวีอันหนึ่งที่เปิดให้ผู้ชมโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องนี้ได้ ปรากฏว่ามีผู้เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยยี่สิบกว่าคน ผู้ไม่เห็นด้วยก็ร้อยกว่าคน เก้าร้อยกว่าคนนั้นคงไม่ได้เรียนอักษรศาสตร์ทุกคน ในขณะที่ยี่สิบกว่าคนนั้นคงเรียนนิติศาสตร์กว่าครึ่งกระมัง แต่ตัวเลขที่ห่างกันอย่างนี้ก็ไม่เป็นไร เพราะนิติศาสตร์เป็นเรื่องของ 'มืออาชีพ' อย่างเดียวกับเรื่องการแก้เศรษฐกิจหรือบริหารสถาบันการเงิน (ซึ่งฟังไปเป็นส่วนใหญ่ได้ 'มืออาชีพ' นั้นแหละครับ) ผมได้ยืมนักกฎหมายหลายคนก็ให้สัมภาษณ์ทำงานนี้ สรุปก็คือกฎหมายเป็นเรื่องลึกซึ้งละเอียดอ่อนเกินกว่าคนอ่านขุนช้างขุนแผนอย่างผมจะเข้าใจได้ ฉะนั้น สังคมคิดอย่างไรก็ไม่เกี่ยว ก็สังคมไม่เคยเรียนกฎหมายนี้ จะเข้ามาเกี่ยวได้อย่างไร ..... สิ่งที่เราเข้าใจได้ยากแก่คนที่อ่านแค่ขุนช้างขุนแผนก็คือ ความชำนาญเฉพาะด้านกับความรู้ความเข้าใจของสังคมมันห่างกันถึงเพียงนี้เขี้ยวหรือ ยิ่งเรียนหนังสือไปสูงๆ เราก็ยิ่งเห็นห่างจากสังคม ขนาดที่มองกันไปคนละทิศและเห็นตะวันคนละดวง ถ้าอย่างนั้นวิชาการทั้งหลายจะต่างอะไรจากวิชาพอมดหมอผี ซึ่งเป็นวิชาที่คนอื่นซึ่งยังไม่ได้ถูกครอบเข้าไม่ถึง" (ฉบับที่ 984, 29 มิถุนายน 2541)

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 20 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจปี 2542

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การค้า การตลาด การลงทุน	6	60.00
2. การท่องเที่ยว	2	20.00
3. อื่นๆ		
3.1 ระบบทุนนิยม	1	10.00
3.2 วิฤติเศรษฐกิจ	1	10.00
รวม	10	100.00

ในปีนี้บทความที่มีประเด็นหลักทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วที่มีเพียง 3 บทความมีจำนวนถึง 10 บทความ สำหรับการนำเสนอบทความทางด้านนี้นิธิได้ให้ความสำคัญต่อเนื้อหา

เกี่ยวกับการค้า การตลาด การลงทุน มากเป็นพิเศษ โดยที่เด่นๆ ก็ได้แก่ การคัดค้านการนำมาตรฐานทางการตลาดและอุตสาหกรรม เช่น ไอเอสโอ เป็นต้น มาใช้ในประเทศไทย เพราะจะทำให้สินค้าที่เกิดจากการผลิตภายใต้มาตรฐานดังกล่าวขาดคุณสมบัติที่หลากหลาย , การสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือเอสเอ็มอีในรูปแบบของการผลิตที่เน้นไปที่ "ฝีมือ" และตลาดรองรับที่ไม่ต้องใหญ่มาก โดยมีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางส่งเสริมการทำธุรกิจ , การโจมตีธุรกิจอุตสาหกรรมและกิจการพลังงานต่างๆ ที่ดำเนินการโดยไม่ใส่ใจว่าจะสร้างมลภาวะแก่สิ่งแวดล้อมหรือสร้างความเดือดร้อนในรูปแบบต่างๆ แก่มนุษย์และธรรมชาติหรือไม่ , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

ไอเอสโอ ความโก้แบบฝรั่งหรือความงั่งของไทย?

บทความที่น่าสนใจของนิธิด้านนี้ ได้แก่ บทความที่วิพากษ์วิจารณ์การที่ธุรกิจต่างๆ ของไทยพยายามสร้างมาตรฐานทางการตลาดและการอุตสาหกรรม เพื่อให้ตนเองได้รับเครื่องหมาย ไอเอสโอ (ISO) โดยเขากล่าวว่า ความพยายามที่ว่าเป็นการสร้างวัฒนธรรมซึ่งบูชามาตรฐานที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีเดบอด เพราะตลาดที่แท้จริงก็คือมนุษย์ และธรรมชาติของมนุษย์นั้นชอบความแตกต่างหลากหลาย ธรรมชาติของตลาดที่ถูกต้องจึงควรมีความหลากหลาย ดังนั้นการทำให้ตลาดพร้อมยอมรับ ความอ้ออ่ย , ความสวยงาม , ความสนุก , รูปแบบ , ฯลฯ ที่เหมือนกันของสินค้าต่างๆ จนกระทั่งสามารถใช้ระบบการผลิตอุตสาหกรรมผลิตสินค้าเหล่านี้ออกมาป้อนความต้องการของผู้บริโภค จึงไม่ควรนำมาใช้ในประเทศไทย

"พลังของทุเรียนไทยนั้นมีมากกว่าหมอนทอง เพราะเรามีสายพันธุ์ที่สามารถตอบสนองศักยภาพของลิ้นมนุษย์ที่มีความหลากหลายได้มากกว่า 'มาตรฐาน' ที่ถูกยึดเยียดมาให้กลายเป็นสากล เราสามารถสอนความอ้ออ่ยของทุเรียนแก่โลกได้ไม่ใช่ด้วยมาตรฐานที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ด้วยการเปิดโอกาสให้ลิ้นมนุษย์ได้สัมผัสความแตกต่างหลากหลายของรสทุเรียน เพราะนี่คือวัฒนธรรมการกินทุเรียนของไทยซึ่งมีมาแต่โบราณ เรียกว่าคนไทยได้บรรลุถึง 'อายตนนิพพาน' ของทุเรียนก่อนใครๆ ในโลก เชื่อเถิดว่าการเป็น 'ต้นธาตุต้นธรรม' ของรสทุเรียนนั้น (ขอประทานโทษที่ต้องใช้คำหยาบ) ขายเป็นได้ พลังทางเศรษฐกิจของไทยในด้านอื่นๆ ก็เหมือนกับทุเรียน นั่นคือมีรากฐานอยู่ในวัฒนธรรมของเราเอง การเดินตามกัน 'มาตรฐาน' ที่ฝรั่งกำหนดมาให้เข้าไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างเดียว คือเป็นเบี้ยรองป้อนให้ฝรั่งอย่างไม่มีทางเงยหัวตลอดไป ปัญหาอยู่ที่ว่า เราจะเขาถึงจิตวิญญาณของวัฒนธรรมเราเองที่พอจะหยิบมาเป็นรากฐานการพัฒนาของเราเองได้หรือไม่ต่างหาก ผมขอจบบทความนี้ด้วยภาษาฝรั่งเศสซึ่งผมรู้ยังไม่กี่ประโยค หนึ่งในไม่กี่ประโยคนั้นคือ *Vivre la difference ! ความแตกต่างจงเจริญ*" (ฉบับที่ 994,7 กันยายน 2541)

เอสเอ็มอีที่ใช้ “ฝีมือ” คือทางรอดกระฎุมพีน้อยของไทยผ่านสี่อินเตอร์เน็ต

ในเรื่องเกี่ยวกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือเอสเอ็มอี (SMEs) ที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมากว่า ควรจะได้รับการส่งเสริมให้แข็งแกร่งขึ้นเพื่อรองรับภาคเศรษฐกิจโดยรวมของไทยนั้น นิธิก็มีบทความที่เป็นข้อเสนอแนะในการทำธุรกิจลักษณะนี้ว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประเภทหนึ่งที่น่าจะเป็นทางออกหนึ่งที่สำคัญของประเทศเศรษฐกิจไทยจากการตกเป็นเบี้ยล่างของกลุ่มทุนต่างชาติก็คือ ธุรกิจที่มีหัวใจการผลิตอยู่ที่ฝีมือในรูปแบบต่างๆ เช่น ฝีมือทำอาหารหรือเครื่องปรุงอาหาร, ฝีมือปั้น, ฝีมือแกะสลัก, ฯลฯ ซึ่งต้องทำด้วยใจรักโดยไม่คำนึงถึงตลาดที่ใหญ่โตหรือเพื่อจะกอบโกยเงินเป็นสำคัญ ธุรกิจเช่นนี้จะมุ่งหาตลาดเฉพาะที่ไม่ครอบคลุมทุกคนแต่ก็มีกำลังซื้อมากพอที่จะเลี้ยงกิจการให้เติบโตได้ในระดับหนึ่ง ตัวอย่างการทำธุรกิจประเภทนี้ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยก็เช่น การทำผลิตภัณฑ์เซรามิกในรูปแบบของภาชนะ ตุ๊กตา และอื่นๆ ซึ่งใช้ฝีมือการปั้นและการลงสีอย่างประณีตสวยงาม เป็นต้น นิธิยังกล่าวอีกว่า จากการที่ในปัจจุบันธุรกิจเอสเอ็มอีลักษณะนี้กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ทั่วโลก เขาจึงเชื่อว่าในอนาคตธุรกิจเอสเอ็มอีลักษณะนี้ก็จะกลายเป็นกระแสหลักของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของโลก ทั้งนี้โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานในการดำเนินการในเชิงธุรกิจทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

“คนเริ่มหันมาหาสินค้าที่แต่ละชิ้นมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว อันเป็นสิ่งที่เครื่องจักรทำไม่ได้ ต้องอาศัยฝีมือของคนทำขึ้นเป็นชิ้นๆ ไป ..... สินค้าอุตสาหกรรมสมัยนี้จึงต้องปรับตัวพยายามสร้างลักษณะเฉพาะตัวแต่ละชิ้นขึ้นมาบ้าง เช่น โทรศัพท์มือถือสมัยนี้ แม้แต่ยี่ห้อเดียวกันก็มีหลายสีและหลายรูปแบบ สำหรับรสนิยมของผู้บริโภคแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน แต่ผมคิดว่าปรับอย่างไรก็ยังสร้างลักษณะโดดเด่นเฉพาะขึ้นได้ไม่เท่ากับสินค้าที่ผลิตด้วยมืออยู่นั่นเอง แบบแผนการบริโภคอย่างนี้พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ หันมานิยมบริโภคสินค้าทางวัฒนธรรมมากขึ้น จึงเปิดโอกาสให้แก่สินค้าหัตถกรรม และการเจาะตลาดจากกลุ่มเป้าหมายเล็กๆ มากขึ้น แปลว่าคนเล็กคนน้อยที่ไหนๆ ก็สามารถหาช่องในตลาดโลกสำหรับสินค้าของตัวเองได้” (ฉบับที่ 1010, 28 ธันวาคม 2542)

“เอสเอ็มอีใดๆ ที่ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องเริ่มจากความรักคือรักสินค้าที่ตนผลิต , รักธรรมชาติ และรักฝีมือมนุษย์ เพราะทุนที่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเอสเอ็มอีคือความรักซึ่งอาจแยกออกได้เป็นหัวใจ , สมอง และฝีมือ ถ้าเอสเอ็มอีที่ซื้อใจจะประสบความสำเร็จได้ ก็ต้องเริ่มจากความรักที่ซื้อ มีหัวใจและสมองที่รู้ว่าซื้อในโลกนี้มีกี่ชนิด มีรสชาติที่แตกต่างกันอย่างไร แต่ละรสเหมาะกับอาหารประเภทใด จนปรุงซื้อแล้วแสนอร่อยแจกจ่ายเพื่อนฝูงญาติมิตรได้ต่างหาก ..... เอสเอ็มอีเข้าถึงผู้บริโภคในลักษณะบุคคลมากกว่าฝูงชน คนชอบแบบนี้ก็มาซื้อ คนไม่ชอบก็

ไม่ซื้อ แต่ตลาดของสินค้าเอสเอ็มอีไม่ได้เล็กระจอยร่อย เพราะโลกาภิวัตน์นี้แหละที่ทำให้แม้แต่สินค้าที่มุ่งตลาดเฉพาะก็สามารถขยายขอบเขตได้กว้าง ..... เอสเอ็มอีลักษณะนี้เกิดและเติบโตในโลกสมัยปัจจุบันได้ก็เพราะสภาพโลกาภิวัตน์อย่างปฏิเสธไม่ได้ เราสามารถเจาะเข้าไปถึงผู้บริโภคเป็นบุคคลได้ด้วยการสื่อสารคมนาคมแผนใหม่ จึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติต่อผู้บริโภคเหมือนเป็นฝูงชนที่ไร้หน้าตาซึ่งผู้ผลิตสื่อสารทางเดียวถึงด้วยการปั้นหัว ช้ำมพรมแดน , ช้ำมตลาด , ช้ำมชาติก็จริง แต่เป็นการเชื่อมโยงสื่อสารกันระหว่างคนกับคน " (ฉบับที่ 1001, 26 ตุลาคม 2542)

ผู้ผลิต "ควีนพิษของเทคโนโลยี ปลายท่อ" ในสังคมไทย

นิตยภัตได้เขียนบทความโจมตีธุรกิจอุตสาหกรรมและกิจการพลังงานสำหรับหล่อเลี้ยงอุตสาหกรรมในประเทศไทย เช่น โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อผู้คนและสิ่งแวดล้อม , การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) , การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) , เป็นต้น โดยกล่าวว่า การดำเนินธุรกิจขององค์กรเหล่านี้ใช้วิธีคิดที่เอาแต่ได้โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ไม่ผิดไปจากวิธีคิดแบบปล่องไฟสูงในเทคโนโลยีปลายท่อที่พร้อมจะผลัดความสกปรกและอันตรายในควีนพิษให้ลอยออกจากปลายท่อของปล่องไฟสูงไปในที่ไกลๆ จนจับไม่ได้ว่าแท้จริงแล้วต้นเหตุก็คือสถานที่ที่เป็นเจ้าของปล่องไฟ

"สร้างเขื่อนขนาดใหญ่คือการคิดแต่จะได้อะไร โดยเบนเอาทรัพยากรที่ตัวไม่ได้เข้ามาเป็นประโยชน์ของตัว ไม่ได้คิดว่าทรัพยากรที่ตัวไม่ได้ใช้นั้นมีคนอื่นเขาใช้อยู่และใช้อย่างสำคัญเสียด้วย เช่น ใช้อย่างประหยัดกว่าและใช้เป็นรากฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น คิดจะเอาน้ำจากภาคเหนือมาเลี้ยงอุตสาหกรรมและธุรกิจในภาคกลาง , เอาไฟฟ้าจากปากมูลแทนปลาซึ่งตัวไม่ได้กิน ฯลฯ ก็ล้วนเป็นวิธีคิดแบบปล่องไฟสูงในเทคโนโลยีปลายท่อทั้งนั้น ..... ผู้ได้รับความเดือดร้อนจากวิธีคิดแบบนี้ยังมีคนกลุ่มน้อยในพม่าซึ่งเป็นเหยื่อของโครงการท่อก๊าซของปตท. ขาวนาและขาวประมงเล็กๆ แถวปากมูล , หรือขาวประมงชายฝั่งเล็กๆ ซึ่งไม่เคยมีประโยชน์ใดๆ ผลอะไรกับอุตสาหกรรมอาหารสัตว์" (ฉบับที่ 961, 19 มกราคม 2542)

สร้างทางเลือกแก่การท่องเที่ยวที่เกาะเกี่ยววิถีชีวิตคน

นิตยภัตคงวิพากษ์วิจารณ์รูปแบบการท่องเที่ยวหรือวัฒนธรรมท่องเที่ยวของโลกสมัยใหม่ซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานแต่ก็ได้ครอบงำการท่องเที่ยวของไทยในปัจจุบันเอาไว้แล้ว โดยกล่าวว่า การท่องเที่ยวดังกล่าวมีฐานอยู่ที่ความคิดแบบปัจเจก จึงแยกออกจากชีวิตจริงของนักท่องเที่ยวอย่างเด็ดขาด ส่งผลให้การท่องเที่ยวไม่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ไม่มีการสร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์ ไม่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ไม่เกี่ยวกับครอบครัวหรือชุมชนของนักท่องเที่ยว

ในส่วนของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นก็เหมือนโลกในความฝัน กล่าวคือไม่มีอยู่จริงในชีวิตเพราะไปอยู่เพียงชั่วคราว ดังนั้นการไปใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนที่ไม่ต้องผนวกเข้ามาในชีวิต เมื่อเป็นเช่นนั้นนักท่องเที่ยวก็สามารถปล่อยตัวปล่อยใจสนุกสนานได้อย่างเต็มที่ในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ โดยไม่ต้องคิดอะไรมาก ไม่ต้องสนใจตัวสถานที่และผู้คนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ด้วยเช่นกัน นิธิจึงได้เสนอว่า ถ้าประเทศไทยจะหาทางออกจากการครอบงำของวัฒนธรรมท่องเที่ยว เช่นนี้ที่มีแต่จะทำลายสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเก่าของตน จำเป็นต้องสร้างทางเลือกเพื่อให้นักท่องเที่ยวของโลกสมัยใหม่ได้ประสบการณ์อีกอย่างหนึ่งที่ดีงามซึ่งพวกเขาไม่เคยประสบ อันจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่าควรจะทำแบบไหน

“สงกรานต์เชียงใหม่เน้นกันพื้นที่เอาไว้ต่างหากสักบริเวณหนึ่งดีไหม ห้ามรถเข้าและห้ามสงครามน้ำที่มุ่งร้ายต่อกัน ในนั้นยังเล่นสงกรานต์กันแบบเดิมคือมีความปรารถนาดีและไม่ตรีจิตต่อกัน รดน้ำอวยพรกัน เกิดความสัมพันธ์กันกับคนท้องถิ่น รวมถึงการเข้าวัดทำบุญร่วมกับคนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเล่นสงกรานต์ทั้งสองแบบก็ได้แต่ต้องเคารพกติกาในพื้นที่ แล้วคิดดูเองว่าจะท่องเที่ยวในแบบไหน ..... ถ้าให้โอกาสธุรกิจท่องเที่ยวทางเลือกก็จะเกิดขึ้นได้ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งให้การเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว ไม่ใช่มุ่งทำกำไรให้นักธุรกิจเพียงอย่างเดียว เช่น มีรีสอร์ทที่ให้การเรียนรู้ในการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพก็อาจเกิดคู่แข่งกับรีสอร์ทผลาญน้ำบนภูเขา ทั้งเป็นธุรกิจที่อยู่ได้ด้วย เป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวว่าจะเอาอย่างไรระหว่างการบัสสวาระหนึ่งทีก็มาล้าโยชาวบ้านไปหนึ่งต้นกับการอยู่ร่วมกับชาวเขาและชาวบ้านซึ่งต้องใช้น้ำที่มีอยู่น้อยอย่างประหยัด” (ฉบับที่ 975, 27 เมษายน 2542)

อย่าปล่อยให้ “ดอลลาร์” มีค่าเกินกว่าคนไทยด้วยกัน

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มักจะไม่ค่อยเคารพสถานที่ท่องเที่ยวของไทยในการเข้าไปเที่ยวชม ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ศาสนสถาน โบราณสถาน ฯลฯ รวมทั้งไม่เคารพคนไทยซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของสถานที่ต่างๆ นั้น นิธิเห็นว่าการคำนึงถึงแต่รายได้เข้าประเทศโดยปล่อยให้นักท่องเที่ยวทำอะไรได้ตามใจเช่นนี้ควรจะได้รับบททบทวนเสียใหม่ ด้วยการนำเอาปัจจัยความสงบสุขและลิติตามวิถีชีวิตของคนไทยมาพิจารณาให้ความสำคัญร่วมไปกับการหารายได้เข้าประเทศจากนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ก็เพื่อทำให้บรรยากาศของการท่องเที่ยวในประเทศไทยนอกจากจะเป็นไปอย่างราบรื่นแล้ว ในขณะเดียวกันก็ยังสามารถทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะด้วย ไม่ว่าจะเป็นทั้งการเข้าไปเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ และในระหว่างการเดินทาง

“ถ้าจะออกกระเบียบห้ามคนสวมเสื้อกั๊กขึ้นรถเมล์ , รถไฟ , เรือเมล์และเครื่องบินจะดีไหม ผมว่าดีแน่ แต่ผมก็เชื่อว่ามีคนไทยอีกหลายคนจะท้วงว่ากลิ่นดอกดารุณเกล้าหอมไหม ถ้าหอมก็ต้องทนกลิ่นจ๊ิกกะแร้ต่อไป ซ่อนี่แหละครับที่ผมคิดว่าเราไม่เคยยกขึ้นมาเถียงกันจริงๆ จัง ๆ นั่นคือระหว่างรายได้เข้าประเทศกับความสงบสุขและสิทธิตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน อย่างไหนเป็นสิ่งที่มาก่อน และมีวิถีทางใดบ้างหรือไม่ที่จะประนีประนอมสองอย่างเข้าหากัน ..... ผมเคยเห็นภาพที่สะเทือนใจที่วัดพระธาตุลำปางหลวง วันนั้นเป็นวันพระ จึงมีชาวบ้านนำเอาดอกไม้ธูปเทียนมาทำบุญกันที่พระวิหารจำนวนมาก ขณะที่แม่อุ๊ยผู้กราบพระอยู่ปลุกๆ นั้นนักท่องเที่ยวก็เดินกรายหัวหอมมถ่ายรูปกันเต็มพริ้วไปหมด แสงเพลิงชুবวาวไปทั่วพระวิหาร จนไม่รู้ว่ามีแม่อุ๊ยกราบพระหรือกราบตีนนักท่องเที่ยวกันแน่ ..... จะประสานจ๊ิกกะแร้ให้เข้ากันการสวดมนต์ของชาวบ้านได้อย่างไรจึงจะพอดี ไม่มีฝ่ายใดเสียจนหมดและไม่มีฝ่ายใดได้จนหมดอย่างนี้ เป็นเรื่องน่าคิดในมืออะเมซซิ่งไทยแลนด์เป็นอย่างยิ่ง” (ฉบับที่ 960,12 มกราคม 2542)

ความเศร้าที่หลากหลายใน “โคกนาฏกรรมสยาม”

หลังจากได้อ่านหนังสือโคกนาฏกรรมสยามซึ่งเป็นผลงานของของกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์ต่างชาตินำโดยวอลเดน เบลโล แปลเป็นภาษาไทยโดยสุรนุช ธงศิลา นิธิก็ได้กล่าวถึงหนังสือเล่มนี้ซึ่งเขาเห็นว่าเป็นหนังสือที่วิเคราะห์เกี่ยวกับวิกฤติเศรษฐกิจของไทยได้อย่างละเอียดรอบด้านที่สุดเท่าที่เคยอ่านมาว่า ทำให้ตัวเขาพบเรื่องที่น่าเศร้าใจหลายประการ เช่น ความจริงแล้วข้อสรุปและผลการวิเคราะห์ในหนังสือโคกนาฏกรรมสยามนั้นไม่ใช่ของใหม่ เพราะในช่วงเวลาประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา มีนักคิดนักเขียนไทยหลายคนได้เสนอความคิดเห็นและกล่าวเตือนไปในการทำงานของตัวเองกันนี้ เพียงแต่มีเนื้อหาไม่ละเอียดรอบด้านเช่นที่ทำไว้ในโคกนาฏกรรมสยาม ทว่าความคิดเห็นและคำตักเตือนของนักคิดนักเขียนไทยดังกล่าวที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาของสังคมไทยนั้น กลับถูกมองข้ามอย่างสิ้นเชิงจากผู้บริหารประเทศ , ข้อเสนอที่บรรยายไว้อย่างน่าเชื่อถือในโคกนาฏกรรมสยามที่ระบุว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและเพื่อสร้างพื้นฐานที่ดีสำหรับเศรษฐกิจไทยต่อไปนั้น จะต้องแก้ไขที่ปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศไทยให้ได้ แต่ที่ผ่านมาผู้มีอำนาจบริหารของไทยกลับทำเพียงแค่ว่าแก้ปัญหาเชิงเทคนิคเท่านั้น และก็ไม่ใช่การแก้ปัญหาเชิงเทคนิคที่เพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างอีกด้วย , ทำให้ถึงไม่มีนักเศรษฐศาสตร์ไทยเขียนหนังสือที่วิเคราะห์สรุปรวมและสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับวิกฤติเศรษฐกิจของไทยได้อย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับในหนังสือโคกนาฏกรรมสยามซึ่งเขียนโดยชาวต่างชาติบ้าง , เป็นต้น

“ทั้งหมดใน โคกนาฏกรรมสยามนั้นคนอื่นพูดไว้แล้วทั้งนั้น เพียงแต่อาจจะพูดเป็นเรื่องๆ หรือพูดกว้างๆ โดยไม่ได้ลำดับให้เห็นเป็นกระบวนการและอาจไม่ได้สนับสนุนด้วยตัวเลขข้อมูลที่

กว้างขวางเท่า ..... นี่ก็เป็นความเศร้าอีกอย่างซึ่งโคกนาฏกรรมสยามนำมาให้แก่ผู้ชม เพราะแสดงว่าสังคมไทยเรานั้นมีปัญหาหรืออาจเข้าถึงปัญญานั้นได้ (โดยไม่ต้องผ่านอินเทอร์เน็ต) แต่มีปัญหาหรือเข้าถึงปัญญาไปก็แค่นั้น ไม่อาจทำให้แนวทางของปัญญาถูกนำไปปฏิบัติได้ เพราะไม่มีพลังพอที่จะไปโน้มนำให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจมองเห็นว่า ความละโมภต่อประโยชน์ระยะสั้น ส่วนตัวนั้นคือการฆ่าตัวตายนั่นเอง ..... เมื่ออ่านจบแล้วผมนึกถามตัวเองว่า ก็เรื่องที่ถูกกันมากกว่า 10 ปีแล้วนี่ ทำไมต้องรอคนต่างชาติมาสรุปรวมสร้างคำอธิบายขึ้นเป็นระบบด้วยเล่า เหตุใดจึงไม่มีนักเศรษฐศาสตร์ไทยทำอย่างนี้มาตั้งนานแล้วบ้าง จะทำมาก่อนหรือหลังฟองสบู่แตกก็ตาม ควรมีคนไทยทำเองบ้างสิ ..... คนเขียนโคกนาฏกรรมสยามทั้งสามคนก็เป็นนักเศรษฐศาสตร์ เพียงแต่ไม่ใช่เศรษฐศาสตร์ไทยเท่านั้น ทำไมนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้จึงมองเห็นความหมาย ความสำคัญของบทวิพากษ์ต่างๆ ที่นักคิดไทยเสนอเพื่อต่อต้านการดำเนินการทางเศรษฐกิจ (และสังคม) ที่เป็นอัตวินิบาตกรรมได้ละ ..... ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ของไทยมันเอียงกะเท่ไรใช้ไหม โคกนาฏกรรมสยาม จึงต้องเขียนขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์คนต่างชาติ นี่ก็เศร้าสะบัดไปเลยเหมือนกัน" (ฉบับที่ 980, 1 มิถุนายน 2542)

ทุนนิยมว่าด้วยหุ้น เกื้อหนุนหรือทำลายสังคมไทย ?

นิติวิพากษ์วิจารณ์ระบบทุนนิยมในส่วนของ การเป็นผู้ถือหุ้นในกิจการต่างๆ รวมทั้งการเก็งกำไรจากการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ว่า ทำให้คนมองกำไรเป็นที่ตั้งเพียงอย่างเดียวในชีวิตซึ่งถือเป็นการบ่อนทำลายศีลธรรมของสังคมเช่นที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน และที่กล่าวกันว่าทุนนิยมแบบนี้มีอุดมคติที่ดีคือ จะสามารถทำให้เกิดการกระจายหุ้นให้ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ร่วมเป็นเจ้าของหุ้นได้ และมีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินกิจการต่างๆ อย่างยุติธรรม แต่อุดมคติที่ดีนี้ก็ไม่เคยเป็นความจริง เพราะในทางปฏิบัติแล้วอำนาจของหุ้นหรือการเป็นเจ้าของหุ้นนั้นมักจะกระจุกตัวอยู่กับคนจำนวนน้อย จึงเป็นระบบที่จำกัดการมีส่วนร่วมของคนไว้แต่เฉพาะในกิจกรรมที่ไม่เสริมให้ผู้คนมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง เนื่องจากแม้ซื้อหุ้นได้ แต่ถ้ามีจำนวนไม่มากพอก็กำหนดแนวทางการดำเนินการและบริหารบริษัทที่ตนซื้อหุ้นไว้ไม่ได้

"เราจำเป็นต้องคิดถึงระบบและกลไกการจัดสรรทรัพยากรกันใหม่ให้ดี การขยายโอกาสการเก็งกำไรให้แก่คนทั้งสังคมเฉยๆ ด้วยการกระจายการถือหุ้นไปยังผู้คนอย่างทั่วถึง ไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูป เพราะไม่ได้แก้ปัญหาอะไร นอกจากทำให้เลวร้ายหนักขึ้นไปอีก ..... ผมจึงคิดด้วยการทำให้รัฐวิสาหกิจกลายเป็นบริษัทมหาชนนั้น ถึงอย่างไรผู้ถือหุ้นใหญ่ซึ่งมีอำนาจดำเนินการและบริหารก็ควรเป็นฝ่ายที่ประชาชนทั่วไปหรือสังคมสามารถถกดันได้ เช่น รัฐ เป็นต้น เพราะผลกำไรในรัฐวิสาหกิจจำนวนมากเป็นเพียงเป้าหมายส่วนตัวของการทำวิสาหกิจนั้นๆ จึงจะ

ปล่อยให้รัฐวิสาหกิจถูกดำเนินการและบริหารเพียงเพื่อพันท้ายไป พุงราคาหุ้นของบริษัทลูกเดียวไม่ได้" (ฉบับที่ 1005 , 23 พฤศจิกายน 2542)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 21 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2542

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	4	12.13
2. ศาสนา	3	09.09
3. ค่านิยม	5	15.15
4. ศิลปวัฒนธรรม	3	09.09
5. ประวัติศาสตร์	5	15.15
6. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3	09.09
7. สตรี	2	06.06
8. อื่นๆ		
8.1 ชุมชน	2	06.06
8.2 บ้านเทิง	2	06.06
8.3 ชื่นชมบุคคลและผลงาน	1	03.03
8.4 ลัทธิพิธี	1	03.03
8.5 อาหารไทย	1	03.03
8.6 การปรับเปลี่ยนสถานะของกลุ่มคนในสังคม	1	03.03
รวม	33	100.00

ในปีนี้นี้อาหาเกี่ยวกับค่านิยมและประวัติศาสตร์ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นสำคัญในบทความทางด้านสังคม - วัฒนธรรมของนิธิตั้งแต่ที่สุุดพอๆ กัน ได้แก่ ความพยายามทำให้ผู้คนตระหนักถึงการหย่าร้างในสังคมไทยปัจจุบันที่มีสถิติเพิ่มสูงขึ้นทุกขณะว่า เป็นสิ่งที่น่าวิตกกกว่า การที่ผู้คนในสังคมไทยเป็นจำนวนมากมีค่านิยมชอบอยู่กินกันก่อนแต่งงาน , การแสดงทัศนคติว่า ถ้ายากที่จะบริหารจัดการระบบเส้นสายให้หมดไปจากสังคมไทยได้เพราะการใช้เส้นสายน่าจะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ ก็ควรที่จะช่วยกันทำให้เกิดค่านิยมที่จะนำมาใช้ควบคุมระบบเส้นสายไม่ให้มาทำร้ายสังคมไทยได้มากอย่างที่เป็นอย่างหรือเพื่อให้สามารถทำคุณประโยชน์แก่สังคมไทยได้มาก

ขึ้น เช่นเดียวกับค่านิยมที่ควบคุมระบบเส้นสายได้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศญี่ปุ่น , การยืนยันว่า การทำงานประวัติศาสตร์ที่สร้างสรรค์นั้นต้องนำไปสู่การอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างน่าเชื่อถือ , การเสนอให้ศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองอย่างต่อเนื่องของสามจอมเผด็จการคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร อย่างจริงจังกว่าที่ผ่านมา เพราะยังเป็นช่วงประวัติศาสตร์ที่สังคมไทยเข้าใจกันผิดๆ มากที่สุดอีกช่วงหนึ่ง , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม-วัฒนธรรม

ที่ว่าง - กิจกรรม : “พื้นที่” ทางสังคมที่ขาดหายไปของชุมชน

นิกิกล่าวว่ถ้าชุมชนมีความหมายรวมถึงสำนักความผูกพันเป็นพิเศษระหว่างกันแล้ว “พื้นที่” ทางสังคมที่หมายถึงที่ว่างและกิจกรรมก็เป็นพื้นฐานให้ชุมชนกำเนิดขึ้นและเป็นพลังให้ชุมชนดำรงอยู่ แต่ในปัจจุบันคนไทยในหมู่บ้านทั้งในชนบทและชานเมือง รวมทั้งคนในเขตเมือง ทั้งขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ กำลังขาดพื้นที่ทางสังคมที่ว่านี้กัน เพราะในขณะที่สังคมไทยกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย พื้นที่ทางสังคมแบบเก่าก็ได้ถูกทำลายลงไปเรื่อยๆ โดยไม่มีความคิดที่จะสร้างพื้นที่ทางสังคมแบบใหม่สำหรับวิถีชีวิตแบบใหม่ขึ้นมาทดแทนหรือไม่มีการปรับพื้นที่ทางสังคมแบบเก่าให้สามารถรับใช้วิถีชีวิตแบบใหม่ เป็นสาเหตุให้คนไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่รู้สึกอึดอัด ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายในชีวิต

ยอมรับชุมชนสมัยใหม่ เพื่อรักษา “สิทธิชุมชน” ตามรัฐธรรมนูญไทย

ส่วนเรื่องเกี่ยวกับสิทธิชุมชนนั้น นิกิเห็นว่า แม้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของไทยจะให้ความสำคัญในเรื่องนี้อยู่มาก จนอาจจะมากกว่าในรัฐธรรมนูญของอีกหลายประเทศในโลกเสรีประชาธิปไตยด้วยซ้ำไป เพราะยอมรับสิทธิชุมชนอย่างเปิดเผย เช่น มาตรา 46 ที่ระบุว่า บุคคลซึ่งร่วมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นต้น แต่ก็ยังมีปัญหาความไม่กระจ่างบางอย่างในเรื่องนิยามของคำว่า “ชุมชน” อันเป็นผลให้ไม่รู้แน่ชัดว่าสิทธิของชุมชนที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟู บำรุงรักษาและจัดการในเรื่องต่างๆ นั้น จะใช้ได้เมื่อไรและใช้ได้ในกรณีใดบ้าง เพราะนิยามของชุมชนที่เป็นที่เข้าใจกันดีก็คือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์จุดใดจุดหนึ่ง , โดยทั่วไปมักมีความสัมพันธ์กันโดยตรง , มีสำนึกร่วมกันว่ามี “องค์” หรือหน่วย เช่น บ้านเรา พวกเรา กลุ่มเรา ฯลฯ และมีกิจกรรมร่วมกัน

ในนามองค์กรหรือหน่วยต่างๆ นั้น หากไม่ประยุกต์ปรับเปลี่ยนบ้างแล้ว ก็จะทำให้ชุมชนเช่นนี้ในประเทศไทยปัจจุบันได้ไม่กี่แห่ง เช่น เมื่อคนไทยจำนวนมากอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมือง และเมื่อความสัมพันธ์ทางสังคมของคนไทยปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ที่แตกต่างจากความสัมพันธ์แบบเดิมเป็นอย่างมาก ถ้าใช้นิยามชุมชนที่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ผู้คนที่อาศัยรวมกันทั้งในชนบทและในเขตเมืองหลายแห่งก็อาจไม่ถือเป็นชุมชน เพราะสมาชิกแทบไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อกัน หรือไม่เคยมีกิจกรรมร่วมกัน หรือไม่มีสำนึกร่วมกันว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น ดังนั้นในเรื่องเกี่ยวกับลัทธิชุมชนนี้จึงจำเป็นต้องคิดถึงชุมชนที่เป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบันไปพร้อมกันด้วย มิฉะนั้นการรักษาสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญก็จะไร้ความหมายในหลายกรณี

“ผมคิดว่าผู้ร่วมกันต่อต้านเดอะ บีช ด้วยเหตุผลว่าการถ่ายทำภาพยนตร์กระทบต่อสภาพแวดล้อมของพีพี ย่อมถือได้ว่าเป็น ‘ชุมชน’ หนึ่ง แม้ว่า ‘ชุมชน’ นี้มิได้ตั้งอยู่บนพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่แน่นอนอันใดอันหนึ่ง และส่วนใหญ่ของสมาชิกอาจมิได้มีความสัมพันธ์กันโดยตรงก็ตาม แต่เราปฏิเสธไม่ได้ว่าสมาชิกทั้งหมดมีสำนึกร่วมกันว่ามี ‘กลุ่ม’ ของตนเองที่มีความเห็น , ความรู้สึก , ความอาทรที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือมี ‘ตัวตน’ ของตัวอย่างชัดเจน นอกจากนี้ก็ยังมีกิจกรรมร่วมกัน แม้อาจไม่ได้ประสานกันอย่างแนบแน่นเท่ากับเมื่อชาวบ้านจัดเทศน์มหาชาติก็ตาม นั่นก็คือต่างทำกิจกรรมตามความสามารถของตน เพื่อให้การถ่ายหนังทำไม่ได้บ้าง , ถูกตรวจสอบควบคุมตามควรบ้าง , หรือผู้อนุมัติต้องรับผิดชอบต่อสังคมบ้าง ฯลฯ ไม่เฉพาะแต่กรณี เดอะ บีช เท่านั้น มองไปให้กว้างก็จะเห็น ‘ชุมชน’ ชนิดนี้เกิดขึ้นดาษดื่นในเมืองไทย นั่นก็คือกลุ่มคนที่มีสำนึกถึง ‘ตัวตน’ ร่วมกันอันหนึ่ง และทำกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าประสงค์อันเดียวกันหรืออย่างน้อยก็เป็นเป้าประสงค์ที่สอดคล้องกัน นำสังเกตนะครับ ‘ตัวตน’ ที่ต่างมีสำนึกนั้นไม่ใช่ปัจเจกบุคคล แต่เป็นหน่วยที่มีความลึกมากกว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น มักเกี่ยวพันไปถึงโลกทัศน์ , ชีวิตทัศน์ , อุดมคติ , ค่านิยม หรือแม้แต่วัฒนธรรมด้วย ฉะนั้น เมื่อนายธนาคารรวมตัวกันเพื่อจะดันอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้สูงเอาไว้อะไรไม่ใช่ ‘ชุมชน’ เพราะเป็น ‘ตัวตน’ ที่ตั้งอยู่เพียงแค่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น ต่างคนต่างไม่ได้ชอบชี้หน้ากันเองเป็นพิเศษ , ไม่ได้มีโลกทัศน์ , ชีวิตทัศน์ หรืออุดมคติอะไรร่วมกันที่มากนัก” (ฉบับที่ 967, 2 มีนาคม 2542)

ละครทีวีไทย ทำไมจึงต้อง “เวอร์” ?

ละครโทรทัศน์ของไทยในปัจจุบันตามความเห็นของนิธินั้น มีองค์ประกอบหลายอย่างที่เกินความพอดีหรือที่นิธิเรียกว่า “เวอร์” เมื่อนำเอาทฤษฎีการแสดงของตะวันตกขึ้นมาเปรียบเทียบ เช่น การแสดงอารมณ์รัก เกลียด ดีใจ และอื่นๆ แบบสุดสุด , การใช้กล้องแบบโคลอสถัพและ

แช่กล้องมากเกินไปจนความจำเป็น , การใช้ตัวผู้แสดงฟุ่มเฟือยทั้งๆ ที่ไม่ช่วยเสริมตัวบทแต่อย่างใด , เป็นต้น อย่างไรก็ตามความเวอร์ซของละครโทรทัศน์ไทยนี้ไม่ได้เกิดจากความไร้ฝีมือของผู้แสดง ผู้กำกับ ผู้เขียนบท ผู้กำกับภาพ ฯลฯ แต่คนเหล่านี้มีเจตนาที่จะให้เป็นเช่นนั้น เพราะนอกจากจะเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมแล้ว ความเวอร์ซยังถือเป็นจารีตของการแสดงที่ตกทอดมาจากอดีตและมีอิทธิพลต่อการแสดงของไทยไม่ว่าจะเป็นละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ในปัจจุบันด้วย โดยจารีตที่ว่านี้ก็คือการทำอะไรก็ได้ที่สามารถสร้างสายธารของอารมณ์ที่หลากหลาย ไหลเรื่อยและแปรผันไปตามจังหวะที่ไม่แน่นอนตายตัว เพื่อให้คนดูปล่อยตัวปล่อยใจกระโดดลงไปนสายธารที่ว่านี้ ไม่ได้เป็นการมุ่งที่จะเสนอแง่คิดใหม่ มุมมองใหม่ อารมณ์ความรู้สึกใหม่ๆ บุคลิกตัวละครใหม่ๆ ฯลฯ และที่สำคัญก็คือความเป็นเอกภาพระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในละคร เช่น เนื้อหา โครงเรื่อง แก่นของเรื่อง ตัวละคร ฯลฯ นั้น ไม่ได้เป็นเป้าหมายในการแสดงของไทยแต่อย่างใด ซึ่งทั้งหมดนี้แตกต่างกันเกือบจะเป็นตรงกันข้ามกับจารีตการแสดงของตะวันตกที่ได้รับอิทธิพลสืบเนื่องยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรีก โดยเฉพาะความเป็นเอกภาพที่การแสดงของไทยมองข้ามนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญในศิลปะการแสดงของตะวันตกเลยทีเดียว

“เมื่อละครแบบนี้ไม่สามารถเล่นอะไร ‘ใหม่’ ได้ ผมจึงยอมรับด้วยว่าละครแบบนี้ไม่มีวันนำสังคม อย่างเก่งที่สุดก็เพียงสะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่สังคมไทยได้ผลักดันจนลงตัวไปแล้วเท่านั้น อย่างที่ครูคนหนึ่งของผมคือ ศ.พีท เบคเกอร์ เคยกล่าวว่า ละครของอุซาคเนย์นั้นสะท้อนโลกทัศน์ของสังคมที่หยุดนิ่งกับที่หรือฝืนอยากหยุดนิ่งกับที่ อิทธิพลของละครแบบนี้ยังอยู่ในละครทีวีไทยอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งดูเหมือนจะสะท้อนว่าคนไทยจำนวนไม่น้อยยังมีโลกทัศน์ที่เหมือนเดิม หรือเปลี่ยนไปที่ละน้อยอย่างช้าๆ เท่านั้น .....จะดูละครทีวีอย่างไรจึงจะสามารถเสพสุขกับการไหลเลื่อนของอารมณ์ได้เต็มที่โดยไม่รู้สึกรู้สึกรัดใจ เป็นปัญหาที่ผมแก้ไม่ได้ปัญหานี้เกิดขึ้นเพราะขาข้างหนึ่งของผมยืนอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่อีกข้างหนึ่งยืนอยู่ในอุดมคติของสังคมที่ไม่เปลี่ยนหรือเปลี่ยนอย่างช้าๆ ด้านหนึ่งจึงเข้าใจและชื่นชมกับละครทีวี แต่อีกด้านหนึ่งก็อึดอัดขัดใจ คนข้างล่างอย่างนี้ไม่ได้มีเพียงคนเดียว แต่มีอีกมากในเมืองไทย” (ฉบับที่ 991, 17 สิงหาคม 2542)

เพลงเพื่อชีวิตยุคใหม่ : “สินค้า” ที่โดนใจคนชั้นกลาง

เมื่อก้าวถึงเพลงเพื่อชีวิตในยุคปัจจุบัน นิธิเห็นว่าเพลงประเภทนี้กำลังหลุดออกไปจากกระบวนการแสวงหาคำตอบของสังคม เพราะเพลงเพื่อชีวิตในสมัยนี้เกิดจากการแต่งและร้องเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในสังคมอย่างฉาบฉวย โดยไม่ได้ติดตามศึกษาปัญหานั้นๆ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้หรือสนใจใฝ่ดีต่อปัญหานั้นๆ อย่างจริงจังเสียก่อน ซึ่งผิดกับในช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และต่อมาจนถึงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 อีกระยะหนึ่ง อันเป็นช่วงที่

เพลงเพื่อชีวิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองในเรื่องการเรียกร้องความเป็นธรรม ให้แก่คนส่วนใหญ่ในสังคมอย่างแท้จริง เพลงเพื่อชีวิตในยุคนี้จึงกำลังหมดลมหายใจในแบบที่เคยเป็นมาในอดีต และกลายเป็นเพียงแค่ “สินค้า” เพื่อตอบสนองเฉพาะอารมณ์ความรู้สึกของกลุ่มคนที่ซื้อเทปเพลงประเภทนี้ไปฟังคือคนชั้นกลาง ซึ่งไม่ใช่คนส่วนใหญ่ของสังคม

“กระบวนการแสวงหาของสังคมยังดำเนินต่อไป ไม่ได้สิ้นสุดลงด้วยรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพลงเพื่อชีวิตที่หลุดออกไปจากกระแสสังคมไม่ได้ติดตาม, มีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์กับ กระบวนการแสวงหาดังกล่าวนี้อีกแล้ว ในที่สุดเพลงเพื่อชีวิตก็หันไปหาความฉาบฉวยของประเด็นทางสังคม ซึ่งเป็นเนื้อหาในสื่อธุรกิจที่คนชั้นกลางในเมืองเคยชิน ข้อนี้ก็ไม่น่าประหลาดใจนัก เพราะตลาดของเพลงเพื่อชีวิตในสมัยหลังนี้คือคนชั้นกลางนั่นเอง เพลงเพื่อชีวิตจึงเลือกที่จะเป็นสื่อต่างๆ ซึ่งขายได้เท่านั้น เช่น เมื่อพูดถึงสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นประเด็นฮิตของสังคมไทยในปัจจุบัน เพลงเพื่อชีวิตก็พูดถึงสิ่งแวดล้อมเหมือนปฏิทิน คือเอาแต่ความงามประทับใจสำหรับเก็บไว้ให้ลูกหลานดู แต่ประเด็นสิ่งแวดล้อมเมื่อมองจากสายตาของประชาชนระดับล่าง สิ่งแวดล้อมคือทรัพยากรซึ่งเขาใช้สำหรับการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำลำคลอง, ปลา, ป่าชายเลน, หรืออากาศที่หายใจ ในขณะที่เขาถูกขับไล่ออกจากที่ทำกินในเขตป่าซึ่งจะเก็บไว้ให้ลูกหลานดู เราก็ปล่อยให้โรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรเชิงพาณิชย์ทำลายแม่น้ำลำคลอง, ป่าชายเลน, ปลาในทะเล, หรือแม้แต่อากาศที่หายใจ โดยแทบไม่ได้กระดิกห้ามปรามหรือป้องกันอย่างจริงจังเลย ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับปัญหาความเป็นธรรมในสังคมอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อแยกสิ่งแวดล้อมออกมาจากชีวิตคน คุณค่าที่เหลืออยู่ก็เป็นเพียงความงามบนแผ่นปฏิทินหรือในเพลงเพื่อชีวิตเท่านั้น” (ฉบับที่ 1000, 19 ตุลาคม 2542)

แด่มหาบุรุษที่ชื่อ “ป่วย”

เมื่อดร.ป่วย อิงภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยและอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ได้เสียชีวิตลง นิธิจึงได้เขียนบทความที่เสมือนเป็นการไว้อาลัยแด่บุคคลที่มีคุณูปการต่อสังคมไทยผู้นี้ว่า นอกจากจะมีความรู้ความสามารถสูงแล้ว ดร.ป่วยยังเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมและจิตใจที่น่าเคารพและยกย่องบูชาอย่างแท้จริง เพราะเพื่อผลประโยชน์ของสังคม ดร.ป่วยจะพูดและทำในสิ่งที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม ถูกต้อง และกล้าหาญเสมอๆ แม้จะเป็นในยุคเผด็จการเมื่อประมาณ 30 – 40 ปีที่แล้วซึ่งเต็มไปด้วยอำนาจมืดที่ไร้ความชอบธรรมต่างๆ นานาก็ตาม คุณสมบัติอีกข้อหนึ่งที่ทำให้ นิธิชื่นชมดร.ป่วยเป็นอย่างมาก นั่นก็คือ การที่ดร.ป่วยเป็นคนที่ใส่ใจผู้คนอย่างจริงจังและจริงใจ ให้ความสำคัญแก่คนอื่นอย่างเสมอหน้ากันหมด ไม่ว่าคนผู้นั้นจะมีสถานะทางสังคมสูงหรือต่ำอย่างไร ดังเช่นที่ นิธิเองก็เคยได้รับจาก ดร.ป่วย เมื่อคราวที่มีโอกาส

พบกันเป็นครั้งแรก ซึ่งในตอนนั้นนิตียังอยู่ในวัยหนุ่มและไม่เป็นที่รู้จักของใครๆ สรุปแล้วนิตียกย่องให้ ดร.ป๋วย เป็นมหาบุรุษในสายตาของเขา

“ผมได้พบอาจารย์ป๋วยอีกครั้งหนึ่งในราว พ.ศ. 2530 หรือ 2531 ผมกับอาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้รับเชิญไปร่วมประชุมไทยคดีศึกษาซึ่งสำนักศึกษาบูรพคดีและเอเชียของมหาวิทยาลัยลอนดอนจัดขึ้น .... ผมรู้สึกตั้งแต่ตอนนั้นว่า การไปอังกฤษครั้งนั้นไม่เสียเที่ยวก็ตรงที่ได้เข้าคารวะอาจารย์ป๋วยนี่เอง ถึงไม่ได้ฟังท่านพูดอะไรเลย ก็รู้สึกเหมือนได้เข้าไปอยู่ใกล้กราบกรานสัญลักษณ์ของความดี, ความบริสุทธิ์และความกล้าหาญทางจริยธรรม ทำให้มีสำนึกว่า เกียรติที่ท่านอาจารย์ป๋วยได้กรุณาให้แก่ผมมาตั้งแต่ได้พบกันในครั้งแรกจนถึงครั้งสุดท้าย จะเป็นเครื่องเตือนสติให้ไม่ทำอะไรที่ชั่วช้าเสียจนอาจารย์ป๋วยรับไม่ได้ เป็นมงคลในชีวิตอย่างสูงอย่างหนึ่ง ที่ในชีวิตนี้ได้มีโอกาสสัมผัสมหาบุรุษอย่างท่านอาจารย์ป๋วย แม้เพียงห่างๆ ก็ตาม” (ฉบับที่ 992, 24 สิงหาคม 2542)

“ลัทธิพิธี” ความเฟื่องฟูบนความเสื่อมถอยของศาสนากระแสหลัก

ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นโดยไม่ไปทำลายศาสนาหรือบางครั้งยังแอบอิงอยู่กับศาสนาด้วย เช่น ความนับถือและพิธีกรรมเพื่อสักการะบูชาต่อเสด็จพ่อ ร.5 ที่มีมานานนับสิบปี และต่อพระนางสุพรรณกัลยาที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในช่วงนั้น โดยคนที่นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสองนี้ก็ยังคงนับถือพุทธศาสนาอยู่เหมือนเดิม ความเชื่อและพิธีกรรมเช่นนี้นิตยเรียกว่า “ลัทธิพิธี” นิตยคิดว่าคนที่นับถือลัทธิพิธีต่างๆ ในสังคมไทยยุคปัจจุบันนั้นมีเป็นจำนวนมาก เขาจึงอธิบายปรากฏการณ์ความเฟื่องฟูของลัทธิพิธีนี้ว่า น่าจะมีสาเหตุมาจากความล้มเหลวของศาสนากระแสหลักโดยเฉพาะพุทธศาสนาที่ไม่อาจปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ได้ เพราะขณะที่ผู้คนมีทัศนะในเชิงวัตถุนิยม แต่ความเข้าใจขององค์กรศาสนาต่อมิชชาติจูหรือความเห็นผิดทางธรรมในแง่ใหม่ของคนสมัยใหม่ก็ยังไม่กว้างและลึกพอ จึงไม่มีพลังเพียงพอที่จะต่อสู้กับวัตถุนิยมได้ ทำให้แทนที่คนจะแสวงหาความสงบสุขด้วยการเข้าหาหลักธรรมของศาสนา ก็กลับหันเข้าหาลัทธิพิธีต่างๆ ซึ่งตอบสนองความต้องการเชิงวัตถุนิยมของตัวเองได้เป็นอย่างดี เช่น เสียเงินซื้อรูปพระนางสุพรรณกัลยาเพื่อนำไปบูชา เพราะเชื่อว่าจะช่วยทำให้การค้าขายดีหรือมีการเงินที่รุ่งเรือง เป็นต้น ความเฟื่องฟูของลัทธิพิธีในสังคมไทยนั้นนิตยกล่าวว่ายังอาจสามารถอธิบายได้จากแนวคิดที่ว่า ในโลกยุคปัจจุบันที่ชาวตะวันตกเรียกว่ายุค “หลังยุคใหม่” (POST MODERN) นั้น ในทุกสังคมมีการแยกย่อยของสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย สำหรับสังคมไทยที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการแยกย่อยของศาสนาออกเป็นลัทธิพิธีต่างๆ นั่นเอง

“ผมเชื่อว่าไปถามคนนับถือเสด็จพ่อ ร.5 หรือเจ้าแม่กวนอิมหรืออื่นๆ ก็คงได้ตัวเลข ทำนองเดียวกับคนที่นับถือพระสุพรรณกัลยาคือเป็นคนส่วนน้อย แต่หลายๆ ส่วนน้อยรวมกันเข้า ก็อาจกลายเป็นส่วนไม่น้อยได้ หมายความว่าคนที่นับถือลัทธิพิธีต่างๆ รวมกันมีจำนวนมากอยู่เหมือนกัน ยิ่งถ้ารวมเอาหลวงพ่อก, หลวงตา, หลวงปู่ต่างๆ ที่มีศิษยานุศิษย์ไป ‘ขึ้น’ อีกเป็นแสน ว่าเป็นลัทธิพิธีเหมือนกัน ก็อาจกล่าวได้ว่าลัทธิพิธีต่างๆ ในเมืองไทยมีสาวกอยู่มากกว่าครึ่งของประชากรแน่ๆ ..... แทนที่คนจะดับร้อนด้วยการหาหลักธรรมของศาสนาจึงหันเข้าหาลัทธิพิธีต่างๆ ซึ่งถึงไม่ดับร้อนด้วยธรรมะก็ช่วยทำให้ทนกับความร้อนได้เก่งขึ้น เช่น เสียเงินซื้อรูปพระสุพรรณกัลยาแค่ 300 แต่ก็เชื่อว่าจะถูกหวย 40,000 เป็นต้น ฉะนั้น トラบเท่าที่องค์กรศาสนายังอ่อนแอที่จะเป็นผู้นำจิตวิญญาณของคนในสมัยนี้ ก็ไม่แปลกที่จะเห็นลัทธิพิธีต่างๆ ผุดขึ้นอีกมากมายในสังคมไทย ..... สังคมหนึ่งๆ กำลังแตกสลายลงเป็นหน่วยย่อยๆ รัฐหรืออำนาจรัฐก็แตกตลาคก็แยกส่วนค่อนข้างเด็ดขาด ระหว่างวัย, ระหว่างเพศ, ระหว่างสถานะทางสังคม ฯลฯ ระบบการศึกษาก็แยก และศาสนาก็แยกขอยออกเป็นลัทธิพิธีนานาชาติ ปรัชญาการณของสังคม ‘หลังยุคใหม่’ เช่นนี้ กำลังปรากฏให้เห็นในสังคมไทยด้วย อย่างน้อยก็ในเรื่องของการขอยย่อยของ ‘ศาสนา’ ออกเป็นลัทธิพิธีต่างๆ ” (ฉบับที่ 969, 16 มีนาคม 2542)

ความแปลกที่ไม่แตกต่างกันของคนไทยยุคนี้

คนจำนวนไม่น้อยในสังคมไทยยุคใหม่โดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่นนั้น นิธิคิดว่ามีค่านิยมชอบสร้างบุคลิกภาพของตัวเองขึ้น จากการเรียนรู้บุคลิกที่แปลกใหม่เฉพาะตัวหรือไม่ซ้ำใครของบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏผ่านสื่อ เช่น นักร้อง, นักแสดง, ดีเจ, นักการเมือง, ตัวละครในภาพยนตร์ละครโทรทัศน์, เป็นต้น อย่างไรก็ตามคนไทยเหล่านี้ก็ไม่ได้คิดที่จะลอกเลียนการกระทำความรู้สึก และความคิดของบุคคลเหล่านี้่ออกมาตรงๆ แต่จะประยุกต์ดัดแปลงแล้วนำมาใช้สร้างความแปลกใหม่หรือความ “สด” ให้แก่บุคลิกของตนเองตามความพอใจ ถึงกระนั้นก็ยังเหมือนกับสังคมปัจเจกนิยมในที่อื่นๆ คือ แม้ผู้คนในสังคมไทยเหล่านี้จะมีท่าทีชื่นชมบุคลิกภาพที่สดใหม่สักเพียงใด แต่เอาเข้าจริงๆ แล้ว ความสดใหม่เหล่านี้ก็อยู่ในกรอบที่จำกัดอันหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่ถึงกับทำให้สังคมไทยมีคนที่แปลกๆ มากมายนัก ตรงกันข้ามแม้จะมีคนแปลกๆ แต่ก็แปลกๆ อยู่ไม่กี่จำพวก จนทำให้นิธิเห็นด้วยกับคำพูดที่ว่า อำนาจของสื่อสมัยใหม่ได้สร้างความแปลกที่เหมือนกันไปหมด

อยู่ก่อนแต่งไม่ใช่เรื่องใหญ่ แต่อย่าหลังแต่งนำหน้าหัวใจว่า

นิธิยังได้กล่าวถึงค่านิยมอยู่ก่อนแต่งที่พบเห็นได้มากขึ้นในสังคมไทยสมัยนี้ว่า ไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจและน่าห่วงใยมากนักในความคิดของเขา เพราะความจริงแล้วการมีเพศสัมพันธ์ก่อน

แต่งงานเป็นกระแสพื้นบ้านซึ่งมีมานานแล้วในสังคมไทย เพียงแต่การมีเพศสัมพันธ์กันก่อนแต่งงานในวัฒนธรรมเดิมของไทย ค่อนข้างจะเกี่ยวพันกับการนำไปสู่การอยู่กินฉันสามีภรรยา เช่น การที่ผู้ชายลอบเข้าหาผู้หญิงที่บ้านของฝ่ายหญิงหรือการแอบได้เสียกันนั้นมักเป็นบันไดขั้นแรกที่น่าไปสู่การแต่งงานหรือทำพิธีสู่ขอกันอย่างเป็นทางการ เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจที่น่าห่วงใยมากกว่าก็คือ ความมั่นคงของชีวิตคู่หลังแต่งงานซึ่งคลอนแคลนลงอย่างมากในสังคมไทยสมัยใหม่ ดังนั้นจึงควรที่จะหันมาใส่ใจที่จะทำให้ชีวิตคู่ทั้งคู่ที่ได้แต่งงานกันแล้วและยังไม่ได้แต่งงาน สามารถทนรับกับวิถีชีวิตแบบใหม่ได้อย่างยืนยาว แม้จะอยู่ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายในสังคมไทยก็ตาม

“ผมรู้สึกเสมอว่า คาถาเพียงอย่างเดียวที่สถาบันการสมรสแบบใหม่ที่เป็นอิสระจากชุมชนและเครือญาติของไทยใช้ก็คือ ‘ความรัก’ ที่ดูดีแบบขาดใจดาวดินระหว่างกัน ..... แต่ทุกคนก็รู้ว่า ความยั่งยืนของชีวิตสมรสนั้นต้องการอะไรมากกว่าความรักดูดีของอารมณ์แรกรักอีกมาก แต่ไม่ค่อยมีใครใส่ใจที่จะสร้างระบบและกลไกที่จะทำให้คนไทยส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงความสามารถอย่างนี้ได้ ..... ปัญหาของวัฒนธรรมไทยปัจจุบันนั้นอยู่ที่มีคนพร่ำพูดถึงค่านิยมเก่าๆ ที่เรายกย่องบูชากันบ่อยและง่ายเกินไป แต่ไม่ค่อยมีใครสนใจที่จะทำให้ค่านิยมที่ยกย่องบูชานั้นดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมซึ่งเกิดขึ้นจริง” (ฉบับที่ 968, 9 มีนาคม 2542)

ทำอย่างไร “เส้น” ไทยจะไปได้สวยเช่น “เส้น” ญี่ปุ่น ?

เกี่ยวกับค่านิยมการใช้เส้นสายในสังคมไทยนั้น นิธิเห็นว่า ถ้าการใช้เส้นสายเป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างที่มีคนเคยกล่าวไว้จริงๆ กล่าวคือมนุษย์ย่อมรู้สึกเป็นมิตรกับคนใกล้ชิดของตัวเองจึงอยากช่วยหรืออยากมีความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันเพราะไว้ใจกันได้มากกว่า จนทำให้สามารถพบเห็นระบบเส้นสายได้ในทุกสังคม ดังนั้น แทนที่สังคมไทยจะขจัดระบบเส้นสายออกไปให้หมดสิ้น น่าจะเป็นการดีกว่าถ้าหันกลับมาคิดว่าจะทำอย่างไรให้ระบบเส้นสายไม่ทำร้ายสังคมไทยมากนักเหมือนอย่างที่ผ่านมา หรือสามารถทำคุณแก่สังคมไทยได้มากขึ้น เช่น ทำระบบตรวจสอบสาธารณะให้มีผลจริงจังมากขึ้น เพราะอย่างน้อยก็จะทำให้ระบบเส้นสายต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ควรคิดถึงระบบเส้นสายที่ไม่ทำให้ความเป็นธรรมในสังคมไทยลดลงไปจากที่มีน้อยอยู่แล้วด้วย

“ญี่ปุ่นถือเส้นเป็นพันธะอย่างหนึ่งที่สมานกลุ่มทางสังคมของตัวเองเอาไว้ ..... ผู้ให้ใช้เส้นก็ต้องระวังที่จะไม่ยึดลูกน้องลงเดช เพราะจะทำให้พลังของกลุ่มตนเองเสื่อมลงไปได้ถ้าลูกที่ได้รับความไว้วางใจน้อยลง ในขณะที่ผู้รับก็มีพันธะต้องแสดงความสามารถของตัวเองให้ปรากฏทั้งเพื่อ

ไว้หน้าลูกพี่ และรักษาเกียรติและความไว้เนื้อเชื่อใจของกลุ่มแก๊งค์ในวงกว้างด้วย ผมคิดว่าตรงนี้เป็นความต่างที่สำคัญระหว่างเส้นของไทยกับญี่ปุ่น ผู้ใหญ่ไทยให้ลูกน้องใช้เส้นไม่ใช่เพื่อกลุ่มบริวารทั้งหมด แต่เพื่อแสดงบารมีของผู้ใหญ่เพียงคนเดียว ฉะนั้น พันธะของลูกน้องที่ได้เส้นไปใช้จึงมีต่อผู้ใหญ่เพียงคนเดียวเท่านั้น จะทำอะไรก็ได้ตราบเท่าที่รักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้ใหญ่เอาไว้ ต้องตอบแทนบุญคุณของผู้ใหญ่ แม้ใช้ไปทำอะไรที่ลามกจนเปรตเท่าไรก็ต้องรับทำได้ เพื่อรักษาเส้นให้เหนียวยิ่งกว่าเมียวโจ้ เด็ดไม่ขาด ยิ่งสังคมไทยขาดการตรวจสอบ ไม่มีประเพณีให้ผู้ใหญ่ที่ใช้เส้นฝากเด็กต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเด็กเส้นของตัวเอง ในที่สุดก็ยิ่งส่งเสริมให้เอาเส้นของตัวเองไปขายแก่สาธารณชนทั่วไปดีกว่า เพราะรับทรัพย์ไปแล้วก็ต้องมีพันธะรับผิดชอบต่อใครสักคน ระบบเส้นของไทยจึงเป็นศัตรูกับความมีประสิทธิภาพและเสื่อมลงถึงขั้นเอามาซื้อขายกันค่อนข้างออกหน้าในทุกวันนี้" (ฉบับที่ 1002, 2 พฤศจิกายน 2542)

ประวัติศาสตร์คือการอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม!

เมื่อนายปัญญา เกสรทอง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เสนอให้นำเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มาบรรจุไว้ในวิชาประวัติศาสตร์ของหลักสูตรการเรียนระดับมัธยมศึกษา และจะไม่มีเนื้อหาที่เป็นรายละเอียด เช่น ใครเป็นผู้มีส่วนในการทำร้ายชีวิตนิสิตนักศึกษาและประชาชน, นิสิตนักศึกษาและประชาชนที่ถูกทำร้ายจนเสียชีวิตหรือบาดเจ็บมีจำนวนเท่าไร และเป็นใครบ้าง, เป็นต้น ส่วนเนื้อหาที่มีนั้นจะบันทึกเพียงแค่ว่า เกิดเหตุการณ์อะไรในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 แล้วประชาชนซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ก็อาจท้วงติงหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมภายหลังได้ โดยสรุปก็คือ จะพยายามบันทึกเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ตามที่ได้เกิดขึ้นจริง เพราะคิดว่าเหตุการณ์นี้มีความสำคัญต่อชาติที่เยาวชนควรรู้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ทำให้นิติต้องเสนอบทความแสดงทัศนะต่อวิชาประวัติศาสตร์ที่ตีในความเข้าใจของเขาว่า เป้าหมายหลักของวิชาประวัติศาสตร์ไม่ใช่การบันทึกว่าอะไรได้เกิดขึ้นจริงในอดีต ประวัติศาสตร์ไม่มีหน้าที่บันทึกแต่มีหน้าที่อธิบายว่าสังคมได้เปลี่ยนแปลงมาอย่างไร ด้วยเหตุใด หรือมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่ออธิบายกระบวนการดังกล่าวให้ได้ นักประวัติศาสตร์ต้องรวบรวมและตรวจสอบว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงนั้น เหตุการณ์ไหนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ไหนเกี่ยวข้องน้อยและเหตุการณ์ไหนไม่เกี่ยวข้อง แม้จะได้ศึกษาหลักฐานข้อมูลอย่างกว้างขวางเช่นนี้แล้ว นักประวัติศาสตร์ก็ยังไม่ได้ทำงานของตัวเอง จนกว่าจะจับให้ได้ว่าความเปลี่ยนแปลงอยู่ตรงไหน กระบวนการเปลี่ยนแปลงได้คลี่คลายมาอย่างไร ประเด็นที่จับได้นี้ก็จับตามความนึกคิดของตัวเอง นักประวัติศาสตร์เอง ผู้อื่นหรือนักประวัติศาสตร์อื่นอาจจับได้อีกอย่างหนึ่งที่ไม่ตรงกันก็ได้ จนเมื่อนักประวัติศาสตร์ได้ลงมือเขียนคำอธิบายที่ตนเองจับได้ให้ผู้อื่นอ่านรู้เรื่อง จึงจะถือได้ว่า

นักประวัติศาสตร์ได้ทำงานของตนเองแล้ว โดยคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ที่ "ใช้ได้" ในทัศนะของนิถิ ต้องเป็นคำอธิบายที่มีคุณสมบัติสองอย่างเป็นอย่างน้อย ดังนี้คือ

1 มองเห็นการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนและลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงแค่ข้อสังเกตผิวเผินเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลง

2 คำอธิบายนั้นครอบคลุมหลักฐานทั้งหมดที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องนั้นหรือสมัยนั้น แม้แต่หลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ไม่ได้นำมาใช้ในงานก็ไม่ขัดแย้งกับคำอธิบายนั้น กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ เป็นคำอธิบายที่มี "พลังอธิบาย" สูง

นิถิกกล่าวอีกว่า จุดประสงค์ของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะข้างต้นนี้จึงเป็นการฝึกฝนผู้เรียนให้มองความเปลี่ยนแปลงเป็นจุดๆ ที่ไม่เกี่ยวกันให้เป็นระบบ เพราะโดยการมองอย่างเป็นระบบเท่านั้นที่จะทำให้เข้าใจและอธิบายความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ นอกจากนี้เนื่องจากประวัติศาสตร์เช่นนี้ไม่มีข้อจำกัดในคำสมมติฐานใดๆ มาปิดกั้น ประวัติศาสตร์จึงฝึกให้ผู้เรียนใช้จินตนาการและเหตุผลอย่างซับซ้อนและกว้างขวางที่สุดเท่าที่ปัญญามนุษย์จะสามารถบรรลุได้ อย่างไรก็ตามจุดประสงค์ดังกล่าวยังเป็นเพียงแค่อุดมคติของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทยเท่านั้น ในความเป็นจริงตำราเรียนประวัติศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในเรื่องอื่นๆ นอกเหนือจาก 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งยังไม่ถูกบรรจุแล้ว ก็เป็นลักษณะของการบันทึกเหตุการณ์เพื่อให้เด็กนักเรียนท่องจำโดยไร้จุดหมายที่จะฝึกปรี้อวิธีคิดแทบทั้งสิ้น

"การเที่ยวรวบรวมตรวจสอบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในอดีตมาเรียงให้คนอื่นอ่านนั้น ไม่ใช่งานประวัติศาสตร์ น่าจะเรียกว่าเป็นงานประเภทalmanac มากกว่า (ผมไม่รู้ว่่าท่านราชบัณฑิตไทยบัญญัติศัพท์นี้เป็นภาษาแขกว่าอะไร) ..... ประวัติศาสตร์ไม่ใช่การบันทึกข้อเท็จจริงอย่างที่ผมพูดไปแล้ว ประวัติศาสตร์เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงซึ่งอาศัยข้อเท็จจริงซึ่งพิสูจน์ได้ในระดับหนึ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการอธิบาย ตัวคำอธิบายนี้ไม่มีหลักฐานอะไรกล่าวถึง เป็นการสร้างสรรค์จากความคิดของนักประวัติศาสตร์เอง ผมถึงได้บอกว่าเราไม่รู้หรือว่าคำอธิบายนั้นจริงหรือไม่จริง นอกจากนี้ ลองคิดให้ดีๆ นะครับ ขึ้นชื่อว่าคำอธิบายแล้วย่อมไม่มี 'จริง' หรือ 'ไม่จริง' เราพูดว่าคำอธิบายนั้น 'ใช้ได้' หรือไม่ต่างหาก ..... เพราะนักการเมืองส่วนใหญ่ของเราเรียนประวัติศาสตร์มาแบบบันทึกอดีตนี้แหละ ที่ทำให้คิดอะไรเป็นระบบไม่ได้ จึงแก้ปัญหาอะไรไม่ได้สักอย่าง ความเปลี่ยนแปลงแวดล้อมชีวิตเราเหมือนอากาศ การฝึกคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงจึงมีความจำเป็นเหมือนการหายใจ ประวัติศาสตร์จึงเป็นทั้งชีวิตและการหายใจ คนที่เข้าใจ

ว่าประวัติศาสตร์คือเรื่องของคนที่ตายไปแล้วเหมือนคุณปัญญาจะ เกสรทอง จึงเปรียบเสมือนคนที่ไม่มีชีวิตและลมหายใจ ประวัติศาสตร์เป็นหวัดเพราะมีคนอย่างนี้เป็นรมต.ศึกษาฯ” (ฉบับที่ 976, 4 พฤษภาคม 2542)

เผด็จการ ส - ถ - ป หน้าประวัติศาสตร์ไทยที่ยังเข้าใจกันผิดๆ

และจากการที่ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกมาพูดให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวในทำนองเปรียบเทียบจอมพลถนอม กิตติขจร อดีตผู้นำจอมเผด็จการคนหนึ่งของไทย กับนายปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโส นั้น นอกจากนิธิจะได้เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์การพูดจาของ พล.ต.สนั่น เช่นนี้ว่า “ทะเล้ง” เพราะไม่รู้จักแยกแยะดีชั่ว ทำให้เหมือนคนไม่รู้ที่ดำที่สูงไม่รู้จักที่ควรที่ไม่ควรแล้ว นิธิยังได้เรียกร้องให้ทั้งนักประวัติศาสตร์และนักศึกษาศาสตร์ของไทย (นิธิจะเรียกคนเหล่านี้รวมกันว่า “นักเรียนประวัติศาสตร์”) หันมาศึกษาประวัติศาสตร์ยุคเผด็จการที่เป็นช่วงต่อเนื่องตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม และจอมพลประภาส จารุเสถียร ให้ดีและอธิบายแก่สังคมให้เข้าใจมากกว่าที่เป็นอยู่อีกด้วย เพราะนิธิคิดว่าคนที่ไม่รู้จักประวัติศาสตร์ในยุคเผด็จการทั้งสามนี้ดีเพียงพอไม่ใช่มิเพียง พล.ต.สนั่น จนทำให้ต้องออกมาพูดสิ่งที่ตัวเขาเห็นว่าทะเล้งเท่านั้น สังคมไทยก็อาจไม่รู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ยุคนี้ดีเพียงพอด้วยเช่นกัน ดูได้จากในยามที่สังคมไทยกำลังสับสน ก็มักจะมีคนบางกลุ่มชอบพูดในลักษณะอยากกลับไปสู่ยุคสมัยแห่งความสงบเรียบร้อยภายใต้การปกครองแบบเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์อยู่เสมอๆ เป็นต้น

“ตราบเท่าที่เราไม่พยายามทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของเผด็จการสฤษดิ์ - ถนอม - ประภาสให้ดี ไม่เพียงแต่เราจะยกย่องคนผิดๆ เท่านั้น แต่เผด็จการลักษณะเช่นนั้น จะเป็นหนึ่งในทางเลือกของสังคมไทยไปอีกนาน ..... เผด็จการ ส - ถ - ป เป็นหน้าประวัติศาสตร์ที่มีการศึกษาไม่เพียงพอ จึงยังหล่อเลี้ยงการเพื่อฝันของคนบางพวกในสังคมไทยสืบมาจนทุกวันนี้ ผมเขียนเรื่องนี้เพื่อยุณักเรียนประวัติศาสตร์ให้ศึกษาเผด็จการ ส - ถ - ป ให้ดี แม้เป็นหน้าหนึ่งในประวัติศาสตร์ที่จะไม่หวนคืนมาอีก แต่เป็นหน้าที่มีอิทธิพลต่อความคิด , จินตนาการทางการเมือง และความเข้าใจผิดของคนไทยมากที่สุด” (ฉบับที่ 972, 6 เมษายน 2542)

ชวนอ่านงานเขียน “ท่านหญิงพูนฯ”

นิธิยังได้เชิญชวนให้อ่านบทความเรื่อง “สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น” ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของ ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิสกุล และได้ตีพิมพ์เป็นตอนๆ ลงในนิตยสารศิลปวัฒนธรรมเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมของปีนี้ เนื่องจากเป็นบทความที่จะเสนออีกแง่มุมหนึ่งของประวัติศาสตร์ในช่วงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ซึ่งเป็นช่วงประวัติศาสตร์ของไทยที่น่าสนใจ

ที่ผ่านมา มีการสร้างภาพประวัติศาสตร์ในสมัยนี้ให้บิดเบือนจนสุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่งมากเกินไป การอ่านบทความของ ม.จ.หญิงพูนพิศมัยจึงน่าจะช่วยให้ตอนที่ถูกบิดเบือนไปนั้นกลับมาใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อจะได้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงและอธิบาย กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาษาไทยคือภาษาวิชาการของงานไทยศึกษา

เกี่ยวกับแวดวงวิชาการ นิธิกล่าวว่ที่ผ่านมานั้นนักวิชาการไทยจำนวนมากมักจะมอง งานวิชาการที่เขียนเป็นภาษาไทยว่ามีคุณค่าทางวิชาการน้อยกว่าที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ องค์การที่สนับสนุนงานวิจัยบางแห่งของไทยจึงถึงกับตั้งมาตรฐานทาง วิชาการว่า ผลงานที่ควรยอมรับได้ต้องมีบางส่วนตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศ เรียกได้ว่าภาษา ไทยนั้นไม่ค่อยจะมีศักดิ์ศรีทางวิชาการมากนักในสายตาของนักวิชาการไทย อย่างไรก็ตามนิธิ เห็นว่า แม้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญต่อแวดวงวิชาการของไทย ก็จริง แต่นักวิชาการไทยก็ไม่ควรมองภาษาต่างประเทศเป็นเหมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากเกินไป โดย จำเป็นต้องมีการแยกแยะคุณค่าทางวิชาการของภาษาไทยให้ดี เช่น ในทางวิชาเคมี, ฟิสิกส์, ชีววิทยา, ออโรปีดิคส์, ฯลฯ ภาษาไทยอาจมีคุณค่าและศักดิ์ศรีไม่ต่างจากภาษาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ ภาษาของชาติตะวันตก แต่สำหรับในไทยศึกษานั้นภาษาไทยต้องเป็นภาษาวิชาการที่ปฏิเสธไม่ได้ เป็นต้น นอกจากนี้นักวิชาการไทยควรรู้สึกด้วยว่า ตนเองมีพันธะกับสังคมไทยโดยจะต้องแสดง งานวิชาการที่เกี่ยวกับสังคมไทยเพื่อให้คนไทยได้อ่านและเข้าใจเป็นอย่างดี พันธะนี้กล่าวอีกอย่าง หนึ่งก็คือ การทำให้งานวิชาการนั้นๆ เป็นสมบัติของสังคมไทยอย่างแท้จริง

“ในไทยศึกษา การสร้างสรรค์ทางวิชาการก็อาจทำได้ในภาษาไทยเท่ากับในภาษาฝรั่ง หรือจะว่ากันจริงๆ แล้ว ภาษาไทยเป็นเวทีที่แท้จริงของไทยศึกษา นักวิชาการไทยศึกษาไม่ว่าจะเป็นชาติอะไร ก็ต้องอ่านภาษาไทยให้ออก ไม่อย่างนั้นก็เหมือนขี่พินเปล่าๆ ..... ดูเหมือนมีความ เชื่อว่า มีแหล่งวิชาการกลางของโลกซึ่งนักวิชาการนานาชาติรวมทั้งไทยพึงได้รับผลประโยชน์ และมีความรับผิดชอบร่วมกันในการสร้างความรู้ไปเก็บไว้ในแหล่งกลางนั้น พันธะของนักวิชาการ ดูจะมีกับแหล่งกลางนั้นมากกว่ากับสังคมของตนเอง ฉะนั้น จึงอาจใช้ภาษาหรือสื่อกลางที่คน ส่วนใหญ่ในสังคมตนเองเข้าใจไม่ถึงก็ไม่เป็นไร สมมติกันว่าแหล่งกลางที่ส่งสมความรู้นั้นเปิดกว้าง แก่ทุกคน ใครๆก็อาจเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ สมมติข้อนี้รับได้จริงหรือ? นายทุนที่อ่านภาษาฝรั่ง ออกคงได้ แต่ชาวนาไทยหรือเขมรเล่าครับ จะใช้ประโยชน์ได้อย่างไร? หยู สี? แล้วนักวิชาการ ไปเที่ยวศึกษาอะไรชาวบ้านเขานั้นนะ ไม่ให้เขารู้บ้างเลยหรือว่าเขียนถึงเขาว่าอย่างไร? ..... การ สร้างสัจจะในทางวิชาการไม่ได้ลอยอยู่ในสูญญากาศ แต่สัมพันธ์กับสังคมที่ตนศึกษาหรือสังคม ของตนเอง ฉะนั้น การตรวจสอบงานวิชาการจึงไม่ได้อยู่ที่กรรมการประเภทต่างๆ เพียงอย่างเดียว

แต่อยู่ที่ว่า เราจะทำให้งานวิชาการนั้นเป็นสมบัติของสังคมได้มากน้อยเพียงใด บางครั้ง นักวิชาการอาจจำเป็นต้องพูดกันเองด้วยภาษาพหุ ม แต่ในขณะเดียวกัน ภาระสำคัญที่สุดของ นักวิชาการไทยคือต้องสื่อสารกับคนไทย" (ฉบับที่ 959, 5 มกราคม 2542)

มหาวิทยาลัยของไทย หอคอยที่ไร้คำถาม

นิตยยังได้กล่าวถึงมหาวิทยาลัยของไทยด้วยว่า ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยของไทยแทบไม่ได้ อยู่ในฐานะของผู้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่ตอบสนองวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะ เป็น เรือหางยาว , รถสามล้อหรือรถตุ๊กตุ๊ก , รถอีแต๋น , ซิวจิต , ธุรกิจขายตรงในประเทศไทยที่รับ แนวคิดมาจากต่างประเทศแล้วปรับเปลี่ยนจนได้รูปแบบที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย , ฯลฯ สิ่ง เหล่านี้ล้วนผลิตหรือเกิดขึ้นนอกมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะการเรียนรู้อัน มหาวิทยาลัยของไทยกับการเรียนรู้ในชีวิตจริงของผู้คนในสังคมไทยนอกมหาวิทยาลัยนั้นมีช่องว่าง ที่ห่างกันมาก ช่องว่างที่ว่านี้ก็คือ คำถามต่างๆ ต่อปัญหา , เหตุการณ์ , ความเปลี่ยนแปลง , ทศนคติ , ฯลฯ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยผู้คนในสังคมตั้งคำถามอย่างหนึ่ง แต่มหาวิทยาลัย กลับตั้งคำถามอีกอย่างหนึ่ง คำถามของผู้คนในสังคมเป็นคำถามที่เกิดขึ้นภายในสังคมไทย จึงมี คำตอบที่เหมาะสมสำหรับหลายคำถาม ในขณะที่มหาวิทยาลัยไม่ได้พัฒนาคำถามขึ้นจากสังคม ไทยแต่ไปปรับเอาคำถามของตะวันตกมาใช้ ผลก็คือมีแต่คำตอบที่เหมาะสมสำหรับสังคมอื่น รวมทั้งเงื่อนไขและบริบทอื่นที่ไม่ใช่ของไทย เช่น มหาวิทยาลัยไทยไม่เคยตั้งคำถามว่าทำอะไร จึงจะกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ได้กว้างขวางที่สุดด้วยกำลังทางเศรษฐกิจและสภาพสังคม – วัฒนธรรมของไทย แต่กลับตั้งคำถามทางการศึกษาอย่างเดียวกับคำถามของชาติตะวันตกคือ จะแยกเอาเด็กที่มีสติปัญญาดีออกมาพัฒนาศักยภาพให้ถึงขีดสุดได้อย่างไร ทั้งๆ ที่คำถามเช่นนี้ ไม่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในสังคมไทยได้อย่างแท้จริง เมื่อเทียบกับการหาวิธีที่จะทำให้ ระบบการศึกษาทั้งระบบสามารถพัฒนาศักยภาพของทุกคนไปจนถึงขีดสุดได้อย่างไร เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้นิตยจึงเรียกมหาวิทยาลัยของไทยว่า หอคอยที่ไร้คำถาม

“แม้ถูกจัดในอันดับบ๊วยๆ ของเอเชีย ผมก็ยังคิดว่ามหาวิทยาลัยไทยนั้นเก่งไม่หยอก แต่เก่งผิดบริบท เพราะความเก่งทุกชนิดไม่เคยอยู่ลอยๆ ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้ความเก่งนั้นไปตอบ ปัญหาอะไร ถ้ามหาวิทยาลัยสร้างความเก่งสำหรับตอบปัญหาของฝรั่ง บัณฑิตของเราก็สามารถ แสดงความเก่งได้ต่อเมื่อไปเผชิญกับปัญหาฝรั่ง บัณฑิตไทยที่เก่งๆ อย่างนั้นมีไม่น้อยทีเดียว ไปทำงานนาคาบ้าง , สอนอยู่ในมหาวิทยาลัยชั้นหนึ่งของโลกบ้าง , ไปทำงานในหน่วยงานด้าน การวิจัยที่มีชื่อเสียงระดับโลกบ้าง , หรือแม้แต่ไปทำชื่อเสียงด้านต่างๆ ในโลกตะวันตก เช่น การแพทย์ , ฟิสิกส์ , เคมี , ศิลปะ และอื่นๆ อีกมาก บังเอิญในเมืองไทยมีปัญหาฝรั่งให้ตอบ น้อยหรือปัญหาฝรั่งในเมืองไทยก็เป็นผลประโยชน์ของฝรั่ง (หรือญี่ปุ่น , เกาหลี , ไต้หวัน ฯลฯ)

และนายทุนไทยจำนวนน้อย มหาวิทยาลัยจึงได้แต่ตอบปัญหาของคนส่วนน้อยเหล่านั้น ซึ่งนำเข้า ประดิษฐ์กรรมทุกอย่างจากต่างประเทศอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเรียกรังเอาประดิษฐ์กรรมอะไรจาก มหาวิทยาลัยไทย ..... ผมไม่ได้รังเกียจคำตอบของฝรั่ง หรือไม่ได้รังเกียจความรู้ของฝรั่ง เพราะ ฝรั่งมีความรู้อะไรดีๆ ที่เราต้องเรียนรู้มากมาย แต่ความรู้ก็ไม่ได้อยู่ลอยๆ เหมือนความเก่งและ คว้า ความรู้ถูกแสวงหาและจัดระบบขึ้นจากคำถาม หากเราไม่มีคำถามของเราเอง การแสวงหา และการจัดระบบความรู้ก็ถูกกำกับโดยคำถามของคนอื่น ความรู้เหล่านั้นจึงไม่เป็นคำตอบให้แก่ ใครนอกจากแก่คำถามสมมติในคำตอบสอบได้ " (ฉบับที่ 978, 18 พฤษภาคม 2542)

ประโยชน์ของค่ายทหารจากการฝึกนักเรียนอันทพาล

ส่วนกรณีที่ศาลได้มีคำสั่งส่งนักเรียนอาชีวะหรือช่างกลจำนวนหนึ่งที่ก่อเรื่องยกพวก ทำร้ายกัน ให้ไปเข้าค่ายอบรมของทหารร่วมกันเพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพให้กลับมาเป็นคนดีนั้น นิธิได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า แผนการฝึกอบรมในค่ายทหารนี้ จะโดยตั้งใจหรือไม่ ก็ตามอาจสรุปสาระสำคัญได้ว่า เป็นการทำลายหรือบั่นรอนสำนึกปัจเจกของนักเรียนที่เข้าฝึ กอบรมให้ลดน้อยลง โดยใช้วิธี เช่น การสร้างสัญลักษณ์ของกลุ่มด้วยการตัดผมเกรียนทุกคน , การฝึกความพร้อมเพรียงในการจัดแถวและการกระทำอื่นๆ ที่ต้องใช้ความสามัคคีของกลุ่ม เป็นต้น แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นการทำให้ผู้เข้าอบรมมีสำนึกถึงกลุ่มในวงกว้างที่ไม่ใช่เพียงแค ่พรรคพวก , สถาบัน หรือแก๊งค์ โดยใช้วิธีการปลุกฝัง เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เพื่อ สังคม , การเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของสังคมเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดสำนึกว่าตนมีภาระหน้าที่ที่ จะเกื้อกูลต่อคนอื่นๆ ในสังคมด้วยนอกเหนือจากครอบครัวของตน , เป็นต้น "วิญญาน" ของ แผนการฝึกเช่นนี้ (นิธิใช้คำว่าวิญญานเพื่อไม่ต้องการให้หมายถึงการลอกการฝึกแถวทหารหรือ การฝึก กระโดดหอสองแบบทหารมาใช้) นิธิเห็นว่า โรงเรียนต่างๆ ก็อาจเรียนรู้และประยุกต์เอาไป ใช้ได้ทั้งในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและในการเรียนการสอนวิชาการในห้องเรียนด้วย เพราะ นอกจากจะช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมหรือสังคมและเพื่อทำให้การเรียน หนังสือไม่ใช่เพื่อเอาตัวรอดคนเดียวแล้ว สิ่งที่เรียนนั้นก็ยังสัมพันธ์กับปัญหาที่เป็นจริงในสังคม ด้วย

พระพยอม - วัดสวนแก้ว ตัวอย่างหนึ่งของการปรับบทบาทพระกับวัด

บทความเกี่ยวกับศาสนาในปีนี้ นิธิยังคงเรียกรังให้วัดกับพระปรับเปลี่ยนบทบาทของตน ให้เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่ที่วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อให้ คนหรือสังคมกลับเข้ามาเป็นฐานรองรับการเผยแผ่คำสอนอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต เช่น การ ทำให้พื้นที่สาธารณะของวัดมีกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น เพื่อตอบสนองความจำเป็นของสังคม

สมัยใหม่เหมือนที่พระพิศาลธรรมพาที่หรือพระพยอม กัลยาโณ แห่งวัดสวนแก้ว ได้กระทำอยู่เป็นต้น แต่ไม่ควรจะเป็นการขยายเขตของวัดให้กว้างใหญ่ขึ้นรวมทั้งสร้างถาวรวัตถุที่โอ้อ่าเพื่อดึงคนเข้าวัด เช่นที่วัดพระธรรมกายและอีกหลายๆ วัดได้ทำกัน เพราะการทำเช่นนี้อาจจะดึงคนเข้าวัดได้มากก็จริง แต่ถ้าคนเข้าไปด้วยการติดยึดกับวัตถุที่ใหญ่โตหรูหราสวยงามเกินความพอดี ก็คงไม่ได้รับความเข้าใจในทำที่ต่อชีวิตที่ดีแบบชาวพุทธที่เน้นความเรียบง่ายเดินสายกลางกลับออกมาจากวัด ซึ่งก็เท่ากับหาประโยชน์จากการเข้าวัดไม่ได้อยู่ดี อย่างไรก็ตามโดยที่นิเองก็รู้ว่าความพยายามหาทางปรับเปลี่ยนบทบาทของพระกับวัดนั้นเป็นเรื่องใหญ่ เขาจึงยังคงเรียกร้องให้ชุมชนสังคมหรือพุทธบริษัทต้องเข้ามามีส่วนช่วยในการปรับเปลี่ยนบทบาทของวัดกับพระอย่างจริงจังด้วย ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่หน้าทีของวัดกับพระเพียงฝ่ายเดียว

ความเสื่อมของศาสนา “ผี” ที่มาของการละเมิดสาธารณสมบัติและโบราณวัตถุ

สำหรับในช่วงที่มีข่าวการจับกุมผู้โจรกรรมโบราณวัตถุตามวัดต่างๆ บ่อยครั้ง นิธิก็ได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้คนในสังคมว่า การโจรกรรมของจากวัดที่เกิดขึ้นนั้น เป็นผลมาจากการที่สังคมไทยได้สูญเสียหลักความเชื่อเรื่องผี เช่น ผีเรือน , ผีป่า , ผีขุนน้ำ , เลือดวัด , ฯลฯ ไปอย่างสิ้นเชิง โดยที่ผีเหล่านี้ก็คือกฎเกณฑ์ทางสังคมซึ่งเคยทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะสิ่งที่เป็นของส่วนรวม เช่น ป่าไม้ , ต้นน้ำลำธาร , ของในวัด , เป็นต้น ก็จะมีผีต่างๆ คอยคุ้มกันรักษา เพื่อไม่ให้มีใครละเมิดหรือเอาไปใช้คนเดียว การที่ความเชื่อเรื่องผีที่เคยช่วยจรรโลงกฎระเบียบรวบรวมไปถึงคุณธรรมจริยธรรมทางสังคมเช่นนี้ หายไปจากสังคมไทย แต่ก็ไม่มีการสร้างสิ่งอื่นให้มีพลังเทียบเท่าขึ้นมาแทนที่ได้ เช่น กฎหมายที่มีประสิทธิภาพปกป้องดูแลของส่วนรวมได้จริง , วัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการรังเกียจผู้ที่ซอบสะสมของที่เป็นสมบัติส่วนรวมอย่างโบราณวัตถุ พระพุทธรูป และอื่นๆ , คำสอนในพระพุทธศาสนาที่เน้นมิติทางสังคมหรือการเคารพในสมบัติส่วนรวม , เป็นต้น จึงทำให้ไม่เพียงแต่ของมีค่าภายในวัดเท่านั้น โบราณวัตถุและสมบัติส่วนรวมอีกหลายอย่างในสังคมไทย ก็ได้ถูกล่วงละเมิดอย่างหนักดังที่พบเห็นกันในยุคปัจจุบันด้วย

“เมื่อโบราณวัตถุหรือสมบัติส่วนรวมไม่มีผีคอยรักษา จึงถูกผู้คนที่มึทรัพย์มีอำนาจ ล่วงละเมิดขโมยไปถือครองเป็นส่วนตัวกันดาษดื่น ไม่เพียงแต่โบราณวัตถุเท่านั้น หากรวมถึงอะไรอื่นๆ ซึ่งเป็นของส่วนรวมทั้งหมด ไม่ว่าเกาะแก่ง , ป่า , ทางน้ำ , ที่ราชพัสดุ , ที่สาธารณประโยชน์ หรือแม้แต่ตำแหน่งรัฐมนตรี..... ความหมายในเชิงสังคมของพระพุทธศาสนานั้นนับตั้งแต่โบราณมาไม่ค่อยได้เน้นในสังคมไทย เพราะศาสนาผีรับหน้าที่รักษากฎระเบียบทางสังคมอยู่แล้ว พุทธศาสนาไทยจึงให้ความสำคัญแก่การพัฒนาจิตใจของบุคคลมากกว่า นับตั้งแต่เราปฏิรูประบบความเชื่อขนานใหญ่ใน ร.5 สืบมาจนถึงบัดนี้ แม้ได้ทำลายความเชื่อเรื่องผีลงไป

แต่ก็ไม่ดึงเอาความหมายเชิงสังคมของพระพุทธศาสนาเข้ามาแทนที่ ยังคงเน้นศีลธรรมที่เป็นของบุคคลฝ่ายเดียว สืบมาจนถึงการอธิบายของนักปราชญ์รุ่นหลังคือท่านพุทธทาสภิกขุและพระธรรมปิฎก จึงได้ดึงเอาความหมายเชิงสังคมของพระธรรมวินัยออกมาให้ปรากฏ .....

พุทธศาสนาไทยจึงมักถูกโจมตีเสมอว่า ไม่ค่อยมีมิติทางสังคมในคำสอน แต่ที่จริงแล้วพระพุทธศาสนาเถรวาทไม่ได้ขาดมิติทางสังคมแต่อย่างใด เพียงแต่ในเมืองไทยมีติด้านนี้ถูกละเลยไปเองต่างหาก ท่ามกลางบรรยากาศอย่างนี้แหละครับที่สมบัติส่วนรวมถูกละเมิดอย่างหนัก รวมทั้งโบราณวัตถุซึ่งถูกใจกรรมมาขายกันเกลื่อนกล่นและเป็นข่าวอยู่ในเวลานี้" (ฉบับที่ 987, 20 กรกฎาคม 2542)

มองโลกจากวัฒนธรรมไทย อีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้คนไทยพูดอังกฤษไม่เก่ง

นิธิกล่าววว่า ถ้าให้หาปัจจัยที่เป็นเหตุให้คนไทยพูดคุยเป็นภาษาอังกฤษไม่เก่ง ทั้งๆ ที่เรียนกันในระดับเรียนนานนับสิบปี ผู้คนก็มักจะนึกถึงแต่หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระบบการศึกษาของไทยที่ไม่มีประสิทธิภาพ , ครูผู้สอนไร้ความสามารถ , คนไทยใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันน้อยมาก , ฯลฯ โดยมักจะมองข้ามปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นกันนั่นก็คือ เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมเอเชียอีกหลายสังคมแล้ว สังคมไทยรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้แข็งแแกร่งกว่าอีกหลายสังคม เช่น สิงคโปร์ , มาเลเซีย , ฮองกง , ฟิลิปปินส์ เป็นต้น ทำให้ลึกๆ แล้วคนไทยยังคงคิด รู้สึก รวมทั้งตั้งมุ่มสำหรับมองโลกจากวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งแตกต่างกับวิธีคิด วิธีรู้สึก และวิธีตั้งมุ่มสำหรับมองโลกแบบตะวันตกอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจะรู้สึกตัวหรือไม่ก็ตาม คนไทยคิดเป็นภาษาไทยก่อนแล้วจึงแปลออกเป็นภาษาอังกฤษ คนที่แปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษได้คล่องและเร็วกว่าก็จะเก่งภาษาอังกฤษมากกว่าคนที่แปลไม่เก่ง แต่ก็มีคนไทยน้อยมากที่แปลจากภาษาไทยเป็นอังกฤษเก่งหรือคิดเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่ต้น

"เมื่อผมเป็นนักเรียนอยู่นั้นผมเคยถามอาจารย์ ปีเตอร์ บี ซึ่งพูดภาษาไทยคล่องว่า ถ้าจะพูดว่าเคนเนดีเป็นประธานาธิบดีคนที่เท่าไรของสหรัฐจะพูดอย่างไร ท่านหยุดคิดครู่ใหญ่แล้วบอกว่า ฝรั่งเศสพูดอย่างนี้ไม่ได้ แต่ต้องถามอ้อมๆ ว่า สหรัฐมีประธานาธิบดีมากี่คนแล้ว หรือแกล้งถามไปเลยว่เคนเนดีเป็นประธานาธิบดีคนที่ 10 ไชใหม่ ? เป็นต้น แสดงว่าลำดับของประมุขคงไม่ค่อยสำคัญในความคิดฝรั่ง แต่ลองไปอ่านพระราชพงศาวดารอยุธยาดูเถิดครับ ผู้เขียนสรุปเรื่องของอยุธยาด้วยจำนวนปีและจำนวนกษัตริย์ เพราะประวัติศาสตร์คือการลำดับรัชกาลในความคิดของไทย ฉะนั้น เมื่อคนไทยอยากรู้ว่คลินตันเป็นประธานาธิบดีคนที่เท่าไร ก็จะเริ่มด้วยการตั้งคำถามแบบไทยในความคิดแล้วก็อึกๆ ในภาษาอังกฤษ เพราะแปลไม่ออก ในที่สุดก็ปลงว่ช่างแม่งเถอะวะ อย่าไปพูดกับมันดีกว่า" (ฉบับที่ 977, 11 พฤษภาคม 2542)

ชุดกระโจมอกของไทยไม่ได้มีไว้ใส่ในพื้นที่สาธารณะ

ในช่วงปลายปีนี้ได้เสนอบทความด้านกิจการจัดประกวดนางนพมาศของจังหวัดสุโขทัยที่เพิ่งผ่านไป ซึ่งให้ผู้เข้าประกวดนุ่งกระโจมอกและยังต้องแสดงท่าอาบน้ำในแม่น้ำยมจำลองด้วย โดยเขากล่าวว่า การจัดประกวดเช่นนี้ ถือเป็นภารกิจที่ผู้หญิงมากกว่าการประกวดที่ให้ใส่ชุดว่ายน้ำแบบตะวันตกเสียอีก และต่อไปถ้าจะจัดงานอะไรก็ตามเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยดั้งเดิม ก็ควรใช้วิถีสถิติอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อที่จะได้ไม่จัดงานให้ออกมามีลักษณะเช่นเดียวกันนี้อีก

“ชุดกระโจมอกนั้น ไม่ได้ ‘โป๊’ ไปกว่าชุดเล่นน้ำฝรั่งแน่ ถ้า ‘โป๊’ หมายถึงสัดส่วนของร่างกายที่ถูกเปิดเผยแก่สาธารณะ แต่ชุดกระโจมอก ‘โป๊’ กว่าชุดเล่นน้ำฝรั่ง เพราะพื้นที่สำหรับใช้ชุดกระโจมอกเป็นพื้นที่ส่วนตัว ในขณะที่พื้นที่สำหรับใช้ชุดเล่นน้ำเป็นพื้นที่สาธารณะ ..... ผมอยากเดาว่าผู้หญิงที่เข้าประกวดคงรู้สึกเขินเสียยิ่งกว่าให้นุ่งชุดเล่นน้ำฝรั่งเป็นอันมาก ยิ่งให้อาบน้ำและลุนน้ำให้ดูยิ่งเขิน จนเธอๆ อาจรู้สึกโกรธอยู่ลึกๆ โดยไม่รู้สาเหตุ เพราะเธอถูกบังคับให้ออกกิจกรรมในพื้นที่ส่วนตัวออกมาแสดงในพื้นที่สาธารณะ และก็รู้เต็มอกเสียด้วยว่า จุดมุ่งหมายก็เพื่อปลุกเร้าความรู้สึกส่วนตัวส่วนตัวของผู้ชายที่เป็นผู้ชม (ไม่อย่างนั้นจะให้เลิกผ้าถุงทำไมเวลาลุยข้ามน้ำ ในเมื่อไม่มีน้ำจริงๆ บนเวที) .... ถ้าเราเห็นดีเห็นงามกับการประกวดนางนพมาศแบบนี้ ปีหน้าจะเด็ดกว่า เพราะผู้เข้าประกวดทุกคนต้องฉี่ให้ดูด้วย เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์โดนน้ำแล้วมักต้องฉี่ตามวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยดั้งเดิม” (ฉบับที่ 1006, 30 พฤศจิกายน 2542)

ความเปลี่ยนแปลงไปของประเพณี “ยี่เป็ง”

เกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงของชาวเชียงใหม่หรือประเพณียี่เป็ง นิธิกล่าวว่า ประเพณีดังกล่าวในสมัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปมากจากในอดีตซึ่งก็เพิ่งจะผ่านมาไม่นานนัก เพราะชาวเชียงใหม่แต่ก่อนนั้นไม่ได้ลอยกระทงหรือยี่เป็งกันเพียงคนละอันเหมือนทุกวันนี้ หากแต่จะคนจะชนกระทงกันมามากมาย กระทงแต่ละอันก็ทำขึ้นง่ายๆ ด้วยกาบกล้วยแผ่นเดียวและมีเทียนปักอยู่ตรงกลาง แล้วผู้คนก็จะช่วยกันจุดเทียนบนกาบกล้วยทั้งของตนเองและของผู้อื่น จากนั้นก็จะช่วยกันปล่อยกระทงลงน้ำให้ไหลลอยเป็นแพ ทำให้แม่น้ำปิงทั้งสายที่เชียงใหม่ในวันลอยกระทงถูกประดับประดาด้วยไฟระยิบระยับจากกระทงกาบกล้วย มองแล้วมีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง แต่ทั้งนี้แต่ละคนหรือแต่ละครอบครัวอาจมีกระทงที่ประดิษฐ์เป็นพิเศษสำหรับลอยก่อนหรือหลังกระทงกาบกล้วย เพื่อส่งไปบูชาพระธาตุจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ต่างหากด้วย กระทงเช่นนี้ถือเป็นกระทงส่วนตัว ในขณะที่กระทงกาบกล้วยจะเป็นกระทงส่วนรวม งานลอยกระทงหรือประเพณี

ยี่เป็งของเชียงใหม่ในอดีตจึงเป็นวาระสำหรับการร่วมกันประดับประดาแม่น้ำปิงด้วยแสงไฟ
ระยิบระยับของคนเชียงใหม่ เตือนให้ระลึกถึงความเป็นชุมชนเชียงใหม่ได้อย่างแท้จริง

สรุป

มีเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของผู้คนสังคมไทยหลายเหตุการณ์ที่นิยมนำมาเสนอ
ในบทความของเขา เช่น ความพยายามของนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รมว.อุตสาหกรรม ในการตรึง
ราคาน้ำมันโดยการนำเงินของรัฐบาลมาใช้ในการนี้, การนำเสนอสรุปรายงานการสอบสวนเหตุ
การณ์พฤษภาทมิฬปี 2535 ของกระทรวงกลาโหมที่หาคนมาผิดมารับผิดชอบไม่ได้แต่ได้โยน
ความผิดในเรื่องนี้ไปให้มือที่สามซึ่งเป็นใครก็ไม่รู้, ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดให้ นายวิน
ชิตชอบ รมช.เกษตรฯ ไม่ต้องพ้นจากตำแหน่งนี้ แม้จะเคยถูกพิพากษาให้มีความผิดในคดีอาญา
ข้อหาหมิ่นประมาทก็ตาม, ปฏิบัติการของผู้ที่ได้อ่าน “โคกนาฏกรรมสยาม” ซึ่งเป็นหนังสือที่
วิเคราะห์เกี่ยวกับวิกฤติเศรษฐกิจของไทยได้อย่างละเอียดรอบด้านที่สุด, กาสัญกรรมของ
ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยและอดีตอธิการบดี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ได้รับการยกย่องโดยทั่วไปว่าเป็นแบบอย่างของข้าราชการที่ดี
ในสังคมไทย, แนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการที่จะบรรจุเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ไว้ในวิชา
ประวัติศาสตร์ของหลักสูตรการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา, เป็นต้น ส่วนเหตุการณ์สำคัญ
ในรอบปี 2542 ที่ถูกนำมาเขียนเป็นประเด็นสำคัญในบทความของนิธิ ก็เช่น ความแพร่หลาย
ของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ถูกอันเชิญไปเป็น
ตัวประกันที่พม่า (และได้สิ้นพระชนม์ที่นั่น) ในช่วงที่ไทยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าภายหลังจาก
เสียกรุงศรีอยุธยาในครั้งที่ 1, ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเรื่องการแต่งตั้งจอมพลถนอม
กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรีน ให้เป็นนายทหารพิเศษรักษาพระองค์, เหตุการณ์ที่คนสนิทของนาย
ไตรรงค์ สุวรรณคีรี รองนายกรัฐมนตรี บุกลงไปมีเรื่องกับกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามโพสต์
ถึงสำนักงานของหนังสือพิมพ์แห่งนี้, เป็นต้น

ในขณะที่การวิพากษ์วิจารณ์ในบทความของนิธินั้น ในปีนี้เขามีบทความทางด้านการ
เมืองค่อนข้างน้อยและน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับบทความทางด้านอื่นๆ ด้วย โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ
ได้แก่ การดำเนินการทำงานของนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รมว.อุตสาหกรรม ที่นำเงินของรัฐบาลมาใช้
ควบคุมราคาน้ำมัน ทั้งนี้เพราะนิธิเห็นว่าเป็นการนำเงินของชาติมาใช้โดยไม่เป็นธรรมต่อคน
ส่วนใหญ่ของประเทศคือคนจนหรือชาวบ้านที่ไม่มีปัญญาจะซื้อรถยนต์มาใช้ได้, การโจมตีการ
จัดการเรื่องน้ำของกรมชลประทานที่มักสร้างความสะดวกร้อนให้แก่คนเป็นจำนวนมาก โดยนิธิสรุป
ว่าการจัดการน้ำที่ผิดพลาดของกรมชลฯ นั้นเกิดจากการที่ข้าราชการและระบบราชการในกรมชลฯ

ถูกครอบงำจากวิทยาการแบบแยกส่วน ทำให้ไม่เคยคิดที่จะรวมระบบนิเวศน์ทั้งหมดของกลุ่มน้ำต่าง ๆ และวัฒนธรรมของคนในพื้นที่แถบลุ่มน้ำนั้นๆ มาใช้พิจารณาร่วมไปกับการจัดการเรื่องน้ำที่ผ่านมาเลย , การวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงต่อผลการวิจัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ชี้ขาดให้นายเนวิน ชิดชอบ รมช.เกษตรฯ ไม่ต้องพ้นจากตำแหน่ง แม้จะเคยพิพากษาให้มีความผิดในคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาท โดยนิยเห็นว่าผลการวิจัยนี้เกิดจากมุมมองทางนิติศาสตร์ที่ไม่คำนึงถึงความต้องการของสังคมและความถูกต้องในสังคมเลย , เป็นต้น ส่วนบทความทางด้านเศรษฐกิจที่ปีนี้มีมากเป็นพิเศษและมีจำนวนมากกว่าบทความทางการเมืองด้วยนั้น ก็มีทั้งการแสดงความคิดเห็นต่อการเล่นหุ้นและการถือหุ้นในธุรกิจต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมว่า ไม่สามารถแก้ไขระบบและกลไกการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมได้ มีแต่จะทำให้เลวร้ายหนักขึ้นไปอีก , การคัดค้านการนำมาตรฐานทางการตลาดและอุตสาหกรรม เช่น ไอเอสโอ ฯลฯ มาใช้ในประเทศไทย เพราะจะทำให้สินค้าที่เกิดจากการผลิตภายใต้มาตรฐานดังกล่าวขาดคุณสมบัติที่หลากหลาย , การสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือเอสเอ็มอีในรูปแบบของการผลิตที่เน้นไปที่ “ฝีมือ” และตลาดรองรับสินค้าที่ไม่ต้องใหญ่โตมาก โดยมีการใช้อินเตอร์เน็ตเป็นช่องทางการส่งเสริมการทำธุรกิจ , เป็นต้น สำหรับบทความทางด้านสังคม – วัฒนธรรม ซึ่งนิยยังคงให้ความสำคัญมากที่สุดนั้น การวิพากษ์วิจารณ์ที่น่าในใจก็คือ การมองลึกลงไปในความ “เวอร์” ของละครโทรทัศน์ไทยว่า แท้จริงแล้วเกิดจากความตั้งใจของฝ่ายต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังการผลิตละครเหล่านี้ เช่น ผู้กำกับ ผู้เขียนบท ผู้กำกับภาพ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะคนเหล่านี้รู้ว่าความเวอร์เป็นที่ชื่นชอบของคนดูอันเป็นผลมาจากความเวอร์นั้นเป็นจารีตอย่างหนึ่งในการแสดงของไทยที่ตกทอดมาจากอดีตและยังมีอิทธิพลต่อคนไทยในยุคนี้อยู่ , การยืนยันว่าการทำงานประวัติศาสตร์ที่สร้างสรรค์นั้นต้องนำไปสู่การอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างน่าเชื่อถือ , การพูดถึงเพลงเพื่อชีวิตในยุคนี้ว่าได้กลายเป็นแค่สินค้าที่มุ่งหวังเพียงการทำกำไรจากคนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูงในสังคมไทยและเป็นกลุ่มหลักที่ซื้อสินค้าเพลงเพื่อชีวิต , ความพยายามทำให้ผู้คนตระหนักเรื่องการหย่าร้างในสังคมไทยปัจจุบันที่มีสถิติเพิ่มสูงขึ้นทุกขณะว่า เป็นสิ่งที่น่าวิตกมากกว่าการที่ผู้คนในสังคมไทยเป็นจำนวนมากมีค่านิยมชอบอยู่กินกันก่อนแต่งงาน , เป็นต้น

ปี 2543

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2543

ด้านการเมือง

แม้รัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี จะบริหารประเทศเข้าสู่ปีที่สาม แต่ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นเท่าใดนัก ถึงขนาดที่แกนนำพรรคประชาธิปัตย์บางคนอย่าง นายบุญชู โรจนเสถียร และนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี ยังต้องออกมาวิพากษ์วิจารณ์นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่รับผิดชอบนโยบายการเงินการคลังของประเทศอย่างเต็มตัว ว่าแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจไม่ถูกทาง เป็นเหตุให้เกิดความระส่ำระสายขึ้นพอสมควรในพรรคประชาธิปัตย์ ขณะที่ประชาชนบางส่วนและเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยที่รู้สึกไม่พอใจอย่างรุนแรงต่อการบริหารประเทศของรัฐบาลชุดนี้ ก็ได้เริ่มออกมาเรียกร้องให้มีการยุบสภา เพื่อทำการเลือกตั้งตามกติกาในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่ฝ่ายรัฐบาลก็พยายามลดกระแสเรียกร้องดังกล่าวไม่ให้ขยายตัวออกไปในวงกว้าง โดยใช้ข้ออ้างเป็นระยะๆว่าจะขอจัดการเรื่องราวต่างๆ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาหรือ ส.ว. , ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2544 , การแก้กฎหมายการเลือกตั้ง ฯลฯ ให้เสร็จสิ้นลงเสียก่อน รวมทั้งยังออกมาย้ำอยู่ตลอดเวลาด้วยว่าจะขออยู่ไม่ครบเทอม ซึ่งก็ได้ผลเป็นอย่างดี ทำให้รัฐบาลที่มีนายชวนเป็นหัวหน้าคณะสามารถครองอำนาจฝ่ายบริหารอยู่ได้จนเข้าสู่ช่วงปลายปีจึงประกาศยุบสภา ในวันที่ 9 พฤศจิกายน ก่อนที่สภา ชุดนี้จะหมดอายุเพียง 7 วัน โดยให้มีการเลือกตั้ง ส.ส.ตามกติกาของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ประชาชนรอคอยในวันที่ 6 มกราคม 2544 ส่งผลให้รัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งที่บริหารประเทศยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทยคือเป็นเวลา 3 ปีเต็มสมดังเจตนารมณ์ของนายชวน อีกทั้งสภา ชุด 17 พฤศจิกายน 2539 นี้ก็ยังเป็นชุดที่มีอายุยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทยอีกด้วย ในส่วนของรัฐบาลนั้นนอกเหนือจากความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจแล้ว ในรอบปีที่ผ่านมารัฐบาลชุดนี้ยังต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมายที่ส่งผลสะท้อนต่อความมั่นคงของรัฐบาล เช่น การชุมนุมประท้วงของกลุ่มสมัชชาคนจน , การจลาจลในการทำประชาพิจารณ์โครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย – มาเลเซีย ที่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา , การกีดกันจากพระเทพวิสุทธิมงคลหรือหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี และกลุ่มศิษยานุศิษย์ เกี่ยวกับปัญหาเงินและทองในโครงการผ้าป่าช่วยชาติของหลวงตามหาบัว , คดีเงินกู้ 45 ล้านบาทของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ , กรณีนายชวน หลีกภัย และ นายบัญญัติ

บรรทัดฐาน ล้มแย้งหุ้นสหกรณ์สุราษฎร์ธานีต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) , เป็นต้น

สำหรับฝ่ายนิติบัญญัตินั้นในปีนี้เป็นไปตามกติกาของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่สภาผู้แทนราษฎรไม่มีโอกาสทำหน้าที่ซักฟอกรัฐบาลด้วยการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ เพราะเป็นสมัยสามัญนิติบัญญัติครั้งสุดท้ายของสภาฯ ชุดนี้ อย่างไรก็ตามเมื่อเปิดสมัยประชุมขึ้นมาในเดือนมิถุนายน ส.ส.ฝ่ายค้านเกือบทั้งหมดภายใต้การนำของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่และผู้นำฝ่ายค้าน ก็ได้พากันยื่นใบลาออกจากความเป็น ส.ส.เพื่อกดดันรัฐบาลให้ประกาศยุบสภาฯ แต่การกระทำดังกล่าวก็ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ฝ่ายค้านหวังไว้ และกลับเป็นผลดีต่อรัฐบาลที่ไม่ต้องมาแกว่งวอลกับการเล่นเกมตีรวนของฝ่ายค้านในสภาฯ แต่ถึงแม้สภาฯ เกือบจะเหลือแต่ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาล ก็ยังคงเกิดปัญหาสภาฯ ล้มบ่อยครั้งอันมีเหตุมาจากองค์ประชุมไม่ครบ เพราะ ส.ส.หลายคนมักไม่ยอมมาเข้าร่วมการประชุมสภาฯ แสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่หลักของตนคือการทำงานทางด้านนิติบัญญัติ จึงถูกสื่อมวลชนโจมตีในเรื่องนี้มาโดยตลอด ในส่วนของวุฒิสภานั้น วันที่ 4 มีนาคม ปีนี้ถือเป็นวันประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่งของการเมืองไทย เพราะเป็นครั้งแรกที่มีการเลือกตั้ง ส.ว.โดยตรงจากประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่ปรากฏว่าต้องเลือกตั้งซ่อมกันหลายครั้ง ใช้เวลาถึง 5 เดือนกว่าจะได้ ส.ว.ครบ 200 คน และต่อมาก็ได้ประธานวุฒิสภาคือ นายสนธิ วรปัญญา หลังจากรับเลือกตั้งอย่างหนักระหว่าง ส.ว. กลุ่มต่างๆ ในการค้นหาตัวประธานคนแรกของวุฒิสภาชุดประวัติศาสตร์นี้

ในปีนี้เป็นปีแห่งการก้าวอย่างที่สำคัญไปสู่เส้นทางปฏิรูปการเมือง เพราะเป็นช่วงที่องค์กฤษฎีกาทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ก.ก.ต.) ศาลรัฐธรรมนูญ และ ป.ป.ช. เริ่มเข้ามาบีบบบาททางการเมืองอย่างจริงจัง ผลงานของ ก.ก.ต.คือ การควบคุมการเลือกตั้ง ส.ว. ซึ่งแม้ในการทำงานจะมีอุปสรรคอยู่บ้างเพราะกฎหมายยังไม่เอื้ออำนวยนัก แต่ในที่สุดก็ได้รับการแก้ไขเพื่อเตรียมพร้อมรับการเลือกตั้ง ส.ส. ที่จะมีตามมา ขณะที่ผลงานของ ป.ป.ช. คือการชี้มูลความผิดกรณีเงินกู้ 45 ล้านบาทของ พล.ต.สนั่น ก่อนที่จะส่งเรื่องต่อไปยังศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้องค์กรแห่งนี้เริ่มกลายเป็นความหวังของประชาชนในการจัดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันให้เบาบางลง นอกจากนี้ ป.ป.ช.ยังมีผลงานเด่นอีกครั้งส่งท้ายปีในช่วงที่กำลังมีการขับเคลื่อนอย่างหนัก ระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ ในการหาเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ด้วยการสรุปผลวินิจฉัยการไต่สวนของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ว่าจูงใจยื่นบัญชีทรัพย์สินเป็นเท็จต่อ ป.ป.ช. ในช่วงที่ พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นรองนายกรัฐมนตรี สมัยรัฐบาลของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ทั้งๆ ที่ พ.ต.ท.ทักษิณและพรรคไทยรักไทยกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงจากประชาชนในการเลือกตั้งที่ใกล้จะมีขึ้น ซึ่งเรื่องดังกล่าวได้ถูกส่งต่อไปศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการต่อไป ส่วนผลงานของ

ศาลรัฐธรรมนูญในรอบปีที่ผ่านมาที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงเป็นอย่างมากก็คือ การชี้ขาดคดีเงินกู้ 45 ล้านบาทของ พล.ต.สนั่น ว่าผิดจริงตามที่ ป.ป.ช.ชี้มูล ทำให้ พล.ต.สนั่น ต้องยุติบทบาททางการเมืองของตนเป็นเวลา 5 ปี

ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ในปีนี้ก็มี การเลือกตั้งครั้งสำคัญๆ ไม่แพ้การเมืองระดับชาติเช่นกัน ในช่วงต้นปีมีการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อ.บ.ต. สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือ อ.บ.จ และสมาชิกเทศบาลทั่วประเทศ จากนั้นในช่วงกลางปีก็เป็นการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้ที่ชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้นัก นายสมัคร สุนทรเวช. หัวหน้าพรรคประชากรไทย อดีตรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีหลายสมัย ที่ก้าวลงมา จากเวทีการเมืองระดับชาติสู่เวทีการเมืองท้องถิ่น โดยนายสมัครได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดใน ประวัติศาสตร์การเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. คือ 1,016,096 คะแนน

ในรอบปี 2543 เรื่องราวเกี่ยวกับตำรวจที่กลายเป็นข่าวใหญ่และได้รับความสนใจจาก ประชาชนทั่วประเทศนั้นมีอยู่หลายเรื่อง ได้แก่ การหลบหนีออกนอกประเทศไทยของนายวิจั ยคาตาม มาเพียงชาวอินเดีย ทั้งๆ ที่อยู่ในการควบคุมตัวอย่างใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เรื่อง ดังกล่าวทำให้มีนายตำรวจทั้งระดับสูงและระดับล่างหลายคนถูกสอบสวนในข้อหารับสินบนเพื่อ ช่วยเหลือนายวิจัย, เหตุการณ์การจลาจลเผาสถานีตำรวจภูธร อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช โดย ฝีมือของประชาชนในพื้นที่ซึ่งไม่พอใจการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจรประจำสถานีตำรวจแห่งนี้ ที่เข้มงวดจนเกินไป เพราะหวังส่วนแบ่งในเงินค่าปรับ, เหตุการณ์ที่หน่วยกองกำลังผสมตำรวจ และทหาร บุกเข้าสังหารทหารกระเหรี่ยงกลุ่มก๊อดอารมีที่ข้ามชายแดนจากพม่าเข้ามายึดโรง พยาบาลราชบุรีพร้อมตัวประกันนับพันคน, เหตุการณ์ที่ตำรวจจับกุมสังหารกลุ่มนักโทษชาวพม่าที่ แหกคุก จ.สมุทรสาคร และจับผู้บัญชาการเรือนจำพร้อมเจ้าหน้าที่เรือนจำจำนวนหนึ่งเป็นตัว ประกัน, การลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติของ พล.ต.อ.ประชา พรหมนอก เพื่อไปรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ

ปี 2543 ยังคงเป็นปีที่เศรษฐกิจไทยอยู่ในภาวะซบเซาอย่างต่อเนื่องจากปีก่อนๆ ทำให้ ธุรกิจเป็นจำนวนมากยังคงพากันทยอยปิดกิจการเหมือนปีก่อนๆ เช่นเดียวกัน ส่งผลให้มีผู้ว่างงาน เฉพาะในปีเพิ่มขึ้นอีกนับแสนคน ด้านตลาดหุ้นไทยในปีนี้ก็ได้รับผลกระทบจากพิษเศรษฐกิจไม่ แพ้กัน มีการปรับตัวลดลงของมูลค่าและดัชนีตลาดหุ้นอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยดัชนีตลาด หุ้นซึ่งปิดเมื่อสิ้นปี 2542 ที่ระดับ 481.92 จุด พอมายปลายปี 2543 ได้ลดลงมาเหลือแค่ประมาณ 270 จุด ขณะที่มูลค่าตลาดรวม (มาร์เก็ตแคป) ก็มีมูลค่าในช่วงสิ้นปีนี้ลดลงจากช่วงต้นปี

กว่าเก้าแสนล้านบาท ในส่วนของภาครัฐนั้นแม้จะมีความพยายามอย่างหนักที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศให้พลิกฟื้นโดยเร็ว แต่มาตรการต่างๆ ที่นำออกมาใช้ในปีนี้ก็ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เช่น ให้นโยบายการแห่งประเทศไทยหรือ ธปท. พยายามเร่งกระบวนการปรับโครงสร้างหนี้เพื่อให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (เอ็นพีแอล) ระหว่างภาคธุรกิจกับสถาบันการเงินลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ตัวเลขเอ็นพีแอลกลับลดลงในอัตราที่ช้ามาก ส่งผลให้การปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินแก่ภาคธุรกิจที่แท้จริงยังหดหายไป เนื่องจากสถาบันการเงินไม่กล้าปล่อยเงินกู้เพราะกลัวว่าจะเป็นหนี้เสียอีก , มีการใช้นโยบายการคลังแบบขาดดุลงบประมาณในปี 2543 เพื่อหวังกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการใช้จ่ายภาครัฐ และการปรับลดภาษีบางประเภทเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของภาคธุรกิจและประชาชน ทว่าทั้งสองวิธีนี้แม้จะทำให้ประชาชนมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นมาบ้าง แต่ก็ยังไม่สามารถส่งผลเป็นลูกโซ่ให้มีการผลิตและการลงทุนเพิ่มขึ้นได้อย่างแท้จริง , เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ปี 2543 จะยังคงเป็นอีกปีหนึ่งที่เศรษฐกิจไทยไม่สามารถจะหลุดพ้นจากภาวะวิกฤติได้ แต่ด้วยปัจจัยหนุนสองปัจจัยคือ การส่งออกที่มีอัตราการขยายตัวสูงถึง 22% อันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจโลกปรับตัวดีขึ้น และการใช้จ่ายภาครัฐที่อัดฉีดเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจผ่านการขาดดุลงบประมาณที่ได้ผลในระดับหนึ่ง จึงทำให้เศรษฐกิจไทยในปีนี้เป็นเลวร้ายจนเกินไป โดยมีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ที่ประมาณ 4.5% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือจีดีพี เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีก่อนที่ขยายตัวอยู่ที่ประมาณ 4.2% ของจีดีพี

สำหรับเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ทางด้านเศรษฐกิจในปี นี้ ยังได้แก่ ความผันผวนเป็นอย่างมากของค่าเงินบาท โดยดูได้จากอัตราเฉลี่ยซื้อขายเงินบาทเทียบกับเงินดอลลาร์ในช่วงเดือนมกราคม - เมษายนอยู่ที่ระดับ 37.28 - 37.92 บาท / ดอลลาร์ แต่หลังจากนั้นค่าเงินบาทก็อ่อนตัวลงเฉลี่ยเดือนละ 1 บาท / ดอลลาร์ จนทะลุ 40 บาท / ดอลลาร์ในเดือนกรกฎาคม และทรุดตัวลงไปอีกที่ 43.15 บาท / ดอลลาร์ในเดือนตุลาคม ก่อนที่จะปรับตัวขึ้นมาในระดับ 41 บาท / ดอลลาร์ในเดือนธันวาคม , เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม คณะอนุญาโตตุลาการได้ชี้ขาดเป็นเอกฉันท์ให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลชดใช้เงินแก่ บริษัทจาโก จำกัด เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 2,508.59 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยอีก 188 ล้านบาท จากการยกเลิกโครงการห่วยออนไลน์ที่ทำสัญญาไว้กับ บริษัทจาโกฯ อย่างไรก็ตาม สำนักงานสลากฯ ได้ขอต่อผู้เรื่องดังกล่าวกับ บริษัทจาโกฯ ในชั้นศาลยุติธรรมต่อไป , คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าวินิจฉัยว่า การขายเหล้าฟ่งเปียร์ของ บริษัทสุรามหาราษฎร์ จำกัด ไม่ผิด พ.ร.บ.การแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 จึงไม่สามารถเอาผิดต่อ บริษัทสุรามหาราษฎร์ฯ ได้ ซึ่งสร้างความผิดหวังให้แก่บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด ผู้ร้องเรียนเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก , เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งให้กลุ่มเจ้าหนี้สามารถเข้าฟื้นฟูกิจการของ บริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคอลไทย จำกัด (มหาชน)

หรือ ทีพีไอ ได้ ส่งผลให้ตระกูลเสี่ยวไพร์ตันที่เคยถือหุ้นใหญ่ของทีพีไอกว่า 50% จะเหลือหุ้นในมือไม่ถึง 10% ตามแผนฟื้นฟูกิจการของกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามาแปลงหนี้เป็นทุนถึง 75% นอกจากนี้ทางกลุ่มเจ้าหน้าที่ยังได้ออกคำสั่งปลดนายประชัย เสี่ยวไพร์ตัน ออกจากตำแหน่งประธานเจ้าหน้าที่บริหารทีพีไอในเวลาต่อมาอีกด้วย , เป็นต้น

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

เกือบตลอดทั้งปี 2543 คนไทยเป็นจำนวนมากต้องเผชิญกับความทุกข์ยากจากปัญหาอุทกภัย เพราะมีพายุหลายลูกพัดผ่านเข้าถล่มประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่พายุ "เกมี", "มาเรีย", และ "หูกง" ผลจากพายุเหล่านี้ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันรุนแรงทั้งภาคเหนือ กลาง อีสาน และได้ ตลอดจนจนท่วมขังต่อมาอีกเป็นระยะเวลาหลายสัปดาห์กว่าจะเข้าสู่ภาวะปกติสร้างความเสียหายให้แก่การเกษตร การคมนาคม การค้าขาย การท่องเที่ยว และด้านอื่นๆ ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศคิดเป็นมูลค่านับพันล้านบาท รวมทั้งยังคร่าชีวิตผู้คนและทำให้ได้รับบาดเจ็บอีกเป็นจำนวนมาก

ในรอบปีนี้มีเหตุการณ์ความเหลวแหลกของพระระดับผู้ใหญ่ในพุทธศาสนาที่กลายเป็นข่าวดังเกิดขึ้นมากมาย ได้แก่ พระครูสุขุมธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดดอนกร่าง ต.ราชวรพัฒนา อ.สามโก้ จ.อ่างทอง ถูกตำรวจจับกุมขณะแต่งกายเป็นฆราวาสเข้าไปเที่ยวคาเฟ่ของโรงแรมแห่งหนึ่งภายใน จ.อ่างทอง นอกจากนี้ชายคนหนึ่งที่ไปกับพระครูสุขุมธรรมคุณซึ่งตอนแรกไม่ทราบว่าใครใครเพราะสวมวิกผมอำพรางตนเองนั้น กลับพบในภายหลังว่าคือพระปฏิเวทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง เขตบางกะปิ กทม. ทำให้พระรูปนี้ต้องลาสิกขาบทยอกจากความเป็นสมณเพศตามพระครูสุขุมธรรมคุณที่ถูกจับสึกไปแล้วก่อนหน้านี้ด้วยเช่นกัน , พระครูธรรมธรวันชัย ถาวร เจ้าอาวาสวัดท่าช้าง อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี ได้ถูกตำรวจกองปราบฯ นุกเข้ารวบตัวขณะพาเสีกาเข้าไปอยู่กับภายในบ้านหลังหนึ่งที่หมู่บ้านมิตรประชาวิมล อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี โดยก่อนหน้านี้ช่างภาพรายการ "ถอดรหัส" ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้แอบติดตามถ่ายภาพพระรูปนี้ในชุดแต่งกายทหารยศ พ.อ. ขณะทำพฤติกรรมเยี่ยงฆราวาส เช่น ขับรถเบนซ์, พาเสีกาเข้าไปกินอาหารที่สวนอาหาร , ฯลฯ เอาไว้ได้ จนนำไปสู่การจับกุมตัวดังกล่าว ซึ่งก็ทำให้พระครูธรรมธรวันชัยต้องถูกจับสึกและถูกศาลตัดสินจำคุกอีก 6 เดือนในข้อหาแต่งกายเลียนแบบนายทหาร , พระเมธีธรรมมานันท์ รองเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จ.นครปฐม ถูกกลุ่มผู้ปกครองของอดีตสามเณรจำนวน 9 คนที่เคยบรรพชาอยู่ ณ วัดไร่ขิงเข้าแจ้งความในข้อหาทำอนาจารสามเณรทั้งเก้าในช่วงที่ยังบรรพชาอยู่ แต่ยังไม่ทันที่ตำรวจจะดำเนินการอะไรต่อไป พระเมธีธรรมมานันท์ที่ไหวตัวทันก็ได้ลาสิกขาหนีบหนีไปเสียก่อน

พฤติกรรมไม่ดีที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ยังไม่หมดเพียงเท่านี้ เพราะจากการเผยแพร่ภาพเปรตที่ป่าคำชะโนด ต.บ้านม่วง อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี ทางสื่อโทรทัศน์และสื่อมวลชนอื่นๆ นั้น ก็ได้นำไปสู่การเปิดเผยโฉมหน้าที่แท้จริงของนายกิตติ ปภัสโรบล หรือ “กู่” ว่า แท้ที่จริงแล้วบุคคลผู้นี้ซึ่งที่ผ่านมาอาศัยคราบของพระจนได้รับความศรัทธาจากคนเป็นจำนวนมากกว่ามีความเก่งกาจด้านวิชาอาคมและสามารถติดต่อกับภูตผีปีศาจหรือแม้กระทั่งเทพได้นั้น เป็นเพียงแค่นักต้มตุ๋นที่ใช้กลวิธีที่แยบยลมาหลอกลวงทรัพย์สินเงินทองจากผู้คนเท่านั้น โดยภาพเปรตที่ถ่ายไว้ได้ที่ป่าคำชะโนดดังกล่าวก็คือตัวนายกิตตินั่นเอง เรื่องราวที่เกิดขึ้นนี้ยังได้กลายเป็นข้อกังขาของผู้คนทั่วไปด้วยว่า นอกจากนายกิตติและทีมงานของเขาแล้วยังอาจมีผู้อื่นมาเกี่ยวข้องกับเทปการถ่ายภาพเปรตปลอมที่ป่าคำชะโนดนี้หรือไม่ โดยเฉพาะ พ.อ.น.พ.พงศักดิ์ ตั้งคณา หมอนักพูดชื่อดัง (ที่มีภาพร่วมอยู่ในเหตุการณ์พบเห็นเปรตที่ป่าคำชะโนดในเทปดังกล่าวด้วย และยังเป็นผู้นำเทปนี้ไปฉายตามที่ต่างๆ ก่อนการแพร่ภาพในวงกว้างทางสื่อมวลชน) นั้นถูกตั้งข้อสงสัยในเรื่องนี้มากที่สุด อย่างไรก็ตามสำหรับนายกิตติหรือที่ได้รับการเรียกขานว่า “เปรตกู่” ในเวลาต่อมานั้น นอกจากจะถูกดำเนินคดีในข้อหาหลอกลวงประชาชนจากเหตุการณ์นี้แล้ว ยังมีเจ้าทุกซอกซอกหลายรายที่เคยถูกนายกิตติหลอกลวงในอดีตมาแจ้งความเอาผิดต่อเขาด้วย

ส่วนเรื่องน่ายินดีสำหรับคนไทยในรอบปีนี้ก็คือ วิจารย์ พลฤทธิ์ สามารถคว้าเหรียญทองมวยสากลสมัครเล่นในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ 27 หรือซีดเนียเกมส์ 2000 ที่ประเทศออสเตรเลีย มาให้คนไทยได้ชื่นชม วิจารย์จึงนับเป็นนักกีฬาคนที่สองในประวัติศาสตร์วงการกีฬาไทยต่อจากสมรักษ์ คำสิงห์ ที่ได้รับเหรียญทองจากมหกรรมกีฬาแห่งมวลมนุษยชาติ นอกจากนี้พรชัย ทองบุราณ นักมวยสากลสมัครเล่นของไทยอีกคนหนึ่ง กับเกษราภรณ์ สุตา นักยกน้ำหนักหญิง ยังสามารถคว้าเหรียญทองแดงให้แก่ทัพนักกีฬาของไทยในซีดเนียเกมส์ได้อีกด้วย

ในปีนี้มีเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ทางด้านสังคม - วัฒนธรรมอีก ได้แก่ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าที่เพิ่มมากขึ้นทุกขณะจนน่าวิตก เพราะทำให้ผู้คนในสังคมไทยเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในระดับเยาวชนนั้น ต้องกลายเป็นทรัพยากรบุคคลของประเทศที่ไร้คุณภาพ ซึ่งคงจะส่งผลในทางร้ายต่ออนาคตของประเทศต่อไป , เหตุการณ์ความตึงเครียดของคนไทยต่อการแพร่กระจายกัมมันตภาพรังสีของสารโคบอลต์ 60 ที่ จ.สมุทรปราการซึ่งคร่าชีวิตผู้คนไปหลายคนและยังทำให้ได้รับบาดเจ็บหรือรักษายากอีกนับสิบคน , เฮลิคอปเตอร์รุ่นเบลล์ 212 หมายเลขเครื่อง 279 ที่นำคณะนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองพล 9 เดินทางไปปฏิบัติราชการลับที่ จ.ตาก ได้เกิดอุบัติเหตุตกกลางไร่ที่บ้านท่ามะนาว ต.วังดัง อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ทำให้นายทหารระดับผู้ใหญ่และระดับน้อยของกองพล 9 เสียชีวิตรวม 11 ศพ , เกิดเหตุระเบิดจากพลุและดอกไม้ไฟครั้งร้ายแรงที่ จ.เชียงราย และ จ.สมุทรสาคร โดยที่ จ.เชียงรายนั้นเหตุระเบิดเกิด

ที่โรงงานผลิตพลูและดอกไม้ไฟเอง ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 ศพ ได้รับบาดเจ็บสาหัส 4 ราย นอกจากนี้เพลิงจากการระเบิดยังได้ไหม้ลูกกลมเผาผลาญบ้านเรือนละแวกใกล้เคียงโรงงานดังกล่าวอีกกว่า 30 หลังคาเรือน ส่วนที่ จ.สมุทรสาครนั้นเหตุระเบิดเกิดที่ร้านแฉงลอยเล็กๆ ที่ขายดอกไม้ไฟและพลูก่อน จากนั้นลูกไฟจากแรงระเบิดนี้ได้กระเด็นเข้าไปยังร้านตึกแถวข้างๆ ที่ขายพลูและดอกไม้ไฟเช่นกันแต่มีปริมาณมากกว่าของร้านแฉงลอย ส่งผลให้การระเบิดขยายตัวเล็งดังสนั่นหวั่นไหว เปลวเพลิงจากการระเบิดลูกกลมใหญ่โตไปยังอาคารบริเวณข้างเคียงสร้างความเสียหายให้แก่ห้องต่างๆ หลายสิบคูหา รถยนต์ จักรยานยนต์ถูกไฟไหม้เสียหายกว่า 100 คัน มีผู้เสียชีวิต 1 ศพ แต่บาดเจ็บเป็นจำนวนมากถึง 84 ราย , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ในปี 2543

ด้านการเมือง

ตารางที่ 22 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางการเมืองปี 2543

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	5	31.25
2. ระบบการเมืองการปกครอง	4	25.00
3. รัฐบาล	3	18.75
4. อื่นๆ		
4.1 นักการเมือง	4	25.00
รวม	16	100.00

ในปีนี้บทความทางการเมืองของนิถิลับมามีปริมาณมากอยู่ในระดับปกติอีกครั้ง หลังจากมีปริมาณที่น้อยมากในปีก่อน รวมทั้งยังกลับมามีปริมาณมากเป็นอันดับสองรองจากปริมาณของบทความทางด้านสังคม-วัฒนธรรมเช่นเดิมด้วย สำหรับปีนี้นิธิเสนอบทความทางการเมืองที่มีประเด็นหลักเกี่ยวกับระบบราชการมากที่สุด โดยมีเนื้อหาที่น่าสนใจได้แก่ การโจมตีการเซ็นเซอร์ข้อมูลข่าวสารโดยภาครัฐ ในขณะที่เดียวกันก็เสนอให้หันมาใช้การสร้างท่าทีเชิงวิพากษ์สื่อแก่สังคมแทน , การชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งภายในชุมชนจากกรณีการสร้างโรงไฟฟ้าที่ ต.บ่อนอก และที่ ต.บ้านกรูด จ.ประจวบฯ นั้น เป็นสิ่งที่ชาวบ้านหรือคนในพื้นที่ดังกล่าววิตกกังวลกันมากที่สุด แต่สิ่งนี้กลับไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐเลย ซึ่งแสดงถึงความไม่จริงใจของ

ภาครัฐต่อประชาชนได้เป็นอย่างดี , การแสดงทัศนคติว่า ถ้าต้องการแก้การรวมศูนย์อำนาจในระบบราชการอย่างได้ผลนั้น ก็ต้องทำให้การกระจายอำนาจในสังคมไทยมีความหมายที่กว้างกว่าแค่การกระจายอำนาจในทางการเมืองการปกครอง กล่าวคือ ต้องครอบคลุมอย่างรอบด้านไปยังส่วนอื่นๆ ในสังคมไทยด้วย เช่น การผลักดันอย่างแท้จริงในเรื่องของพลังงานทางเลือก การศึกษาทางเลือก การตลาดทางเลือก รวมทั้งด้านอื่นๆ อีกมาก , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ด้านการเมือง

สร้างท่าทีเชิงวิพากษ์สื่อแก่สังคม ดึงว่าปล่อยให้รัฐใช้ “กรรไกรเซ็นเซอร์”

นิธิไม่เห็นด้วยกับการเซ็นเซอร์ข้อมูลข่าวสารทั้งสาระและบันเทิงโดยภาครัฐ เขากล่าวว่า นอกจากเซ็นเซอร์เช่นนี้จะเป็นการควบคุมการรับรู้ที่มั่งงายเพราะเลือกตัดหรือตัดแต่สิ่งที่ไม่อยากให้รัฐให้ออกไปเท่านั้นแล้ว ยังเป็นการทำงานที่ไร้ความหมายเพราะในโลกยุคข้อมูลข่าวสารนั้น ยากที่จะมีการปิดเบื่อนการรับรู้ข่าวสารข้อมูลทั้งที่เป็นสาระและบันเทิงของคนในสังคมได้อย่างไรก็ตามการกำกับควบคุมการรับรู้ยังมีความจำเป็นแต่ต้องไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจโดยรัฐ วิธีที่ได้ผลกว่าก็คือทำให้คนในสังคมไทยมีท่าทีเชิงวิพากษ์ต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ โดยท่าทีเชิงวิพากษ์นั้นเกิดขึ้นได้จากการปลูกฝังฝึกรื้อและสร้างโอกาสของการแลกเปลี่ยนสังสรรค์แก่ผู้คนในสังคม เช่น จะทำให้เด็กดูสื่อลามก สื่อของความรุนแรง สื่อที่บิดเบือน ฯลฯ เป็น ก็โดยการทำให้เด็กเหล่านี้รับสื่อเป็นกลุ่ม มีเวลาที่จะวิพากษ์วิจารณ์และตอบโต้วิพากษ์วิจารณ์สื่อ และวิพากษ์วิจารณ์คำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น โดยกลุ่มดังกล่าวถ้าเป็นกลุ่มของคนหลายวัยหลายปุมหลังหลายประสบการณ์ก็ยิ่งดี เพราะจะเกิดมุมมองที่หลากหลาย , เป็นต้น

“เราควรจะปิดหูปิดตาใครด้วยเหตุผลทางศีลธรรม , ความมั่นคง , ความสงบเรียบร้อย หรือวัฒนธรรมอันดีงามหรือไม่นั้นยกไว้ก่อน ยังไม่ต้องเถียงกัน แต่เรามีกินจะปิดหูปิดตาใครหรือ? มือของรัฐ , มือขององค์กรศาสนา , มือของครู , มือของตำรวจ ฯลฯ เลิกกันไปเสียแล้วที่จะขวางกั้นกระแสข่าวสารข้อมูลที่ไหลหลั่งประดุจแม่น้ำสายใหญ่ในโลกปัจจุบันได้ ในสถานการณ์อย่างนี้การเซ็นเซอร์จึงเป็นเรื่องตลกเพราะเป็นซากตกค้างมาจากยุคสมัยที่ผ่านเลยไปอย่างไม่หวนคืนกลับเสียแล้ว ..... เทคโนโลยีสื่อ , วิถีชีวิต และอะไรอื่นๆ ผสมกันของโลกปัจจุบัน มักทำให้เรามักจะรับสื่ออยู่เดี่ยวดายเสมอ เราเป็นฝ่ายรับ สื่อเป็นฝ่ายรุก แถมเป็นฝ่ายรุกที่มีประสิทธิภาพสูงเสียด้วย เพราะเขาวางแผนการสื่อมาอย่างดีเนื่องจากเป็นธุรกิจที่ทำเงินได้สูงมาก เราซึ่งนั่งดูหรือฟังอยู่คนเดียวจึงถูกตรึงให้ต้องจำนนอย่างสิ้นเชิง ทำให้ท่าทีเชิงวิพากษ์อ่อนเปลี้ยจนทำงานไม่ได้ ..... ผู้ใหญ่จำนวนมากก็เลยถูกสื่อชักนำไปสู่ทางเสียได้ไม่แพ้เด็ก เพราะไม่ได้ถูกปลูกฝังฝึกรื้อให้

มีท่าทีเชิงวิพากษ์ และไม่มีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนสังสรรค์กับคนอื่นในการรับสื่อบ้าง ฉะนั้น จึงไม่เฉพาะแต่เด็กเท่านั้นที่ไม่ควรดูทีวีคนเดียว แม้แต่ผู้ใหญ่ก็มีอันตรายพอๆ กันนะครับ" (ฉบับที่ 1036, 26 มิถุนายน 2543)

โรงไฟฟ้า ที่ประจวบฯ อีกหนึ่งความไม่ใส่ใจของรัฐต่อความเดือดร้อนของประชาชน

ในเรื่องของปัญหาการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินที่ ต.บ่อนอก และที่ ต.บ้านกรูด อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์นั้น นิติซึ่งไม่เห็นด้วยกับการสร้างโรงไฟฟ้าที่ใช้พลังงานถ่านหินทุกแห่งในประเทศไทยอยู่แล้ว ก็ได้แสดงจุดยืนร่วมต่อต้านคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่บ่อนอก และบ้านกรูดซึ่งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ เพราะเมื่อสร้างเสร็จแล้วประชาชนในพื้นที่อาจต้องเสี่ยงกับมลภาวะในอากาศที่เป็นอันตรายต่อชีวิต รวมทั้งต้องเผชิญกับผลกระทบที่เกิดจากขยะถ่านหินปริมาณมหาศาล ผลกระทบต่ออาชีพประมง ฯลฯ และแม้ขณะนี้จะอยู่เพียงระหว่างการก่อสร้าง แต่โรงไฟฟ้าถ่านหินที่บ่อนอกและบ้านกรูดก็ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นมาแล้วภายในชุมชนรวมไปถึงภายในครอบครัว เพราะคนในชุมชนและคนในหลายครอบครัวจะมีทั้งฝ่ายที่คัดค้านและสนับสนุน จึงขัดแย้งกันจนแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และความเสียหายที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของคนชุมชนและคนในครอบครัวในขณะนี้ ทำให้ประชาชนบ่อนอกและบ้านกรูดมีความวิตกกังวลกันเป็นอย่างมาก และอาจจะมากกว่าความเสียหายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นด้วยซ้ำ แต่เรื่องนี้กลับไม่เคยได้รับความสนใจจากภาครัฐที่มีส่วนสนับสนุนการสร้างโรงไฟฟ้าที่บ่อนอกและบ้านกรูดแต่อย่างใด ดังนั้น จึงเป็นการสมควรแล้วที่ชาวบ้านที่คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าดังกล่าวจะไม่ไว้วางใจทั้งภาครัฐและเจ้าของโครงการ ถ้าหากมีการสร้างโรงไฟฟ้าจนแล้วเสร็จ

“เมื่อตอนที่พวกเราชาวมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนพากันไปพักผ่อนที่ ‘บ้านกรูด’ เราได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทั้งบ้านกรูดและบ่อนอก ‘ครูหน้อย’ หนึ่งในแกนนำที่เป็นสตรี พูดถึงความเสียหายที่ชาวบ้านจะได้รับจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับมลภาวะในอากาศ, ขยะถ่านหินกองเท่าภูเขาเลากา, ผลกระทบต่ออาชีพประมง ฯลฯ ซึ่งพวกเราพอรู้มาแล้วจากการอ่านเอกสาร เธอยังพูดถึงความแตกแยกบาดหมางซึ่งเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในชุมชนของเธอ ที่นั่งมองหน้ากันไม่ได้แทบจะฆ่ากันตายเพราะเรื่องโรงไฟฟ้า ดูเหมือนเธอจะให้น้ำหนักและความสำคัญแก่ผลกระทบส่วนนี้มากกว่าส่วนอื่นๆ ทั้งหมด เพราะเธอสรุปลงท้ายว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์เช่นนี้จะเอาเงินเท่าไรมาชดเชยได้ก็ไม่มีวันพอ” (ฉบับที่ 1025, 11 พฤศจิกายน 2543)

“ท้องถิ่น” เครือข่ายชุมชนที่มีสายใยเชื่อมโยงอย่างยั่งยืนต่อกัน

นิกิกล่าวว่ ถ้าท้องถิ่นมีความหมายถึงเครือข่ายของชุมชนต่างๆ ที่มีสายใยของความสัมพันธ์เชื่อมโยงและยั่งยืนต่อกันแล้ว นับตั้งแต่สมัย ร.5 จนถึงปัจจุบันก็แทบจะหาท้องถิ่นที่แท้จริงตามความหมายนี้ในสังคมไทยไม่ได้ เพราะภาครัฐได้เข้าไปแทนที่เครือข่ายของชุมชนหรือท้องถิ่นเกือบหมด เช่น เข้าไปจัดการทรัพยากรที่ชุมชนต่างๆ ใช้ร่วมกัน กรมป่าไม้เข้าไปดูแลป่ากรมชลประทานเข้าไปดูแลเรื่องน้ำ กรมที่ดินเข้าไปจัดการเรื่องที่ดิน กรมทรัพยากรธรณีเข้าไปจัดการทรัพยากรที่อยู่ใต้ดิน เป็นต้น เมื่อท้องถิ่นถูกทำลายก็ไม่มีโอกาสพัฒนาสถาบันของท้องถิ่นขึ้นมาให้เหมาะกับการจัดการทรัพยากรในยุคสมัยปัจจุบันได้ ต้องปล่อยให้รัฐเข้ามาจัดการอย่างเด็ดขาดแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่มีการคานอำนาจจากฝ่ายอื่น ดังนั้นเพื่อให้การจัดการทรัพยากรไม่ต้องตกอยู่ในอำนาจของรัฐอย่างเด็ดขาดเหมือนในช่วง 100 กว่าปีที่ผ่านมา นิธิจึงสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนต่างๆ ร่วมกันสร้างท้องถิ่นที่เป็นเครือข่ายของตนเองขึ้นมาอีกครั้ง ดังเช่นที่หลายชุมชนได้พยายามทำกันอยู่ แม้จะเป็นเครือข่ายของชุมชนหรือท้องถิ่นที่อาจไม่เหมือนหรือไม่ตรงกับท้องถิ่นเก่าที่ถูกทำลายลงไปเพราะสถานการณ์ได้เปลี่ยนไปหมดแล้วก็ตาม

“ท่านอาจารย์ศรีศักรนิยามว่า ชุมชนหมายถึงกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง เช่น เห็นหน้าค่าตากันหรือร่วมกิจกรรมกันได้โดยตรง เช่น คนในละแวกหรือในหมู่บ้านเดียวกัน เป็นต้น แต่ชุมชนตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ มีความจำเป็นนับตั้งแต่โบราณแล้วที่ชุมชนต้องสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงไปถึงชุมชนอื่นๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือเพื่อจัดการทรัพยากรก็ตาม ฉะนั้น เราจึงจะพบว่า คนในชุมชนต่างๆ สร้างความสัมพันธ์อีกระดับหนึ่งนอกชุมชนออกไป เกิดสายใยของความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนต่อกัน หน่วยความสัมพันธ์ระดับนี้แหละครับที่ท่านอาจารย์ศรีศักรเรียกว่า ‘ท้องถิ่น’ ..... ชุมชนต่างๆ แถวปากมูนมีความนับถือเทพรูปที่ตั้งอยู่กลางแก่งสะพานร่วมกัน มีพิธีกรรมที่จะต้องบูชาเทพรูปนี้ในทุกปี ..... แม้ว่าชุมชนมักมีวัดของตัวเอง แต่ท่านอาจารย์ศรีศักรชี้ว่าจะมีวัดสำคัญของท้องถิ่นซึ่งอาจมีเจดีย์สถานสำคัญที่มีงานบุญของตนเอง ดึงเอาคนในชุมชนหลายชุมชนไปร่วมกันสักการบูชา ท้องถิ่นบางแห่งอาจรวมเอาชุมชนไว้กว้างขวางมาก เพราะเจดีย์สถานมีความสำคัญมาก เช่น พระศรีมหาโพธิ์แถบดงศรีมหาโพธิ์ ซึ่งดึงเอาประชาชนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในแถบนั้นไปร่วมบุญกันทุกปี พิธีกรรมเป็นเพียงหนึ่งในสายใยที่ร้อยรัด ‘ท้องถิ่น’ เข้าหากัน ..... ในระยะ 10 - 20 ปีมานี้ ประชาชนในชุมชนต่างๆ ได้พยายามสร้าง ‘ท้องถิ่น’ ของตนเองกลับขึ้นมาใหม่ โดยเกาะแกนกลางเรื่องการจัดการทรัพยากร ..... เช่น องค์กรของชาวเขาซึ่งประสบปัญหาถูกกรมป่าไม้แย่งพื้นที่ทำกินไปสร้างผลงานของตนเอง เป็นต้น หรือกลุ่มปัญหาปากมูน, ราชสีไศล, แก่งกะอาม ฯลฯ ในสมัยชาคนจนก็เช่นเดียวกัน หากเขามีโอกาส ‘ท้องถิ่น’ ใหม่ที่เขาสร้างขึ้นก็จะมีหน้าที่ในการจัดการทรัพยากร

เพิ่มขึ้นได้ในอนาคต และชุมชนก็จะไม่ต้องเผชิญกับรัฐและตลาดโลกแต่เพียงลำพัง หากจะมี
เครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นจริงในชีวิตหรือท้องถิ่นเป็นพลังหนุนให้เกิดอำนาจต่อรองได้มากขึ้น”
(ฉบับที่ 1052,16 ตุลาคม 2543)

กระจายอำนาจอย่างรอบด้าน จึงแก้การรวมศูนย์อำนาจได้

นิธิยังได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการรวมศูนย์อำนาจของระบบราชการที่จะทำให้
เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (ตามความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป) ว่า เนื่องจากอำนาจทาง
การเมืองการปกครองสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ข่าวสารข้อมูล การศึกษา ฯลฯ
อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้นการกำจัดการกระจายอำนาจไว้แต่เพียงการเมืองการปกครอง
อย่างที่กำลังทำอยู่นั้น จึงยังไม่ถือเป็นการคืนอำนาจที่แท้จริงมาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จน
สามารถจัดการทรัพยากรและชีวิตของตนได้อย่างรอบด้าน การกระจายอำนาจที่แท้จริงต้องม
ความหมายกว้างกว่าแค่ในทางการเมืองการปกครอง เช่น การผลักดันอย่างแท้จริงในเรื่องพลัง
งานทางเลือก การศึกษาทางเลือก ตลาดทางเลือก ฯลฯ เหมือนที่ได้ทำกันในประเทศอื่นๆ ซึ่ง
ประสบความสำเร็จในการกระจายอำนาจจนกลายเป็นประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง เช่น
สหรัฐฯ แคนาดา ประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันตก เป็นต้น

อุดมคติเป็นทุนไว้ต่อทุน

นิธิซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นอีกผู้หนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่อย่างเปิดเผย
มาโดยตลอดนั้น ได้เขียนบทความแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกับกลุ่มที่กล่าวว่า รัฐธรรมนูญฉบับ
ใหม่มีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมไทยยุคปัจจุบันจึงยากที่จะนำไปสู่
การปฏิรูปการเมืองได้อย่างที่คาดหวังกัน โดยนิธิกล่าวว่า รัฐธรรมนูญของประเทศที่พัฒนาแล้ว
และมีความเป็นประชาธิปไตยสูง เช่น สหรัฐฯ , ฝรั่งเศส , เป็นต้น ก็มักมีเนื้อหาส่วนหนึ่งที่เป็น
อุดมคติกล่าวคือไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมนั้นๆ ในช่วงที่เริ่มต้นใช้รัฐธรรมนูญ เพียง
แต่ประเทศเหล่านี้สามารถสร้างกลไกต่างๆ เช่น การศึกษา เป็นต้น เพื่อส่งผ่านส่วนที่เป็นอุดมคติ
ในรัฐธรรมนูญให้แก่สังคมได้อย่างแพร่หลาย จนในที่สุดอุดมคตินั้นก็กลายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ใน
สังคม ดังนั้นนิธิจึงเห็นว่า การที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของไทยจะมีส่วนที่ไม่สอดคล้องกับความเป็น
จริงในสังคมเช่นเดียวกันบ้าง ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องมาวิตกกังวล ถ้ามีความมั่นใจว่าความไม่
สอดคล้องนั้นคืออุดมคติซึ่งเป็นสิ่งที่น่ายกย่องเพราะทำให้มนุษย์มีเป้าหมายชีวิตที่มุ่งไปใน
แนวทางที่ดีงาม แต่สิ่งที่ควรวิตกกังวลมากกว่าก็คือ ที่ผ่านมามีส่วนที่เป็นอุดมคติในรัฐธรรมนูญฉบับ
ใหม่ของไทยซึ่งมีฐานมาจากวัฒนธรรมตะวันตกนั้น แทบไม่ได้ถูกส่งผ่านแก่สังคมไทยอย่าง
กว้างขวางเพียงพอ

"ตอนที่เขาร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐนั้น ความคิดของ จอห์น ล็อก ก็ตาม ของ มองเตสกีเออ ก็ตาม ล้วนเป็นความคิดใหม่ในสมัยนั้น แล้ว ส.ส. อเมริกันซึ่งมีการศึกษาสูงก็นำเอาความคิด เดิรนั้นๆ เหล่านั้นใส่ลงไปในรัฐธรรมนูญที่ตัวร่างขึ้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไรกับคนอเมริกันซึ่งพยายาม จะทำเกษตรเพื่อส่งตลาดแต่อย่างไร ..... ผมคิดว่าส่วนที่เป็นอุดมคตินั้นถูกสอดแทรกเข้าไปใน ระบบการปกครองทุกระบบ ..... เรายังไม่ได้ทำอะไรเพื่อส่งผ่านอุดมคติในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นของ ฝรั่งเศสอย่างจริงจัง ข้าราชการเมืองยังฉ้อฉลต่ออุดมคตินั้นด้วยกฎหมายลูกที่บิดเบือน และ / หรือการ ปฏิบัติที่บิดเบือนอยู่ตลอดเวลาเสียด้วย" (ฉบับที่ 1018, 2 กุมภาพันธ์ 2543)

"อดข้าว" รูปแบบใหม่ จะส่งสารเชิงสัญลักษณ์แก่สังคมไทยได้หรือไม่ ?

และก็เหมือนเช่นเคยคือนิยายยังคงมีท่าทีและจุดยืนอยู่เคียงข้างคนชั้นล่างอย่างเสมอต้น เสมอปลาย ในช่วงกลางปีเมื่อสมาชิกจำนวนหนึ่งของกลุ่มสมัชชาคนจนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ปักหลัก ชุมนุมอยู่บริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหันมาสนใจแก้ไขปัญหาความเดือด ร้อนให้แก่พวกเขาเหล่านั้น ได้พากันอดอาหารห่มุ่ นิธิก็ได้ช่วยอธิบายการอดอาหารนี้ให้สังคมเข้าใจไป ในทางที่ดี โดยกล่าวว่า การอดอาหารในครั้งนี้ของสมาชิกบางส่วนของกลุ่มสมัชชาคนจนเป็นการ เปลี่ยนความหมายเดิมของการอดอาหารที่เป็นการประท้วงและตั้งใจจะอดกันจนเสียชีวิต เช่นที่ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร และ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เคยทำไว้ เป็นต้น เพราะได้ประกาศตั้งแต่ต้นแล้วว่า ไม่ใช่การอดอาหารเพื่อประท้วงรัฐบาล แต่เป็นการอดอาหารเพื่อบอกแก่คนร่วมสังคมว่ามี ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับความเดือดร้อนแสนสาหัสจากการกระทำของรัฐ จนไม่อยากจะมีชีวิตที่ เสียเปรียบอีกต่อไป โดยหวังว่าเมื่อสังคมได้รับรู้เช่นนี้แล้ว ก็อาจหันมาให้ความช่วยเหลือหรือ สนับสนุนด้วยการเข้ามาร่วมกดดันในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้รัฐบาลหันมาสนใจแก้ไขปัญหาของ กลุ่มสมัชชาคนจนอย่างจริงจังมากขึ้น หรืออย่างน้อยก็หวังว่าสังคมจะให้ความเข้าใจ โดยไม่รู้สึกร ว่าเป็นปฏิบัติการต่อการเคลื่อนไหวเรียกร้องของสมัชชาคนจนซึ่งบางครั้งก็อาจก่อให้เกิดความเดือด ร้อนรำคาญแก่คนทั่วไปอยู่บ้าง เช่น การยึดทางเท้าเป็นที่ชุมนุมประท้วง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการอดอาหารนี้พยายามนำเสนอในเชิงสัญลักษณ์เพื่อให้สังคมได้เข้าใจ จึงใช้วิธีอดข้าว หรืออาหาร (ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เด่นชัดมากของสาระแห่งชีวิตในวัฒนธรรมไทยเพราะถ้าไม่กินก็ ต้องตาย) ในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น

"สังคมไทยสะดุ้งหรือไม่ว่า 'สาร' ที่เขาสื่อผ่านการอดอาหารนี้ ผมไม่ทราบเหมือนกัน คือ ไม่ทราบว่าสังคมได้รับ 'สาร' นั้นจากการอดอาหารหรือไม่ และถ้าได้รับ 'สาร' นั้นแล้วสะดุ้งหรือไม่ ในแง่สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และพลังก็เหมือนกัน สมัชชาคนจนถูกรัฐบาลและหน่วยงาน ราชการป้ายสีตลอดมาว่าเป็นมือบ้ง , มือรับจ้างบ้ง , หรือเป็นอ้ายจิ้งที่ตกเป็นเหยื่อของ คนโกงบ้ง ฯลฯ การอดอาหารห่มุ่ของคนจำนวนเรื้อนร้อยน่าจะเป็นสื่อยืนยันความบริสุทธิ์ของ

ตนเอง หมายความว่าที่มาร่วมชุมนุมนี้เพราะมีเหตุผลจากความเดือดร้อนเนื่องจากโครงการของ
รัฐทั้งนั้น ถ้าเชื่อว่าเขาบริสุทธิ์ สังคมก็ควรจะเปิดหูฟังเขาบ้างว่าความเดือดร้อนที่เขาอ้างถึงนั้นคือ
อะไร ข้อนี้ผมก็ไม่รู้เหมือนกันว่า การอดอาหารเป็นสัญลักษณ์ที่จะสื่อสารอะไรแก่สังคมไทย
ปัจจุบันได้หรือไม่" (ฉบับที่ 1043 , 14 สิงหาคม 2543)

ไม่อยากจะให้ "สมัคร" ได้เป็นผู้ว่าฯ กทม.

ในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยที่มีนักการเมืองระดับ
ชาติคือนายสมัคร สุทธเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย อดีตรองนายกรัฐมนตรีและอดีตรัฐมนตรี
ว่าการหลายกระทรวง เป็นตัวเก็งที่จะคว้าตำแหน่งดังกล่าว เพราะจากการสำรวจความนิยมของ
องค์กรต่างๆ นายสมัครมีคะแนนนิยมทั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งคนอื่นๆ รวมทั้งนางสุดารัตน์
เกยุราพันธ์ นักการเมืองหญิงที่โดดเด่นที่สุดคนหนึ่งของประเทศจากพรรคไทยรักไทยด้วย นิธิจึง
ได้เขียนบทความเกี่ยวกับนายสมัครว่า สาเหตุที่ทำให้คนกรุงเทพฯ นิยมในตัวนายสมัครนั้นมี
หลายอย่าง แต่ที่สำคัญคือนายสมัครสามารถสร้างภาพหรือสัญลักษณ์ให้แก่ตัวเองจนทำให้
คนอื่นเชื่อว่านายสมัครเป็นคนที่มีความจริงใจตรงไปตรงมาได้ เช่น การประกาศว่ามีมิตรแท้และ
ศัตรูถาวรทางการเมืองนั้น ทำให้ผู้คนต่างพากันมองว่านายสมัครรักใคร่รักจริงและเกลียดใครก็
เกลียดจริงไม่ใช่คนที่ชอบการเสแสร้ง ซึ่งเป็นท่าทีที่หาได้ยากในหมู่นักการเมืองไทย เพราะ
นักการเมืองไทยเกือบทุกคนนั้นพร้อมจะเปลี่ยนท่าทีของตนตลอดเวลาเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง
เป็นต้น นอกจากนี้ท่ามกลางภาวะที่ประเทศชาติถูกกลุ่มทุนต่างชาติและประเทศมหาอำนาจ
กดดันอย่างหนักในปัจจุบัน แต่พอนายสมัครได้ออกมาโจมตี สแตนดาร์ด แอนด์ พัว และมูดี ซึ่ง
เป็น 2 บริษัทที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลในการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของสถาบันการเงิน
ทั่วโลก โดยกล่าวว่าไม่จำเป็นต้องไปให้ความสำคัญต่อสองบริษัทนี้เพราะแค่พึ่งชื่อบริษัทก็ไม่
เชื่อถือแล้วนั้น ก็มีส่วนช่วยเพิ่มคะแนนนิยมให้แก่ตัวเขาเพิ่มขึ้นไปอีก เพราะคำพูดของนายสมัคร
ดังกล่าวช่วยให้คนไทยเกิดความรู้สึกนับถือตนเองขึ้นมาได้พอสมควร หลังจากความรู้สึกนับถือ
ตนเองของคนไทยแทบจะหมดไปในช่วงที่ผ่านมา นับตั้งแต่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจขึ้นในประเทศ
อย่างไรก็ตามสุดท้ายแล้วนิธิก็ได้กล่าวว่า เขาไม่อยากจะให้นายสมัครได้เป็นผู้ว่าฯ กทม. เพราะ
นายสมัครเป็นบุคคลที่เขาไม่ชอบเป็นอย่างมากด้วยเหตุผลหลายอย่าง โดยเหตุผลที่สำคัญที่สุดก็
คือ นายสมัครมักจะใช้หนทางหรือวิธีการที่ไร้จริยธรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่างๆ ทางการเมือง
เช่น การใช้สแตมพ์ปลอมในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีคนหนึ่งในอดีต จนทำให้รัฐมนตรี
คนนั้นต้องลาออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ถือเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมากสำหรับนิธิ

“คุณสมัครเพียงคนเดียวที่ออกมาพูดว่าบริษัทบ้าง เหล่านี้ชี้ตัว ดูแต่ชื่อบริษัทก็เห็นแล้ว บริษัทๆ ที่ไหนจะชื่อ Standard & Poor หรือ Moody ถึงไม่ค่อยมีเหตุผลนัก แต่มันสัพพะยะคะ ลูกเมียจะอดตายเพราะถูกตงงาน กลับมีอ้ายหัวแดงมาคอยชี้ว่าหัวหน้าของกูไม่ค่อยจะหอม แล้วพากันกลัวมันหัวหดหมดเมือง เหลือกก็แต่ลุงหมักคนเดียว นี่ลีเลือดไทยแท้ ..... แม้กระนั้น ผมก็รับคุณสมัครไม่ได้ และไม่อยากจะให้คุณสมัครได้เป็นผู้ว่าฯ สิ่งที่ผมรับไม่ได้ที่สุดนั้นก็คือหนทางหรือวิธีการที่คุณสมัครใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย (เรื่องของ means และ end) เพราะผมเห็นว่าหนทางหรือวิธีการของคุณสมัครนั้นเป็นวิธีการที่ฝรั่งเรียกว่าruthless คือไม่เอื้อต่อใจเขาใจเราหรือหลักทางจริยธรรม เช่น กรณีสเตรตเมนต์ปลอมอาจทำให้รัฐมนตรีลาออกไปในที่สุด แต่ข้อกล่าวหาและหลักฐานที่คุณสมัครใช้กลับถูกพิสูจน์ว่าปลอม ผมยกตัวอย่างมากกว่านี้ได้อีกมาก แต่อาจต้องยกมากขึ้นไปอีกในศาล จึงไม่ขอยกละครับ ..... ถ้าเรายอมรับวิธีการของใครไม่ได้จึงร้ายแรงมากและยอมรับตัวเขาไม่ได้อย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม หลังจากคิดพักหนึ่งแล้ว ผมก็ผะงะว่า ตายหะ คนไทยสมัยปัจจุบันไม่ได้แคร์ต่อวิธีการเลยนี้หว่า เขาแคร์แต่เป้าหมายอย่างเดียวมานานแล้ว ถ้าอย่างนั้นคุณสมัครนี้แหละคือวีรบุรุษทางวัฒนธรรมของคนไทยกรุงเทพฯ ปัจจุบันแหงๆ เลย” (ฉบับที่ 1037, 3 กรกฎาคม 2543)

คนดัง “สื่อ – บันเทิง” ใครจะร่ำเรียงเข้าวินการเลือกตั้ง ?

ส่วนช่วงปลายปีที่มีการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรกตามกติกาของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้น นิธิก็ได้กล่าวถึงบางส่วนของบรรยากาศการหาเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างน่าสนใจว่า จากการเลือกตั้ง ส.ส.ก่อนหน้าครั้งนี้รวมทั้งการเลือกตั้ง ส.ว.ที่ผ่านมาซึ่งปรากฏว่าคนที่มีชื่อเสียงจำนวนมากไม่ได้รับการเลือกตั้งนั้น น่าจะทำให้รับรู้กันเป็นอย่างดีแล้วว่า ความคุ้นหน้าคุ้นตาอย่างเดียวเพราะปรากฏตามสื่อเป็นประจำ ไม่ใช่คุณสมบัติที่ดีเพียงพอที่จะทำให้ได้รับการเลือกตั้ง จำเป็นต้องมีอย่างอื่นประกอบด้วย เช่น กรณีของนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และกรณีของ ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล กับ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ว. นั้น ก็เป็นเพราะทั้งสามคนนอกจากจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงแล้วยังได้รับการยอมรับในเรื่องความรู้ความสามารถด้วย เป็นต้น ดังนั้น การที่พรรคการเมืองต่างๆ พยายามแย่งตัวคนที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงซึ่งแทบไม่มีภาพของคนที่มีความสามารถและความรอบรู้ที่จะตัดสินใจนโยบายสาธารณะได้ดีกว่าคนทั่วไป เช่น น.ส.จนิศดา ลิ่วเฉลิมวงศ์ หรือ “น้องแบม” เป็นต้น มาลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. ในนามพรรคของตนในการเลือกตั้งที่กำลังจะมีขึ้น จึงสร้างความแปลกใจให้แก่นิธิพอสมควร อย่างไรก็ตาม ในเมื่อที่ผ่านมานั้นก็ยังมีบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงรวมทั้งแวดวงสื่อสารมวลชนบางคนได้รับการเลือกตั้งให้เป็น ส.ว.และ ส.ส. อยู่บ้าง นิธิจึงได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า บุคคลที่ชนะการเลือกตั้งเหล่านี้ถ้าเป็นนักร้องหรือนักแสดงก็จะอยู่ในศิลปะการแสดงที่

กระตือรือร้นไปทางศิลปะพื้นบ้าน เช่น เป็นนักร้องเพลงลูกทุ่ง เป็นต้น และจะได้รับการเลือกตั้งในต่างจังหวัด แต่ถ้าเป็นผู้ที่อยู่ในแวดวงสื่อสารมวลชนก็ต้องเป็นผู้ทำรายการข่าวหรือรายการทอล์คโชว์แบบจริงจัง และคนกลุ่มนี้มีแนวโน้มว่าจะได้รับการเลือกตั้งในกรุงเทพฯ มากกว่าต่างจังหวัด จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้แทนของชนชั้นกลาง

“ผมไม่รู้จักคุณ ‘น้องแบม’ มากไปกว่าบทบาทของเธอในฐานะพิธีกรและโฆษณาสินค้า ซึ่งไม่ได้ทำให้ผมคิดถึงก๊นของเธอในด้านการตัดสินใจนโยบายสาธารณะตรงไหนเลย เธออาจมีหรือไม่มีก๊นตรงนั้นก็ได้นะครับ แต่เท่าที่แสดงแก่สาธารณชนไม่ปรากฏอะไรให้เห็น ผมจึงคิดว่าคนอื่น ๆ คงเหมือนผมนั่นแหละ ทุกคราที่คิดถึงคุณ ‘น้องแบม’ ก็คิดถึงผู้หญิงที่ช่วยบาดตาและหุ้บอ้ม ๆ (อันเป็นสำนวน คุณนิวัติ กองเพียร คำนี้ผู้ชายรุ่นผมใช้คำว่า ‘บ๊ะๆ’ ครับ) เท่านั้น ไม่ได้คิดถึงคนที่เราคิดว่าควรมีส่วนในการตัดสินใจนโยบายสาธารณะมากกว่าคนทั่วไป เข้าใจไม่ได้เลยว่ายี่ห้ออะไรกันนักหนา ..... สรุปข้อสังเกตทั้งสองก็คือ คนชั้นกลางเห็นการแสดงเป็นเรื่องเล่น จึงไม่เลือก ‘ดารา’ ที่อยู่ในการแสดงแบบเล่นเป็น ส.ส. แต่ข้อนี้ก็เอาแน่ไม่ได้นะครับ เพราะคนชั้นกลางอาจเห็นการเมืองไทยเป็นเรื่อง ‘เล่นๆ’ เหมือนการแสดงไปแล้วก็ได้ ส่วนชาวบ้านในต่างจังหวัด มองเห็นการแสดงที่เชื่อมโยงอยู่กับการแสดงพื้นบ้านเป็นของ ‘จริง’ จึงอาจเลือก ‘ดารา’ แบบของเขาเข้ามาเป็น ส.ส. ก็ได้ ข้อสังเกตสองข้อนี้ถ้าจะมีความหมายอยู่บ้าง ก็คงช่วยให้เราเดาได้ว่าใครน่าจะได้รับการเลือกตั้งและใครน่าจะสอปลก หรือใครน่าจะช่วยเพิ่มคะแนนปาร์ตี้ลิสต์ให้พรรคใด” (ฉบับที่ 1058, 27 พฤศจิกายน 2543)

นักการเมืองไทยยังไม่คู่ควรเป็น “ศรีธนญไชย”

นักการเมืองไทยในทัศนะของนิธินั้นมีบรรทัดฐานสำคัญในการเล่นการเมืองก็คือ ความกะล่อน ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ไม่ควรได้รับความนับถือจากผู้คน ดูได้จากพฤติกรรมหลายๆ อย่างของบรรดานักการเมืองไทยที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามแม้จะคิดเช่นนี้แต่นิธียังเห็นว่า ไม่ควรเปรียบเทียบนักการเมืองไทยว่าเป็นศรีธนญไชยซึ่งเป็นตัวละครเอกในนิทานพื้นบ้านของไทยเรื่องหนึ่งและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในเรื่องความกะล่อน เพราะแท้จริงแล้วศรีธนญไชยนั้นใช้ความคลุมเครือของภาษาเป็นเครื่องมือในการต่อต้านอำนาจรัฐที่ขาดความชอบธรรม เช่น เมื่อพระเจ้าแผ่นดินในนิทานเรื่องศรีธนญไชยไล่ที่ประชาชนเพื่อจะให้สร้างวังหรือนำไปแจกจ่ายแก่ข้าหลวงโดยไม่สนใจความเดือดร้อนของไพร่ฟ้า เป็นต้น ทำให้การต่อต้านอำนาจรัฐของศรีธนญไชยจับใจคนที่ได้อ่านหรือฟังนิทานเรื่องศรีธนญไชย ในขณะที่นักการเมืองไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น มักจะใช้ความกำกวมของความหมายในภาษาหรือในกฎหมายหาประโยชน์ใส่ตัวหรือนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้แก่การกระทำที่ไม่ดีของตัวเอง

"ผมยังไม่พบนักวิชาการคนไหนที่ตีความว่าศรีธัญไชยกะลอน ส่วนใหญ่มีกวีเคาระห์นิทานเรื่องนี้ในทำนองว่านิทานเรื่องนี้สะท้อนการต่อต้านอำนาจ นับตั้งแต่อำนาจของพ่อแม่ , อำนาจของพระ และอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน .....นิทานศรีธัญไชยไม่ใช่นิทานส่งเสริมการกะลอน แต่เป็นนิทานที่มีอะไรลึกกว่านั้น จึงจับใจคนไทยแต่ก่อนนี้มากพอที่จะเล่าต่อให้ลูกหลานฟังสืบมานาน ..... กรณีนี้อ้อชาวทั้งหลายก็รับผิดชอบกันโดยวิธีกะลอนกันไปเรื่อยๆ เดียวก็ยังไม่ได้รับรายงาน , เดียวก็อ่านกฎหมายกันตามลายลักษณ์อักษรเป๊ะ , เดียวก็แผนที่ผิด , เดียวก็อ้างหลักการประชาธิปไตย แต่พอขัดขวางการใช้สิทธิของคนอื่นก็อ้างปัญหาจรรยาหรือความมั่นคง ฯลฯ แล้วก็มาสรุปรวมนี่เป็นศรีธัญไชย ..... ถามว่าในเมืองไทยปัจจุบันมีรอยไหวของอำนาจหรือไม่ ก็เห็นได้ชัดเจนครับว่าเต็มไปด้วยรอยไหวมากมายคือมีและใช้อำนาจโดยขาดความชอบธรรม รักจะเป็นศรีธัญไชยก็ต้องต่อต้านอำนาจที่มีรอยไหวเหล่านี้ ข้ายังต่อต้านได้ง่ายกว่าอีกด้วย เพราะมีกลไกทางสังคมและการเมืองที่ทำให้นักการเมืองสามารถลุกขึ้นมาต่อต้านอำนาจเหล่านี้ได้ โดยไม่ต้องใช้ความกำกวมของความหมายในภาษาเพียงอย่างเดียว (ซึ่งเสี่ยงต่อการเป็นคนกะลอน) แต่ศรีธัญไชยของวงการเมืองปัจจุบัน กลับใช้รอยไหวของอำนาจเหล่านี้แหละหาประโยชน์ใส่ตัว ..... แล้วยังมีหน้ามาอ้างศรีธัญไชยอยู่ได้" (ฉบับที่ 1016, 8 กุมภาพันธ์ 2543)

"ผูกเสี่ยว" หาเสียง อีกหนึ่งความ "มั่งง่าย - เอาแต่ได้" ของนักการเมืองไทย

ในช่วงปลายปีซึ่งเป็นช่วงของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ส.ส.ตามกติกาของรัฐธรรมนูญใหม่เป็นครั้งแรกนั้น นิธิก็ได้เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์นักการเมืองของพรรคเสรีธรรมที่ใช้การจัดพิธีผูกเสี่ยวในหลายพื้นที่ของภาคอีสานเป็นกลยุทธ์ของการหาเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้ว่า มีพฤติกรรมที่มั่งง่ายและเอาแต่ได้เป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งยังไม่สนใจเรื่องของจริยธรรมในการหาเสียงเลือกตั้งฯ ด้วย ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมดังกล่าวนอกจากจะทำลงไปโดยไม่เข้าใจเนื้อหาที่แท้จริงของความเป็นเสี่ยวกันในวัฒนธรรมอีสานแล้ว ยังถือเป็นการซื้อเสียงรูปแบบหนึ่งด้วย เพียงแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือ ก.ก.ต. อาจไม่สามารถเอาผิดทางกฎหมายกับการซื้อเสียงรูปแบบนี้ได้ เพราะเป็นการกระทำผ่านพิธีกรรมที่กฎหมายยังก้าวล่วงลงไปไม่ถึง

"ผมมีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่าความสัมพันธ์ของเสี่ยวและเกลอตามประเพณีเดิมนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ นักการเมืองสามารถใช้รูปแบบของพิธีกรรมแบบเก่าเพื่อสื่อเนื้อหาที่เป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนเชิงอุปถัมภ์ได้หรือไม่ ผมเดาเอาว่าไม่ได้ ไม่ใช่เพราะพิธีกรรมไม่อาจเปลี่ยนแปลงเนื้อหาได้นะครับ แต่พิธีกรรมจะเปลี่ยนแปลงเนื้อหาได้ก็ต้องใช้เวลาและใช้ความร่วมมือจากคนทั้งหมดในวัฒนธรรมนั้นๆ ไม่อาจเกิดได้จากความมั่งง่ายและเอาแต่ได้ของนักการเมืองเพียงไม่กี่คน ..... นักการเมืองต้องการใช้พิธี

ผูกเสี่ยวเป็นสัญลักษณ์ว่า เมื่อตัวได้เป็นใหญ่เป็นโตแล้วก็ต้องช่วยเหลือของตัว พูด่างๆ ก็คือใช้ภาษาพิธีกรรมชื่อเสียงด้วยการประกาศพันธะสัญญาของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ อันนี้จะได้ผลหรือไม่ ? ผมไม่แน่ใจว่าจะได้ผลหรือไม่ แต่น่าสังเกตว่า ถ้าได้ผลก็เป็นการใช้ชื่อเสียงที่ ก.ก.ต. จับไม่ได้ เพราะใช้ภาษาเชิงพิธีกรรมที่กฎหมายไม่เข้าใจ" (ฉบับที่ 1061, 18 ธันวาคม 2543)

อัต "มีชัย ฤชุพันธุ์" อย่ามาช่วยรัฐหวงอำนาจในมาด "เสรีนิยม"

นอกจากนี้เรายังได้วิพากษ์วิจารณ์นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ทางการเมืองของไทยเพราะมีความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมายเป็นอย่างมาก (โดยเฉพาะในยุคที่กองทัพเข้ามามีบทบาทสูงทางการเมือง) เช่น รัฐมนตรีหลายสมัย , ส.ว. ที่มาจากการแต่งตั้งหลายสมัยรวมทั้งตำแหน่งประธาน ส.ว. ด้วย , เป็นต้น โดยนิตินิกล่าวว่ นายมีชัยซึ่งนิจัดให้เป็นนักคิดนักกฎหมายในแนวทางอนุรักษนิยมนั้น มักจะเสนอแนวคิดในลักษณะที่เป็นการคงอำนาจเอาไว้ให้อยู่ในมือของภาครัฐ โดยไม่ให้ความสนใจต่อการกระจายอำนาจหรือการเพิ่มอำนาจแก่ประชาชน แม้ครั้งล่าสุดจะนำเอาแนวทางเสรีนิยมเรื่อง "สิทธิ" มาใช้ร่วมกับแนวทางอนุรักษนิยมในเรื่อง "หน้าที่" แต่ก็เป็นการนำเรื่องสิทธินี้มาใช้แบบบังหน้า เพราะถึงที่สุดแล้วเป้าหมายที่แท้จริงของนายมีชัยก็ยังเป็นแบบอนุรักษนิยมเต็มตัวนั่นก็คือยังคงอยากให้อำนาจทางการเมืองการปกครองตกอยู่ในมือของภาครัฐอยู่ดี

"ไม่นานมานี้ นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ..... ออกมาให้สัมภาษณ์ว่า 'จุดอ่อนของสังคมไทยคือคนรู้จักใช้แต่สิทธิที่กฎหมายมิให้ แต่ไม่รู้จักหน้าที่ ซึ่งถ้าแก้ไขไม่ได้การเมืองไทยก็จะไม่พัฒนาสังคมไทยจะไม่เรียบร้อย' นี่ใครรับสิทธิและหน้าที่ถูกเปรียบเป็นสองด้านของเหรียญเดียวกัน มันเหมือนกันกับเหรียญบาทป๊ะ ..... อะไรเป็นหัวอะไรเป็นก้อย ก็พอจะเห็นๆ อยู่นะครับ ถ้าจะเปรียบสิทธิและหน้าที่เป็นเงินแล้วละก็ ..... น่าจะเป็นเงินพดด้วงมากกว่าคือเป็นก้อนกลมๆ ที่ไม่มีด้าน เพราะทั้งสองอย่างนี้เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งเดียวที่แยกไม่ออกจริงๆ ว่าอะไรคือสิทธิ อะไรคือหน้าที่ ..... รัฐวิสาหกิจและนายทุนละเมิดสิทธิพลเมืองไทย เราทุกคนก็ควรเห็นเป็นหน้าที่ออกไปประจัญกับมันเหมือนกัน นี่เป็นการ 'กู้ชาติ' ครับ เป็นหน้าที่ไซ้ใหม่ครับที่คนไทยทุกคนต้องกู้ชาติ เพราะถ้าปล่อยให้มีการละเมิดสิทธิอย่างนี้ เราจะประกันเสรีนิยมของพลเมืองไทยได้อย่างไร และถ้าชาติไม่มีเสรีนิยม จะเป็นชาติอยู่ได้อย่างไร ..... ถ้ามองไม่ออกว่าสิทธิและหน้าที่คือสิ่งหนึ่งสิ่งเดียวกัน เป็นยิ่งกว่าสองด้านของเหรียญเดียวกันแล้ว ในที่สุดก็ต้องมาลงเอยอย่างที่ว่า นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ลงเอยความคิดของตัวเองไว้ว่า 'กฎหมายที่เขียนเพิ่มอำนาจให้ประชาชนมากเท่าไร ก็เท่ากับเป็นการจำกัดสิทธิประชาชนมากเท่านั้น หากกฎหมายไปอยู่ในมือของคนไม่สุจริตแล้ว ความเดือดร้อนจะแผ่กระจายไปทุกครัวเรือน' เพื่อป้องกันมิให้กฎหมายเพิ่มอำนาจประชาชนตกไปอยู่ในมือของคนไม่สุจริตจะทำอย่างไร ? ไม่ต้องมีกฎหมายเพิ่มอำนาจประชาชนนั้นหรือ ?

คนไม่สุจริตหมดอำนาจ และประชาชนก็ถูกลงโทษเท่ากับคนไม่สุจริตคือถูกริบอำนาจไปเหมือนกัน แล้วอำนาจจะตกไปอยู่ในมือของใคร? คำตอบเห็นอยู่รำไร ในความเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์นิยม ซึ่งจำเป็นต้องสำรวจเสรีนิยมออกมาให้หมดในเวลานี้ใช่หรือไม่? (ฉบับที่ 1062, 25 ธันวาคม 2543)

แง่รวมว.วิทย์สุด “อูจาด” โทษฐานเชียร์พีซีเอ็มไออย่างมีคบอด

นิธิไม่พอใจอย่างยิ่งต่อคำให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวกรณีพีซีตัดแต่งยีนส์หรือพีซีเอ็มไอของ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ภายหลังจากที่ให้นายคริสโตเฟอร์ แชมมวลบอนด์ ส.ว.สหรัฐฯ จากรัฐมิสซูรี เข้าพบเพื่อขอให้ ดร.อาทิตย์ สนับสนุนพีซีเอ็มไอ โดยนิถิกกล่าวว่า การที่ ดร.อาทิตย์ ได้ออกมาให้สัมภาษณ์แสดงท่าทียอมรับพีซีเอ็มไออย่างออกนอกหน้า (เพราะเชื่อว่าไม่มีพิษภัยต่อมนุษย์ แต่ก็ยังเห็นด้วยกับการให้ติดตามกบ่งบอกว่าผลิตภัณฑ์ใดมีส่วนผสมของพีซีเอ็มไอเพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น จากนั้นเมื่อคนไทยวางใจว่าพีซีเอ็มไอไม่มีอันตรายจริงๆ แล้วจึงค่อยให้เอาฉลากออก) นั้น ถือเป็นพฤติกรรมที่น่าเกลียดเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุคคลระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของประชาชน ไม่ควรที่จะพูดจาโดยไร้วิจารณ์ญาณและขาดความสุจริตรอบคอบเช่นนี้เพียงเพราะว่าถูกลีอบบี้จากประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ เนื่องจากกรณีพีซีเอ็มไอนั้นยังเป็นเรื่องที่ถูกเถียงกันอยู่ในประชาคมโลกว่ามีความปลอดภัยต่อมนุษย์จริงหรือไม่ จนหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น และประเทศต่างๆ ในยุโรป เป็นต้น ก็ได้ออกมาสั่งห้ามไม่ให้มีการนำเข้าพีซีเอ็มไอและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพีซีเอ็มไอซึ่งเกือบทั้งหมดผลิตในสหรัฐฯ เข้าประเทศของตนเองแล้วด้วย

“รัฐมิสซูรีเป็นรัฐที่ปลูกพีซีเอ็มไอสูงที่สุดในอเมริกา หมอนี่เดินทางมาอย่างล่อนจ้อนโดยไม่ต้องสนใจเรื่องวัฒนธรรมอะไรทั้งนั้น เพื่อลีอบบี้ให้ประเทศเอเชียเล็กระมัดระวังกับพีซีเอ็มไอ แล้วเปิดประตูข้าให้แก่สินค้าจีเอ็มโอของอเมริกา และอย่างล่อนจ้อนนี้แหละครับ หมอนี่ประสบความสำเร็จอย่างไรก็เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของคุณด็อกเตอร์อเมริกัน ..... มันอูจาดเสียจนคำวิจารณ์อะไรก็ก้าวลงไปไม่ถึง ท่านผู้อ่านอ่านแล้วก็ช่วยนี้ตอบคำถามให้ด้วยว่าทำไมวิถีของนักเลงโตจึงประสบความสำเร็จในเมืองไทยยิ่งกว่าวิถีของวัฒนธรรม” (ฉบับที่ 1014, 25 มกราคม 2543)

สุดห่วง “หน้าตา” ประเทศไทย แต่รัฐบาล “ชวน” ไม่อายทำประชาชนเดือดร้อน

ส่วนกรณีที่มาชิกส่วนหนึ่งของกลุ่มสมัชชาคนจนยื่นคำร้องทำเนียบรัฐบาลเข้าไป บิ๊กหลักประท้วงรัฐบาลอยู่ในทำเนียบฯ แต่ต่อมาถูกสลายการชุมนุม นั่น นิธิกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า แทนที่รัฐบาลจะรู้สึกอับอายที่บริหารประเทศแล้วทำให้ประชาชนบางส่วนเดือดร้อน จนต้องยื่นคำร้องทำเนียบฯ เพื่อเข้าไปเรียกร้องรัฐบาลให้หันมาสนใจแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่พวกเขา แต่ฝ่ายรัฐบาลกลับไปห่วงว่าเหตุการณ์บุกทำเนียบจะทำให้ภาพพจน์ของไทยเสียหาย ในเวทีโลกและอาจส่งผลให้ต่างชาติไม่คิดจะเข้ามาลงทุนในประเทศไทย จนนำไปสู่การใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมที่ยื่นคำร้องทำเนียบฯ และทำให้ผู้ชุมนุมนี้ได้รับบาดเจ็บไปหลายคน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความไม่จริงใจต่อประชาชนของรัฐบาลที่มีนายชวน หลีกภัย เป็นหัวหน้าคณะอย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

แขวะ “ชวน” + “ประชาธิปไตย” ผ่านการวิเคราะห์บุคคลิก “คนใต้”

นอกจากนี้ นิธิยังกล่าวเกี่ยวกับบุคลิกของคนใต้โดยแฝงเจตนาจะให้กระทบไปยังพรรค ประชาธิปัตย์ แกนนำพรรคร่วมรัฐบาลที่มี ส.ส.ภาคใต้เป็นจำนวนมากว่า เป็นเพราะในอดีต ประเทศไทยเป็นรัฐซึ่งยังไม่มีกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับการสถาปนาความสัมพันธ์เชิงพันธมิตรสัญญา แต่ความสัมพันธ์เชิงพันธมิตรสัญญานี้เป็นฐานที่สำคัญสำหรับระบบทุนนิยม ดังนั้นในสมัยก่อนการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีเดิมของภาคใต้ให้เหมาะกับการก้าวหน้าไปตามแนวทางของทุนนิยมซึ่งพื้นที่ภาคใต้มีศักยภาพที่เหนือระบบนี้ดีกว่าในภาคอื่นๆ ของไทย จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้คนใต้มีลักษณะหัวรั้น , ดื้อตาสี , เห็นแก่พวกพ้อง ฯลฯ

“ตามปกติแล้วระบบทุนนิยมมักจะสร้างความสัมพันธ์เชิงพันธมิตรสัญญาหรือพูดให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือความสัมพันธ์ที่มีฐานอยู่บนกฎหมาย (หรือประเพณีที่แข็งตัวจนมีลักษณะเป็นกฎหมาย) ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองการประกอบการและกำไร แต่ปิษได้ไม่ใช้รัฐอิสระหากอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐซึ่งยังไม่ได้พัฒนาทุนนิยมไปได้ถึงขนาดนั้น จึงไม่อาจแปรเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมไปสู่ความสัมพันธ์เชิงพันธมิตรสัญญาได้โดยอิสระ (คงจำกันได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นประมวลฯ ที่ออกหลังสุด) ด้วยเหตุดังนั้น คนใต้จึงหันไปพัฒนาความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมเดิมของตัวเองให้แข็งแกร่งขึ้นจนมีลักษณะเป็นกฎหมาย เช่น การทำให้ระบบเครือญาติเข้มแข็งในทางที่จะเอามาใช้กับการประกอบการในระบบทุนนิยมได้ นอกจากลงทุนร่วมกันบริหารร่วมกันแล้ว ก็ยังเอามาใช้เพื่อปกป้องและรุกรานการประกอบการของคู่แข่งได้อีกด้วย จำเป็นต้องตีหัวก็ต้องตี จำเป็นต้องฆ่าแล้วเผาก็ต้องฆ่าแล้วเผา ยิ่งกว่านั้นก็พัฒนาระบบผูกเกลือ (เหมือนระบบผูกเสี่ยว) ให้เกือดกับการประกอบการทางเศรษฐกิจมากขึ้น มีกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ของ

เกลอที่แข็งตายตัว ทุกคนต้องเคารพ คนได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ให้ใหญ่ และเอามาใช้ในการประกอบการสมัยใหม่ได้หลายอย่าง เช่น ระบบนายหัว เป็นต้น ทั้งหมดนี้ทำให้คนได้ 'ไม่ยอมใคร' เพราะการยอมใครไม่ได้หมายถึงการลดสถานะของตนเองลงไปเพียงคนเดียว แต่กระทบถึงสถานะของกลุ่มที่ตัวเองสังกัดอยู่ทั้งกลุ่ม อันจะเป็นผลร้ายต่อการประกอบการทางเศรษฐกิจของกลุ่มด้วย ..... ถามว่า ทั้งหมดที่ผมกล่าวมาถึงตรงนี้จะอธิบายอะไรเกี่ยวกับชาวตรัง ซึ่งกลายเป็นนายกรัฐมนตรี หรือพรรคประชาธิปัตย์ได้อย่างไร ผมคิดว่า จะตอบปัญหานี้ อย่างไรได้แล้ว ก็ลำบากได้ว่าไม่ควรตอบ เพราะกลัวว่าจะถูกคนได้ในพรรคประชาธิปัตย์เชิญให้ไปคุยกันข้างนอก ข้างนอกคือเวทีที่กฎหมายเป็นไม้หลักปักชัควาย" (ฉบับที่ 1051, 9 ตุลาคม 2543)

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 23 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจปี 2543

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. อื่นๆ		
1.1 ระบบทุนนิยม	2	100.00
รวม	2	100.00

บทความทางด้านเศรษฐกิจในปี 2543 ลดลงจากปีที่แล้วที่มีถึง 9 บทความข้างมาก คือ เหลือแค่ 2 บทความนั้น ส่วนเนื้อหาของทั้งสองบทความนี้ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบทุนนิยม โดยยังเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ถึงด้านลบของระบบนี้อยู่เช่นเดิม

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ด้านเศรษฐกิจ

“ทุนนิยม (กำไร) ” ตัวการใหญ่ที่ทำให้เกิด “สินค้าไหล”

ในปีนี้นิธิเขียนบทความที่มีประเด็นหลักทางด้านเศรษฐกิจเพียง 2 บทความ และบทความทั้งสองนี้เป็นเรื่องของกรวิพากษ์วิจารณ์ระบบทุนนิยม โดยนิธิกล่าวว่า การที่ระบบทุนนิยมมุ่งใช้หลักการrationalization หรือการหากำไรสูงสุดในการผลิตสินค้า โดยลดต้นทุนการผลิตลงจนสินค้ามีราคาต่ำเพื่อเข้าถึงตลาดที่กว้างใหญ่ได้ง่าย แต่ในขณะเดียวกันสินค้าก็มีคุณภาพต่ำลงด้วยนั้น มีผลทำให้มนุษย์สูญเสียวัฒนธรรมที่หมายถึงความสามารถที่จะพัฒนาอายตนะ (เครื่อง

รู้และสิ่งที่คุณ) ของตนให้ละเอียดอ่อนจนสามารถสัมผัสรูป รส กลิ่น เสียง รวมทั้งอารมณ์ที่ลึกซึ้งและ
 สลับซับซ้อนได้ ทั้งนี้เพราะสินค้าหลากหลายชนิดในระบบทุนนิยมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็เบียร์,
 ไก่ทอด, ไอศกรีม, พิซซ่า, แยมเบอร์เกอร์, รถยนต์, ภาพยนตร์ ฯลฯ นั้น ล้วนจัดซื้อ
 ไร่เอกลักษณะเช่นเดียวกันไปหมด เพื่อจะได้เข้าถึงตลาดที่กว้างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ระบบ
 ทุนนิยมเช่นนี้ได้เริ่มต้นที่สหรัฐอเมริกา ก่อน แล้วต่อมาก็แพร่หลายออกไปทั่วโลกรวมถึงประเทศ
 ไทยด้วย

“ความไร้วัฒนธรรมเช่นนี้ไม่ได้เป็นของอเมริกันเพียงอย่างเดียว เพราะเศรษฐกิจ
 โลกาภิวัตน์ได้กระจายความไร้วัฒนธรรมอย่างนี้ออกไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย
 กระบวนการ rationalization กระจายไปทั่วโลก สร้างสินค้าประหลาดๆ ขึ้นมาครอบครองตลาดอันไร้ขีด
 จำกัดเป็นขั้นตอนที่หนึ่ง แล้วก็สร้างรสนิยมประหลาดๆ กัดต้นไม่ให้อายตนะของมนุษย์ได้มีโอกาส
 พัฒนาเกินกว่ากำลังของเครื่องจักรและเทคโนโลยีจะตอบสนองได้เอาไว้เป็นขั้นตอนที่สอง” (ฉบับที่
 1046, 4 กันยายน 2543)

ทุนนิยมไทย “พิการ” เพราะขาดฐานความยุติธรรมในสังคม

นิตยังได้กล่าวด้วยว่า เขาไม่เห็นด้วยกับนักคิดบางคนในระบบทุนนิยมที่เชื่อว่ากาที่
 ระบบทุนนิยมประสบความสำเร็จในโลกตะวันตก แต่ล้มเหลวในประเทศกำลังพัฒนานั้น เป็น
 เพราะประเทศเหล่านี้ยังไม่ได้สร้างระบบกฎหมายที่จะทำให้เกิดความคล่องตัวในการโอนย้าย
 ทรัพย์สินเพื่อนำมาใช้เป็นทุน สาเหตุที่ทำให้ไม่เห็นด้วยก็เพราะเขาคิดว่า กฎหมายที่อำนวยความสะดวก
 ในการโยกย้ายทรัพย์สินไปเป็นทุนได้อย่างคล่องตัวเพียงปัจจัยเดียว ไม่สามารถช่วย
 ให้ระบบทุนนิยมประสบความสำเร็จในประเทศใดๆ ได้ การที่กฎหมายเช่นนี้จะช่วยสร้างความสำเร็จ
 ในระบบทุนนิยมได้ ประเทศเหล่านั้นต้องมีระบบกฎหมาย ระบบการเมือง และระบบการ
 ปกครองที่อำนวยความสะดวกให้เกิดความยุติธรรมในสังคมเป็นพื้นฐานอยู่ก่อนหน้าแล้ว เช่นที่เคยเกิดขึ้นใน
 สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ ดังนั้นถ้ายังไม่มีระบบต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกให้เกิดความยุติธรรม
 ในสังคมได้อย่างแท้จริง การมีเครือข่ายกฎหมายที่อำนวยความสะดวกในการโยกย้ายทรัพย์สินไป
 เป็นทุนอย่างคล่องตัว ก็มีแต่จะทำให้ประเทศนั้นๆ เป็นทุนนิยมที่ไร้ประสิทธิภาพ เช่น ประเทศ
 ไทย เป็นต้น นิตยังกล่าวด้วยว่า การให้ความสำคัญแก่ระบบกฎหมายที่ทำให้โอนย้ายทรัพย์สิน
 ไปเป็นทุนคล่องๆ โดยเห็นว่าเป็นปัจจัยเดียวที่จะสร้างความก้าวหน้าให้แก่ระบบทุนนิยมนั้น
 ถือเป็นมุมมองที่ค่อนข้างคับแคบ เพราะเป็นการมองว่าทุนคือเงิน (หรือหลักทรัพย์) เพียง
 อย่างเดียว ดังนั้นถ้าจะลงทุนก็ต้องนึกถึงเงินเป็นสิ่งแรกก่อน ไม่ได้คิดถึงทุนทางสังคมและ
 วัฒนธรรมซึ่งคนจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ของทุกสังคมรวมทั้งสังคมไทยด้วยนั้นสามารถเข้าถึงหรือ
 ใช้ได้ง่ายกว่า

“ทุนนิยมแบบพิการอย่างที่เห็นในบ้านเรา ..... คือทรัพย์สินและทุนกระจุกตัวอยู่กับคนมือน้อยจำนวนน้อย แล้วคนเหล่านี้ก็ลงทุนด้วยวิถีทางและลักษณะการที่ตัดแขนตัดขาคนอื่นเพื่อตัวจะได้รวยคนเดียวต่อไปไม่สิ้นสุด แน่แน่นอนว่าด้วยความร่วมมือของสภาพัฒนา, บีไอไอ, กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงอุตสาหกรรม, พรรคการเมือง, ฯลฯ อย่างสนิทชิดเชื้อ ..... จึงไม่มีหวังอะไรสำหรับคนจนๆ ในเมืองไทยจะได้เงยหน้าอ้าปาก ทรัพย์สินและทุนก็ไม่มี ที่มีอยู่คือทุนทางสังคมและวัฒนธรรมก็ไม่ช่วยอะไรได้ พูดได้อย่างเดียวว่า มึงแย่งงานกับพม่าและเขมรไปชั่วลูกชั่วหลานเถิด” (ฉบับที่ 1060, 11 ธันวาคม 2543)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 24 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางสังคม – วัฒนธรรมปี 2543

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	6	19.35
2. ศาสนา	1	03.23
3. ค่านิยม	5	16.12
4. ศิลปวัฒนธรรม	4	12.90
5. ประวัติศาสตร์	3	09.67
6. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4	12.90
7. สตรี	2	06.45
8. อื่นๆ		
8.1 บันเทิง	1	03.23
8.2 ยาเสพติด	1	03.23
8.3 จราจร	1	03.23
8.4 ชื่นชมบุคคลและผลงาน	1	03.23
8.5 ชุมชนเมือง	1	03.23
8.6 ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม	1	03.23
รวม	31	100.00

บทความทางด้านสังคม – วัฒนธรรมของนิสิตที่มีจำนวนมากที่สุดในปีนั้นๆ เป็นบทความที่มีประเด็นหลักของเนื้อหาอยู่ในหมวดการศึกษาและวิชาการ ได้แก่ บทความที่แสดงความ

ต้องการอยากให้เห็นมหาวิทยาลัยของไทยได้ทำหน้าที่เป็นเวทีที่เปิดกว้างทั้งทางวิชาการและในทางอื่นๆ อย่างแท้จริงแก่ทุกคนและทุกฝ่ายในสังคมไทย , บทความที่แสดงความเห็นยืนยันว่าเพศศึกษานั้นต้องเป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนคือเยาวชนได้เข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเพศอย่างลึกซึ้งและมีความรอบด้านเชื่อมโยงกัน , บทความที่ตำหนิเรื่องการไม่ค่อยมีความรู้รอบตัวของคนไทยในยุคนี้ , บทความที่ชี้ให้เห็นว่า การที่การรณรงค์ให้คนไทยรักการอ่านหนังสือมากขึ้นไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จนั้น เป็นเพราะสังคมไทยไม่มีวัฒนธรรมการอ่านในเชิงวิเคราะห์หรือตีความที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐาน ซึ่งก็เป็นเช่นนี้มาตั้งแต่ครั้งอดีตแล้ว , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ด้านสังคม – วัฒนธรรม

“มหาวิทยาลัย” ของไทยควรเป็นเวทีที่เปิดกว้างแก่สังคม

ในปีนี้นิธิเสนอบทความเกี่ยวกับการศึกษาและแวดวงวิชาการหลายบท ที่น่าสนใจได้แก่ การเขียนบทความตำหนิผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทั้งคณะบดีคณะเศรษฐศาสตร์และรองอธิการบดีฯ ซึ่งมีท่าทีไม่พอใจต่อ ดร.สุวินัย ภรณวลัย อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ กรณี ดร.สุวินัย ใช้สถานที่ของคณะที่ตนทำงานอยู่แถลงข่าวเรื่องที่ตัวเองเข้าไปพัวพันกับนายกิตติ ปภัสโรบล หรือ “เปรดกู่” โดยนิธิกล่าวว่า อันที่จริงผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกแห่งของไทยควรจะต้องเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งที่จะพิทักษ์ปกป้องให้มหาวิทยาลัยของตนเป็นเวทีสำหรับแถลงเรื่องอะไรก็ได้ แม้เรื่องนั้นจะมีหรือไม่มีสาระก็ตาม ไม่ใช่มาแสดงท่าทีปิดกั้นการแถลงเรื่องราวต่างๆ ดังเช่นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้กระทำกับ ดร.สุวินัย เพราะตามหลักเสรีภาพทางวิชาการระดับสากลนั้นมหาวิทยาลัยไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อเนื้อหาของถ้อยแถลงที่ไม่ใช่ของมหาวิทยาลัยโดยตรง โดยสิ่งนี้ผู้แถลงไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายในหรือภายนอกมหาวิทยาลัยตลอดจนองค์กรใดก็ตามจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเอาเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในความเห็นของนิธิหน้าที่ที่สำคัญต่อสังคมอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัยก็คือ ต้องสามารถแสดงให้เห็นว่าตราบนานเท่าที่มีมหาวิทยาลัยก็จะมีเวทีเปิดสำหรับทุกคนเสมอ

“มหาวิทยาลัย ..... สามารถสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมได้ ด้วยการเปิดมหาวิทยาลัยให้เป็นเวทีเปิด ไม่เฉพาะแก่บุคคลในมหาวิทยาลัยเท่านั้นแต่รวมถึงคนภายนอกทั้งหมด โดยเฉพาะเพื่อให้คนที่ไม่มี ‘ปากเสียง’ ได้มี ‘ปากเสียง’ ขึ้นมาบ้าง แม้แต่นิดหน่อยก็ยังดี เปิดห้องสำหรับแถลงข่าวขึ้นโดยเฉพาะก็ยังได้ ใครอยากแถลงข่าวอะไรก็ได้ มาจองคิวเวลาได้เลย มีเครื่องแฟกซ์ โทรศัพท์และอีเมลล์ไว้บริการนักข่าวและผู้แถลงข่าวด้วย เชิญตามสบาย แต่ตัวใครตัวมันนะครับ หมายความว่าแถลงแล้วไม่มีใครสนใจก็เรื่องของคุณ แถลงแล้วโดนฟ้องหมิ่นประมาทก็เรื่องของคุณ แถลงแล้วโดนหนังสือพิมพ์ก่นด่าสามสัปดาห์ก็เรื่องของคุณ ..... บางคนอาจบอกว่า

มหาวิทยาลัยเมืองไทยมีความศักดิ์สิทธิ์ จะพูดอะไรจากเวทีของมหาวิทยาลัยจึงต้องระวัง เดี่ยวจะเกิดผลร้ายแก่สังคมโดยรวม ผมคิดว่าข้อถกเถียงอย่างนี้ฟังไม่ขึ้น เพราะถ้าต้องระมัดระวังกันถึงขนาดนั้น ก็ต้องมีใครเป็นคนตัดสินว่าเรื่องนี้พูดได้เรื่องนี้พูดไม่ได้ การยกใครขึ้นเป็นเทวดาอย่างนั้นมีอันตรายแก่สังคมมากกว่าให้เรื่องเหลวไหลลอยสะพัด นอกจากนี้ ผมไม่เชื่อด้วยว่าสังคมไทยมองมหาวิทยาลัยศักดิ์สิทธิ์ถึงปานนั้น ฮีโร่ ยิ่งกะเขาไม่รู้จึกว่ามหาวิทยาลัยเป็นใคร" (ฉบับที่ 1033, 5 มิถุนายน 2543)

ย้ำอีกครั้งเรื่อง "เพศศึกษา" ต้องสอนเด็กไทยให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

นิตยยังได้แสดงความเห็นอีกครั้งหนึ่งเกี่ยวกับการนำเพศศึกษาเข้าสู่ระบบโรงเรียนว่า ควรจะเป็นหลักสูตรเพศศึกษาที่มีความรอบด้านในเนื้อหา เช่น ยอมรับความเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศในปัจจุบัน เพราะจะทำให้ผู้เรียนรู้เท่าทันแบบแผนของเพศสัมพันธ์ที่ตัวเองต้องเผชิญในชีวิตจริงได้ , ไม่มีการสั่งสอนศีลธรรมทางเพศอย่างง่าย ๆ ว่าอะไรถูกอะไรผิด แล้วก็คาดหวังว่าผู้เรียนจะทำตาม ทั้งนี้เพราะความถูกผิดในเพศสัมพันธ์ควรเป็นเรื่องที่ต้องคิดอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาตามเงื่อนไขที่สลับซับซ้อนทั้งเงื่อนไขทางสังคม-วัฒนธรรม และทางเศรษฐกิจซึ่งแวดล้อมแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน , เป็นต้น

"ในทุกวันนี้ คนมีเพศสัมพันธ์กันโดยไม่คิดถึงเรื่องสืบพันธุ์เยอะแยะไปหมด เป็นเรื่องจริงที่คุณเผชิญในชีวิตจริงตลอดเวลา เราจะพูดถึงเพศสัมพันธ์ที่มีฐานอยู่บนการสืบพันธุ์อย่างเดียวได้อย่างไร ฉะนั้น จึงสู้เสนอกันตรงๆ ไม่ได้ว่าเพศศึกษาต้องสอนมิติต่างๆ ของเพศสัมพันธ์ในสังคมปัจจุบัน ทั้งในการแพทย์ , สาธารณสุข , สังคม , ศีลธรรม และอารมณ์ความรู้สึก ไม่เห็นด้วยก็ไม่เห็นด้วย เป็นไรเป็นกัน เพราะถึงสังคมไม่เห็นด้วย สังคมก็มีโอกาสเรียนรู้ในการโต้เถียงแสดงความไม่เห็นด้วยนั้น แล้ววันหนึ่งก็จะมีคนค่อยตามมากขึ้นจนสามารถสอนเพศศึกษาที่รอบด้านขึ้นมาได้จริง ..... คนที่ขายลูกสาวไปสู่อาชีพโสเภณีนั้น มีเงื่อนไขอะไรที่ทำให้เขาต้องเลือกเส้นทางที่เราอาจเห็นว่า 'ผิด' เช่นนั้น ประเด็นก็คือวิเคราะห์ไม่ใช่เพื่อตีตราบาปแก่คนอื่น หากเพื่อเข้าใจและหาทางแก้ไข ถ้าจะมีการสอนเพศศึกษาในเมืองไทย ผมก็หวังว่าจะมีเพศศึกษาที่รอบด้านอย่างนี้" (ฉบับที่ 1041, 31 กรกฎาคม 2543)

คนไทยยุคนี้ช่างไม่ค่อยมี "ความรู้รอบตัว"

นอกจากนี้ นิตยยังได้กล่าวถึงความรู้รอบตัวของคนไทยด้วยว่า คนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มักจะมีความรู้รอบตัวอยู่ในระดับต่ำ ทั้งๆ ที่ความรู้รอบตัวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะจะทำให้สามารถเชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์ต่างๆ เข้าหากันได้อย่างเป็นระบบ

"ความเชื่อในเรื่องความรู้รอบตัวของคนไทยนี้ปรากฏให้เห็นในทุกรายการของทีวี เช่น ดาราทั้งหลายที่ถูกเชิญมาเล่นเกมก็น่าอัศจรรย์จริงๆ ที่ช่างไร้เดียงสาอะไรได้ถึงขนาดนั้น เพราะพวกเขาช่างไม่รู้อะไรเอาเลยเสียจริงๆ ผู้สมัครตอบปัญหาในเกมที่โฆษณาว่าจะจ่ายรางวัลให้ถึง 1 ล้านบาทก็เหมือนกัน ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง จบปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ และจำนวนมากทีเดียวที่จบหรือกำลังเรียนปริญญาโทอยู่ แต่พ่อและแม่เจ้าประคุณเหล่านี้ไม่มีความรู้รอบตัวเอาเสียจริงๆ และพ่อ - แม่เหล่านี้ก็ไม่อายเสียด้วยที่จะออกมาชิงเงินล้านกันต่อหน้าสาธารณชน โดยไม่รู้อะไรเลย ..... การสะสมความรู้รอบตัวเกิดจากสุตมยปัญญาคืออ่านมากฟังมากเห็นมากนั่นเอง ไม่ใช่การนั่งท่องตำราความรู้รอบตัวเล่มเดียว จากกระบวนการสะสมความรู้รอบตัวอย่างนี้แหละครับที่ฝึกให้คนมองเห็นความเชื่อมโยงของความรู้เฉพาะด้าน จนเกิดเป็นระบบความรู้ซึ่งตัวมีส่วนสร้างขึ้นเองด้วย" (ฉบับที่ 1028, 2 พฤษภาคม 2543)

คนไทยไม่ชอบรับสารผ่านสื่อตัวอักษร เพราะมีวัฒนธรรมการอ่านที่อ่อนแอ

ส่วนการทำให้คนไทยรักการอ่านหนังสือมากขึ้นซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ในหลายๆ ด้านแล้วยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้คนไทยมีความรู้รอบตัวดีขึ้นด้วยนั้น นิธิก็เสนอว่า เนื่องจากสังคมไทยไม่มีวัฒนธรรมการอ่าน (ที่หมายถึงการอ่านในเชิงวิเคราะห์หรือการอ่านแบบตีความ) ที่เข้มแข็งมาตั้งแต่อดีต ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยชอบการรับสารผ่านสื่อตัวอักษร ดังนั้น ถ้าจะทำให้คนไทยรักการอ่านหนังสือมากขึ้น สิ่งสำคัญที่จะขาดไม่ได้ก็คือ จำเป็นต้องเปลี่ยนกระบวนการรับข่าวสารในวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปกับวิธีการอื่นๆ ด้วย

"อ่านในภาษาไทยนั้นแปลว่าถอดรหัสที่เป็นตัวอักษรออกมาเป็นภาษาก็ได้ และแปลว่าตีความจนเข้าถึงแก่นของความหมายก็ได้ (เช่น อ่านเกมออก) สารที่ได้มาจากกาอ่านและสารที่ได้จากการฟังจึงไม่เหมือนกันครับ ในแง่นี้แหละครับที่ผมออกจะสงสัยว่า การอ่านนั้นไม่ได้มีอยู่ในวัฒนธรรมไทยมาแต่เดิมแล้ว ผมไม่ได้หมายความว่าถึงการถอดรหัสอักษรซึ่งว่ากันว่าพอขุนรามคำแหงประดิษฐ์ขึ้นนะครับ อันนั้นคนไทยอ่านออกมานานเต็มที่แล้ว แต่ผมหมายถึงการอ่านแบบตีความจนเข้าถึงแก่นของความหมาย หรือการพัฒนาสื่อตัวหนังสือไปจนถึงสุดแดนความสามารถของมัน ก็อาจยังทำไม่ได้ในวัฒนธรรมไทย ..... งานเขียนโบราณของเราจำนวนมากนั้นมีไว้อ่านดังๆ เช่น ใช้ขับหรือใช้สวดหรือใช้ประกอบบทนาฏศิลป์ พุทธอีกอย่างหนึ่งก็คือมีไว้ฟังครับ ไม่ได้มีไว้อ่าน เนื้อความจึงมีลักษณะเป็นการ 'เล่า' ไม่ใช่การวิเคราะห์หรือการเสนอความคิดนามธรรมที่สลับซับซ้อน ..... จะให้คนอ่านหนังสือมากขึ้น เพียงยั่วยุให้เขมขื่นขิ้นคงไม่สำเร็จ เพราะคนไม่อ่านหนังสือก็เพราะไม่มีวัฒนธรรมการอ่านที่เข้มแข็งมาก่อน จะทำให้คนไทยรักการอ่านมากขึ้นจึงต้องคิดไปถึงการเปลี่ยนกระบวนการรับข่าวสารในวัฒนธรรมไทยด้วย เช่น เปลี่ยนคำอธิบายบนกระดานดำเป็นบทต่างๆ ในหนังสือแทน เป็นต้น" (ฉบับที่ 1027, 25 เมษายน 2543)

ไม่เคารพความเสมอภาค ก็ยากแก้ไขปัญหาจราจรในเมืองไทย

นิธิคิดว่าการที่รถไฟลอยฟ้าหรือรถไฟฟ้าบีทีเอสไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพฯ ได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีผู้มาใช้บริการในแต่ละวันต่ำกว่าที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้มากนั้น นอกจากจะเป็นเพราะมีค่าโดยสารที่แพงจนทำให้คนทั่วไปไม่คิดจะใช้บริการแล้ว ยังมีสาเหตุมาจากปัญหาทางด้านวัฒนธรรมด้วย กล่าวคือ การจราจรในกรุงเทพฯ รวมทั้งที่อื่นๆ ในประเทศไทยนั้น ถือเป็นตัวสะท้อนความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของคนไทยได้ทางหนึ่ง และเนื่องจากสถานภาพที่ว่านี้มีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือสำหรับสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์รวมทั้งจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนไทยแต่ละคนกับผู้อื่น ดังนั้นการใช้หรือไม่ใช้รถยนต์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ยืนยันสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมว่าสูงหรือต่ำนั้น จึงมีความหมายอย่างยิ่งในวิถีชีวิตของคนไทยไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นคนชั้นกลางส่วนใหญ่ที่มีฐานะการเงินค่อนข้างดีและเป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายหลักของรถไฟฟ้าบีทีเอส จึงไม่ยอมทิ้งรถยนต์ส่วนตัวของตนแล้วหันมาใช้บริการรถไฟฟ้าเหมือนที่คาดการณ์กันไว้ แม้ราคาค่าโดยสารจะไม่ได้แพงเกินไปสำหรับพวกเขาก็ตาม ทั้งนี้เพราะคนชั้นกลางเหล่านี้ต้องการจะรักษาสถานภาพของตนให้อยู่ในระดับสูงเหมือนเดิมต่อไป กรณีรถไฟฟ้านี้จึงกลายเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความผิดพลาดในการแก้ไขปัญหาจราจรในประเทศไทย อันเกิดจากการไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหาทางด้านวัฒนธรรม

"ปัญหาการจราจรในเมืองไทยเป็นปัญหาวัฒนธรรม ผมขอย้ำอีกครั้ง หลังจากพูดเรื่องนี้มาหลายครั้งแล้ว ถ้าวัฒนธรรมไทยเคารพความเสมอภาคมากขึ้น มองเห็นหัวของคนเล็กๆ ที่เดินถนนมากขึ้น เราแก้ปัญหารถจราจรได้ง่ายนิดเดียว เช่น ทำให้การใช้รถเก๋งส่วนตัวไม่สะดวกที่สุด แต่การเดินสะดวกที่สุด , ใช้จักรยานสะดวกรองลงมา และใช้รถสาธารณะสะดวกรองลงมาอีกทีหนึ่ง บ้านนี้ก็คงไม่มีปัญหารถจราจรให้เราต้องมาสร้างรถลอยฟ้า จนทำให้กรุงเทพฯ น่าเกลียดมากขึ้นไปกว่าที่หน้าเกลียดอยู่แล้วเลย" (ฉบับที่ 1012, 11 มกราคม 2543)

"บ้านทรายทอง" เวอร์ชันใหม่ ละครทิวไทยที่ไร้คุณภาพ

เมื่อนิยายเรื่อง "บ้านทรายทอง" ถูกนำกลับมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์อีกครั้งหนึ่งในปีนี้ โดยแพร่ภาพออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และได้ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบต่างๆ นานาตามมามากมายนั้น นิธิก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้ร่วมวงวิพากษ์วิจารณ์ละครเรื่องนี้ด้วย โดยเขากล่าวว่า คนทำละครเรื่องบ้านทรายทองนี้ยังไม่มีความเข้าใจบทประพันธ์เดิมที่เป็นนิยายของ ก.สุรางคนางค์ ดีเพียงพอ จึงทำให้ตีความท้องเรื่อง , แนวคิดหลักของเรื่อง , บุคลิกตัวละครที่เสริมแนวคิดหลักของเรื่อง ฯลฯ ออกมาอย่างผิดๆ เช่น ทำให้ฉากหลักของเรื่อง

คือ บ้านทรายทองกลายเป็นโลกที่แสดงออกซึ่งความรู้สึกต่างๆ อย่างตรงไปตรงมาเหมือนโลกของ คนธรรมดา ทั้งๆ ที่บ้านทรายทองเป็นการจำลองโลกของผู้ดีตามจินตนาการของ ก.สุรางคนางค์ ดังนั้นแม้จะมีความเห็นแก่ตัว ความเสียสละ ความโหดร้าย ความเมตตากรุณา ความไร้ยางอาย ความรักเกียรติ ฯลฯ ไม่ต่างไปจากโลกของคนธรรมดา แต่ก็ควรจะแสดงสิ่งเหล่านี้ออกมาอย่าง สลับซับซ้อนกว่า , หรือทำให้บุคลิกของตัวละครหลัก 2 ตัว คือ หม่อมพรรณราย และหญิงเล็ก (นำแสดงโดย ญาณี จงวิสุทธิ์ และสกาใจ พูลสวัสดิ์) ซึ่งต้องเป็นตัวแทนส่วนหนึ่งของพวกผู้ดีนั้น ไม่มีส่วนช่วยเสริมประเด็นหลักของเรื่อง (ซึ่งก็คือการชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นผู้ดีหรือไพร่ก็มีความ เป็นมนุษย์ที่เต็มไปด้วยกิเลสได้เหมือนกัน) เพราะบุคลิกของหม่อมพรรณรายและหญิงเล็ก ในละครที่นำกลับมาทำใหม่นี้แทบไม่ได้มีความเป็นผู้อยู่เลย , เป็นต้น ส่งผลให้ละครเรื่อง บ้านทรายทองที่ทำขึ้นมาใหม่ล่าสุด กลายเป็นละครโทรทัศน์ที่ไร้คุณภาพอย่างสิ้นเชิงในสายตา ของนิธิ เพราะมีเนื้อหาสาระที่หยาบและตื้นเขินจนเกินไป ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกับละครโทรทัศน์ของ ไทยส่วนใหญ่ที่ฉายในช่วงเวลาหลังข่าวภาคค่ำด้วย

“การนำเอานวนิยายมาทำละครนั้นคือการเปลี่ยนวิธีแสดงออกจากตัวอักษรมาเป็นการ แสดง งานศิลปะทั้งสองอย่างนี้มีกลวิธีที่แตกต่างกันมาก ใครทำละครไปตามหนังสือแต่ละบรรทัด ก็จะได้ละครที่ห่วยแตกออกมา ..... แม้กระนั้น ผมคิดว่าก็ยังมีอะไรอีกบางอย่างของนวนิยายที่ ผู้ทำละครไปเปลี่ยนไม่ได้ เช่น ท้องเรื่อง , แนวคิดหลักของเรื่อง , บุคลิกตัวละครที่เสริมแนวคิด หลัก เป็นต้น ถ้าคนทำละครไม่ค้นหาและทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านี้ให้แจ่มแจ้งเสียก่อน ละคร ก็จะไม่เลอะเทอะเสียจนกระทั่งไม่น่าจะใช้ชื่อเรื่องของนวนิยายเดิมอีกเลย อย่างละครทีวีเรื่อง ‘บ้านทรายทอง’ ที่กำลังออกอากาศอยู่เวลานี้ ..... ความลึกที่ผมเรียกร้องไม่ได้หมายความว่า ดูแล้วต้องนำไปคิดจนหัวฟัง ผมหมายถึงความลึกที่ง่าย ๆ เพียงการแสดงอะไรที่อยู่ใต้ผิวลงไป หน่อยเท่านั้น เช่น คนชั่วนั้นมีบุคลิกได้หลากหลาย ไม่จำเป็นต้องแจ่มแจ้งแปร้นแปรแต่เพียง อย่างเดียว และในทางตรงกันข้ามคนดีก็มีบุคลิกได้หลากหลาย ..... ลึกเพียงแค่นี้ผู้ชมก็จะได้รับรู้ถึง ความสลับซับซ้อนของชีวิต , โลก , และสังคม ซึ่งไม่ใช่เรื่องหนักเพราะถึงอย่างไรผู้ชมก็รู้สึก อย่างนี้อยู่แล้วในชีวิตจริงของเขา ศิลปะที่คนไทยเสพยาที่สุดคือละครหลังข่าว แต่ส่วนใหญ่ ของละครหลังข่าวก็มักตื้น , ตาซและหยาบเกินไปอยู่เสมอ ทั้งๆ ที่ละครนั้นเป็นศิลปะที่ยิ่งใหญ่ซึ่ง มีอำนาจสร้างสรรค์ได้สูงมาก” (ฉบับที่ 1020, 7 มีนาคม 2543)

แก้ปัญหายาเสพติด อย่ามองข้ามการจัดการด้าน “อุปสงค์”

สำหรับการแก้ไขปัญหาเสพติดในประเทศไทยนั้น นิธิไม่เห็นด้วยกับแนวทางของ ภาครัฐที่ตลอดมามุ่งแต่จะจัดการกับด้านอุปทานหรือการลดจำนวนของยาเสพติดเป็นหลักอยู่ ด้านเดียว โดยการทุ่มทรัพยากรอย่างมหาศาลไปกับงานด้านการข่าว , ด้านการปราบปราม

ทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย , การตรวจค้นตรวจตราอย่างเข้มงวด ฯลฯ เพราะผลลัพธ์ที่ได้ก็คือนับวันยังมีคนไทยใช้ยาเสพติดกันมากขึ้นทุกขณะ เขาเห็นว่า ภาครัฐควรจะหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการด้านอุปสงค์หรือการลดความต้องการและความรู้สึกอยากใช้ยาเสพติดของผู้ติดยาควบคู่กับการจัดการด้านอุปทานด้วย ทั้งนี้เพราะมีการพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าการตัดอุปสงค์ของยาเสพติดนั้นนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ดีกว่าการตัดอุปทาน เช่น ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของบางชุมชนในประเทศไทย เป็นต้น แต่แนวทางการแก้ปัญหาโดยการจัดการด้านอุปสงค์นี้ จะรอเพียงการนำของภาครัฐไม่ได้ สังคมไทยจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้วย นอกเหนือไปจากการกระตุ้นเรียกร้องให้ภาครัฐหันมาใช้แนวทางนี้อย่างจริงจัง

"สังคมต้องไม่มองอเท่กับเรื่องยาเสพติด ..... จัดเป็นองค์กรเอกชนที่สามารถเรียนรู้จากกันและกัน สร้างกิจกรรมที่จะทำให้ครอบครัวและชุมชนสามารถเข้าไปดูแลควบคุมการใช้ยาเสพติดของสมาชิกได้ดีขึ้น เรียนรู้จากความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กรประชาชนซึ่งเริ่มเกิดขึ้นบ้างแล้ว ถ้าองค์กรระดับรากหญ้าเหล่านี้เข้มแข็งขึ้น ก็อาจรุกเข้าไปจัดการให้สถาบันทางวัฒนธรรมใหม่ๆ เช่น โรงเรียน , อบต. , ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างได้ผล" (ฉบับที่ 1038, 10 กรกฎาคม 2543)

สังคมเปลี่ยนไป ทำให้ "เครื่องแบบ" เปลี่ยนตาม

นิธีก้าวว่าหน้าที่ของเครื่องแบบในสังคมไทยนับแต่เริ่มมีขึ้นในสมัย ร. 4 ก็คือ เครื่องแบบทำหน้าที่บอกสถานภาพแทนเครื่องยศ และเครื่องแบบทุกประเภทล้วนแสดงความต่างของสถานภาพอย่างชัดเจนทั้งสิ้น เช่น เครื่องแบบทหารนอกจากจะแสดงความสูงต่ำด้วยเครื่องยศแล้ว ยังมีสายยศจศ ปีก และแถบเครื่องราชฯ , เครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมต้นเป็นอย่างหนึ่ง ชั้นมัธยมปลายก็อย่างหนึ่ง นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง , เป็นต้น แต่ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา เครื่องแบบในสังคมไทยเริ่มจะเปลี่ยนไปกล่าวคือแสดงสถานภาพน้อยลง เช่น เครื่องแบบของรัฐวิสาหกิจที่แต่ละองค์กรคิดขึ้นมาเป็นของตัวเอง ก็จะเป็นเครื่องแบบที่ไม่ค่อยเห็นความแตกต่างของสถานภาพได้ชัดเจนนัก , เครื่องแบบของลูกเสือชาวบ้านและเครื่องแบบของสมาคมแม่บ้านที่มองไม่เห็นความต่างด้านสถานภาพเลย , เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงด้านเครื่องแบบนี้อาจสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับค่านิยมหลายอย่างในสังคมไทยก็ได้ เช่น คนไทยโดยเฉพาะคนที่ใช้เครื่องแบบให้ความสำคัญแก่สถานภาพน้อยลง , ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนไทยกำลังเปลี่ยนไปสู่ฐานของปัจเจกบุคคลมากขึ้น , คนไทยกำลังให้ความสำคัญแก่กลุ่มและความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มอย่างเดียวกับคนญี่ปุ่น (ในสังคมญี่ปุ่นซึ่งนิยมเครื่องแบบไม่น้อยกว่าสังคมไทยนั้น เครื่องแบบถูกใช้เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม

มากกว่าแสดงสถานภาพที่แตกต่าง) เพราะคนไทยคิดว่าโดยอาศัยกลุ่มเท่านั้นที่จะสามารถรวมตัวแย่งและพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนได้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง , เป็นต้น

"เครื่องแบบที่เป็นทางการนั้นไม่เปลี่ยนหรือครบ แต่ในทางปฏิบัติผู้คนพากันผันแปรเครื่องแบบให้ขยายออกไปเป็นหลายแนว และแต่ละแนวก็เน้นความต่างของสถานภาพน้อยลง เช่น ท่านผู้อ่านคงเคยเห็นเครื่องแบบของกรมป่าไม้ซึ่งคิดกันขึ้นมาใหม่ไม่นานมานี้ ในด้านหนึ่งก็คล้ายชุดเชิ้ตเขียวอ่อนของทหารบก (ซึ่งคิดขึ้นใหม่เหมือนกัน) ซึ่งมีความล้าลองมากกว่าชุดเดิมของทหารบกและกว่าชุดข้าราชการพลเรือนที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้เคยนุ่งมาก่อน และเพราะความล้าลองนี้เองกระมังที่ทำให้การเน้นยศตำแหน่งดูจะน้อยลง" (ฉบับที่ 1013, 18 มกราคม 2543)

สังคมไทยถูกทำร้ายในร่มเงา "บริโภคนิยม"

นิธิเห็นว่า นอกจากบริโภคนิยมจะทำให้คนไทยเกิดความฟุ้งเฟ้อในชีวิตแล้ว (เพราะสินค้าจำนวนมากในสังคมบริโภคนิยมเช่นสังคมไทยนั้นไม่ได้เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคโดยตรงหรือไม่ได้เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคโดยตรงล้วนๆ แต่กลับเป็นสื่อให้คนบริโภคสิ่งอื่นต่อไป เช่น ร้านอาหารและร้านเครื่องดื่มประเภทต่างๆ ที่มีสาขามากมายและได้รับความนิยมจากวัยรุ่นนั้น ก็จะกลายเป็นสื่อให้ลูกค้าของตนไปบริโภคสินค้าอื่นๆ ต่อไป อย่างเสื้อผ้าที่ทันสมัย เครื่องประดับที่เก๋ไก๋และอื่นๆ , หรือคอมพิวเตอร์นั้นนอกจากจะใช้งานได้โดยตรงแล้ว ยังสามารถต่ออินเทอร์เน็ตซึ่งจะกลายเป็นสื่อสำหรับการบริโภคต่อไปได้อย่างไร้ขีดจำกัดอย่างที่เรียกกันว่าอีคอมเมิร์ซ เพราะเต็มไปด้วยโฆษณาสินค้าและบริการนานาชนิด , เป็นต้น) ยังทำให้วิถีที่จะแสดง "ตัวตน" ของคนไทยยุคปัจจุบันมีอยู่วิธีเดียวคือการบริโภค เช่น เพื่อให้ "ตัวตน" ของตัวเองดูดีก็ต้องใช้เสื้อผ้าเครื่องประดับ รถยนต์ที่มีราคาแพง เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้คนเป็นจำนวนมากในสังคมไทยต้องดิ้นรนหาเงินกันเป็นการใหญ่ เพื่อให้ตัวเองสามารถแสดง "ตัวตน" ด้วยการบริโภคได้ตั้งใจปรารถนา โดยไม่สนว่าวิถีที่จะได้เงินมานั้นตั้งอยู่บนความสุจริตหรือไม่

"ร้านแซลมอนเบอร์เกอร์, พิซซ่า, สเต็ก, ไอศกรีม, กาแฟ, ฯลฯ ที่วัยรุ่นนิยม ..... นับตั้งแต่ตั้งใจจะไปกินก็ต้องซื้อกระเป๋าเสื้อผ้าที่ดูไม่เซยแล้ว กินแล้วก็อาจได้พบหรือรู้จักเพื่อนใหม่ซึ่งจะชวนกันไปใช้เงินในเรื่องอื่นๆ ต่อไป อย่างน้อยก็ได้เห็นสินค้าอื่นๆ ที่เพื่อนเอามาอวดซึ่งทำให้เรามีเป้าหมายการบริโภคที่ชัดเจนขึ้น ร้ายอาหารเหล่านั้นจึงเป็นสื่อให้เกิดการบริโภครวมมาอีกมากมาย ไม่ใช่แค่ห้างปล้ำอย่างร้านก๊วยเตี๋ยวปากตรอก" (ฉบับที่ 1019, 9 กุมภาพันธ์ 2543)

"ไม่ค่อยเหลือเครื่องมืออะไรสำหรับการแสดง 'ตัวตน' ของคนไทยปัจจุบันอีกนอกจากการบริโภค ฉะนั้น จึงเป็นธรรมดาที่จะมีคนไทยอีกมากต่อมากนักซึ่งอยากแสดง 'ตัวตน' ของตัว

เป็นอีกอย่างหนึ่ง แต่ทำไมไม่ได้ตั้งใจเพราะไม่มีกำลังบริโภคนั้นๆ ได้ เช่น คงมีคนไทยจำนวนมากที่ฝันถึงรถเบนซ์ปีละ 200 คัน และเราจึงต่างตกอยู่ในความดิ้นรนและร้อนรนที่จะเพิ่มกำลังบริโภคของเรา เพื่อให้เราสามารถแสดง 'ตัวตน' ของเราได้ตั้งใจ โกงได้ก็โกง , ซ้อได้ก็ซ้อ , โกงได้ก็โกง , เอาเปรียบได้ก็เอา ฯลฯ" (ฉบับที่ 1015, 1 กุมภาพันธ์ 2543)

“คอร์รัปชัน” อีกหนึ่งความเลวร้ายที่ยากจะหมดไปจากสังคมไทย

นอกจากนี้ฉันยังได้กล่าวถึงค่านิยมคอร์รัปชันในสังคมไทยอีกครั้งว่า ในความคิดของการคอร์รัปชันไม่ใช่เกิดขึ้นได้แต่เพียงในแวดวงราชการโดยข้าราชการประจำและข้าราชการการเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการโฆษณาเกินจริง การขายสินค้าต่ำกว่ามาตรฐาน การผูกขาดตลาดอย่างฉ้อฉล การปล่อยเงินกู้ในระบบในอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก ฯลฯ ดังนั้น เมื่อการคอร์รัปชันเกิดขึ้นได้โดยทั่วไปในสังคมไทยเช่นนี้ อีกทั้งผู้คนจำนวนมากยังอาจเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในกระบวนการคอร์รัปชันต่างๆ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งได้อย่างง่ายดาย ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว จึงทำให้การคอร์รัปชันกลายเป็นค่านิยมที่คนในสังคมไทยให้การยอมรับไปโดยปริยายเพราะพบเห็นกันและอาจได้สัมผัสจนซาชิน ซึ่งส่งผลให้การคอร์รัปชันนั้นยากที่จะหมดไปจากสังคมไทย หรือแม้แต่แค่ให้ลดน้อยลงกว่าที่เป็นอยู่ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะทำกันได้ง่ายๆ

“อย่างนี้แหละครับที่เขาพูดกันว่า โทษภัยที่ร้ายแรงที่สุดของการคอร์รัปชันก็คือ มันกัดกินเข้าไปในเนื้อเยื่อทางศีลธรรมของสังคม คือทำให้ใจของคนในสังคมเฉยเมยต่อการคอร์รัปชันทุกรูปแบบ แม้ยังให้ ‘บริการทางปาก’ แก่ความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรมอย่างไรก็ตาม แต่ก็ปล่อยให้คอร์รัปชันซึมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของคนทั่วไป แน่จนครับว่า ชาวบ้านในท้องไรท้องนาไม่มีโอกาสจะคอร์รัปชัน แต่เขาก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับคนคอร์รัปชันอย่างใกล้ชิดอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ เช่น เขาต้องกู้หนี้ยืมสินจากนายทุนในระบบในอัตราดอกเบี้ยที่ผิดกฎหมาย เขาก็รู้ว่าหมอนั้นเป็นคนไม่สุจริต แต่เขาก็ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากต้อง ‘ทำธุรกิจ’ กับหมอนั้นต่อไป .... ผมเคยถามชาวบ้านเมื่อตอนที่นักการเมืองของเขาถูกตรวจพบว่ารัววยผิดปรกติว่า เขาคิดอย่างไร ชาวบ้านตอบว่ารู้สึกไม่พอใจ แต่ไม่ใช่เพราะมันโกงนะครับ เขารู้มานานแล้วว่ามันโกง แต่ไม่พอใจที่โกงได้มากขนาดนี้ น่าจะแบ่งให้ชาวบ้านในการแจกจ่ายสวัสดิการเพื่อชื่อเสียงมากกว่านี้ กล่าวคือ ยอมรับการคอร์รัปชันเต็มประตู จะติดขัดก็อยู่ตรงที่การเวียนแจกจ่ายหรือที่นักวิชาการเรียกว่า redistribution” (ฉบับที่ 1047, 11 กันยายน 2543)

ศิลปะไทยสมัยใหม่ไร้ "สังคม" เป็นฐานสร้างสรรค์งานศิลปะ

การสร้างสรรค์ศิลปะไทยในอดีตนั้น นิธิกล่าวว่ ไม่ใช่การสร้างสรรค์ของบุคคล หากเป็นการสร้างสรรค์ของสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะของการถ่ายทอดสืบต่อ เช่น ไม่มีใครรู้ว่า พระพุทธรูปปางลีลาที่งดงามที่สุดในโลกที่ประดิษฐานอยู่ ณ ระเบียงโบสถ์วัดเบญจมบพิตรฯ นั้น ใครเป็นผู้สร้าง (และที่จริงก็ไม่จำเป็นต้องรู้เพราะคนๆ เดียวไม่สามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของงาน พุทธศิลป์ที่งดงามนี้ได้ เพราะกว่าจะออกมาเป็นพระพุทธรูปที่สมบูรณ์เช่นนี้ ช่างสมัยสุโขทัย ได้ลองผิดลองถูกมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน เห็นได้จากพระพุทธรูปพุทธลักษณะแบบเดียวกันนี้จะพบเห็นได้เป็นร้อยองค์และมีขนาดต่างๆ นานานับไม่ถ้วนทั้งในงานหล่อและงานปูน) เป็นต้น แต่ในปัจจุบันศิลปะไทยร่วมสมัยแทบไม่มีสังคมมาเป็นฐานในการสร้างสรรค์ สิ่งที่เหลืออยู่ในศิลปะไทยยุคนี้จึงเป็นแค่ฝีมือช่างมากกว่าคุณค่าทางศิลปะ

"ผมคิดว่าผมได้พบคำตอบแล้วว่า เหตุใดใครสนิยมทางศิลปะของสังคมไทยร่วมสมัยถึงได้ตกต่ำลงเพียงนี้ สรุปก็คือ คนส่วนใหญ่บริโภคงานศิลปะที่ไม่มีการสร้างสรรค์สืบต่อ ในขณะที่การสร้างสรรค์งานศิลปะไปกระจุกอยู่ในตลาดของคนส่วนน้อยซึ่งก็ไม่ได้มีฐานที่จะเข้าถึงงานศิลปะในแนวใหม่อย่างจริงจัง ของเก่าจึงพัง และของใหม่ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ..... เพราะไม่ใช่การสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคล ศิลปะไทยนั้นจึงมีฐานที่สังคมอย่างแน่นแฟ้น ปราศจากสังคมที่มีรสนิยมทางศิลปะ ก็ไม่มีวันที่จะมีการสร้างสรรค์ทางศิลปะเกิดขึ้นได้ หลวงพ่อที่วัดหรือทายาทายิกาที่ลงทุนสร้างงานศิลปะให้แก่สังคม ล้วนเป็นคนที่เคยเห็นและคุ้นเคยกับงานชิ้นดีมาแล้ว จึงรู้ว่าจะจ้างช่างคนไหน และกำกับควบคุมประณีประนอมกับช่างจนได้งานที่ตัวเองชอบและพอใจออกมา" (ฉบับที่ 1049, 25 กันยายน 2543)

"การบัญญัติศัพท์" คือการกำกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย !

นิธิยังได้เสนอบทความเกี่ยวกับภาษาในมุมมองที่ไม่ค่อยเหมือนใครแต่น่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเขากล่าวเกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์ในภาษาไทยขึ้นใหม่จากคำในภาษาอังกฤษว่า นักบัญญัติศัพท์ของไทยรุ่นแรกๆ นั้นตั้งใจอย่างแนบเนียนที่จะใช้คำบาลีสันสกฤตเพื่อบัญญัติศัพท์ใหม่ๆ ขึ้นในภาษาไทย เพราะต้องการลบล้างความหมายและนัยแห่งความหมายทุกอย่างที่มีในภาษาอังกฤษออกไปให้หมด แล้วบัญญัติความหมายกับนัยความหมายขึ้นมาใหม่ในภาษาไทยให้เทียบได้กับคำนั้นๆ ในภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องมีความหมายเดียวกันทุกอย่าง ศัพท์บัญญัติจึงไม่ใช่การสร้างคำในภาษาไทยขึ้นมารองรับความหมายของตะวันตก แต่เป็นการสร้างความหมาย (ที่นักบัญญัติศัพท์ของไทยต้องการ) ขึ้นก่อน แล้วหาคำมารับความหมายใหม่ที่บัญญัติขึ้น และที่ต้องทำเช่นนี้ก็เพราะความหมายใหม่ซึ่งมาจากต่างประเทศนั้นนำมาซึ่งความคิดใหม่ และ

ความคิดใหม่ก็นำมาซึ่งการจัดระบบระเบียบของความคิดเก่า การรับเอาความหมายใหม่อย่างหนึ่งอย่างใดเข้ามาจึงหมายถึงการเปิดพื้นที่ให้แก่ความคิดใหม่ขึ้นในสังคมไทยไปพร้อมกัน ศัพท์จึงไม่ใช่เพียงคำในภาษา แต่อาจเป็นตัวทำลายระบบระเบียบที่มีอยู่เดิมในสังคมด้วย ดังนั้น ศัพท์จึงต้องถูกบัญญัติขึ้น เพื่อทำให้ความหมายที่เกิดใหม่ในภาษาไทยสามารถกลืนเข้ากับระบบระเบียบที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย เพราะนักบัญญัติศัพท์ในอดีตคิดว่าถ้าไม่ทำอย่างนี้สังคมไทยก็จะเปลี่ยนแปลงโดยควบคุมไม่ได้

“กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ นักบัญญัติศัพท์ผู้ยิ่งใหญ่ของภาษาไทย ทรงพระนิพนธ์ไว้อย่างตรงไปตรงมาว่า การที่ไม่ทรงนิยมให้ภาษาไทยใช้วิธีทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศ (อย่างเช่นที่ทำกันเป็นปกติในภาษาญี่ปุ่นหรือมลายู) ก็เพราะจะทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ในขณะที่การบัญญัติศัพท์ภาษาไทยขึ้นใช้ มีผลทำให้ควบคุมความเปลี่ยนแปลงให้พอดีๆ ได้ และนับตั้งแต่เราเริ่มเปิดประตูประเทศให้แก่ฝรั่ง ชนชั้นนำไทยก็มุ่งมั่นอย่างสืบเนื่องตลอดมาว่า จะยอมรับความเปลี่ยนแปลง แต่เป็นความเปลี่ยนแปลงภายใต้การควบคุม ศัพท์บัญญัติและการบัญญัติศัพท์เป็นวิธีหนึ่งที่ชนชั้นนำจะควบคุมความเปลี่ยนแปลง และด้วยเหตุดังนั้นเขาจึงสร้างความขลังให้แก่ศัพท์บัญญัติ นับตั้งแต่การบรรจุลงไปหลักสูตรการศึกษา, ใช้ในภาษาราชการแม้เพื่อการประชาสัมพันธ์, ถือเป็นส่วนหนึ่งของภาษาไทยมาตรฐาน, ส่งเสริมให้ใช้ศัพท์บัญญัติอย่างแพร่หลาย” (ฉบับที่ 1039, 17 กรกฎาคม 2543)

ติด “เน็ต” น้อยลง น่าจะส่งผลดีต่อมนุษย์อย่างไร ?

เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ นิธิได้แสดงความคิดเห็นว่า เขารู้สึกยินดีที่ได้อ่านข่าวพบว่าในปี 2542 ที่ผ่านมานั้นนับเป็นปีแรกที่ผู้คนในสหรัฐอเมริกาใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตน้อยลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนเริ่มรู้จักและวางคอมพิวเตอร์ไว้ถูกที่ถูกทางมากขึ้น อินเทอร์เน็ตนั้นทำให้เข้าถึงข้อมูลและข่าวสารได้กว้างขวางและง่ายขึ้นก็จริง แต่ในขณะเดียวกันก็บั่นทอนความสามารถในการรับข้อมูลข่าวสารของมนุษย์ลงไปอย่างมาก เพราะมนุษย์จะใช้การรับข้อมูลข่าวสารจากประสาทสัมผัสส่วนอื่นของร่างกายน้อยลง เช่น อาจไม่ค่อยได้ใช้หูประเมินน้ำเสียงของคนอื่น, ไม่ค่อยได้ใช้ตาสังเกตอารมณ์ที่แสดงออกทางแววตาและสีหน้าของผู้อื่น, ไม่ค่อยได้ใช้การหยั่งเชิงลึกจากการถามหรือการแสดงปฏิกิริยาอื่นๆ เมื่อสนทนากัน, เป็นต้น ดังนั้น เมื่อคนใช้อินเทอร์เน็ตน้อยลง ก็น่าจะทำให้มนุษย์ได้พบปะพูดคุยกันโดยตรงมากขึ้น ซึ่งก็จะทำให้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสหลายอย่างรวมทั้ง “ใจ” สำหรับรับฟังข้อมูลข่าวสารมากขึ้นไปด้วย

“มีรายงานถึงผลกระทบของการเล่นคอมพิวเตอร์ที่มีต่อวิถีคิดของเด็กอยู่มากเหมือนกัน เด็กที่เล่นคอมพิวเตอร์ไปนานๆ มักจะเหลือวิถีคิดอยู่วิธีเดียวคือวิถีของคอมพิวเตอร์ ได้แก่ การคิด

เรียงตามลำดับของระบบตรรกะที่แน่นอนตายตัวหรือที่เรียกกันว่าAlgorithm มนุษย์คิดอย่างนี้ก็เป็น เพียงแต่ไม่เร็วเท่าคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่มนุษย์มีวิถีคิดอื่นๆ อีกหลายอย่างซึ่งทำให้มนุษย์คิดอะไรได้มีประสิทธิภาพกว่าคอมพิวเตอร์มาก รวมทั้งมนุษย์สามารถรู้ได้ด้วยว่าตัวกำลังคิดอยู่ในขณะที่คอมพิวเตอร์ไม่เคยรู้ตัวเลยว่ามันกำลังทำอะไรอยู่ หรือไม่รู้แม้กระทั่งว่ามันคือใช้อะไรหน้าใจ ผมจึงออกจะดีใจที่ได้เห็นอาการ 'ติด' คอมพิวเตอร์ของมนุษย์น้อยลง" (ฉบับที่ 1057, 20 พฤศจิกายน 2543)

อ่านตัวหนังสือหน้า "จอคอมฯ" ด้วยหัวใจไม่ได้

นอกจากนี้ฉันยังดีใจด้วยเช่นกันที่การใช้กระดาษไม่ได้ลดลงอย่างที่คาดหมายกันไว้ แม้การใช้คอมพิวเตอร์จะแพร่หลายอย่างที่เห็นกันในปัจจุบัน ที่นิติใจก็เพราะตัวหนังสือในจอคอมพิวเตอร์นั้นอ่านได้ด้วยสมองเท่านั้น ในขณะที่ตัวหนังสือในกระดาษสามารถอ่านได้ทั้งด้วยสมองและใจ (โดยรับรู้ความรู้สึก ที่ถูกถ่ายทอดออกมาจากอีกฝ่ายหนึ่ง) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน

"ผมรู้สึกมานานแล้วว่า เมื่อผมอ่านอะไรจากกระดาษ ผมได้รับความหมาย , ความคิด และความรู้สึก แตกต่างจากที่อ่านบนจอคอมพิวเตอร์ ด้วยเหตุใดก็ไม่ทราบ เวลาอ่านอะไรจากจอ ผมก็มักจะเก็บได้แต่ความหมายที่ผิวๆ อะไรคืออะไรอย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น จอคอมพิวเตอร์จึงเหมาะสำหรับอ่านข้อความแบบสารานุกรม , ข่าว , ความคิดเห็นอย่างที่ปรากฏในห้องสนทนา อะไรทำนองนั้น คือเป็นเรื่องรู้ไว้ใช้ว่า จิตๆ ครับ ..... ผมยังนึกไม่ออกเลยว่าผมจะอ่านกลอนของพีเนาว์บนจอของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างไร มันคงจิตไปถนัดทีเดียว เพราะพีเนาว์ไม่ได้ต้องการเขียนเพื่อบอกว่าอะไรคืออะไร แต่ต้องการสื่อความรู้สึก และความรู้สึกนั้นรับจากตัวหนังสือได้ก็ต่อเมื่ออ่านมันบนกระดาษเท่านั้น" (ฉบับที่ 1017, 15 กุมภาพันธ์ 2543)

เตรียมรับมือผลกระทบจาก "เทคโนโลยี" ควรจัดตั้งศูนย์ศึกษาวิจัยเรื่องนี้โดยเร็ว

สำหรับการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับผลกระทบจากเทคโนโลยีทุกประเภทซึ่งที่ผ่านมาไม่ได้รับการเอาใจใส่จากฝ่ายต่างๆ ของไทยที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควรนั้น ทำให้นิติต้องออกมาเรียกร้องผ่านบทความของเขาว่า ทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มีการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์นั้น ควรจัดตั้งศูนย์ศึกษาผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีการผนวกความคิดเข้าด้วยกันทั้งของนักวิทยาศาสตร์ , นักปรัชญา , นักเทคโนโลยี , นักวิชาการสาขาต่างๆ ที่สนใจปัญหานี้ รวมทั้งประชาชนชาวบ้านโดยแต่ละมหาวิทยาลัยต้องมีงบประมาณให้ศูนย์ฯ นี้มากพอที่จะใช้ทำการศึกษาวิจัยตลอดจนเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยออกสู่สาธารณะได้อย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกันศูนย์ฯ ดังกล่าวของแต่ละมหาวิทยาลัยก็ต้องสร้างเครือข่ายภายในประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน รวมทั้งเชื่อมโยงกับเครือข่ายลักษณะนี้ในต่างประเทศด้วย

นอกเหนือจากการเรียกร้องเรื่องดังกล่าวต่อสถาบันระดับอุดมศึกษาของประเทศแล้ว นิธิยังได้เรียกร้องให้สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัยและสภาวิจัยแห่งชาติจัดสรรเงินทุนในรูปแบบใดรูปหนึ่งเพื่ออุดหนุนให้เกิดการศึกษาวิจัยในเรื่องผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศไทยอีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

“มีนักเทคโนโลยีและนักวิทยาศาสตร์จำนวนมากในโลกนี้ เตือนภัยแก่สังคมให้ระวังผลกระทบของเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่หลาหลามาแล้ว ..... ในโลกตะวันตกมีนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยีอิสระที่มีความห่วงใยต่อสังคมและมนุษยชาติได้รวมตัวกันสร้าง Union of Concerned Scientists หรือผมขอแปลว่าสหภาพนักวิทยาศาสตร์เพื่อสังคม แล้วพยายามเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อที่ไม่ถูกครอบงำต่างๆ เช่น จุลสารหรืออินเทอร์เน็ต แม้กระนั้น ก็ต้องยอมรับว่าข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากกลุ่มนี้ยังเผยแพร่ไปน้อยกว่าข่าวสารข้อมูลที่บริษัทข้ามชาติซื้อและคุมได้อยู่นั่นเอง ..... ในประเทศไทยไม่ว่าจะดูจาก ‘การเมือง’ ของการให้ทุน (ทั้งวิจัยและการศึกษา) , ความอ่อนแอของสื่อทางเลือก , นโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นเทคโนโลยีโดยเมินเฉยต่อผลกระทบ , ระบบการศึกษา ฯลฯ ล้วนไม่เอื้อที่จะทำให้เราใส่ใจกับผลกระทบของเทคโนโลยีซึ่งเป็นทั้งแนวคิดและความรู้ใหม่ที่เราต้องสร้างขึ้นให้แกสังคมของเราเอง” (ฉบับที่ 1023, 28 มีนาคม 2543)

“ผู้หญิงไทย” ผู้ทำหน้าที่เปิดประตูทางวัฒนธรรมสู่คนรุ่นต่อไป

แม้ในวัฒนธรรมไทยแต่อดีตจะไม่มีผู้หญิงคนไหนได้รับการยกย่องให้เป็น “ครู” ในความหมายของคนที่เป็ต้นแบบหรือสร้างแบบฉบับของตัวเองขึ้นมา เช่น ครูที่สร้างแบบหรือตำราสำหรับการเล่นปีพาทย์ จนคนอื่นๆ เอาอย่างหรือถือเป็นการเล่นทางหลักทางหนึ่ง , ครูที่สร้างขนบการแต่งกายภักกลอนของตนขึ้นมาจนแพร่หลายได้รับการยอมรับกันทั่วไป , เป็นต้น แต่นิธิก็คิดว่า ผู้หญิงในสังคมไทยมีความสำคัญเป็นอย่างมากในด้านวัฒนธรรม เพราะเป็นผู้หล่อเลี้ยงกระแสธารทางวัฒนธรรมของไทยให้ไหลเรื่อยจากอดีตมาจนปัจจุบัน ด้วยการมีบทบาทเด่นชัดกว่าผู้ชายหลายเท่าในการให้การศึกษาอบรมลูกหลาน เช่น เป็นคนสอนให้ไหวกราบ และสวดมนต์ , สอนการอ่านการเขียนกลอน , เป็นต้น ดังนั้นเมื่อจะยกย่องครูผู้ชายที่เป็นต้นแบบต้นตำราในฐานะเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรควัฒนธรรมไทย นิธิจึงเห็นว่าก็ควรจะยกย่องผู้หญิงไว้ในฐานะเป็นผู้ทำให้การสร้างสรรควัฒนธรรมไทยต่างๆ นั้นได้สืบทอดกันต่อมาด้วย อย่างไรก็ตาม สภาพของสังคมไทยยุคปัจจุบันที่ทำให้ผู้หญิงต้องออกมาทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชายมากขึ้น ก็มีผลทำให้บทบาทของผู้หญิงในการให้การศึกษาอบรมทางวัฒนธรรมแก่ลูกหลานลดลงไปทุกขณะ

“กวีหญิงในสมัยรัตนโกสินทร์ก็ได้รับการยกย่องกันอยู่หรือคิดว่าเก่ง แต่ก็ไม่ถึงกับจะเรียกได้ว่าเป็น ‘ครู’ ขนาดสุนทรภู่ นางนพมาศอาจสร้างแบบสร้างตำราของตัวซึ่งกลายเป็นต้นแบบของพระราชพิธีสืบต่อมา อย่างนี้ก็น่าจะเรียกว่า ‘ครู’ ได้ แต่นางนพมาศไม่มีจริง เป็นตัวละครที่คนสมัย ร.3 หรือ ร.3 เองสร้างขึ้นเท่านั้น ..... ไม่ใช่เพราะถือว่าผู้หญิงไม่มีความสำคัญในด้านวัฒนธรรม ตรงกันข้ามด้วยซ้ำคุณเหมือนคนไทยจะมองว่าผู้หญิงเป็นหลักในการสืบต่อวัฒนธรรมเสียยิ่งกว่าผู้ชายด้วยซ้ำ ..... มองย้อนกลับไปดูบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้สืบทอดวัฒนธรรมแล้ว จะยกย่อง ‘ครู’ ผู้ชายที่เป็นต้นแบบต้นตำราในฐานะผู้สร้างสรรควัฒนธรรมไทยก็สมควรอยู่ แต่ต้องไม่ลืมยกย่องผู้หญิงไว้ด้วยว่า ถ้าไม่มีเธอ งานของ ‘ครู’ ก็คงสูญสิ้นไปไม่นาน และวัฒนธรรมไทยคงจนกว่านี้แยะ” (ฉบับที่ 1011, 4 มกราคม 2543)

ผู้หญิงไทยไม่มีสำนึกร่วมของความเป็น “ผู้หญิง”

นิยายังได้กล่าวด้วยว่า การที่ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดไม่มีสำนึกร่วมของความเป็นผู้หญิงนั้น ได้ทำให้ความเป็นผู้หญิงไม่มีพลังทางการเมืองเพียงพอ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความเป็นผู้หญิง “ชาย” ไม่ออกในการเมืองไทย ซึ่งก็มีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองน้อย นับตั้งแต่ในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อ.บ.ต. , เทศบาล , สภาผู้แทนราษฎร , วุฒิสภา , ไปจนถึงคณะรัฐมนตรี ทั้งๆ ที่จะว่าไปแล้วสิทธิสตรีในสังคมไทยนั้นมีมากกว่าในอีกหลายประเทศของเอเชีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีผู้หญิงก้าวขึ้นไปเป็นผู้นำหรือมีบทบาททางการเมืองค่อนข้างสูงด้วยซ้ำไป เช่น อินเดีย ศรีลังกา บังคลาเทศ ปากีสถาน อินโดนีเซีย เป็นต้น

“ถึง ครม.ชุดไหนไม่มีผู้หญิงอยู่เลย ผู้หญิงก็ไม่รู้สึกว่าจะกระทบต่อตนอย่างไร ถึงจะมีผู้หญิงปนอยู่ด้วยในสัดส่วนที่เบาบางอย่างไรก็ไม่มีใครรู้สึกอะไร ผมคิดว่าผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่รู้สึกร่วมกับ คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ในฐานะผู้หญิงด้วยกัน ส่วนจะชอบหรือไม่ชอบคุณหญิงสุพัตราก็ไม่เกี่ยวกับเพศของคุณหญิง” (ฉบับที่ 1035, 19 มิถุนายน 2543)

สรุป

เหตุการณ์ที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้คนแต่มีความสำคัญที่นินนำมาเสนอเป็นประเด็นสำคัญในบทความของเขาได้แก่ การเซ็นเซอร์ข้อมูลข่าวสารทั้งสาระและบันเทิงโดยภาครัฐ , การที่ท้องถิ่นที่มีความหมายถึงเครือข่ายของชุมชนต่างๆ ในสังคมไทยถูกแทนที่โดยภาครัฐ ซึ่งทำให้ชุมชนเหล่านั้นไร้เครือข่ายที่เชื่อมโยงกันได้อย่างแท้จริง , การที่นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ออกมาแสดงความคิดเห็นเรื่องสิทธิและหน้าที่ของผู้คนในสังคมไทย , การที่ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์

ออกมาให้สัมภาษณ์ในลักษณะแสดงท่าทียอมรับพีชจีเอ็มไออย่างออกนอกหน้า , การที่ระบบทุนนิยมไม่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยรวมทั้งในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย , การที่ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีท่าทีไม่พอใจต่อ ดร.สุวินัย ภทวนวลัย อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ที่ใช้คณะเศรษฐศาสตร์เป็นสถานที่แถลงข่าว กรณีความเกี่ยวพันของเขากับนายกิตติ ปภัสโรบล หรือ “เปรตภู” , การที่ฝ่ายต่างๆ ในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเทคโนโลยียังไม่มีการเตรียมพร้อมที่ดีพอที่จะรับมือกับผลกระทบจากเทคโนโลยีทุกประเภท , เป็นต้น ส่วนเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของผู้คนที่ถูกกล่าวถึงในบทความของนิตยาก็ได้แก่ การเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. , ผลกระทบที่เกิดจากโครงการต่างๆ ของรัฐหรือโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น โรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินที่ จ.ประจวบคีรีขันธ์ การสร้างท่อก๊าซไทย – มาเลเซีย ที่ จ.สงขลา ฯลฯ , การนำนวนิยายเรื่องบ้านทรายทองกลับมาทำเป็นละครทางโทรทัศน์อีกครั้งหนึ่ง , เป็นต้น

ในส่วนของการวิพากษ์นั้น ปีนี้นิตยียกประเด็นทางด้านเศรษฐกิจมากกล่าวถึงในบทความของเขาน้อยมาก คือมีแค่ 2 บท เท่านั้น ซึ่งได้แก่ การวิจารณ์ระบบทุนนิยมว่าเป็นตัวการที่ทำให้สินค้าหลากหลายชนิดในปัจจุบันเจ็ดขีด ไร้ออกลักษณะ และการชี้ว่าการที่ทุนนิยมไม่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยรวมทั้งในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้น เป็นเพราะประเทศเหล่านี้ขาดระบบต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกในสังคมเป็นพื้นฐาน ด้านประเด็นที่เกี่ยวกับการเมืองนั้น ก็ได้แก่ การโจมตีการเซ็นเซอร์ข้อมูลข่าวสารโดยภาครัฐ ในขณะที่เดียวกันก็เสนอให้หันมาใช้ในการสร้างท่าทีเชิงวิพากษ์สื่อแก่สังคมแทน , การชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งความขัดแย้งภายในชุมชนจากการดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้าที่ ต.บ่อนอก และที่ ต.บ้านกรูด จ.ประจวบคีรีขันธ์ นั้น เป็นสิ่งที่ชาวบ้านหรือคนในพื้นที่ดังกล่าววิตกกังวลกันมากที่สุด แต่สิ่งนี้กลับไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐเลย ซึ่งแสดงถึงความไม่จริงใจของภาครัฐต่อประชาชนได้เป็นอย่างดี , การตำหนิ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ว่ามีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับผู้ดำรงตำแหน่ง รมว.วิทยาศาสตร์ฯ จาก การแสดงท่าทียอมรับสินค้าที่ผลิตจากพีชจีเอ็มไออย่างโจ่งแจ้ง ทั้งๆ ที่ยังไม่มีการยืนยันเป็นที่แน่ชัดว่าพีชจีเอ็มไอนั้นมีอันตรายต่อมนุษย์หรือไม่ , การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้คนได้มีลักษณะหัวรั้น คือตาใส เห็นแก่พวกพ้อง ฯลฯ ว่าน่าจะมี ความเกี่ยวพันกับการเติบโตของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในภาคใต้ในอดีต โดยการวิเคราะห์นี้มีจุดประสงค์ที่ต้องการจะว่ากระทบไปยังรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคประชาธิปัตย์ที่มีแกนนำพรรคหลายคนเป็นคนใต้ , เป็นต้น สำหรับประเด็นทางด้านสังคม – วัฒนธรรม ในปีนี้ ที่ยังคงมีมากกว่าประเด็นทางด้านอื่นๆ อยู่มากนั้นได้แก่ การแสดงความต้องการอยากให้เห็นมหาวิทยาลัยของไทยได้ทำหน้าที่เป็นเวทีที่เปิดกว้างทั้งทางวิชาการและในทางอื่นๆ แก่ทุกคนและทุกฝ่ายในสังคมไทยอย่างแท้จริง ,

การกล่าวในเชิงตำหนิว่าคนไทยยุคนี้ไม่ค่อยจะมีความรู้รอบตัวกันนัก ทั้งๆ ที่ความรู้รอบตัวจะช่วยทำให้เชื่อมโยงความรู้ต่างๆ เข้าหากันได้อย่างเป็นระบบ , การแสดงความเห็นยืนยันว่าเพศศึกษานั้นต้องเป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนคือเยาวชนได้เข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเพศอย่างลึกซึ้งและมีความรอบด้านเชื่อมโยงกัน , การวิจารณ์ละครโทรทัศน์เรื่องบ้านทรายทองที่ สร้างครั้งใหม่ล่าสุดว่าเป็นละครที่ไร้คุณภาพ เนื่องจากทีมงานสร้างละครเรื่องนี้ยังไม่เข้าใจ บทประพันธ์เดิมที่เป็นนวนิยายของ ก.สุรางคนางค์ อย่างแท้จริง , การออกมาเรียกร้องให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องเทคโนโลยีในประเทศไทยให้ความเอาใจใส่และร่วมมือกันอย่างจริงจังในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับผลกระทบจากเทคโนโลยีทุกประเภท , เป็นต้น

ปี 2544

เหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2544

ด้านการเมือง

แม้ในช่วงปลายปีที่แล้วก่อนการเลือกตั้ง ส.ส.ทั่วประเทศในวันที่ 6 มกราคมปีนี้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ ป.ป.ช. จะชี้มูลว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความผิดจริงในคดีจางใจยื่นทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จหรือที่เรียกกันติดปากว่าคดี "ชุกหูน" ก่อนจะส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญชี้ขาด แต่พรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ก็ยังได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างมโหฬาร โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคนี้ทั้งในแบบแบ่งเขตและระบบบัญชีรายชื่อที่ได้เป็น ส.ส. นั้นมีจำนวนรวมกันถึง 249 คน จากจำนวน ส.ส. ที่มีในสภาฯ ได้ทั้งสิ้น 500 คน ถือเป็นการสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ให้แก่แวดวงการเมืองไทยนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี 2475 ส่งผลให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ก้าวขึ้นไปเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 23 ของไทย โดยมีพรรคความหวังใหม่ ชาติไทย เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคไทยรักไทย ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์คู่แข่งสำคัญของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งที่ผ่านมาต้องไปเป็นพรรคฝ่ายค้านร่วมกับพรรคชาติพัฒนา และ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นผู้นำฝ่ายค้าน หลังจากนั้นรัฐบาลโดยเฉพาะ พ.ต.ท.ทักษิณ นายกรัฐมนตรี ก็เร่งทำงานฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมตามนโยบายของพรรคไทยรักไทยที่ได้ประกาศไว้ตอนหาเสียงเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นโครงการพักชำระหนี้เกษตรกร รายย่อย , โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค , กองทุนหมู่บ้านจำนวน 1 ล้านบาทต่อหมู่บ้าน , การปราบปรามการค้ายาเสพติดติดอย่างหนัก , เป็นต้น นอกจากนี้ยังเดินทางจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการหรือ "เวิร์คช็อป" เพื่อระดมแนวทางที่จะนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมเป็นระยะๆ การทำงานอย่างหนักของ พ.ต.ท.ทักษิณ นายกรัฐมนตรี ดังกล่าวไม่สูญเปล่า เพราะในระหว่างที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคดีชุกหูนรวมทั้งช่วงที่ต้องมีการไปให้ปากคำกันในศาลรัฐธรรมนูญนั้น ได้เกิดกระแสสังคมที่ให้การสนับสนุนตัวเขาอย่างเต็มที่ เนื่องจากยังต้องการให้เขาเป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อทำงานแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประเทศต่อไป และน่าจะเป็นกระแสสังคมนี้เองที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ หลุดพ้นความผิดคดีชุกหูนในที่สุด ด้วยมติชี้ขาด 8 ต่อ 7 เสียงในที่ประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ท่ามกลางความยินดีของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่พอใจกับความตั้งใจจริงในการทำงานของ พ.ต.ท.ทักษิณ แม้จะยังแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะวิกฤติเศรษฐกิจได้ไม่คืบหน้าเท่าที่ควรก็ตาม

ภายหลังจากฟื้นคดีจึงใจปกปิดทรัพย์สินแล้ว พ.ต.ท.ทักษิณ และรัฐบาลภายใต้การนำของเขา ก็ยังคงเร่งทำงานเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป แต่การทำงานก็มีอุปสรรคเป็นระยะๆ เช่น การลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของ น.พ.เกษม วัฒนชัย ซึ่งทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณต้องลงมาดำรงตำแหน่งนี้แทน เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษายังคงดำเนินต่อไป แต่สุดท้ายด้วยงานด้านอื่นที่ต้องรับผิดชอบมีอยู่มาก พ.ต.ท.ทักษิณ จึงต้องลงจากตำแหน่งนี้ในเวลาต่อมา แล้วให้นายสุวิทย์ คุณกิตติ รองนายกฯ มาทำหน้าที่แทน ซึ่งนายสุวิทย์ก็ไม่ได้ทำให้การปฏิรูปการศึกษาคืบหน้าเท่าที่ควร เพราะถูกแรงต้านจากข้าราชการในกระทรวงนี้และปัญหาอื่นๆ , ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในพรรคฝ่ายรัฐบาลเองคือทั้งพรรคไทยรักไทยและพรรคชาติไทย จนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล , ความขัดแย้งระหว่างนางสุดารัตน์ เกตุราพันธุ์ กับ น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี รัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข , เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระแสความนิยมของประชาชนที่มีต่อ พ.ต.ท.ทักษิณเริ่มจะลดลงเล็กน้อยในช่วงปลายปีเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านั้น ทว่าสุดท้ายแล้ว พ.ต.ท.ทักษิณ ก็สามารถนำพารัฐบาลผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ในปีนี้ไปได้ด้วยดี ท่ามกลางกระแสข่าวการเข้าร่วมรัฐบาลของพรรคชาติพัฒนาในช่วงปลายปี , กระแสข่าวการยุบพรรคความหวังใหม่แล้วเข้ามารวมกับพรรคไทยรักไทยเช่นเดียวกับที่พรรคเสรีธรรมได้เข้ามาแล้วก่อนหน้านั้น , ฯลฯ

ด้านรัฐสภา ด้วยกติกาที่ยุ่ยากของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำหนดว่า ถ้าฝ่ายค้านมีเสียงไม่ถึง 2 ใน 5 ของจำนวน ส.ส. ทั้งหมดก็ไม่สามารถยื่นญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ จึงทำให้ฝ่ายค้านที่มีเสียง ส.ส. ทั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคชาติพัฒนา รวมกันอยู่ไม่ถึง 200 เสียงนั้น แทบไม่มีบทบาทในการทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎรเลย ในขณะที่เดียวกันกับที่ ส.ส. ชีกรัฐบาลหลายคนก็ละเลยการทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติของตน โดยปล่อยให้เกิดสภาพสภาฯ ล่มหรือองค์ประชุมไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส. ในสภาฯ ถึง 3 ครั้ง ในการประชุมพิจารณาแปรญัตติกฎหมายสำคัญที่เสนอโดยฝ่ายรัฐบาล ทั้งๆ ที่จำนวน ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลมีมากกว่า 300 เสียงในสภาฯ ซึ่งผิดกับบทบาทอันโดดเด่นของ ส.ว. ที่มาจากการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน โดยในปีนี้วุฒิสภาได้ทำหน้าที่กั้นกรองร่างกฎหมายสำคัญของรัฐบาลหลายฉบับในลักษณะที่ไม่ยอมให้ผ่านไปได้ง่ายๆ ถ้ายังไม่รัดกุมหรือรอบคอบเพียงพอที่จะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและของประเทศ แต่เมื่อมองย้อนกลับไปในช่วงต้นปี วุฒิสภาก็มีเรื่องที่ทำให้เสียความน่าเชื่อถืออยู่พอสมควร เมื่อนายเฉลิม พรหมเลิศ รองประธานวุฒิสภา ถูกข้อหาล่วงละเมิดทางเพศเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี หลายคน จนต้องลาออกจากการเป็น ส.ว. มาสู่คดียิงไปกว่านั้นนายสนธิ วรปัญญา ประธานวุฒิสภาในตอนนั้น ก็ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ก.ก.ต.) พิจารณาให้พ้นสภาพการเป็น ส.ว. แต่ยังมีสิทธิ์ลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่ได้หรือที่เรียกกัน

ติดปากว่าได้ใบเหลือง จนต้องหลุดจากตำแหน่งประธานวุฒิสภาไปด้วย และเมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่ นายสนธิ์ สออบตก ส่งผลให้ พล.ต.มณูญกฤต รูปขจร ส.ว.สระบุรี ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานวุฒิสภาคนต่อมา

ในส่วนของฝ่ายตุลาการนั้น ในปีนี้อำนาจของตุลาการได้กลายเป็นระบบศาลคู่คือเพิ่มศาลปกครองขึ้นมาต่างหากไว้คอยว่าความในคดีปกครอง ทำให้การใช้อำนาจรัฐของฝ่ายบริหารถูกถ่วงดุลอีกทางหนึ่ง สรุปแล้วในปีนี้มีประชาชนและข้าราชการที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการใช้อำนาจรัฐเข้ายื่นคำร้องที่ศาลปกครองเป็นจำนวนมากถึงกว่า 3,000 คดี

สำหรับการทำงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญนั้น ในปีนี้ ก.ก.ต.มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกิดขึ้นโดย ก.ก.ต.ชุดเก่าได้หมดวาระลงตามรัฐธรรมนูญ จึงต้องมีการคัดสรร ก.ก.ต.ชุดใหม่ที่จะต้องอยู่ในหน้าที่ตามวาระ 7 ปี ผลปรากฏว่า ก.ก.ต.ชุดใหม่จำนวน 5 คนไม่มีผู้ที่เคยเป็น ก.ก.ต.ชุดเก่าอยู่เลย แต่กลับมีผู้ที่เคยได้รับใบเหลืองในการเลือกตั้ง ส.ว.แล้วสอบตกในการลงรับสมัครเลือกตั้งใหม่ร่วมอยู่ด้วยคือ พล.อ.ศิริรินทร์ ฐูปกล้า ซึ่งต่อมายังได้เป็นประธาน ก.ก.ต.อีกด้วย ส่วน ป.ป.ช. โดยเฉพาะนายกล้าณรงค์ จันทิก เลขาธิการขององค์กรอิสระนี้ แม้ดูเหมือนจะยืนอยู่คนละข้างกับประชาชนส่วนใหญ่ที่สนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ แต่ก็ยังได้รับการยกย่องจากสังคมเป็นอย่างมากจากการที่กล้าเผชิญหน้าเพื่อเอาผิดกับผู้กุมอำนาจรัฐสูงสุดอย่าง นายกรัฐมนตรีในคดีจางใจปกปิดทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งแตกต่างจากศาลรัฐธรรมนูญที่แม้สุดท้ายจะมีมติเป็นไปตามที่ประชาชนส่วนใหญ่ปรารถนาในคดีเดียวกัน แต่ในสายตาของสังคมกลับมีความน่าเชื่อถือลดลงติดกับเมื่อคราววินิจฉัยคดีของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เป็นอย่างมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหลายคนในคดีของ พ.ต.ท.ทักษิณ มีความขัดแย้งกันเองทั้งๆ ที่ตัดสินให้ พ.ต.ท.ทักษิณ พ้นผิดเหมือนกัน

ในแวดวงข้าราชการ ในปีนี้ถือเป็นปีที่ผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานต่างๆ ของรัฐต้องออกจากตำแหน่งหรือถูกโยกย้ายมากที่สุด ได้แก่ นายเกริกไกร จีระแพทย์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ถูกย้ายไปเป็นเลขาธิการสำนักงานผู้แทนการค้า , นางผานิตย์ นิตยภัณฑ์ประพาส ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ถูกย้ายไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการจัดระบบจราจรทางบก (ส.จ.ร.) , ม.ร.ว.จัตุมงคล โสณกุล ถูกปลดออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย , นายสรรเสริญ วงศ์อุ่ม ถูกกีดกันจนต้องลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , นายวิษรัตน์ วิจิตรวาทการ ถูกบีบให้ลาออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย , เป็นต้น รวมทั้งในปีนี้ยังมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับระบบการพิจารณาความดีความชอบในการทำงานของข้าราชการคือ ในแต่ละปีงบประมาณนับจากปีนี้

จะมีการพิจารณาการเลื่อนชั้นเงินเดือนแบ่งเป็น 2 ครั้งคือในเดือนเมษายนและเดือนตุลาคม จากเดิมที่มีเพียงปีงบประมาณละครั้งในเดือนตุลาคม อีกทั้งยังจะมีการพิจารณาให้โบนัสแก่ข้าราชการที่มีผลการทำงานดีเด่นด้วย

เหตุการณ์สำคัญๆ ทางด้านการเมืองนอกเหนือจากนี้ยังได้แก่ ในช่วงต้นปีทหารพม่า ได้ทำการกวาดล้างกองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่ (เอสเอสเอ) ตามแนวชายแดนไทย-พม่า และมีการยิงปืนใหญ่ล้ำเข้ามาตักฝั่งไทยเป็นระยะๆ ที่ อ.แม่สาย จ.เชียงราย สร้างความเดือดร้อนและความตื่นกลัวให้แก่ราษฎรไทยในพื้นที่ดังกล่าวเป็นอย่างมาก จนฝ่ายไทยต้องใช้อาวุธยิงตอบโต้กลับไปอย่างรุนแรง ทำให้สถานการณ์ชายแดนไทย-พม่ามีความตึงเครียดอยู่หลายสัปดาห์ แต่ในที่สุดสถานการณ์ก็ได้คลี่คลายลงภายหลังมีการเจรจกันอยู่หลายรอบระหว่างนายทหารระดับผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย, นายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานรัฐสภา ถูกศาลอาญาสั่งปรับเป็นเงิน 20,000 บาทและให้รอลงอาญา 2 ปี ในคดีสั่งพักราชการนายพร อิศรเสนา ณ อยุธยา โดยมีขอบเมื่อครั้งนายพรยังดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงพาณิชย์, พนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ชุมชุมที่บริษัทฯ ประท้วงการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารบริษัทฯ และมีการทบทวนมติของนายประชา มาลินนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมที่กำกับดูแลบริษัทการบินไทย จนได้รับความเสียหาย, พล.ต.อ.สันต์ ศรุตานนท์ ได้เป็นผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติต่อจาก พล.ต.อ.พรศักดิ์ คุ้มขวัญ ที่เกษียณอายุราชการ, 5 ผู้ว่าราชการจังหวัดทดลองแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา (ซีอีโอ) เริ่มปฏิบัติงานในเดือนตุลาคม โดยจะเปรียบเทียบผลการทำงานกับอีก 5 ผู้ว่าราชการจังหวัดในปีหน้า, รัฐบาลชอูดิอาระเบียเรียกนายวฮิบ เอ็ม ต้นซารีห์ อุปทูตซาอุฯ ประจำประเทศไทยกลับประเทศซาอุฯ เพราะไม่พอใจความล่าช้าในการรื้อคดีฆาตกรรมและการชดเชยและนักธุรกิจชาวซาอุฯ, อนุญาโตตุลาการตัดสินให้การทางพิเศษแห่งประเทศไทยจ่ายค่าปรับกว่า 6 พันล้านบาทแก่บริษัทร่วมค้าบีบีซีดีฯ กรณีขยายเวลาก่อสร้างทางด่วนบางนา - บางพลี - บางพลี - บางปะกง จนทำให้มีการส่งมอบพื้นที่ล่าช้า ต่อมารัฐบาลได้สั่งให้การทางพิเศษฯ ต่อกับบริษัทร่วมค้าบีบีซีดีฯ ในชั้นศาล, นายเร็กซ์ มะระกานนท์ ภูธรนาครแห่งประเทศไทยฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกว่า 7,000 ล้านบาท จากความผิดฐานบกพร่องในการนำเงินกองทุนทางการไปปกป้องค่าเงินบาทเมื่อ 4 ปีที่แล้ว, กลุ่มพลุใหม่ท้าทายอำนาจรัฐลอบวางระเบิดสถานีรถไฟหาดใหญ่ จ.สงขลา และหน้าโรงแรมกลางเมือง จ.ยะลา ตลอดจนวางรถไฟที่ อ.จะนะ จ.สงขลา, ฯลฯ

ด้านเศรษฐกิจ

หลังจากงบประมาณที่ได้มาจากเงินกู้ประเทศญี่ปุ่นหรือที่เรียกกันติดปากว่าบขมียาชาว่า จำนวน 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 27,000 ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ได้อัดฉีดเข้าสู่ระบบนั้น ไม่สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของไทยให้ฟื้นตัวได้อย่างที่คาดหวัง ดังนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนคณะรัฐบาลในช่วงต้นปีนี้ รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี จึงต้องนำมาตรการการกระตุ้นเศรษฐกิจต่างๆ ที่พรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ใช้หาเสียงจนได้จำนวน ส.ส. มากเป็นประวัติการณ์ของการเมืองไทยในการเลือกตั้งฯ เมื่อวันที่ 6 มกราคมปีนี้ ออกมาใช้อย่างเร่งรีบ เพื่อหวังจะให้เศรษฐกิจฟื้นตัวโดยเร็วและเพื่อหวังผลทางการเมืองเกี่ยวกับ "คดีชุกหนุ่น" ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ในศาลรัฐธรรมนูญ มาตรการเหล่านี้ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้าน , โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค , โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ , โครงการธนาคารชุมชน ซึ่งทั้งหมดเป็นโครงการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนระดับล่าง รวมทั้งยังมีการดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อให้ตลาดหลักทรัพย์หรือตลาดหุ้นเป็นแหล่งระดมเงินของธุรกิจต่างๆ แทนระบบสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์เอกชนที่หยุดชะงัก , การผลักดันธนาคารของรัฐที่โอนหนีไปบรรษัทบริหารสินทรัพย์ (บสท.) เรียบร้อยแล้วให้เร่งปล่อยสินเชื่อ , การปลุกธุรกิจอสังหาริมทรัพย์โดยพยายามกดดอกเบี้ยเงินกู้ซื้อหรือถ่ายโอนอสังหาริมทรัพย์ให้อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งทั้งหมดเป็นมาตรการที่มุ่งตอบสนองภาคธุรกิจ นอกจากนี้ในช่วง 3 เดือนสุดท้ายของปี รัฐบาลยังพยายามเพิ่มเม็ดเงินอัดฉีดเข้าสู่ระบบอีกจำนวน 58,000 ล้านบาท ในลักษณะการใช้จ่ายและลงทุนโดยภาครัฐแทนภาคเอกชนที่ยังย่ำแย่อยู่ โดยงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจจำนวนนี้ซึ่งรวมอยู่ในงบประมาณขาดดุล 200,000 ล้านบาทนั้น ถูกกันให้หันออกมาจากวิธีการงบประมาณปกติที่ขึ้นตอนการเบิกจ่ายล่าช้า แต่มาตรการทั้งหลายดังกล่าวของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ก็ยังไม่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของไทยในปีนี้ให้ฟื้นตัวมาอยู่ในระดับที่น่าพอใจได้ ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผลกระทบจากปัจจัยภายนอกด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ทรุดตัวของประเทศอุตสาหกรรมสำคัญ โดยเฉพาะสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ซึ่งส่งผลให้การส่งออกที่เป็นปัจจัยสำคัญที่คอยพยุงเศรษฐกิจของไทยนั้นมีอัตราขยายตัวในปีนี้ติดลบกว่า 6 % จากที่เคยขยายตัวเป็นบวกอยู่ระหว่าง 10 – 20 % ในช่วง 3 ปีหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ , เหตุการณ์วินาศกรรมสหรัฐฯ ครั้งร้ายแรงเมื่อวันที่ 11 กันยายน และปฏิบัติการทางการทหารที่ตามมาหลังจากนั้นของสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรในการโจมตีประเทศอัฟกานิสถานและขบวนการอัลเคดาของนายโศมามา บิน ลาดิน ซึ่งส่งผลสะท้อนเป็นอย่างสูงต่อระบบเศรษฐกิจของโลก , เป็นต้น สุดท้ายแล้วบทสรุปของการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยตลอดทั้งปีนี้จะขยายตัวอยู่ใน

อัตราเพียง 1.5 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (จีดีพี) ต่ำกว่าปีที่แล้วที่ขยายตัวอยู่ที่ระดับ 4.5 %

ในขณะที่อีกด้านหนึ่งของการแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจนั้น เมื่อรัฐบาลมองเห็นว่าการดำเนินการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจติดขัดและไม่เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลวางไว้ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระดับผู้บริหารหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเศรษฐกิจโดยตรง ที่สำคัญได้แก่การปลด ม.ร.ว. จัตุมงคล โสณกุล ออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย โดยผู้ที่มาแทนคือ ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล , ย้ายนายเกริกไกร จีระแพทย์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ไปรับตำแหน่งเลขาธิการสำนักงานผู้แทนการค้าไทย (ทีทีอาร์) ส่วนผู้ที่มารับตำแหน่งปลัดกระทรวงพาณิชย์คนต่อมาคือนายการุณ กิตติสถาพร สำหรับเหตุผลของการปลด ม.ร.ว. จัตุมงคล และย้ายนายเกริกไกรนั้นเป็นเหตุผลเดียวกันคือ ทำงานไม่สนองรับนโยบายรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการกดดันจนนายวิรัชรัตน์ วิจิตรวาทการ ต้องชิงลาออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.) โดยผู้ที่ก้าวมาดำรงตำแหน่งนี้คนใหม่คือ นายกิตติรัตน์ ณ ระนอง , เช่นเดียวกับนายสรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม ที่ในช่วงปลายปีต้องขอลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เพื่อเปิดทางให้รัฐบาลคัดสรรผู้อื่นที่เหมาะสมกว่ามาดำรงตำแหน่งแทนตนเองต่อไป

ยังมีเหตุการณ์สำคัญทางด้านเศรษฐกิจอื่นๆ อีก ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ทั้งของรัฐและเอกชนต่างพากันลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากลงต่ำเป็นประวัติการณ์ โดยดอกเบี้ยประเภทออมทรัพย์ของธนาคารเอบีเอ็นเอมโร เอเชีย คือ 1.50 % ต่อปี ส่วนธนาคารอื่นๆ คือ 1.75 % ต่อปี ในขณะที่ตัวเลขอัตราเงินเฟ้ออยู่ที่ระดับ 1.80 – 2.00 % , โครงการก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิหรือ "หนองงูเห่า" เดิม มีการเซ็นสัญญาว่าจ้างผู้รับเหมาก่อสร้างอาคารที่พักผู้โดยสารและอาคารเทียบอากาศยานเรียบร้อยแล้ว หลังจากยึดเยื้อมากกว่า 40 ปี โดยผู้ชนะการประมูลคือ กลุ่มไอทีโอ จอยท์ เวนเจอร์ ซึ่งมี บมจ.อิตาเลียนไทยฯ เป็นแกนนำ , หุ่นของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ป.ต.ท.) จำนวน 420 ล้านหุ้น ราคาหุ้นละ 35 บาท ถูกจองซื้อหมดอย่างรวดเร็วด้วยเวลาเพียง 1.07 นาที ในวันแรกที่เปิดให้จองซื้อ เพราะผู้คนต่างพากันตื่นตัวจากการโหมโฆษณาประชาสัมพันธ์ของ ป.ต.ท. โดยเฉพาะการให้สัญญาว่าจะมีการปันผลแก่ผู้ถือหุ้นกลางปี 2545 ในอัตราหุ้นละไม่ต่ำกว่า 2 บาท ถือเป็น การจองซื้อหุ้นที่ใช้เวลาน้อยที่สุดในประวัติศาสตร์วงการตลาดหุ้นไทย ท่ามกลางเสียงครหาอย่างหนักว่ามีการใช้อภิสิทธิ์ในการจองซื้อหุ้นครั้งนี้ , บริษัทแกรมมี่ เกิดความขัดแย้งกับบริษัทอาร์เอส ที่มีบริษัทธุรกิจเพลงอื่นๆ ให้การสนับสนุน ในเรื่องของการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เพลงคาราโอเกะ โดยทางแกรมมี่ จะขอจัดเก็บเอง แต่ทางฝ่ายของอาร์เอสฯ อยากให้มีการจัดเก็บโดยผ่านองค์กรกลางที่บริษัทต่างๆ ที่ทำธุรกิจเพลงร่วมกันจัดตั้งขึ้น

ทำให้กระทรวงพาณิชย์ต้องเข้ามาเจรจาไกล่เกลี่ยและรับประกันว่าจะเร่งออกกฎหมายที่จะทำให้การดำเนินการในเรื่องค่าลิขสิทธิ์เพลงคาราโอเกะนี้มีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายโดยเร็ว , นายเร็กซ์ มะระกานนท์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ต้องกลายเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว กรณีการใช้จ่ายเงินลงทุนสำรองทางการเงินบาทเมื่อปี 2540 จนเป็นเหตุให้ประเทศต้องเข้าสู่ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจมาจนถึงขณะนี้ โดยนายเร็กซ์ถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายกว่า 7,000 พันล้านบาท , เป็นต้น

ด้านสังคม – วัฒนธรรม

ปี 2544 ยังคงเป็นอีกปีหนึ่งที่ประเทศไทยได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงจากอุทกภัย โดยในกลางดึกของคืนวันที่ 4 พฤษภาคม ภายหลังจากที่มีฝนตกอย่างหนักน้ำป่าจำนวนมากหลากก็ได้ทะลักไหลบ่าจากภูเขาสูงลงมาถล่มหลายหมู่บ้านใน อ.วังชัน จ.แพร่ เป็นเหตุให้บ้านเรือนถูกสายน้ำอันเชี่ยวกรากพัดหายไปรวม 193 หลัง มีผู้เสียชีวิต 34 ศพ สูญหายไปอีก 4 คน จากนั้นอีกเพียง 3 เดือนถัดมา สภาพการณ์เช่นนี้ก็เกิดขึ้นในประเทศไทยซ้ำอีก โดยกลางดึกของคืนวันที่ 11 สิงหาคม ฝนได้ตกอย่างหนักในพื้นที่หลายจังหวัดทางภาคเหนือและภาคอีสาน เนื่องจากอิทธิพลของพายุโซนร้อนอุซางิ ทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากเข้าท่วมบ้านเรือนราษฎรในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะที่ ต.น้ำก้อ และ ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์นั้น บ้านเรือนราษฎรนับสิบหมู่บ้านเกิดความเสียหายจนประชาชนในพื้นที่ต้องไร้ที่อยู่อาศัยทันทีหลายพันคน และมีผู้เสียชีวิต 126 ศพ สูญหายไปอีก 11 คน

ส่วนเหตุการณ์ร้ายแรงที่นำความเดือดร้อนมาสู่คนไทยจนกลายเป็นข่าวใหญ่อีกเหตุการณ์หนึ่งนั้นเกิดขึ้นในวันที่ 25 ต.ค. เมื่อโกดังเก็บอาวุธภายในคลังแสงกรมสรรพาวุธทหารบกที่ ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ซึ่งนับเป็นคลังแสงที่ใหญ่ที่สุดของประเทศและในภูมิภาคอาเซียนเพราะมีเนื้อที่ถึงประมาณ 1,200 ไร่ นั้น ได้เกิดระเบิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนานหลายชั่วโมง สร้างแรงสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงพร้อมกับพาเอาเศษซากวัตถุระเบิดปลิวกระจายไปทั่ว อ.ปากช่อง การระเบิดในครั้งนี้เป็นผลให้ทหารและพลเรือนเสียชีวิตรวม 18 ศพ บาดเจ็บอีก 90 คน และในระหว่างที่เกิดระเบิดอย่างต่อเนื่องอยู่นั้นทางการต้องอพยพประชาชนออกห่างจากคลังแสงดังกล่าวให้พ้นรัศมี 20 กิโลเมตร จนปากช่องต้องกลายเป็นเมืองร้างไปชั่วขณะ ต่อมาทางกองทัพก็ได้ออกมาแถลงการณ์อย่างรวบรัดว่า การระเบิดในครั้งนี้มีสาเหตุมาจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นขณะขนย้ายวัตถุระเบิดที่เสื่อมสภาพเพื่อนำไปทำลาย

ในปีนี้คดีอาชญากรรมที่สะท้อนขวัญและกลายเป็นที่สนใจติดตามของคนไทยเป็นอย่างมากมีอยู่ด้วยกันหลายคดี ได้แก่ คดีดาบตำรวจสุวิชัย รอดวิมุติ ที่ถูกยิงเสียชีวิตในผับแห่งหนึ่งใน

กรุงเทพฯ คดีนี้กลายเป็นที่โจษจันกันไปทั่วเพราะนอกจากผู้ตายจะเป็นตำรวจแล้ว ยังเป็นเพราะผู้ต้องหา นั่นคือ ว่าที่ ร.ต.ดวงเฉลิม อยู่บำรุง บุตรชายของ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง นักการเมืองผู้มีชื่อเสียง คดีนี้ผู้ต้องหา ยังหลบหนีอยู่ จับได้แต่เฉพาะผู้ร่วมกระทำความผิด 2 คน , คดี พ.ญ. ผัสพร บุญเกษมสันติ ที่พบเพียงเศษชิ้นเนื้อผู้ตายในท่อระบายน้ำข้างหอพักในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คดีนี้ผู้ต้องหา คือ น.พ.วิสุทธิ์ บุญเกษมสันติ สามีของ พ.ญ.ผัสพร ซึ่งเป็นคนสุดท้ายที่มีผู้พบเห็นว่าอยู่กับ พ.ญ.ผัสพร ไม่กี่ชั่วโมงก่อนที่ พ.ญ.ผัสพร จะหายตัวไป , คดีนายปริณัฒ ลิ้มพัฒนพันธ์ ผู้ว่าราชการ จ.ยโสธร ที่ถูกฆาตกรรมในห้องพักของโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ คดีนี้มีผู้ต้องหาหลายคน หนึ่งในจำนวนนั้นคือ พ.ต.เฉลิมชัย มัจฉากำ ผู้มีอิทธิพลในแวดวงนักเลง , คดีนางวรรณิ ลือประสิทธิ์สกุล ที่ถูกทำร้ายด้วยไม้ตีกอล์ฟจนเสียชีวิต โดยผู้ต้องหาที่ถูกออกหมายจับในเวลาต่อมา ก็คือ ดร.พิพัฒน์ ลือประสิทธิ์สกุล สามีของนางวรรณิ ซึ่งได้หลบหนีไปหลายเดือนก่อนที่จะเข้ามาอบตัวและให้การรับสารภาพ , เป็นต้น

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากคนไทยเป็นอย่างมาก เพราะเกี่ยวพันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของไทยทั่วไปที่นิยมการเสี่ยงโชคเป็นชีวิตจิตใจ นั่นก็คือการ ลีดเลขสลากกินแบ่งรัฐบาล ที่กระทำกันต่อหน้าสาธารณชนที่ได้ดูการถ่ายทอดสดการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลทางสถานีโทรทัศน์สีกอทั้ว เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในงวดวันที่ 1 มิถุนายน ที่มีเลขสลากรางวัลที่หนึ่งคือ 113311 โดยเลขดังกล่าวได้ถูกตั้งข้อสังเกตจากหลายฝ่ายว่าไม่โปร่งใส เพราะการตีลูกบอลหมายเลขของผู้ที่มาร่วมตักบางคนมีพิรุณอย่างเห็นได้ชัด แล้วต่อมาจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบฯ หลังจากได้รับการแจ้งเรื่องร้องเรียนจากนายชัยวัฒน์ พสกภักดี ผู้อำนวยการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ว่าน่าจะมีการฉ้อโกงประชาชนเกิดขึ้นในการออกเลขสลากกินแบ่งรัฐบาลงวดดังกล่าว นั้น ก็นำไปสู่การจับกุมผู้ต้องหาในคดีร่วมกันฉ้อโกงประชาชนนี้หลายคนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้กว้างขวางอยู่ในวงการห่วยเถื่อน เช่น นายณรงค์ อุ่นแพทย์ หรือ "กลม บางกรวย" , นายพิชัย เทพอารักษ์ หรือ "ชัย โคกสำโรง" , นายสุริยัน ดวงแก้ว หรือ "ผู้ใหญ่หมึก" , ฯลฯ รวมทั้งนายทองสุข ชนะการี , พ.อ.อ.กิตติชาติ กุลประดิษฐ์ และนายสมตระกูล จอบกระโทก ซึ่งทั้งสามคนเป็นตัวแทนประชาชนที่ขึ้นไปตักลูกบอลงวดวันที่ 1 มิถุนายน ยิ่งไปกว่านั้นคดีนี้ที่เชื่อกันว่ามีข้าราชการในสำนักงานสลากกินแบ่งให้ความร่วมมือกับกลุ่มผู้ต้องหาด้วยนั้น ยังส่งผลให้นายชัยวัฒน์ พสกภักดี ผู้อำนวยการสำนักงานสลากกินแบ่งต้องออกจากตำแหน่งชั่วคราวในช่วงก่อนสิ้นปีด้วย

สำหรับเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ทางด้านสังคม - วัฒนธรรมในรอบปีนี้ได้แก่ การออกนโยบายจัดระเบียบสังคมของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งทำให้การบังคับใช้กฎหมายหลายอย่างมีความเข้มงวดจริงจังมากขึ้นหลังจากปล่อยให้การบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้มีความหย่อนยาน

มานาน ส่งผลให้สถานบันเที่ยงยามค้าคืนต้องเปิดดำเนินการไม่เกินสี่สอง หรือเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปี ไม่สามารถเข้าไปเที่ยวมั่วสุมกันในสถานบันเที่ยงได้ ฯลฯ , ร.ต.ท.เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ ส.ว. จ.ราชบุรี ที่มุ่งมั่นขุดทองในถ้ำลึกลับ จ.กาญจนบุรีมาแล้วเป็นเวลาหลายปี ได้ให้ข่าวว่ามี การค้นพบทรัพย์สมบัติเป็นจำนวนมากศาลภายในถ้ำดังกล่าว สร้างความตื่นเต้นดีใจเป็นอย่างมาก ให้แก่คนไทยหลายล้านคนที่หลงเชื่อ แม้กระทั่ง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ก็ยังต้องเดินทางไปที่ถ้ำลึกลับเพื่อเข้าพบกับ ร.ต.ท.เชาวริน ด้วยตนเอง แต่ต่อมาภายหลังจึงรู้ว่า ทรัพย์สมบัติที่ ร.ต.ท.เชาวริน พุดถึงเป็นเพียงพันธบัตรมูลค่าหลายแสนล้านบาทที่เป็นของปลอม ซึ่งขบวนการต้มตุ๋นในภูมิภาคอุษาคเนย์ใช้เป็นเครื่องมือทำมาหากินหลอกลวงผู้อื่นมานานแล้ว สร้างความผิดหวังแก่คนไทยไปตามๆ กัน เพราะเคยคิดว่าทรัพย์สมบัตินี้จะสามารถนำไปชดใช้หนี้สินจำนวนมากศาลที่ประเทศไทยได้ก่อไว้รวมทั้งจะได้นำมาใช้พัฒนาประเทศต่อไป , "สุริโยไท" ภาพยนตร์ทุนสร้างมหาศาลของ ม.จ.ชาติเฉลิม ยุคล ที่ออกฉายในช่วงกลางปี ได้กลายเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมถึงมากที่สุดในประวัติศาสตร์วงการบันเทิงไทย จนสามารถสร้างปรากฏการณ์ใหม่ที่ไม่เคยมีภาพยนตร์ไทยเรื่องใดทำได้มาก่อนคือการทำรายได้เกิน 600 ล้านบาท ซึ่งมากกว่ารายได้ประมาณ 200 ล้านบาทของ "ไททานิก" ที่เป็นภาพยนตร์ที่ทำเงินสูงสุดที่ฉายในประเทศไทยก่อนหน้านี้หลายเท่าตัว , คลินิกบ้านบางปะกงของมูลนิธิ พล.ต.อ.ส้าง บุนนาค เปิดด้วยา "วี 1 - อิมมูนิเตอร์" พร้อมกับประชาสัมพันธ์ว่ามีสรรพคุณใช้รักษาผู้ป่วยโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือโรคเอดส์ให้มีอาการดีขึ้นได้ จนผู้ป่วยโรคเอดส์จำนวนมากแตกตื่นมาขอผลิตภัณฑ์นี้ซึ่งมูลนิธิ พล.ต.อ.ส้างฯ แจกจ่ายให้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ต่อมาหลังจากนำไปทดสอบทางการแพทย์กระทรวงสาธารณสุขได้สรุปว่า วี 1 - อิมมูนิเตอร์ เป็นเพียงแค่ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเท่านั้น ใช้รักษาโรคเอดส์ให้หายขาดไม่ได้, เกิดเพลิงไหม้เครื่องบินโบอิง 737 ของบริษัทการบินไทยฯ เที่ยวบินที่จะไป จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นเที่ยวบินที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี จะร่วมเดินทางไปด้วย ขณะที่เครื่องบินลำนี้จอดอยู่ที่สนามบินดอนเมืองและยังไม่ได้มีการนำผู้โดยสารขึ้นเครื่อง ตอนแรกหลายฝ่ายเชื่อว่าเป็นการก่อการร้าย แต่สุดท้ายภายหลังการสอบสวนหาสาเหตุพบว่าเพลิงไหม้ในครั้งนี้เป็นเพียงแค่อุบัติเหตุ , น.ส.จิตรา ร่วมเจริญชัย นิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถูกคนร้ายที่เป็นชายคลั่งยาบ้าจับเป็นตัวประกันแล้วใช้มีดทำร้ายจนเสียชีวิต ส่วนคนร้ายนั้นในเวลาต่อมาก็โดนกรมประชาพัฒนาฯ เสียชีวิตด้วยเช่นกัน สถานการณ์ที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้านอกเหนือจากกรณีนี้แล้วยังมีให้พบเห็นได้อยู่เสมอๆ , พระอิสระมณี พระนักเทศน์ชื่อดังที่ พ.ต.ท.ทักษิณและครอบครัวให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างสูง ถูกแพร่ภาพพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับ สีกาคนสนิทอันเป็นการประพาศผิดพระธรรมวินัยในรายการ "ถอดรหัส" ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี จนนำไปสู่การลาสิกขาบทของพระอิสระมณีในเวลาต่อมา , เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม เกิดเหตุมี

คนร้ายใช้เครื่องยิงจรวดต่อสู้รถถังยิงใส่ห้างทสโก้โลตัส สาขาพระราม 4 อีก 2 วันต่อมาห้าง
ทสโก้โลตัส สาขาบางพลี ก็ถูกกราดยิงด้วยปืนเอ็ม 16 ตำรวจสรุปว่าผู้ที่เป็นคนร้ายทั้งสอง
เหตุการณ์คือ นายนพพร สุวรรณพฤษชาติ ที่มาเสียชีวิตในบ้านตนเองเพราะโยนระเบิดพลาดไม่
พันทัว จากการพยายามต่อสู้กับกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายสิบนายที่มาล้อมบ้านไว้และจะเข้า
จับกุมตัวนายนพพร , นักศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ
200 คน พร้อมอาวุธได้แก่ มีด ดาบ ระเบิดเพลิง ฯลฯ บุกรุกเข้าทำร้ายร่างกายนักศึกษาโรงเรียน
พาณิชย์การกรุงเทพถึงโรงเรียนของฝ่ายหลัง และยังได้ทำลายทรัพย์สินภายในโรงเรียน
พาณิชย์การกรุงเทพเสียหายอีกเป็นจำนวนมาก มีผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์นี้ร้อยละคน และมี
ผู้เสียชีวิตที่เป็นนักศึกษาเทคนิคกรุงเทพฯ 1 คน ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมนักศึกษาเทคนิค
กรุงเทพฯ ที่ก่อเหตุได้ 213 คน และภายหลังได้ให้ประกันตัวไปสู่คดีต่อไปโดยต้องวางหลักทรัพย์เป็น
ค่าประกันตัวไว้คนละ 200,000 บาท ส่วนสาเหตุของการก่อความรุนแรงในครั้งนี้อาจมาจากความขัด
แย้งระหว่างนักศึกษาบางส่วนของสองสถาบันที่กระทบกระทั่งกันมานาน จนเมื่อเกิดกรณีป้ายชื่อ
เทคนิคกรุงเทพฯ ถูกทำลายและพ่นสีกลบทับจนลอะเทอะ จึงนำมาซึ่งการก่อเหตุโดยนักศึกษา
เทคนิคกรุงเทพฯ ดังกล่าว , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ในปี 2544

ด้านการเมือง

ตารางที่ 25 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางการเมืองปี 2544

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระบบราชการ	5	38.46
2. ระบบอบการเมืองการปกครอง	2	15.39
3. รัฐบาล	4	30.76
4. อื่นๆ		
4.1 การเมืองระหว่างประเทศ	2	15.39
รวม	13	100.00

บทความทางการเมืองของนิธิในปีนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับระบบราชการมากที่สุด
ในขณะที่การทำงานของรัฐบาลก็ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นสำคัญในบทความของเขาด้วยจำนวน

ใกล้เคียงกัน โดยเรื่องราวที่น่าสนใจในส่วนของระบบราชการนั้นได้แก่ การมีจุดยืนอยู่เคียงข้างชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการใหญ่ๆ ของภาครัฐ โดยอธิบายการต่อสู้ของชาวบ้านเหล่านั้นว่า เป็นความพยายามที่จะรักษาระบบความสัมพันธ์หรือวิถีชีวิตที่พวกเขาคุ้นเคยและทำให้พวกเขามีความสุขไว้มิให้ถูกทำลายลงไป , การแสดงความไม่เห็นด้วยกับแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่มีโครงการจะรื้อทำลายสถานที่เก่าแก่มากมายริมแม่น้ำเจ้าพระยาของเกาะรัตนโกสินทร์ , เป็นต้น ส่วนการทำงานของรัฐบาลนั้นก็ได้แก่ การให้ข้อเสนอแนะทั้งต่อนโยบายการจัดระเบียบสังคมของกระทรวงมหาดไทยและการรณรงค์ให้ใช้สินค้าไทยของรัฐบาล เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านการเมือง

ชาวบ้านต้านโครงการของรัฐ เพราะทำลายวัฒนธรรม

จากกรณีโครงการวางท่อก๊าซไทย – มาเลเซีย ผ่าน อ.จะนะ จ.สงขลา ที่กลายเป็นความขัดแย้งรุนแรงระหว่างประชาชนในพื้นที่กับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยหรือ ป.ต.ท. ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐในโครงการอื่นๆ เช่น โครงการเขื่อนปากมูล โครงการโรงไฟฟ้าพลังถ่านหินที่ ต.บ่อนอก และ ต.บ้านกรูด จ.ประจวบคีรีขันธ์ ฯลฯ นั้น นิธิได้นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวผ่านบทความของเขาว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นล้วนมีสาเหตุมาจากมุมมองเกี่ยวกับ“วิถีชีวิต” ที่แตกต่างกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลางในเมือง วิถีชีวิตในมุมมองของชาวบ้านนั้นหมายถึงระบบความสัมพันธ์ที่คนมีกับคน , กับธรรมชาติ , กับสังคมหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งก็คือวัฒนธรรม ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีมุมมองเกี่ยวกับวิถีชีวิตว่าเป็นแค่เพียงการหารายได้ ดังนั้นเมื่อโครงการใหญ่ๆ ของภาครัฐมากระทบหรือมีแนวโน้มว่าจะมากระทบวิถีชีวิตหรือระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวของตน จึงไม่น่าแปลกใจที่ประชาชนในพื้นที่หรือชาวบ้านจะออกมาต่อต้านด้วยความหวังใญ่ว่าวิถีชีวิตของตนจะถูกทำลายลงไป หนึ่งในหลายสาเหตุที่ชาว อ.จะนะต้องออกมาต่อต้านโครงการวางท่อก๊าซของ ป.ต.ท. คือ ความกลัวว่านกเขาที่เป็นสัตว์เลี้ยงที่พวกเขาเลี้ยงกันไว้มากจะชนไม่ไผ่เพราะ ถ้าโครงการวางท่อก๊าซของ ป.ต.ท.เป็นจริงขึ้นมาและนำมาซึ่งอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่ก่อให้เกิดมลพิษนั้น เป็นตัวอย่างที่ดีที่ชี้ให้เห็นว่าวิถีชีวิตในทัศนะของชาวบ้านมีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าแค่รายได้ แต่วิถีชีวิตลักษณะนี้มักไม่ค่อยได้รับความสนใจจากเจ้าของโครงการ , รัฐบาล , คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งจากสังคมในวงกว้าง เมื่อเป็นเช่นนี้นิธิจึงเห็นว่า การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐกรณีผลกระทบจากโครงการต่างๆ ของรัฐนั้น ควรเริ่มจากความพยายามที่จะศึกษาและ

เผยแพร่ให้สังคมเกิดความเข้าใจวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของชาวบ้าน เพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่ชาวบ้าน ที่ปัจจุบันไร้พลังและอ่อนแอเป็นอย่างมากในเวทีต่อรองเมื่อเกิดความขัดแย้งกับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของภาครัฐ

“ถ้าความสัมพันธ์ทางสังคมแบบก่อนหน้าเขื่อนยังมีอยู่ การจัดการด้านแรงงานเพื่อการจับปลา ก็ง่าย มีคนที่ไม่ใช่สมาชิกของครอบครัววิ่งกันลงไปช่วยจับปลาใหญ่เยอะแยะ แต่พอความสัมพันธ์เช่นนั้นถูกทำลายลงไปโดยเขื่อน ก็เหลือแต่แรงงานของครอบครัวเท่านั้น จะจัดการด้านแรงงานเพื่อทำอะไรที่ใหญ่กว่าจับปลาชิวปลาสลวยก็ยาก ผลจากการที่ ‘วิถีชีวิต’ ถูกทำลาย นั้นมีให้เห็นในเรื่องทางวัตถุที่ปากมูลเยอะแยะไปหมด นับตั้งแต่รายได้ที่ลดลงอย่างน่าใจหาย (ทำคนพอมีกินอย่างสบายให้กลายเป็นทุกตะเหี้ยใจ) เด็กได้เรียนหนังสือน้อยกว่าก่อนสร้างเขื่อน หนี้สินเพิ่มขึ้น ฯลฯ ‘วิถีชีวิต’ จึงไม่ใช่รายได้อย่างที่คนชั้นกลางในเมืองเข้าใจ และ ‘วิถีชีวิต’ ไม่ได้มีความหมายแต่เพียงความสุขทางใจ เพราะมันเกี่ยวพันไปกับความสบายทางกายอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ด้วย ..... ชีวิตที่ดีของชาวบ้านจะจะต้องประกอบด้วยเสียงกู่ขันอันไพเราะของนกเขาที่ตนเองเลี้ยงไว้หรือที่เพื่อนบ้านเลี้ยงไว้ เสียงนกเขาไม่เคยอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับใดเลยนะครับ เพราะชีวิตที่ดีของแผนพัฒนาฯ คือรายได้ที่เพิ่มขึ้น และต้องเป็นรายได้ที่นับได้ด้วย ..... เสียงนกเขาที่คู่ได้ไพเราะนั้นไม่ได้ขึ้นกับคอของนกเขาอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับหูของคนฟังด้วย หูที่จะได้ยินความไพเราะของเสียงนกเขานั้น ต้องเป็นหูที่อยู่ใต้ท้องฟ้าใสสะอาด อากาศบริสุทธิ์ จิตใจเบิกบาน และมีความสบายใจท่ามกลางวิถีชีวิตที่ตนเองคุ้นเคย ท่ามกลางความสัมพันธ์ทางสังคมที่ตนเองพอใจและเป็นสุข ความไพเราะของเสียงนกเขาเกิดขึ้นได้ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ไม่ใช่มนุษย์ล้วนๆ และไม่ใช่วรรณชาติล้วนๆ ถ้าสิ่งที่เขาหวังเห็นมีความหมายกว้างถึงเพียงนี้ มีเหตุผลหรือไม่ที่เขาจะต่อต้านโครงการใหญ่ๆ ที่ทำลายวัฒนธรรมของเขา” (ฉบับที่ 1067, 29 มกราคม 2544)

ถ้ารัก(ษ์)กรุงรัตนโกสินทร์ก็อย่าให้สิ้นรากเหง้าที่หลากหลาย

นิตยภัตได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับ “แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์” ของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากภาครัฐ โดยกล่าวว่า แผนแม่บทดังกล่าวที่เสนอให้เปิด “มูมมอ” วัดและวังริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยการรื้อทิวอาคารต่างๆ ริมฝั่งแม่น้ำนี้ภายในบริเวณพื้นที่ที่เรียกกันว่า “เกาะกรุงรัตนโกสินทร์” เช่น โรงเรียนพาณิชย์การตั้งตรงจิต , โรงเรียนราชินี , โรงเรียนราชบัณฑิต , บางส่วนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ฯลฯ นั้น จะเป็นการทำลายร่องรอยของชีวิตผู้คนอันสืบเนื่องมายาวนานนับร้อยปีจนถึงปัจจุบันและแฝงฝังอยู่กับสถานที่ต่างๆ ที่จะถูกรื้อทิ้งตามแผนแม่บทฯ ซึ่งร่องรอยชีวิตนี้ถือเป็นรากเหง้าหนึ่งของคนกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ส่วนข้ออ้างสำคัญอีก

ข้อหนึ่งตามแผนแม่บทฯ คือเพื่อให้ “มูมมอง” ที่เปิดสำหรับวัดและวังแวดล้อมด้วยความเป็นระเบียบนั้น ก็เป็นการนำทัศนะเรื่องระเบียบของตะวันตกที่แสดงออกทางกายภาพอย่างชัดเจนมาใช้ แทนที่จะให้ความสำคัญกับความเป็นระเบียบในวัฒนธรรมไทยที่แสดงออกทางพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น เคารพสิทธิของคนอื่นซึ่งบ้านเรือนไม่ได้ยึดติดน้ำให้สามารถเดินผ่านบ้านเรือนของตนไปลงทำน้ำได้ เป็นต้น โดยนำมาพัฒนาปรับใช้เพื่อให้เกาะรัตนโกสินทร์น่าอยู่สำหรับคนไทยธรรมดาทั่วไปไม่ใช่สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

“ถ้ารักกรุงรัตนโกสินทร์และอยากอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์เอาไว้ ก็ต้องอนุรักษ์ร่องรอยของชีวิตผู้คนที่มีทั้งสุขสดชื่นและระทมทุกข์ในเมืองที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวานี้เอาไว้ เป็นสำนึกถึงรากเหง้าของชาวกรุงเทพฯ ซึ่งไม่ได้อยู่ที่วังหรือวัดเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงตลาด, ซ่องโคมเขียว, บ่อน, โรงเหล้าและร้านเหล้า, โรงพัก, โรงเรียน, งานวัด ฯลฯ ด้วย ..... จริงทั้งนั้นแหละครับที่อาคารเหล่านี้ล้วนสร้างขึ้นในสมัยหลัง บ้างก็บดบังทัศนียภาพของวัดและวังซึ่งสร้างมาก่อน บ้างก็เกะกะกีดขวาง รวมๆ แล้วก็อิเหละเซอะซะลอะ แต่อาคารเหล่านี้ล้วนแฝงฝังชีวิตของผู้คนชาวกรุงเทพฯ ไว้มากมาย เป็นรากเหง้าที่จับต้องได้ของประชาชนหลายกลุ่มหลายเหล่า ถึงแม้จะสร้างทีหลังวัดและวัง แต่ก็มีอายุเก่าแก่เป็นชั่วคน ..... ‘มูมมอง’ ของกรุงรัตนโกสินทร์จึงไม่ใช่พื้นที่เปิดโล่งสำหรับถ่ายรูปหรือสำหรับติดแสงเสียงอลังการ หากเป็น ‘มูมมอง’ จากสายตาของคนไทยสามัญที่เคยร่วมสร้างและจรจรโลงกรุงรัตนโกสินทร์มาแต่เก่าก่อนทั้งสิ่งที่มองเห็นและมองไม่เห็น มันอาจจะอิเหละเซอะซะลอะในสายตาฝรั่ง แต่ก็เป็ชีวิตเลือดเนื้อรากเหง้าของเราเอง ซึ่งควรอนุรักษ์และพัฒนาขึ้นเพื่อความผาสุกของเราเอง ตามวิถีทางของเรา” (ฉบับที่ 1088, 25 มิถุนายน 2544)

ทำไมเชียงใหม่จึงต้องนำอยู่แก่ผู้ไม่ใช่คนเชียงใหม่ ?

เมื่อ จ.เชียงใหม่ ถูกนิเทศสารต่างประเทศฉบับหนึ่งที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษลดอันดับความเป็นเมืองนำอยู่ในปี 2543 ลงมาที่อันดับ 13 จากที่ปีก่อนหน้านั้นเคยอยู่ในอันดับที่ 11 จนข้าราชการระดับสูงและนักการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่นหลายคนใน จ.เชียงใหม่ ต่างพากันตื่นตัวต่อการจัดอันดับนี้และกระตือรือร้นที่จะแก้ไขให้เชียงใหม่กลับไปเป็นเมืองนำอยู่ในอันดับที่ดีกว่าที่ 13 ในสายตาของเอเชียด้วยกันนั้น นิธิก็ได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า แทนที่จะไปตื่นตื่นและคล้อยตามความเห็นของสื่อต่างชาติที่แสดงออกมาว่าเชียงใหม่นำอยู่น้อยลง ส่วนราชการในเชียงใหม่ที่น่าที่จะหันมาให้ความสนใจสอบถามชาวเชียงใหม่ในเรื่องนี้จะดีกว่า ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าจะได้ข้อสรุปว่าเชียงใหม่ก็นำอยู่ดีอยู่แล้วและควรปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป หรือถ้าได้ข้อสรุปว่าความนำอยู่น้อยลงจริงๆ ก็จะได้ปรับปรุงเชียงใหม่ให้นำอยู่สำหรับคนเชียงใหม่อย่างแท้จริง ไม่ใช่ให้นำอยู่สำหรับคนที่ไม่ได้มาใช้ชีวิตอยู่จริง เช่น นักสื่อสารมวลชนต่างชาติ

นักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นต้น นิธิยังกล่าวด้วยว่าทัศนคติของหน่วยงานราชการในลักษณะนี้ที่ "ไม่ได้มีอยู่เฉพาะใน จ.เชียงใหม่แต่พบเห็นได้ทั่วไปในประเทศไทยนั้น เกิดจากความนับถือ "มาตรฐาน" ต่างๆ ของทางตะวันตกอย่างมีเดบอด โดยนอกจากมาตรฐานการจัดอันดับความเป็นเมืองนำอยู่นี้แล้ว ยังมีอื่นๆ อีก เช่น ไอเอสโอ , การเปิดเสรีทางการค้า การเงิน ฯลฯ , เป็นต้น โดยไม่สนใจว่ามาตรฐานนั้นๆ อาจทำร้ายคนไทยโดยเฉพาะคนชั้นกลางอย่างที่ได้เคยเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ หรือไม่ และเมื่อมีทัศนคติเช่นนี้ก็นำมาซึ่งการแก้ไขปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ผิดพลาดมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะไปนำการแก้ไขปัญหามาที่ไม่เหมาะกับสังคมไทยมาใช้นั่นเอง

"ความน่าอยู่ของเมืองถูกฝรั่งปนแจ็กวัดกันด้วย 'มาตรฐาน' ที่มันนึกว่าเป็นสากล ทั้งๆ ที่ความสุขความทุกข์ของคนในแต่ละวัฒนธรรมมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันมาก เช่น 'มาตรฐาน' หนึ่งที่นิถยสารนี้ใช้วัดความน่าอยู่ของเมืองก็คือจำนวนเตียงต่อหัวประชากรครับ ผมก็ไม่เคยรู้มาก่อนว่าการนอนพื้นนี่มันทำให้ชีวิตลำบากได้อย่างไร โคตรเหง้าศักราชใครเคยอยู่เรือนที่สร้างติดดิน เช่น ฝรั่งและจีน ก็ชอบนั่งเก้าอี้และนอนเตียงเป็นธรรมดา แต่โคตรเหง้าศักราชใครเคยอยู่เรือนที่มีพื้นไม้หรือฟาก เช่น ไทยและญี่ปุ่น ก็ถนัดที่จะนอนพื้นเป็นธรรมดา นอนหลับและสืบพันธุ์บนพื้นมาหลายพันปีอย่างมีความสุข ..... เพราะเราไม่สนใจคนของเราเอง จึงทำให้เราแก้ปัญหาเมืองของเราแบบลอกฝรั่งตลอดมา เช่น เมื่อไหวพุดถึงพื้นที่สาธารณะ เรามักจะนึกถึงปาร์กซึ่งในเมืองใหญ่ๆ ของไทยมีปริมาณเป็นสัดส่วนกับเมืองน้อยมาก ปาร์กก็เป็นพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่งแน่ครับ แต่คนไทยมีพื้นที่สาธารณะอื่นๆ อีกมาก เช่น ทางเท้าและริมถนนก็เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับทำกิจกรรมอะไรหลายอย่างรวมทั้งขายและซื้อของด้วย แต่เรากลับยกเอาพื้นที่สาธารณะส่วนนี้ให้เทศกิจหรือมาเพียหากินไปเสียฉิบ วัดก็ใช่ , ริมคูเมืองก็ใช่ , ริมน้ำบึงก็ใช่ , สนามหญ้าหน้าโรงเรียนและมหาวิทยาลัยก็ใช่ ฯลฯ แต่เรากลับยกพื้นที่เหล่านี้ให้นักท่องเที่ยวทอดตามองหรือมิฉะนั้นก็ปิดประตูจ้างยามมาคอยหวงห้ามไม่ให้คนอื่นเข้าไปใน 'สถานที่ราชการ' นั้นๆ ได้ รวดดีดีเสียไหน เราก็คิดแต่จะสร้างทางยกระดับหลายๆ พันล้าน โดยไม่มองการจราจรทั้งระบบ รวดดีดีที่เสียนี้อาจหายไป แต่ไปเกิดรถติดที่เสียแยกข้างหน้าแทน ก็ทางยกระดับแสดงความเจริญที่ฝรั่งยกย่องนี้ครับ ..... ความบ้าจี้ตามฝรั่งเช่นนี้คงทำให้อันดับเมืองน่าอยู่ของเชียงใหม่ ไต่ขึ้นมาสูงขึ้นได้ในภายหน้า แต่จะยังมีที่เหลือตรงไหนสำหรับคนเชียงใหม่อีกบ้าง" (ฉบับที่ 1068, 5 กุมภาพันธ์ 2544)

รณรงค์นิยมของไทย ไม่ราบรื่นถ้าตื่นเขิน

นิธิเห็นด้วยที่รัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หันมาให้ความสำคัญกับตลาดภายในซึ่งเป็นสิ่งที่ตัวเขาเรียกร้องตลอดมา โดยมีนโยบายที่จะสร้างให้เข้มแข็งหรือมีกำลังซื้อมากขึ้น เพื่อจะได้ไม่ไปฝากความหวังกับการส่งออกหรือตลาดภายนอกที่ไม่ค่อยมีความแน่

นอนเหมือนที่ผ่านมา นอกจากนี้เขายังเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลณรงค์ให้ใช้สินค้าไทยเพื่อลดการนำเข้าอันเป็นป้องกันเงินตรารั่วไหลออกนอกประเทศ รวมทั้งเพื่อรองรับสินค้าที่ส่งออกไปไม่ได้ด้วย เพียงแต่ในการณรงค์ดังกล่าวจะต้องทำให้ดีกว่าการณรงค์ที่รัฐบาลกำลังทำอยู่ กล่าวคือต้องเป็นการณรงค์ที่มีพลังในการโน้มน้าวมากพอที่จะทำให้วิถีชีวิตของคนชั้นกลางซึ่งเป็นคนกลุ่มหลักที่ซื้อสินค้าต่างประเทศ เปลี่ยนจากลักษณะที่เอื้อต่อการบริโภคความหมายของสินค้า มาเป็นให้ความสำคัญต่อการบริโภคประโยชน์ใช้สอยของสินค้ามากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันได้พิสูจน์อย่างชัดเจนแล้วว่า การปลูกจิตสำนึกชาตินิยม , การชี้ให้เห็นภัยทางเศรษฐกิจ , ความร่วมแรงร่วมใจช่วยชาติ ฯลฯ นั้น เป็นกลยุทธ์ที่ล้มเหลวในการณรงค์ให้คนชั้นกลางหันมานิยมสินค้าไทย หรือกล่าวอีกนัยก็คือ การจะใช้สินค้าไทยหรือสินค้านอกนั้นเป็นเรื่องของวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม ซึ่งมีความลึกซึ้งซับซ้อน ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องชาตินิยม , ภัยทางเศรษฐกิจ ฯลฯ เท่านั้น

“การบริโภคสินค้ากลายเป็นการบอกตัวตนของเรา บอกสถานภาพของเรา บอกรสนิยม บอกอื่นๆ อีกอีกประการ ซึ่งก็คือรวมเอาวิถีชีวิตทั้งหมดไว้ในการบริโภคสินค้า นี่คือความหมายของสินค้าซึ่งวิถีชีวิตหนึ่งไม่สามารถเลือกใช้สินค้าได้ตามการณรงค์ของรัฐอย่างง่าย ๆ ความหมายที่แสดงวิถีชีวิตของคนชั้นกลางนั้นบังเอิญเป็นความหมายที่ติดอยู่ในของนอก ..... วิถีชีวิตของคนบ้านนอกโดยเฉพาะที่มีการศึกษาน้อยจนไม่ได้รับอุดมคติชีวิตที่ดีแบบคนชั้นกลางหรือได้รับอย่างเบาบาง เป็นวิถีชีวิตที่ไม่ต้องอาศัยความหมายของสินค้าเมืองนอก เหล้าเบียร์ก็อยากกินอยู่หรือหกรับ แต่แพงเปล่าๆ เพราะถึงกินเบียร์ก็ไม่กระทบต่อตัวตนของเขาหรือความสัมพันธ์ของเขาที่มีต่อคนอื่นในชุมชน จึงไม่รู้จะเสียเงินไปซื้อทำไม กินไวท์ (เหล้าขาว) หรือเบียร์ก็เพื่อนคนเก่า , สถานภาพอันเก่า , เส้นสายอันเก่า ฯลฯ อยู่นั่นเอง เพราะวิถีชีวิตของเขาไม่ต้องอาศัยความหมายของสินค้านอกสำหรับแสดงตัวตน การณรงค์ ‘นิยมไทย’ จึงสำเร็จได้ยาก ถ้ามองไม่เห็นว่าการใช้ของไทยหรือของนอกนั้นเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และการต่อสู้ไม่ใช่การต่อสู้ระหว่างของถูกของแพงหรือของเราของเขาเท่ากับการต่อสู้กับความหมาย และในการต่อสู้กับความหมายให้ชนะได้นั้น จะต้องเข้าไปเปลี่ยนวิถีชีวิตของคน” (ฉบับที่ 1075, 26 มีนาคม 2544)

จัดระเบียบสังคมไทย ต้องคิด - ทำอะไรอีกมากมาย

เกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคมซึ่งเป็นการปฏิบัติตามนโยบายแก้ไขปัญหาสังคมของรัฐบาล โดยมีกระทรวงมหาดไทยดูแลรับผิดชอบเป็นหลักนั้น นิธิได้เขียนบทความถึงเรื่องนี้ว่า มาตรการทางกฎหมายที่กระทรวงมหาดไทยภายใต้การกำกับของ ร.ต.อ. ประชัย เปี่ยมสมบุรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนมากที่สุดคนหนึ่ง นำมาบังคับใช้อย่างจริงจัง เช่น ห้ามสถานบันเทิงเปิดดำเนินการเกินตีสอง , ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีเข้าไปเที่ยวใน

สถานบันเทิง , ฯลฯ นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เป็นจำเป็นสำหรับการจัดระเบียบสังคมเท่านั้น ยังต้องมีมาตรการอื่นๆ อีกหลายอย่างที่จะต้องนำมาใช้ร่วมกับมาตรการทางกฎหมายนี้ ภายใต้การประสานงานร่วมมือกันระหว่างกระทรวงต่างๆ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข ฯลฯ นอกเหนือไปจากกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งความร่วมมือจากภาคสังคมด้วย เพื่อให้การจัดระเบียบสังคมหรือการสร้างระเบียบวินัยแก่ประชาชนเกิดผลได้จริง อย่างไรก็ตามถ้าจะมองเฉพาะมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่แน่ว่ามีข้อบกพร่องอยู่ กล่าวคือกฎหมายที่จะทำให้คนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดได้นั้นต้องเป็นกฎหมายที่มีฐานทางศีลธรรมหรือความชอบธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งรองรับอย่างเข้มแข็ง แต่สำหรับมาตรการทางกฎหมายของกระทรวงมหาดไทยนั้นแทบไม่มีฐานที่วางนี้อยู่เลย การที่ผู้ประกอบการสถานบันเทิงและประชาชนต้องปฏิบัติตามอาจเป็นเพียงเพราะกลัวถูกจับหรือถูกปรับ ไม่ได้รู้สึกว่าการเปิดกิจการเกินเวลาหรือการเที่ยวต่างๆ ที่อยู่ในวัยไม่สมควรนั้นเป็นเรื่องไม่ดีไม่ถูกต้อง ดังนั้นเมื่อใดที่แน่ใจว่าจะไม่ถูกจับหรือถูกปรับเพราะการบังคับใช้กฎหมายกลับมาอ่อนหย่อนเหมือนเดิม ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติในสังคมไทยที่มักจะเป็นเช่นนั้น หลังจากผ่านช่วงเอาจริงเอาจังไปสักระยะหนึ่ง ผู้ประกอบการสถานบันเทิงก็จะกลับมาเปิดกิจการเกินเวลาอีก ส่วนเด็กอายุ 18 ปีก็จะไปเที่ยวมั่วซุ่มกันตามสถานบันเทิงอีกเช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าไม่มีศีลธรรมหรือความชอบธรรมอยู่ในกฎหมายจนประชาชนรู้สึกได้ กฎหมายนั้นก็ไร้ความศักดิ์สิทธิ์ในที่สุด

“การสร้างระเบียบวินัยด้วยอำนาจจากภายนอกไม่เคยทำให้เกิดระเบียบวินัยที่ไหนในโลกได้จริง เพราะวินัยเป็นสิ่งที่เกิดจากภายใน อะไรที่เกิดจากภายในนั้นแรงมากนะครับ กฎหมายซึ่งเป็นอำนาจภายนอกไม่อาจควบคุมได้ ..... ระเบียบสังคมจึงไม่อาจเกิดขึ้นจากอำนาจของกระทรวงมหาดไทยได้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีมาตรการอีกหลายอย่างที่จะช่วยให้เกิดวินัยจากภายในได้ และหลายอย่างนั้นมักจะอยู่นอกหน้าทีของกระทรวงมหาดไทย แต่ไปอยู่กับกระทรวงอื่นๆ อีกหลายกระทรวง นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการไปจนถึงกระทรวงสาธารณสุขและสังคมโดยรวมนี้ เชียร์ท่านปูอยู่ยิ่งๆ โดยไม่ผลักดันให้รัฐรู้จักการประสานงานเพื่อเป้าหมายเดียวกัน และไม่ริเริ่มกระบวนการทางสังคมเพื่อหนุนช่วยท่านปู ขาดหน้าตอนบ่าๆ ก็ไม่มีทางเกิดสังคมที่มีระเบียบขึ้นได้ ..... กฎหมายจะศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายนั้น 'มีศีลธรรม' หรือไม่ การเที่ยวกลางคืนเป็นอบายมุขอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา คือเป็นการบ่าหน้าสู่ความชั่ว คนไม่ประมาทจึงพึงหลีกเลี่ยง แต่ความรู้สึกทางศีลธรรมของคนไทยโดยเฉพาะวัยรุ่นในเรื่องนี้ยังมีอยู่แค่ไหนผมไม่แน่ใจ กฎระเบียบอะไรที่ทำให้การเที่ยวกลางคืนเป็นอาชญากรรมจึงไม่มีพลังมากนัก” (ฉบับที่ 1111, 3 ธันวาคม 2544)

นิตียังมีข้อเรียกร้องอีกหนึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดระเบียบทางสังคม โดยเขาอยากให้การจัดระเบียบทางสังคมขยายไปสู่การทำให้ผู้คนระดับต่างๆ ที่ต้องประกอบอาชีพอยู่ในธุรกิจสถานบันเทิงบันเทิงยามค่ำคืนทุกชนิด ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบกันเป็นทอดๆ มากจนเกินไปด้วย

“ชีวิตกลางคืนที่เป็นวัฒนธรรมใหม่แพร่หลายไปทั่วเมืองไทยมาแล้วสักหนึ่งชั่วอายุคน จะว่านานก็นาน จะว่าไม่นานก็ไม่นาน ..... วัฒนธรรมใหม่นี้จึงเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก แต่ก็น่าประหลาดนะครับที่ส่วนใหญ่ของคนกลางคืนมักถูกเอารัดเอาเปรียบ การเอารัดเอาเปรียบกันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกลางคืนของไทยเลยทีเดียวที่ได้ ดาวพระศุกร์คนไหนก็ตามที่อยากเสิร์ฟอาหารเพียงอย่างเดียวจะถูกระบบบีบบังคับ เชื้อชวน จนกระทั่งในที่สุดเธอก็จะทำอย่างอื่นนอกจากเสิร์ฟอาหารด้วย มีแขกที่ยอมเสียเงินเพื่อเอารัดเอาเปรียบเธอรอคิวอยู่ยาว แม้เป็นเงินจำนวนมากเพราะดาวพระศุกร์เป็น ‘เด็กใหม่’ แต่ดาวพระศุกร์กลับได้ค่าตอบแทนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของเงินที่แขกต้องเสีย ส่วนเสียที่บีบบังคับให้เธอขายตัวก็ไม่ได้เงินเดือน ถ้าแก่บอกรายได้เอาจากเด็กเอง แม้แต่ช่วยตำรวจก็ต้องส่งขึ้นไปข้างบนเป็นส่วนใหญ่ ที่เก็บไว้เองนั้นไม่ค่อยคุ้มกับความเสี่ยงนัก ใครๆ ทุกคนถูกเอารัดเอาเปรียบหมดทั้งนักท่องเที่ยวและแรงงาน จะมีคนได้เปรียบอยู่ไม่กี่คนเท่านั้น เช่น เจ้าของที่ซึ่งไม่ต้องทำอะไรนอกจากเก็บค่าเช่า , ถ้าแก่ที่ประสบความสำเร็จ , และแน่นอนครับ นายธนาคารที่ออกเงินกู้ให้ถ้าแก่ แม้มีไฟฟ้าใช้มานานแล้ว แต่กลางคืนในเมืองไทยจึงยังมีติดตัวอยู่ และเพราะมีติดจึงยังเป็นโลกของคนกินคนยิ่งกว่ากลางวันเสียหลายเท่า ระเบียบสังคมน่าจะมีความหมายมากกว่าการนอนหลับในเวลาตีสอง แต่น่าจะรวมถึงการบรรเทาการเอารัดเอาเปรียบกันอย่างโหดร้ายของกลางคืนด้วย” (ฉบับที่ 1100, 17 กันยายน 2544)

เพิ่มอำนาจแก่คนส่วนใหญ่คือวิถีเอเชียของไทย !

สำหรับประเด็นเอเชียวิถีกับสิทธิมนุษยชนนั้นก็ได้อธิบายมาเขียนถึงอีกครั้ง เมื่อ นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ออกมาประกาศ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในการประชุมระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของชาติในกลุ่มอาเซียน (ASEAN) ว่า รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ยึดมั่นในเอเชียวิถีหรือหนทางที่คนในเอเชียคิดหรือมองเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยนิตีได้เสนอความเห็นต่อคำประกาศนี้ในทำนองว่า ไม่อยากให้รัฐบาลไทยมีเอเชียวิถีเช่นเดียวกับรัฐบาลสิงคโปร์หรือมาเลเซีย เพราะเอเชียวิถีตามแนวทางของสองชาตินี้รัฐจะมีอำนาจมากและไม่มีอะไรกำกับควบคุมรัฐได้เลย สิทธิมนุษยชนของประชาชนในเอเชียวิถีตามแนวทางดังกล่าวจึงมักถูกละเมิดอยู่เสมอๆ จนผู้นำของสิงคโปร์และมาเลเซียรวมทั้งผู้นำชาติอื่นๆ ที่มีเอเชียวิถีในลักษณะเดียวกันนี้ มักจะถูกโจมตีตลอดมาว่าเป็นผู้นำเผด็จการซึ่งนิตีก็เห็นด้วยว่ามีส่วนจริงอยู่มาก จึงไม่ต้องการให้ไทยเอาอย่าง นิตีอยากให้อาเซียนวิถีที่รัฐบาลไทยยึดมั่นนั้นเป็นเอเชียวิถีที่หมายถึงความ

สัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบัน – องค์กรทางสังคมซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับของประชาชนในระดับใดระดับหนึ่ง เพื่อที่จะทำให้เอเชียวิตีเป็นเรื่องเดียวกับสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ประชาชนมีอำนาจต่อรองหรือป้องกันตัวเองเพื่อผลประโยชน์ของตนหรือชุมชนหรือสังคม จากการใช้อำนาจของรัฐและทุนข้ามชาติ ซึ่งอย่างหลังนี้นับวันก็ยิ่งจะมีความน่ากลัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

“ถ้าจะเดินตามแนวของ ‘เอเชียวิตี’ ที่แท้จริง ย่อมหมายถึงการรื้อฟื้นและปรับปรุงองค์กร – สถาบันภาคประชาชนให้กลับมาทำงานภายใต้กำกับของประชาชนใหม่ เพื่อถ่วงดุลอำนาจรัฐและอำนาจบริษัทข้ามชาติ เช่น การรื้อฟื้นและการปรับปรุงองค์กรเหมืองฝายให้กลับมาเป็นผู้จัดการน้ำในท้องถิ่น อาจต้องมีการสร้างองค์กรเหนือระดับท้องถิ่นสำหรับการประสานการจัดการในระดับลุ่มน้ำ อาจหมายถึงการเปิดให้กลุ่มประชาชนที่สมัครใจจะรักษาและใช้ป่าใกล้บ้านมีอำนาจในการจัดการป่าอย่างยั่งยืนระดับหนึ่ง อาจหมายถึงการมีคณะกรรมการศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตนเอง อาจหมายถึงอะไรอีกหลายอย่างทั้งที่มีรากมาจากองค์กร – สถาบันเก่าหรือสร้างขึ้นใหม่ เพื่อจัดการทรัพยากรโดยประชาชน และร่วมตัดสินใจกับรัฐในการเปิดให้บริษัทต่างชาติเข้ามาค้ากำไรด้วยลักษณะการที่พึงอนุญาตได้” (ฉบับที่ 1074, 19 มีนาคม 2544)

ประชาธิปไตยไม่ใช่แค่เพียง “เสียงส่วนใหญ่”

พื้นฐานความเข้าใจของคนไทยทั่วไปเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ว่าประชาธิปไตยคือการปกครองของเสียงข้างมากนั้น ได้ถูกนิยามมาวิพากษ์วิจารณ์ผ่านบทความของเขาว่า ความเข้าใจเช่นนี้เป็นทัศนะต่อประชาธิปไตยที่ตื้นเขิน ทั้งนี้เพราะเสียงข้างมากหาใช่สาระสำคัญของประชาธิปไตย สาระสำคัญที่แท้จริงของการปกครองในระบบบอบนี้คือเหตุผลและการประนีประนอมผลประโยชน์ของทุกฝ่ายเพื่อส่วนรวม การชี้ขาดของเสียงข้างมากเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการแสวงหาความถูกต้องซึ่งเป็นที่ต้องแสวงหาร่วมกันระหว่างเสียงข้างมากและเสียงข้างน้อย ประชาธิปไตยจึงเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญต่อเสียงข้างน้อยเสมอ เนื่องจากเสียงข้างน้อยที่ส่วนใหญ่มักจะต้องหาเหตุผลที่ดีและข้อเท็จจริงมาเสริมพลังข้อถกเถียงของฝ่ายตนนั้น จะเป็นตัวสร้างทางเลือกอื่นๆ ให้แก่การตัดสินใจที่อาจเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ นิธิยังกล่าวอีกว่า จะดูความเป็นประชาธิปไตยของสังคมใด จึงไม่ควรไปดูที่เสียงข้างมาก แต่ต้องไปดูที่เสียงข้างน้อยว่าฝ่ายนี้ยังสามารถมีบทบาทหรือได้รับความสำคัญเท่ากับเสียงข้างมากหรือไม่ เช่น ถ้าสังคมไหนฝ่ายค้านในสภาฯ หรือคนที่แพ้โหวตไม่ได้รับสิทธิให้แสดงเหตุผลของตนอย่างเต็มที่ หรือไม่สามารถแสดงออกถึงการต่อต้านโดยสงบต่อมติของเสียงข้างมากได้หลังจากแพ้โหวต สังคมนั้นก็ไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

“ประชาธิปไตย ..... เป็นกระบวนการที่แสวงหาทางเลือกกันด้วยเหตุด้วยผล ไม่ใช่พวกมากลากไป กระบวนการนี้เกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าปราศจากเสียงข้างน้อยที่กระฉับกระเฉง หัวลิบวอกหนึ่งก็ผิดได้ครึ่ง แต่ผิดแล้วก็แก้ได้ นี่คือสาระสำคัญของประชาธิปไตย คือเป็นระบอบปกครองที่สามารถแก้ไขตัวเองได้ อันระบอบเสียงข้างมากเฉยๆ ไม่สามารถทำได้ ..... ในความคิดของคนที่เข้าใจผิดในเรื่องประชาธิปไตยซึ่งมีนักปกครองไทยส่วนใหญ่รวมอยู่ในนี้ด้วยนั้น มักจะมองว่าเสียงข้างมากคือความถูกต้อง ฉะนั้น ฝ่ายค้านจึงโง่เสมอ เลวเสมอ และมีความเป็นมนุษย์น้อยกว่าคนในเสียงข้างมากเสมอ เหตุตั้งนั้น ผมจึงอยากสรุปว่า ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยก็คือเสียงข้างมากอย่างนี้แหละ ที่นำความรุนแรงมาสู่สังคมไทยอย่างมาก ทั้งในความคิดและในการกระทำ (ซึ่งก็เชื่อมโยงกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว) ที่พูดอย่างนี้ไม่ได้ดำรงรัฐบาลนี้หรือรัฐบาลก่อนนะครับ แต่ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงนี้เป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมการเมืองของคนไทยจำนวนมากทีเดียว พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือความโหดร้ายของรัฐบาลที่ดูตายกับการเผาบ้านตีหัวยายแก่ที่ยากจนบนสันเขื่อนปากมูลนั้น มีฐานอยู่ในวัฒนธรรมร่วมสมัยของเราเอง” (ฉบับที่ 1076, 2 เมษายน 2544)

การก่อการร้ายคือการทำลายสันติสุขโลกในทุกรูปแบบ !

ท่ามกลางความตึงเครียดของโลกที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การก่อการร้ายโดยเฉพาะการวินาศกรรมสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายนปีนี้ และการปฏิบัติการทางการทหารและอื่นๆ ที่สหรัฐ กับชาติพันธมิตรอ้างว่านำมาใช้เพื่อการปราบปรามการก่อการร้ายนั้น นิธิก็ได้ออกมาแสดงความเห็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ผ่านบทความของเขาเช่นกัน โดยเป็นประเด็นเกี่ยวกับเสียงเรียกร้องจากฝ่ายต่างๆ ให้ประเทศไทยวางตัวเป็นกลาง กล่าวคือไม่ต้องไปเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือไม่สนับสนุนทั้งฝ่ายถูกและฝ่ายผิด ไม่ว่าจะฝ่ายถูกจะเป็นใครหรือฝ่ายผิดจะเป็นใคร โดยนิธิกล่าวว่า การเรียกร้องให้ประเทศไทยหรือประเทศอื่นๆ วางตัวเป็นกลาง ควรมีความหมายมากกว่าความเป็นกลางระหว่างการก่อการร้ายและสันติสุขของโลก กล่าวคือน่าจะหมายถึงความพยายามที่จะรักษาสันติสุขบนพื้นโลกนี้เอาไว้อย่างมั่นคงถาวร ด้วยการเข้าไปร่วมอยู่ในกระบวนการต่อต้านด้วยสันติวิธีต่อการก่อการร้ายทุกรูปแบบที่หมายถึงการทำลายชีวิตและทรัพย์สินจนกระทั่งวิถีชีวิตปกติของสังคมหรือชุมชนใดให้ไม่อาจดำรงอยู่ได้ เช่น การวางระเบิด , การวางเพลิง , การลอบสังหาร , การทำธุรกิจข้ามชาติโดยประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจหรือองค์กรที่มีทุนมหาศาลซึ่งส่งผลกระทบในทางลบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างใหญ่หลวง , การบอยคอตประเทศใดประเทศหนึ่งจนทำให้ประชาชนผู้บริโภคสินค้าแบรนด์เนมของคนของประเทศนั้นต้องอดอยากล้มตายหรือพิการ , การใช้กำลังโจมตีเป้าหมายทางการทหารแต่กลับสร้างความเดือดร้อนให้กับพลเรือนนับล้านต้องบาดเจ็บล้มตาย , เป็นต้น ทั้งนี้การสร้างกระบวนการ

การต่อต้านการก่อการร้ายเช่นนี้อาจต้องเริ่มต้นที่ความร่วมมือกันของประชาชนในประเทศต่างๆ แล้วกดดันให้รัฐบาลของชาติเหล่านั้นหันมาร่วมกันสานต่อกระบวนการดังกล่าวให้มีความเข้มแข็งจนสามารถจัดการก่อการร้ายทุกรูปแบบในโลกอย่างได้ผลต่อไป

“เด็กรับแสนในอิรักซึ่งไม่รู้ชื่อไหนชื่อไหนต้องล้มตายหรือพิการ เพราะนโยบายบอยคอตซึ่งสหรัฐยืนยันจะใช้กับอิรักอย่างไม่ยอมลดราวาศอก ประชาชนเชื้อสายอินเดียนในบราซิลถูกฆ่าหรือถูกขับไล่ออกไปจากป่าซึ่งเป็นแหล่งทำมาหากินของเขา เพราะรัฐบาลออกกฎหมายให้เอกชนบุกเบิกป่าเพื่อเลี้ยงวัวไปขายแก่สหรัฐ ผู้คนอีกหลายแสนคนในโลกถูกขับไล่จากที่ทำกินเพื่อสร้างเขื่อนพลังไฟฟ้าขนาดใหญ่ ผู้ป่วยเอดส์อีกเป็นล้านต้องทนทุกข์ทรมานเพราะเข้าไปไม่ถึงยาซึ่งบริษัทข้ามชาติหวงแหนไว้ทำกำไรในลักษณะผูกขาด จาระโนอย่างไรก็ไม่สิ้นสุด ทั้งหมดเหล่านี้คือการก่อการร้าย ไม่ต่างไปจากการใช้ระเบิดพลีชีพ และถ้าไม่นับการกระทำเหล่านี้ว่าเป็นการก่อการร้าย ระเบิดก็เป็นเรื่องตลกที่ระคายเคืองมนุษย์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนได้ถูกทำลายไปเพราะการก่อการร้ายที่ไม่ใช้ระเบิดมากกว่าที่ใช้ระเบิดอย่างเทียบกันไม่ได้เลย .... ผมหวังว่าประชาชนในโลกจะสามารถยื่นมือออกมาจับกัน สร้างพลังที่จะทำให้รัฐต่างๆ ต้องหันมาร่วมกันสร้างระเบียบโลกใหม่ที่ไม่มีการใช้การก่อการร้ายเป็นเครื่องมือและไม่ปล่อยให้ใครใช้การก่อการร้ายเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตัวอีกต่อไป แม้ในท่ามกลางเวลาอันมืดมิดของการล้างแค้นเช่นขณะนี้ ก็ได้เห็นการรวมตัวของประชาชนพลโลกที่จุดนี้บ้างจุดนั้นบ้างอยู่ทั่วไป เพื่อยับยั้งการใช้การก่อการร้ายของสหรัฐ เพื่อยับยั้งการก่อการร้ายของคนกลุ่มอื่น รวมทั้งการก่อการร้ายของบริษัทข้ามชาติและรัฐต่างๆ ที่กระทำต่อพลเมืองของตนเอง พอจะหวังได้หรือไม่ว่า การรวมตัวกันเช่นนี้จะขยายเครือข่ายออกไปให้เร็วพอที่จะหยุดยั้งการเดินทางหายนะของโลกได้” (ฉบับที่ 1103, 8 ตุลาคม 2544)

ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 26 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ ปี 2544

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การค้า การตลาด การลงทุน	3	37.50
2. การท่องเที่ยว	2	25.00
3. อื่นๆ		
3.1 ระบบทุนนิยม	2	25.00
3.2 การคิดค่าตอบแทนในการทำงาน	1	12.50
รวม	8	100.00

บทความทางด้านเศรษฐกิจของนิตินี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 8 บท เพิ่มขึ้นมากถ้าเทียบกับปีก่อนที่มีเพียง 2 บทเท่านั้น อย่างไรก็ตาม บทความทางด้านนี้ก็ยังมีจำนวนน้อยกว่าบทความอีก 2 ด้านที่เหลืออยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะบทความทางด้านสังคม - วัฒนธรรมนั้นมีจำนวนมากกว่าบทความทางด้านเศรษฐกิจถึง 4 เท่า สำหรับประเด็นทางด้านเศรษฐกิจที่นิตินี้เขียนถึงมากที่สุดอยู่ในหมวดการค้า การตลาด การลงทุน ซึ่งปีที่แล้วไม่ได้ถูกนำมาเป็นประเด็นหลักในบทความของเขาเลย โดยมีประเด็นที่น่าสนใจได้แก่ การแสดงความเสียหายมาตรฐานความอร่อยแบบดั้งเดิมของอาหารไทยหลายชนิด ซึ่งในปัจจุบันได้สูญหายไปเพราะถูกผู้ผลิตในภาคธุรกิจระดับต่างๆ ดัดแปลงรสชาติด้วยความมั่งง่าย โดยหวังเพียงจะทำกำไรให้ได้มากที่สุดเท่านั้น , การชี้ให้เห็นแนวโน้มของการแข่งขันด้านการตลาดในธุรกิจพืชชำระหว่าง 2 ผู้ประกอบการยักษ์ใหญ่ของธุรกิจประเภทนี้ในประเทศไทยว่า นอกจากการแข่งขันกันปรับปรุงรูปแบบและรสชาติของสินค้าหรือพืชชำระแล้ว ที่สำคัญก็คือ การแข่งขันกันโฆษณาว่าคุณค่าในเชิงบริโภคนิยมหรือความหมายที่ติดไปกับพืชชำระของตนนั้นมีความพิเศษที่แตกต่างหรือเหนือกว่าของคู่แข่งอย่างไร , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

อาหารไทยเสียดรสชาติ เพราะปราศจาก “คลาสสิก”

สินค้าที่เป็นอาหารดั้งเดิมของไทยทั้งหลายในตลาดยุคปัจจุบันนั้น นิธิกล่าวว่า เกิดจากการดัดแปลงเติมแต่งเพียงเพื่อประหยัดแรงงาน, ลดต้นทุน หรือด้วยความมั่งง่าย ไม่ได้มีเจตนาหลักเพื่อจะให้ได้รสชาติที่น่ากินมากขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่ควรตระหนักมากที่สุดในการดัดแปลงอาหาร การกินให้เป็นสินค้าที่ถูกปากผู้คนตามยุคสมัย เพราะถ้าจะไม่ละเลยเรื่องรสชาติของอาหารไทยที่จะดัดแปลงเติมแต่งให้เป็นสินค้าในตลาดกันจริงๆ แล้ว ก็ต้องให้ความสำคัญกับสิ่งที่นิธิเรียกว่า “คลาสสิก” ของอาหาร ซึ่งก็คือความสำเร็จที่ผ่านมาแล้วของอาหารหรือมาตรฐานความอร่อยของอาหารชนิดแต่ละชนิดเสียก่อน โดยจะต้องรู้ให้ได้ว่า เครื่องปรุง กรรมวิธีทั้งการปรุงและการกินรสชาติ ฯลฯ ของอาหารนั้นๆ เป็นอย่างไร เพื่อจะได้จับหัวใจของความอร่อยให้ได้ว่าอยู่ตรงจุดใด แล้วจึงดัดแปลงเติมแต่งต่อไปอย่างไรก็ได้โดยไม่ทิ้งความอร่อยที่เป็นมาตรฐานของอาหาร ไม่ใช่ดัดแปลงเติมแต่งอาหารโดยไม่สนใจ “คลาสสิก” ของอาหารอย่างที่ทำกันในตลาดอาหารของไทยยุคปัจจุบัน

“ปราศจากเสียซึ่ง ‘คลาสสิก’ ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคก็หารสนิยมทางสุนทรีย์และความอร่อยไม่ได้ กลายเป็นตลาดอนารยะที่เสเพลทุกอย่างโดยขาดใจและลิ้นสำหรับเสเพลอะไรที่ละเอียดอ่อน เหมือนตลาดก๋วยเตี๋ยวราดหน้าทุกวันนี้ไงครับ คนขายก็ไม่รู้จักคลาสสิก คนกินก็ไม่รู้จักคลาสสิก และของดีอย่างหนึ่งในเมืองไทยจึงอันตรายานไปหมดสิ้น เช่นเดียวกับส้มตำ, ต้มยำ, ผัดไทย ซึ่งกลายเป็นอาหารของโลกแล้ว เดียวนี้จะหากินฉบับคลาสสิกในเมืองไทยได้ยาก ยิ่งพัฒนาเอาใจตลาดก็ยิ่งละ จนในที่สุดตลาดก็จะไปเห่อของใหม่อย่างอื่นแทนในอนาคต ความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของอาหารจานคลาสสิกดังที่รำพึงมานี้ ชี้ให้เห็นว่า ‘ตลาด’ เฉยๆ รักษาและพัฒนามาตรฐานอะไรไม่ได้ ตลาดไม่ได้ดีพิเศษจนเราต้องไปยกอำนาจให้มันตัดสินทุกอย่างดังที่พวกเสรีนิยมใหม่พยายามผลักดันเลย เพราะการแสวงหากำไรจากตลาดอาจทำให้สูญเสียสิ่งที่ เป็น ‘คลาสสิก’ ไป ตลาดที่ไม่มี ‘คลาสสิก’ จึงไร้ปัญญาและรสนิยมเกินกว่าจะไปตัดสินอะไรได้” (ฉบับที่ 1085, 4 มิถุนายน 2544)

“ไทย” กับ “แท้” แคมลยุทธช์ิมกลางในสงครามพิชชซ่า

สำหรับการต่อสู้แย่งชิงลูกค้าในธุรกิจอาหารพิชชซ่าในตลาดของไทยระหว่าง “พิชชซ่าฮัท” ที่เป็นของบริษัททุนข้ามชาติของสหรัฐฯ และอ้างว่าพิชชซ่าของตนเป็นของแท้กับ “เดอะพิชชซ่า” ที่เป็นของบริษัทไทยนั้น นิธิก็ได้หยิบยกมาเขียนถึงในบทความของเขาด้วย โดยกล่าวว่า แม้เขาไม่อาจเดาได้ว่าในที่สุดแล้วการต่อสู้ที่มีการระบุว่า เป็นสงครามพิชชซ่าระหว่างของแท้กับของไทยนี้ใครจะ

เป็นผู้ชนะ แต่ที่มันใจก็คือการนำความรู้สึกว่าเป็นของไทยมาใช้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดนั้นคงไม่ได้ผล เพราะที่ผ่านมามากการบริโภคสินค้าในตลาดบริโภคนิยมเช่นในประเทศไทยนั้นได้พิสูจน์มานักต่อนักแล้วว่าไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกชาตินิยมแต่อย่างใด ดังนั้นการต่อสู้ที่แท้จริงเพื่อแย่งชิงลูกค้าในตลาดพิชชานี้ต่อไปในอนาคตอันใกล้ น่าจะออกมาในรูปของการแข่งขันกันโฆษณาที่เน้นไปยังสิ่งที่มีอิทธิพลว่าคุณค่าในเชิงบริโภคหรือความหมายที่ติดมากับสินค้าพิชชาซึ่งถูกสร้างขึ้นมาให้ผู้บริโภคเชื่อว่าสินค้านี้เป็นเช่นนั้นจริงๆ เช่น ความทันสมัย , ความสะดวกสบายสามารถส่งมากินที่ไหนก็ได้ , ความเอาใจใส่ลูกค้า , เป็นต้น รวมทั้งการปรับปรุงรูปแบบและรสชาติของตัวสินค้าพิชชาให้ถูกปากผู้บริโภค และการต่อสู้กันเช่นนี้ก็คงไม่ต่างไปจากการต่อสู้ทางการตลาดของสินค้าประเภทอื่นๆ ที่มีต่อกันอีกมากมายในตลาดบริโภคนิยมด้วย

"สงครามพิชชาในเมืองไทยจึงเป็นการต่อสู้ระหว่างของไทยกับของแท้ ..... ถึงผมไม่ใช่ นักกินพิชชา แต่เพราะแก่แล้วจึงเคยกินมาหลายแผ่นมากในชีวิต ทำให้รู้ว่าเราเลือกกินพิชชา ไม่ใช่เพราะเรารักชาติหรือเพราะมันเป็นของไทยแท้ แต่ก็เหมือนสินค้าทั้งหลายในตลาดบริโภคนิยม นั่นคือคุณสมบัติของสินค้านั้นอย่างหนึ่งและคุณค่าในเชิงบริโภคนิยมอีกอย่างหนึ่ง ..... ตรงนี้ต่างหากครับ คือคุณค่าในเชิงบริโภคและคุณสมบัติของสินค้าที่ทำให้สินค้าตัวหนึ่งเอาชนะสินค้าอีกตัวหนึ่งได้ ฉะนั้น ผมจึงเชื่อว่า การแข่งขันจะไปในทิศทางอย่างนี้มากกว่า เช่น แย่งกันไปตั้งในที่ซึ่งสะดวกแก่การบริโภค จัดร้านและบริการให้ความหมายต่างๆ ซึ่งคิดว่าล่อใจผู้บริโภคได้ดี ฯลฯ" (ฉบับที่ 1090, 9 กรกฎาคม 2544)

สองหน้ารัฐไทย : เอาใจนักเที่ยวป่า แต่กล่าวหาคนที่อยู่และใช้ป่าอย่างยั่งยืน

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งภาครัฐเชื่อว่าจะเข้ามาช่วยกู้สถานะของการท่องเที่ยวของไทยนั้น นิธิกล่าวว่า การท่องเที่ยวลักษณะนี้ก็ถือเป็นการใช้ป่าอย่างหนึ่งเหมือนกัน เพราะได้ทิ้งร่องรอยมากมายไว้ตามสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งหลาย เช่น สะพานไม้ บันได ป้ายอธิบายพิชชาง่ายๆที่น่าสนใจ และอื่นๆ อีกหลายอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว แต่จากการถูกครอบงำโดยความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติโดยเฉพาะในเรื่องของป่าจากตะวันตก จึงทำให้หน่วยงานราชการโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและดูแลจัดการป่าคิดว่า ร่องรอยของการใช้ป่าเช่นนี้ไม่เป็นสิ่งที่กระทบต่อความยั่งยืนของป่าและธรรมชาติ แต่ขณะเดียวกันกลับไปมองคนที่ใช้ป่าโดยมีผลกระทบต่อป่าน้อยและก็ไม่นำมาพิจารณาผลกระทบต่อความยั่งยืนของป่าและธรรมชาติเช่นกันอย่างชาวบ้าน , ชาวกระเหรี่ยง , ชาวเขา , เป็นต้น ว่าเป็นผู้ร้ายที่ต้องถูกย้ายออกไปจากป่า เพราะจะทำให้ป่าและธรรมชาติถูกทำลาย ทั้งๆ ที่ก็มีการพิสูจน์กันมามากแล้วว่า คนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี เช่น การทำไร่หมุนเวียนของกลุ่มคนที่อยู่กับป่ามาหลายร้อยปีอย่างชาวกระเหรี่ยง

ซึ่งเป็นวิเศษกรรมที่มีการเปลี่ยนไร่จากแปลงหนึ่งไปสู่แปลงหนึ่งเรื่อยๆ เพื่อพักที่ป่าที่ถูกใช้ทำไร่ แล้วรอให้ป่ากลับฟื้นคืนมาใหม่จึงเวียนกลับมาใช้ได้อีกนั้น ปรากฏว่าพื้นที่ป่าที่ชาวกระเหรี่ยงใช้ทำมาหากินและอยู่อาศัยด้วยนี้กลับมีความอุดมสมบูรณ์, ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในป่าหลายชุมชนสามารถเรียนรู้และปรับตัวอยู่กับป่าได้โดยไม่ทำลายป่า นอกจากนี้ยังเป็นผู้รักษาหรือฟื้นฟูป่าใกล้บ้านเอาไว้ได้อย่างอุดมสมบูรณ์เช่นกัน, เป็นต้น การที่ภาครัฐมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ แต่อีกด้านหนึ่งก็ใช้อำนาจรัฐทำร้ายวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่อยู่กับป่าอย่าง เป็นมิตรซึ่งกันและกันมานานดังกล่าวนี เป็นสิ่งที่นิธิเห็นว่าเป็นไม่ถูกต้อง เพราะถือเป็นการปฏิบัติต่อประชาชนที่ขาดความชอบธรรม เนื่องจากในขณะที่เอาใจคนไทยกลุ่มหนึ่งที่เป็นนักท่องเที่ยวและมีเงินกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ส่วนใหญ่มีเงินมากกว่าคนไทย แต่กลับไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่ยากจน

“นอกจากอิทธิพลฝรั่งแล้ว ผมยังสงสัยว่าวัฒนธรรมการใช้ป่าแบบนักท่องเที่ยวทำให้การจัดการป่าเพื่อความยั่งยืนยังอยู่กับส่วนกลาง เช่น จะให้เขาป่าไปทำรีสอร์ท จะเปิดป่าไหนให้ท่องเที่ยว จะให้ท่องเที่ยวแบบไหน ฯลฯ ล้วนเป็นการตัดสินใจของส่วนกลางทั้งสิ้น ..... อันที่จริงวัฒนธรรมการใช้ป่าสำหรับท่องเที่ยวนี้ก็ป็นสาขาหนึ่งของการใช้ป่าเชิงพาณิชย์นั่นเอง เพียงแต่แทนที่จะตัดฟันเอาเนื้อไม้ไปขายก็หาทางทำเงินกับนักท่องเที่ยวแทน ผมสังเกตเห็นว่า ป้ายที่เขาเอาไปติดไว้ในป่าเพื่ออธิบายพันธุ์ไม้ต่างๆ นั้นล้วนลงเอยว่าไม้ของพืชนั้นๆ เอาไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง วิธีชักเงาย่อมสีทำได้ยากง่ายเพียงใด แต่ไม่มีป้ายใดที่อธิบายถึงความเกาะเกี่ยวกันของพืชนั้นๆ กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในป่า (symbiosis) หรือแง่มุมของระบบนิเวศน์ของพืชนั้นๆ เลย สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวซึ่งมีชีวิตแวดล้อมด้วยเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้พอดี ก็อย่างที่กล่าวแล้วแหละครับว่า นี่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมการใช้ป่าซึ่งแตกต่างกันระหว่างคนในเมืองที่เป็นข้าราชการของกรมป่าไม้กับวัฒนธรรมการใช้ป่าของชาวบ้านและชาวเขา ทั้งๆ ต่างก็มุ่งหวังความยั่งยืนของป่าเหมือนกัน” (ฉบับที่ 1063,1 มกราคม 2544)

หยุดทำร้าย “ดอยสุเทพ” ต้องเริ่มจากแก้ค่านิยมผิดๆ

กับสถานการณ์การท่องเที่ยวในเชียงใหม่ซึ่งเป็นจังหวัดที่นิธิใช้ชีวิตอยู่นั้น นิธิได้กล่าวว่า ในปัจจุบันดอยสุเทพในตัวเมืองเชียงใหม่ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่เพื่อเอาใจนักท่องเที่ยวที่ต้องการไปใช้ชีวิตอยู่บนภูเขา อากาศเย็นสบายเสมือนหนึ่งได้ไปเที่ยวที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ แต่ก็ยังสามารถลงมาจับจ่ายซื้อของใช้ต่างๆ ในตัวเมืองตีนดอยสุเทพอย่างสะดวกสบายได้ด้วย ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานราชการต่างๆ ก็พากันไปตั้งสำนักงานบนดอยสุเทพเป็นจำนวนมาก ทั้งๆ ที่ส่วนใหญ่สำนักงานของหน่วยงานเหล่านี้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปตั้งที่ดอยสุเทพ รวมทั้งยังมีการบุกรุกดอยสุเทพเพื่อการท่องเที่ยวในแบบอื่นๆ อีกมาก

ทั้งหมดนี้ทำให้ทรัพยากรทางธรรมชาติและอากาศที่บริสุทธิ์หรือระบบนิเวศน์บนดอยสุเทพกำลังถูกทำลายลงอย่างมาก ส่งผลให้เกิดภาวะต่างๆ ที่น่าวิตก เช่น ต้นน้ำต่างๆ บนดอยสุเทพซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญแห่งหนึ่งของเชียงใหม่ที่น้ำแห้งอยู่บ่อยๆ , กล้วยไม้ นานาชนิดรวมทั้งชนิดที่หายากและไม่พบที่ดอยอื่นกับนกประจำถิ่นของดอยสุเทพกำลังสูญพันธุ์ , เป็นต้น แม้จะมีความพยายามแก้ไขภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นกับดอยสุเทพอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุหรือเฉพาะหน้าที่จะไม่ทำให้ดอยสุเทพกลับมาเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมได้ ดังนั้นจึงเรียกร้องให้หันกลับมาองปัญหาที่เกิดขึ้นกับดอยสุเทพเสียใหม่ แล้วแก้ไขกันในลักษณะที่มองเห็นความเชื่อมโยงของระบบนิเวศน์ที่ซับซ้อนของดอยสุเทพอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้ก็ต้องเริ่มต้นจากการพยายามเปลี่ยนค่านิยมของคนไทยเกี่ยวกับดอยสุเทพ เช่น เป็นสวรรค์ของการท่องเที่ยว เป็นต้น ให้ได้เสียก่อน

“... ‘สวิตเซอร์แลนด์คอมเพล็กซ์’ โรคระบาดที่เกิดแก่คนกรุงเทพฯ ก่อนแล้วแพร่มายังคนเชียงใหม่อีกโรคหนึ่งซึ่งมักระบาดอยู่ในคนเชียงใหม่ก็คือ ‘โรคเครียด – บัวบานคอมเพล็กซ์’ อาการของโรคสองอย่างนี้ก็คือ ผู้ป่วยของโรคอย่างแรกจะมองเห็นพระนิพพานเป็นสวิตเซอร์แลนด์ในชีวิตต้องหาทางตะเกียกตะกายขึ้นไปอยู่อาศัยบนภูเขา ..... จะหาภูเขาไหนเหนือไปกว่าดอยสุเทพได้เล่า ..... จะหาสวิตเซอร์แลนด์ในเมืองไทยที่ลงมาซื้อบั้งง่าย ๆ อย่างนี้ที่ไหนได้ ..... ส่วนอาการของ ‘เครียด – บัวบานคอมเพล็กซ์’ เป็นอีกอย่างหนึ่ง ..... ลืมความจริงของชีวิตไปหมดห่วงใยแต่ว่าจุดที่เป็นต้นกำเนิดนิยายของตัวยังติดอยู่หรือไม่ เช่น ห้วยแก้วและวังบ้านมีน้ำหรือไม่ ใครจะบู้บี้บู้ย่าอะไรกับดอยสุเทพซึ่งเป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตของตัวก็ช่าง ..... ประหนึ่งว่าชีวิตของตัวไม่ได้แขวนไว้กับสวัสดิภาพของดอยสุเทพ ..... จะฟื้นฟูดอยสุเทพขึ้นมาใหม่ได้ ก็ต้องบำบัดโรค ‘คอมเพล็กซ์’ ทั้งสองของคนไทยให้หายขาดเสียที เพื่อที่ว่าเราจะสามารถวางนโยบายสาธารณะที่ไม่ข้ามหัวคนท้องถิ่น แต่กลับเอาผู้คนในท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะส่งเสริมการท่องเที่ยว , ทำนิคมอุตสาหกรรม , หรืออะไรก็ตามก็ต้องตอบคำถามสำคัญก่อนว่าทำแล้วจะเกิดผลดีผลเสียอย่างไรแก่คนท้องถิ่น” (ฉบับที่ 1115, 31 ธันวาคม 2544)

มุ่งเปลี่ยนวิถีชีวิต คือฐานคิดการทำกำไรของทุนนิยม

นิตยั้งคงเขียนบทความที่พยายามชี้ให้เห็นถึงข้อเสียของระบบทุนนิยมที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมบริโภคนิยมเข้าครอบงำวิถีชีวิตของผู้คน โดยเขาได้กล่าวว่า ระบบทุนนิยมนั้นจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือผลิตสินค้าและบริการโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมุ่งทำกำไรเพียงอย่างเดียว แต่เนื่องจากสินค้าและบริการที่ขายได้นี้จะขายได้ก็เฉพาะคนที่มีกำลังซื้อ ทำให้ตลาดมีขนาดไม่ใหญ่มากนักคือรวมเฉพาะคนที่มีกำลังซื้อเท่านั้น เป็นเหตุให้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นเพื่อรับใช้ระบบทุนนิยมโดยเฉพาะต้องผลิตสินค้าที่ห่างไกลจากชีวิตปกติ

ของผู้คนไปเรื่อยๆ เพื่อขยายตลาด และเพื่อจะขายสินค้าเช่นนี้ในตลาดที่ขยายออกไปได้ก็ต้องพยายามเปลี่ยนวิถีชีวิตทั่วไปผู้คนให้ผิดไปจากปกติเสียก่อน ซึ่งวิธีที่ใช้ได้ผลดีที่สุดก็คือการโฆษณาที่เน้นคุณค่าหรือความหมายในเชิงบริโภคนิยมให้แก่สินค้าจนทำให้ผู้บริโภคเชื่อว่าชีวิตของตนจะดีตามความหมายหรือคุณค่าที่แฝงมากับสินค้าได้จริง ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วอาจไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดที่จะบริโภคสินค้าเหล่านั้นก็ตาม นิธิได้ยกตัวอย่างสินค้าที่ระบบทุนนิยมประสบความสำเร็จในการทำให้ผู้คนรู้สึกว่าเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตปกติ ถ้าขาดไปแล้วก็จะทำให้วิถีชีวิตผิดปกติ เช่น โทรศัพท์มือถือที่คนเป็นจำนวนมากในหลายสังคมรวมทั้งสังคมไทยด้วยนั้นมิใช่กันอย่างแพร่หลาย ทั้งๆ ที่เอาเข้าจริงแล้วการใช้โทรศัพท์มือถือส่วนใหญ่เป็นการใช้ไปในเรื่องที่ไม่ได้มีความจำเป็นแก่วิถีชีวิตปกติของผู้คนเลย เป็นต้น

"ทำให้ความสามารถจะติดต่อกับใครก็ได้ เมื่อไรก็ได้ ที่ไหนก็ได้ เป็นความจำเป็นพื้นฐานที่อารยชนควรต้องมีทุกคน พอทำอย่างนั้นได้สำเร็จ ก็มาถึงกำไรจากการเปลี่ยนรุ่น ..... ผมไม่เคยได้ยินใครสื่อสารอะไรที่สำคัญจริงจังก้าวโทรศัพท์มือถือสักครั้งเดียวในชีวิต ที่ได้ยินนั่นล้วนเป็นเรื่องไม่จำเป็นต้องพูด หรือเก็บเอาไว้พูดเมื่อเจอกันก็ได้ทั้งนั้น ..... โทรศัพท์พื้นฐานอาจจำเป็นสำหรับชีวิตของคนในบางเงื่อนไข แต่ไม่ได้จำเป็นสำหรับชีวิตของคนอีกจำนวนไม่น้อย เช่น ชีวิตผม เป็นต้น แน่หนอนครับว่า มันจะไม่จำเป็นได้ก็ต้องเปลี่ยนชีวิตของเราให้กลับมาเป็นปกติใหม่คือมีชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งพาอะไรจากภายนอกมากนัก ..... หมายความว่าไม่มีก็สามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขและความพอใจ จะบรรลุชีวิตปกติอย่างนี้ได้ก็ต้องมีท่าทีต่อชีวิตที่ประกอบด้วยความอดทน , อดใจ , รอได้ , รับได้ เป็นต้น ซึ่งเทคโนโลยีล้วนบอกเราว่า ไม่ต้องทน ไม่ต้องอด ไม่ต้องรอ ไม่ต้องรับ ชีวิตจึงจะเป็นปกติ" (ฉบับที่ 1065,15 มกราคม 2544)

อย่าปล่อยให้จุดจบทุนนิยมเป็นจุดจบของโลก !

อย่างไรก็ตาม แม้จะรู้สึกวาระระบบทุนนิยมในปัจจุบันกำลังใช้เครื่องมือคือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปลี่ยนโลกให้ทุกอย่างกลายเป็นสินค้าทำกำไรได้หมด โดยไม่สนใจว่าจะเกิดหายนะอะไรบ้างกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ธรรมชาติ และโลก เช่น ให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีชีวภาพสร้างแมวที่ไม่มีโปรตีนชนิดหนึ่งในน้ำลายซึ่งเป็นสาเหตุให้คนที่รักและชอบเลี้ยงแมวเกิดอาการแพ้จากการไปโดนโปรตีนในน้ำลายแมวที่ถูกเลียอยู่ตามขนของมัน เพื่อขายแมวที่สร้างได้นี้เป็นสินค้า โดยไม่สนใจว่าโปรตีนดังกล่าวนี้มีหน้าที่อย่างไรในการดำรงอยู่ของแมวและในความสัมพันธ์ของแมวกับสิ่งอื่นๆ ในโลก , หรือทำการโคลนพืชเศรษฐกิจที่ทนยาฆ่าหญ้าได้สูง เพื่อจะได้ขายยาฆ่าหญ้าทำกำไรได้มหาศาล โดยไม่สนใจว่าเกษตรกรต้องใช้เงินลงทุนในการปลูกพืชเหล่านั้นสูงชันตลอดจนรับสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกายมากขึ้น , เป็นต้น แต่นิธิก็ยังคิดว่า ระบบทุนนิยมได้พัฒนามาถึงจุดสุดท้ายของตัวเองแล้วคือจุดที่กำลังเริ่มทำลายตัวเอง ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าในการ

ทำลายตัวเองของระบบทุนนิยมนั้น มนุษยชาติจะทำอย่างไรที่จะไม่ให้ตนเอง ธรรมชาติ และโลก ต้องถูกทำลายลงไปพร้อมกันด้วย

"วิทยาศาสตร์ได้เข้ามารับใช้การทำกำไรมานานแล้วจนกระทั่งในปัจจุบัน ผมคิดว่าฐานทางเศรษฐกิจของวิทยาศาสตร์ - นับตั้งแต่การถ่ายทอดความรู้ไปถึงการสร้างความรู้ใหม่ๆ ขึ้น ล้วนได้รับพลังขับเคลื่อนจากการทำกำไรทั้งนั้น ..... น่ากลัวนะครับ เรากำลังเปลี่ยนโลกให้ทุกอย่างกลายเป็นสินค้าทำกำไรได้หมด โดยไม่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ และไม่ต้องหวังว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับสิ่งที่ถูกดัดแปลงนั้นและโลกทั้งหมดด้วย อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด แต่ถึงจะเกิดก็รวบอ้อช้าแล้ว ..... ถ้าเรามองกระแสโลกาภิวัตน์ด้านเดียวคือด้านที่ถูกผลักดันขับเคลื่อนจากทุนนิยมที่กำลังถึงจุดพินาศ เราก็ไม่มีหวังอะไรอื่นนอกจากเริ่มสวดมนต์ แต่โลกาภิวัตน์มีอีกด้านหนึ่งด้วยคือด้านที่ต่อต้านทุนนิยมซึ่งเป็นเครือข่ายของประชาชนที่มองเห็นความพินาศฉิบหายซึ่งทุนนิยมนำมาให้ ทั้งเป็นความพินาศของผู้คนที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน และความพินาศของชีวิตทั้งโลกซึ่งเห็นได้ชัดว่าต้องเกิดขึ้นในอนาคต เครือข่ายประชาชนดังกล่าวนี้ครอบคลุมประชาชนจากทุกทวีป จากคนหลายชนชั้นและปุ่มหลัง จับมือกันไปทั่วทั้งโลกโดยอาศัยสื่อโลกาภิวัตน์ที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน และนับวันก็จะเพิ่มพลังต่อต้านกว้างขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เราก็จะมีความหวังได้ว่า ก่อนที่จะสายเกินไปมนุษยชาติจะสามารถยุติการทำลายล้างได้ก่อนที่ทุนนิยมจะถึงลงนรกไป" (ฉบับที่ 1093 , 30 กรกฎาคม 2544)

ด้านสังคม - วัฒนธรรม

ตารางที่ 27 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2544

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. การศึกษาและวิชาการ	6	18.76
2. ศาสนา	4	12.50
3. ค่านิยม	3	09.38
4. ศิลปวัฒนธรรม	5	15.63
5. ประวัติศาสตร์	3	09.38
6. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1	03.12

ตารางที่ 27 จำแนกความถี่ของเนื้อหาทางด้านสังคม - วัฒนธรรมปี 2544

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
7. อื่นๆ		
7.1 สื่อมวลชน	3	09.38
7.2 คนชั้นกลาง	2	06.25
7.3 การศึกษาพยาบาล	1	03.12
7.4 อาหารไทย	1	03.12
7.5 ภาษาไทยในสังคมอเมริกัน	1	03.12
7.6 การปรับเปลี่ยนลักษณะของกลุ่มคนในสังคมไทย	1	03.12
7.7 สิทธิมนุษยชนไทย	1	03.12
รวม	32	100.0

ในปีนี้บทความของนิตยสารทางด้านสังคม - วัฒนธรรมยังคงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษาและวิชาการมากที่สุดเช่นเดียวกับปีที่แล้ว และนับเป็นครั้งที่สามที่เขานำเสนอบทความทางด้านสังคม - วัฒนธรรมที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษาและวิชาการมากที่สุดในรอบปี โดยอีกครั้งหนึ่งนั้นเกิดขึ้นในปี 2540 ในขณะที่บทความเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และค่านิยมก็ยังคงมีจำนวนมากเป็นอันดับต้นๆ เหมือนปีที่ผ่านๆ มา สำหรับประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาและวิชาการในปีนี้ได้แก่ การชี้ให้เห็นอคติทางเพศที่มีอยู่ในงานวิชาการโดยทั่วไปและผลที่เกิดจากอคติดังกล่าว , การโจมตีนักวิชาการที่นำความรู้ความสามารถทางวิชาการของตนไปรับใช้รัฐหรือกลุ่มนายทุนเพื่อหวังผลตอบแทนในรูปของเงิน อำนาจ และอื่นๆ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่คนเป็นจำนวนมากที่เป็นคนจนหรือผู้ที่เสียเปรียบทางสังคม , การตำหนิสำนักงานประถมศึกษา จ.ขอนแก่น ที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อจอมพลสฤษดิ์ในเนื้อหาแบบเรียนประวัติศาสตร์ของตน แทนที่จะสร้างหลักสูตรการเรียนประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องราวของกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านและมีความสืบเนื่องนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันของ จ.ขอนแก่น , เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงวิพากษ์ทางด้านสังคม – วัฒนธรรม

ย้าอีกหน “วิทยุ” คือเวทีที่แท้จริงของประชาชน

นิตินได้เน้นย้ำข้อเรียกร้องของเขาอีกครั้งหนึ่งเกี่ยวกับการทำให้สื่อวิทยุเป็นเวทีที่แท้จริงของชุมชนทั่วประเทศตามมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และคราวนี้เขาได้หยิบยกรายการวิทยุที่ชื่อ “พูดจาประสาตราบาด” ซึ่งอาจเรียกว่าเป็น “วิทยุชุมชน” ได้และประสบความสำเร็จได้รับความนิยมเป็นอย่างมากใน จ.ตราดมากล่าวถึงว่า แม้จะมีเวลาออกอากาศแค่ 2 ชั่วโมงทุกวันอาทิตย์ โดยกระจายเสียงทั้งคลื่นเอเอ็มและเอฟเอ็ม แต่รายการที่ใช้ภาษาไทยสำเนียงตราดและดำเนินงานมา 3 ปีแล้วนี้ก็ได้รับความนิยมกว้างขวางขึ้นเรื่อยๆ เพราะเนื้อหาสาระมีน่านาชนิด เช่น เป็นเวทีแสดงให้แก่ศิลปินพื้นบ้าน , ใช้เป็นตลาดขายของให้แก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น , เป็นกระบอกเสียงให้ชาวบ้านร้องทุกข์แก่ทางราชการ , เป็นต้น จนสามารถทำให้ผู้ฟังรายการรู้สึกว่าการนี้ เป็น “ห้องประชุม” ของเครือข่ายความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนจังหวัดตราดได้ โดยห้องประชุมนี้ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความสนใจแก่กันละกันระหว่างสมาชิก จนเกิด “ประเด็นสาธารณะ” ร่วมกันบ่อยครั้ง และประเด็นสาธารณะนี้ยังอาจเกิดจากการร่วมกำหนดของคนระดับล่างหรือชาวบ้านได้จริงด้วย เพราะรายการพูดจาประสาตราบาดหรือห้องประชุมของเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชนจังหวัดตราดเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้คนทุกระดับที่นิตินหยิบยกมานี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยสามารถเปิดให้วิทยุเป็นสื่อกลางหรือเวทีที่ประชาชนและชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ และจะทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้มากกว่าการปล่อยให้ธุรกิจต่างๆ โดยเฉพาะธุรกิจเพลงและดนตรียึดครองสื่อวิทยุอยู่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นต่อไปถ้าคณะกรรมการสื่อสารแห่งชาติ (กสช.) ได้ถือกำเนิดขึ้นมา องค์การที่จะเข้ามาจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุนี้จึงควรคิดเงื่อนไขเวลาการออกอากาศวิทยุที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดไว้ 20% สำหรับภาคประชาชนให้ดี เพื่อจะได้สร้างสรรคประโยชน์ให้เกิดแก่ประชาชนและชุมชนของเขาได้หลากหลายทาง

“วิทยุเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับประชาชนทั่วไป ใช้เป็นแหล่งความรู้ความบันเทิงและการมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างดี เราไปพหลพลาญให้มันกลายเป็นสื่อขายยาและขายเพลงจนไร้ค่าไปเอง ..... นักเรียนเทคนิคในเมืองไทยประกอบเครื่องส่งได้เองถ้าเขามีวัสดุอุปกรณ์ ฉะนั้น ชาวบ้านอาจเป็นเจ้าของสถานีวิทยุเองก็ได้ จะไม่ตีหรือหกรหรือรับที่อบต.หลายๆ อบต. รวมกันเป็นเจ้าของสถานีวิทยุ จัดรายการชาวบ้านเพื่อชาวบ้านได้ตลอด 24 ชั่วโมงเลย หัดๆ ทำกันไปด้วยก็พบหนทางวิทยุชาวบ้านของตัวเองขึ้นมา เพราะจัดไม่ดีหรือมีโฆษณาบ้าเลือด ผู้ฟังชาวบ้านก็สามารถนิทาต่างๆ จนผู้จัดต้องเปลี่ยน ดีกว่าสถานีวิทยุอาชีพซึ่งอยู่ใต้บังคับของกรรมการกสช. อันล้วนเป็นคนที่ประชาชนเข้าไม่ถึงทั้งนั้น ..... นอกจากสถานีวิทยุทั้งหลายต้องแบ่งเวลา 20% ให้แก่

รายการเพื่อชาวบ้านแล้ว ยังควรจัด 20% ให้แก่สัดส่วนของเจ้าของสถานที่เป็นชุมชนชาวบ้านด้วย ถ้ามีร้อยสถานีในเขตคลื่นวิทยุใด ชาวบ้านก็น่าจะมีสิทธิ์เป็นเจ้าของสถานีเองดำเนินงานเองได้ 20% เหมือนกัน ..... ถ้าทำได้จริง จะมีผลเปลี่ยนแปลงสังคมมากกว่าการปฏิรูปการศึกษาที่ทำการ อยู่เวลานี้อย่างแน่นอน" (ฉบับที่ 1078, 16 เมษายน 2544)

“ศิลปวัฒนธรรม” นิตยสารชั้นดีที่ (ยัง) ไม่เจ๊ง

จากสื่อวิทยุ บทความของนิธียังมีที่เขียนถึงสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสารฉบับหนึ่งที่ตัวเขามีความผูกพันใกล้ชิด เพราะถือเป็นหนึ่งในนักเขียนที่มีผลงานตีพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้เป็นระยะๆ และที่สำคัญนิตยสารฉบับนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำงานเขียนของเขาเป็นที่รู้จักของผู้อ่านทั่วไป นิตยสารที่ว่านี้ก็คือ “ศิลปวัฒนธรรม” หนึ่งในนิตยสารที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพมากที่สุดของไทย โดยนิธียได้กล่าวว่า การดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมหลังจากวางแผงมาแล้วกว่า 20 ปีนั้นมาจากหลายสาเหตุ ที่สำคัญๆ คือ เป็นเพราะความพยายามของศิลปวัฒนธรรมที่จะนำเอาวิชาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ และวัฒนธรรมโดยเน้นที่เรื่องไทยๆ มาเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป (นิธียใช้คำว่า popularizing knowledge) ได้ไปประจวบเหมาะกับความต้องการวิชาความรู้ด้านนี้ที่มากขึ้นในตลาด โดยความต้องการดังกล่าวเกิดจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย จนทำให้คนไทยจำนวนมากพากันแสวงหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะและวัฒนธรรมของตนในมุมมองใหม่ , เนื้อหาใหม่ , วิธีการใหม่ เพราะชุดความรู้เก่าด้านนี้ที่ส่งผ่านมาจากอดีตไม่เพียงพอที่จะอธิบายปรากฏการณ์หลายอย่างในสังคมไทยปัจจุบัน และสิ่งที่พวกเขาแสวงหานี้มีอยู่ในเนื้อหาของศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้การที่วิชาความรู้ในแบบเดียวกับเนื้อหาของศิลปวัฒนธรรมได้กลายเป็นที่ต้องการในตลาดมากขึ้น ยังเนื่องมาจากคนไทยเป็นจำนวนมากที่ลี้ภัยจากสงครามกลางกระแสดังโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมเข้ามาหามากขึ้นเรื่อยๆ นั้น มีความรู้สึกอยากกลับไปความหารากเหง้าและอัตลักษณ์ของตัวเองอย่างรุนแรง และเช่นเดียวกันความรู้สึกนี้ได้รับการตอบสนองจากศิลปวัฒนธรรม เพราะนิตยสารฉบับนี้เป็นเวทีที่เปิดกว้างแก่เนื้อหาเกี่ยวกับคน , แบบแผนวัฒนธรรม , ศิลปะหลากหลายในสังคมไทย เช่น เรื่องของชนกลุ่มน้อย , ขนบธรรมเนียมศิลปะพื้นบ้านต่างๆ ฯลฯ และเนื้อหาเหล่านี้คืออัตลักษณ์ใหม่ที่คนไทยเป็นจำนวนมากกำลังแสวงหาอยู่พอดี เพื่อจะได้รู้ที่ทางของตัวเองที่เหมาะสมในโลกยุคโลกาภิวัตน์

“วิชาความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคนั้น ถ้ายกตัวอย่างเฉพาะวิชาประวัติศาสตร์ ขอบฟ้าของประวัติศาสตร์ไทยขยายกว้างขึ้นในทุกด้าน ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหา , หลักฐานที่ใช้ , การตีความ ฯลฯ ถ้ายกตัวอย่างประเพณี พิธีกรรม สังคมไทยหันมาให้ความสนใจและความสำคัญแก่ประเพณีพิธีกรรมของชาวบ้านมากขึ้น ในขณะที่ความรู้เกี่ยวกับ

เรื่องนี้ที่รวบรวมไว้มีอยู่น้อย ศิลปวัฒนธรรมก็ป้อนให้พอดี เพราะมีนักเขียนที่เป็นครูบาอาจารย์ อยู่ต่างจังหวัดส่งเรื่องเหล่านี้มาให้มากมาย ..... คนไทยกำลังแสวงหาวิชาความรู้เกี่ยวกับศิลปะ และวัฒนธรรมของตนเองในมุมมองใหม่, เนื้อหาใหม่, วิธีการใหม่ ..... ศิลปวัฒนธรรมไหลเข้ามาในช่วงจังหวะนี้ของสังคม แถมด้วยท่าที่ท้าทายคำตอบเก่าๆ ไปพร้อมกัน จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ 'ใช่เลย' ได้ง่าย ..... ดูเผินๆ ก็แปลกนะครับ คนที่เผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์สูงสุดในสังคม กลับเป็นผู้อ่านนิตยสารที่เสนอเรื่องเก่าๆ แก่ๆ ที่ดูเหมือนจะไม่มีลมหายใจในปัจจุบันแล้ว เพราะเขาต้องเผชิญกระแสโลกาภิวัตน์เข้มข้นกว่าคนกลุ่มอื่นนั่นแหละ ที่ทำให้เขากระหายจะอ่าน ศิลปวัฒนธรรม และเป็นการอ่านเพื่อค้นหาตัวเองด้วย ไม่ใช่เพื่อปลอบใจตัวเองเฉยๆ เพราะหนังสือของกรรมการเอกลักษณ์ฯ น่าจะปลอบใจได้ดีกว่า" (ฉบับที่ 1083, 21 พฤษภาคม 2544)

พวกเราเป็นคนเหมือนพวกคุณ !

นิธีกล่าวว่า ในสังคมเมืองขนาดใหญ่ทั่วไปของไทย คนที่ด้อยโอกาสทางสังคมหรือที่นิธิ เรียกว่าคนเล็กๆ เป็นจำนวนมากนั้นได้ถูกสภาพสังคมเมืองทำลายความเป็นคนลงจนกลายเป็นแค่วัตถุที่สังคมต้องการเพียงบริการจากพวกเขาเท่านั้น ไม่มีความสำคัญในฐานะมนุษย์ที่สังคมต้องใส่ใจมากไปกว่าโทรศัพท์มือถือ, รถยนต์, โทรทัศน์, หรือวัตถุอื่นๆ ซึ่งคนในสังคมก็ต้องการบริการจากสิ่งเหล่านี้เช่นกัน อย่างไรก็ตามคนที่ด้อยโอกาสทางสังคมเหล่านี้ที่ก็ตระหนักได้เป็นอย่างดีว่าพวกตนถูกสังคมมองเห็นเป็นแค่วัตถุนั้น กลับไม่ยอมให้สังคมมากำหนดสถานะของพวกเขาได้ง่ายๆ เช่นกัน มีความพยายามที่จะทำให้คนกลุ่มอื่นในสังคมเมืองหันมามองพวกเขาก็มีความเป็นมนุษย์ไม่ต่างไปจากคนกลุ่มอื่นในสังคมเมืองเหมือนกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีคนเล็กๆ อีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่ต่อสู้ดิ้นรนที่จะรักษาความเป็นคนของพวกเขาเอาไว้ เช่น ชาวระแงงที่อยู่ในชุมชนสลัมแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ได้ติดป้ายขนาดใหญ่ที่หน้าชุมชนสลัมของตนเพื่อให้คนทั่วไปได้พบเห็น โดยป้ายดังกล่าวมีข้อความขนาดใหญ่เช่นกันว่า "คนแบ่งเมือง" หรือคนสร้างเมือง ส่วนข้อความอื่นๆ ด้านล่างนั้นก็บรรยายรายละเอียดเอาไว้ว่าในรอบแต่ละวันพวกเขาใช้แรงงานทำอะไรบ้าง ซึ่งงานแต่ละอย่างที่เขียนเอาไว้ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เมืองดำรงอยู่ได้ทั้งสิ้น, ชาวคุ้มที่ จ.ยโสธรซึ่งเป็นกลุ่มคนชั้นล่างในเขตเมืองของจังหวัดนี้ เต็มใจที่จะเข้าไปมีส่วนในงานบุญบั้งไฟที่เป็นงานใหญ่สำหรับธุรกิจท่องเที่ยวของทางจังหวัด โดยที่ชาวคุ้มต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนเกินจากเงินช่วยเหลือที่มักให้มาไม่พอเองเป็นจำนวนไม่น้อยในเรื่องเครื่องแต่งกายของลูกสาวที่จะเข้าไปร่วมสร้างสีสันอยู่ในขบวนแห่บั้งไฟ, เป็นต้น นิธีกล่าวว่า การติดป้ายของชาวระแงงนั้นเป็นการให้ความหมายใหม่แก่ตัวตนของชาวสลัมว่าพวกเขาเป็นคนเต็มคนที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมซึ่งตั้งอยู่บนการพึ่งพาอาศัยกันและกันระหว่างคนกับคน เช่นเดียวกับการเข้าร่วมขบวนแห่บั้งไฟของชาวคุ้มที่ผลประโยชน์ทางธุรกิจจากงานบุญบั้งไฟแทบไม่ได้ถูกกระจาย

มาถึงพวกเขาเลยนั้น ก็เป็นการประกาศตัวตนของชาวคุ้มว่าเป็นคนเต็มคนแก่ผู้อื่น ซึ่งถือว่าคุ้มค้ำกับเงินที่ต้องจ่ายไปเพื่อความภาคภูมิใจในการเข้าร่วมขบวนแห่

“คนเล็กๆ จำนวนมากมายซึ่งอพยพมาจากชนบทเพื่อมาขายแรงงานและสร้างบริการ นานาชนิดสำหรับคนในเมือง นับตั้งแต่กวาดถนน ชนผักในตลาด ไปจนถึงเป็นแม่ค้าแม่ขาย ขับรถแท็กซี่ เป็นกรรมกรก่อสร้าง ฯลฯ ปรากฏจากแรงงานของคนเล็กๆ เหล่านี้ ชีวิตของเราจะดำเนินไปได้อย่างไร แต่คนเหล่านี้ไม่มีหน้า ไม่มีชื่อ ไม่มีหัวนอนปลายตีน ไม่มีลูกมีเมีย ไม่มีอะไรรื่นๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตอย่างคนอื่นเขา ทั้งหมดนี้ไม่มีในสำนึกของคนทั่วไปนะครับ .... การเอาวัดเอาเปรียบในหมู่บ้านชนบทก็มี แต่เป็นคนละลักษณะกับการเอาวัดเอาเปรียบในเมือง ซึ่งเราสามารถกระทำต่อคนอื่นโดยมองเขาเป็นคนไม่เต็มคน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือทำลาย ความเป็นมนุษย์ของเขาลงเสียก่อน แล้วก็ทำให้เต็มทีโดยไม่ต้องตะขิดตะขวงใจเลย พูดให้ น่ากลัวกว่านี้ก็คือ การทุจริตในระบบทุนนิยมนั้นทำลายความเป็นมนุษย์ของคนลงได้ที่สุดสุด .... การที่ชาวคุ้มร่วมขบวนแห่ในงานบุญบั้งไฟซึ่งเป็นงานใหญ่ของจังหวัดคือการประกาศตัวตนของเขาในฐานะคนเต็มคนแก่ผู้อื่น เช่นเดียวกับที่ชาวสลัมระแวงประกาศตัวว่าเป็น ‘คนแบ่งเมือง’ จะ ต้องควักเนื้อเพื่อยืนยันและรักษาความเป็นคนเต็มคนไว้เท่าไรก็ถือว่าคุ้มอย่างแน่นอน” (ฉบับที่ 1070, 19 กุมภาพันธ์ 2544)

ดำเนินคนชั้นกลางไทย มองอะไรตื่นเพราะเอาตัวเองเป็นใหญ่

เกี่ยวกับคนชั้นกลางไทย นิธิได้นำเสนอบทความโดยกล่าวว่า จากการศึกษาที่คนชั้นกลางไทย ส่วนใหญ่มีทัศนคติแบบปัจเจกจนไม่ค่อยใส่ใจสังคมและมีผลให้ที่ผ่านมาเวลาจะคิดหรือทำอะไร จึงไม่ค่อยคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้คนในวงกว้างอย่างแท้จริง รวมทั้งการมีโลกทัศน์ในลักษณะ แยกส่วนจนไม่สามารถเชื่อมโยงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนทั้งสังคมเข้าหากันได้ (ซึ่งข้อ บกพร่องทั้งสองอย่างนี้นิธิกล่าวว่าเป็นผลมาจาก “ความรู้” ของคนชั้นกลางไทยที่เกิดจากระบบ การศึกษาไทยและการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนไทย) นั้น ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมผลักดัน สังคมของคนชั้นกลางไทยไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเช่น การปราบปรามการคอร์รัปชัน ขาด แนวร่วมจากคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม หรือทำให้การเปลี่ยนแปลงที่คนชั้นกลางมีส่วนสำคัญในการ ร่วมผลักดันจนสำเร็จ เช่น การเรียกร้องรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ไม่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีอย่างที่ควรจะเป็น หรือทำให้ความพยายามของคนชั้นกลางที่จะผลักดันหรือมีส่วนร่วมผลักดันสังคมไปในทางที่ ดีอาจไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นอีกเป็นจำนวนมากในสังคมได้ เช่น คนชั้นกลางเข้ามา ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพราะคิดว่าจะช่วยรักษาทรัพยากรที่ตนเองจำเป็นต้องใช้ให้ยั่งยืน โดยไม่ ได้มองว่าทรัพยากรนั้นคนกลุ่มอื่นก็อาจต้องใช้เพื่อดำรงชีวิตด้วยเหมือนกัน ดังนั้น คนชั้นกลางจึง อยากรักษาป่าเพื่อให้ตนเองมีน้ำไว้ใช้ตลอดไป แต่ระแวงว่าถ้าปล่อยให้คนชั้นกลางหรือชาวบ้านใช้

ป่าด้วยจะทำให้ป่าเสื่อมโทรมหรือหมดไปจนคนชั้นกลางขาดน้ำ , คนชั้นกลางเป็นจำนวนมากที่ซื้อสินค้าหรืออาหารจากร้านค้าหาบเร่แผงลอยบนทางเท้ามาบริโภค กลับเห็นด้วยอย่างง่ายดายกับการห้ามผู้ค้าไม่ให้ค้าขายแบบนี้ต่อไป โดยมองไม่เห็นผลกระทบที่จะเกิดกับชีวิตของคนอีกเป็นจำนวนมากในสังคมรวมทั้งชีวิตของคนชั้นกลางเองด้วย , เป็นต้น

"คนชั้นกลางไทยมีปัญหาที่มองความเปลี่ยนแปลงอย่างตื่นๆ เพราะเอาตัวเองเป็นมาตรฐานอยู่ฝ่ายเดียว ขาดความรู้ความเข้าใจคนกลุ่มอื่นในสังคม ในสังคมที่คนชั้นกลางยังมีจำนวนน้อยความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่คนชั้นกลางผลักดันจึงขาดพันธมิตร เช่น มาตรการปราบคอร์รัปชันในรัฐธรรมนูญไม่ได้รับความสนใจจากคนกลุ่มอื่น " (ฉบับที่1099,10 กันยายน 2544)

"โดยทั่วๆ ไปมักเชื่อกันว่า คนชั้นกลางเป็นหัวหอกผลักดันประชาธิปไตย แต่คนชั้นกลางไทยรับภาระอันนี้อย่างแปร่งๆ กล่าวคืออาจรวมตัวกันเพื่อขับไล่ 'เผด็จการ' ที่ตัวไม่ไว้วางใจออกไป แต่ก็ไม่ใช่ใจเพียงพอที่จะติดตามตรวจสอบควบคุมรัฐอย่างใกล้ชิดตลอดไป 'เผด็จการ' ไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจแก่คนชั้นกลางไทยนัก ขอให้เป็น 'เผด็จการ' ที่มีประสิทธิภาพเท่านั้น การเมืองของคนชั้นกลางจึงเป็นการเมืองของคนทีกล่าวหากันและกันด้วยเรื่องคอร์รัปชันเพียงเรื่องเดียว ไม่ใช่การเมืองของการกำกับควบคุมเชิงนโยบายและการต่อรองที่เท่าเทียมกันของคนทุกกลุ่ม ..... ถ้าชาวชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ที่ลุกขึ้นมาใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญเพื่อปกป้องทรัพยากรในท้องถิ่นของเขา และกระจายไปทั่วประเทศอยู่ในขณะนี้เสียแล้ว ประชาธิปไตยไทยจะมีความหมายแต่เพียงการลุกขึ้นยึดถนนราชดำเนินหรือสีลมหรือพระอาทิตย์เป็นครั้งๆ ไป เพื่อเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีให้ถูกใจเท่านั้น" (ฉบับที่ 1112,10 ธันวาคม 2544)

หาหมอบำบัดจิตหรือมาคิดแก้ไขที่ต้นเหตุจะดีกว่า?

นิธิกล่าวว่า ความป่วยทางจิตที่ไม่ถึงขั้น "บ้า" ที่มักเกิดขึ้นกับคนไทยในสังคมเมืองนั้น ควรจะแก้ไขกันที่ต้นเหตุมากกว่าที่จะปล่อยให้อาการหนักแล้วจึงค่อยมาพบจิตแพทย์เพื่อรับการรักษา บำบัด กล่าวคือ 1.ต้องพยายามปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองไม่ให้มีความโดดเดี่ยวหรือมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อยเกินไป 2. อย่าปล่อยให้วัฒนธรรมบริโภคนิยมมาบังคับให้รู้สึกแปลกแยกจากตัวตนที่แท้จริงของตนเอง จนพยายามเป็นหรือกินสิ่งที่ตลาดสร้างขึ้นมาเพื่อจะได้ทำกำไรได้มากกว่าการขายสินค้า อาหาร บริการ ฯลฯ ทั้งๆ ที่สิ่งที่เป็นหรือกินนั้นตัวเองไม่ได้อยากเป็นจริงๆ หรือชอบกินจริงๆ 3. พยายามช่วยกันผลักดันให้สังคมเลิกยอมรับมาตรฐานที่กว้างจนเกินไปของพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นความป่วยทางจิตที่ไม่ถึงขั้นบ้า เช่น เด็กชนเกินไปก็ต้องไปพบจิตแพทย์ , ใครที่รักคนเพศเดียวกันก็ถูกจัดว่ามีปัญหาทางจิต , เป็นต้น เพราะจะทำให้เหลือมาตรฐานของ

พฤติกรรมปกติที่แคบๆ ไปด้วย ส่งผลให้พฤติกรรมอีกมากมายที่ไม่น่าจะมีอันตรายร้ายแรงอะไร กลายเป็นปัญหาขึ้นมาได้

“กาลเวลาย่อมรักษาบาดแผลได้ทุกชนิด แต่ที่รักษาได้จริงนั้นไม่ใช่การผ่านเลยของเวลา เฉยๆ หากเป็นเพราะเหตุการณ์อื่นที่แทรกเข้ามาในช่วงเวลานั้นๆ ต่างหาก ..... ดินดีห้า เอาลูก ไปส่งโรงเรียน กลับห้าโมงไปรับลูกที่โรงเรียนแล้วก็ฝารอดติดอีกสองชั่วโมง แวะซื้อกับข้าวถุงกลับไปกิน กว่าจะถึงบ้านก็ปาเข้าไปเกือบหนึ่งทุ่ม กินข้าวกินปลาเสร็จก็ต้องรีบนอนเพื่อตื่นเช้าไปส่งลูกใหม่ จะเหลือเวลาอะไรไว้มีความสัมพันธ์กับใคร ..... จะไปสร้างความสัมพันธ์กับใครอื่นเพื่อ บำบัดความเจ็บป่วยได้ล่ะครับ ..... เป็นสิ่งที่เราไม่ได้เป็นจริง กินสิ่งที่เราไม่ได้ชอบจริง หรือสวมใส่เสื้อผ้าที่เราไม่รู้สึกลสบายใจจริงๆ ก็คือไม่ได้โอกาสเป็นตัวของตัวเองสักทีนั่นเอง น่าจะเป็นสาเหตุของความเจ็บไข้ทางใจอย่างหนึ่ง เพราะหาตัวเองไม่เจอ ..... เด็กชนเกินไปก็ต้องหาหมอมอ , เด็กไม่ชอบเรียนเลขก็ต้องหาหมอมอ , ชอบนอนกับคนเพศเดียวกันก็ี๊ ฯลฯ ..... คนสมัยนี้ใจแคบลง หรือไม่ที่สร้างมาตรฐานของพฤติกรรมปกติไว้แคบๆ นิดเดียว และมองอะไรที่ไม่ตรงกับมาตรฐาน อันนั้นด้วยความแคลงใจเสมอ จึงมีเหตุให้ใครต่อใครคิดเสมอว่า ‘กูท่าจะบ๊องส์ ...’”
(ฉบับที่ 1072, 5 มีนาคม 2544)

วิชาการที่ไม่หลงทั้งชาย – หญิง จะนำสู่โลกแห่งความจริงที่เท่าเทียมทางเพศ

บทความด้านการศึกษาและวิชาการของนิธิในปีนี้น่าสนใจ ได้แก่ บทความที่วิพากษ์วิจารณ์อคติทางเพศที่มีในงานวิชาการ โดยนิธิกล่าวว่า วิชาความรู้ที่สอนกันอยู่ทั่วโลกในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่สร้างขึ้นโดยเพศชายนั้นเต็มไปด้วยอคติทางเพศ กล่าวคือ เป็นวิชาความรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทัศนคติที่เห็นเพศชายหรือความเป็นเพศชายมีความสำคัญกว่า , เด่นกว่า , และเก่งกว่าเพศหญิงหรือความเป็นเพศหญิง หรือผู้ชายเป็นผู้กระทำหรือขับเคลื่อนให้ทุกอย่างดำเนินไป ทำให้ทัศนคตินี้กลายเป็นมุมมองที่ครอบงำผู้ชายและผู้หญิงผ่านระบบการศึกษาและการปลูกฝังอบรมรุ่นแล้วรุ่นเล่า และเมื่อประกอบกับการมีตัวอย่างจากชีวิตจริงให้เห็นเป็นประจักษ์อีกมากมาย จึงเป็นเหตุให้ผู้คนส่วนใหญ่ในทุกสังคมมีอคติทางเพศรวมทั้งพร้อมที่จะยอมรับมุมมองที่เกิดจากอคติทางเพศโดยไม่รู้ตัว

“การกำเนิดเป็นเรื่องของเซเปิร์มที่มาจากผู้ชาย ส่วนไข่ของผู้หญิงนั้นเป็นผู้ถูกกระทำเท่านั้น ข้ายังสงสัยว่าการแข่งขันเริ่มมาตั้งแต่ก่อนชีวิตเสียอีกและคนแข่งคือฝ่ายผู้ชาย ในขณะที่ฝ่ายผู้หญิงอยู่เฉยๆ รอรับบำเหน็จที่ผู้ชายแข็งแกร่งนำมาบำเรอเท่านั้น บทความของ Resurgence บอกว่านี่เป็นความจริงเพียงครั้งเดียวเพราะอีกครั้งหนึ่งก็คือไข่ของผู้หญิงนั้นมีตะขอซึ่งยื่นออกมาเกี่ยวเซเปิร์มตัวนั้นเข้าไปผสมด้วยต่างหาก กลายเป็นคนละภาพไปเลย คือไข่

เป็นผู้เลือกสเปิร์ม ไม่ใช่สเปิร์มเป็นผู้เลือกไข่ ชีวิตถือกำเนิดขึ้นมาจากการตัดสินใจของไข่ที่มาจากฝ่ายหญิง ไม่ใช่การแข่งขัน ไม่ใช่ความแข็งแกร่งของสเปิร์มที่มาจากฝ่ายผู้ชายล้วนๆ ..... มุมมองที่เห็นเพศชายสำคัญ , เพศชายเป็นฝ่ายกระทำ , เพศชายเป็นพลังขับเคลื่อนโลกและชีวิต , เป็นฝ่ายเด่น ฯลฯ นั้นถูกปลุกฝังมาแต่อ่อนแต่ออก สอดคล้องกับโลกที่เป็นจริงตามที่ใครๆ ก็มองเห็น (เพราะโลกที่เป็นจริงในชีวิตของเรานั้นสร้างขึ้นจากมุมมองอย่างนี้) จึงเป็นมุมมองที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งทั้งต่อผู้ชายและแม้แต่ผู้หญิง แต่นี่เป็นความหลงอย่างหนึ่ง หากทว่า เราสรุปความเป็นจริงที่เราสังเกตจากการศึกษาของเราตามมุมมองอย่างนี้ได้ง่ายๆ เพราะเราไม่เคยคิดว่านี่เป็นความหลง อดคิดทางเพศจึงเกิดขึ้นโดยเราไม่รู้ตัว" (ฉบับที่ 1086, 1 มิถุนายน 2544)

อย่างเพิ่งไวใจ “อะไร” ที่เป็นวิชาการ

นอกจากนี้ฉันยังโจมตีการนำข้อสรุปทางวิชาการที่มีลักษณะแยกส่วนกล่าวคือวินิจฉัยตัดสินสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยแยกสิ่งนั้นออกจากเงื่อนไขทั้งหมด มาใช้เป็นข้ออ้างในการดำเนินโครงการต่างๆ ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะคนชั้นล่างหรือชาวบ้าน ซึ่งก็มักได้ผล เพราะสังคมไทยมักโน้มเอียงที่จะยอมรับข้อสรุปทางวิชาการง่ายขึ้นโดยไม่เข้าไปตรวจสอบงานวิชาการเหล่านั้นให้กระจ่างพออยู่แล้ว เป็นเหตุให้การเรียกร้องขอความเห็นใจโดยผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการต่างๆ ของรัฐหรือของตัวแทนหรือพันธมิตรของรัฐนั้นแทบไม่เคยได้รับความใส่ใจจากสังคม วิชาการแบบแยกส่วนที่ปราศจากเงื่อนไขที่จะทำให้การวินิจฉัยเป็นไปอย่างรอบคอบเช่นนี้ จึงกลายเป็นเครื่องมือของทั้งรัฐและทุนที่เป็นเจ้าของโครงการต่างๆ เสมอมา ดังนั้นเพื่อเป็นการลดบทบาทและความสำคัญของงานวิชาการที่มักทำลายระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน , คนกับธรรมชาติดังกล่าว นิธิจึงได้เรียกร้องให้สังคมไทยตระหนักไว้ว่า ควรใช้วิจรรณญาณอย่างรอบคอบต่อข้อสรุปทางวิชาการซึ่งนำมาใช้สนับสนุนโครงการต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่ออย่างมหาศาลต่อคนอื่นอีกมากมายที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน เพราะนักวิชาการไม่ใช่ผู้ที่สามารถสร้างความรู้ต่างๆ ได้อยู่กลุ่มเดียว คนทุกคนก็สามารถสร้างความรู้ต่างๆ ได้เช่นเดียวกัน ยิ่งในปัจจุบันนักวิชาการเป็นจำนวนมากยังขาดความน่าเชื่อถืออีกด้วย เนื่องจากใช้ความสามารถของตนไปในทางที่ไม่ถูกต้องไร้จรรยาบรรณ เพียงเพื่อแลกกับค่าตอบแทนในรูปแบบต่างๆ

"สร้างเขื่อนปิดแม่น้ำทั้งสายดีเพราะจะได้ไฟฟ้าและได้แหล่งน้ำ โดยไม่ได้ดูเงื่อนไขของการใช้พลังงานทั้งหมด ไม่ได้ดูว่าแต่เดิมก็มีแหล่งน้ำอยู่แล้ว และชีวิตของผู้คนล้วนเป็นทายาทมรดกที่สั่งสมมาเนิ่นนานในการใช้ประโยชน์จากน้ำแบบเก่าอย่างยั่งยืน เมื่อเปลี่ยนสภาพแหล่งน้ำไปใหม่ เขาจะอยู่ได้อย่างไร และใครกันแน่ที่จะเป็นผู้ได้ประโยชน์จากแหล่งน้ำแบบใหม่เช่นนี้ ..... สร้างโรงไฟฟ้าดีอย่างไรโดยไม่ต้องมองว่าเงื่อนไขอะไรบ้างที่ดี และในเงื่อนไขอะไรบ้างที่ไม่ดี สร้างโรงบำบัดน้ำเสียต้องรวมศูนย์ถึงดี ในเงื่อนไขอะไรบ้างก็ไม่รู้ไม่ชี้ เป็นต้น วิชาการที่

ปราศจากเงื่อนงำจึงมักให้ผลที่โหดร้ายทารุณต่อผู้คนเสมอ เพราะวิชาการเหล่านี้ไม่เห็นหัวผู้คนในท้องถิ่น ไม่เห็นหัวนกเงือก ไม่เห็นหัวปลาวาฬมาแต่ต้นแล้ว .... ยิ่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายไปกำหนดให้นักวิชาการ (ในคราบของอธิการบดีบ้าง ในคราบอื่นๆ บ้าง) มีอภิสิทธิ์เหนือคนอื่นในกระบวนการตัดสินใจทั้งทางการเมืองและเรื่องอื่นๆ อยู่มาก เช่น เฉพาะนักวิชาการที่อยู่กับบริษัทลงทะเบียนแล้วเท่านั้นที่มีสิทธิ์ทำการศึกษาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการต่างๆ ชาวบ้านไม่มีสิทธิ์และไม่ได้รับการสนับสนุนให้ทำเอง เป็นต้น เลยเปิดโอกาสให้ตึกเตอร์ตึกตื้นทั้งหลายทำรายได้มโหฬารจากการเป็นมือป้อนรับจ้างอยู่บนหัวชาวบ้านในทุกวันนี้ เป็นต้น .... กระบวนการตัดสินใจที่เป็นธรรมไม่เกี่ยวกับวิชาการแต่เป็นเรื่องของการต่อรอง ฉะนั้นจึงต้องเปิดเวทีต่อรองให้กว้างขวางที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องจัดให้ทุกฝ่ายมีอำนาจเท่าเทียมกันบนเวทีต่อรอง" (ฉบับที่ 1105 , 22 ตุลาคม 2544)

“มธก.ท่าพระจันทร์” สำคัญต่อความเป็น “ธรรมศาสตร์”

กรณีที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องการจะย้ายนักศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งหมดจากสถานที่ของมหาวิทยาลัยที่ท่าพระจันทร์ซึ่งเป็นที่ตั้งดั้งเดิมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มธ.) ให้ไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิตแทน โดยสถานที่ของ มธ. ที่ท่าพระจันทร์ก็จะให้ใช้เป็นที่ศึกษาเฉพาะของนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอกต่อไปนั้น ท่ามกลางบรรยากาศการต่อต้านการย้ายดังกล่าวจากผู้คนฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะศิษย์เก่า มธ. นิธิซึ่งแม้ไม่ได้เป็นศิษย์เก่าของสถาบันการศึกษาแห่งนี้ก็ได้ออกมาเขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย โดยกล่าวว่า เขาเห็นด้วยกับฝ่ายที่ต่อต้านการย้าย เพราะท่าพระจันทร์นั้นสำคัญต่อความเป็นธรรมศาสตร์อย่างยิ่ง กล่าวคือ ความเป็นชุมชนท่าพระจันทร์และวิถีชีวิตของประชาชนอีกมากมายที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับท่าพระจันทร์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมของคนธรรมดาทั่วไปที่ไร้อภิสิทธิ์นั้นมีอิทธิพลต่อ มธ. นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อครั้งยังเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก.) และนิธิคิดว่าอิทธิพลนี้มีความสำคัญต่อ มธ. ถึงขนาดที่ว่า ถ้าธรรมศาสตร์ไม่ได้ตั้งอยู่ที่ท่าพระจันทร์ก็อาจไม่มีประวัติศาสตร์ของธรรมศาสตร์อย่างที่ทราบกันดีในปัจจุบันก็เป็นได้ เพราะการที่ มธ. ได้สัมพันธ์กับคนท่าพระจันทร์และผู้ที่เกี่ยวข้องผ่านแถวท่าพระจันทร์นั้น มีส่วนสำคัญให้นักศึกษามธ. ได้รับรู้และซึมซับถึงชีวิตของคนธรรมดาสมาัญ จนสิ่งที่ได้รับรู้และซึมซับนี้ได้เข้ามาหลอมรวมอยู่ในสปิริตของนักศึกษามธ. ที่ยังสร้างขึ้นจากปัจจัยอื่นๆ ด้วย และผลที่เกิดขึ้นจากสปิริตนี้ก็ดูได้จากบทบาทอันโดดเด่นของ มธ. ในพัฒนาการทางการเมืองของไทยนับย้อนหลังจากปี 2519 ลงไปถึงยุค มธก. หรือยุคแรกๆ ของสถาบันการศึกษาแห่งนี้

“แม้ธรรมศาสตร์ตั้งอยู่กลางเมืองซึ่งเป็นศูนย์อำนาจรัฐ แต่ธรรมศาสตร์กลับไปสัมพันธ์กับคนท่าพระจันทร์ซึ่งอยู่ห่างไกลจากรัฐ ผมจึงเห็นด้วยกับอาจารย์ มธ. ที่อยากจะรักษาปริญญาตรีไว้

ที่ทำพระจันทร์ เพราะทำพระจันทร์นั้นสำคัญต่อความเป็นธรรมชาติ แต่แค่นี้ไม่พอครับ .... นอกจากต่อสู้ให้ทำพระจันทร์ยังมีบทบาทสำคัญส่วนหนึ่งในการผลิตปริญญาตรีต่อไปแล้ว ยังจำเป็นต้องฟื้นฟูจิตของความสะดวกและความเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของระบอบประชาธิปไตยไปพร้อมกันด้วย และคุณค่าของทำพระจันทร์นั้นไม่ได้อยู่ที่ประวัติศาสตร์เท่ากับการเรียนรู้สปีดร่วมกันไปกับประชาชนระดับทำพระจันทร์สปีดทั้งสามนี้ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะที่ทำพระจันทร์ด้วย ไม่ว่าจะธรรมชาติจะไปอยู่ที่ไหน ธรรมชาติก็ต้องเป็นธรรมชาติทำพระจันทร์ หรือ อมก.เสมอไป” (ฉบับที่ 1080, 30 เมษายน 2544)

ประวัติ “สฤณี” ไชร์ ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ “ขอนแก่น”

นิตยยังได้เขียนบทความความท้าทายที่สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นหรือสปจ. ขอนแก่น ได้บรรจุประวัติของจอมพลสฤณี ธีระชาติ ลงในแบบเรียนประวัติศาสตร์ของตนในฐานะวีรบุรุษที่นำพาความเจริญมาสู่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งถือเป็นการให้ความสำคัญที่มากเกินไปจนความเป็นจริงและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ในทางสร้างสรรค์สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือแบบเรียนประวัติศาสตร์เล่มนี้ได้กลายเป็นตำราเรียนประวัติศาสตร์ในแนวทางประวัติศาสตร์วีรบุรุษ หรือการใช้บุคคลคือจอมพลสฤณีเป็นเพียงปัจจัยเดียวสำหรับอธิบายความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ที่นิตยไม่เห็นด้วย เพราะความเปลี่ยนแปลงที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีตนั้นล้วนมีความสลับซับซ้อน มีแรงผลักดันจากปัจจัยที่หลากหลายไม่ใช่จากปัจจัยที่เป็นบุคคลเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น โดยปัจจัยที่หลากหลายนั้นได้กระทำต่อกันและกันจนเป็นผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างที่ได้เกิดขึ้นไปแล้ว ประวัติศาสตร์ของขอนแก่นก็เป็นเช่นนี้เหมือนกัน นิตยจึงเห็นว่าแทนที่แบบเรียนประวัติศาสตร์ของสปจ. ขอนแก่นจะเป็นเช่นที่ได้ผลิตออกมาแล้วนี้ซึ่งก็ไม่แตกต่างจากหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ทั้งหลายที่เคยใช้ในโรงเรียนมานานและยังใช้กันอยู่ในปัจจุบัน จะเป็นการดีกว่ามากถ้าแบบเรียนประวัติศาสตร์ของสปจ.ขอนแก่นจะมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวของกระบวนการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นนับจากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งที่เป็นความเปลี่ยนแปลงในยุคต่างๆ และความเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยที่จอมพลสฤณีและบริวารของเขาเข้ามาใช้อำนาจบริหารประเทศไทยในลักษณะเผด็จการเต็มขั้นด้วย กล่าวเฉพาะความเปลี่ยนแปลงของขอนแก่นในยุคจอมพลสฤณีก็ต้องไม่ออกมาในทำนองยกย่องจอมพลสฤณีมากเกินไป แต่ควรเน้นไปที่ขอนแก่นในยุคนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าพืชไร่ โดยมีเครือข่ายการขนส่งคมนาคมที่ใหญ่โตรองรับ ซึ่งนำความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลมาสู่ขอนแก่นและพื้นที่กว้างขวางของอีกหลายจังหวัดโดยรอบ และในความเปลี่ยนแปลงนี้ก็มีคนระดับต่างๆ เป็นจำนวนมากที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ช่วงนั้นเช่นกัน

เช่น ชาวไร่ชาวนา , พระ , ชาวจีนที่เป็นเจ้าของกิจการการค้าต่างๆ , เจ้ามือห่วยเถื่อน , หมอพื้นบ้าน , เป็นต้น

“การใช้บุคคลเป็นปัจจัยเดียวสำหรับอธิบายความเปลี่ยนแปลง เป็นการอธิบายอดีตที่บิดเบือนเหลือรับประทานทีเดียว ..... บุคคลเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งซึ่งไม่ได้เป็นปัจจัยอิสระ หากตกอยู่ภายใต้การกระทำของปัจจัยอื่นๆ เหมือนกัน จะสร้างความสัมพันธ์ของกันและกันของปัจจัยเหล่านี้ออกมาดูกันจะจะ จึงไม่อาจทำได้ง่าย ๆ ด้วยทัศนคติที่อยากยกย่องใครขึ้นมาเป็นวีรบุรุษ ..... ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ ..... อยู่ที่สติปัญญาสามารถจะวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ภายใต้เงื่อนไขและสถานการณ์หรือบริบทที่แตกต่างกันได้ต่างหาก ..... ‘ชาติ’ จะเป็นอะไรได้เล่าครับ ถ้าไม่ใช่พื้นที่ซึ่งเราทุกคนไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ รวยหรือจน ล้วนมีส่วนอันเท่าเทียมกันในพื้นที่นั้น ประวัติศาสตร์แห่งชาติจึงต้องเป็นประวัติศาสตร์ที่ดึงเอาทุกคนทุกโคตรเหง้าศักราชเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อย่างเสมอหน้ากัน ..... ทุกคนต้องเข้ามารับผิดชอบชาติร่วมกัน จะให้เขารับผิดชอบได้ชาติต้องเป็นสมบัติของเขาทุกคน แม้ในความทรงจำของชาติ ทุกคนก็ควรได้มีส่วนเป็นเจ้าของความทรงจำนั้นด้วย กว่าที่จะเป็นขนนกก็มีคนอีกหลายแสนหลายล้านที่มีบทบาทอย่างสำคัญ เรื่องราวของเขาไม่อาจทดแทนได้ด้วยสถิติ อนุสรณ์ เพียงคนเดียว คนเหล่านั้นหายไปไหนทั้งๆ ที่ลูกหลานของเขาอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง” (ฉบับที่ 1094, 6 สิงหาคม 2544)

มาอธิบายสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยภาษาไทยจะดีกว่า ?

นิธิไม่ค่อยเห็นด้วยกับนักอนุรักษ์ภาษาไทยส่วนใหญ่ที่แม้จะออกมายอมรับว่าภาษาไทยเปลี่ยนแปลงได้ แต่ก็มักจะกล่าวหาความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยที่พวกตนไม่เห็นชอบหรือไม่ยอมรับว่าจะทำให้ภาษาไทยวิบัติ เช่น กลายเป็นภาษาตาย , ใช้ภาษาไทยสื่อสารกันไม่รู้เรื่อง , เป็นต้น ซึ่งนิธิมองว่าเป็นการกล่าวหาที่ฟังดูไม่ค่อยมีน้ำหนักของความน่าเชื่อถือ ดังนั้นแทนที่จะมีทัศนคติที่คับแคบต่อความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยเช่นนี้ นิธิจึงเห็นว่านักภาษาไทยและนักอนุรักษ์ภาษาไทยควรจะต้องเปิดใจให้กว้างแล้วหันมาศึกษาภาษาไทยเพื่ออธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงของความเปลี่ยนแปลงทางภาษากับความเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ ของคนไทยจะดีกว่า เพราะความรู้ที่จะได้มานั้นจะช่วยทำให้มองเห็นว่าคนไทยหรือสังคมไทยกำลังเปลี่ยนไปในทิศทางใด ซึ่งจะประโยชน์ต่อคนไทยและสังคมไทยมากกว่าการออกมาเรียกร้องให้ใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องตามความเห็นของพวกตน โดยไม่ตระหนักอย่างจริงจังว่าภาษาเป็นเรื่องไม่ตายตัวและต้องเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีทางที่ใครเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะไปหยุดยั้งหรือตีกรอบตามความชอบใจของตนได้

“เหตุใดภาษาจึงต้องเปลี่ยน ก็เพราะภาษาจำลองความคิด , ความรู้สึก และโลกทัศน์ ของมนุษย์ละสิครับ และความคิด , ความรู้สึกและโลกทัศน์ของมนุษย์เปลี่ยนไปตลอดเวลา สิ่ง ที่จำลองเหล่านี้จะหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้อย่างไร ..... คนเลิกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งในการสื่อสารนั้นมี บัจจัยที่สลับซับซ้อนมากทั้งไม่เป็นสากลเสียด้วยคือขึ้นกับเงื่อนไขในแต่ละกรณี ฉะนั้น จะเอาการ ‘ตาย’ ของภาษาหนึ่งไปอธิบายการ ‘ตาย’ ของอีกภาษาหนึ่งไม่ได้ ยิ่งเอามาวางเป็นกฎให้ใช้ได้ ชั่วกัลปาวสานยิ่งไม่ได้ใหญ่ ..... ภาษาไทยจะ ‘ตาย’ ก็คงมีเหตุที่ซับซ้อนกว่าเพียงเพราะนักร้อง ร้องเพลงไทยไม่ชัดเจน ..... ‘ภาษาวิบัติ’ หมายถึงใช้ภาษาไทยสื่อสารกันไม่รู้เรื่อง ข้อนี้ประหลาด เสียจนไม่น่าเชื่อ ..... ถึงใครจะชอบใช้ภาษาพหุภาษาอย่างไร ก็คงไม่มีใครอยากทำลาย ผลประโยชน์ที่มีความสำคัญเสมอด้วยชีวิตของตนเอง ด้วยการทำความวิบัติแก่เครื่องมือที่ตัว ต้องใช้สื่อสารกับคนอื่น ..... แต่การสื่อสารระหว่างกลุ่มได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยนั้นย่อมเกิดขึ้นเป็น เรื่องปกติ อุปสรรคของการสื่อสารด้วยภาษาระหว่างกลุ่ม (สถานภาพ , ผลประโยชน์ , ทาง วัฒนธรรม , หรืออายุ ฯลฯ) มีในทุกภาษา ไม่ว่าจะเสื่อมหรือไม่ก็ตาม” (ฉบับที่ 1097, 27 สิงหาคม 2544)

มาตรฐานศิลปะไทย รักษาไว้ได้ด้วยเวทีอิสระ - นักวิจารณ์ศิลปะ ?

นิธียังได้แสดงความเป็นห่วงมาตรฐานที่ตกต่ำของศิลปะของไทยแขนงต่างๆ เช่น วรรณกรรม , ภาพยนตร์ , จิตรกรรม , ละครเวที , ฯลฯ เนื่องจากได้ตกอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของ ตลาดไทยหรือคนไทยที่มีกำลังซื้อซึ่งมีความอ่อนแอจนทำให้มีรสนิยมทางศิลปะที่ต่ำในระดับที่ ไม่สามารถช่วยผดุงมาตรฐานที่ดีทางศิลปะได้ ส่วนสาเหตุที่ทำให้ตลาดศิลปะของไทยเป็นเช่นนี้ก็ เนื่องจากได้ตกเป็นเบี้ยล่างของนายทุนผู้ทำธุรกิจทางด้านศิลปะที่มีศักยภาพสูงในการชักนำตลาด โดยที่การชักนำนี้เป็นไปเพื่อมุ่งทำกำไรเป็นหลัก ไม่ได้สนใจที่จะลงทุนเพื่อให้งานศิลปะต่างๆ มี คุณภาพหรือมีการพัฒนาสร้างสรรค์ยิ่งๆ ขึ้นไปแต่อย่างใด นอกจากนี้ความอ่อนแอที่เกิดขึ้นกับ ตลาดศิลปะของไทยยังเป็นเพราะการทำงานด้านการวิจารณ์ศิลปะในสังคมไทยไม่มีความเข้มแข็ง จริงจังเพียงพอ จึงไม่สามารถชี้แนะตลาดเพื่อเพิ่มรสนิยมในการเสพย์งานศิลปะ จนกดดันให้ นายทุนผู้ทำธุรกิจทางด้านศิลปะต้องลงทุนสนับสนุนการผลิตงานศิลปะในเชิงสร้างสรรค์หรือมี คุณภาพอย่างแท้จริงได้

“ตลาดหรือรสนิยมของตลาดถูกชักนำได้ ยิ่งในยุคปัจจุบันความสามารถในการชักนำ ตลาดยังมีมากขึ้น และนายทุนผู้ทำธุรกิจสามารถใช้ความรู้ความสามารถนี้ได้อย่างเต็มที่ ..... ใน เมืองไทยทหารกุมสื่อวิทยุและโทรทัศน์เอาไว้ การครอบครองสื่อเหล่านี้เพื่อ ‘ยึด เยียด’ ตลาดใช้วิธี นับตั้งแต่สปอนเซอร์รายการไปจนถึงการติดสินบน ..... ผมคิดว่าในวงการศิลปะบ้านเรา มีอยู่ แขนงเดียวที่มีการวิจารณ์กันอย่างพอเห็นเนื้อเห็นหนังบ้างนั่นคือวงการวรรณกรรม ..... ภาพยนตร์

พอจะมีบ้าง เพลงพอจะมีบ้าง แต่จิตรกรรม , สถาปัตยกรรม , ละครเวที , ประติมากรรม ฯลฯ แทบจะไม่มีเอาเลย ..... สังคมต้องพยายามเจาะรูให้การสร้างสรรค์และการจรรโลงศิลปะมีอยู่มากๆ เช่น มีที่สำหรับการแสดงคอนเสิร์ตในราคาถูกลงๆ สำหรับศิลปินอิสระที่ไม่สังกัดค่าย มีโรงหนังขนาดเล็กสำหรับฉายหนังที่เป็น 'ทางเลือก' มีแผงไว้อายหนังสือ 'ทำมือ' เพื่อให้เข้าถึงตลาดได้กว้างขึ้น ..... และแน่นอนว่า ต้องมีนักวิจารณ์ที่กระตือรือร้นและเที่ยงธรรมพอที่จะหยิบเอาผลงานเหล่านี้ขึ้นมาวิจารณ์ ครับ ในที่สุด ผมก็ฝากความหวังในการต่อสู้กับอำนาจของนายทุนในตลาดด้วยศิลปะ 'ใต้ดิน' และนักวิจารณ์ที่ซื่อสัตย์และเฉียบคม" (ฉบับที่ 1089, 2 กรกฎาคม 2544)

“แลกเปลี่ยน” ฟังดูดีกว่า “ปรึกษาหารือ”

ส่วนบทความอื่นๆ ทางศิลปวัฒนธรรมของนิตินี้ที่น่าสนใจ ก็ได้แก่ บทความเกี่ยวกับอำนาจของภาษาที่เกิดจากการใช้คำที่ต่างกันในการขอความเห็นคือ “ปรึกษาหารือ” กับ “แลกเปลี่ยน” โดยเขากล่าวว่า ถ้าเป็นการปรึกษาหารือซึ่งเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ หรือระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ นั้น ในความเป็นจริงแล้วผู้ขอปรึกษาหารือจะอยู่ในฐานะที่ดูด้อยกว่าผู้ให้คำปรึกษาหารือหรือให้ความเห็นแก่เขา ในขณะที่ในการแลกเปลี่ยนความเห็นกันซึ่งเป็นคำที่เริ่มจะใช้กันมากขึ้นแต่ก็ยังอยู่ในวงที่แคบ เช่น ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยบางแห่ง , ฯลฯ นั้น ทั้งสองฝ่ายที่แลกเปลี่ยนความเห็นกันออกจะมีความเท่าเทียมกันอยู่ ทั้งนี้เพราะคำว่าแลกเปลี่ยนมีนัยที่เปิดให้มีความขัดแย้งกันได้มากกว่าคำว่าปรึกษาหารือ นอกจากนี้ยังเป็นความขัดแย้งที่ไม่ทำให้ทั้งสองฝ่ายที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต้องเสียหาย เพราะความเห็นที่แตกต่างนั้นเป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันไม่ใช่การมุ่งหมายครอบงำกัน

“เมื่อไรที่ใครขอหารือกับใคร เขาไม่ได้ต้องการแต่ความเห็น แต่ต้องการการอนุมัติ หรือการร่วมรับผิดชอบ หรือการยอมรับว่าผู้ขอหารือได้ให้เกียรติและความอ่อนน้อมแก่ผู้ให้คำปรึกษาตามสมควรแก่สถานะแล้วต่างหาก ..... ความเห็นอกว่าของผู้ให้คำหารืออีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นผู้เหนือกว่าด้วยความรู้หรือความเชี่ยวชาญ เช่น กฎศีกาหรือสภาพัฒน์ซึ่งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาทางกฎหมายหรือทางเศรษฐกิจของรัฐ ..... สภาพัฒน์เห็นได้ชัดเพราะกฎหมายกำหนดไว้เลยว่าต้องให้ความเห็นชอบโครงการบางอย่างก่อนที่ ครม. จะอนุมัติได้ ..... กฎหมายต่างๆ ที่รัฐบาลเสนอสภาฯ โดยเฉพาะกฎหมายที่เริ่มมาจากหน่วยราชการ เอาเข้าจริงก็เป็นกฎหมายของกฤษฎีกาทั้งนั้น ..... มีคำที่นักศึกษารุ่นใหม่และเอ็นจีโอใช้มากกว่าปรึกษาหารือคือคำว่า ‘แลกเปลี่ยน’ แม้จะฟังดูแปร่งๆ ในภาษาไทย เช่น ‘อาจารย์ครับ ผมขอแลกเปลี่ยนเรื่องนั้นหน่อย’ แต่เออฟังดูเท่าเทียมกันมากขึ้นเลยนะครับ ..... ไม่มีใครถูกหมด ไม่มีใครผิดหมด จึงคุ้มที่

จะเอาความคิดอันบกพร่องนี้มาแลกเปลี่ยนกันเพื่อให้มันสมบูรณ์ดีขึ้น" (ฉบับที่ 1106, 29 ตุลาคม 2544)

ควรสร้างเกณฑ์ใช้เครื่องหมายวรรคตอนที่จำเป็น

นอกจากนี้ฉันยังมีบทความที่เรียกร้องให้ราชบัณฑิตยสถานทำการศึกษาว่าภาษาไทยควรมีเครื่องหมายวรรคตอนเท่าที่จำเป็นก็อย่าง แล้วกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ขึ้น โดยไม่ต้องมีการบังคับใช้ เพราะคนที่คิดว่าภาษาเขียนของตนเองควรมีเครื่องหมายวรรคตอนมากขึ้นเพื่อกันความสับสนจากการที่มีวิธีแสดงออกทางภาษาที่ซับซ้อนขึ้นนั้น จะได้ใช้ตรงกันไม่ถกเถียง ส่วนผู้ที่คิดว่าไม่มีความจำเป็นก็สามารถเลือกไม่ใช้ได้เหมือนเดิม

ระเบิดพระธรรมวินัยไม่ได้!

ในช่วงต้นปีหลังจากที่ประเทศอัฟกานิสถานภายใต้การปกครองของรัฐบาลตาลีบันได้ระเบิดทำลายพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ที่สุดในโลกที่ประดิษฐานอยู่ในอัฟกานิสถานมาเป็นเวลานานนับพันปี ซึ่งนำพาความเศร้าใจมาสู่พุทธศาสนิกชนรวมทั้งชาวโลกต่างศาสนาอีกเป็นจำนวนมากนั้น นิธิก็ได้ออกมาแสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ผ่านบทความของเขาด้วยท่าทีปลอบประโลมพุทธศาสนิกชนและเพื่อต้องการให้มีการนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยเขากล่าวว่า ผู้ที่เป็นชาวพุทธควรตระหนักไว้ให้ดีว่า สิ่งที่รัฐบาลตาลีบันสั่งให้มีการทำลายนั้นเป็นพระพุทธรูป ไม่ใช่พระพุทธรูป และตัวแทนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้าหรือพระพุทธรูปคือพระธรรมวินัยนั้นไม่ได้ถูกทำลายลงไปด้วย อีกทั้งการทำลายพระพุทธรูปยังเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนมีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ ซึ่งน่าจะทำให้ชาวพุทธพึงระลึกได้ว่าในท่ามกลางความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่ง หลักพระธรรมวินัยจะดำรงคงอยู่ต่อไปเพราะสามารถนำมาใช้อธิบายความเป็นไปของสรรพสิ่งได้เสมอ นอกจากนี้ฉันยังไม่ต้องการให้การทำลายพระพุทธรูปในอัฟกานิสถานนี้เป็นเหตุให้คนไทยยุคปัจจุบันมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชาวมุสลิม (ซึ่งเป็นทัศนคติที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของตะวันตก กล่าวคือคนไทยในยุคปัจจุบันมองชาวมุสลิมเหมือนที่ชาวตะวันตกมองคือ เป็นพวกชอบความรุนแรง ไร้เหตุผล กดขี่เพศหญิง ฯลฯ ทั้งที่ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเช่นนั้น) เพิ่มขึ้นไปอีก โดยเตือนว่าตาลีบันไม่ใช่อิสลาม การกระทำของตาลีบันในครั้งนั้นนอกจากไม่ตรงกับคำสอนใดๆ ของศาสนาอิสลามแล้ว ผู้นำของประเทศมุสลิมหลายประเทศด้วยกันยังได้ออกมาวิงวอนและเรียกร้องให้ตาลีบันยุติการทำลายพระพุทธรูปในครั้งนี้

“ผมไม่อยากจะให้กรณีทำลายพระพุทธรูปในอัฟกานิสถานครั้งนี้ ทำให้อคติของคนไทยสมัยปัจจุบันที่มีต่อมุสลิมถูกโหมกระพือให้แรงขึ้นไปกว่าเดิม ตรงกันข้ามด้วยซ้ำ น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับพวกเราชาวพุทธที่จะตั้งสติให้มั่นว่า พระธรรมวินัยซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้านั้นยังดำรงอยู่อย่างมั่นคง ไม่มีใครทำลายพระธรรมวินัยได้ และในขณะที่เดียวกัน ก็น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการทำลายอคติของเราที่มีต่อมุสลิมลงเสีย เริ่มเรียนรู้ที่จะเข้าใจเขาด้วยตัวของเราเอง โดยไม่ต้องผ่านอคติของฝรั่ง” (ฉบับที่ 1073,12 มีนาคม 2544)

อุปสรรคภิกษุณีไทย คือค่านิยมเก่าที่ฝังลึกในใจคน ?

ในช่วงที่สังคมไทยในวงกว้างเริ่มทราบว่า ในปัจจุบันมีภิกษุณีหรือผู้หญิงที่บวชเป็นพระอยู่หลายรูปในประเทศไทยซึ่งได้เดินทางไปบวชที่ประเทศไต้หวันและศรีลังกา โดยในจำนวนนี้ผู้ที่ได้รับการพูดถึงมากที่สุดก็คือ สามเณรีธัมมันทา (ซึ่งจะสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้ที่ประเทศศรีลังกาหลังจากเป็นสามเณรีจนครบ 2 ปีในราวต้นปี 2546) ทั้งนี้เพราะสามเณรีธัมมันทานอกจากจะเคยเป็นนักวิชาการด้านพุทธปรัชญาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปแล้ว ยังเป็นผู้ที่กล้าเปิดตัวเองออกสู่สังคมตามสื่อต่างๆ หลังจากออกบวชรวมทั้งได้พยายามเผยแผ่หลักธรรมของพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนด้วย จนมีการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องภิกษุณีในสังคมไทยกันอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา ในช่วงนั้นนิตยาก็ได้เขียนบทความที่สอดคล้องกับบรรยากาศดังกล่าวด้วย โดยนำเสนอประเด็นที่ว่า ทำไมสังคมไทยจึงไม่อยากจะยอมรับภิกษุณีหรือไม่อยากยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของผู้หญิงในวัฒนธรรมไทย (นิตยไม่ถือว่าแม่ชีเป็นนักบวช เพราะไม่มีหน้าที่หรือสังคมไม่รับรองการทำหน้าที่ดังกล่าวระหว่างสิ่งที่เป็นสาธารณหรือสิ่งที่ต่ำ , เลว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งก็ทำให้แม่ชีไม่สามารถอยู่ในสถานะของผู้มีความศักดิ์สิทธิ์หรือผู้ที่ทำพิธีกรรมบางอย่างในพุทธศาสนาได้) และเขาก็ได้ให้คำอธิบายต่อประเด็นนี้เอาไว้คือ น่าจะเป็นเพราะสาเหตุเกี่ยวกับขนานที่ว่าด้วยเรื่องของการเป็นผู้สืบสิทธิ์และมรดกของผู้หญิงที่ฝังรากลึกมาแต่อดีต และยังมีผลต่อทัศนคติของคนไทยยุคปัจจุบันอยู่โดยอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ซึ่งก็ทำให้ผู้คนในสังคมไทยเป็นจำนวนมากมักจะวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับภิกษุณีในทำนองไม่ดีต่าง ๆ นานาไว้ก่อน

“ผู้หญิงคือผู้สืบสิทธิ์และมรดกที่สำคัญในวัฒนธรรมไทย เพราะผู้ชายไทยแต่งงานเข้าบ้านผู้หญิง ฉะนั้น จึงเป็นการง่ายที่จะยอมรับผู้ชายที่ไม่มีหวนอนปลายเท้า อย่างที่เขาพูดว่า เขาพัวเหน็บหลังมาด้ามเดียวก็พอ แต่ผู้หญิงไม่ใช่ะครับ หวนอนปลายเท้าของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเกี่ยวกับว่าสถานภาพในอนาคตของครอบครัวจะเป็นอย่างไร ก็ขึ้นกับสถานภาพของผู้หญิงในปัจจุบันค่อนข้างมาก เรื่องนี้จะไปเกี่ยวกับความ ‘ศักดิ์สิทธิ์’ ของผู้หญิงตรงที่ว่า หากยอมให้ผู้หญิงบวชกลายเป็นนักบวชได้ นักบวชคือคนที่ได้รับสถานภาพอันสูงส่งทันทีที่ผ่าน

พิธีกรรมไปแล้ว ผู้หญิงที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้าจะบรรลุลูกหลานภาพอันสูงส่งทันทีที่ผ่านพิธีกรรมการบวช แล้ววันหนึ่งก็สึกออกมากลายเป็นทิดที่ไม่มีสิทธิ์และไม่มีมรดกให้สืบทอด แต่ก็เป็นคนที่เคยมีสถานภาพสูงส่งมาก่อน ดูเหมือนมันจะทำให้เกิดความลึกลับวุ่นวายอยู่นะครับ หรืออะไรทำนองนี้ที่ผมก็คิดไม่กระจ่างแหละครับ" (ฉบับที่ 1104, 15 ตุลาคม 2544)

ท่าทีชาวพุทธไทยต่อสินค้าไซ้ – เชื้อ – และอื่นๆ

นิตยภัตได้เรียกร้องสังคมไทยให้นำท่าทีของชาวพุทธมาใช้ในกรณีที่มีการนำเทคโนโลยีทางด้านพันธุวิศวกรรมมาช่วยให้คนที่มิบุตรยากสมหวังกับการมีทายาท โดยต้องช่วยกันต่อต้านการช่วยเหลือนี้ไม่ให้มีลักษณะเป็นการค้า แต่เป็นเพียงการช่วยเหลือต่อผู้ที่มีบุตรยากด้วยความเมตตาโดยวิธีบริจาคเชื้ออสุจิในเพศชายหรือไข่ในเพศหญิงเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการพันธุวิศวกรรม ไม่ใช่การค้าขายกัน นอกจากนี้เพื่อเป็นการป้องกันการคัดสรรเชื้ออสุจิและไข่ที่จะมุ่งไปในทิศทาง การครอบงำของกิเลสและอคติมนุษย์ เช่น ก็จะมีการเลือกแต่เชื้ออสุจิและไข่ของคนที่ฉลาด สวยหล่อ คนแข็งแรง ฯลฯ อันเป็นการเข้าไปแทรกแซงการจัดความสมดุลตามกระบวนการทางธรรมชาติมากเกินไปนั้น ยังต้องมีการปิดกั้นไม่ให้ผู้รับบริจาครู้ว่าเชื้ออสุจิหรือไข่นี้เป็นของใครโดยเด็ดขาดด้วย อย่างไรก็ตามการบริจาคและรับบริจาคเชื้ออสุจิและไข่นี้ก็ยังคงจำเป็นต้องมีการจัดการเพื่อให้เอื้อต่อการมีชีวิตที่ดีอยู่บ้าง เช่น อาจมีธนาคารเชื้ออสุจิและไข่ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้บริจาคมีข้อบกพร่องทางพันธุกรรมอย่างธาลัสซีเมีย บีญญาอ่อน ฯลฯ หรือไม่ , เป็นต้น และถ้าท่าทีของชาวพุทธมาใช้ในเรื่องดังกล่าวได้จริงแล้ว ก็อาจนำไปสู่การตระหนักและวิตกกังวลเพื่อหาทางแก้ไขต่อการทำชีวิตให้เป็นสินค้าในรูปแบบอื่นๆ อีกมากมายที่เห็นกันอยู่ทั่วไปในสังคมไทยและที่อื่นๆ ทั่วโลกได้ต่อไป

“เอาคนทั้งคนมาลดให้เหลือเพียงแรงงานจากกำลังกายของเขา แล้วซื้อเฉพาะส่วนนี้ที่ตัวเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ส่วนอื่นๆไม่เกี่ยว เรียกสินค้าเหล่านี้ว่า ‘กรรมกร’ อย่างนี้ไม่ใช่การทำชีวิตให้เป็นสินค้าหรือ และกรรมกรลักษณะสินค้าเช่นนี้ก็เกิดในเมืองฝรั่งก่อนไซ้ไหมครับ แล้วก็ยังคงดำรงอยู่จนทุกวันนี้ ข้ายังขยายระบบนี้ไปทั่วทุกมุมโลกจนทำให้ชีวิตคนครึ่งโลกกลายเป็นสินค้าไปหมด .... ในประเทศไทยที่มีโสเภณีในรูปแบบต่างๆ เรือนแสน , มีแรงงานซึ่งได้ค่าจ้างเพียงเลี้ยงปากท้องให้มีแรงทำงานได้จำนวนมหา มีการวัดค่าของวิถีชีวิตเท่ากับศักยภาพของการส่งออก , และมีอะไรอื่นๆ อีกมากมายที่มาจากการทำชีวิตให้เป็นสินค้า เราจะวิตกกังวลแต่การขายไซ้ขายเชื้อแคบๆ เพียงเท่านั้นได้ละหรือ .... ไม่เฉพาะแต่การขายไซ้ขายเชื้อเท่านั้น แต่การทำให้ชีวิตมีคุณค่าเหลือเพียงสินค้าอย่างหนึ่ง ไม่ว่าในลักษณะใด ย่อมกระทบกระบวนการชีวิตอย่างเดียวกันหมด การต่อต้านการขายไซ้ขายเชื้อจึงเป็นเพียงส่วนเล็กๆ เดียวของการทำชีวิตให้เป็นสินค้า ซึ่งชาวพุทธควรวิตกกังวลและร่วมกันในการขจัดออกไป” (ฉบับที่ 1108, 12 พฤศจิกายน 2544)

“เซาวริน” ณ ลิเจีย อบอุ่นใจภายใต้ “วัฒนธรรมชุดทอง”

เมื่อนายเซาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ ส.ว.จ.ราชบุรี ได้กลายเป็นข่าวใหญ่ทางสื่อมวลชนอีกครั้งหนึ่งเกี่ยวกับการขูดค้นพบทรัพย์สมบัติมหาศาลในถ้ำลิเจีย จ.กาญจนบุรี ซึ่งต่อมาเรื่องนี้กลับลงเอยว่ามีการหลอกกลวงต้มตุ๋นกันเป็นทอดๆ โดยผู้ที่อยู่ในห่วงโซ่แห่งการถูกหลอกกลวงต้มตุ๋นในครั้งนี้ก็มีทั้งตัวนายเซาวรินเอง , พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และคนไทยอีกเกือบทั้งประเทศนั้น นิธิจึงได้เขียนบทความเกี่ยวกับค่านิยมชอบเสี่ยงโชคหรือวัฒนธรรมชุดทองของคนไทยอีกครั้งหนึ่งเช่นเดียวกัน โดยกล่าวว่า คนไทยที่ตกอยู่ภายใต้วิถีคิดแบบเสี่ยงโชคเช่นเดียวกับนายเซาวรินนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากหรือเกือบทั้งประเทศก็ได้ จึงเป็นเหตุให้เกิดเสียงสนับสนุนและเป็นกำลังใจอย่างคับคั่งจากคนไทยแก่นายเซาวรินในตอนแรกที่ประกาศว่าพบทรัพย์สมบัติมหาศาลในถ้ำลิเจีย ถึงขนาดมีบางคนเสนอให้ยกย่องนายเซาวรินเป็นวีรบุรุษของชาติซึ่งก็ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากสังคม และจากการที่มีวิถีคิดแบบเสี่ยงโชคนี้เองที่ทำให้คนไทยต้องมาเผชิญกับความเดือดร้อนจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2540 ถึงปัจจุบัน เพราะอย่างที่ทราบกันดีว่า วิกฤติเศรษฐกิจนี้มีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการเก็งกำไรในธุรกิจประเภทต่างๆ เช่น การเล่นหุ้น , การซื้อบ้านหรืออสังหาริมทรัพย์ไว้เพื่อการเก็งกำไร , เป็นต้น ซึ่งไม่ต่างอะไรจากวิถีคิดแบบเสี่ยงโชคแต่อย่างใด สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ในยุคปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมชุดทอง ทั้งๆ ที่ในสมัยโบราณคนไทยที่มีวิถีคิดแบบเสี่ยงโชคเช่นนี้มีเป็นจำนวน น้อยมากนั้น นิธิชี้ว่าเป็นเพราะความผิดพลาดบกพร่องของนโยบายพัฒนาที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณต้นทศวรรษ 2500 โดยนโยบายพัฒนานี้ได้สร้างค่านิยมที่พุ่งเพื่อหรือบริโภคนิยมอย่างรุนแรงแก่คนไทย ทำให้คนไทยวางเป้าหมายของชีวิตไว้ที่เงินเพราะสามารถนำมาใช้ตอบสนองค่านิยมที่พุ่งเพื่อได้ดีที่สุด แทนที่จะเป็นความมั่นคงในชีวิตที่เกิดขึ้นได้จากปัจจัยที่หลากหลาย เช่น การได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ , การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในโลกนี้อย่างมีความสมดุล , การมีร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจที่เบิกบานแจ่มใส , ฯลฯ และในที่สุดการมีเป้าหมายของชีวิตอยู่ที่เงินก็นำไปสู่วิถีคิดที่จะทำอะไรแบบเสี่ยงโชคซึ่งเป็นวิถีที่จะทำให้ได้เงินมาเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็วและไม่ยากเย็นนัก

“เดี๋ยวนี้ใครๆ ก็ยอมรับแล้วว่าเศรษฐกิจตอนนั้นเป็นฟองสบู่ลอยฟ่องอยู่ไม่นานก็แตก แต่คนจำนวนมากก็ยังหวังว่าเราจะกลับไปเป็นเหมือนเดิมอีก คือมีเงินนอกไหลเข้ามามากๆ บันทัดดินและบันทัดกันได้สนุกมือเหมือนเดิมอีก และใช้เงินกันเป็นฟอนอย่างคนที่พบขุมทองของใครก็ไม่รู้ ทัศนคติชุดทองก็ยังอยู่เหมือนเดิม เพียงแต่ไม่มีเงินใช้มากเหมือนเก่าเท่านั้นเอง ..... การที่วัฒนธรรมชุดทองจะเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเดิมในเมืองไทยได้นั้น เกิดขึ้นเมื่อเราเริ่มนโยบายพัฒนาตัวเอง เพราะนโยบายพัฒนาวางเป้าหมายของชีวิตไว้ที่เงิน ..... นักวางแผนพัฒนาใน

สภาพณ์ต่างคิดว่าเงินสามารถหาซื้อทุกสิ่งทุกอย่างได้ ฉะนั้น เมื่อชีวิตมีเงินเสียอย่าง ก็เกิดความมั่นคงขึ้นเอง ..... เงินก็คือทองคำญี่ปุ่น เชื่อกันตามสายแ่งว่ามันชุกซ่อนอยู่ในที่ต่างๆ ซึ่งคนอื่นยังไม่เห็น ถ้าเราขุดได้ก่อนเราก็รวยไม่รู้เรื่องและจะเกิดความมั่นคงในชีวิตขึ้นมาเอง ฉะนั้น ถึงแม้คุณชาวรินจะเลิกขุดทองที่ถ้ำลึกลับสักวันหนึ่ง ..... จะยังมีเพื่อนๆ คุณชาวรินอีกมากมายที่ขุดทองอยู่ตามที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทย" (ฉบับที่ 1081, 7 พฤษภาคม 2544)

ชาวเมืองนิกส์มารยาททรมเพราะความรวย

ส่วนบทความเกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติที่เปลี่ยนนั้นยังได้แก่ บทความที่วิพากษ์วิจารณ์ความไร้มารยาทต่อผู้อื่นโดยเฉพาะคนที่ด้อยกว่าทางเศรษฐกิจของคนรวยในประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชียโดยเฉพาะคนรวยชาวสิงคโปร์ นิกกล่าวว่ สาเหตุที่ทำให้คนรวยเหล่านี้มีพฤติกรรมดังกล่าวก็คือ คนเหล่านี้มีทัศนคติที่ผูกมารถเข้ากับฐานะทางเศรษฐกิจหรือที่นิกใช้คำว่า "คนรวยทำอะไรก็ไม่น่าเกลียด" ซึ่งเกิดจากการที่คนรวยเหล่านี้แทบไม่ได้มีความสัมพันธ์กับผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าตน จึงไม่รู้จักรมารยาทที่ต้งามที่จะมีต่อผู้อื่นที่นานๆ ทีถึงจะได้มีความสัมพันธ์ต่อกัน นอกจากนี้ความไร้มารยาทดังกล่าวยังเกิดจากการที่คนรวยในประเทศที่ร่ำรวยขึ้นมาอย่างรวดเร็วภายใต้โลกเสรีนิยมเหล่านี้จะกลืนเอาทัศนคติของโลกเสรีนิยมที่เน้นความเป็นปัจเจกไว้สูง และความเป็นปัจเจกนี้ก็จะทำให้คนเหล่านี้ไม่มีความคิดถึงผู้อื่นซึ่งส่วนใหญ่มีสถานะทางการเงินต่ำกว่าตนหรือเป็นผู้ที่พ่ายแพ้ในการแข่งขันเพื่อให้ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจในชีวิต เมื่อไม่มีความคิดถึงหรือมองไม่เห็นความสำคัญของคนอื่นเช่นนี้จึงทำให้คนรวยในประเทศอุตสาหกรรมใหม่โดยเฉพาะคนรวยชาวสิงคโปร์มีพฤติกรรมที่ไม่เคารพ หรือให้เกียรติ หรือยอมรับการดำรงอยู่ของผู้อื่นทั้งในประเทศและนอกประเทศที่ด้อยกว่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งก็คือการไร้มารยาทต่อผู้อื่นนั่นเอง

"ผมออกจะสงสัยว่าคตติที่ผูกมารถเข้ากับมารยาทนั้นเป็นคตติที่เศรษฐกิจใหม่ยึดถือกันทั่วโลกและด้วยเหตุดังนั้น จึงนำมาอธิบายมารยาทของคนในประเทศเศรษฐกิจใหม่ได้ เช่น เสือเกิดใหม่ในเอเชียทั้งหลายทั้งในประเทศแมวที่นี้กว่าตัวเป็นเสือด้วยเช่นในเมืองไทย ..... เวลาที่เสี่ยสิงคโปร์ตะโกนบอกพรรคพวกว่าของ 'ถูกจริงไว้้ย ถูกจริงไว้้ย' จึงไม่ได้คิดจะเหยียดหยามผู้ผลิตและผู้ขายในประเทศอื่น แต่มันถูกจริงฯ นี้หว่า กูก็คิดไม่ออกเหมือนกันว่าผลิตของถูกๆ อย่างนี้แล้ว มึงจะกินจะนอนได้อย่างมนุษย์มนาได้อย่างไร ..... ยังมีเหตุผลอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจใหม่ของเอเชียไร้มารยาทนั้นก็คือนไม่ได้คิดถึงคนอื่น ..... หัวใจของมารยาทในทุกวัฒนธรรมนั้นเหมือนกันคือคิดถึงคนอื่นซึ่งเราไปสัมพันธ์ด้วย ..... นำสังเกตนะครับว่าประเทศเศรษฐกิจใหม่ของเอเชียเหล่านี้ล้วนมีสถิติอันเลวร้ายเกี่ยวกับมนุษยชนทั้งนั้น เขาต่างอยู่ในสังคมที่ไม่เคยมองเห็นความเท่าเทียมกันของ

'มนุษยภาพ' ด้วยประการทั้งปวง จะให้เขามีมารยาทที่วางอยู่บนรากฐานของคติประชาธิปไตยได้
อย่างไร" (ฉบับที่ 1098, 3 กันยายน 2544)

อยู่แบบไม่ทุกข์ ต้องสนุกกับงานและชีวิต

อีกบทความหนึ่งเป็นบทความที่นิธิเขียนขึ้นในทำนองแนะนำให้อ่านโดยเฉพาะคนที่
อาศัยอยู่ในสังคมเมืองมีทัศนคติบางอย่างที่น่าจะช่วยให้มีความสุขในชีวิตมากขึ้น นั่นคือ การมี
ความชอบในสิ่งที่ทำหรือรู้จักสร้างความสุขให้แก่งานที่ต้องทำ ซึ่งจะทำให้ลดความเครียดในการ
ทำงานลงไปได้มากหรือถ้ายังมีก็แค่เหลืออยู่น้อย และยิ่งถ้าผู้คนสามารถนำทัศนคตินี้มาใช้ในชีวิต
ทั้งหมดของตัวเองได้ ความเครียดที่เกิดจากการดูแลครอบครัว, การคบหาสมาคมกับผู้อื่น, ฯลฯ
ก็จะลดน้อยลงไปด้วย และแน่นอนเมื่อความเครียดหรือความทุกข์ลดลงชีวิตของคนเราก็ย่อมจะมี
ความสุขเพิ่มขึ้นตามมา

สรุป

ในปีนี้นิธิมีบทความหลายบทที่นำประเด็นมาจากเหตุการณ์สำคัญทั้งภายในและต่าง
ประเทศ เช่น เหตุการณ์ที่รัฐบาลตาลีบันของอัฟกานิสถานสั่งให้มีการระเบิดทำลายพระพุทธรูป
ยืนขนาดใหญ่ที่สุดในโลกที่ประดิษฐานอยู่ที่อัฟกานิสถาน, เหตุการณ์ความไม่สงบของโลกที่เป็น
ผลมาจากการก่อวินาศกรรมสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน, การปฏิบัติตามนโยบายการ
จัดระเบียบสังคมของรัฐบาลโดยการดำเนินการอย่างเข้มงวดของกระทรวงมหาดไทย, ข่าวการ
ค้นพบชุมชนทรัพย์ในถ้ำลิเจีย จ.กาญจนบุรี ของ ร.ต.ท.เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ ส.ว. จ.ราชบุรี, เป็นต้น
นอกจากนี้บทความของนิธิยังมีประเด็นที่มาจากเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของผู้คนในสังคม
ไทย เช่น ความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนไทยกรณีภิกษุณี, ปฏิกริยาในทางลบของประชาชน
ต่อ "แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์", โครงการย้ายนักศึกษาในระดับ
ปริญญาตรีทั้งหมดของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากวิทยาเขตท่าพระจันทร์ ให้ไปเรียนที่
วิทยาเขตศุภวันรังสิตแทน, ความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน – มาเลเซีย ที่
อ.จะนะ จ.สงขลา และการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหิน ที่ ต.บ่อนอก และ ต.บ้านกรูด
อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์, เป็นต้น

ในส่วนของการวิพากษ์นั้น ในปีนี้นิธิให้ความสำคัญต่อประเด็นทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น
จากปีที่แล้วเป็นอย่างมาก ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์การส่งเสริมวัฒนธรรมท่องเที่ยวของภาครัฐ
ว่า ให้ความสำคัญและเอาใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติมากเกินไป โดยไม่สนใจว่าการ
กระทำดังกล่าวจะทำร้ายคนจนหรือชาวบ้านที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ใน

การดำรงชีพหรือไม่ , การเรียกร้องให้หันมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับ "ดอยสุเทพ" ที่ จ.เชียงใหม่ อย่างจริงจังและตรงจุด หลังจากปล่อยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวใน จ.เชียงใหม่ ทำร้ายดอยสุเทพจนเสื่อมโทรม , การชี้ให้เห็นแนวโน้มของการแข่งขันด้านการตลาดในธุรกิจพืชชำระหว่าง 2 ผู้ประกอบการยักษ์ใหญ่ของธุรกิจประเภทนี้ในประเทศไทยว่า นอกจากการแข่งขันกันปรับปรุงรูปแบบและรสชาติของสินค้าพืชชำระแล้ว ที่สำคัญก็คือ การแข่งขันกันโฆษณาว่าคุณค่าในเชิงบริโภคหรือความหมายที่ติดไปกับพืชชำระของตนนั้นมีความพิเศษที่แตกต่างหรือเหนือกว่าของคู่แข่งอย่างไร , เป็นต้น สำหรับประเด็นทางด้านสังคม - วัฒนธรรม ที่ถูกนำมาเขียนในบทความของนิธินาทที่สุคนั้น ก็มีทั้ง การโจมตีนักวิชาการที่นำความรู้ความสามารถทางวิชาการของตนไปปรับใช้รัฐหรือกลุ่มนายทุนเพื่อหวังผลตอบแทนในรูปของเงิน อำนาจ และอื่นๆ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่คนเป็นจำนวนมากที่เป็นคนจนหรือผู้ที่เสียเปรียบทางสังคม , การตำหนิปลจ.ขอนแก่น ที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเนื้อหาแบบเรียนประวัติศาสตร์ของตน แทนที่จะสร้างหลักสูตรการเรียนประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องราวของกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านและมีความสืบเนื่องนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันของ จ.ขอนแก่น , การกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ "ศิลปวัฒนธรรม" นิตยสารคุณภาพของไทยสามารถดำรงอยู่ได้เป็นอย่างดีและยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน , การเสนอแนะให้ผู้คนหันมารักษา "ความเครียด" ที่อาจนำไปสู่ความป่วยทางจิต โดยการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเสียใหม่เพื่อไม่ให้เอื้อต่อการเกิดความเครียดเช่นที่ผ่านมา ซึ่งการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตนี้น่าจะเป็นการแก้ไขโรคเครียดที่ต้นเหตุและดีกว่าปล่อยให้เป็นโรคเครียดในขั้นรุนแรงแล้วจึงค่อยไปพบจิตแพทย์เพื่อทำการรักษา , เป็นต้น ในขณะที่ประเด็นทางการเมืองซึ่งนิธินาทก็นำมาเขียนในบทความของเขาмаากรองลงมาจกประเด็นทางด้านสังคม - วัฒนธรรม นั้น ก็ได้แก่ การแสดงความเบื่อหน่ายที่ภาครัฐของไทยมักให้ความสำคัญเป็นอย่างมากแก่ความคิดเห็นของสื่อมวลชนและนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติ ในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยให้มีความน่าอยู่เพิ่มมากขึ้น แต่กลับไม่ค่อยจะสนใจรับฟังความคิดเห็นของคนไทยที่ต้องอยู่อาศัยและใช้ชีวิตในพื้นที่ต่างๆ เหล่านั้น , การแสดงทัศนคติต่อความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงว่าไม่ใช่แค่เพียงการให้ความสำคัญต่อ "เสียงส่วนใหญ่" เท่านั้น แต่ยังคงเคารพและให้เกียรติตลอดจนพร้อมจะรับฟัง "เสียงส่วนน้อย" อย่างจริงใจด้วย , การมีจุดยืนเคียงข้างชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการใหญ่ๆ ของรัฐ โดยอธิบายการต่อสู้ของชาวบ้านเหล่านั้นว่า เป็นความพยายามที่จะรักษาระบบความสัมพันธ์หรือวิถีชีวิตที่พวกเขาคุ้นเคยและทำให้พวกเขามีความสุขไว้มิให้ถูกทำลายลงไป , การให้ข้อเสนอแนะทั้งตอนเียวบายการจัดระเบียบสังคมของกระทรวงมหาดไทยและการรณรงค์ให้ใช้สินค้าไทยของรัฐบาล , การแสดงความไม่เห็นด้วยกับแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่มีโครงการจะรื้อทำลายสถานที่เก่าแก่มากมายริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาของเกาะรัตนโกสินทร์ , เป็นต้น